

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
2019-YL-037

AYDIN BELEDİYE TARİHİ (1930-1960)

HAZIRLAYAN
Deniz Kaloç

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Günver GÜNEŞ

AYDIN- 2019

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Deniz KALOÇ “Aydın Belediye Tarihi (1930-1960)” başlıklı tez, .../...../..... tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Günver GÜNEŞ	ADÜ	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BAŞARAN	ADÜ	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ahmet MEHMETEFENDİOĞLU	DEÜ	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun ..... tarih .....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI
Enstitü Müdürü

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

24/05/2019

Deniz KALOÇ

ÖZET

AYDIN BELEDİYE TARİHİ (1930-1960)

Deniz KALOÇ

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Günver GÜNEŞ

2019, XXX+421 Sayfa

Aydın'da modern belediyeçilik anlayışı Cumhuriyet ile birlikte başlamıştır. Bu süreçte yeni bir belediye kanunu hazırlanarak 1930 itibariyle uygulamaya konulmuştur. Yapılan bu çalışmada 1930 yılı temel alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca belediyelerin çalışmaları bazında Tek Parti ve Çok Partili Dönem Belediyeçiliği de Aydın örneği ile ortaya çıkarılmıştır. Tek Parti Döneminde uzun yıllar kalan Aydın Belediyesi, en büyük gelişmeleri de bu dönemde yaşamıştır. Birçok hizmet bu dönemde gelmiş ya da temeli atılmıştır. Çok Partili Dönemin 1946 ile başlamasıyla birlikte şehirde siyasi değişimler yaşanmıştır. Ancak asıl değişim 1950 seçimlerinde Aydın'da genel ve yerel seçimlerde gerçekleşmiştir. Aydın Belediyesi ilk defa farklı bir partiye geçmiştir. Bu nedenle şehirde güzel bir muhalefet örneği başlamıştır. Bu sayede belediye çalışmaları da CHP ve DP tarafından açıklanmak ve tartışılmak zorunda kalmıştır. Aydın'da belediye, özellikle Tek Parti Döneminde spordan kültürel çalışmalara, sağlıktan imar çalışmalarına kadar geniş bir alanda çalışma yürütmüştür. DP Döneminde ise belediye konut yapımı, kültürel çalışmalar, şehir içi düzenlemeler üzerine birçok çalışma gerçekleşmiştir. Bu çalışmalar 1960 Askerî müdahalesine kadar sürmüştür.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Aydın, Belediye, Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, Yerel Yönetimler.

ABSTRACT

AYDIN MUNICIPALITY HISTORY (1930-1960)

Deniz KALOÇ

MSc. Thesis, Department of History

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Günver Güneş

2019, XXX+421 Pages

The modern municipality in Aydın started with the establishment of the republic. A new municipality law was presented in 1930. This thesis is based on the year 1930. We compare the municipalities during the single political party period with the multi political party period by considering Aydın as an example. Aydın developed a lot during the single political party period. Many services were presented in or based on this period. There were some political changes in the city due to the start of the multi political party period in 1946. However, the real change came with the general and local elections in 1950. For the first time the municipality of Aydın was governed by a different political party. This resulted in a nice example of the opposition in the city. Then the political parties CHP and DP had to announce and discuss the work of the municipality. The municipality of Aydın was focused on cultural projects, sports, health and the city development plan during the single party period. In the DP period, the municipality was focused on constructing buildings, cultural and urban projects. These projects continued until the coup in 1960.

KEYWORDS: Aydın, Municipality, Republican People's Party, Democratic Party, Local Governments.

ÖNSÖZ

Aydın kent tarihi araştırmaları uzun yıllar ihmal edilmiş, birkaç meraklı araştırmacı dışında ilgi görmemiştir. Asaf Gökbel, Hüseyin Hilmi Bayındır, Leman Kısa girmiştikleri Aydın kent tarihi yazımında epey mesafe katetmiş olmalarına karşın Aydın tarihinin pek çok dönemi eksik kalmış, doldurulamamıştır. Bu alanlardan biri de Belediye tarihidir. Türkiye’de yerel yönetimlerde modernleşme çalışmaları Tanzimat Dönemi ile birlikte başlamıştır. Bu çalışmalar Meşrutiyet ile devam etmiş ve Cumhuriyet Döneminde ise 1930 Belediye Kanunu sayesinde modern anlamda belediyecilik başlamış oldu. Cumhuriyet Dönemi belediyeciliği 1923-1950 arası Tek Parti yönetiminde geçmiştir. 1950-1960 arası ise Demokrat Parti egemenliğinde yönetilmiştir. Ayrıca bu dönem uygulamada çok partili bir dönemin ilk örneğidir. Aydın’da yerel yönetimin önemi bu çalışmayla ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Özellikle işgalden sonra yanmış ve yıkılmış bir Şehir olan Aydın’ın yeniden imarı belediye aracılığı ile gerçekteşmiştir. Belediye başkanlarının çalışmaları ve CHP-DP Dönemlerinde yapılan hizmetleri bu araştırma ile anlatmaya çalışacağız. Bir taşra belediyesi olan Aydın Belediyesi’nin Şehir faaliyetlerini bu çalışmayla ortaya koyacağız. Araştırmamız Aydın’ın 1930-1960 dönemi tarihine de ışık tutarak kimi bilinmeyenleri aydınlatacaktır.

Bu çalışmada kaynak olarak Aydın yerel basını öncülerinden Aydın ve Hür Aydın Gazeteleri kullanılmıştır. Bunların yanı sıra bölge basını ve ulusal basından da faydalanılmıştır. Tezde basının yanı sıra Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinden elde ettiğimiz belgelere de yer verilmiştir. Bu temel kaynakların dışında kitap, makale, tez çalışmalarından da yararlanılmıştır. Çalışmamız belediye tarihi olmasından dolayı kurum tarihi ile ilgili arşiv belgesi için Aydın Büyükşehir Belediyesi’ne gidilerek başta belediye başkanı dahil olmak üzere daire müdürleri ile de görüşülmüş ve yazılı başvuru yapılmış, ancak kurum arşivine girmemize izin verilmemiştir. Bu nedenlerden dolayı çalışmamız basın ve devlet arşivleri ağırlıklı hazırlanmıştır.

Tez çalışmamda desteğini benden esirgemeyen annem Ergül Kaloç’a, babam İsmet Kaloç’a ve kardeşim Yeliz Kaloç’a teşekkür ederim. Aynı zamanda bu çalışmanın oluşması ve benim tarih bilimine yönelmemde büyük katkısı olan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Günver Güneş’e teşekkürü bir borç bilirim.

Deniz KALOÇ

Babam İsmet KALOÇ’a ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xxiii
EKLER DİZİNİ	xxvii
KISALTMALAR DİZİNİ	xxix
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	23
1. ATATÜRK DÖNEMİ AYDIN BELEDİYESİ	23
1.1. Osmanlı Dönemi Aydın Belediyesi	23
1.2. İşgal Dönemi Aydın Belediyesi.....	24
1.3. Cumhuriyet Dönemi Aydın Belediyesi.....	25
1.4. Ahmet Emin Bey (Arkayın) Dönemi.....	26
1.4.1. Belediye Başkanlığı Dönemi	26
1.4.2. Şehitler Anıtı.....	29
1.4.3. Mustafa Kemal'in (Atatürk) Aydın Ziyareti.....	29
1.5. 1930 Belediye Seçimleri.....	31
1.5.1. 1930 Aydın Belediye Seçimleri.....	32
1.6. Raif Fevzi (Aydoğdu) Bey Dönemi (01.04.1931-14.02.1933).....	40
1.6.1. 1931 Belediye Seçimleri.....	40
1.6.2. Belediyenin Genel Durumu	41
1.6.3. Belediye Ekonomisi.....	42
1.6.3.1. Aydın Belediyesi'nce yapılan çalışmalarda gelir ve giderler.....	42
1.6.3.2. Aydın Belediyesi (Gelir-Gider).....	43

1.6.3.3. Aydın Belediyesi (Çalışanlar).....	43
1.6.3.4. Aydın Belediyesi (Gayrimenkuller).....	44
1.6.4. Altyapı Çalışmaları.....	44
1.6.4.1. Su işleri	44
1.6.4.2. Aydın Elektrik Kooperatifinin kurulması	46
1.6.5. Mezbaha ve Pazar Yeri Yapımı.....	47
1.6.6. Süt Çocuğu Muayene Evi.....	48
1.6.7. İtfaiye Teşkilatının Modernize Edilmeye Çalışılması.....	48
1.7. Nafiz Karabudak Dönemi (09.05.1933-30.10.1938).....	50
1.7.1. Belediye Bütçesi.....	50
1.7.1.1. Şehrin 1933 yılı sonuna doğru belediyenin genel bütçe durumu.....	50
1.7.1.2. Belediyenin eski borçları	51
1.7.2. Esnafların Sorun Çıkarması.....	51
1.7.3. Belediyenin Sağlıklı Et Mücadelesi	52
1.7.4. Belediyeler Bankasının Kurulması.....	53
1.7.5. Yoğurt Pazarının Islahı.....	54
1.7.6. İtfaiye Teşkilatı.....	55
1.7.7. Spor	55
1.7.8. Belediye Akarat ve Binaları Satışı	57
1.7.9. Zabıta İşleri.....	58
1.7.10. Altyapı Çalışmaları.....	58
1.7.10.1. Elektrik işleri.....	58
1.7.10.2. Tabakhane Deresinin ıslahı.....	59
1.7.10.3. Yol çalışmaları	60
1.7.10.4. Lağım kanalizasyon	61
1.7.11. Belediyenin İmar Çalışmaları.....	61
1.7.11.1. Hükümet Bulvarı Köprüsü	61

1.7.11.2. Belediyenin koruluk kurma çalışmaları	61
1.7.11.3. Cumhuriyet Meydanı.....	62
1.7.11.4. Umumi mezarlık.....	62
1.7.12. Park ve Bahçeler	63
1.7.13. Sağlık İşleri.....	64
1.7.13.1. Belediyenin şehir sağlığına yönelik faaliyetleri	64
1.7.14. Kadastro İşleri.....	67
1.8. 1934 Belediye Seçimleri.....	67
1.8.1. 1934 Aydın Belediye Seçimleri.....	68
1.9. Nafiz Karabudak'ın İkinci Dönemi	75
1.9.1. Belediye Bütçesi	75
1.9.1.1. Nafiz Karabudak Dönemi Aydın Belediyesi (Gelir-Gider)	75
1.9.1.2. Nafiz Karabudak Dönemi Aydın Belediyesi (Çalışanlar).....	76
1.9.1.3. Nafiz Karabudak Dönemi Aydın Belediyesi (Gayrimenkuller).....	77
1.9.1.4. Aydın Belediyesinin petrol davası	77
1.9.2. Şehir İçi Ulaşım	78
1.9.3. Kasaplar Yerleşkesi Önerisi	79
1.9.4. Temizlik İşleri.....	81
1.9.4.1. Temizlik ve zabıta sorunu	81
1.9.4.2. Hayvan pazarı ve belediye ahırlarının taşınması.....	83
1.9.5. Altyapı Çalışmaları	84
1.9.5.1. Elektrik	84
1.9.6. Su İşleri.....	90
1.9.6.1. Su tesisatı projesi.....	90
1.9.6.2. Belediye başkanının Aydın Gazetesi'ne su ve elektrik işleri hakkında beyanatı	96
1.9.6.3. Aydın'ın su sorunları.....	97
1.9.7. İmar İşleri.....	98

1.9.7.1. Beş senelik imar programı	99
1.9.8. Zabıta İşleri.....	100
1.9.9. Sağlık İşleri.....	101
1.9.9.1. Şehir sağlığı çalışmaları	101
1.9.10. İtfaiye Teşkilatı.....	102
2. BÖLÜM.....	103
2. İNÖNÜ DÖNEMİ AYDIN BELEDİYESİ	103
2.1. İkinci Dünya Savaşı Dönemi Genel Durum.....	103
2.2. Etem Menderes Dönemi	105
2.2.1. 1938 Belediye Seçimleri	105
2.2.1.1. 1938 Belediye Seçimlerinden önce CHP genel yönetim kurulunun çalışmaları.....	106
2.2.1.2. Aydın Belediye Meclisinin 1938 Belediye Seçim Çalışmaları.....	107
2.2.1.3. 1938 Aydın Belediye seçimleri.....	111
2.2.1.4. Belediye başkanı seçimi.....	111
2.2.2. Atatürk'ün Cenaze Törenine Giden Aydın Heyeti.....	112
2.2.3. Atatürk Anıtı.....	112
2.2.4. Belediye Bütçesi.....	115
2.2.5. Elektrik İşleri.....	121
2.2.5.1. Elektrik işlerinde yaşanan aksaklıklar	124
2.2.5.2. Elektrik motoru krizi.....	127
2.2.6. Su İşleri.....	132
2.2.6.1. Su tesisatı	132
2.2.6.2. Su yollarının bozulması ve su sıkıntısı	140
2.2.6.3. Orta mahallenin su tesisatı sorunu	141
2.2.6.4. Askeriyeye su temini.....	142
2.2.7. Spor	143
2.2.7.1. Spor sahası	143

2.2.8. Asker Ailelerine Belediyeler Tarafından Yardım Yapılması	144
2.2.9. Aydın'ın İmar Davası	145
2.2.9.1. Aydın'da imar hareketleri	174
2.2.10. Kömür Meselesi.....	177
2.2.11. II. Dünya Savaşı Dönemi, Belediyelerin Işık Karartma Uygulaması.....	178
2.2.12. Aydın Nüfusu.....	180
2.2.13. Aydın Belediyesi Mezarlık İşleri.....	181
2.2.14. Belediye ve Defterdarlık Arasında ki Hesap Uyuşmazlığı.....	182
2.2.15. Fethi Okyar'ın Aydın Ziyareti	184
2.2.16. Aydın Belediye Sınırlarının Belirlenmesi	186
2.2.17. 1942 Belediye Seçimleri.....	186
2.2.17.1. 1942 Aydın Belediye seçimleri	187
2.2.18. Parti İl Başkanlıkları ile Belediye Başkanlıklarının Birbirinden Ayrılması	191
2.2.19. 1943 Aydın Belediye Seçimleri.....	191
2.2.19.1. 1943 Aydın Belediye Başkanı Seçiminde yaşanan olay	195
2.2.20. Hayvan Pazarı.....	195
2.2.21. Aydın Belediyesinin Kasap ve Et işleri	196
2.2.22. Aydın'ın Buz İhtiyacı	198
2.2.23. Aydın Belediyesinin Un ve Ekmek İşleri	199
2.2.24. Aydın'da Evlenme İstatistiği 1940-1945.....	205
2.2.25. Aydın'da Toplu Taşıma	205
2.2.25.1. Toplu taşımanın düzenlenmesi.....	205
2.2.25.2. Toplu taşıma ücretleri.....	207
2.2.26. Sağlık İşleri.....	208
2.2.26.1. Etem Menderes'in belediye başkanlığının ilk yılında sağlık işleri .	208
2.2.26.2. Süt Çocuğu Muayene ve Müşavere Evi	209
2.2.26.3. Toplu taşıma araçlarının temizliği.....	210

2.2.26.4. Sıtma ile mücadele.....	210
2.3. Raif Aydoğdu'nun 2. Aydın Belediye Başkanlığı Dönemi.....	212
2.3.1. 1945 Belediye Başkanlığı Seçiminde Yaşanan Olay	212
2.3.2. 1945 Yılı Belediye Başkanı Seçimi.....	213
2.3.3. Belediye Ekonomisi	214
2.3.4. Elektrik İşleri.....	215
2.3.5. Su İşleri.....	216
2.3.5.1. Su sıkıntısı.....	217
2.3.6. Sağlık İşleri.....	218
2.3.7. İmar Çalışmaları	219
2.4. Orhan Çiftçi Dönemi	221
2.4.1. 1946 Belediye Seçimleri	221
2.4.1.1. 1946 Aydın Belediye seçimleri.....	223
2.4.2. Elektrik İşleri.....	228
2.4.2.1. Yeni elektrik motoru işi	230
2.4.3. Su İşleri.....	230
2.4.4. Orhan Çiftçi Dönemi İmar Çalışmaları	232
2.4.4.1. Şehir gazinosu.....	233
2.4.4.2. Zahire loncası.....	233
2.4.4.3. Tabakhane Deresinin durumu	234
2.4.4.4. Kültür park	234
2.4.5. Belediye Ekonomisi	235
2.4.6. 1947 Yılı Cumhuriyet Bayramı 'nda Aydın'da Yeni Yapılan Yerlerin Açılış Törenleri.....	236
2.4.7. Aydın'da Nüfus Hareketleri (1946-1948)	237
2.5. İrfan Saylam Dönemi	238
2.5.1. 1948 Belediye Seçimleri	238
2.5.2. Belediye Ekonomisi	239

2.5.2.1. İnönü Döneminde Aydın Belediyesi tarafından yapılan yardımlar ..	240
2.5.3. Elektrik İşleri	240
2.5.4. Su İşleri	255
2.5.5. İmar Çalışmaları	257
2.5.6. Orhan Çiftçi ve İrfan Saylam Dönemlerinde Aydın'ın Et İşleri.....	258
2.5.7. Ekmek ve Un İşleri	259
2.5.8. Temizlik İşleri.....	259
2.6. İsmet İnönü Dönemi Aydın İtfaiye Teşkilatı.....	260
3. BÖLÜM	262
3. MENDERES DÖNEMİ AYDIN BELEDİYESİ	262
3.1. Cevat Ülkü Dönemi	262
3.1.1. 1950 Belediye Seçimleri.....	262
3.1.1.1. 1950 Aydın Belediye seçimleri	263
3.1.2. Belediye Bütçesi	267
3.1.3. Elektrik İşleri	268
3.1.4. Su İşleri.....	272
3.1.5. Bayrak Sorunu	273
3.1.6. Belediyelerin Haklarının Genişletilmesi.....	273
3.2. Reşat Esenkan Dönemi	274
3.2.1. 1951 Belediye Başkanı Seçimi	274
3.2.2. Belediye Bütçesi	274
3.2.3. Elektrik İşleri	276
3.2.4. Su İşleri.....	276
3.2.5. Şehir Park'ının Düzenlenmesi	277
3.2.6. Sıtma İle Mücadele	278
3.2.7. Temizlik Sorunu	279
3.2.8. Zabıta İşleri.....	280

3.3. Selim Yatağan Dönemi	281
3.3.1. 1952 Aydın Belediye Başkanı Seçimi.....	281
3.3.2. Belediye Bütçesi.....	282
3.3.3. Belediye Araçlarının Özel İşlerde Kullanılması	284
3.3.3.1. İtfaiye olayı.....	284
3.3.3.2. Belediye pikabı	285
3.3.4. Zabıta İşleri.....	286
3.3.5. Belediye Binası Sorunu	288
3.3.6. Park İşleri	289
3.3.7. Aydın Anıtkabir Toprak Heyeti	290
3.3.8. Gecekondu Sorunu	290
3.3.9. Açık Pazar Yeri İnşaatı.....	294
3.3.10. Kanalizasyon İşi	296
3.3.11. Elektrik İşleri.....	297
3.3.12. Su İşleri.....	302
3.3.13. Ekmek Sorunu	307
3.3.14. İmar İşleri	308
3.3.15. Sağlık İşleri.....	312
3.3.16. Sıtma İle Mücadele.....	314
3.3.17. Santral Garajı.....	316
3.4. İsmet Sezgin Dönemi	319
3.4.1. 1955 Belediye Seçimleri	319
3.4.1.1. 1955 Aydın Belediye Seçimleri.....	319
3.4.2. Belediye Bütçesi.....	321
3.4.3. Elektrik İşleri.....	329
3.4.4. Su İşleri.....	338
3.4.5. Milli Korunma Bürosu	345

3.4.6. Atatürk Heykeli Yaptırma İşi	345
3.4.7. Un ve Ekmek İşleri	346
3.4.8. Hukuk İşleri	347
3.4.9. İmar İşleri.....	348
3.4.10. Fen İşleri	353
3.4.11. Kanalizasyon İşi.....	354
3.4.12. Park ve Bahçe İşleri	355
3.4.13. Tabakhane Deresi Islah Çalışmaları	356
3.4.14. Santral Garajı	357
3.4.15. Sanayi Çarşısı	359
3.4.16. Yoksul Evleri	360
3.4.17. Çıldır Havaalanı.....	361
3.4.18. Ölçü ve Tartı Kontrolleri	362
3.4.19. Evlenme İstatistikleri	363
3.4.20. Sağlık İşleri.....	363
3.4.21. Sıtma İle Mücadele	366
3.4.22. Kasap İşleri	367
3.4.23. Temizlik Sorunu	370
3.4.24. Şehir İçi Otobüs İşletmesi.....	370
3.4.25. Celal Bayar'ın Aydın Ziyareti	373
3.4.26. Askeri Yönetim.....	373
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	375
5. KAYNAKLAR	381
7. EKLER	391
ÖZGEÇMİŞ	421

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. Temizlik İşleri	42
Tablo 1.2. Aydınlatma	42
Tablo 1.3. Kaldırım ve Tesviye	43
Tablo 1.4. 1929-1933 Yılları Arasında Aydın Belediye Bütçesi Gelir-Gider Tablosu.....	43
Tablo 1.5. Aydın Belediyesi Personel Sayısı ve Maaşları.....	44
Tablo 1.6. Aydın Belediyesi Gayrimenkullerinin lira olarak değeri	44
Tablo 1.7. Aydın Belediyesinin Su Yolları Çalışmalarında Gelir-Gider Tablosu.....	46
Tablo 1.8. Aydın Belediyesinin İtfaiye Teşkilatına Beş Yıl İçerisinde Kazandırdıkları.....	49
Tablo 1.9. Aydın Belediyesi Bütçe.....	50
Tablo 1.10. Belediyenin Borcu.....	51
Tablo 1.11. Aydın Belediyesinin Bankalarda ki GÇtirak Bedeli	54
Tablo 1.12. Aydın Belediyesinin Spor Harcamaları.....	55
Tablo 1.13. Aydın Belediyesinin Park Giderleri	63
Tablo 1.14. Her Üç Ayda Bir Olan Esnaf Muayeneleri	65
Tablo 1.15. Her Üç Ayda Bir Olan Esnaf Teftişleri	65
Tablo 1.16. Diğer Sağlık İstatistikleri	65
Tablo 1.17. 1930 Yılından 1934 Haziran Sonuna Kadar Vuku Bulan Bulaşıcı Hastalıklar.....	65
Tablo 1.18. 1930 Yılından 1934 Haziran Sonuna Kadar Müracaat Eden Hasta.....	66
Tablo 1.19. Nakdi Muayene Yapılan Aceze Miktarı.....	66
Tablo 1.20. Nakliye Ücreti Verilen Aceze Miktarı	66
Tablo 1.21. 1930 Tarihinden 1934 Haziranına Kadar Aydın'da Gerçekleşen Doğum Miktarı	66
Tablo 1.22. 1930-1934 Haziranına Kadar Aydın'da Gerçekleşen Ölüm Miktarı	66
Tablo 1.23. 1930-1934 Haziranına Kadar Yapılan Aşılar.....	67
Tablo 1.24. Aydın İli Nüfusu ve Seçmen Sayısı	70
Tablo 1.25. CHP Belediye Aza Adayları	71

Tablo 1.26. Asli Azalar	73
Tablo 1.27. Yedek Azalar	73
Tablo 1.28. Aydın Belediyesi Bütçesi Gelir-Gider	76
Tablo 1.29. Aydın Belediyesi Personel Sayısı ve Maaşları	76
Tablo 1.30. Aydın Belediyesi Gayrimenkullerinin Lira Değeri	77
Tablo 1.31. Ceza Verilen Esnafın Listesi.....	101
Tablo 1.32. İtfaiye Teşkilatı Araç-Gereç, Personel Sayısı ve Maaşları	102
Tablo 2.1. Asıl Üyeler.....	110
Tablo 2.2. 1944 Yılı Aydın İli Belediyeleri Bütçesi	121
Tablo 2.3. Mahallelere Su Verme Saatleri	141
Tablo 2.4. 1935 Aydın Nüfusu.....	180
Tablo 2.5. 1940 Aydın Nüfus Sayımı	180
Tablo 2.6. 1945 ve 1950 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonucu Aydın.....	181
Tablo 2.7. Aydın merkezin (Germencik dahil) üç yıllık nüfus istatistiği	181
Tablo 2.8. Aydın Merkez Nüfusu 10 Yılda Artış Oranı.	181
Tablo 2.9. Aydın Belediyesi CHP Asıl Aza Adayları.....	188
Tablo 2.10. Aydın Belediyesi CHP Yedek Aza Adayları	189
Tablo 2.11. Aydın Belediyesi Asıl Azalar Oy sıralamasına Göre	190
Tablo 2.12. Aydın Belediyesi Yedek Azalar Oy sıralamasına Göre.....	190
Tablo 2.13. Aydın Belediyesi Asil Azalar	193
Tablo 2.14. Aydın Belediyesi Yedek Azalar	194
Tablo 2.15. 1938 Yılında Kesilen Hayvan İstatistikleri.....	196
Tablo 2.16. Aydın Belediyesi 5 Yıllık Evlenme İstatistiği	205
Tablo 2.17. CHP Belediye Meclisi Adayları	224
Tablo 2.18. Aydın Belediye Meclisi Asil Üyeler.....	227
Tablo 2.19. Aydın Belediye Meclisi Yedek Üyeler	227
Tablo 2.20. Aydın'da 1946-1947 Nüfus Hareketleri.....	237

Tablo 2.21. Aydın'da 1947-1948 Nüfus Hareketleri	237
Tablo 2.22. 1939-1949 Yılları Arasında Aydın Belediyesi Tarafından Kurumlara Yapılan Maddi Yardımlar	240
Tablo 3.1. CHP Aydın Belediyesi Asıl Aza Aday Listesi	264
Tablo 3.2. CHP Aydın Belediyesi Yedek Aza Aday Listesi	264
Tablo 3.3. DP Aydın Belediyesi Asıl Aza Aday listesi	265
Tablo 3.4. DP Aydın Belediyesi Yedek Aza Aday listesi	265
Tablo 3.5. Aydın Belediye Meclisi Asil Üyeler	266
Tablo 3.6. Aydın Belediye Meclisi Yedek Üyeler	267
Tablo 3.7. 1951 Yılı Belediye Bütçesi	268
Tablo 3.8. Aydın Sıtma İstatistikleri	279
Tablo 3.9. Aydın Belediyesi Bütçesi 1950-1953	282
Tablo 3.10. Aydın Belediyesi Bütçesi İstatistikleri	283
Tablo 3.11. Belediye Çalışmaları	300
Tablo 3.12. Belediye Çalışmaları Tahakkuk İşleri	301
Tablo 3.13. DP Aydın Belediyesi Döneminde Yapılan 5 Yıllık Sağlık Hizmetleri	313
Tablo 3.14. DP Aydın Belediyesi Döneminde Yapılan 5 Yıllık Sağlık Hizmetleri	314
Tablo 3.15. DP Aydın Belediyesi Döneminde Yapılan 5 Yıllık Sağlık Hizmetleri	314
Tablo 3.16. DP Aydın Belediyesi Döneminde 1950-1954 Yılları Arasında Yapılan Esnaf Kontrolü	314
Tablo 3.17. DP Aydın Belediyesi Döneminde 1950-1954 Yılları Arasında Yapılan Gıda Kontrolü	314
Tablo 3.18. DP Aydın Belediyesi Döneminde 1950-1954 Yılları Arasında Yapılan şoför Muayenesi	314
Tablo 3.19. Aydın Belediye Meclisi Asil Azalar	320
Tablo 3.20. Aydın Belediye Meclisi Yedek Azalar	321
Tablo 3.21. 1956 Yılı Bütçe Tahmini	321
Tablo 3.22. Belediye Bütçesi İstatistiği	322
Tablo 3.23. Tahsil olunan miktar	327

Tablo 3.24. Hesap İşleri	327
Tablo 3.25. Bütçe Harcamaları	328
Tablo 3.26. Belediye Genel Hesap Beyanı	328
Tablo 3.27. Belediye Vezne İstatistiği	328
Tablo 3.28. Belediye Vezne Ğstatistiği.....	328
Tablo 3.29. Belediye Tahvil Hesabı.....	328
Tablo 3.30. Elektrik Santrali Motor Markaları ve Güçleri.....	330
Tablo 3.31. Elektrik Santrali Enerji Üretimi Yıllara ve Aylara Oranla Karşılaştırmalı İstatistiği.....	330
Tablo 3.32. Aydın'da 1955-1956-1957 Yıllarına Ait Elektrik Tüketimi	336
Tablo 3.33. Aydın'ın Su Tüketimi.....	343
Tablo 3.34. Tahlile Gönderilen Gıda Maddeleri Sayısı	364
Tablo 3.35. 1957 Yılı Mezbaha Faaliyeti.....	368
Tablo 3.36. Tahsil Olunan Zebhiye, Nakliye, İmal Ücreti ve Sakatat Nakliyat Ücreti	369
Tablo 3.37. Satılan Hayvanların Cinsi ve Miktarı	369

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Ahmet Emin Arkayın'ın Kendi Aktarımı İle Biyografisi	391
Ek 2. Raif Fevzi Bey'in Belediye Başkanlığının Onaylanması	392
Ek 3. 1934 Aydın Belediye Seçimleri	393
Ek 4. Nafiz Beyin (Karabudak) Belediye Başkanı Seçilmesi	394
Ek 5. Etem Menderes'in Belediye Başkanlığının Onaylanması. 1938.....	395
Ek 6. Aydın'da Işık Söndürme Duyurusu	396
Ek 7. Parti Başkanlıklarının Belediye Başkanlıklarından Ayrılması	396
Ek 8. Faik Germen Tarafından Bastırılan Bildiri	399
Ek 9. Aydın Belediye Aza Seçiminde Yolsuzluk.....	400
Ek 10. 1945 Belediye Başkanı Seçiminde Hüsnü Cihan'a ve Ziya Evren'e Oy Verilmesi Olayı	401
Ek 11. Hüsnü Cihan Olayı "Vali Beni İstiyor"	402
Ek 12. Hüsnü Cihan'ın Savunması.....	404
Ek 13. Açılış Törenleri	406
Ek 14. Belediye Fen Çalışmaları	407
Ek 15. İsmet Sezgin'in Belediye Başkanlığının Onaylanması	409
Ek 16. Aydın'a Askeri Yönetimin Atanması.....	410
Ek 17. Aydın'ın Cumhuriyet Dönemi Seçilmiş İlk Belediye Başkanı Ahmet Emin Arkayın	411
Ek 18. Aydın Belediye Başkanı Ahmet Emin Arkayın ve Belediye Personeli 1924	412
Ek 19. Aydın'ının İmar Sonrası Hali 1927	413
Ek 20. 1930'lu Yıllar Bey Cami Çevresi.....	414
Ek 21. 1930'lu Yıllar İstasyon Meydanı'ndan Bey Cami	415
Ek 22. 1930'lu Yıllar Madran Palas Önü Belediye Yol ve Kaldırım Çalışması	416
Ek 23. Aydın Belediye Başkanı Etem Menderes'in Evlilik Töreni	417
Ek 24. Aydın Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Belediye Personeli İle Birlikte	418
Ek 25. Aydın Belediye Başkanı İsmet Sezgin ve Başbakan Adnan Menderes	419

KISALTMALAR DİZİNİ

- a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
a.g.t. : Adı geçen tez
BCA : Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz. : Bakınız
C. : Cilt
CHF : Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP : Cumhuriyet Halk Partisi
DP : Demokrat Parti
Dr. : Doktor
KP : Köylü Partisi
MKP : Millî Kalkınma Partisi
MP : Millet Partisi
s. : Sayfa
SCF : Serbest Cumhuriyet Fırkası
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCF : Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
vd. : Ve diğerleri
vs. : Vesaire

GİRİŞ

İnsanların bir arada yaşama zorunluluğu şehirlerin oluşmasına yol açmıştır. Bu zorunluluk ile birlikte toplu bir arada yaşamanın da bazı ihtiyaçlar doğurduğu göz önüne getirilirse, şehir ihtiyaçlarının karşılanması için bir görevli ve bir kurumun olması kaçınılmazdır. Eski çağlarda ki belediye işleri modern şehir yönetimi ile uzaktan yakından bir alakası bulunmamaktadır. İlkel şehirlerde beledi işler için çok büyük kurum ve kuruluşlara ihtiyaç duyulmamış, ülke yöneticisinin adamları bu işleri basit yöntemlerle çözümlenmiştir. Ancak zaman günümüze yaklaştıkça bu işler için ayrı kişilerin tayin edildiğini görmekteyiz. Belediyecilik direkt olarak yöneticilerin isteği ve arzusu ile oluşmamıştır. İlkel dönemlerden itibaren gelişen şehirlerde belediyenin ihtiyaç olarak ortaya çıkması ve halkın bu durumlarda sıkıntı yaşaması yöneticileri harekete geçirmiştir.

Günümüz belediyecilik anlayışının temelleri ise Osmanlı Tanzimat Döneminde atılmıştır. Değişen yaşam koşulları ve kalabalıklaşan şehirlerin yeni ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Bu durum yerel yönetimlerde reform hareketlerini başlatmıştır. Tanzimat dönemi bu anlamda önemli bir fırsat olup, yerel örgütlenmenin de modern anlamda emekleme dönemi diyebiliriz. Bu dönemde gerek devlet adamları, gerek gayrimüslim halk göz önüne alınarak yapılan belediye reformları, demokratiklikten ziyade, yabancı devletlerin gayrimüslim tebaa üzerinde etkisini kırmak ve ekonomik gelirleri de göz önüne alındığında yerel hizmetler ilk olarak onların yaşadığı semtlerde uygulama alanı bulmuştur. Böylece klasik sistem son bulurken yeni bir belediye anlayışının da tohumları ekilmiştir. Bu tohumlar Cumhuriyet Döneminde yeşermiş ve modern anlamda belediye kurumlarının oluşması sağlanmıştır. Özellikle 1930 yılında çıkarılan Belediye kanunu günümüz belediyeciliğini oluşturmaktadır.

Belediyecilik anlayışı Türkiye’de mecburi olarak gerçekleşmiştir. Şehirlerde işlerin yürümemesi ve hayatın zorlaşması yöneticileri harekete geçirmiştir. Sadece yerel halk kaynaklı bir durum olmayıp özellikle İstanbul’da padişahında yaşaması ve gayrimüslimler üzerinden baskı oluşturulması ilk olarak onların mahallesinde belediye kurumunun oluşmasını sağlamıştır. Bu denemeler başka şehirlerde de uygulama alanı bulmuştur. Ancak esaslı bir teşkilat yapısı oluşturulamaması ilk belediyecilik denemelerinde başarısız olunmasına neden olmuştur.

Yerel yönetimler şehir tarihlerinin oluşmasında önemli bir etkindir. Aydın şehrinde önemli sorunlarından birisi birisi bir belediye tarihinin olmayışıdır. Bu problem üzerine çalışmamız başlamıştır. Belediye tarihi işgal görmüş bir şehir olarak farklı konumda olan Aydın'da konuyla ilgili geniş kapsamlı bir çalışma yürütülmemiştir. Sadece Günver Güneş'in çalışmaları bu konu ile ilgili öncü çalışmalardır. Ancak bu çalışmalar kitap bölümü ve makale olup geneli kapsamamaktadır. Bu nedenle Aydın'ın belediye tarihi gün yüzüne çıkamamıştır. Çalışmamızda Günver Güneş'in çalışmaları'da baz alınarak, yerel ve ulusal basın taranmış, Başbakanlık Devlet Arşivlerinden faydalanılmış, kitap, tez, makale ve internetten yararlanılmıştır.

Çalışma yürütülürken kaynaklar arasında tasnif yapılmış ve bu kaynaklar arasında karşılaştırmada bulunulmuştur. Hem devlet arşivinde ki belgeler, hem yerel basın haberleri, hemde diğer kaynaklarda bir araya getirilerek bir sentez yapılmıştır. Böylece elde edilen bilgiler objektif bir şekilde sunulmaya çalışılmıştır. Bu sayede amaçlanan belediye tarihi bilimsel verilerle ortaya konulmuştur.

Bu araştırma ile birlikte Aydın Belediyesinin şehir yaşamına katkıları ortaya çıkarılmıştır. Bir şehrin küllerinden yeniden doğuşu ve enkazın ardından yeniden inşası ile başlayarak, modern şehir oluşumuna giden çalışmalar kaydedilmiştir. Belediye çalışmaları Tek Parti ve Demokrat Parti kıyaslaması yapabilecek düzeyde tezde yansıtılmıştır. Bu sayede şehrin gelişimine katkı sunanlar ortaya çıkmıştır. Fakat çalışma yapılırken belediye arşivinin kullanımına izin verilmemiştir. Kurum arşivi dışında ki neredeyse tüm veriler kullanılmaya çalışılmıştır. Aydın Belediye Tarihinin oluşmasıyla birlikte Türkiye'de hem genel belediyeçiliğe bir katkı olmuş, hemde şehrin belediye tarihi oluşturulmuştur.

Aydın Belediye Başkanlarına baktığımızda bazıları bu başkanlık görevini milletvekilliğine bir geçiş süreci olarak değerlendirmiştir. Bu durum şehrin benimsenmesi ve çalışmaların daha verimli bir şekilde yapılmasında sorun oluşturmuştur. Ancak Aydın hem Tek Parti, hem de Demokrat Parti Döneminde gereken yardımı görmüş ve şehre hükümetler tarafından destek olunmuştur. Özellikle Adnan Menderes'in Aydın'lı olması şehre farklı bir statü kazandırmıştır.

Tezimiz Aydın Belediye Tarihi, Türkiye'de ki yerel yönetim araştırmalarına da bir katkı olmuştur. Şehirde ki siyasi yaşam, halkın tutumu ve partiler tarafından belediye yönetimi bu çalışma ile ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca belediye çalışmalarında yaşanan

tecrübesizlik ve sonuçları da bu tezin içerisinde değerlendirilmiştir. Yine bu tez sayesinde Aydın'ın yerel yönetim tarihi oluşturulmuştur. Böylece şehrin tarihsel süreçte gelişimi de ortaya çıkmıştır. Bu metinde dünyada belediyeçiliğin tarihsel süreçte nasıl geliştiği ve hangi aşamalardan geçtiğinden bahsedilmiştir. İlkçağlardan başlayıp Cumhuriyet Dönemi gelişmelerine kadar değinilmiştir.

İnsanlar varoluşlarında yalnız yaşamakta idiler. Ancak belli bir süre sonra yaşamını tek başına idare edemeyeceğini anlayan insanoğlu birleşmeye başlamıştır. Bu bir araya gelme ile birlikte konutlaşma başlamış, yani yerleşik hayata geçişle birlikte tarıma geçilmiş, böylece küçük yerleşmeler ortaya çıkmıştır. Nüfusun artması ile birlikte de ilk kentler Asya ve Mezopotamya'da ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu kentler son derece ilkel olup Çatalhöyük ve Alacahöyük gibi yerleşim yerlerinde konutlar duvarlar ile çevrili düz dam tekniği ile örtülerek oluşmuşlardır. Bu kentlerde evler: barınma, sığınma, tapınak hatta ölü gömülerek mezarlık olarak bile kullanılmakta, yani ilk örneklerde fonksiyonlar birbirinden ayrılmamıştır. Bu ilkel kentleri yönetenlerde benzer özellikler taşımakta olup, dini, askeri ve siyasi yetkiler tek bir kişide toplanmıştır. İlkel yaşam süren bu toplumlarda iş bölümü neredeyse görülmemektedir. Bu insanları bir araya getiren en önemli unsur güvenlik meselesidir. Daha sonraki süreçte insanoğlu sınıfların oluşması ile endüstriyel gelişmeler başlamış ve böylece şehir devletleri gibi oluşumlar görülmüştür. Bu toplumlar Akdeniz'e özgü olup, eski Yunan'da site adı verilen şehirlerin oluşumu ile birlikte demokrasinin de ilk kıvılcımları ateşlenmiştir.¹

Zaman içerisinde şehirlerin büyümesi ile birlikte iş bölümü oluşmuş ve toplu halde yaşamının bazı sıkıntıları ortaya çıkmıştır. Bu sıkıntıların giderilmesi için çözümler üretilmiş, o dönemin şartlarında ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Ancak bu ihtiyaçları karşılayan unsurları günümüz belediye kurumu ile karşılaştırmak hataya düşmemize neden olur. Şehirler ortaçağda da yeni çağda da farklı isimlerde kişiler tarafından yönetilmiştir. Bu yönetim dönemin mevcut problemlerini çözen düzeni sağlayan bir şekilde olup, günümüz anlamında ki şehir işleri ile uğraşmaz idi. Bu süreç Batı'da gelişir iken Türkiye'de de benzer şekilde gelişme göstermiştir. Ancak bu gelişmeler günümüz belediye olgusu ile karıştırılmamalıdır. Modern belediyeçilik anlayışı Avrupa'da belirli bir sürecin ürünü olarak şehirlerde faaliyetlerini gösterecek, Türkiye'de belediye kurumu Tanzimat ile birlikte varlık

---

¹ Gökaçtı, M.A. (1996). *Dünyada ve Türkiye'de Belediyeçilik*, İstanbul: Ozan Yayıncılık, s. 8.

göstermektedir. Ancak bizim belediye kurumlarımız her ne kadar batılı anlamda oluşmaya başladığını söylesekte uygulamada farklılık göstermiştir.

Belediye, kentlerin vazgeçilmez bir unsurudur. Kentlerin düzenlenmesini yaşanır hale gelmesi sağlayan bu kurumun, Türk toplumu içerisinde köklü bir geçmişi bulunmamaktadır. Belediye kurumu, modern anlamda karşımıza Tanzimat ile birlikte çıkmaktadır. Tanzimat döneminden itibaren kullanılmaya başlanılan belediye terimi beled, bilad kelimesinden türetilmiş, memleket ve kent anlamına gelmektedir.² Günümüz anlamında kullanımı ise yine Tanzimat dönemi ile başlamaktadır. Osman Nuri Ergin ise belediyeyi şöyle tanımlamaktadır: “*Menâfi-i müştereke ve ihtiyaçât-ı metekabile ilcasıyla bir beldede temekkün eden ahâlinin, beldelerine ve dolayısıyla kendilerine âid husûsâtı, hükûmetin kânunla tayin ve irâe etmiş olduğu hudûd ve selâhiyet dairesinde ve bil-ictimâ intihâb ettikleri vekîlleri vâsıtasıyla ru’yet ve ifâ etmelerine “belediye” denilir*”³ Osman Nuri Ergin’in bu tanımı batılı anlamdadır. Dönemin Osmanlı yönetim anlayışı ile uyuşmamaktadır. Çünkü Ergin, aynı sayfada belediye ile ilgili açıklamalarını devam ettirirken “*beldeler, kendi kendilerini idare etmek hakkını, mensub oldukları hükûmetlerle asırlarca mücadeleden sonra ancak istihsal edebilmişlerdir*”⁴ demiş ve Osmanlı’da mümkün olmayan bir yapıya değinmiştir. İlber Ortaylı ise bu konuyu “*Osmanlı Belediyesi ne kentin kendini yönetmesi, ne de bir tüzel kişilik anlamına gelir*” olarak değerlendirmiştir.⁵

Osmanlı belediye örgütünü Ortaylı, anayasal monarşiye geçtikten sonra bir kanun konusu olduğunu ve tüzel kişiliğe geçene kadar merkezi hükümetin bir şubesi gibi çalıştığını belirtmiştir.⁶ Gerçekten de belediyeler merkezi hükümetin bir şubesi gibi çalışmış ve batılı anlamda bir işlevi bulunmamaktadır. Uygulamada sorunlar yaşanmış, tökezleyerek olsa cumhuriyet devrine kadar bazı değişiklikler ile varlığını sürdürmüştür. Osmanlı belediyeciliğinde merkezi otorite, belediye başkanları aracılığı ile buldukları kentlerin kendine bağlılığını artırmayı düşünmüşlerdir. Böylece kentlerdeki yaşamın kolaylaşacağı ve vergi toplanmasında ki sorunların aşılacağı düşünülmüştür. Ancak sistem eksik ve anlaşılmadığı için uygulamada problemler yaşanmıştır. Osmanlı’da belediye,

² Sami, Ş. (1317). *Kamus-ı Türki*, İstanbul, s. 301.

³ Ergin, O. N. (1995). *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, Cilt 1, s. 29.

⁴ Ergin, O. N. (1995). *a.g.e.*, s. 29.

⁵ Ortaylı, İ. (1990). Yerel Yönetim: Devraldığımız Miras, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl, Uluslararası Sempozyum, Ankara, 23-24 Kasım 1990, Bildiriler ve Tartışmalar*, Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s. 63.

⁶ Ortaylı, İ. (1990). *a.g.e.*, s. 69.

genelde büyük şehirlerdeki temel şehir içi ihtiyaçların karşılanamamasından dolayı doğmuştur. Ancak bu sorunlar bir türlü aşılamamıştır. Sadece büyük şehirlerde değil uygulamaya geçildikten sonra Anadolu'nun birçok küçük şehrinde de belediye kurulmuştur. Fakat bu kurumların bazıları sadece sembolik olarak kalmış, bir faaliyet gösterememiştir. Ortaylı'nın deyişiyle “*Osmanlı belediyesi ismi var olan, ama örgütlenme ve yaşamını kuramamış bir varlıktır.*”⁷

Osmanlı klasik döneminde beledi işlere kentin kadısı bakardı. Kadı adli ve idari işleri tek elden yürütmektedir. Bu süreci muhtesip, şehremini izlemiş, 19. Yy. ile birlikte belediye başkanı bu görevi devam ettirmiştir.

Kadılık, İslam ile birlikte ortaya çıkan idari ve hukuki bir kurumdur. Kadı yargılama kelimesi olan “Kada” sözcüğünden türemiştir. Yargıç anlamına gelmektedir. İslam'da ilk olarak adli görevi yürüten İslam Peygamberi Muhammet olmuştur. Daha sonra bu görevi dört halife'de devam ettirmiştir. Ancak İslam devletinin büyümesi ile birlikte kurumda gelişmeler meydana gelmiş, Halife Ömer döneminde Medine, Basra ve Kûfe'ye kadı tayin edilmiştir.⁸ Halife Ömer, daha sonra Mısır'a da kadı tayin etmiştir. Ancak bu kadı diğerlerinden farklı olup, Mısır valisi tarafından atanmıştır. Bu uygulama Abbasiler dönemine kadar devam etmiş, Mısır valileri, Mısır kadılarını belirlemiştir.⁹ Bunun temel nedeni ülke sınırlarının genişlemesi ve uzak bölgelerin idaresinin güç olmasından dolayı bu sistem uygulanmıştır. Buna naiplik denir. İslam hükümdarları yargı yetki ve görevlerini bu memurlara devrederek, merkeze uzak yerlerde de otoritesini devam ettirmeye çalışmıştır.

Kadılık kurumu için unutulmaması gereken diğer bir özellik ise şerri olmasıdır. Bir şehrin idarecisi olan kadı, aynı zamanda İslam cemaatinin de başıdır. Bu nedenle halkın uygun gördüğü taleplerini Osmanlı'da saraya iletebiliyordu. Tarihsel süreçte kadılar, halifeler, valiler tarafından atanmış, daha sonra *kâdı'l-kudât* tarafından merkezden atamalar yapılmıştır. Belirtilmesi gereken diğer bir konu da kadıların mükemmel bir şerri hukuk bilgisi olmadığıdır. Makul ölçüde bilgisi olması kabul görmüştür. Ayrıca şerri olduğunu söylediğimiz kadılar sadece dört Sünni mezhebe göre görevlerini yürütmüşlerdir. Hukuk bilgisi ikinci planda kalmıştır.¹⁰

⁷ Ortaylı, İ. (1990). *a.g.e.*, s. 69.

⁸ Ergin, O. N. (1995). *a.g.e.*, s. 250, Gökaçtı, M.A. (1996). *a.g.e.*, s. 69.

⁹ Ergin, O. N. (1995). *a.g.e.*, s. 251.

¹⁰ Ortaylı, İ. (2016). *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, (2. Baskı). İstanbul: Kronik Yayıncılık, s. 21, Gökaçtı, M.A. (1996). *a.g.e.*, s. 69.

Kadılık İslam ülkelerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de ayrı bir öneme sahiptir. Osmanlı klasik döneminde şehirlerde ki en yüksek yönetici olan kadı, adli işlerinin yanı sıra idari işler ile de kadı ilgilenmektedir. Ayrıca kadı, noter olup asayiş denetler ve şehirdeki vakıfların müfettişliğini de yürütmektedir. Aynı zamanda dönemin beledi işleri de kadı tarafından yürütülmektedir. Çarşı ve esnafın kontrolünü yapan kadı, narhında belirleyicisidir. Şehirdeki tüm görevlilerin amiri olan ve bunları denetleyende yine kadıdır.¹¹ Kısacası Osmanlı kadısı, diğer İslam devletlerinde ki klasik dönem kadılarına göre, görev, otorite ve yetkisi fazladır.¹²

İlk başlarda muhtesiblik olarak varlığını sürdüren ihtisap nazırlığı kurumu, kadı adına beledi işleri yaparken kadının diğer yardımcıları olan böcekbaşı, çöplük subaşısı, mimarbaşı gibi görevlilerde beledi işlerde muhtesiblere yardımcı olmaktadır. Bu görevliler ise yeniçeri ocağına bağlıdır.¹³ II. Mahmut döneminde, 1826 yılında yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla birlikte, genel güvenlik, temizlik ve imar düzenine kadar birçok alanda boşluk oluşmuştur. Bu şehirlerde sorun teşkil etmiştir. Kadının gücü yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla birlikte zayıflamıştır. Bu gelişmeler üzerine 1826 yılında başkentte ihtisap nazırlığı, eyaletlerde ise ihtisap müdürlükleri kurulmuştur. Böylece muhtesiblik nazırlık mevkiine yükseltilmiştir. İşlevi muhtesiblikle aynı olan nazırlık, vergi toplayan, güvenliği sağlayan, narhı uygulayan ve sert tedbirler ile şehir düzenini sağlayan bir kurumdur. Ancak kurum nazırlık görevi ile güçlenmiş ve despotik yapıya bürünmüştür. Belediye işlerini sert bir biçimde uygulayan halka karşı baskıcı bir tutum izlemiştir. Kadı hüküm verirken ispat zorunluluğu ararken, nazır ispata gerek duymaksızın ceza verebilmektedir. Kısacası Osmanlı İhtisap kurumundan beklenen yararı görememiştir.

Osmanlı kuruluşundan itibaren İslami bir kurum olan Kadılık ile yerel yönetimini ve adli işlerini sağlamıştır. Merkezîyetçi bir yapının ürünü olan bu sistem ile birlikte halk denetim altına alınmaya çalışılmıştır. Şehirler padişahın atadığı kişiler tarafından yönetilmiştir. Bu geleneksel şehir yönetiminin sonucu olup, halk hemşehrisi tarafından değil, padişahın memuru tarafından yönetilmiştir. Bu süreç Osmanlı'da 19. Yüzyıla kadar

---

¹¹ Ortaylı, İ. (2016). *a.g.e.*, s. 11, Ay, N. (2009). *Türkiye'de Belediyecilik, Karaman'da Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Etkinliklerinin Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Konya, s. 23.

¹² Ortaylı, İ. (2016). *a.g.e.*, s. 42, Serçe, E. (1998). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmir'de Belediye (1868-1945)*, İzmir, Dokuz Eylül Yayınları, s. 23-25, Gökaçtı, *a.g.e.*, s. 72-73.

¹³ Ortaylı, İ. (2012). *Türkiye Teşkilat Ve İdare Tarihi*, (4. Baskı). Ankara: Cedit Neşriyat, s. 283, Gökaçtı, M.A. (1996). *a.g.e.*, s. 76-80, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s. 24.

devam etmiştir. Bu yönetim süreci içerisinde beledi ve idari görevler birbirinden ayrılmamıştır.¹⁴

Osmanlı şehrinde en üst yönetici kadı olup yardımcılarını ile birlikte merkezi otoriteye bağlı bir şekilde bölgeyi yönetmeye çalışmışlardır. Ancak şu husus belirtilmelidir ki kadı beledi hizmetleri yaptırırken ne bir örgütü, ne de bir bütçesi vardır. Geleneksel sistemde beledi işler, halka kendi işini kendisine yaptırarak uygulanırdı. Yani yaptırım gücü ile gerçekleşirdi. Bu yaptırımı yeniçeri ocağına bağlı kolluk kuvvetleri ile yürütmüştür. Kadı sadece bir şehrin merkezinin değil aynı zamanda bölgenin de en büyük amiri, idarecisi ve yargıcıdır.¹⁵

Osmanlı Devleti, kırsal nüfus ağırlıkta olan bir yapıya sahip iken 19. Yüzyıl ile birlikte şehir nüfusunda artış görülmüştür. Osmanlı bu nüfus değişimine hazırlıksız yakalanmıştır. Geleneksel sistem bazı işleri yerine getirememektedir. Yapısı itibari ile bu güce sahip değildir. Çöplerin toplanması, temizlik, kanalizasyon, itfaiye gibi görevler halka yaptırılırdı. Belediye işler sadece halk ve esnaf ile değil vakıfların destekleri ile de yürütülmektedir. Bu yönetimin herhangi bir kuralı nizamı bulunmamaktadır. Geleneksel sistem, şerri ve örfi kurallar, fermanlar, adetler ile teamüle dayanmakta olup, bu kurallar yazılı ve yazısız kaynaklardan oluşmaktadır. Bu sistem 19. Yüzyılda şehir yaşamını devam ettirememiş ve çökmüştür. Çağı yakalamak için Tanzimatla birlikte yerel yönetim denemeleri yapılmıştır.

Tanzimat ile birlikte Osmanlı'da idari ve mali alanlarda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Ancak idari alanlarda yapılan yeniliklerin amacı da malî nitelik taşımaktadır.¹⁶ Muhassıllık bunun en güzel örneğidir. Tanzimat ile birlikte hazine gelirlerinin iltizamla mültezimlerin toplaması kaldırılmıştır. Ana nedeni sistemin düzgün çalışmaması, hazineye istenilen verginin gelmemesi ve mültezimlerin vergi toplarken halka karşı olumsuz tutumları halkın şikayetlerinin artması doğrultusunda kaldırılmıştır. Bir nevi vergi reformu yapılmaya çalışılmıştır. Bu mali anlamda reform düşüncesinin kökeni daha önceki uygulamalara dayanmaktadır. Tanzimat'la oluşmuş bir düşünce değildir. II. Mahmut döneminde vergi toplanmasında bazı yenilikler yapılmış ve hazine gelirleri doğrudan

¹⁴ Ortaylı, İ. (2012). *a.g.e.*, s. 124, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s.24, Gökaçtı, M.A. (1996). *a.g.e.*, s.70.

¹⁵ Ortaylı, İ. (2012). *a.g.e.*, s. 125, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s.23-25, Gökaçtı, M.A. (1996). *a.g.e.*, s.68-80.

¹⁶ İnalçık, H. (1985). "Tanzimat'ın Uygulanması ve Sosyal Tepkiler", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 6, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 1537.

alınmaya başlanmıştır. Bu yeni süreç ise bir önceki atılımların devamı bir adım ilerisi sayılmaktadır.¹⁷

Bu yeni vergi uygulaması ilk olarak yakın eyaletlerden başlamıştır. Bu yeni sistemde valilerin mali yetkileri kaldırılmış oluyor ve vergiler merkezden gönderilen “*Muhassal-ı emval*” tarafından toplanacaktır. 25 Ocak 1840’ta Meclis-i Vâlâ tarafından hazırlanan bir nizamname¹⁸ ile muhassılların atamaları ile çalışmaları belirlenmiştir. Muhassıllar görev yerlerine tek başına gönderilmemiş, yanlarında yardımcı olaraktan bir mal, bir nüfus, bir emlak kâtibi verilmiştir. Ayrıca vergilerin belirlenmesi ve diğer işlerinde görüşülüp kararlaştırılması için “*Muhassıllık Meclisleri*” kurulmuştur.¹⁹

Ancak bu uygulama da diğerleri gibi başarısız olmuştur. 1840 itibari ile çalışmalara başlanılmış ancak bilgisizlik, ulaşım zorlukları ve vergi vermek istemeyenlerden dolayı çıkan zorluklar sistemi güç duruma düşürmüştür. İltizam sorununa çözüm amaçlı kurulan Muhassıllık sistemi istenilen sonucu verememiş ve 1842 yılı başlarında kaldırılmıştır.²⁰

Muhassıllıkların kaldırılması ile birlikte tekrar eski sisteme dönmüş ve meclis isimleri de değişmiştir. “*Memleket meclisleri*” adını alan meclis, 1849’a kadar devam etmiş, ancak işleyişi ve çalışması bakımından öncekinden bir farklılığı bulunmamaktadır. Meclis yine bir isim değişimine uğramış, 15 Ocak 1849’da “*Eyalet meclisleri*” adını almış, sancak merkezlerinde ise “*Küçük meclisler*” kurulması ön görülmüştür.²¹

Eski kurumların işlev görmez duruma gelmesi İstanbul Şehremanetinin kurulmasına yol açmıştır. Ancak belirtilmesi gereken bir konu var ki, bu beledi örgütlenme ilk olmasına rağmen sarayın etkisinde kalmıştır. İşlevsel yönü bakımından bir şube olarak görebiliriz. İstanbul Şehremaneti 16 Ağustos 1854 (2 Zilhicce 1271) yılında yayınlanan bir resmi tebliğ ile kurulmuştur.²² Tebliğe göre İstanbul ve bağlı semtlerinde (Eyüp, Galata, Üsküdar) beledi işlerden sorumlu “Şehremaneti” adı altında yeni bir memuriyet kurulmuştur. Ayrıca bir de

¹⁷ Çadırcı, M. (2013). *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal Ekonomik Yapısı*, (3. Baskı), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s.208.

¹⁸ Nizamname için bkz. Kaynar, R. (1985). *Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat*, (2. Baskı), Ankara, s. 237-245.

¹⁹ Çadırcı, M. (2013). *a.g.e.*, s.209, Kartal, N. (İlkbahar 2013) Tanzimat’tan Cumhuriyete Mahalli İdare, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, s. 6, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s. 28-29.

²⁰ Çadırcı, M. (2013). *a.g.e.*, s.209-211, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s. 29.

²¹ Çadırcı, M. (2013). *a.g.e.*, s.215, Kartal, N. (İlkbahar 2013) *a.g.m.*, s.6, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s. 29.

²² Takvimi Vekayi 2 Zilhicce 1271 (16 Ağustos 1954) no:529. Ergin, O. N. (1995). *Mecelle-i Umûr-ı Belediyye*, Cilt 3, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, s.1269, Yapucu, O. P. (2008). *Modernleşme Sürecinde Bir Sancak Aydın*, İstanbul: Kitap Yayınevi, s.217, Ay, N. (2009). *a.g.t.*, s.27, Uyar, H. (2004). *Türkiye’de ve Dünya’da Yerel Yönetimler: Kısa Bir Tarihçe*, Aydınlanma 1923, Yıl 8 Sayı 51, s. 33.

şehir meclisi kurulmasının kararlaştırıldığını ve böylece İhtisab Nezaretinin lağvedildiğini bildiriyordu. İlk Şehreminliğine ise Tırhala valisi Mehmet Paşa'nın oğlu, eski Amasya Mutasarrıfı Salih Paşa getirilmiştir.²³

Şehremanetinin görev ve yaptığı işler eski sistemde ki kadılık ve ihtisab nazırlığı görevleri ile aynıdır. İstanbul'da olması, bürokratik engeller ve doğru düzgün çalışma düzeninin olmaması bu kurumun başarısız olmasına neden olmuştur.²⁴

Başarısız bir belediye deneyimi olan şehremanetinden sonra 9 Mayıs 1855 (4 Ramazan 1272) tarihinde çıkan İrade-i Seniyye ile İntizam-ı Şehir Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon başarısız olan belediye örgütünü tekrar gözden geçirecek ve yeniden kurulması için projeler üretecektir. Ancak komisyon önceki çalışmalarda olduğu gibi rastgele üyelere değil, işi bilen anlayan üyelere oluşacaktı. Ayrıca komisyon beledi işleri yürütmek amacı taşımaktadır. Komisyonda zengin ve nüfuz sahibi gayrimüslimlerin olmasına özen gösterilmiştir. Osmanlı olanların ise bu işlerden anlayanlardan olmasına dikkat edilmiştir. Bu komisyon kısa bir süre sonra Ticaret Nezaretine nakledilmiş ve 1857 'e kadar faaliyet gösteren komisyon, dağılmadan önce Babıâli'ye İstanbul'un çağdaşlaşması için kanalizasyon yapılması, sokakların temizliği ve aydınlatılması, yolların yapılması ve genişletilmesi gibi önerilerin olduğu mazbataları sunmuşlardır.²⁵

Avrupa tarzı bir hayat yaşayan insanların bulunduğu Beyoğlu'nda, taştan, tuğladan yapılan binalar, farklı giyimde insanlar, farklı eğlenme yerlerinin olduğu, yabancı dillerin konuşulduğu, yabancı kitap gazete satılan bir semtti. Gayrimüslim insanların yoğun olduğu bu semtte, elçilikler, yabancı bankalar, yabancı okullar ve Osmanlı'da ki Hristiyanlar ile bağlantısı bulunmayan Hristiyan cemaatleri burada bulunmakta idiler. Tiyatro ve opera gibi güzel sanatların da icra edildiği entelektüel bir semt olan Beyoğlu'nda, varlıklı ailelerin yanı sıra yoksul aileler de yaşamakta idiler. Bu semtte ki en önemli fark dil ya da dini olmayıp zengin-fakir arasında ki farktır. Zenginlerin evleri biraz daha gösterişli olup, içi ve dışı süslü binalardı. Ancak sokakların vaziyeti böyle değil idi. Refah ve sefalet bir arada yaşıyordu. Oysa İstanbul geneli ahşap binalardan oluşmakta ve benzer özellikler göstermemektedir. Beyoğlu sakinleri modern beledi hizmetler isterken diğer bölgelerde böyle bir talep bulunmamaktadır. Çöplerin toplanması, sokakların geceleri tehlike oluşturmasından dolayı

²³ Ergin, O. N. (1995). *a.g.e.*, s. 1269, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s. 30.

²⁴ Ergin, O. N. (1995). *a.g.e.*, s. 1272-1274, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s. 31.

²⁵ Ortaylı, İ. (2012). *a.g.e.*, s. 139-142, Nadaroğlu, H. (2001). *Mahalli İdareler*, 5. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, s. 297, Ay, N. (2009). *a.g.t.*, s. 28.

aydınlatılması, kaldırım ve yol yapılması gibi modern beledi hizmetlerinden istemekte iken İstanbul'un diğer bölgeleri için bu bir hayaldi.²⁶

Bir örnek belediye olacak olan Altıncı Daire-i Belediye, İntizam-ı Şehir Komisyonunun hazırladığı bir öneri ile İstanbul'da kurulan on dört daireden altıncısı olarak Beyoğlu ve Galata semtlerini kapsayan bölgede kurulmuştur. Burada belirtilmesi gereken önemli bir husus ise on dört daire olarak belediye yapısı kurulması kararlaştırılmış, ancak ilk olarak gayrimüslim ve zenginlerin bulunduğu Beyoğlu-Galata seçilmiştir. Gerekçesi ise aynı anda hepsinde işe başlamanın masraflı olacağı düşüncesidir.²⁷ Altıncı daireye ilk belediye başkanı olarakta Hariciye teşrifatçısı Kâmil Bey getirilmiştir. Bu belediye için ayrıca hazırlanan ve 19 maddeden oluşan "*Altıncı Daire-i Belediye Nizamı*" 27 Ocak 1858 (11 Cemaziyelahir 1274) yürürlüğe girmiştir. Bu nizamname ile birlikte dairenin görev, gelir ve organları da belirlenmiştir. Görevleri şehremaneti gibi dar olmamış, geniş tutulmuştur. Şehremanetinden farklı olarak kendi ekonomik gelirini, vergileri, nizamnamede belirtilen çerçevede doğrudan kendisi sağlamış, yani ayrı bir mali kimlik kazanmıştır. Ancak daire organları öncekilerde olduğu gibi atama yolu ile göreve getirilmişlerdir.²⁸

Altıncı Dairenin ismi de dikkat çekmektedir. Çünkü İstanbul'da kurulan ilk belediye dairesi olmasına rağmen isminin neden Altıncı olmasını Ortaylı; Avrupa başkentine benzetmek amacı güttüğünü, bu amaçla da ilham kaynağı olarak, Fransa'nın başkenti Paris'in en modern semti olan altıncı bölgeden alındığını belirtmektedir. Ayrıca Eyüp beşinci daire iken, Hasköy'ün altıncı daire olması gerekirken, Yedinci Daire olmuştur. Hükümetin amacı burada demokrasiyi geliştirmek gibi anlaşılmalı, burada ki amaç Avrupa şehirlerinin bir benzeri semt oluşturmaktır.²⁹

Osmanlı taşra da eski yıllarda ki gibi güçlü bir siyasi otorite istemektedir. Eyatletlerle ilgili çalışmalar yürütülsede milliyetçilik, başıbozukluk, düzensizlik ve eşkıyalık taşra da ki girişimlerin başarısız olmasına neden olmuştur. Sadrazam Kıbrıslı Mehmet Paşa, karışıklıkların tehlikeli bir hal aldığı zamanda olayları yerinde görmek amacıyla Rumeli'ye seyahate çıkmıştır. Niş, Vidin ve Rusçuk'ta yaptığı inceleme gezisinde önceden buralara gelen Mithat Efendi'nin aldıkları tedbirlerin olumlu sonuçlar verdiğini

²⁶ Ortaylı, İ. (2012). *a.g.e.*, s. 142, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s. 31, Ay, N. (2009). *a.g.t.*, s. 29.

²⁷ Ortaylı, İ. (2012). *a.g.e.*, s. 143, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s. 31.

²⁸ Nizamname metni için Bkz. Düstur 1. Cilt 2 s. 460-463, Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 97-99.

²⁹ Ortaylı, İ. (2012). *a.g.e.*, s. 144.

görmüş ve böyle devam edilmesini uygun bulmuştur. Bölgede ki başarısından dolayı Mithat Efendi vezirlik rütbesine getirilerek Niş Valiliğine atanmıştır.³⁰

Mithat Efendi'nin Paşa olması ile birlikte Niş'te ki çalışmaları başarılı sonuçlar vermiş ve bu İstanbul'un taktirini kazanmasına neden olmuştur. Burada ki çalışmaları başarılı olmuş ve şehir düzene girmiştir. Mithat Paşa'nın bu çalışmalarında, özellikle belediye işlerinde başarı göstermesi, 1864 Vilayet Nizamnamesine giden yolu hazırlamıştır.³¹

Osmanlı'da reform hareketlerinin hızlandığı bir dönem olan Tanzimat Döneminde taşra yönetimi içinde Mithat Paşa'nın Niş'te ki çalışmaları göz önüne alınarak bir nizamname hazırlanması kararlaştırılmıştır. Bu kurulda Mithat Paşa'da yer almış ve 7 Kasım 1864 (7 Cemaziyelâhir 1281) tarihinde Vilayet Nizamnamesi hazırlanmış ve uygulama alanı olarak Mithat Paşa'nın bulunduğu Tuna Vilayeti seçilmiş ve bir yıl sonra diğer vilayetlerde de uygulanmaya başlanmıştır. Nizamname ile birlikte uygulanması için ise örnek olarak Silistre, Vidin ve Niş eyaletleri birleştirilerek Tuna vilayeti oluşturulmuştur. Vilayetin merkezi ise Rusçuk olmuş, Tuna valiliğine ise Mithat Paşa getirilmiştir. Tuna valiliği ile birlikte Mithat Paşa daha kapsamlı ve geniş yetkilere sahip olmuştur. Tabi bu yeni yönetim bazı çıkar çevreleri tarafından hoş karşılanmamış, karşı tepki oluşturmuştur. Fakat Mithat Paşa idari gücünü kullanarak bu tür tepkileri etkisiz hale getirmiştir.³²

1864 Vilayet Nizamnamesi, büyük ölçüde Fransa taşra yönetimi sisteminden yararlanılarak oluşturulmuştur. Nizamnameye göre; her köy bir belediye sayılıyordu. Ancak belediyeden kasıt, köy idaresi idi. Ancak şehir ve kasabalar için, belediye idareleri için, bir hüküm bulunmaktaydı. Ancak bazı yerlerde belediye örgütlerinin kurulmak istenmesi üzerine vilayet belediye meclislerinin kuruluş ve görevleri hakkında iki talimatname hazırlanmıştır. Bu talimatnameler belediyeye bir özerklik tanımamıştır. Ancak idari bir yapı olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu talimatname ile belediye meclisleri şehrin bayındırlık işleri, çarşı- pazar denetimi, narh kontrolü, itfaiye ve kira kontratı tescil etme görevi veriliyordu. Belediye başkanı, taşrada da memurlar arasından tayin edilecekti. Yani eşrafta olsa belediye başkanı bir memurdu. Belediye meclisi belediye başkanının muavini ve altı üyeden oluşmaktadır. Ancak altı üye her zaman olmayabiliyordu. Üye

³⁰ Baykal, B. S. (1964). *Mithat Paşa Siyasi ve İdari Şahsiyeti*, T.C. Ziraat Bankası 100. Kuruluş Yılı Armağanı, Ankara, Kıral Matbaası, s. 12-15.

³¹ Baykal, B. S. (1964). *a.g.e.*, s. 15.

³² Baykal, B. S. (1964). *a.g.e.*, s. 16, Kartal, N. (İlkbahar 2013). *a.g.m.*, s. 14, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s. 35.

olabilmek için sene de 500 kuruş vergi vermek, 30 yaşını doldurmuş, Türkçe okur-yazar ve Osmanlı olmaktır. Üye alımında seçim yapıp yapılmadığının kesin bir cevabı yoktur.³³ Yapılan bu girişimlerin olumlu veya olumsuz yönleri yeni düzenlemelerle giderilmeye çalışılmıştır. Kaçınılmaz olan modernleşme Osmanlı Belediyeciliğinde devam etmiştir.

1864 Vilayet nizamnamesi tecrübesinden sonra oluşan hatalar ve olumsuzlukların giderilmesi üzerine vilayet örgütünde de yeniden düzenlenmeye gidilmiştir. 1871 Vilayet Nizamnamesi ile belediye örgütünün şehir ve kasabalar ile ilgili yetki ve çalışma usulleri düzenlenmiştir. Bu yeni nizamname ile belediye örgütü vilayet idaresi içerisinde idari bir varlık kazanmıştır. Nizamname de vali, mutasarrıf ve kaymakamın olduğu yerlerde bir belediye meclisi kurulması istenmiştir. Meclis başkanı önce ki nizamname de olduğu gibi, yeni nizamnamede de memurlar arasından seçilmektedir. Vali ya da mutasarrıfın onayı ile göreve gelmektedir. Belediye meclisi; belediye başkanı, belediye başkanının muavini ve altı üyeden oluşmakta idi. Üyeler seçim ile belirlenecek ve her dini cemaatten temsilci olacaktı. Üyelerin yarısı her sene kura ile değiştirilecekti. Ancak bu bazen uygulanamamıştır. Hatta nizamnamede çok açık bir şekilde belirtilmesine rağmen gayrimüslim ve müslim üye oranına da uyulmamıştır. Üye olabilmek için Osmanlı uyruklu olmak, 25 yaşında olmak, medeni haklara sahip ve memur, müteahhit olmayanlar üye olabilirdi.³⁴

Meclis haftada iki kez toplanacaktı. Mecliste ki üyeler fahri olarak çalışacaktı. Meclisin belediye çalışma faaliyetleri de düzenlenmiş, imar denetimi, yol yapımı ve onarımı, su, temizlik ulaşım ve itfaiye kurmak ile görevlendirilmiştir. Ayrıca meclis belediyenin yasaklarına uymayanlara para cezası da verebilecekti. 1864 nizamnamesinde göze çarpan diğer bir olay ise taşra belediyelerinin mali açıdan yoksun olmasıydı. Bu yeni nizamname de taşra belediyelerine de yeni kaynaklar ayrılmıştır. Ancak bu kaynaklar küçük yerleşim yerleri için bir fayda sağlamamaktadır. Çünkü kaynak olarak alınacak vergiler; yapı ruhsatiye harcı, emlak vergisi, lûbiyet ve eğlence resmi, tenvirat, tenzifat resmi gibi vergilerden oluşmaktadır.³⁵

Belediye meclislerin mali ve idari açıdan denetimi ise liva idare meclisleri tarafından yapılmaktadır. Her üç ayda bir belediye meclisi kayıt ve hesaplarını liva idare meclisine

³³ Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s.35, Ortaylı, İ. (2012). *a.g.e.*, s.173-174.

³⁴ Ortaylı, İ. (2012). *a.g.e.*, s.176, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s.36, Gökaçtı, M.A. (1996). *a.g.e.*, s.106-107.

³⁵ Ortaylı, İ. (2012). *a.g.e.*, s.177, 1871 Nizamnamesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz. Seyitdanlıoğlu, M. (Kasım 1996). Bir Belge-Yerel Yönetim Metinleri (VII): 1871 Vilayet Nizamnamesi ve Getirdikleri, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 6, s.89-99, Seyitdanlıoğlu, M. (2010). *Tanzimat Döneminde Modern Belediyeciliğin Doğuşu Yerel Yönetim Metinleri*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.69-99.

sunmak zorundadır. Belediyeler halen merkezi hükümetin bir bölümü gibi düşünülmekte olup özerk bir statüye geçememiştir. Bazı liman şehirleri dışında da belediyeler gerekli kadrolara yine sahip olamamış, çarşığı dahi denetleyecek kendi zabıtası bulunmamıştır.³⁶

Osmanlı da belediye işleri düzensiz örgütlenmeler ve yetersiz kaynaklar nedeni ile düzgün işleyememiştir. Belediyelerin özerk bir yapıda olamaması da başlıca gelişimine engel unsurlardandır. Ayrıca belediye çalışanlarının bilgisizliği ise başka bir sorunu ortaya çıkarmıştır. Belediye işleri yapılırken özellikle mali işler de defterlerin doğru düzgün tutulmaması denetlemeyi de zorlaştırmış, hatta bazı belediyeler öyle bir defter tutulduğunu dahi bilmemektedir. Uygulamanın her alanında sorun yaşanmış ve problemlere neden olmuştur.³⁷

1864 ve 1871 Vilayet nizamnamelerinin uygulanması Osmanlı Belediyeciliğine önemli bir tecrübe kazandırmıştır. Ancak bu nizamnamelerde oluşan eksiklikler ve başarısızlıklar 1877 Vilayetler Belediye kanununda giderilmeye çalışılmıştır. 5 Ekim 1877 (27 Ramazan 1294) tarihinde yürürlüğe giren bu kanunda tüm şehir ve kasabalarda bir belediye meclisi kurulması belirtilmiştir. Hatta büyük şehirlerde bu durum birden fazla belediyenin kurulması yönünde olmuştur.³⁸ Bu kanunla belediye yetki ve görevleri ayrılmıştır.³⁹ Kanuna göre belediye başkanı memurlardan olmayacaktı. Ancak belediye başkanı memur gibi görülmüştür. Belediye başkanı seçimi ise üyeler arasından hükümet tarafından seçilip atama yoluyla gerçekleşmiştir. Atanan belediye başkanları görevlerini 4 yıl boyunca sürdürecektir.⁴⁰ Kısacası Belediye işleri için yapılan bu kanun, 1930 Belediye Kanunu'na kadar çeşitli düzenlemelerden geçerek kullanılmıştır.⁴¹

Osmanlı'da belediyecilik çalışmaları sürekli değişime uğramıştır. Kurum yeni düzenlemelerle iyileştirilmeye çalışılmıştır. 1879'da yapılan düzenleme ile İstanbul'da bulunan daire sayısı 10'a indirilmiş ve İstanbul Belediye Başkanlığına getirilecek kişinin tayin ile belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Belirlenen 10 daireye ise yine hükümet tarafından

³⁶ Ortaylı, İ. (2012). *a.g.e.*, s.177.

³⁷ Ortaylı, İ. (2012). *a.g.e.*, s.178, Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s.109.

³⁸ Bir şehirde birden fazla belediye kurmak taşrada olumsuz sonuçlar vermiştir. Konya Mebusu Simonaki Bey: *Konya 40.000 nüfusu olduğu halde bir belediyenin masrafını idare edemiyor. İki daire olursa hiç edemez*" diyerek bu duruma karşı çıkmıştır. Ortaylı, İ. (2012). *a.g.e.*, s.187, Berber, E. (2005). *Kuruluşundan Cumhuriyete Karşıyaka Belediye Tarihi (1887-1923)*, İzmir: Karşıyaka Belediyesi Kültür Yayınları, Şanal Matbaacılık, s. 5, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s. 38.

³⁹ Ortaylı, İ. (2012). *a.g.e.*, s.186-187, Berber, E. (2005). *a.g.e.*, s.5, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s.37, Ayrıntılı bilgi için Bkz. Ergin, O. N. (1995). *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye*, Cilt 2, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, s. 1624-1639, Seyitdanlıoğlu, M. (2010). *a.g.e.*, s. 101-120.

⁴⁰ Berber, E. (2005). *a.g.e.*, s.5.

⁴¹ Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s.38.

maaşlı müdür atanacaktır.⁴² Bunun dışında üyeleri şehremaneti ve dairelerce belirlenen cemiyet-i umumiye-i belediye kaldırılacaktır. Merkezi otorite egemenliği söz konusu olan İstanbul Belediyesi'nde bu kurumun yerine hükümet tarafından atanan "meclis-i emanet" kurulmuştur. Bu idari yapı II. Abdülhamit iktidarı boyunca devam etmiş ve 1908 yılında değişime uğramıştır.⁴³

II. Abdülhamit, genel anlamda modernleşmenin farkına varmış bir padişah'tır. Ancak bu modernleşmenin rastgele değil, köklü bir şekilde ele alınarak gerçekleşmesi gerektiği bilincindedir. Osmanlı'da bu nedenle 1877 yılından sonra otokratik bir modernleşme sürecinin başladığını söyleyebiliriz. Bu gelişmeler arasında su ve imar gibi işlerin belediyelere bırakıldığı ve bu sayede kurumun tecrübe kazanması sağlanmıştır. Belediyelere ayrı binaların yapılması ve protokollerde yer alması bu gelişmelerin arasında yer almaktadır. Ancak bu uygulamaların Osmanlı coğrafyasının tamamında uygulanmadığını belirtmek gerekir. Genelde belli başlı büyükşehirlerde bu hizmetler uygulama fırsatı bulmuştur.⁴⁴

Şehirlerde ki belediyelerin düzene girmesi ve şehirlerin imarının II. Abdülhamit'te ayrı bir yere sahiptir. Buna örnek olarak Bağdat şehrinde yapılan çalışmalar gösterilebilir. Şehrin surları yıkılarak kuzeyden güzeye büyük caddeler yapılmıştır. Ayrıca şehrin sokakları da genişletilmiştir.⁴⁵ Benzer şekilde Selanik'te de surlar yıkılarak cadde ve sokak genişletme çalışmaları yapılmıştır. Hatta şehirde aydınlatma ve tramvay hattı gibi yeniliklerde yapılmıştır. Ancak bu çalışmalar modern bir belediyeçilik anlayışı oluşturmaya yetmemiştir. Hatta belediyelerin tam anlamıyla çalışması dahi sağlanamamıştır.⁴⁶

II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte meclis tekrar devreye girmiş ve ilk başlarda I. Meşrutiyet dönemini canlandırmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar belediyeleri de kapsamaktadır. 1908 yılında meşrutiyetin ilanından kısa bir süre sonra Türkiye Tarihinde ilk kez genel olarak belediye seçimleri yapılmıştır. Bu seçimlerde İstanbul yeniden 20 daireye çıkarılmıştır. Her dairede 12 üyeden oluşan ve seçimle belirlenen bir belediye meclisi ve bu üyelerin kendi aralarından seçilecek kişi ise daire

---

⁴² 1879 düzenlemesi ile oluşan 10 daire şu isimlerden oluşmaktadır: 1.Bayezıd, 2.Fatih, 3.Cerrahpaşa, 4.Beşiktaş, 5.Yeniköy, 6. Beyoğlu, 7. Büyükdere, 8. Kanlıca, 9. Üsküdar, 10. Kadıköy. Gökaçtı, M.A. (1996). *a.g.e.*, s. 112.

⁴³ Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 112.

⁴⁴ Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 113.

⁴⁵ Hotinli, R. A. (1979). "Bugünkü Bağdat" *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, s. 211.

⁴⁶ Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 114.

başkanı (belediye başkanı) olacaktır. Her daire reisi ve iki üyesi de toplam 64 kişiden oluşan “*Cemiyet-i Umumiye-i Belediye*”yi meydana getirmişlerdir.⁴⁷

İttihat Terakki Döneminde yapılan bu çalışmalar kafa yorulmadan ve düşünülmeden hızlı bir şekilde yapılmıştır. Ancak bu girişimler sonucunda aksaklıklarda aynı şekilde hızlı bir şekilde ortaya çıkmıştır. 1908 kanunu ile oluşan dairelere geniş ölçüde bağımsızlık derecesinde yetki verilmiştir. Bu durum her dairenin kendini ayrı bir devletmiş gibi görmesine neden olmuştur. Hatta daireler arasında koordinasyon sağlanamamış ve iş birliği oluşmamıştır. Böylece her daire başına buyruk davranmıştır. Bunun dışında gereksiz olmasına rağmen İstanbul’da daire sayısı 20’e çıkarılmıştır.

Dönemin Cemiyet-i Umumiye-i Belediye Üyesi Hüseyin Kazım Bey, bu problemleri çözüme kavuşturabilmek için bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda belediyecilik ile ilgili temel sorunlara değinmiştir. Bu sorunlara baktığımızda şehrin imarında yaşanan tecrübesizlik, kaynak yetersizliği ve verimsiz kullanılması, memurların bilgisiz olması ve vatandaşa kötü yaklaşımı olarak tespit edilmiştir. Ancak Hüseyin Kazım Bey, bu problemleri dile getirmesiyle birlikte hedef olarak belirlenmiştir. Hatta benzer sorunlara değinenlerde Hüseyin Kazım Beyin durumuna düşmüşlerdir. O kadar ileri gidilmiştir ki vatan hainliği ile dahi suçlanmıştır. Ülkede belediyecilik ile ilgili sorunlara değinen bu kişiler yıpratılarak sonunda istifa ettirilmişlerdir. Fakat dikkat çeken en önemli unsur, suçlanan bu isimler ile ilgili herhangi bir şey yapılmayıdır.⁴⁸

İttihat Terakki yönetimi ortaya çıkan bu karmaşıklardan dolayı işin böyle gitmeyeceğini kavramış ve birtakım düzenlemelere gidilmiştir. Ülkede uygulanmaya çalışılan hatta kopya edilmeye çalışılan Fransız yani Paris belediyeciliği iyice araştırılmadan kopya edilmiştir. Ancak Fransız belediyeciliğinde bulunmayan dairelere seçilmiş başkan ve meclisleri bize özgü olarak ortaya çıkmıştır. Paris Belediyesi’nde bu yetkiler çok kısıtlı idi. Benimsediğimiz Fransız belediyecilik anlayışında yönetim düzenlemeye gitmiştir. Bu düzenleme için Dahiliye, Evkaf, Nafia, Maarif, Maliye, Maden ve Harbiye Nezaretleri ile Defter-i Hakani (kadastro) uzmanları bir araya gelmiştir. Yapılan görüşmelerde hükümet ile belediyelerin çelişen işlerini yeniden belirlemeye, belediye gelirleri yeniden düzenlenmeye, vilayet ve belediyeler birleştirilerek idari ikilik ortadan kaldırılmaya çalışılmış, ancak görüşmeler sonucunda bir çözüme kavuşturulamamıştır. Yapılan çalışmalar belediyelerin

⁴⁷ Ergin, O. N. (1934). *Beledi Bilgiler*, İstanbul, s. 113.

⁴⁸ Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 115-116.

ıslahını sağlamak yerine daha vahim bir duruma sürüklemiştir. Kayda değer tek çalışma ise belediye daire sayıları tekrardan düşürülerek 11'e inmiştir.⁴⁹

İttihat Terakki Belediyeciliği karmaşasına 1912 yılında İstanbul Şehreminliği görevine gelen Topuzlu Cemil Paşa son vermiştir. Bu tarihte bir rapor hazırlayarak hükümete sunmuştur. Raporda örnek alınan Fransa'nın dahi kanunu böyle uygulamadığını belirterek tekrar bir düzen verilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Cemil Paşanın hazırladığı bu rapor itibar görmüş ve hükümete sunduğu yeni belediye kanunu kabul edilmiştir. Yapılan bu yeni kanunla birlikte İstanbul'da ki belediyeler kaldırılmış ve yerine sadece tek bir belediye teşkilatı olan İstanbul Şehremaneti kurulmuştur. İstanbul Şehremaneti ise dokuz belediye şubesine ayrılmıştır.⁵⁰

Yeni belediye kanununa göre belediye şubelerinin müdürleri hükümet tarafından atanan memurlar olup yetkili kimseler değildi. Ayrıca Cemiyet-i Umumiye-i Belediye her şubenin halk tarafından seçilmiş altı üyesinin katılımı ile toplam 54 kişiden oluşturulacaktır. Cemiyet-i Umumiye-i Belediye'nin yeni düzenlemede ki görevi ise belediyeye ait işleri denetleme, muhasebe işlerini kontrol etme, borçlanma, istimlak gibi konuları görüşerek karara bağlamaktır. Bu sayede belediyecilikte sıkı bir merkezi uygulamaya geçilmiş oldu. Bunun dışında belediye gelirleri de artırılmıştır. Ayrıca 1913 yılında çıkarılan geçici vilayet kanunu ile taşra belediyeleri de merkezi bir anlayışa göre yeniden örgütlenmiştir. Bu yeni örgütlenme taşrada yerel demokrasinin gelişmesini engellemiştir. Kısacası II. Meşrutiyet Döneminde Belediyecilikte büyük bir gelişme sağlanmamıştır. Bu dönemde ki en önemli gelişme Topuzlu Cemil Paşa'nın yönetimi olmuştur. Belediyeciliği başıboşluktan kurtarmış ve bir düzene sokmuştur. Ancak ileri düzey bir yenilik İttihat ve Terakki hükümeti döneminde yapılmamıştır. Osmanlı Belediyeciliği ile ilgili en son gelişme 31 Aralık 1922 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu tarihte "*Teşkilat-ı Belediye Kanun-ı Muvakattı*" yayınlanmıştır. Buna göre mevcut uygulamaları onaylayan bir yasa çıkarılmıştır. Bu yasa Hürriyet ve İtilaf Fırkası tarafından çıkarılmış ve eleştirdikleri İttihat ve Terakki Fırkası kanunlarını yeni bir versiyon ile onaylamaktan ibaret kalmıştır.⁵¹

1930'a kadar geçen süreç Cumhuriyet Belediyeciliğinin oluşum sürecidir. Bu dönemde ne Osmanlı ne de yeni bir kanuna göre değil, şartlara göre çalışmalar yürüten bir

⁴⁹ Bu yeni daireler şöyledir: 1. Beyazıt, 2. Fatih, 3. Cerrahpaşa, 4. Beşiktaş, 5. Yeniköy, 6. Beyoğlu, 7. Bakırköy, 8. Beykoz, 9. Üsküdar, 10. Kadıköy, 11. Adalar. Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 115.

⁵⁰ Bu şubeler şunlardır: 1. Bayezit, 2. Fatih, 3. Beyoğlu, 4. Yeniköy, 5. Anadolu Hisarı, 6. Üsküdar, 7. Kadıköy, 8. Adalar, 9. Bakırköy. Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 117.

⁵¹ Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 117-118.

belediyecilik anlayışı oluşmuştur. Çünkü bu dönem unutulmaması gerekir ki savaştan çıkmış bir ülkenin yeniden inşasının sürdüğü ve birçok önemli meselenin içerisinde belediye konusunun ön planda olmadığı bir dönemdir. Daha doğrusu belediyecilik bu aşamada yapılacak ilk işler arasında yer almamıştır. Ancak buna rağmen Türk Belediyecilik anlayışı bu dönemde de gelişimini sürdürmüştür.

Cumhuriyet hükümetinin hızlı bir şekilde belediyecilik çalışmalarına girememesinin önemli nedenlerinden biri ise Batı Anadolu'nun işgal döneminde ve düşman kuvvetlerin çekilirken şehirlerin viran olmasıdır. Bu nedenle öncelik belediyeciliğe değil imar çalışmalarına verilmiştir. Ancak buradan şu anlaşılmalıdır ki belediyecilik rafa kaldırılmamış, aksine bu işler belediyeler ile birlikte yürütülmüştür. Belediyeciliğin geri planda kalışında kastımız kanun, nizam açısından olup ve kurumların yapısı ile alakalıdır.

Osmanlı Belediyecilik denemeleri Cumhuriyet Dönemi için önemli bir örnek oluşturmuştur. Ancak yeni belediyecilik anlayışı cumhuriyetin ilk 8 yılı içerisinde şekillenmiştir. Gökaçtı da bu tezi doğrular bir nitelikte Osmanlı Belediyeciliğinin kayda değer bir şey bırakmadığını belirtmiştir. Keza şehirlerde bürokratik bir karmaşıklığın oluşmasına da neden olmuştur. Belediyelerin sınırlı yetkileri, buldukları illerin Valileri ile çakışması, nüfus azlığı, nüfus mübadelesi gibi nedenler bir süre daha belediyeciliğin gelişmemesine neden olmuştur.⁵²

Cumhuriyet Dönemi belediyecilik oluşumunda önemli diğer bir sorun ise esnaf loncaları olmuştur. Çünkü esnaf loncaları ittihatçılar tarafından örgütlendirilmiş ve belediyelere egemen bir güce sahiptirler. Kanunun sağladığı imkân doğrultusunda belli bir gelir düzeyinde olanlar belediye meclisinde yer alabiliyordu. Bu sayede belediyeleri baskı altında tutabilmekteydiler. Yeni bir belediyecilik anlayışı için doğal olarak bu esnaf örgütünün zayıflatılması gerekmiştir. Aksi bir durumda yeni yapılan girişimlerin pek verimli olmayacağı sonucu ortaya çıkabilir. Ancak 1930 yılına kadar belediye çalışmaları sürdürülmüş, çeşitli denemeler yapılmış ve kurumu etkileyecek unsurlar etkisiz hale getirilmeye çalışılmıştır.⁵³

Belediyelerde yaşanan en önemli sorunlardan biri mali yetersizlikti. Bu sorun Osmanlı döneminde aşılamamıştır. Ancak Cumhuriyetin ilk yıllarında da devam etmiştir. İşte bu nedendir ki Cumhuriyet yönetimi ilk olarak bu duruma el atmıştır. Belediyelerin

⁵² Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 120.

⁵³ Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 120.

gelirlerinin artırılması için 1924 Ocak ayında kanun tasarısı ortaya çıkmış⁵⁴, 26 Şubat 1924'te de “Belediye Vergi Resimleri” adlı 423 sayılı kanunu çıkartarak ilk adımı atmıştır. Bu kanuna göre:

1. *Musakkafat (vakıf, akar, bina gelirleri) vergisine meclis kararı ile %25'e kadar munzam kesir eklenmesi imkânı, her belediyenin alacağı %25 hisseye çevrilmiştir. Temettü vergisine de %25'e kadar munzam kesir ekleyebilme yetkisi belediyelere tanınmıştır.*

2. *Bu kanun ile temizlik ve aydınlatma vergilerinin doğrudan belediyelerce alınması karara bağlanmıştır.*

3. *Önemli sıkıntılara sebep olan Oktrova vergisinin adı “mahalli istihlake ilişkin mallar için duhuliye vergisi” adı ile korunmuştur.⁵⁵*

4. *Bu kanun ile inşaat ruhsatiye bedeli, tamirat, levha, kontrato ve nakil vasıtaları vergilerinin oranları artırılmıştır.*

5. *Akaryakıt tüketim vergisini belirlemede belediye meclisleri yetkili kılınmıştır. Ayrıca Pazar yerlerindeki toptan satışlar için belediye kantarı kullanılması zorunluluğu getirilmiş ve bunun karşılığında “kantariye vergisi” konmuştur.*

6. *Yine bu söz konusu 423 sayılı kanunla modern mezbahaların kurulmasını teşvik etmek için, bu tür mezbahaları kuran belediyelerden “zebhiye” denilen hayvan vergisinin alınmaması karara bağlanmıştır.*

7. *Ayrıca, şehirlerde genel hizmetleri, (su, havagazı tramvay gibi) yerine getiren imtiyazlı şirketlerden alınan hisselerde belediyelere devredilmiştir.*

Bu kanuni düzenlemenin yanı sıra, belediyeleri ilk defa ciddi bir mali denetime alabilmek amacı ile “Usul-ı Muhasebe-i Belediye Talimatnamesi” de yayınlanarak, yürürlüğe konmuştur.⁵⁶

---

⁵⁴ BCA, 30-18-1-1/8-48-5.

⁵⁵ Duhuliye, batıda da Oktrava adı ile mevcut olup feodal dönemlere özgü bir vergi türüdür. Bir şehre, başka bir şehirden getirilen herhangi bir maldan alınan, bir nevi iç gümrük vergisi olup, cumhuriyet döneminde kaldırılmıştır. Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 111.

⁵⁶ Tekeli, İ. (2009). *Cumhuriyetin Belediyecilik Öyküsü (1923-1990)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 37-38, Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 122, Tümerkan, S. (1946). *Türkiye'de Belediyeler*, İstanbul: İçişleri Bakanlığı Yayınları, s. 55-154.

Cumhuriyet Belediyeciliğinde gelir kaynaklarında yapılan düzenlemenin ardından diğer bir gelişme ise zabıta ile ilgili olmuştur. Önceden klasik dönemde kadı ve ihtisap ağasının elinde bulunan ceza yetkisi Osmanlı Belediyeciliğine geçememiş ve bu durum en önemli eksiklikler arasında yer almıştır. Bu eksiklik Cumhuriyet Dönemine kadar gelmiştir. Bu eksiklik 16 Nisan 1924 tarihinde çıkartılan “*Umur-ı Belediyeye Müteallik Ahkam-ı Cezaiye Kanunu*” ile giderilmeye çalışılmıştır.⁵⁷ Bu sayede belediyelere ceza yetkisi sağlanmış oldu. Çıkarılan bu kanunla birlikte sadece esnaf kontrolü düşünülmemiş, politik esnaf gruplarının sindirilmesinin sağlamak da amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra esnaf cemiyetleri de ticaret ve sanayi odalarına bağlanmıştır. Böylece esnafın belediye örgütlenmesinde ki gücü zayıflatılmıştır. Bunun dışında 1 Mart 1926 tarihli 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun beledi nitelikte ki suçlar bölümünün de yürürlüğe girmesiyle birlikte, belediyeler güçlenmiş ve esnaf grupları zayıflatılmıştır. Ayrıca 18 Mart 1924 yılında çıkartılan 442 sayılı “*köy kanunu*” sayesinde köyün tanımı yapılmış ve bu tanıma göre; nüfusu 2000’i geçen yerlerde belediye kurulabileceği, cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan toplu ya da dağınık evlerde oturan insanların bulunduğu, bağ, bahçe ve tarlaların bulunduğu yer olarak tanımlanmıştır. Bu kanunla birlikte köylerde yönetim muhtar ve nüfusa göre belirlenecek ihtiyar heyetinden oluşmuştur. Başka bir gelişme ise imar konusunda olmuştur. 1925 yılında yeni bir imar kanunu çıkarılmış ve bu yasa sayesinde büyük hasar gören Batı Anadolu şehirlerinin belediyeleri için kolaylık sağlanmıştır. Kanuna göre 150’den fazla yanık binası olan belediyeler için geniş yetkiler verilmiştir. Bunun dışında 16 Mayıs 1926 tarihli ve 831 sayılı kanun ile su idareleri belediyelere bağlanmıştır.⁵⁸

Yapılan bu çalışmalar yeni bir belediyecilik anlayışının temelini atılmasını sağlamıştır. Özellikle işgalden çıkmış kentler bu konuda büyük deneyim sahibi olmuştur. Sınırlı imkanlarıyla şehirler toparlanmaya çalışılmış ve yeniden imarı yapılmıştır.

Türk Belediyeciliği kadılık ile başlayan yolculuğunda Tanzimat Dönemi’nde yaşanan gelişmeler sonucunda modern bir anlayışa sahip olması 1930 yılını bulmuştur. 1930’da çıkartılan 1580 sayılı kanun dönemin devletçilik anlayışının yanı sıra dış

---

⁵⁷ Tümerkan, S. (1946). *a.g.e.*, s. 55-155, Tekeli, İ. (2009). *a.g.e.*, s. 39.

⁵⁸ Tekeli, İ. (2009). *a.g.e.*, s. 39, Gökaçtı, M.A. (1996). *a.g.e.*, s. 122, Çiçek, Y. (2014). Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yerel Yönetimler, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, s. 53-64, Şinik, B., Uçar, A. Y., Dik, E. (Nisan 2016) 1924 ve 1926 Tarihli Belediye Kanunu Layihaları: Cumhuriyet Belediyecilik Anlayışının Kurucu Adımları, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 25, Sayı 2, s. 6-11.

etkenlerden de etkilenerek merkezîyetçi ve devletçi bir anlayışa sahiptir. Tek Parti sistemi de belediyeleri etkileyen unsurlar arasında yer almıştır.⁵⁹

1930 Belediyeciliğinde aşırı bir merkezîyetçi yapı görülmektedir. Bu ilk olarak Ankara Şehremaneti ve Ankara İmar Müdürlüğünün kurulmasıyla ortaya çıkmıştır.⁶⁰ Ayrıca belirtilmesi gereken diğer bir unsur ise Ankara ve İstanbul Belediyeleri bu kanunla ayrıcalıklı bir konum elde etmiş, diğer belediyeler ise aynı statüye sahip olmuştur. Belediye Başkanları aynı zamanda şehrin valisi olmuştur. Kısacası bu iki şehir vali tarafından yönetilecektir.⁶¹ Ankara Belediye Başkanı Dahiliye Vekaleti tarafından seçilerek Cumhurbaşkanına tebliğ edilecek ve onaylanmasının ardından bir devlet memuru gibi atanarak görevine başlayacaktır.⁶² Ankara ve İstanbul Belediyeleri özel bir statüye sahip oldukları için direkt olarak Dahiliye Vekaletine bağlıdır. Diğer belediyeler ise şehrin valisine tabidir.⁶³

Önemli diğer bir gelişme ise belediyelerin çalışmalarında serbest olmasıdır. Ancak unutulmamalıdır ki bu serbestlik devletin çizdiği sınırlar çerçevesindedir. Gökaçtı kitabında 1930 Belediyeciliğini, Tanzimat Belediyeciliğine benzetmiştir. Bu benzetmeye hem devletçilik ilkesinden yola çıkarak hem de merkezîyetçi yapısından dolayı varmıştır. Ancak Tekeli dönemin şartlarının göz önüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiğini belirtmiştir. Belediye yasalarını anlamak için oluştuğu ortamın bilinmesi üzerinde durmuştur. Tek Parti ideolojisine vurgu yapmış ve hükümetin yeni politika arayışına girdiğini belirtmiştir. 1931 yılında yapılan Cumhuriyet Halk Fırkası 3. Büyük Kongresinde kabul edilen programla bu arayış sona ermiştir. Bu kongrede devlet parti ile bütünleşmiş ve simgeleşmiş altı oku yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu kongre de dönemin belediyeciliğini etkileyen üç gelişme yaşanmıştır.⁶⁴

Bu gelişmelerden ilki “Devletçilik” ilkesinin benimsenmesi olmuştur. Bu ilkenin benimsenmesi etkisini belde düzeyinde gösterecek ve dönemin terimiyle kamu hizmeti

⁵⁹ “Herman Jansen'in Ankara İmar Planı Raporu” *Belediyeler Dergisi*, Sayı 2, Ankara, 1935, s. 24-25, Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 126, Uyar, H. (2004). *a.g.m.*, s. 34.

⁶⁰ Ergüven, E. (1938). *Şükrü Kaya Sözleri-Yazıları 1927-1937*, İstanbul: İstanbul Cumhuriyet Matbaası, s. 24-25, Gökaçtı, M.A. (1996). *a.g.e.*, s. 126.

⁶¹ *Resmî Gazete*, 14 Nisan 1930, Sayı 1471 s. 8838, Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 126, Uyar, H. (2004). *a.g.m.*, s. 34, Kocabaşoğlu, U. (1990). Bir Devir, Bir Şehir, Bir Adam:1926-1946 Ankara'sı ve Nevzat Tandoğan, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl, Uluslararası Sempozyum, Ankara, 23-24 Kasım 1990, Bildiriler ve Tartışmalar*, Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s. 193-213.

⁶² Ayrıntılı bilgi için Bkz. *Resmî Gazete*, 14 Nisan 1930, Sayı 1471 s. 8821-8840.

⁶³ Gökaçtı, M. A. (1996). *a.g.e.*, s. 127-128.

⁶⁴ Tekeli, İ. (2009). *a.g.e.*, s. 50.

üretimi “*belediyeleştirilecek*”tir. İkinci gelişmenin “*Halkçılık*” ilkesi olduğunu belirten Tekeli, bu ilkenin “*Tek Parti*” uygulamasını temellendirmek için kullanıldığını belirtmiştir. Bu dönemin halkçılığı “*halka rağmen, halk için*” ifadesiyle simgelenmiştir. Burada ifade edilmek istenen unsur halkı çağdaş uygarlık düzeyine getirmektir. Bahsedilen çağdaş uygarlık ise kentsoylu (burjuva) bir yaşamdır. Bu nedenle belediyelerin önemi artmıştır. Bu amaç dönemin programlarını ve belediyeciliğini etkileyen, şekillendiren bir unsur olmuştur.⁶⁵ Kent yaşamı ve çağdaş uygarlık düzeyi arasında ilişkiyi İsmet İnönü Belediyeler Dergisi’nin ilk sayısında şöyle bir yazı kaleme alarak belirtmiştir:

*“Türkiye’nin bayındırlığı vatandaşların düzgün belediye yönetimi altında medeniyet yaşayışı görmeleri, belediyelerimizin yükselmesine bağlıdır. Herşeyin başında düzgünlük ve finans düzgünlüğü. Bu para bolluğu meselesi değildir. Bu anlayış ve dölen meseledir.”*⁶⁶

Mustafa Kemal Atatürk’te bu ilişkiyi 1 Kasım 1935 tarihinde TBMM’nin beşinci dönem birinci toplanma yılı açılış konuşmasında şöyle kurmuştur:

“Türk’e ev bark olan her yer sağlığın, temizliğin, güzelliğin, modern kültürün örneği olacaktır.

*Devlet kurumları yanında, doğrudan doğruya bu işlerle ilgin olan urbayların (belediye başkanı) bu görüş ve düşünüşle çalışmalarını istiyoruz.”*⁶⁷

Tekeli’nin bahsettiği üçüncü önemli gelişme ise, parti örgütü ile devlet örgütü arasında ki ilişkilerin değişmesi ve daha iç içe duruma gelmesidir. Bunun için ise devlet örgütlenmede farklı bir yol izlemiş ve bir dizi kurumlar kurmuştur. İdeolojinin yayılması için Tasarruf ve İktisat Cemiyeti, Tayyare Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Halkevi vb. kurumlar kurulmuştur. Ancak bunların içerisinde en etkin Halkevleri olmuştur. Burada Tekeli dikkatleri partinin değil de ideolojik yaygınlaşmanın parti ve devletten ayrı örgütlere bırakılmasına çekmiştir. Yerelde bu örgütlenmelere belediyelerde girmektedir. Hatta bazı vilayetlerde belediye başkanı, parti ve kurum başkanlığını da aynı anda yürütmüştür. Bazılarında ise bu görevlerin hepsini vali veya kaymakam yürütmüştür.⁶⁸

---

⁶⁵ Tekeli, İ. (2009). *a.g.e.*, s. 51.

⁶⁶ Belediyeler Dergisi, Sayı 1, 1935, Tekeli, İ. (2009). *a.g.e.*, s. 52.

⁶⁷ *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I*, (2006). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 5. Baskı, s. 401, Tekeli, İ. (2009). *a.g.e.*, s. 52.

⁶⁸ Tekeli, İ. (2009). *a.g.e.*, s. 53.

İlhan Tekeli'nin dikkat çektiği diğer bir konu ise Tek Parti belediyeçiliğinde (1930-1944) inceleme yaparken kentsel toplum hizmetlerini ve yaşamı bir bütün olarak ele alınmasını istemiştir. Bu doğrultuda Anadolu'da bir kent inceleneceği zaman kentin halkevi çalışmalarına bakılmadan sadece belediye faaliyetleri ile kentsel yaşamın niteliğinin kavranamayacağını belirtmiştir. Diğer bir önemli nokta ise dönemin kentlerinde nüfus yoğunluğunun az olması ve hızlı bir kentleşme olmamasıdır. Falih Rıfkı Atay, Çankaya kitabında Ankara'nın şehirleşmesi ile ilgili bilgiler verirken birde eleştiride bulunmuştur. Ankara'da düzeni bozan gecekondularından bahsederek konuyu imar çalışmalarına getirmiş ve Ankara'da bu işlerde başarısız olduğundan bahsetmiştir. Hatta Ankara'da milyonların bu imar işleri nedeniyle çalındığını yazmıştır. Sonuç olarak Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili şu eleştiri de bulunmuştur:

*“Mustafa Kemal, şapka ve latin harfleri inkılâplarını başarabilecek kadar kuvvetli bir idare kurmuş, fakat bir şehir planını tatbik edebilecek kuvvette bir idare kuramamıştır”*⁶⁹

Kısacası bu dönemi değerlendirirken genel durumu dikkate alarak bir sonuca varmamız doğru olur. Dünyada yaşanan gelişmeler ve ülke içerisinde ki dinamikler yasalar üzerinde etkili olmuştur. Bu nedenle belediyeçilik ile ilgili gelişmelerde Anadolu dinamiklerine göre şekillenmiş ve halka refah bir yaşam kurabilmek için belediyelerin önemi Cumhuriyet Döneminde yeterince kavranmış ve çalışmalara buna yönelik olmuştur. Çeşitli konuşma ve demeçlerde de devlet büyükleri tarafından bu durum dile getirilmiştir.⁷⁰

---

⁶⁹ Atay, F. R. (2012). *Çankaya*, İstanbul: Pozitif Yayınları, s. 495, Tekeli, İ. (2009). *a.g.e.*, s. 54.

⁷⁰ Konumuzun dışına çıkmamak için belediyeçilik ile ilgili bilgilere ayrıntılı olarak yer vermeme mümkün değildir. Ancak Türk Belediyeçiliği ve 1930 kanunu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. *Resmî Gazete*, 14 Nisan 1930, Sayı 1471, Tekeli, İ. (2009). *Cumhuriyetin Belediyeçilik Öyküsü (1923-1990)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Gökaçtı, M. A. (1996). *Dünyada ve Türkiye'de Belediyeçilik*, İstanbul: Ozan Yayıncılık, *Türk Belediyeçiliğinde 60 Yıl Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar*, (1990). Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi.

1. BÖLÜM

1. ATATÜRK DÖNEMİ AYDIN BELEDİYESİ

1.1. Osmanlı Dönemi Aydın Belediyesi

Osmanlı'da belediyeçilik çalışmaları Tanzimatla başlamış ve ilk örnekleri İstanbul'da görülmüştür. Daha sonra İstanbul dışında şehirlerde de belediyeçilik örgütlenmelerine geçilmiştir. Ancak taşrada ki belediyelerin kurulması zaman almıştır. Kurulan belediyelerin de kesin tarihleri ile ilgili sorunlar vardır. Bu sorunları yaşayan şehirlerden biride Aydındır. Aydın Belediyesi'nin kesin kuruluş tarihi tespit edilememiştir. Ancak elimizde ki veriler doğrultusunda şu an için en eski tarihlendirme 1879 olmuştur.⁷¹ Fakat mevcut belediye ise 1881 tarihlendirmesi ile devam etmektedir. Aydın'ın bu tespitlerle ortaya çıkan ilk belediye başkanı Ahmet Efendidir. O dönemde Aydın Belediyesi'nde çalışan bazı isimler şöyledir: Hafız Efendi, Anastas Efendi, Begos Efendi, Ohannes Efendi, Aziz Efendi, Hacı Feyzullah Efendi, Necip Efendi, Kadıköylü Hacı Hüseyin Ağa. Bir yıl sonra yeni bir belediye başkanının varlığı görülmektedir. 1880 yılında başkanlık görevini yürütmüş, 1881 yılında ise belediye teşkilatı oluşturulduktan sonra ki belediye başkanı Nuri Bey olmuştur. Nuri Beyin başkanlığında ki belediye teşkilatında Müslümanların yanısıra Kanoki Efendi, Hacı Mosis Efendi, Meçin Efendi ve Oseb Ağalar gibi gayrimüslimlerde görev almıştır. Aydın Belediyesi bünyesinde 1879 itibariyle gayrimüslim Aydınlılarında yönetimde olduğu görülmektedir. Belediyenin çeşitli kademelerinde Müslümanlardan az sayıda da olsa görev almışlardır. Hatta dönemin Belediye doktoru Atendros-İzzet Efendi ve Mühendis Yanni Atanas'da gayrimüslim olarak Belediye'de çalışmıştır. Yine eldeki mevcut veriler doğrultusunda 1892 yılında Belediye Başkanlığında Raşit Saib Bey görülmektedir. Bu dönemde Belediyenin geliri ise ortalama 150.000 kuruş olarak belirtilmekte, 19. Yüzyıl sonlarına doğru bu rakam 200.000 kuruşu bulmaktadır. Aynı dönemde Aydın'ın aydınlatılmasında ise 317 fener kullanılmıştır. 1894 yılında Aydın Belediye Başkanlığında Mehmet Efendi görev yapmaktadır. Mehmet Efendi yönetimindeki Belediye'de Yorgi Efendi, Todori Efendi, İzer Raşavol, Kosti Efendi gibi

---

⁷¹ Güneş, G. (2012a). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Kentleşme sürecinde Aydın Belediyesi ve Faaliyetleri, *Tarihsel Süreçte Aydın*, Güneş, G. (Editör) Aydın Belediyesi Kültür Yayınları, s. 309, Yapucu, O. P. (2008). a.g.e, s. 218.

gayrimüslimler yer almıştır.⁷² II. Meşrutiyet Döneminde ise Belediye Başkanlığını Ahmet Bey yürütmüştür.⁷³

1900'lü yıllara gelindiğinde ise Aydın ile ilgili verilen bilgiler şehrin durumunun pek iç açıcı olmadığını ortaya koymaktadır. 1911 yılı Aydın izlenimlerini aktaran Phillipson mahallelerin, Tabakhane Çayı'nın, şehrin sokaklarının durumunu belirtmiştir.⁷⁴ Şehir bu tarihten sonra da hüsrana uğramış, toparlanması Cumhuriyet Döneminin ilk 15 yılına mal olmuştur. Balkan Savaşları sonrasında şehre yapılan göç ve göçmenlerin Rum Mahallelerine yerleştirilmeleri yeni sorunlar doğurmuştur. Aydın'ın Meşrutiyet Mahallesi bu göçler sonucunda oluşmuştur.⁷⁵ Belediyenin mali açıdan yetersiz olması ve personel eksikliği belediyenin işlevselliğini engellemiştir. Osmanlı döneminde Aydın Belediyesi açık ark yoluyla su getirme, narh koyma ve petrol lambalarıyla şehri aydınlatma gibi işler yapmıştır. Şehrin düzensiz ve bakımsız olması yetmezmiş gibi 1919 yılı Mayıs ayında işgal edilmesiyle Aydın için zorlu bir süreç başlamıştır.⁷⁶

1.2. İşgal Dönemi Aydın Belediyesi

I. Dünya Savaşı sonunda İtilaf Bloku ile Osmanlı arasında Mondros Ateşkesi imzalandığında Aydın Belediye Başkanlığı görevini İzzet (Apaydın) yürütmekteydi. Yunanlılar tarafından işgal edildiği dönemde ise Peştemalci Reşat Bey Aydın Belediye Meclis Üyesiydi.⁷⁷ Bu isim daha sonra Yunan İşgali destekleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta 27 Mayıs 1919 tarihinde Aydın işgal edilirken bu kişi ve daha sonra işgal döneminde Aydın Belediye Başkanı olacak Çakmarlı Emin Bey Yunan askerlerini karşılamaya gidenler arasında yer almıştır. Dönemin Belediye Başkanı Hacı İbrahim Eminzade tarafından şehrin anahtarı gümüş tepsi içerisinde Yunanlılara verilmiştir.⁷⁸ Bu işgal sürecinde Aydın'da en yetkili kişi olarak karşımıza Yeorgios Vakalopoulos çıkmaktadır.

⁷² 1320 Senesi Aydın Vilayet Salnamesi, İstanbul 1321, s. 198, Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s. 309.

⁷³ 1326 Senesi Aydın Vilayet Salnamesi, İstanbul 1327, s. 431, Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s. 309.

⁷⁴ Aydın İl Yıllığı 1973 Cumhuriyetin 50. Yıl Armağanı, Aydın, 1973, s. 523, Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s. 310.

⁷⁵ Sürgevil, S. (1993). Birinci Dünya Savaşında Aydın, *X. Türk Tarih Kongresinden Tıpkı Basım*, Ankara: TTK Basımevi, s. 1545, Bayındır, H. H. ve Poyrazoğlu, F. (1966). *Aydın Kenti Tarihi, Coğrafyası Ve Bugünü*, Aydın: Kolalı Matbaası, s. 79.

⁷⁶ Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s. 310.

⁷⁷ Aker, M. Ş. (1937). *İstiklal Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidali*, Cilt 1, İstanbul, s. 114, Gökbel, A. (1964). *Milli Mücadele'de Aydın*, Aydın, s. 99-102, Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s. 311.

⁷⁸ Berber, E. (2009). Ötekinin Gözünden Aydın'ın İşgali ve Yunan Yönetimi, *Milli Mücadele'de Aydın Sancağı ve Yörük Ali Efe*, Güneş, G. ve Başaran, M. (Editör), Aydın, s.89, Güneş, G. (2012a). *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Kentleşme sürecinde Aydın Belediyesi ve Faaliyetleri*, Güneş, G. (Editör), *Tarihsel Süreçte Aydın*, Aydın Belediyesi Kültür Yayınları, s. 311.

İşgal döneminde Aydın Belediyesi ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır. Aydın'da Yunan işgalinin sona ermesinden sonra şehrin görünümü viraneydi. Özellikle 28 Haziran 1922 tarihinde ki yangında sonra başta Rum mahallesi olmak üzere Aydın'ın birçok mahallesi yanmıştır. Şehrin enkaza dönüşmesinde büyük payı olan Yunanlıların yaptıkları raporlara da yansımıştır.⁷⁹ İşgal nedeniyle Türkler Aydın'dan ayrılarak iç bölgelere göçmüştür. İşgal sona erdikten sonra tam tersi yaşanmış Türkler evlerine dönerken, gayri müslimler evlerinden ayrılarak göç etmişlerdir. Bu göçte ki en önemli etmen, bu nüfusun Yunan kuvvetlerini desteklemesi ve iş birliği yapmasıdır. Aydın'da sayısı az olan Yahudi nüfusta göç etmiştir. Bunların göç etme nedeni ise dükkân ve mahallelerin yanmış, yıkılmış olmasıdır.⁸⁰

İşgalden önce 1919 yılında 30.000'i bulan Aydın nüfusu, 1922 yılında ise 1.000'e kadar düşmüştür. İşgal sonrasında ise şehre geri dönen Aydınlıları yanmış yıkılmış sağlam binası sayılı olan bir şehir karşılamıştır. Bu dönemde şehirde ki en önemli sorun ev ve barınma idi. Büyük bir maliyet gerektiren şehrin düzenlenmesi Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılmıştır.⁸¹

Cumhuriyet ile birlikte modern belediyeçilik anlayışıyla Aydın'da tanışmış ve halk hizmet almaya başlamıştır. Elektrik, temiz su, yol, kaldırım, şehir planı gibi hizmetler Cumhuriyet Dönemi ile birlikte Aydın'da uygulanmıştır. Hatta II. Dünya Savaşı sırasında bile sağlık, temiz su, elektrik, ekmek, un, et gibi temel ihtiyaçlar belediye tarafından karşılanmış ve gerçek bir belediye işlevi kazandığını ortaya koymuştur.

1.3. Cumhuriyet Dönemi Aydın Belediyesi

Cumhuriyet Döneminde ise karşımıza ilk çıkan isim Fuat Erilaçın'dır. 1922-1924 yılları arasında Fuat Erilaçın ismi geçmektedir. Ancak seçim yoluyla mı, atama yoluyla mı başkanlığa geldiği belirlenememiştir. Dönemin şartları göz önüne alındığında seçim yolu ile belirlenmesi zor gözükmektedir.

---

⁷⁹ Gökbel, A. (1964). *a.g.e.*, s. 345, rapor için Bkz. Turan, M. (1999). *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923)*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, s. 464-465, Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s. 311.

⁸⁰ Nahum, H. (2000). *İzmir Yahudileri*, İstanbul: İletişim Yayınları, s.223-224, Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s. 311.

⁸¹ Göney, S. (1975). *Büyük Menderes Bölgesi*, İstanbul, s. 20-23, Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s. 312.

1.4. Ahmet Emin Bey (Arkayın) Dönemi⁸²

1.4.1. Belediye Başkanlığı Dönemi

Osmanlı döneminde de küçük bir şehir olan Aydın, Yunan işgali ile birlikte harap olmuştur. Özellikle Millî Mücadelenin kazanılmasının ardından Yunan geri çekilmesi ile birlikte Aydın yakılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Aydın'da genel manzara yakılmış ve yıkılmış bir şehir kalmıştır. İşgalin kalkmasından sonra Aydın Belediyesinin başına 1922 yılında Fuat Bey (Erlaçin) geçmiştir. Fuat Bey'in o dönemde Belediyenin başına hangi yolla geldiği bilinmemektedir. Şehrin yakılmasından dolayı oluşan harap durum mahallelerin yapılarının da bozulmasına yol açmıştır. Bu nedenle şehirde yeni bir plana ihtiyaç duyulmuştur. Fuat Bey (Erlaçin), ihtiyaçtan dolayı şehir planı hazırlatmıştır.⁸³ Türkiye'de şehir haritası yaptırmak fikri böylece ilk defa Aydın'da ortaya çıkmıştır. Belediye Başkanı Fuat Bey (Erlaçin), imar çalışmalarını bir şirket eliyle yaptırmak istiyordu. Fakat bunu gerçekleştirmeye zamanı olmadı.⁸⁴

Aydın'da 1924 yılı Temmuz ayında Belediye Başkanı seçimi yapılmıştır. Bu seçimler aynı zamanda Cumhuriyet Dönemi Aydın'ında ki ilk belediye seçimleridir. Yapılan bu seçim sonucunda 10 Temmuz 1924 tarihinde Ahmet Emin Bey (Arkayın), Aydın'ın Cumhuriyet Döneminde seçilen ilk belediye başkanı olmuştur.⁸⁵ Belediye Başkanı olur olmazda işgal zamanında şehirden ayrılmak zorunda kalan Aydınlıları ayaklarına kadar giderek şehre davet etmiştir.⁸⁶ Bu uğraşının yanı sıra şehrin güvenliğini sağlayabilmek için

---

⁸² 1878 yılında Aydın'da doğmuştur. İlköğrenimi ve Rüştüye eğitimini Aydın'da tamamlamıştır. 25 yaşında ilkokullarda öğretmenlik yapmaya başlamıştır. İttihat ve Terakki Cemiyetine üyeliği de bulunmaktadır.⁸² 27 Mayıs 1919 tarihinde Yunan askerleri, emperyalist güçlerin desteğinde İzmir'den sonra Aydın'ı işgal etmiştir. İşgal yıllarında büyük gayret sarf eden Ahmet Emin Bey (Arkayın), çalışmalarını Koçarlı ve Bağarası'nda yürütmüştür. Kuvayi Milliye olarak başladığı mücadelesine Ankara'nın emrine girerek sürdürmüştür. Ankara ile irtibatı ise Mahmut Esat Bey (Bozkurt) sağlamıştır. Yunan işgalinin son bulmasından sonra 1924 yılında Aydın Belediye Başkanı olmuştur. Çeşitli idari görevlerde bulunan Ahmet Emin Bey (Arkayın) son olarak milletvekilliği yapmış ve 1948'de hayata veda etmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Arkayın, N. (2012). *Deniz Yeli*, Aydın: Cumhuriyet Ofset, Çufalı, M. (2012). *Türk Parlamento Tarihi TBMM – VIII. Dönem (1946-1950)*, Cilt 3, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 146, s. 173-174, Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s. 313, Demirayak, S. (2011). *Aydın'ın Üç Efesi*, Aydın, Aydın Tuna Matbaacılık, s. 147. Ahmet Emin Arkayın'ın kendi aktarımı ile hayatı Ek 1'de verilmiştir.

⁸³ *Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın*, (1938). Aydın, s. 30.

⁸⁴ *Balova*, 15 Temmuz 1946, Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s. 313.

⁸⁵ Arkayın, N. (2012). *Deniz Yeli*, Aydın: Cumhuriyet Ofset, s.36, Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s. 313.

⁸⁶ Demirayak, S. (Kasım-Aralık 2008). Cumhuriyet Döneminde Aydın Belediyesinin Seçimle Göreve Gelen İlk Başkanı Ahmet Emin Arkayın, *Aydın Aydın Tarih Ve Kültür Dergisi*, Yıl 1, Sayı 5, s. 16, Güneş, G. (2012b). Kurtuluş Ve Kuruluş; Aydın Kentinin Yeniden Doğuşu, Ed. Güneş, G., *Tarihsel Süreçte Aydın*, Aydın Belediyesi Kültür Yayınları, s. 279.

ise efelerin dağdan inmesi için gayret sarf etmiştir.⁸⁷ Ancak bunların dışında Ahmet Emin Bey'e (Arkayın), yıkılmış bir Aydın kalmıştır.⁸⁸

Ahmet Emin Bey (Arkayın), şehrin imarı ve düzene girmesi için büyük çaba göstermiştir. Şehirde düzeni tekrar oluşturmaya çalışmış ve kısmen başarılı olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında ülke genelinde olduğu gibi Aydın'ın da ekonomik durumu iyi değil idi. Bu nedenle çalışmalar kısıtlı imkanlar ile yürütülmüştür. Çalışmalar ilk olarak şehrin merkezi yerinde başlamış ve 1924 yılı ortalarına doğru Aydın Çarşısı oluşmaya başlamıştır. Hatta Ramazan Paşa Mahallesi'ne bir Pazar Yeri de aynı tarihte kurulmuştur.⁸⁹ Ahmet Emin Bey (Arkayın), Belediye çalışmalarında yalnız kalmamış, Aydın Valisi Ziya Beyde bu çalışmalara destek vermiştir.⁹⁰

Bu çalışmalarla birlikte inşaat görünümünde olan Aydın'da, 1925 yılında yapımına başlanılan istasyon ve belediye binası bir yıl içerisinde tamamlanmıştır.⁹¹ Aydın Belediyesi 1925 yılı sonuna kadar 500 ev, 300 dükkân yapmıştır. Şehrin içerisinde kaldırım yol çalışmaları aynı hızla devam etmiş ve 5 km. cadde yapılmıştır. Aydın Belediye Oteli 1925 yılında tamamlanmış ve Tire kapısı çevresinde bulunan dağınık mezarlık kaldırılarak buraya Leyli İptidai Mektep inşaatı başlamıştır.⁹² Aynı yıl Aydın'a gelen ve incelemelerde bulunan İzmirli gazeteci Zeynel Besim Bey izlenimlerini şöyle aktarmıştır:

“ Aydın'dayım bu güzel memlekette diğerleri gibi bitmiştir. Daha istasyona gelmeden karşımıza feci bir manzara çıkıyor. Her taraf kül, yıkıklık, harabe. Zavallı Aydın! Tam manasıyla harap olmuş bitmiş. Şehir toz içinde. Her tarafta yeni, yeni binalar göze çarpıyor. İnşaat faaliyetleri herhalde İzmir'dekinden çok fazladır. Belediye halkı tozdan kurtarmak için sürekli çalışıyor. ”⁹³

Zeynel Besim Beyin izlenimlerinden anlaşılacağı üzere, Belediye şehir çalışmalarında adeta seferber olmuştur. Bu çalışmalar Belediye ekonomisinin yetersiz

⁸⁷ Güneş, G. (2012b). *a.g.m.*, s. 279.

⁸⁸ Aydın'ın harabe durumunu anlatan bir raporda Balçılar, Cami Atik, Cemaleddin, Çıksorut, Debbağlı, Karacaahmet, Kaynak, Kemer, Kozdibi, Kubbeli Mescid, Orta, Sarayıçi, Terzziler, Torbacı, Yarbaşı, Meşrutiyet ve Hamidiye Mahallelerinde ev, mağaza ve dükkanların yakılıp yıkıldığı rakamlara yansımıştır. Raporla ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz. Turan, M. (1999). *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923)*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, s.464-465, Gökbel, A. (1964). *Milli Mücadele'de Aydın*, Aydın, s. 345.

⁸⁹ Bayındır, H. H. ve Poyrazoğlu, F. (1966). *Aydın Kenti- Tarihi- Coğrafyası Bugünü*, Aydın, s. 66.

⁹⁰ Güneş, G. (2012b). *a.g.m.*, s. 280, Güneş G. ve Elmacı, M. E. (2013). *Tek Parti Döneminde Aydın'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*, İzmir: Zeus Kitabevi, s. 32.

⁹¹ Belediyeler Yıllığı (1949-1950), Ankara 1950, s. 224, Güneş, G. (2012b). *a.g.m.*, s. 280.

⁹² “Aydın'da Ümran Faaliyetleri”, Yanık Yurt 18 Teşrini Sani, 1925, Güneş, G. (2012b). *a.g.m.*, s. 280.

⁹³ Zeynel Besim “İmar ve İhya”, Yanık Yurt 7 Teşrini Evvel 1925, Güneş, G. (2012b). *a.g.m.*, s. 280.

olmasına rağmen sürdürülmüştür. Ancak inşaat çalışmaları her zaman olumlu sonuç vermemiştir. Şehirde süren ev yapımlarında halk ihtiyacı olan malzemeyi Tralles antik kentinden sağlamıştır. Günümüzde de eski yapılarda görebileceğimiz bu hata, Aydın için olumsuz bir örnek oluşturmaktadır.⁹⁴

Şehirde yaşanan sorun sadece inşaatla sınırlı kalmamıştır. Sağlık sorunu da Belediyenin başını ağrıtmıştır. Özellikle sıtma işi Belediyenin başlıca işleri arasında yer almıştır. Belediye bu hastalıkla tıbbi anlamda uğraşmanın yanı sıra sıtmayı oluşturabilecek unsurlar içinde farklı yöntemlere başvurmuştur. Başvurulan bu yöntemde su kaynaklarını kurutmasıyla bilinen Okaliptüs ağaçları Belediye tarafından yetiştirilerek Aydın'ın dört bir yanına dikilmiştir.⁹⁵

Aydın'da altyapı işleri de Belediyenin temel işleri arasında yer almıştır. Şehirde temiz su ihtiyacı başlıca sorunlar arasındadır. Şehre su Tabakhane deresinden 30 km boyunca toprak künk üstü açık borular ile sağlanıyordu. Bu da şehir sağlığını tehdit etmekte idi. Temiz su içmek isteyenler ise Tabakhane Vadisinde su kaynağından teneke hesabı ile su satın almaktadır. Tabi bu durum yoksul halk için mümkün değildir. Ayrıca şehre künk borularla gelen su 126 çeşme, 26 havuzlu bina ve 728 aboneye dağıtılıyordu. Su ile ilgili sorunlar Ahmet Emin Bey döneminde çözüme kavuşturulamamıştır. Bunun ile ilgili ilk proje 1934 yılında yaptırılmıştır. Fakat yine sorun uzun yıllar boyunca devam etmiştir.⁹⁶

Diğer bir altyapı sorunu ise elektrik olmuştur. Ahmet Emin Bey (Arkayın) Döneminde, elektrik işinde ilk somut adım 1929 yılında atılmıştır. 1929 yılında Aydın Belediyesi hükümetten 40 yıllığına elektrik imtiyazını almıştır. Fakat Belediyenin elektrik işine özel bütçesi olmadığı için sermaye arayışına girilmiş, ancak bütçe sağlanamamıştır. Sadece şehrin ana caddeleri 1930 yılında Sinemacı Hakkı Darcan'ın getirdiği motor kullanılarak aydınlatılabilmektedir. Ahmet Emin Beyin (Arkayın) döneminde çözüme kavuşamayan elektrik işi, 1930'lu yıllarda bütçe yetersizliklerinin devam etmesinden dolayı daha küçük bir proje ile başlamıştır. Bu sorun da su sorunu gibi uzun yıllar sürmüştür.⁹⁷ Hatta Türkiye'de bir ilk olan Aydın Şehri Elektrik Kooperatifi adıyla elektrik işi bir

⁹⁴ Güneş, G. (2012b). *a.g.m.*, s. 281.

⁹⁵ *Anadolu* 19 Nisan 1927, Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s. 315.

⁹⁶ Güneş, G. (2006). *Atatürk Ve Aydın*, Aydın, Aydın Ticaret Odası Kültür Yayınları No:1, s.8, Güneş, G. (2006). s. 315.

⁹⁷ *Aydın Belediyesi İkinci İntihap Devresinde Başardığı İşler (1934-1938)* Aydın, 1938, s. 21-22, Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s. 316.

kooperatif eli ile yürütülmeye çalışılmış, ancak bu girişimde sonuç vermemiştir.⁹⁸ Elektrik, Aydın Belediye Başkanı ve sonradan milletvekili olan Ahmet Emin Beyin (Arkayın) evine bile 1942 yılında gelmiştir.⁹⁹

Cumhuriyetin ilk 7 yılında yapılan belediyeçilik çalışmalarında bilinçli bir politika gözlemlenemez. Çünkü 1923-1930 yılları arasında halen Osmanlı İmparatorluğundan kalan Belediye kanunları kullanılmakta idi. Bu kanunlarda mevcut şehir ihtiyaçlarına cevap verememiştir. Ayrıca bu yıllar arası durağan bir dönem olmamış, aksine Cumhuriyetin Belediyeçilik anlayışı oluşmaya başlamıştır.¹⁰⁰ 1930 yılında ise artık Türk Belediyeçiliğinin modern anlamda bir yapısı resmen oluşturulmuştur. 1930 Belediye Kanunu ile birlikte belediyeçilik çalışmaları hız kazanmıştır. Aydın Belediyesi de bu süreçte Osmanlı Belediyeçilik yapısından uzak kendine özgü bir şekilde ilerlemiştir.

1.4.2. Şehitler Anıtı

Ahmet Emin Bey (Arkayın), Mili Mücadele sırasında Aydın için can veren şehitlerin anısına bir anıt dikilmesini istemiştir. Bugünkü Adnan Menderes Bulvarı üzerine dikilen mermer anıt onun döneminde yapılmıştır. Aydın'ın 5. Kurtuluş Bayramı olan 7 Eylül 1927 tarihinde anıtın temelleri atılmıştır. Temel atma sırasında konuşma yapan Ahmet Emin Bey (Arkayın), Cumhuriyete giden yolda yapılan fedakarlıklardan bahsetmiştir. Özellikle Yörük Ali Efenin hizmetlerini anlatmıştır.¹⁰¹

Anıtın üzerinde eski harfler ile yazılmış yazılarda; batı yüzünde *“Burası istiklal ve hürriyeti için şehit düşen mukaddes Türklerin mabedidir. 7 Eylül 1338”*, güneye bakan yüzünde *“Burası istiklal tarihini kanı ile yazmış Türk'ün mabedidir. 7 Eylül 1338”*, doğu yüzünde *“Burası bağıryanık ninelerin ve yetim çocukların memleketidir, onları unutma. 7 Eylül 1338”* ve kuzey yüzünde ise *“Ey zair, bu abidenin önünde vatan için aşk ve rüyalarına veda etmiş kurbanları düşün. 7 Eylül 1338”* yazmaktadır.¹⁰²

1.4.3. Mustafa Kemal'in (Atatürk) Aydın Ziyareti

Mustafa Kemal (Atatürk), Aydın'ı dolaylı olarak ziyaret ettiğinde Ahmet Emin Bey (Arkayın) belediye başkanı idi. İlk olarak 5 Mart 1930 yılında İzmir'den Antalya'ya özel

⁹⁸ Ant, 12 Nisan 1933, Güneş, G. (2012a). a.g.m., s. 316.

⁹⁹ Arkayın, N. (2012). a.g.e., s. 58.

¹⁰⁰ Tekeli, İ. (1978). Cumhuriyet Döneminde (1923-1973) Türkiye'de Belediyeçiliğinin Evrimi, Ankara, s. 28.

¹⁰¹ Demirayak, S. (2011). Aydın'ın Üç Efesi, Aydın: Aydın Tuna Matbaacılık, s. 148.

¹⁰² Arkayın, N. (2012). a.g.e., s. 27.

tren ile giderken 15.00'da Aydın'a gelmiş ve trenden inmeden Aydın Belediye Başkanı Ahmet Emin Bey (Arkayın) ve belediye üyeleri ile vagona kısa bir görüşme yapmıştır. Tüm çabalara rağmen Mustafa Kemal (Atatürk), Aydın'a daha sonra geleceğini söyleyerek istasyondan ayrılmıştır.¹⁰³

Aydın'a yapılan ikinci ziyarette dolaylı olmuştur. Ancak bu sefer ziyaret kısa sürmemiştir. Ege'de yaşanan sorunlar ve çok partili seçimler, sonun da çıkan isyan, Mustafa Kemal'in (Atatürk) Ege Gezisi yapmasına neden olmuştur. Bu gezi ile birlikte sorunları yerinden görüp incelemeyi amaçlamıştır.¹⁰⁴ Bu ziyaretlerden biri de Aydın'a olmuştur. Mustafa Kemal (Atatürk) ve arkadaşları özel tren ile Aydın'a 15.00'da gelmiştir.¹⁰⁵ Coşkulu bir karşılaşmanın ardından Mustafa Kemal (Atatürk) dinlenmek için ilk olarak Vali konağına gitmiştir. Sonra Topyatağı'ndaki garnizon ziyaret edilmiş ve daha sonra Belediye ile CHF ziyaretlerini gerçekleştirmiştir. Ziyaret sırasında Belediye Başkan Vekili Ahmet Emin Bey (Arkayın), şehrin sorunları ile ilgili Mustafa Kemal'i (Atatürk) bilgilendirmiştir.¹⁰⁶

Aydın Belediyesinde Mustafa Kemal'i (Atatürk) gören dönemin tanığı eski Belediye Fen İşleri Müdürü İrfan (Saylam) Bey orada geçen konuşmaları şöyle aktarmaktadır:

"...Mustafa Kemal Paşa, Topyatağı'ndaki Garnizonu ziyaretinin ardından yanındaki 5-6 refakatçi ile Belediye'ye gelmiştir. Mustafa Kemal Paşa yanındakilerle beraber Belediye Reisi odasına alınmış ve reis koltuğuna oturmuştur. Dönemin Aydın Belediye Başkanı ile konuşurken;

– Belediye olarak ne gibi faaliyetiniz var? sorusuna Aydın Belediye Başkanı Ahmet Emin (Arkayın) Bey;

– Yeni biten istikamet haritasının tatbiki en büyük meşgalemizdir diye yanıt verdi. Mustafa Kemal Paşa haritayı görmek istediğini söyledi. Harita belediye görevlileri tarafından belediye başkanlığı odasına getirildi ve Mustafa Kemal Paşa'nın masasına konuldu. Mustafa Kemal Paşa'nın harita getirildikten sonra ilk sorusu:

---

¹⁰³ Hizmet, 6 Mart 1930, *Anadolu*, 6 Mart 1930, *Cumhuriyet*, 6 Mart 1930, *Vakit*, 6 Mart 1930, Güneş, G. (Mart 2005). Mustafa Kemal Atatürk'ün Aydın Seyahatleri, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 61, Cilt XXI, s. 226, Güneş, G. (2006). *a.g.e.*, s. 33.

¹⁰⁴ Güneş, G. (2006). *a.g.e.*, s. 35, Güneş, G. (Mart 2005). *a.g.m.*, s. 228, Oran, H. (1975). *Atatürk Denizli'de*, Denizli, 1975, s. 2.

¹⁰⁵ *Anadolu*, 4 Şubat 1931, *Yeni Asır*, 4 Şubat 1931, Güneş, G. (Mart 2005). *a.g.m.*, s. 229, Güneş, G. (2006). *a.g.e.*, s. 36.

¹⁰⁶ Güneş, G. (2006). *a.g.e.*, s. 37, Güneş, G. (Mart 2005). *a.g.m.*, s. 229, Önder, M. (1998). *Atatürk'ün Yurt Gezileri*, Ankara: İş Bank Yayınları, s. 64, Atatürk Aydın'da, s. 48.

– Harita cihetinde mi? oldu. Aldığı olumlu yanıt üzerine bu kez:

– Şimdi bulunduğumuz yeri gösterin” dedi. Yer gösterildi. Bunun üzerine; haritanın ne kadar alan kapladığı ve yol genişliklerini soran Mustafa Kemal Paşa aldığı yanıtlar karşısında tatmin olmuş, özellikle cadde ve yol genişliğine dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir...¹⁰⁷

Belediyenin ardından CHF, sonrada Türk Ocağını ziyaret etmiştir. Türk Ocağı ziyareti olumsuz geçmiş ve ocakların kapatılmasında burada yaşadıkları etkili olmuştur.¹⁰⁸

1.5. 1930 Belediye Seçimleri

1930 Seçimlerinde Osmanlı borçları, 1929 Ekonomik buhranı ve halkın yaşam koşulları ön plana çıkmaktadır. Çünkü her biri ayrı bir sorunu oluşturmaktadır. Özellikle ekonomik sıkıntılar seçimin gidişatını dahi değiştirmiştir. Ayrıca ülke harap bir şekilde devralındığından dolayı imarı da ayrı bir sorun oluşturmuştur. Ülke ekonomisinin de kısıtlı imkânlarla sahip olan genç Cumhuriyet tüm bu problemlerle birlikte seçime gitmiştir. Bu koşullar seçimlerde beklenmedik bir tepkiyi ortaya çıkarmış muhalefet partisi büyük destek görmüştür.

Dünya’da yaşanan ekonomik sıkıntı tarım ülkesi olan Türkiye’yi de etkilemiş ve tarım ürünleri talebinin düşmesi üzerine ülkede tarımsal üretim düşmüştür.¹⁰⁹ Tabi sadece ihracat etkili olmamış üretimin doğal koşullar nedeniyle ürünlere zarar vermesi ayrı bir sorun yaratmıştır. Tarımda gelişim tamamlanmadığı için ise beklentiler ertelenmiş çalışmalar sürdürülmüştür.¹¹⁰

Sadece ekonomik nedenler 1930 seçimlerini etkilememiştir. Siyasi yapı, baskı oluşturacak unsurlarda seçimde Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın öne çıkmasına ve taraftar bulmasına neden olmuştur. Tahrir-i Sükûn Kanunu ve İstiklal Mahkemeleri halkın üzerinde baskı yaratmış ve bu baskı SCF’nin kurulmasıyla kırılmıştır. SCF bu tür durumlardan dolayı alternatif olarak görülmüştür. Bu sebeplerden ötürü SCF halk nazarında büyük ilgi

¹⁰⁷ Güneş, G. (2006). *a.g.e*, s.38, Güneş, G. (Mart 2005). *a.g.m.*, s.229, Atatürk Aydın’da, s.91.

¹⁰⁸ Güneş, G. (2006). *a.g.e*, s.40.

¹⁰⁹ Tunçay, M. (1981). *Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek-Parti Yönetimi’nin Kurulması (1923-1931)*, Ankara: Yurt Yayınları, s.190-192, Adıgüzel, N. (2010) *Cumhuriyet Döneminde Belediyecilik (1923-1938)*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu, s.46.

¹¹⁰ Çolak, H. (2007). *1930 Belediye Seçimleri*, Ankara Türk İnkılap Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.88.

görmüştür.¹¹¹ 1930 Belediye Seçimlerinde ilkler ve yeniliklerde göze çarpmaktadır. Seçimlerde tek dereceli seçim sistemi kullanılacak, kadınlar seçme ve seçilme hakkına sahip olacak ve ilk defa Cumhuriyet devrinde iki parti seçime katılacaktır. Ülke bu şartlar altında 1930 Belediye Seçimlerine gitmiştir.¹¹²

1.5.1. 1930 Aydın Belediye Seçimleri

1930 yılı belediye seçimleri, muhalefet partisinin olması nedeniyle Aydın'da seçim süreci hareketli geçmiştir. Şehirde güçlü bir siyasi yapılanması olan Cumhuriyet Halk Fırkası bu seçimlerde, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın başarısını engelleyememiştir. SCF'nin batı ağırlıklı çalışmaları Aydın'da da karşılık bulmuş ve halk bu yeni partiye yoğun ilgi göstermiştir. Ancak aynı halk Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasına benzer ilgiyi göstermemiş, Aydın'da örgütünü dahi kuramamıştır. Hatta İzmir'de dahi TCF örgütlenmeyi binbir güçlükte sağlamıştır.¹¹³ Bu çok partili belediye seçiminde ekonomik durum etkili olmuştur. 1929 Dünya Ekonomik Buhranı sonucu ortaya çıkan sıkıntılar ile halkın kriz ve iç politikada istenilen sonuçları alamaması, SCF'nin geniş bir destekçi kitlesine sahip olmasına neden olmuştur.¹¹⁴

SCF Aydın'da 9 Eylül'de kurulmuş ve aynı gün Fethi Bey Batı Anadolu gezileri münasebeti ile şehre gelmiştir. Fethi Bey'in Aydın'a gelişi ve mitingi, muhalefet gazetesince abartılı bir şekilde anlatılmıştır. Aydın Palas balkonundan yaptığı konuşmaya 25.000 kişinin katıldığı ifade edilmektedir.¹¹⁵ Fakat 1930'lu yıllarda Aydın nüfusu 12.000 civarındadır.¹¹⁶ Gazete yazılarında ki bu farklılık siyasi rekabetten kaynaklanmaktadır. Siyasi rekabetin gazeteleri etkilemesi sonucu haberler partizanca verilmeye başlanmıştır. Bu siyasi rekabet şehrin ileri gelenlerinin karalanmasına kadar gitmiştir.

Belediye seçimlerinde dönemin belediye başkanı Ahmet Emin Bey'de (Arkayın) eleştirilenler arasında yer almıştır. Seçim zamanı Aydın Belediye Başkanı Ahmet Emin Bey'in (Arkayın) belediye memur ve çavuşlarını seçim işlerinde kullandığı SCF basınında

¹¹¹ Doğan, A. (1964). *Kurtuluş, Kuruluş ve Sonrası*, İstanbul: Dünya Yayınları, s. 211-214, Çolak, H. (2007). *a.g.t.*, s. 104.

¹¹² Turan, A. E. (2008). *Türkiye'de Yerel Seçimler*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 35.

¹¹³ Zürcher, E. J. (1992). *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, İstanbul: Bağlam Yayınları, s. 75-76.

¹¹⁴ Turan, A. E. (2008). *a.g.e.*, s. 33, Aydın, A. (2011). Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Adnan Menderes'in Siyasi Hayatının Başlaması, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:8, s. 2.

¹¹⁵ "Fethi Beyefendi Aydın'da", *Hizmet*, 10 Eylül 1930.

¹¹⁶ Güneş, G. (2006). "Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Aydın'da Teşkilatlanması ve 1930 Belediye Seçimleri Üzerinde Oluşan Tartışmalar", *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt XXV, Sayı 39, Ankara, s. 117-147., "Yalan Bombardmanı", *Anadolu*, 16 Eylül 1930.

yer alan şikâyetler arasındadır. Ayrıca Ahmet Emin Bey'in (Arkayın), Aydın Valisi ve Polis Komiseri ile seçim bölgelerini teftiş etmesi muhalif basında halka baskı kurmak olarak yorumlanmıştır. Belediye başkanlığı seçimleri, Eylül ayının üçüncü haftası Aydın'da başlamasıyla birlikte ilk günden itibaren karşılıklı suçlamalarda ortaya çıkmıştır. SCF Aydın merkez ocağı, "Belediye Kanunu'nun 32. Maddesi" gereğince seçim encümeninin belirleyeceği azaların gizli oy ile belirlenmesi gerekirken buna uyulmadığı gerekçesi ile vilayete şikâyette bulunmuştur.¹¹⁷ Ancak SCF, şikâyeti ile ilgili Vilayete ciddi bir delil sunamamıştır.¹¹⁸ Eleştiriler ve siyasi karalamalar yapılırken muhalif basın zaman zaman yanlışa da düşmüştür. Hizmet Gazetesi, Ahmet Emin Bey (Arkayın) ile Çakmarlı Emin Beyi karıştırmış ve bu durum gülünç bir hal almıştır. Çakmarlı Emin Bey, işgal yıllarında Aydın Belediye Başkanlığı yapmış ve işgali destekleyenler arasında yer almıştır. İsim benzerliği muhalif basını zor duruma düşürmüştür. CHF'nin İzmir'de ki gazetesi Anadolu ise isimlerin karıştırılmasını yayınlamış ve düzeltilmiş bir şekilde vermiştir.¹¹⁹ Belediye seçimlerinde İzmir basını Aydın'da ki seçimlere yoğun bir ilgi göstermiştir. Özellikle Hizmet Gazetesi Belediye Başkanı Ahmet Emin Beyi (Arkayın) her fırsatta eleştirerek karalamaya varan yazılar yayınlamışlardır. Muhalif basında Ahmet Emin Beyin (Arkayın) Kurtuluş Savaşından 1930 seçimlerine kadar yaptığı hizmetleri üzerinde durulmuş ve Ahmet Emin Bey (Arkayın) kendini savunduğu mektuplarını da yayınlamışlardır.¹²⁰ Hizmet Gazetesi, Ahmet Emin Beyin (Arkayın) kahvelerde göçmen olan Selanik, Girit, İstanbul ve Manastır'dan gelenleri kast ederek, Halk Partisine oy vermedikleri için kentte yaşama şanslarının olmadığını söylediğini iddia etmiştir.¹²¹

İddialar seçim boyunca sürmüştür. Hizmet Gazetesi seçim sırasında oy kullanmaya gelen halka, sandık başlarında ki encümen azaları tarafından baskı yapıldığını ve buna Aydın Valisinin göz yumduğunu, yaşanan suistimalleri de görmezden geldiğini belirterek suçlamalarda bulunmuş ve Dahiliye Vekaletine şikâyet etmiştir.¹²²

Seçim ile ilgili sorunlar sadece Aydın Merkezde değil, ilçelerinde de CHF ve SCF'liler arasında sorunlar yaşanmıştır. Nazilli'de yapılan seçimlerde SCF 150 oy almış,

---

¹¹⁷ "Belediye İntihabatı", Hizmet, 18 Eylül 1930.

¹¹⁸ *Anadolu*, 19 Eylül 1930.

¹¹⁹ *Hizmet*, 21 Eylül 1930, *Anadolu*, 22 Eylül 1930.

¹²⁰ Ahmet Emin Bey'i Hizmet gazetesi eleştirirken bkz. *Hizmet*, 26 Eylül 1930, *Anadolu* gazetesi de övmüştür. Bkz. *Anadolu*, 26 Eylül 1930.

¹²¹ *Hizmet*, 22 Eylül 1930, Çelik, B. (Aralık 2000). "Aydın'da Serbest Fırka ve Belediye Seçimleri", *Toplumsal Tarih*, Sayı 84, s. 13-23.

¹²² *Hizmet*, 22 Eylül 1930.

CHF ise 1 oy bile alamamıştır. Bu durum seçimlerin durdurulmasına neden olmuştur.¹²³ Belediye seçimlerinde yaşanan sorun sadece Nazilli ile sınırlı kalmamış, Söke’de kaymakamın göçmenlere toprak alma şanslarının ancak CHF’ye oy verirlerse olabileceğini söylemiştir. Göçmenler baskı gördüklerinden dolayı Söke Kaymakamını, Aydın Valisine şikayet etmişlerdir.¹²⁴ Ayrıca Hizmet Gazetesi’nde, Çine ve Karapınar’da CHF’nin aday gösteremediği yer almıştır.¹²⁵ Belediye seçimlerinde Aydın merkez ve ilçelerde oluşan şaibeler nedeniyle 25 Eylül sabahı vilayetten halka seçimlerin durdurulduğu duyurulmuştur.¹²⁶

Seçimlerin durdurulması üzerine, şikayetlerin araştırılması için 25 Eylül günü, Emniyet Umumi Müfettişlerinden Fevzi Bey Aydın’a gelmiştir. Hizmet Gazetesi bu sırada seçim usulsüzlükleri ile ilgili Asaf Kenan (Gökbel) imzası taşıyan bir mektup yayınlamıştır. Bu mektupta yer alan iddialar şöyledir:

1. Bazı Muhtarlar hakkı intihabı olan bazı kadınlara numara vermekten istinkaf ediyorlar ve bunlara karşı azami müşkülât ve ta’sibet gösteriyorlarmış. Muhtarlardan numara pusulası alamayan hemşireler reylerini istimalden mahrum ediliyorlarmış.

2. Bazı muhtarlarda kadınlardan bazılarına reylerini muhtarın mensup olduğu fırkaya vermezse şöyle yapacaklarını, böyle edeceklerini söylüyorlarmış ve bu tehditler pervasızca yapılıyormuş.

3. İntihabatın devam ettiği müddetçe rey hakkına malik olan vatandaşların defterleri sandığın bulunduğu salonda asılı kalması 30. Madde ahkâmında bulunmasına rağmen bu maddeye de hiç riayet edilmiyormuş.

4. Reyini kullanacak her vatandaş hüviyetini nüfus tezkeresiyle ispata kanunen mecbur iken müsamaha edilmiş ve bu yüzden reyler başkaları tarafından istimal olunmuş. Bilhassa kadınlarda bu halin kesretle vaki olduğu müşahade ve tesbit edilmiş.

5. Mesudiye mahallesinde 900 rey sahibi varmış. Şimdiye kadar sandığa ancak ikiyüz küsur rey atılmış ve şimdi de sandık oradan kaldırılarak merkeze, yani belediyeye

---

¹²³ “Belediye İntihabatı”, Hizmet, 24 Eylül 1930.

¹²⁴ Hizmet, 26 Eylül 1930.

¹²⁵ Hizmet, 24 Eylül 1930. 1930 seçimlerinde CHF aleyhine sonuçlanan yerler Cumhuriyet Arşivinde yer almıştır. Buna göre: Bozdoğan, Nazilli, Çine kazaları ile Yenipazar, Atça, Karapınar nahiyelerini SCF kazanmıştır. BCA 490-1-0-0/286-1146-1.

¹²⁶ Hizmet, 25 Eylül 1930.

getirilmiş. Muhtarların intihap işlerinde oynadıkları ve oynamak istedikleri rol çok mühimdir. En ziyade şikâyetin üzerlerinde teberrüz ettiği muhtarlar Mesudiye ve Paşa mahalleri muhtarları Bamyacı Hafız ve Hafız Kadir Efendilermiş. İşittiğimize nazaran bu adamlar uhdelerindeki ruhani sıfattan da istifadeye çalışarak bu vadide çalışıyorlarmış.¹²⁷

Belediye seçimlerinde yaşanan bu usulsüzlükler tartışılırken, CHF'den on kişi hem partiden hem de adaylıktan istifa etmişlerdir. Bu istifaları seçim encümenliklerinde yaşanan istifalar izlemiştir. Aydın'da geniş ses getiren bu istifalar CHF'de büyük bir sarsıntıya yol açmıştır.¹²⁸

Aydın Belediye Seçimleri propaganda ve siyasi karalamalar nedeni ile şehrin yara almasına neden olmuştur. Özellikle Hizmet ve Anadolu gazeteleri arasında geçen yazı trafiği Aydın seçimlerini oldukça etkilemiş ve seçimlerin durdurulmasında rol oynamıştır. Hizmet Gazetesi'nin bir benzeri haber yapan Anadolu Gazetesi, Hizmet Gazetesi'nin aksine CHF'ye oy vermek isteyen vatandaşların engellendiğini iddia etmiştir. Anadolu Gazetesi Aydın'dan geldiği iddia edilen imzasız bir mektupta, Hizmet Gazetesi'nin iddialarına karşılık mahiyetinde bir mektup yayınlamıştır. CHF'lilerin şikayetlerini içeren mektupta şu sözlere yer verilmiştir:

1. Belediye seçimlerini kazanırsak şekerin okkasını on beş kuruşa vereceğiz, gazın okkasını on kuruşa vereceğiz, intihap sandıklarının başında yazıcıları (burada şekerin okkası 15, karşı tarafta 60, Gazın 10, karşı tarafta 40 diye bağırımları)

2. Serbest Fırka Ocak Heyeti Azasından Dr. Nafiz Bey'in komşularından ihtiyar bir kadını Serbest Fırka lehine reyini istimal etmediği takdirde mahalleden kovulacağı ve evini ateşleyeceğini söyleyerek tehdit etmesi

3. Kemer Mahallesinden Terzi İsmail Hakkı Efendi isminde birisinin sarhoş olduğu halde halkı reylerini Serbest Fırkaya vermedikleri takdirde kendilerini, döveceği, öldüreceğini ve evlerini ateşleyeceğini söyleyerek, tehdit ve tehdış ettikten sonra birer birer evlere giderek kollarından tutup getirmek suretiyle vatandaşların hürriyetine tecavüz edildiği

¹²⁷ "Aydında İntihabat", Hizmet, 25 Eylül 1930.

¹²⁸ Cumhuriyet, 25 Eylül 1930.

4. Kemer Mahallesinden reyini Halk Fırkası lehine istimal eden Sirkecioğlu Ali Ağa namında bir ihtiyarı öldüresiye dövdükleri

5. Orta Mahalleden birine oyunu Halk Fırkasına verdiği için hakaret edilmesi ve bu kişinin sağlık sorunları olmasından dolayı, bu hakaret karşısında fenalaşması

6. Halk Fırkasına reylerine vermeleri halinde Aydın yöresinin İtalyanlara verileceğinin söylenmesi

7. Anadolu Gazetesi'nin Aydın'da satışının engellenmeye çalışılması

8. Belediyede ki işlerini kaybetmişlere iş vaad edilirken, çalışmakta olanlara işten çıkarılma tehdidi yapılması (SCF seçimi kazandığı takdirde)

9. Meşrutiyet Mahallesinde bir SCF'linin bir vatandaşın elinden oy pusulasını alıp, kendi yazıcılarına yazdırması ve bunu sık sık gerçekleştirmesi

10. SCF'ye oy vermek isteyen bir kişinin isimlerinin yazılmasını istediği kişilerin değil, yazıcıların kendi bildikleri isimleri yazması ve vatandaşın şikâyeti üzerine zabıt tutulması

11. Başkasının yerine SCF'ye oy vermeye çalışırken bir vatandaşın yakalanması ve zabıt tutulması

12. Halk Fırkasının seçimleri kaybetme endişesi ile SCF'ye seçim öncesinde ortak bir listeyle seçimlere katılmayı teklif ettiği söylentilerinin, SCF'liler tarafından halk arasında yayıldığı

13. Serbest Fırka tarafından namzet gösterilen Faizci Mevlüt Bey'in mektep talebesi olan iki oğlunu fırka işlerinde ve intihap sandıklarının başında çalıştırması

14. İsmet Paşa'nın istifa edileceği söylentileri yayılarak propaganda yapılması¹²⁹

Belediye seçimleri usulsüzlükleri ile ilgili soruşturma devam ederken, ağırlıklı olarak SCF taraftarı şahitler Ahmet Emin Beyi (Arkayın) suçlayan ifadeler kullanmışlardır. Bunun üzerine Ahmet Emin Bey (Arkayın), savunma amaçlı Anadolu Gazetesi'ne bir

---

¹²⁹ *Anadolu*, 25 Eylül 1930.

mektup göndermiştir.¹³⁰ Seçimler ile ilgili soruşturma bir hafta sürmüş ve Aydın Belediye seçimleri, 2 Ekim günü yeniden yapılmaya başlanmıştır. Mesai saatleri içerisinde sandıkların kapalı olması şehirde siyasi gerilimin artmasına sebep olmuş, ayrıca okuma yazma bilmeyen vatandaşlara oy verecekleri 44 ismi ezbere yazdırmaya zorlamaları, seçmenlerin oy kullanma işleminin bitmeden sandıkların belediyeye kaldırılması gibi uygulamalar, belediye seçimlerinde ki siyasi tansiyonu tekrar yükseltmiş, ancak Aydınlılar sandıklara sahip çıkmış ve adeta nöbet tutmuşlardır.¹³¹

Aydın'da ki belediye seçimleri Cumhuriyet Gazetesi'ne şöyle yansımıştır:

*"...Aydın Belediye intihabatı heyecanla devam ediyor. İşçi kadınlar umumiyetle Serbest Fırkaya rey vermektedirler. Bunların gündelikleri verilerek intihap yerine getirdikleri şayidir. Serbest Fırkası mensupları petrolü beş, şekeri on kuruşa indireceğiz diye propaganda yapmışlardır. Münevver tabaka hangi tarafa rey vereceklerinde mütereddittirler. Aydın'da intihabata yeniden başlanmıştır. Aydın mebusu Mithat (Aydın) Bey Aydın'a gitmiş ve Halk Fırkasında vuku bulan içtimaa iştirak etmiştir. Aydın'da yeni firkadan Dr. Etem Vassaf Bey, mahalli Hilal-i Ahmer Reisinin eşyasını ve daktilosunu, bir memurunu Meşrutiyet Mahallesindeki Halk Fırkasının sandığı başına gönderdiğini bildirmekte ve keyfiyeti aynı şekilde Hilal-i Ahmer Merkezi Umumisi nezdinde protesto etmektedir."*¹³²

Seçimlerin tekrar başlamasına rağmen usulsüzlükler ile ilgili haberlerin ardı arkası kesilmemiştir. Bu iki partinin birbirilerini basın organları ile suçlamaları geniş çevrelere yayılmasına yol açmıştır. CHF'liler, Aydın'da ki Meyan Fabrikası işçilerine SCF tarafından para verilerek oyların satın alındığı iddia edilmiştir.¹³³

Aydın'da tekrar edilen belediye seçiminin Teşrin-i Evvelin ikinci haftası sonuçlanması beklenirken, "... Kanuni nisap temin edilemediğinden..." gerekçesi ile bir hafta daha uzatılmıştır. Ancak bu uzatmanın bir provakasyona dönüşmesi ihtimali üzerine, seçim encümeni yeni bir ilan yayınlayarak seçimlerin iki gün uzatıldığını ve bunun Cumartesi ile Pazar günlerinin tatil olması nedeni ile yapıldığını belirterek oy vermeyenlerin

¹³⁰ Hizmet, 26 Eylül 1930. Mektup için Bkz. Anadolu 26 Eylül 1930.

¹³¹ Hizmet, 3 Teşrin-i Evvel 1930. Güneş, G. (2012a). a.g.e., s. 321.

¹³² Cumhuriyet, 3 Teşrin-i Evvel 1930, Daktilo haberi Hizmet Gazetesinde de yer almıştır. Haberde daktilonun CHF tarafından kullanıldığı yazmaktadır. Hizmet, 3 Teşrin-i Evvel 1930.

¹³³ Anadolu, 10 Teşrin-i Evvel 1930.

listeleri yeniden hazırlanmıştır.¹³⁴ Bu olay seçimlerin SCF'nin kazanmak üzere iken iki gün uzatıldığı gibi söylemlere neden olmuş ve kafalar karıştırılmıştır. Seçimlerde kanunsuz hareket edildiği düşüncesine hâkim olan SCF'liler, seçim kanunlarına aykırı hareket edildiğini iddia ederek, durumu protesto etmişlerdir.¹³⁵ Tartışmalar ve iddialar seçimlerin uzatılmasıyla sınırlı kalmamış, seçim sandıklarının güvenlik nedeni ile Aydın Belediyesi binasından alınarak Muhasebe-i Hususiye Binasına taşınması¹³⁶ SCF'lileri kızdırmış ve Aydın Belediye binasının taşlanmasına, camlarının kırılmasına neden olmuştur. Siyasi gerilimin en üst seviyede olduğu Aydın'da bu gelişmeler üzerine, olaylarda parmağı olduğu gerekçesi ile Aydın SCF İdare Heyeti üyeleri 16 Teşrin-i Evvel akşamı tutuklanmışlardır. Böylece Aydın'da seçimler de tansiyon sürekli yükselmiştir.¹³⁷

Olaylı Aydın Belediye seçimleri, iki parti arasında ki karşılıklı suçlamalar arasında 17 Teşrin-i Evvel Cuma günü sona ermiştir. Oylar akşam olduğundan dolayı sayılamamış ve seçim encümeninin kararı ile belediyeden sandıklar alınarak Muhasebe-i Hususiye Binasına taşınmıştır. Gerekeçeli kararı Aydın Belediye Başkanı Ahmet Emin Bey (Arkayın), belediyeye yapılacak bir saldırıyı önlemek olarak açıklamışsa da bu karar bazı çevreleri tatmin etmemiştir. Karar oylama ile 13'e karşı 5 oyla kabul edilmiştir. Muhalif oy kullanan 5 kişi sandıkların taşınacağı binaya mühür vurulmasını önermiş, ancak bunun zabıtaya karşı bir güvensizlik duyulduğu izlenimi ortaya çıkabilir düşüncesinden dolayı kabul edilmemiştir.¹³⁸

Belediye seçimleri sona ermiş ve oy sonuçları ile ilgili ilk karışıklık yine basın yoluyla olmuştur. Gazeteler yakın buldukları partilerin seçimleri kazandıklarını iddia etmişlerdir. Yeni Asır ve Hizmet Gazeteleri Kuşadası'nda seçimleri SCF'nin kazandığını duyururken¹³⁹, Anadolu Gazetesi ise Nazilli, Kuyucak, Karacasu ve Söke'de CHF'nin kazandığını duyurmuştur.¹⁴⁰ Ancak Yeni Asır ve Hizmet Gazetelerinin haberine göre Anadolu Gazetesinin aksine, bu seçim bölgelerini de SCF kazanmıştır.¹⁴¹

Seçim sonuçlarında basının tutumu kafaları karıştırmış ve net bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Gazetelerin bir kesimi CHF'nin kazandığını iddia ederken diğer bir kesimi ise

---

¹³⁴ Çelik, B. (Aralık 2000). *a.g.m.*, s. 19.

¹³⁵ *Hizmet*, 16 Teşrin-i Evvel 1930.

¹³⁶ *Anadolu*, 20 Ekim 1930.

¹³⁷ *Cumhuriyet*, 18 Ekim 1930. *Hizmet*, 18 Eylül 1930. *Son Posta*, 18 Ekim 1930.

¹³⁸ *Hizmet*, 21 Ekim 1930.

¹³⁹ *Yeni Asır*, 19 Teşrin-i Evvel 1930, *Hizmet*, 19 Teşrin-i Evvel 1930.

¹⁴⁰ *Anadolu*, 21 Teşrin-i Evvel 1930.

¹⁴¹ *Yeni Asır*, 21 Teşrin-i Evvel 1930, *Hizmet*, 21 Teşrin-i Evvel 1930.

SCF'nin kazandığını iddia etmiştir. Anadolu Gazetesi, Söke'de ki seçim sonuçlarını CHF 608, SCF 402 olarak duyurmuştur.¹⁴² Aynı gazete 113 oy farkı ile Aydın'da seçimlerin galibi olarak CHF'yi göstermiştir.¹⁴³ SCF'liler resmi bir açıklama beklemeden oy pusulalarının çalındığı ve sandıkların Muhasebe-i Hususiye Dairesinde kırılarak oyların değiştirildiğini ileri sürerek seçimin iptali için harekete geçmişlerdir.¹⁴⁴

Resmî sonuçlara göre Aydın Belediye Seçimini CHF az bir farkla kazanmıştır. Ancak tartışmalar azalmamıştır. Dahiliye Vekaleti tarafından Ahmet Emin Beyin (Arkayın) adaylığı geri çevrilmiştir. Bu karar olayların azalacağını düşündürse de aksine artırmıştır. Aydın'da belediye seçimlerinde usulsüzlük yapıldığı iddiasıyla 5.000 imzalı bir telgraf Mustafa Kemal'e gönderilmiştir.¹⁴⁵ Seçim Danıştay'a intikal etmiştir ve teftiş heyeti tarafından inceleme geçirmiştir. Aydın gibi Türkiye'de birçok şehirde Danıştay heyetleri teftişlerde bulunmuştur.¹⁴⁶

Aydın Belediye Başkanlığına 29 Teşrin-i Evvel günü Emin Ağazade Emin Bey getirilmiştir. Encümen azalıklarına ise eski belediye başkanı Ahmet Emin Bey (Arkayın) ve Uncu Raif getirilmiştir.¹⁴⁷ Seçim ile ilgili iddialar sürerken Cumhuriyet Bayramı kutlamaları da iki parti taraftarlarınca ayrı ayrı kutlanmıştır. Aydın için büyük bir travma olan 1930 Belediye seçimleri, halk içinde ikilik oluşturmuş, kin ve nefreti artırmıştır. Bu oluşumlar Aydın halkının çok partili yaşamı kavrayamadığını göstermiş oldu.¹⁴⁸

Seçimler ile ilgili usulsüzlüklerin çözümü için ilk olarak 5.000 imza gönderilmiştir. Fakat Teşrin-i Sani ayında halk tekrardan usulsüzlükleri dile getiren 2.000 imzalı telgrafi Mustafa Kemal'e ve Dahiliye Vekaletine göndermişlerdir. Halkın bu isteği olumlu karşılanmış ve Aydın'a Teşrin-i Sani ayının ilk haftası Müfettiş Hakkı Bey gönderilmiştir. Müfettişin ilk olarak eski Belediye Başkanı Ahmet Emin Bey (Arkayın) ile görüşmesi tepkilere yol açmış, ayrıca Vali ve CHF'liler ile diyalogu, SCF'liler tarafından hoş

¹⁴² *Anadolu*, 23 Teşrin-i Evvel 1930.

¹⁴³ *Anadolu*, 22 Teşrin-i Evvel 1930.

¹⁴⁴ *Anadolu*, 22 Teşrin-i Evvel 1930.

¹⁴⁵ Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s.324. Çelik, B. (Aralık 2000). *a.g.m.*, s.20.

¹⁴⁶ BCA 30-10-0-0/82-536-32.

¹⁴⁷ *Serbest Cumhuriyet*, 31 Ekim 1930. Cumhuriyet Arşivinde Emin Bey olarak geçmektedir. Emin Bey, belgede Belediye Meclisi tarafından seçildiği yazmaktadır. BCA 30-11-1-0/60-38-8.

¹⁴⁸ *Serbest Cumhuriyet*, 31 Ekim 1930.

karşılanmamıştır. SCF’li Dr. Etem Vessaf hoşnutsuzluğun sebebi olarak müfettişin hak ve adalet isteyen SCF’liler yerine, Vali ve Belediye yakınlarında dolaşmasını göstermiştir.¹⁴⁹

Sonuç olarak usulsüzlükler nedeni ile belediye seçimleri Dahiliye Vekaletinin telgrafi ile tekrar yapılmasına karar verilmiş ve 1931 Mart ayına kadar bitirilmesi istenilmiştir.¹⁵⁰ Seçimlere giden süreç içerisinde muhalefet partisi SCF kendini fesh etmiş ve bütün parti teşkilatlarını dağıtmıştır. Aydın teşkilatı ise büyük çoğunluğu CHF’ye geçmiş ve CHF’nin yeni Aydın teşkilatını oluşturmuşlardır.¹⁵¹ Yeni seçimler için çalışmalar başlamış, 10 Mart 1931’de Belediye seçimi için askı defterleri mahallelere asılmıştır.¹⁵² Belediye seçimleri yapılmış ve Raif Fevzi Bey, Aydın’ın yeni belediye başkanı olmuştur.¹⁵³

1.6. Raif Fevzi (Aydoğdu) Bey Dönemi (01.04.1931-14.02.1933)¹⁵⁴

1.6.1. 1931 Belediye Seçimleri

1930 seçimlerinin olaylı geçmesi ve bir sonuca varılamaması seçimlerin iki kez tekrar edilmesine yol açmıştır. Seçimler çok partili olarak başlamış, fakat son seçimde SCF’nin kendini fesh etmesi ile CHF seçimlerde tek parti olarak yer almıştır. Eski SCF’lilerin oluşturduğu CHF’nin yeni il teşkilatı, seçimleri başarı ile tamamlayarak yerel istikrarsızlığı kısa da olsa sonlandırmıştır. Mart 1931’de bitirilmesi planlanan seçimler, Nisan 1931’de sonuçlanmış ve Aydın’ın yeni Belediye Başkanı Raif Fevzi Bey olmuştur.¹⁵⁵

Asli azalar şunlardır:

¹⁴⁹ *Serbest Cumhuriyet*, 9 Teşrin-i Sani 1930.

¹⁵⁰ *Anadolu*, 19 Şubat 1931.

¹⁵¹ Durna, H. (2014). *Türk Siyasi Yaşamında "Aydın" (1930-1950)*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanamamış Yüksek Lisans Tezi, s.129, Aydın, A. (2011). *a.g.m.*, s. 6.

¹⁵² *Anadolu*, 13 Mart 1931.

¹⁵³ BCA 30-11-1-0/62-10-3.

¹⁵⁴ Raif Aydoğdu 1889 yılında Kayseri’de dünyaya gelmiştir. Liseye kadar eğitimine İstanbul’da devam etmiştir. Ardından tıp fakültesinde eğitimini sürdürmüştür. Ancak branşını kısa süre içerisinde değiştirerek hukuk eğitimine yönelmiştir. Raif Aydoğdu gazetecilik yapmış ve ilk yazılarına Aydın’da “*Aydın Gazetesi*” ile başlamıştır. Siyasi hayatı, basın hayatını da etkilemiş ve Demokrat Parti’ye katılmasından sonra 1953 yılında Aydın’da DP taraftarı olan “*Hür Aydın*” Gazetesini çıkarmıştır. Raif Aydoğdu’nun siyasi hayatı CHP’de başlamıştır. 1931 Nisan ayı başında CHP Aydın Belediye Başkanı olarak 1933 yılına kadar görev yapmış ve ticari hayatını engel göstererek başkanlıktan ayrılmıştır. 1945 yılında kısa süreliğine de olsa Aydın Belediye Başkanlığına tekrar getirilmiş ve 1946 Belediye seçimlerine kadar bu görevini sürdürmüştür. 1958 yılında 28 Mart günü kalp krizi sonucu çalışma masasında vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. *Hür Aydın*, 28 Mart 1959, *Hür Aydın*, 27 Mart 1960.

¹⁵⁵ BCA 30-11-1-0/62-10-3, *Anadolu*, 2 Nisan 1931. Raif Beyin belediye başkanı seçilmesinin Cumhurbaşkanı Atatürk tarafından onaylanması kararı Ek 2.

Şahinzade Fuat Bey, Mühendis Halil Bey, Çiftçi Etem Kadri Bey, Mühendis Hıfzı Bey, Zahireci Kemal Bey, Şakirzade Ahmet Bey, Dr. Nafiz Bey, Bakkal Hasan Efendi, Hüsnü Behcet Bey, Şekerci Refik Bey, Mütöksit Kaymakam Sait Bey, Raif Muhittin Bey, Tüccardan Ömer Bey, Cihanzade Hüsnü Bey, Saatçi Hacı Mehmed Bey, Dr. Mukadder Bey, Avukat Süleyman Sırrı Bey, Fabrikatör Halim Bey, Asım Safi Bey, Terzi Hakkı Efendi, Bakkal Ali Rıza Efendi, Bakkal Hamit Efendi.¹⁵⁶

Bu yeni seçimlerin başarı ile sonuçlanmasına rağmen istenilen istikrar Raif Fevzi Bey Döneminde de sağlanamamıştır. Çünkü Raif Fevzi Bey, ticari işlerinin yoğunluğunu gerekçe göstererek 1933 yılı Şubat ayı ortasında belediye başkanlığından ayrılmıştır. Yerine vekaleten kısa süreliğine encümen azası Salih Bey gelmiştir.¹⁵⁷

1.6.2. Belediyenin Genel Durumu

Aydın Belediyesi, işgalden kurtulan bir şehirde faaliyet göstermesinden dolayı çalışmaları geniş bir alana yayılmaktadır. Yanmış, yıkılmış bir şehrin tekrar toparlanması elbette kolay olmamıştır. Belediyenin çalışmaları ekonomik nedenlerden dolayı yavaş bir şekilde ilerlemiştir. 1929 Dünya Ekonomik Buhranı, 1930 Belediye Seçimleri işleri yavaşlatan diğer bir unsurlardır. Belediye seçimlerinde yaşanan sorunlar nedeni ile Aydın yeni belediye başkanına 1931 yılında kavuşmuştur. Fakat şartlar ve koşullar göz önüne alınmadan belediyeye yönelik eleştiriler seçimlerden sonrada devam etmiştir. Yapılan eleştiriler ekonomik durum göz önüne alınmadan yapılmıştır. İsmail Hakkı Bey'de böyle eleştiri yapanlardan biridir.

Aydın'ı ziyaret eden Yeni Asır Gazetesi yazarı İsmail Hakkı Bey, Aydın Belediyesinin çalışmadığını yazmıştır. İzmir basınında yer alan yazı üzerine Aydın Belediye Başkanı Raif Fevzi Bey cevap verme gereği duymuş ve sert bir şekilde Yeni Asır Gazetesi yazarı İsmail Hakkı Beyi eleştirmiştir.¹⁵⁸

Raif Fevzi Bey eleştiriye verdiği cevapta Aydın'ın iki yüz altmış hektar bir saha üzerine kurulduğunu belirterek, I. Dünya Savaşından önce şehrin nüfusunun 40.000 olduğunu ancak savaştan sonra bu nüfusun 12.500 kişiye düştüğünü bildirerek, geniş bir

¹⁵⁶ *Anadolu*, 2 Nisan 1931.

¹⁵⁷ Güneş, G. (2012a). *a.g.m.*, s. 317.

¹⁵⁸ *Anadolu*, 1 Kanun-i Evvel 1932.

arazi üzerinde ki Aydın halkının yaşamı ve faaliyetlerini birkaç saat içerisinde İsmail Hakkı Beyin göremeyeceğini söylemiştir.¹⁵⁹

Raif Fevzi Bey, belediye başkanlığı süresince kısa da olsa bir istikrar sağlamış ve bu istikrarı 1933 yılı ortasına kadar sürdürmüştür. Belediye başkanlığından ayrılana kadar çalışmalarına devam etmiştir. Raif Fevzi Beyin Belediye Başkanlığı Dönemi sakin geçmiş ve şehir içerisinde herhangi bir sorun yaşanmamıştır.

1.6.3. Belediye Ekonomisi

1.6.3.1. Aydın Belediyesi'nce yapılan çalışmalarda gelir ve giderler

Aydın Belediyesinin dört yıllık çalışmaları içerisinde belli başlı hizmetlerine tahsis edilen para ile bunlara mukabil vergi, halktan alınan gelir miktarı aşağıda ki tablolarda rakamlarla verilmektedir. Bu istatistikler 1933 yılı sonuna kadar kapsamaktadır.¹⁶⁰

Tablo 1.1. Temizlik İşleri¹⁶¹

Yıl	Gelir (lira)	Gider (lira)
1930	4.707	15.106
1931	4.512	13.162
1932	6.758	11.339
1933	8131	8832

Bu tablodan anlaşılacağı üzere temizlik işleri geliri giderinin çok altında kalmıştır. Bu dört yıllık süreç içerisinde sadece 1933 yılında rakamlar birbirine yakın olup diğer tüm yıllarda gelirin az olması dikkat çekmektedir.

Tablo 1.2. Aydınlatma¹⁶²

Yıl	Gelir (lira)	Gider (lira)
1930	3.705	1.192
1931	3.565	895
1932	4.756	1.095
1933	6.015	1.021

Aydın'da elektrik dağıtımının gelişmemesi istatistiklere yansımıştır. Bu tabloda elektrik işlerinde Belediyenin kâr ettiğini görmekteyiz. Ancak şu unutulmamalıdır ki Belediyenin doğru düzgün bir elektrik üretimi bulunmamaktadır.

¹⁵⁹ *Anadolu*, 1 Kanun-i Evvel 1932.

¹⁶⁰ *Aydın*, 9 Teşrin-i Evvel 1934.

¹⁶¹ *Aydın*, 9 Teşrin-i Evvel 1934.

¹⁶² *Aydın*, 9 Teşrin-i Evvel 1934.

Tablo 1.3. Kaldırım ve Tesviye¹⁶³

Yıl	Gelir (lira)	Gider (lira)
1930	314	610
1931	738	760
1932	835	370
1933	2.490	180

Kaldırım işlerine harcanan paranın az olması dönemin şartlarıyla ve 1929 Ekonomik Krizi ile açıklayabiliriz. Bu durumu Aydın'da sadece 1929 Ekonomik Krizi ile değil, işgalden sonra harap bir şehirden yeniden imar edilmesi de bazı alanlara ayrılan ödeneğin kısıtlı olmasına neden olmuştur. Kısacası gelirin sınırlı olması Belediyenin tüm işlere aynı oranda yetişmesini engellemiştir.

1.6.3.2. Aydın Belediyesi (Gelir-Gider)¹⁶⁴

Başbakanlık istatistiklerine göre Aydın Belediyesinin 5 yıllık gelir gider tablosu aşağıda verilmiştir. İstatistiklere baktığımızda gelirin 1929 yılı sonrasında düşüşe geçtiği görülmektedir. Bu düşüşte 1929 Ekonomik Krizinin etkisi yadsınamaz.

Tablo 1.4. 1929-1933 Yılları Arasında Aydın Belediye Bütçesi Gelir-Gider Tablosu

Yıllar	Tahmin Edilen Gelir	Gerçekleşen	Gelir	Gider
1929	143.035	114.317	103.338	106.281
1930	144.957	106.995	93.127	94.111
1931	127.134	89.491	85.543	83.389
1932	92.758	87.223	74.924	79.808
1933	94.024	88.164	95.189	83.097

Tabloda verilen istatistiklerde tahmini gelir oranı 1933 yılı dışında sağlanan gelir ile birbirine herhangi bir yakınlık görülmemektedir. Belediye tahminleri 4 yıllık süreç içerisinde gerçeğe yakın olmamıştır. Ancak 1933 yılı ile birlikte bu durum tam tersi bir hâl almıştır.

1.6.3.3. Aydın Belediyesi (Çalışanlar)¹⁶⁵

Başbakanlık istatistiklerine göre Aydın Belediyesinde çalışan kişi sayısı da belirlenmiştir. Bu istatistiklerine göre 5 yıl içerisinde çalışanlarda azalma görülmüştür. Azalmanın temel sebebi tam olarak bilinmemektedir. Fakat belediye bütçesinin yetersizliği nedeni ile personel sayısı düşürülmüş olabilir.

¹⁶³ *Aydın*, 9 Teşrin-i Evvel 1934.

¹⁶⁴ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Belediyeler İstatistiği (1929-1938), Ankara, 1941, s.8.

¹⁶⁵ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Belediyeler İstatistiği (1929-1938), Ankara, 1941, s.650.

Tablo 1.5. Aydın Belediyesi Personel Sayısı ve Maaşları

Memura Verilen Senelik			Daimî Hizmetlilere Verilen Senelik		Toplam	
Yıllar	Adet	Maaş(lira)	Adet	Maaş(lira)	Adet	Maaş ve Ücret
1929	18	14.970	29	14.344	47	29.314
1930	18	14.860	20	9.663	38	24.523
1931	15	13.069	22	9.343	37	22.412
1932	16	33.278	18	8.878	34	22.156
1933	15	12.444	44	19.274	59	37.718

1.6.3.4. Aydın Belediyesi (Gayrimenkuller)¹⁶⁶

Başbakanlık istatistiklerine göre Aydın Belediyesinin gayrimenkulleri şöyledir:

Tablo 1.6. Aydın Belediyesi Gayrimenkullerinin lira olarak değeri

Yıl	Gayrimenkul Kıymeti (Lira)
1929	114.893
1930	114.893
1931	105.058
1932	105.058
1933	62.200

Belediyenin gayrimenkullerinde 4 yıl içerisinde büyük bir azalma görülmektedir. Bunun temel nedeni ise tespit edilememiştir.

1.6.4. Altyapı Çalışmaları

1.6.4.1. Su işleri

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren temiz su ihtiyacı, Aydın'da başlıca sorunlar arasında yer almıştır. Şehre su yıllarca Tabakhane deresinden 30 km boyunca toprak künk üstü açık borular ile sağlanmıştır. Bu da şehir sağlığını uzun süre tehdit etmiştir. Temiz su içmek isteyenler ise Tabakhane Vadisinde su kaynağından teneke hesabı ile su satın almak zorunda kalmıştır. Tabi bu durum yoksul halk için mümkün değildir.¹⁶⁷ Aydın içme suyu dağdan ve çeşitli kaynaklardan şehre 10 kilometre uzunluğunda ki toprak oluklar ile sağlanmıştır. Aydın'a 24 saat içerisinde 13000 metro nikabı su temin eden tesisat ile şehir içerisinde 30 kilometre künk, 128 çeşme, 26 havuz ve binalarda 728 müşteriye su dağıtımı sağlanmıştır. Günün şartlarında şehre tam anlamı ile hizmet veremeyen bir tesisata sahip

¹⁶⁶ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Belediyeler İstatistiği (1929-1938), Ankara, 1941, s. 697.

¹⁶⁷ Güneş, G. (2006). *a.g.e.*, s. 8.

olan Aydın, bazı ufak tefek onarmalarla 1933 yılına kadar gelmiştir. Ancak su tesisatının eski olması göz önüne alınarak yenilenme ihtiyacı ortaya çıkmıştır.¹⁶⁸

Aydın'da ki içme suyu tesisatının eski ve şehre yetersiz olması, Belediyenin halk tarafından eleştirilmesine neden olmuştur. Su tesisatı sorunu basında da yer bulmuş ve su işinin basit bir iş olmadığı belirtilerek, maliyeti nedeniyle bu işin yalnız Belediye bütçesi ile olamayacağını ifade edilmiştir. Aynı haberde bu işin neden tek başına yapılamayacağı rakamlarla ifade edilmiştir. Habere göre yaklaşık 200.000 lira civarında bir masrafı olan bu işi, Belediyenin 90.000 liralık bütçesi ile yapmasına olanak vermemiştir.¹⁶⁹ Su yollarının yılların verdiği yorgunluk ile harap olması ve bu yolların basit tamiratlar ile düzeltilememiş olması, şehre gelen suyun azalmasına neden olmuştur. Belediye harap su yollarını tamir ettirerek, mahallelere 12'şer saatlik nöbetlerle su vererek, su sıkıntısına kendi imkanlarınca çare bulmaya çalışmıştır.¹⁷⁰

Aydın'a Cumhuriyet Döneminde bir Alman uzman getirilerek su kaynağı ve su yolları ile ilgili incelemelerde bulunmuş ve mevcut su için yapılacak bir masrafın boşuna olduğu ve kullanılan su kaynağının zamanla kaybolacağını rapor halinde gerekli mercilere bildirmiştir. Aynı Alman uzman, Aydın suyunun, Akarca'dan Topyatağı'na isale edilerek orada yapılacak havuzlardan şehre dağıtımını önermiştir. Aydın'da yaşanan bu sıkıntı uzun yıllar devam etmiştir.¹⁷¹

Su sorununun çözüme kavuşması için Belediye tarafından harekete geçilmiş ve Aydın'ın su projesinin yapılması için Kadastro Fen Başmüdürü Halit Ziya Bey'in aracılığı ile Almanya da Son Vetter şirketi ile anlaşılmış ve şirketin mühendisi Aydın'a gelerek arazi üzerinde incelemelerde bulunmuştur. Bu incelemeler sonucu proje için tasarlanmış (A-B-C) şekillerinden başarılı ve ekonomik olanı seçildikten sonra proje düzenlenmeye koyulmuştur. Tasarlanan şekiller maalesef günümüze gelememiştir. Bu kurumun hizmetlerine karşılık alacağı para ise Osmanlı Bankası üzerinden ödeme yapılacağı Anadolu Gazetesi'nde belirtilmiştir.¹⁷²

---

¹⁶⁸ *Aydın*, Belediyeler, Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler Umum Müdürlüğü, Holivut Matbaası, İstanbul, 1933, s. 72.

¹⁶⁹ *Anadolu*, 13 Teşrin-i Evvel 1932.

¹⁷⁰ *Anadolu*, 21 Teşrin-i Evvel 1932.

¹⁷¹ *Anadolu*, 21 Teşrin-i Evvel 1932.

¹⁷² *Anadolu*, 6 Teşrin-i Sani 1932.

Son Vetter Şirketi dışında, Aydın şehrinin su tesisat ve dağıtımını yapmaya talip olan İzmir’de mühendis Ali Nihat ve Ömer Lütfi Beylerin teklifleri görüşülmüştür. Ancak azalardan bazıları, (Hangi azalar olduğu tespit edilememiştir) daha önce Belediye tarafından verilen karar gereğince Alman (Son Vetter) Şirketine yaptırılmasını, mühendis Hıfzı Bey ise, su yeri anlaşılmadan ve şehrin suyu bulunmadan proje yapılamayacağını bu şirketin teklifinin şehrin menfaatine daha uygun olduğunu söylemişlerdir. Uzun tartışmalar sonucu Hıfzı Beyin teklifi kabul edilmiş, fakat Ali Nihat ve Ömer Lütfi Beylerle riyaseten temasa geçilmesini kabul etmişlerdir.¹⁷³

Su tesisatı ile ilgili sorunların çözümü için 1933 yılında çalışmalara başlanılmış, ancak somut adımlar 1934 yılı itibari ile planlı bir şekilde atılmıştır. 1933 yılında su sorununa değinilmiş ve Belediye Bütçesi de göz önüne alınarak çalışmalar yürütülmüştür. Ekonomik sıkıntılar Belediye faaliyetlerini ciddi anlamda kısıtlamıştır. Ancak Belediye gayret ve çabaları ile şehir içi çalışmalar durmamış, sürdürülmüştür.

Aydın Belediyesinin su yolları ile ilgili çalışmalarında dört yıllık gelir-gider tablosu şöyledir:

Tablo 1.7. Aydın Belediyesinin Su Yolları Çalışmalarında Gelir-Gider Tablosu¹⁷⁴

Yıl	Gelir (Lira)	Gider (Lira)
1930	5.014	5.758
1931	5.272	3.988
1932	8.201	4.259
1933	8.309	4.768

Tablodan da anlaşılacağı üzere su gelirlerinde belirgin bir artış görülmektedir. Giderlerde büyük bir değişim yaşanmamasının nedeni ise su yolları ile ilgili herhangi bir köklü çalışma yapılmamasından dolayıdır.

1.6.4.2. Aydın Elektrik Kooperatifinin kurulması

Aydın şehir aydınlatması eski ve yetersiz idi. Belediye Bütçesine göre belli düzeyde çalışmalarını yürütse de ana cadde dışındaki yerler karanlıktı. Belediyenin elektrik motoru ihtiyacı ise 1932 yılında daha karşılanamamıştır. Belediyenin ekonomik durumunun belli olması nedeniyle Aydın’ın ileri gelenleri tarafından elektrik tesisatının oluşturulabilmesi için bir kooperatif kurulmuştur. Türkiye’de ilk kez bir kooperatif eliyle elektrik tesisatı

¹⁷³ *Anadolu*, 6 Teşrin-i Sani 1932.

¹⁷⁴ *Aydın*, 9 Teşrin-i Evvel 1934.

yapılmaya çalışılmıştır. Aydın Elektrik Kooperatifi diğer iller içinde bir örnek oluşturmuştur.

Kooperatifin bir şehrin elektrik işini yapamayacağını düşünenlerde vardı. Nafia Vekaleti elektrik uzmanı İhsan Bey, Aydın’da elektrik işinin bir kooperatif eliyle yapılmak istendiğini öğrendiğinde “*Bence bu gibi işler kooperasyon yapılıp işletilemez*”¹⁷⁵ şeklinde düşüncesi ile kooperatife inancının zayıf olduğunu belirtmiştir. Neden olarak yerel yönetimlerin işlerine akıl sır erdiremediğini, kooperatif eliyle bu işlerin yapılamayacağını ifade etmiştir.¹⁷⁶

Parti salonunda toplanan Aydın Elektrik Kooperatifi kurucuları, nizamname gereğince konuşmalar yapmışlar, 30 kurucusu bulunan kooperatifin, kurucu çoğunluğunun katılımı ile ilk idare heyeti ve denetçileri seçilmiştir. Seçilen idare heyeti aza ve denetçilerin adları şöyledir:

Etem Kadri, Avukat Nafiz, Asaf Kenan, Mühendis Hıfzı, Mevlüt, Makinist Halil Beyler idare heyetine, denetlemeye de Kooperatifçi Muhittin ve Hacı Mehmet Efendizade Fevzi Beyler seçildiler.¹⁷⁷

23 Nisan 1933’te Halkevinde toplanan Aydın Elektrik Kooperatifi İdare Meclisi, kooperatif başkanlığına Etem Kadri Beyi seçmiştir. İkinci başkanlığa ise Hıfzı Bey seçilmiştir. Seçilen Etem Kadri ve Hıfzı Beyler ile idare meclisi azaları çalışmalarını ücretsiz yapmaya söz vermişlerdir.¹⁷⁸

1.6.5. Mezbaha ve Pazar Yeri Yapımı

Aydın Belediye Başkanlığına Raif Fevzi Bey’in gelmesi ile çalışmalar hız kazanmış, 1931 yılında şehirden uzak bir yerde Fenni Mezbaha¹⁷⁹ yaptırılmış ve aynı yıl meyve pazarı kurulmuştur. Bu mezbaha ile şehrin et ihtiyacının sağlıklı bir şekilde karşılanması amaçlanmıştır. Belediye tarafından işletilen mezbahada günde 15 koyun, 5 sığır, 4 keçi kesilmektedir.¹⁸⁰ Aydın’da önemli bir gereksinim ise denetimi olan sağlıklı bir pazar yeridir. Cumhuriyete kadar Aydın’da pazarın doğru dürüst denetim altında olmaması birçok

¹⁷⁵ *Büyük Menderes*, 28 Mart 1933.

¹⁷⁶ *Ant*, 12 Nisan 1933.

¹⁷⁷ *Ant*, 22 Nisan 1933.

¹⁷⁸ *Ant*, 24 Nisan 1933.

¹⁷⁹ *Ant*, 14 Mayıs 1933.

¹⁸⁰ *Belediyeler, a.g.m., s. 72.*

hastalığın kolayca bulaşmasına ve yayılmasına neden olmuştur. Belediye bu unsurları göz önüne alarak sağlıklı ve denetimi altında bir meyve pazarı yaptırmıştır. Aynı zamanda bir hal görevi yapan bu pazar binasında, toptan alım-satımlar yapılmakla beraber, sağlık denetimine özen gösterilmiştir.¹⁸¹

1.6.6. Süt Çocuğu Muayene Evi

Cumhuriyetin sağlık politikaları doğrultusunda Aydın Belediyesi, şehir sağlığına gereken önemi vermiş ve bu yönde çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmalarından birisi de Süt Çocuğu Muayene Evini Aydın'a kazandırmıştır. 1932 yılında yapılan bu sağlık evi, çocuk sağlığını korumaya çalışmak ve anneleri çocukların sağlığı ile ilgili konularda bilgilendirmek için çalışmıştır.¹⁸² Bu sağlık kurumunun başında ise bir uzman çocuk doktoru olan Naci Sait Bey bulunmaktadır. Kurumun açılışından bir yıl sonra göreve başlayan Naci Sait Bey gelir gelmez eksiklikleri gidermeye çalışmıştır.¹⁸³

Süt Çocuğu Muayene Evini diğer yıllarda da daha faydalı kullanabilmek için Belediye tedbirlerini önceden almıştır. Kurumun çalışmasında kolaylıklar sağlamaya çalışan Belediye, devamlılığı içinde büyük uğraş vermiştir. Muayene Evini, 1932 yılı üç ayında 321, 1933 yılında 2.154 kişi toplam 2.475 çocuk muayeneye getirilmiş ve bunların ilaçları Belediye tarafından ücretsiz karşılanmıştır.¹⁸⁴

1.6.7. İtfaiye Teşkilatının Modernize Edilmeye Çalışılması

İlk başlarda ilkel bir yapıya sahip olan Aydın İtfaiyesi, beygirlerle su taşıyan iki tulumba ve amele ile yangın söndürmede yetersiz kalmıştır. İtfaiye teşkilatı için ilk yenilikler 1932 yılında yapılmıştır. Bir 50 metre hortum ile yangın motopompu satın alınmıştır. Ayrıca Aydın İtfaiye Teşkilatı daimî bir kadroya kavuşmuştur.¹⁸⁵

İtfaiye teşkilatının motopomp kullanımında deneyimsiz olması nedeniyle ilk başlarda kullanamamıştır. Motopompun kullanımı için Aydın'a getirilen Alman uzmanın

---

¹⁸¹Aydın Urayı, *Belediyeler Dergisi*, Yıl:2, Sayı:21, Ankara, 1937, s. 45.

¹⁸² *Belediyeler Dergisi*, a.g.m., s. 45.

¹⁸³ *Ant*, 16 Mayıs 1933.

¹⁸⁴ *Aydın*, 10 Teşrin-i Evvel 1934.

¹⁸⁵ *Belediyeler Dergisi*, a.g.m., s. 47.

kontrolünde ilk kullanımı yapılmıştır.¹⁸⁶ 1933 yılında Belediye, İtfaiye Teşkilatının gelişimine büyük önem vermiştir.

Tablo 1.8. Aydın Belediyesinin İtfaiye Teşkilatına Beş Yıl İçerisinde Kazandırdıkları¹⁸⁷

Yıllar	Arasöz	Motopomp	Tekerlekli Tulumba	Tekerleksiz Tulumba	İtfaiye Gereçleri	İtfaiye Adet	Hizmetlilere Verilen Senelik Maaş
1929	-	-	-	2	350	2	840
1930	-	-	-	-	-	2	465
1931	-	-	-	-	-	1	330
1932	-	-	-	-	-	4	871
1933	-	1	2	-	2.700	6	1.440

Aydın ili geçmişinde büyük bir yangın faciası atlatmıştır. Ancak istatistiklere baktığımızda itfaiye teşkilatında yenilikler geç ve sınırlı yapılmıştır. Aydın itfaiyesinin 1933 yılı itibariyle modern bir yapıya büründüğünü söyleyebiliriz. Ayrıca 5 yıl içerisinde itfaiye teşkilatına en fazla destek 1933 yılında gelmiştir. 1933 yılı sonrasında da bu gelişim devam etmiştir. İtfaiye araç gerecinin yanısıra itfaiye eri sayısı da artırılmıştır.

1.7. Nafiz Karabudak Dönemi (09.05.1933-30.10.1938)¹⁸⁸

Raif Fevzi Bey'in görevinden zamansız bir şekilde ayrılmasından sonra, yeni belediye başkanı Nafiz Bey, Aydın Belediye Meclisi tarafından seçilmiştir.¹⁸⁹ 1934 yılı sonuna kadar görevini sürdüren Nafiz Bey, 1934 Belediye Seçimlerinde yeniden belediye başkanı seçilerek görevini Kasım 1938'e kadar devam ettirmiştir.¹⁹⁰ Aydın, Nafiz Bey döneminde uzun sürecek bir istikrarı yakalamıştır. Bu istikrarı 1938 Belediye Seçimlerinde görevi devralacak olan Etem Menderes sürdürecektir.

¹⁸⁶ *Ant*, 01 Mayıs 1933.

¹⁸⁷ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Belediyeler İstatistiği (1929-1938), Ankara, 1941, s. 678.

¹⁸⁸ Nafiz Karabudak, Hukuk Fakültesi mezunudur. Uzun bir süre hakimlik yapan Nafiz Bey, Aydın'a ağır ceza mahkemesi azası olarak gelmiş ve bir süre sonra istifa ederek beş yıl avukatlık yapmıştır. Nafiz Bey, aynı zamanda C.H.P. Vilayet İdare Heyeti azası olarak çalışmalarını yürütmüştür. Avukatlık görevini ise 1933 yılına kadar sürdürmüş ve aynı yıl Aydın Belediye Başkanı seçilmiştir. Bu görevini 1938 yılı Teşrin-i Sani ayı sonuna kadar sürdürmüştür. Nafiz Karabudak Belediye Başkanlığından ayrıldıktan sonra hakimlik yapmıştır. Bir süre Sandıklı Hukuk Hakimliği yapan Nafiz Karabudak, 1943 yılında Aydın Ağır Ceza azalığına getirilmiştir. "Aydın Urayı", *Belediyeler Dergisi*, Yıl 2 Sayı 21, Ankara, 1937, s. 42. *Ant*, 10 Mayıs 1933, *Aydın*, 10 Teşrin-i Evvel 1943.

¹⁸⁹ BCA 30-11-1-0/78-18-20. Nafiz Bey'in 1933 yılında göreve geldiği resmî belgede ismi Nazif olarak geçmektedir. 1934 seçimlerinde yeniden belediye başkanlığına seçilen Nafiz Bey'in resmî belgede ki ismi Hüseyin Nafiz olarak geçmektedir. BCA 30-11-1-0/91-39-11.

¹⁹⁰ BCA 30-11-1-0/91-39-11.

1.7.1. Belediye Bütçesi

Nafiz Bey başkanlığında toplanan Belediye Meclisinin öncelikli gündemi, Vilayet makamınca tadilen verilen bütçe olmuştur. Toplantıda ortak karar olarak, bütçeye itiraz etmek çıkmıştır. Buna göre bütçe için Danıştay'a itiraz edilecektir. Aynı toplantıda evlenme ilanlarından 1 lira harç alınmasına ve fakirlerden ücret alınmamasına karar verilmiştir. Ayrıca inşaat ruhsatları için vergi değeri bilinmeyen arsalardan alınacak ruhsatiye rüsumunun tayini için daimî encümene yetki verilmiştir.¹⁹¹ 1934'ün Temmuz ayında itiraz edilen bütçeye son düzenleme Ağustos 1934'te gelmiştir. Bütçede çok büyük bir değişiklik olmamıştır. Buna göre vilayet bütçesi gelir 64.931, olağanüstü gider 111.736, sıradan gider 539.579 lira olarak değişiklik onaylanmıştır.¹⁹²

1.7.1.1. Şehrin 1933 yılı sonuna doğru belediyenin genel bütçe durumu

Aşağıda belirtildiği üzere Aydın Belediyesinin 4 yıllık bütçesi istatistiklerle verilmiştir. Bu istatistiklerde tahmin edilen, gerçekleşen ve tahsil edilen gelirlere baktığımızda aralarında oluşan farkları görmekteyiz. Bu farkların yanısıra giderlerinde gelirlerden fazla olması dikkat çekmektedir.

Tablo 1.9. Aydın Belediyesi Bütçesi¹⁹³

Yıl	Tahmin Edilen Gelir	Tahakkuk Eden Gelir	Tahsil Edilen	Sabıkadan Tahsilat	Genel Tahsilat	Gider
1930	144.967	106.995	82.113	10.438	92.551	94.128
1931	127.135	89.491	72.221	13.337	85.558	83.409
1932	92.758	99.304	63.302	11.982	65.374	79.819
1933	94.024	85.941	76.560	18.628	95.188	82.687

Ancak Belediye bütçede dengeyi 1933 yılı itibariyle sağlamış gözükmektedir. Dünya ekonomik durumunu da göz önüne alarak Aydın'ında bundan etkilendiği ortaya çıkmaktadır. Ekonomik sıkıntılara rağmen Belediyenin özverili çalışması kısıtlı bütçe ile çalışmalarını yürütebilmesini sağlamıştır.

¹⁹¹ Aydın, 8 Temmuz 1934.

¹⁹² Aydın, 21 Ağustos 1934.

¹⁹³ Aydın, 9 Teşrin-i Evvel 1934.

1.7.1.2. Belediyenin eski borçları

Yeni belediye kanunu yürürlüğe konulduğu zaman belediyenin çeşitli hesaplardan 140.863 lira borcu bulunuyordu. Bu borçlar aşağıda ki rakamlarla gösterildiği gibi son yıl içinde ferah verecek kadar hafiflemiştir.

Tablo 1.10. Belediyenin Borcu¹⁹⁴

Yıl	Miktar (lira)	Ödenen (Lira)	Borcun Beyanı	
1930	140.893	5.391	2.182	İstimlak Bedeli
1931	141.824	4.084	8.000	Emlak Bankasına
1932	141.824	4.851	14.000	Eytan Bankasına
1933	146.937	31.937	16.498	Yanan-Yıkılan Şehirlere Yardım Maliyeden
Toplam	146.937	46.257	100.680	

1929 Ekonomik buhranın etkileri Aydın Belediyesinin tüm ekonomik istatistiklerinde etkisini göstermektedir. Burada görülen Belediyenin eski borçlarında 4 yıl içerisinde ödeme yapılmasına rağmen azalma değil artış görülmektedir.

1.7.2. Esnafın Sorun Çıkarması

Dönemin yerel basınının aktardığına göre Nafiz Bey göreve başlar başlamaz, şehirde kanunsuz olan ve sorun oluşturan her şeyi düzeltmeye çalışmıştır. Nafiz Bey, ilk olarak 1930'lardan itibaren yaya kaldırımlarını işgal eden kahvecilerin koyduğu sandalyeleri, Ramazan Paşa Cami önündeki eskicileri ve Aydın'ın çeşitli yerlerinde kaldırımları işgal eden satıcıları buralardan kaldırarak, yaya yolunun işgal edilmesini önlemiştir. Bu sorun Cumhuriyetin ilk yıllarından beri devam etmekte olup fakat kimsenin ses çıkarmaması sonucu kaldırımların işgaline engel olunamamıştır.¹⁹⁵ En küçük ayrıntıyı bile gözden kaçırmamaya çalışan Nafiz Bey, şehir içerisindeki bu tür düzensizlikleri önlemek istemiştir. Ayrıca esnafın bu kadar rahat bir şekilde kaldırımlara kadar tezgâh açması, denetimin önceki zamanlarda ne kadar düşük olduğunu göstermektedir. Yaya yolunun tekrar işgal edilmemesi için yaptırımlar uygulayan Belediye, yasaklamalarla bu sorunun önüne geçmeye çalışmıştır.¹⁹⁶

¹⁹⁴ *Aydın*, 9 Teşrin-i Evvel 1934.

¹⁹⁵ *Ant*, 14 Mayıs 1933.

¹⁹⁶ Gözlemlerimiz doğrultusunda esnafın cadde ve kaldırımları işgali günümüzde de devam etmektedir. Fakat günümüzde esnafın sokağa tezgâh açması, Belediye tarafından belirli bir ücrete tabi tutulmaktadır. Ancak yine de tezgâh açma dışında, kaldırımlara sandalye koyarak yerleşen esnaf sayısı da az değildir. 1930'larda görülen kaldırım işgali görüldüğü üzere günümüze kadar gelmiş ve devam etmektedir. *Ant*, 14 Mayıs 1933.

1.7.3. Belediyenin Sağlıklı Et Mücadelesi

Şehrin genel sağlığının korunmasına dikkat eden Belediye, Aydın'da sağlık sorunu oluşturacak yeni bir sağlık tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Aydın kasaplarının hiçbir hijyenik koşula uymaksızın açıkta, toz toprak içerisinde ve dükkân önlerinde et satması Belediyeyi harekete geçirmiştir. Şehir içerisinde ki düzensizliklere tahammülü olmayan Aydın Belediye Başkanı Nafiz Bey, kasapların bu tutumunu da gözden kaçırmamıştır. İlk olarak, hükümet doktoru tarafından kasaplara, konu ile ilgili sağlığa yararlı öğütler verdirilmiştir. Ancak kasaplar bu öğütlere uymamış, yine aynı düzen devam etmişlerdir. Bunun üzerine Belediye kurallara uymayan dört kasap dükkanını kapatmıştır. Bu kararın uygulanmasından sonra diğer kasaplarda et satışını durdurmuşlardır. Kasaplar bu eylemleriyle Belediyeyi protesto etmişlerdir. Belediye, 13 Temmuz 1933 Çarşamba akşamı bu durumdan haberdar olmuş ve halkın et ihtiyacını karşılayabilmek için harekete geçmiştir. Nafiz Bey'in de devreye girmesiyle gece yarısı Karapınar'a memur gönderilerek sığır ve kuzu tedarik edilmiş ve Belediyece kestirilerek satılmaya başlanmıştır.¹⁹⁷

Aydın'da kasapların sağlık koşullarını yerine getiremediğinden oluşan bu et sorunu İzmir Basınında da yer almıştır. Hizmet Gazetesi'nde yayınlanan Emin imzalı "*Aydında Et Derdi*" başlıklı yazıda bu soruna değinilmiştir. Aydın Belediyesi bu yazıya bir cevap verme gereksinimi duymuş ve sorunun kaynağı ile çözümünü konu alan bir yazı yayınlamıştır. Belediyenin gazetede cevap niteliğinde yayınlanan yazısı şöyledir:

*Aydın kasapları pek ala bilirler ki bir iki ay evveline kadar etleri Pazar yerlerinde, açıkta, toz toprağa maruz kalan bir halde her türlü sineklerin arasında satıyorlardı. Dükkân ve tezgahlardan müteaffin bir koku yayılıyordu. Etlere ise gayri sıhhi bir şekilde mide bulandıracak bir halde satılıyordu. İki ay evvel şehal men edilerek kasapları dükkanlara yerleştirerek etin dükkanlarda satılmasını mecburi kıldık. Fakat bu seferde etleri yaya kaldırımları üzerinde teşhir ettiler. Etlere sakatları ayrı yerde bulundurarak dükkanları temiz tutmuyorlardı. Tetkiklerimizde bu sıcak mevsimde etlere milyonlarca sinek hücum ederek halkımıza kokmuş ve kurtlanmış et satıldığını gördük. Buna müsaade edemedik...*¹⁹⁸

Belediye tarafından verilen öğütlere uymayan, etleri tel kafes içine almayan, dükkanlarını bir metre kadar yağlı boya ile boyamayan ve sakatlarını ayrı dolaplarda saklamayan dört kasabı esnafıktan men etmiştir. Ayrıca Hıfzısıhha kanununun 191.

¹⁹⁷ Ant, 15 Temmuz 1933.

¹⁹⁸ Ant, 18 Temmuz 1933.

maddesi hükmüne göre dükkanları kapatılmıştır. Şehirde bir et sorunu oluşmaması için Belediye bir dükkân açmıştır. Üç gün çalışan Belediye et dükkânı, kasapların sağlık kurallarına uyacağı ve dükkanlarını bir hafta içerisinde istenilen koşullara getireceğini belirtmeleri üzerine kapanmıştır. Ayrıca 18 Temmuz 1933 Salı gününden itibaren kasaplara et kesilmesine izin verilmiştir.¹⁹⁹

Belediye kasaplarla giriştiği bu mücadeleden galip gelmiş, şehir sağlığına yönelik bir tehdit olan açıkta ve sağlıksız bir şekilde et satılmasını ortadan kaldırmıştır. Nafiz Bey, kanunları uygulamada ilk günden itibaren başarılı olmuş, şehri bir düzene oturtmaya çalışmıştır. Esnaf üzerinde etkili olan Belediye yaptırımları, şehri modern bir duruma getirmeye gayret etmiştir.

1.7.4. Belediyeler Bankasının Kurulması

Ankara'da Belediyeler Bankası adıyla, belediyelere geniş bir şekilde kredi açacak, bir banka kurulmuştur. Bu sayede her belediye şehir ihtiyaçlarını kolaylıkla temin etmiş olacak idi. Bankanın merkezi Ankara olup, ihtiyaç olduğu durumda büyük vilayetlerde de şubeleri açılmıştır.²⁰⁰

Belediyeler Bankasının kurulabilmesi için gereken sermaye, belediyeler tarafından kendi bütçelerinden para toplayarak oluşturulmuştur. Bankanın sermayesi 1.000.000 olarak belirlenmiş, ancak 1.300.000 lira toplanmıştır. Belediyeler Bankası çalışmalarına kuruluşundan iki ay sonra başlayabilmiştir. Bankanın talimatnamesi Dahiliye Vekaletince hazırlanmıştır. Belediyeler Bankasının kurulması sayesinde, belediyelerin şehir çalışmalarında para sıkıntısı azaltılmaya çalışılmıştır. Ekonomik sıkıntıları olan birçok belediye bu sayede gereken parayı kredi olarak çekebilmiştir.²⁰¹

Aydın, Yunan işgali sonrası yanmış, yıkılmış bir şehir olarak birçok beledi çalışmaya ihtiyaç duymuştur. İşgalden sonra ki ilk yıllarda Belediye çalışmaları da temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik olmuştur. Kısıtlı imkanlarla kalkınmaya çalışan Aydın Belediyesi, 1930-1934 yılları arasında hatırı sayılır bir para biriktirmiştir. Bu paralar Belediyeler ve Merkez Cumhuriyet Bankalarında birikerek Belediyenin ihtiyat sermayesini oluşturmaktadır. 1934 yılında Ankara da yapılan Belediyeler Bankası Genel Heyeti

---

¹⁹⁹ *Ant*, 18 Temmuz 1933.

²⁰⁰ *Resmî Gazete*, 24 Haziran 1933, Sayı: 2435, s. 2776-2777, *Ant*, 21 Haziran 1933.

²⁰¹ *Ant*, 21 Haziran 1933.

toplantısında Aydın Belediyesi, bankanın sermayesini teşkil eden bütün belediyeler içerisinde en çok sermaye sahibi olan sekizinci belediye olmuştur.²⁰²

Tablo 1.11. Aydın Belediyesinin Bankalarda ki İştirak Bedeli

Belediyeler Bankasına Verilen Hisse-i İştirak Bedeli ²⁰³		Cumhuriyet Bankasına Verilen Hisse-i İştirak Bedeli ²⁰⁴	
1930	6153	1930	000
1931	5662	1931	1257
1932	4174	1932	941
1933	4231	1933	940
Toplam	20220	Toplam	3138

Aydın Belediyesi, Belediyeler Bankası sayesinde, elektrik ve su tesisatı gibi geniş çaplı projeleri gerçekleştirirken, bankadan aldığı borçlarla bu projelerin bir an önce başlamasını sağlamıştır. Hatta kredi ve Belediye sermayesinin yetersiz kaldığı durumlarda tekrar borçlanılmıştır. Borçlanmalar, banka tarafından taksitlere bölünerek, geri ödeme kolaylığı sağlanmıştır.

1.7.5. Yoğurt Pazarının Islahı

Aydın yoğurt pazarı ve çevresinin durumu, Aydın Belediyesini harekete geçirmiştir. Belediye ilk olarak Vakıflar Müdürü Ahmet Beyle bir araya gelerek yoğurt pazarının ıslahı hakkında görüşmüştür. Görüşme sonunda dört duvardan oluşan ve metruk bir durumda olan eski Mevlevi tekkesinin yıkılmaya yüz tutmuş duvarlarının yıktırılmasıyla oluşacak arsaya bir hal binası yaptırılması kararlaştırılmıştır.²⁰⁵

Çalışmalara hemen başlayan Belediye ilk olarak Fen Dairesince bir hal projesi yaptırmaya başlamıştır. Belediye, bu hal projesi ile yeni bir hale sahip olmakla birlikte sebzedeciler, kasaplar ve ayak satıcıları da bu hale alınarak, satıcıların dağınık durumuna son verilmesi amaçlanmıştır. Böylece satıcılar biraya getirilerek, çevresel düzenlemeye de büyük katkı sağlamış olacaktır. Belediyenin bu çalışmalarında şehrin düzenli bir hal alması planlanmıştır.²⁰⁶

²⁰² *Aydın*, 9 Teşrin-i Evvel 1934.

²⁰³ *Aydın*, 9 Teşrin-i Evvel 1934.

²⁰⁴ *Aydın*, 9 Teşrin-i Evvel 1934.

²⁰⁵ *Ant*, 25 Mayıs 1933.

²⁰⁶ *Ant*, 25 Mayıs 1933.

Belediye, yoğurt pazarının çevresinde çalışmalara 1933 yılı ortasında başlamış ve hal için ayrılan sahada enkaz ve topraklar kaldırılmıştır. Ayrıca saha hal projesi için düzeltilmiş ve çevresinde düzenlenmeler yapılmıştır.²⁰⁷

1.7.6. İtfaiye Teşkilatı

Nafiz Bey Döneminde de Belediye, İtfaiye Teşkilatını düzenlemeye devam etmiştir. Aydın Belediyesi tarafından, yangınlara daha hızlı müdahale edebilmek için bir kamyon alınmış ve tamir edildikten sonra yangın arazözü haline getirilmiştir. Bu arazöz sayesinde oluşabilecek bir yangında su bulunana kadar tulum baya bu arazözden su verilmesi öngörülmüştür. Ayrıca arazöz sadece yangınlar için değil, cadde ve sokakların sulanması içinde kullanılmıştır. Bu sayede yolların tozuması geçici olarak önlenmeye çalışılmıştır. Böylece şehrin temizliğine de dikkat edilmiştir. Belediyenin bu çalışmaları basına göre şehir halkını da memnun etmiştir.²⁰⁸

1.7.7. Spor

Aydın Belediyesi, Cumhuriyetin ilk yıllarında spor ile ilgili konularla da ilgilenmiş ve spor sahası ve diğer spor çalışmalarını üstlenerek, şehrin spor kültürüne büyük katkı sağlamıştır. Belediye spor ile ilgili çalışmaları kendisine görev bilmiştir. Yeni kalkınmakta olan şehir için spor sahası Belediye tarafından yaptırılmaya başlanmış, bu çalışmalar bazen olumsuz tepki ile de karşılanmıştır.

Tablo 1.12. Aydın Belediyesinin Spor Harcamaları²⁰⁹

Yıl	Gider (lira)
1930	-
1931	-
1932	1256
1933	981

Belediye Meclisi toplantısında spor sahası ile ilgili konular görüşülmüş ve Belediyenin spor sahası için sarf ettiği 1.000 lirayı Şevki Niyazi Bey fazla bulmuştur. Bir Belediyenin spora bu kadar para harcamasına anlam veremeyen Şevki Niyazi Bey, spora bu tür yardımın fazla olduğu düşüncesindedir. Belediye Başkanı Nafiz Bey ise bu paranın spora

²⁰⁷ *Ant*, 6 Haziran 1933.

²⁰⁸ *Ant*, 21 Ağustos 1933.

²⁰⁹ *Aydın*, 9 Teşrin-i Evvel 1934.

yardım olmadığını ve spor sahasının inşasını da Belediyenin yapacağını belirtmiştir.²¹⁰ Atatürk Dönemi Belediyeciliğinde spor işleri de belediyelere görev olarak verilmiştir.

Belediyenin spor tesisinin oluşmasında ki özverili çalışması sonuç vermiş, Aydın spor sahası ve çocuk bahçesi somut örneklerini oluşturmuştur. Spor sahasının etrafı 1933 yılında duvarla çevrilmiş ve tribünlerin bir kısmı yapılmıştır. 1934 yılında da diğer ihtiyaçlarla beraber tribünlerin eksikleri de tamamlanmaya çalışılmıştır. Çocuk bahçesi de çeşitli düzenlemelere tabi tutularak çocukların güzel vakit geçirebileceği bir alan oluşturulmuştur.²¹¹ Ayrıca, 25.308 metre genişliğinde ki spor alanı sadece profesyonel sporcular için değil, halkın kullanımına da açık bulundurulmuştur. Gençlerin bu alanda rahat spor yapabilmeleri için her türlü imkân sağlanmıştır. Ancak tüm çalışmalara rağmen eksiklikler bitmemiş ve bunların da yavaş yavaş giderilmesi için her yıl Belediye bir ödenek oluşturarak bu ihtiyaçları karşılamaya çalışmıştır.²¹²

1934 yılı Temmuz ayı başında, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Aydın Spor Mıntıkası Yıllık Kongresi, Aydın Halkevinde toplanmıştır. Kongrede, Aydın Bölgesinin spor ile ilgili sorunlarına, eksikliklerine değinilmiştir. Sitemlerin yer aldığı kongre konuşmalarında, yöneticiler öz eleştiride bulunmuş ve yapılması gereken ancak yapılamayanlardan bahsedilmiştir. Kongrenin açılışını Belediye Başkanı Nafiz Bey yapmıştır. Kongrenin başkanlığına Halkevi Başkanı Avukat Neşet Bey seçilmiştir. Kongre katipliğine ise Fikret ve Etem Beyler seçilmiştir. Kongrede Aydın kulübünü defterdar Nafiz ve Feyzi, Çine Kulübünü Ali Nihat, Mehmet Nihat ve Tayyar, Koçarlı Kulübünü öğretmen Ziya ve Zeki, Nazilli kulübünü Muzaffer Süleyman ve Rıfat, Söke Kulübünü de Aptullah, Nuri ve Kenan Beyler temsil etmiştir.²¹³

Kongrede yeni idare heyeti de belirlenmiştir. Buna göre birinci başkan Defterdar Nafiz bey, ikinci başkanlığa ise Söke'den Doktor Şakir Bey seçilmiştir. Azalıklara Hâkim Cevdet, Öğretmen Hüsnü ve Çine'den Nihat Beyler seçilirken futbol heyetine Celal Zeki ve Ekrem Beyler, atletizm heyetine Fikret, Nesimi ve Vahit Beyler seçilmişlerdir. Hesap müfettişliklerine Feyzi ve Hüsnü Beyler seçilmiş ve kongre sona ermiştir.²¹⁴ Kongrede

---

²¹⁰ *Ant*, 15 Mayıs 1933.

²¹¹ *Aydın*, 10 Teşrin-i evvel 1934.

²¹² "Aydın Urayı", *Belediyeler Dergisi*, Yıl:2 Sayı:21, Ankara, 1937, s.44.

²¹³ *Aydın*, 7 Temmuz 1934.

²¹⁴ *Aydın*, 7 Temmuz 1934. Kongre 6 Temmuz'da gerçekleşmiştir.

mıntıka futbol ve atletizm heyetlerinin çalışma raporları okunmuş ve ittifakla onaylanmıştır.²¹⁵

Bu raporlarda il ve ilçelerde spora gereken destek verilmemiştir. Aydın il olmasından dolayı ilçelere göre daha fazla çalışma yapsa da yeterli olmamıştır. İlçelerde ise kaymakamlar ve belediyelerden destek görülmediği raporda açıkça belirtilmiştir. Spora destekten ziyade spor yöneticilerinin bu kurumlarda muhatap dahi alınmamaları sitemlere neden olmuş ve bölgede sporun gelişmemesine yol açmıştır. 1930'lu yıllarda spora belediyeler destek vermesi gerekirken, bazı belediye ve diğer yöneticiler bu yardımı sunamamıştır. Bu sadece belediyelerin buna duyarsız olduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü belediyelerinde belli bir miktarda ödenek çıkartacak durumunun olmaması spora yardım etmesini engellemiştir. Dönemin şartları da göz önüne alındığında işgal gören bir il olan Aydın ve çevresi, diğer eksik olan beledi işlere ağırlık vermiştir.

Diğer bir sorun ise yeterli sayıda sporcu bulunamaması görülmektedir. Bunun temel nedeni yapılacak spor ile ilgili bir altyapının oluşmaması ve araç gereç ihtiyacının karşılanmaması gösterilebilir. Bölgede futbol dışında diğer sporlarında çok gelişmediği ortada olup, futbolunda ihtiyaçlarının karşılanamaması gelişmesi yönünde ki en büyük engellerden biri olmuştur. Raporda yöneticinin de belirttiği gibi bağcık alamayacak futbol kulüplerinin olması ve lig maçlarının maddi sorunlar nedeni ile aksaması futbolunda bölgede iyi bir durumda olmadığına göstergesidir. Her ne kadar spor sahası ve diğer konularda Aydın Belediyesi yardımcı olmaya çalışsa da raporlardan yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

1.7.8. Belediye Akarat ve Binaları Satışı

Aydın Belediyesinin karşısına çıkan önemli bir sorun da eski Belediye heyeti tarafından kamulaştırılmış arsa bedelleri borcundan dolayı defterdarlıkça şehrin Belediye akarları ve Belediyenin içinde bulunduğu binada müzayedeye konulmuş ve ihalesi yapılmaya hazırlanılmıştır. Ancak Belediye binasının da satışa çıkarılmasıyla ciddi bir boyut kazanan ihale işi Belediyeyi harekete geçirmiştir. Mali açıdan baktığımızda değerlerinin altında bir fiyatla satılmak üzere bulunan bu bina ve akarların satışlarının durdurulması için Ankara'ya bir heyet gönderilerek yüksek makamlarla girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimler dikkate alınmış ve satışın ertelenmesi Aydın Defterdarlığına bildirilmiştir. Nafiz

---

²¹⁵ *Aydın*, 8 Temmuz 1934, *Aydın*, 9 Temmuz 1934.

Bey'de defterdarlık ile görüşerek bu bina ve akarların Belediyeden alınmaması için ağırlığını koyduğu, Aydın basınına yansımıştır.²¹⁶

1.7.9. Zabıta İşleri

Belediye başıboş bırakılan hayvanlar ile ilgili sıkıntılardan dolayı önlem almak zorunda kalmıştır. Belediye hudutları içerisinde hayvanlarını başıboş bırakan vatandaşlardan, eğer hayvanları başka vatandaşların bağ, bahçe vb. yerlerine zarar vermesi üzerine belediyeler kanununun 15. maddesinin 21. fıkrası uygulamaya girecektir. Buna göre Belediye, yasaya dayanarak ceza yetkisini uygulayacaktır. Böylece zarar gören arazi sahibinin ziyandan kurtarılması amaçlanmıştır. Belediye bu yetkiyi uygulamayı Belediye Encümenine bırakmıştır. Ayrıca alınan bu karar köy ve kasabalara bastırılarak dağıtılmıştır.²¹⁷

1.7.10. Altyapı Çalışmaları

1.7.10.1. Elektrik işleri

Aydın Elektrik Kooperatifi

Elektrik Kooperatifi İdare Heyeti, aza seçimi için Halkevinde toplanmıştır. İdare heyeti azasından Avukat Nafiz Bey, Aydın Belediye Başkanı seçilmesinden dolayı istifa etmiş ve yerine Avukat Neşet Bey alınmıştır. Toplantı aza seçiminden sonrada devam etmiş, diğer kooperatif ile ilgili konular konuşulmuştur. Elektrik Kooperatifi İdare Heyeti, Belediye Başkanı ve Parti İdare Heyeti dahil olduğu halde, şirketin Belediye ile yapılacak sözleşme esasları ve büro işlerinde eksik kalan kısımların tamamlanması hakkında konuşmalarda bulunulmuş ve toplantı sona ermiştir.²¹⁸

Aydın Elektrik Fabrikası

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ciddi bir şekilde şehir aydınlatmasında sorun yaşayan Belediye kısa süreli çözümler bulmuşsa da devamlılığı olmamıştır. Aydın Belediyesi elektrik işine kesin bir çözüm bulmak için 1935 yılında bir elektrik fabrikası yaptırmıştır. 1936 Mart'ında faaliyete giren fabrika, 120 beygir gücünde olup, gazojenle

---

²¹⁶ *Ant*, 14 Haziran 1933.

²¹⁷ *Aydın*, 11 Temmuz 1934.

²¹⁸ *Ant*, 20 Haziran 1933.

çalışan bir dizel motorla çalışmıştır.²¹⁹ Belediyeye şebekesi ile birlikte fabrika 50.000 liraya mâl olmuştur. Dağıtımına çıkan elektriğin tarifesi ise, kilovat saati özel kurumlar için 25 kuruş iken, kamu kurumları için ise 20 kuruştan verilmiştir. Fabrikanın açılmasıyla birlikte 1937 Nisanına kadar, abone sayısı 400'e ulaşmıştır.²²⁰ Bu fabrika Aydın'ın genel elektrik sorununu çözememiştir. Her ne kadar abone sayısı artışı görülse de şehrin tamamına elektrik verilememiştir. Bunun temel nedeni bütçe yetersizlikleri nedeni ile projelerin küçük çaplı yapılmasıdır. Bu projeyi sonraki yıllarda yine benzer projeler izlemiştir. Belediye, eklemeler yaparak, elektrik projesinde önemli bir yol kat etmiştir.

1.7.10.2. Tabakhane Deresinin ıslahı

Belediye Başkanı Nazif Beyin şehir sağlığına önem verdiğini, bu nedenle bazı çalışmalar yaptığını önceden belirtmiştik. Şehir sağlığını olumsuz yönde etkileyen unsurlardan birisi de Tabakhane Deresidir. Aydın'ın ortasında kontrolsüz bir şekilde akan Tabakhane Deresi, şehir sağlığını önemli ölçüde tehdit etmiştir. Dere yatağının bozuk olması nedeniyle bataklıklar oluşmuştur. Bu tehlikenin büyük bir hastalığa dönüşmeden engellenmesi için derenin ıslah edilmesi gerekmiştir. Sıtma hastalığı için vazgeçilmez bir yer olan bataklık için küçük çapta çalışmalar yapılmıştır. Ancak Tabakhane de bataklıkların kurutulmasına 1933 kışı sonunda başlanmıştır.²²¹ Halkın tedirgin olması, Belediye tarafından bazı ufak çalışmalar yürütülmesini sağlamıştır. Ancak geçici önlemler olan bu çalışmalarla ciddi bir sonuç alınamamıştır.²²²

Aydın halkının huzursuzluğuna yol açan Tabakhane Deresi için şehrin Valisi Fevzi Beyin girişimi ile somut çalışmalar başlamıştır. Aydın'a geldiğinden beri derenin sorunu ile ilgilenen Vali Fevzi Bey, Sıhhat Vekaletinden bu konu ile ilgili mühendis istemiştir. Birkaç ay önce sıtma mücadele mühendisi Emin Bey gönderilmiş, ancak derenin keşfini yapan Emin Bey, proje aşamasına geçtiği zaman, vekaletçe başka yere gönderilmiş ve böylece ilk girişim sonuçsuz kalmıştır.²²³

Fakat Vali Fevzi Beyin ısrarcı davranması sonunda, vekalet tarafından, Mühendis Emin Bey tekrar Aydın'a gönderilmiştir. Emin Bey, Aydın'a gelir gelmez derenin ıslahı

---

²¹⁹ "Aydın Urayı", *Belediyeler Dergisi*, Yıl:2 Sayı:21, Ankara, 1937, s.46.

²²⁰ "Aydın Urayı", *Belediyeler Dergisi*, Yıl:2 Sayı:21, Ankara, 1937, s.46.

²²¹ *Aydın*, 10 Temmuz 1934.

²²² *Ant*, 1 Teşrin-i Evvel 1933.

²²³ *Ant*, 1 Teşrin-i Evvel 1933.

üzerine projeye başlamıştır.²²⁴ Valilik ve Belediyenin öncülüğünde çalışmalar süratle devam ettirilerek, Tabakhane Deresi yatağı, Menderes Nehrine ulaştırılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Aydın'ın önemli bir sorunu haline gelen Tabakhane Deresinin ıslahı, şehir yöneticilerinin özverili çalışmaları sayesinde sağlanmıştır.²²⁵

1.7.10.3. Yol çalışmaları

Nafiz Bey şehir içi çalışmalarında yol sorunu ve düzenlemesini de gözünden kaçırmamış, konuya ilişkin çalışmaları 1933 yılında başlatmıştır. Yolların kenarına toplanan suların menfezlere akıtılması için çalışan Belediye, mevcut menfezleri de kontrol etmiştir. Bu çalışmaları Belediye Başkanı Nafiz Bey bizzat yerinde incelemiş ve denetlemiştir.²²⁶ Yol kenarına toplanan sular menfez olmayan yerlerde çeşitli hastalıklara yol açmıştır. Belediye, bu konu üzerine çalışma yapmışsa da yetersiz kalmıştır. Şehirde ihtiyacı karşılayabilecek bir kanalizasyon sistemi olmadığı için halk atık suları sokağa bırakmıştır. Belediye, halkı atık suları sokağa bırakmamaları için uyarmıştır.

Topyatağı yolunun bozuk olması üzerine, Belediye Encümeni tarafından yapılan incelemeler ve görüşmelerden sonra alınan karar ile bu yolun düzgün bir hale kavuşturulmasına karar verilmiştir. Bu yol çalışması için Belediye tüm araçlarını seferber etmiştir. Ayrıca yolun düzeltilmesi ve faaliyete bir an önce geçirebilmesi için Belediye ekipleri yoğun bir çaba göstermişlerdir. Yol düzenleme çalışmasına 37. Alayda katılmış ve çalışma hız kazanmıştır.²²⁷ Ancak Belediye, tüm yol çalışmalarına yeterli desteği sağlayamamıştır. Yeterli personelinin olmaması ve ekonomik nedenlerden dolayı çalışmalar dar bir sahada yürütülmüştür. Buna örnek olarak, Aydın'dan Kalfa Köyüne, Hükümet Konağı arkasından, Gülbahçe ve Nazırlar değirmenini takiben gidilen yolun bozuk olması nedeni ile Belediye Encümeni kararıyla yol kullanıma kapatılmıştır. Otomobil ve develerin ağırlıklı olarak kullandığı bu yolun yerine Belediye, otomobiller ve kamyonların Nazırlar Değirmeni yolunu kullanmasına, develerin ise Pınar deresi yolunu kullanılmasına izin verilmiştir.²²⁸ Yolun bozukluğu örnekte olduğu gibi, onarılma yerine kullanıma kapatılmıştır.

---

²²⁴ Ant, 27 Eylül 1933.

²²⁵ Ant, 1 Teşrin-i Evvel 1933.

²²⁶ Ant, 5 Haziran 1933.

²²⁷ Ant, 20 Haziran 1933.

²²⁸ Ant, 1 Temmuz 1933.

1.7.10.4. Lağım kanalizasyon

Altyapı birçok şehir için önemli olduğu gibi Aydın şehri içinde ayrı bir öneme sahiptir. Aydın'da lağım ve kanalizasyon büyük bir ihtiyacı aynı zamanda da, büyük bir sorunu ortaya çıkarmaktadır. Şehirde genel lağım olmadığından evlerden akan ayak suları sokakları kirletmiş ve genel sağlığı tehdit etmiştir. Şehrin genel lağım tesisatını yapmak, çok paraya bağlı olan önemli bir iş olup, 1934 Belediye Seçimlerini takiben şehrin bu eksikliğinin de giderileceği bildirilmiştir.²²⁹

1.7.11. Belediyenin İmar Çalışmaları

1.7.11.1. Hükümet Bulvarı Köprüsü

Demiryolu üzerinde yaptırılacak olan köprüler için Belediye Meclisi, 13 Nisan 1933 Perşembe günü Belediye Başkan Vekili Salih Beyin başkanlığında toplanmıştır. Aydın'ın ortasından geçen ve şehri ikiye bölen demiryolu üstündeki köprülerin yeni şehir planına göre yaptırılması konusunda Aydın Demiryolları ile Belediye arasında bir anlaşmazlık doğmuştur. Aydın Demiryolları Kumpanyası ile Belediye arasındaki anlaşmazlık için Hamit ve Ragıp Beylerin verdikleri önerge okunmuş ve işin hukuk müşavirliğince incelenerek meclise açıklama da bulunulmasına karar verilmiştir.²³⁰

Belediye Başkanı Nafiz Bey, Hükümet Bulvarı Köprüsü hakkında görüşmek için Aydın Demiryolları İdaresi Umum Müdürlüğünden görüşme talebinde bulunmuş ve bu talebin olumlu karşılanması sonucu görüşme gerçekleşmiştir. Görüşmede, demiryolu hattı üzerinde bulunan Hükümet Bulvarı Köprüsünün kumpanya ile mutabık kalarak yaptırılması vaadi alınmıştır.²³¹ Belediye Başkanı Nafiz Bey, demiryolunun üzerine yapılacak köprü için kumpanya ile anlaşmak için İzmir'e gitmiştir.²³²

1.7.11.2. Belediyenin koruluk kurma çalışmaları

Mesudiye Mahallesinde yer alan eski mezarlığın bakımsız bir durumda oluşu ve suların birikmesiyle küçük gölcüklerin meydana gelmesi pis kokulara neden olmuştur. Şehir sağlığını da tehdit eden bu gölcükler, Belediyenin buraya yönelmesini sağlamıştır. Raif

²²⁹ *Aydın*, 10 Teşrin-i Evvel 1934.

²³⁰ *Ant*, 15 Nisan 1933.

²³¹ *Ant*, 14 Haziran 1933.

²³² *Anadolu*, 16 Haziran 1933.

Fevzi Bey döneminde burasının bir ağaç parkı yapılması düşünülmüştür. Ancak çalışmalar ardılı Nafiz Bey Döneminde başlamıştır.²³³

Mesudiye Mahallesinde geniş bir alana yayılan eski mezarlık virane bir durumda bırakılmış ve hatta bir bölümü tarla haline gelmiş olan mezarlığın diğer bölümü de benzer bir hal almaya başlamıştır. Bu kötü manzaranın düzenlenmesi için Nafiz Bey harekete geçmiş ve mezarlığı koruluk yapmak için çalışmalar yürütmüştür. Ayrıca Zafer Mahallesinde de bir koruluk kurma çalışmaları başlatmıştır. Böylece Belediye, ağaç yetiştirme meselesini uygulamaya geçirmekle beraber şehrin havasını da temizleme amacı gütmüştür.²³⁴

Yeşil alan çalışmalarına Belediye Başkanı Nafiz Bey, 1935 yılında da devam etmiştir. Belediyenin kendi arsalarından koruluk için yaklaşık 15 hektar arazi tahsis etmiştir. Belediye bu arazinin 65.626 metresini asri mezarlık için, 3.500 metresini de hayvan pazarı için ayırmıştır. Bu ayrılan yerler şehrin dışındadır. Aydın'ın yeşil bir alana sahip olmasına önem veren Belediye, çalışmalarını planlı programlı bir şekilde sürdürmeye çalışmıştır.²³⁵

1.7.11.3. Cumhuriyet Meydanı

Aydın'da halk toplantıları ve kutlamalar bu meydana yapılmıştır. 33825 metre genişliğine sahip olan Cumhuriyet Meydanında, Cumhuriyetin onuncu yıldönümü kutlanmış ve hatıra amaçlı meydana Belediye tarafından Onuncu Yıl Anıtı dikilmiştir. Cumhuriyet'in on birinci yılında meydana dikilmesi planlanmıştır. Anıtın üstünde "*Aydın halkı Onuncu Cumhuriyet Bayramını candan coşkunklukla bu meydana kutladı. 29 B.teşrin 1933*" yazmaktadır.²³⁶ Günümüzde anıtın orijinalı bulunmamaktadır.

1.7.11.4. Umumi mezarlık

Belediye kanununun 160. maddesine göre metruk, kimsesiz ve vakıf mezarlıklarına ait olan genel mezarlıklar hukuk yolu ile belediyelere devir edilmiştir.²³⁷ Aydın Belediyesi de Cumhuriyetin ilk yıllarında eski mezarlıkları şehir dışına taşımaya çalışmıştır. Millî Mücadeleden sonra Yunanlılar çekilirken çıkardığı büyük yangın afetiyle baştan başa yanan Aydın şehrinde asri ve sağlıklı bir mezarlık yapılması Belediye için en önemli işlerinden biri

²³³ Ant, 18 Nisan 1933.

²³⁴ Ant, 5 Haziran 1933.

²³⁵ "Aydın Urayı", *Belediyeler Dergisi*, Yıl:2 Sayı:21, Ankara, 1937, s.47.

²³⁶ "Aydın Urayı", *Belediyeler Dergisi*, Yıl:2 Sayı:21, Ankara, 1937, s.44.

²³⁷ BCA 30-10-0/193-321-18.

olmuş ve Belediye Meclisinde uzun konuşmalara neden olan bu konu, şehre yakın mezarlık yapılmaya elverişli yeterli miktarda arazi satın alınarak, umumi mezarlık ihtiyacını ortadan kaldırması için karar verilmiştir.²³⁸ Ancak Belediye daha sonra bu satın alma işinden vazgeçmiştir. Aydın Belediyesinin 1935 yılı çalışmalarında yine gündemde olan mezarlık işi için somut adımlar atılmış, Belediye arazisinden şehir dışında 65.626 metrelik alanı asri mezarlık için ayırmıştır.²³⁹

1.7.12. Park ve Bahçeler

Tablo 1.13. Aydın Belediyesinin Park Giderleri²⁴⁰

Yıl	Gider (Lira)
1930	2.345
1931	2.230
1932	1.673
1933	1.705

Savaşın sonra yıkık dökük bir şehir olan Aydın birçok sorunla uğraşmak zorunda kalmıştır. Şehir içerisinde kalan mezarlık ise ayrı bir sorun oluşturmuştur. Belediye bu mezarlığı şehir dışına taşımak istemiştir. Merkezi bir konumda olan eski mezarlık kaldırılarak bu alan park yapılmıştır.²⁴¹

Şehrin merkezinde bulunan ve dört parçaya ayrılmış bu parkta, her parçası birbirine dikey yollar geçmektedir. Aydın halkının rahat edeceği bir yer olarak düzenlenen park çiçeklerle süslenmiş ve çimlendirilmiştir. Parka büyük havuzlar yapılmıştır. Ayrıca yetişkinlerin kullanımı dışında bir de çocuk parkı bulunmaktadır. Çocuk parkı kum havuzları ve diğer eğlence aletlerinden oluşmaktadır. Parkın alanı 12.286 metredir. Park eskiden mezarlık olarak kullanılmakta olup, Cumhuriyet ile birlikte mezarlık kaldırılarak şehrin merkezindeki bu alan park yapılmıştır.²⁴² Günümüzde bu parkın olduğu bölümlerden sadece Atatürk Kent Meydanı kalmıştır. Bu alan hem park hem de miting ve konserlere ev sahipliği yapmaktadır.

²³⁸ *Aydın*, 10 Teşrin-i Evvel 1934.

²³⁹ “Aydın Urayı”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl:2 Sayı:21, Ankara, 1937, s.47.

²⁴⁰ *Aydın*, 9 Teşrin-i Evvel 1934.

²⁴¹ Günümüzde Atatürk Kent Meydanı, İstiklal Anıtı, Adnan Menderes Bulvarı ve Turistik Park Çay Bahçesi olarak kullanılmaktadır.

²⁴² “Aydın Urayı”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl 2 Sayı 21, Ankara, 1937, s.45.

1.7.13. Sağlık İşleri

Aydın'da 1934 yılı Ağustos ayı başlarında tifo hastalığı görülmeye başlanmıştır. Sıhhiye Müdüründen edinilen bilgiye göre, şehirde salgın olmasa da tedbir alınması gereken bir durum olan tifo hastalığının şehrin içme suyundan bulaştığı tespit edilmiştir. Şehrin batı bölgesinde Topyatağı'ndan gelen suyu kullanan Cumhuriyet, Hasan Efendi ve Mesudiye Mahallesi'nde üç vatandaşa görülen bu hastalık, yetkilileri harekete geçirmiştir. Belediye Başkanı suyun çıktığı yere giderek incelemelerde bulunmuştur. Şehirde iki yıl önceden de benzer olaylar ile karşılaşmıştır. Bu tür hastalıkların oluşmasında ki ana neden Topyatağı'ndan gelen şehir suyunun üstü açık bir şekilde şehre gelmesidir. Bu hastalıkların oluşması sonucu bu suyun üstünün kapatılması Belediye için bir zorunluluk haline gelmiştir. Belediye tarafından halka aşılama veya herhangi bir durumda hükümet ve Belediye doktorlarına başvuruları bildirilmiştir.²⁴³

1.7.13.1. Belediyenin şehir sağlığına yönelik faaliyetleri

Şehir sağlığına önem veren Belediye, sağlığı tehdit edecek unsurlarla kıyasıya bir mücadeleye girmiştir. Belediyenin yeni doktoru Tevfik Bey de bu hassasiyeti görmüş ve görevine başlar başlamaz şehir sağlığı üzerine yoğunlaşmıştır. Belediyenin sağlık programını hızlı bir şekilde uygulamaya koyan Dr. Tevfik Bey, zaman kaybetmeden sahaya inmiştir. Dr. Tevfik Bey, bu çalışmalarında yalnız bırakılmamış, hükümet doktoruyla birlikte çalışmalarını yürütmüştür. İlk önce kasabalarda halka sağlık ile ilgili öğütler verilmiş ve bunun ardından aynı öğütler lokantalar ve aşçılara da verilmesi amaçlanmıştır.²⁴⁴

Aydın'da Cumhuriyet ile birlikte, eski sağlıksız evlerin yerine yeni beton evler inşa edilmiş ve bu evlerin çoğalması sağlanmıştır. Böylece sağlıklı evlere sahip olunmuş ve şehir sağlığını da olumlu olarak önemli ölçüde etkilemiştir. Aydın Belediyesi şehir sağlığına dikkat etmiş ve denetimlerini esnaf üzerinde artırarak, dükkanların sağlık ile ilgili şartları taşımasını sağlamıştır. Bu şartları taşımayan ve kurallara uymayanlar cezalandırılmıştır. Bulaşıcı hastalıkların çıkmasını ve yayılmasını engellemek için önemli adımlar atan Belediye, denetimlerini sıkı bir şekilde sürdürmüş ve taviz vermemiştir.²⁴⁵

---

²⁴³ *Aydın*, 13 Ağustos 1934.

²⁴⁴ *Ant*, 1 Ağustos 1933.

²⁴⁵ *Aydın*, 10 Teşrin-i Evvel 1934.

Sıraya konulan aşağıdaki iskanlar belediye sıhhat idaresinin dört yıllık çalışmalarına aittir.

Tablo 1.14. Her Üç Ayda Bir Olan Esnaf Muayeneleri²⁴⁶

Yıl	Muayene Olan Esnaf Miktarı	Sağlıklı Görülen	İzin Verilmeyen
1930	1637	1633	4
1931	1546	1540	6
1932	1500	1496	3
1933	1897	1892	5
Toplam	6580	6561	18

Tablo 1.15. Her Üç Ayda Bir Olan Esnaf Teftişleri²⁴⁷

Yıl	Denetleme Olan Dükân Miktarı	Uygun Görülen	Uyarı Yapılan	Cezalandırılması Teklif Olan
1930	910	767	122	21
1931	1117	714	312	91
1932	1151	677	428	46
1933	1024	504	503	17
Toplam	4202	2662	1165	175

Tablo 1.16. Diğer Sağlık İstatistikleri

Öldürülen Köpek ²⁴⁸	İmha Edilen ve Kimyahaneye Giden		Temizlenen		Acizlere Yardım		Hasta Nakliye ve İlaç	
	Adet	İmha	Tahlil	Hane	Eşya	Kişi	Lira	Kişi
399	22	24			1270	2473	310	341
271			892	5012	1329	2748	837	1891
1283					1343	2882	847	1152
1244					1249	2396	982	1153
Toplam								
3197								

Tablo 1.17. 1930 Yılından 1934 Haziran Sonuna Kadar Vuku Bulan Bulaşıcı Hastalıklar²⁴⁹

Hastalık Adı	Kişi Sayısı
Kızıl	5
Kara humma	13
Verem	99
Difteri	18
Bel Soğukluğu	72
Firengi	43
Kuduz	97
Kızamık	147
İltihab Sahaya	15
Lekeli Humma	2
Çiçek	1
Tetanoz	2

²⁴⁶ Aydın, 10 Teşrin-i Evvel 1934.

²⁴⁷ Aydın, 10 Teşrin-i Evvel 1934.

²⁴⁸ Aydın, 10 Teşrin-i Evvel 1934.

²⁴⁹ Aydın, 10 Teşrin-i Evvel 1934.

Tablo 1.18. 1930 Yılından 1934 Haziran Sonuna Kadar Müracaat Eden Hasta²⁵⁰

Müracaat Eden Hasta Adedi	Reçete Verilen	İlacı Belediyece Temin Edilen	Hastaneye Gönderilen
628	203	310	115
1718	707	837	174
2513	1365	1024	124
2013	897	982	134
Toplam	6872	3172	547

Tablo 1.19. Nakdi Muayene Yapılan Aceze Miktarı²⁵¹

Nakdi Muayene Edilen Aceze Miktarı	Nakdi Muayene Edilen Etfal Miktarı	Toplam
950	33	983
1100	0	1100
1147	0	1147
644	0	644
3841	33	3874

Tablo 1.20. Nakliye Ücreti Verilen Aceze Miktarı²⁵²

Nakliye Ücreti Verilen Aceze	Etfal	Toplam
151	12	163
233	0	233
181	0	181
29	0	29
594	12	606

Tablo 1.21. 1930 Tarihinden 1934 Haziranına Kadar Aydın'da Gerçekleşen Doğum Miktarı²⁵³

Erkek	Kadın	Toplam
74	65	139
84	75	159
80	67	147
87	62	149
325	269	594

Tablo 1.22. 1930-1934 Haziranına Kadar Aydın'da Gerçekleşen Ölüm Miktarı²⁵⁴

Erkek	Kadın	Toplam
99	112	211
139	148	289
164	110	274
108	111	219
510	481	993

²⁵⁰ Aydın, 10 Teşrin-i Evvel 1934.²⁵¹ Aydın, 10 Teşrin-i Evvel 1934.²⁵² Aydın, 10 Teşrin-i Evvel 1934.²⁵³ Aydın, 10 Teşrin-i Evvel 1934.²⁵⁴ Aydın, 10 Teşrin-i Evvel 1934.

Tablo 1.23. 1930-1934 Haziranına Kadar Yapılan Aşılar²⁵⁵

Çiçek	Tifo	Menengokok
1600	620	0
2120	385	1467
1240	700	0
2774	754	0
7734	2459	1467

1.7.14. Kadastro İşleri

Aydın'ın kadastro planlarını bitiren fen heyeti, Kemer Mahallesi'nde kurulacak poligon noktalarının revir ve alanın yüzölçümüne başlamışlardır. Kadastro fen heyetinde baş fen memuru Seyfi Bey, fen memurları Salih ve Fahri Beyler bulunmaktadır. Ayrıca kadastro heyeti mahallelerin senet ve kütüklerin bitirilmesine devam etmiştir. Bu çalışmaların sonunda Orta ve Köprülü Mahallelerinin tapu senedi ve çaplarının dağıtılmasına başlanılacağı belirtilmiştir.²⁵⁶

1.8. 1934 Belediye Seçimleri

Devlet Parti bütünleşmesi içerisinde 1930 yılı seçimleri esas alınarak yapılmıştır. Seçimlere törensel bir görüntü verilebilmesi için uğraşmış ve eğlenceli etkinliklere dönüşebilmesi için çaba gösterilmiştir. Hatta bilindik Cumhuriyet Bayramı kutlamaları gibi şehrin süslenmesi ve şenlikler dahi düzenlenmiştir. Ali Eşref Turan, seçimin partiler arasında geçmemesinden dolayı seçimi formalite olarak nitelendirerek, gerçek bir seçim olarak görmemiştir.²⁵⁷ 1934 Belediye Seçimlerinde ilk kez öğrencilerde seçim alanına götürülmüştür. Burada demokrasi sınavının çocuklar tarafından öğrenmeleri amaçlanmıştır. Seçimlerde kalabalıkların kargaşa oluşturmaması için emniyet güçlerince önlemler alınmıştır. Bu duruma özellikle büyük şehirlerde daha fazla dikkat edilmiştir. CHF seçimlerde propaganda çalışmaları da yürütmüştür.²⁵⁸

1934 Belediye Seçimleri Tek Parti yönetiminde yapılmıştır. Buna rağmen belediye meclis seçimleri için CHF Genel Sekreteri Recep Peker Partinin il başkanlıklarına gönderdiği yazıda seçilecek üyelerin toplum tarafından kabul görmüş kişiler olmasını istemiştir. Bu doğrultuda adayları mahalle temsilcilerinden oluşan mürekkep kaza komisyonu tarafından belirlenmiştir. Ayrıca seçimlerde adaylar seçim günü dahi

²⁵⁵ Aydın, 10 Teşrin-i Evvel 1934.

²⁵⁶ Aydın, 2 Kanun-i Sani 1934.

²⁵⁷ Turan, A. E. (2008). *a.g.e.*, s.71.

²⁵⁸ Aydoğan, E. ve Mahmutoğlu, T. B. (2013). Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler Ve Karakteristik Özellikleri, *Tarihin Peşinde*, Sayı 10, s. 132.

propaganda yapabilmektedir. Bu durum problem yaratmış İstanbul'da sandığın bulunduğu yerin dışında bu faaliyetin yürütülmesi istenmiş, İzmir'de ise sandık başında propaganda sürmüştür. Sandıklar 1930 seçimlerinde olduğu gibi duruma göre sabit tutulmuş veya mahallelerde gezdirilmiştir. Hatta sandık gezdirme işi o kadar abartılmış ki fabrikalara dahi götürülmüştür. Seçimlerde bandolarda büyük gayret sarf ederek bütün gün sandık noktalarında marşlar çalarak şarkılar söylemişlerdir. Bu durumda abartılmış Sulukule'de oy kullanmaya gelenler 100 tef, keman, zurna, ut ve davul eşliğinde hem oynamış hem de oy vermişlerdir. İzmir'de ise oy kullananlara parti rozeti takılmıştır. Seçimlerde ki bu tutum demokratik bir düzenden çok uzaktır. Seçim partiler arası değil adaylar arasında geçmiştir.²⁵⁹

1.8.1. 1934 Aydın Belediye Seçimleri

1930 Belediye kanunu ile birlikte yerel yönetim anlayışında büyük bir devrim yapılmıştır. Böylece Tanzimat ile birlikte başlayan yerel yönetimde ki gelişmeler, Cumhuriyet ile birlikte bir sonuca varmıştır. Yerel yönetimdeki bu modernleşme arzusu, değişen şartların getirdiği zorunlu bir hal almıştır. Avrupa'da çok önce başlayan bu modern belediyecilik anlayışı, Türkiye'de, Cumhuriyet ile birlikte bir vücut bulmuştur. İstanbul dışındaki şehirlerde de artık teşkilat olarak belediyeler faal olarak mevcuttur. Demokrasi ülkemizde yukarıdan inme bir şekilde geldiği için, halkın bazı hakları hızlı bir şekilde kavradığı söylenemez. Siyasi yoksunluğu, seçim tecrübeleri ile aşmaya çalışan halkın içerisinde yavaş yavaş Cumhuriyet Devrimleri yerleşmeye başlamıştır. 1934 Belediye Seçimleri de böyle bir hava içerisinde başlamıştır.

1930 seçimlerinin tecrübesi ile yeni seçimlere hazırlanan CHP Aydın Teşkilatı, vatandaşların rahat bir biçimde oy kullanabilmeleri için çalışmalar yürütmüştür. Yayınlanan seçim talimatlarına göre hareket eden parti teşkilatı, usule uygun bir şekilde seçim çalışmalarını sürdürmüştür.²⁶⁰ Belediye seçimleri, hükümet kanadında ayrı bir öneme sahiptir. 1930 seçimlerinde çıkan olaylardan dolayı daha dikkatli davranan hükümet, ikinci belediye seçimlerinde hazırlıkları titizlikle yürütmeye çalışmıştır. Dahiliye Vekaleti, belediye seçimleri ile ilgili bir genelge yayınlamıştır. Bu genelge şöyledir:

²⁵⁹ Turan, A. E. (2008). *a.g.e.*, s. 70-71, Serçe, E. (1998). *a.g.e.*, s. 205.

²⁶⁰ *Aydın*, 18 Ağustos 1934.

“Cumhuriyetin en iyi eserlerinden olan belediye kanununun ikinci seçim devresi malum olduğu üzere önümüzdeki Eylülün iptidasında olacaktır. Belediye seçimi memleketin en mühim bir işi olduğundan seçim hakkına sahip olan erkek ve kadınların mümkün olduğu kadar genel seçime katılmaları için şimdiden tertibat alınması lazımdır. Belediyecilik hayatımız da mühim inkılaplar yaratan bu kanunun emrettiği seçimlerin yapılması münasebeti ile nüfusumuzun üçte birini teşkil eden şehirler halkına anlatılması lazım gelen noktaları izah ve bu husustaki çalışma tarzını tayin maksadı ile CHP Genel Katipliğince tanzim edilerek Vekaletçe de muvafık görülen talimatnamenin tatbiki lazımdır.”²⁶¹

Halkın seçimler ile ilgili bilinçlendirilmesi istenilmiş ve bu hususta propagandalar devreye girmiştir. Basın yoluyla köşe yazıları ile bilgilendirilen halk, yaşadığı şehrin belediyesinin dört yıl içerisinde yaptığı çalışmalar ile ilgili Parti, Halkevi, tiyatro, sinema salonlarında düzenlenecek konferanslar ile bilgilendirilmesi amaçlanmıştır.²⁶²

Seçim çalışmaları Eylül ayında hız kazanmıştır. Belediye Meclisi yeni azaların seçimi için, 5 Eylül günü mahalle temsilcilerinin seçimine başlanmış ve 6 Eylül’de sona ermiştir.²⁶³ Daha sonra seçilen bu mahalle temsilcileri, 12 Eylül günü Belediye Seçim Encümenini seçmek için Belediye salonunda toplanmışlardır. 13 mahalleden seçilen 23 temsilcinin katıldığı toplantıda, kura ile seçim encümeni belirlenmiştir. Buna göre Cumhuriyet Mahallesinden Salih, Kurtuluş Mahallesinden Hafız İbrahim, Güzelhisar Mahallesinden Mustafa, Orta Mahalleden Mehmet Nuri ve İbrahim, Hasan Efendi Mahallesinden Mehmet, Ramazan Paşa Mahallesinden Mustafa, Zafer Mahallesinden Mehmet Nuri, Köprülü Mahallesinden Abdullah, Meşrutiyet Mahallesinden Mehmet, Kemer Mahallesinden Mustafa beyler seçim encümenliğine seçilmişlerdir. Belediye Seçim Encümeni, 12 Eylül günü Belediye Başkan vekili Salih Beyin başkanlığında toplanmıştır. Toplantıda seçimler üzerine konuşulmuş ve görüş bildirilmiştir. Bu toplantıda seçim encümenliğinden bir istifa yaşanmıştır. Zafer Mahallesinden Mehmet Nuri Bey işlerinin yoğunluğunu gerekçe göstererek görevini devam ettiremeyeceğini bildirmiştir. Bunun üzerine, yerine Cuma Mahallesinden Ahmet Efendi kura ile seçilmiştir.²⁶⁴

CHP Vilayet İdare Heyeti Belediye seçimleri için, Parti yoklamalarına başlanmasına karar vermiştir. Yoklamaların 19 Eylül’e kadar bitirilmesi istenmiştir. Bu karar teşkilata da

²⁶¹ Aydın, 21 Ağustos 1934.

²⁶² Aydın, 18 Ağustos 1934.

²⁶³ Aydın, 7 Eylül 1934.

²⁶⁴ Aydın, 13 Eylül 1934, Durma, H. (2014). a.g.t., s.130.

bildirilmiştir. Parti yoklamaları programı şöyledir: Karapınar 14 Eylül Cuma günü saat 15.00'da, Umurlu 14 Eylül Cuma günü saat 16.00'da, Germencik 15 Eylül Cumartesi günü saat 14.00'da ve Aydın Merkez ise 19 Eylül Çarşamba günü saat 20.00'da yapılması kararlaştırılmıştır. Aydın Gazetesi haberine göre, Belediye bütün evleri dolaşarak şehir nüfusunun 13.300 olduğunu tespit etmiştir. Oy verecek kişi sayısı ise 6.893'tür. Aza olma hakkına sahip olan kişi sayısı ise 674 kişidir. Buna göre 23 aza seçilmesi gerekmiştir. Fakat seçimler genel nüfus sayımı yapılmadığı için son yapılan nüfus sayımı olan 1927 Nüfus Sayımına göre yapılacağı için 22 asil ve 22 yedek aza seçilecektir.²⁶⁵

Aydın ili, ilçeleri ve nahiyelerinin nüfusunun ve seçmenlerinin yer aldığı tablo şöyledir:

Tablo 1.24. Aydın İli Nüfusu ve Seçmen Sayısı

	Halen Tespit Edilen Nüfus	Seçme Hakkına Sahip Olanlar	1927 Nüfus Sayımına Göre	
			Asil	Yedek
Aydın	13500	6894	22	22
Bozdoğan	4081	2398	14	14
Karacasu	6181	2146	13	13
Çine	3333	1710	13	13
Nazilli	8224	6248	20	20
Söke	13300	7580	21	21
Germencik Nahiyesi Aydın	2314	1533	12	12
Karapınar Nahiyesi Aydın	2750	1555	12	12
Umurlu Nahiyesi Aydın	2470	1430	6	6
Yenipazar Nahiyesi Bozdoğan	3578	2041	12	12
Atça Nahiyesi Nazilli	3598	2428	13	13
Kuyucak Nahiyesi Nazilli	2190	1764	12	12

Tablonun devamında ki açıklamasında Vilayetin her yerinde yapılacak seçimlerin 10 Teşrin-i Evvel'de başlayıp bir günde bitirileceği bildirilmektedir. 12 belediyenin hepsinde seçim defterleri askıya çıkarılmış olup, 20 Eylül günü defterler askıdan indirileceği belirtilmiştir.²⁶⁶

Aydın Şehir Meclisi, seçim ile ilgili görüşmek üzere 22 Eylül Cumartesi günü toplanmıştır. Şehir Meclisi toplantıda seçimlerin 10 Teşrin-i Evvel'de bir gün içerisinde yapılmasına karar vermiştir.²⁶⁷ Ayrıca Aydın Şehir Meclisi, ikinci seçim dönemi azalıkları için Partinin yoklama talimatnamesine uygun olarak yapılan yoklamada, aşağıda adları verilen kişiler Partinin adayları olarak seçilmişlerdir. Aldıkları oy ile sıralama şöyledir:

²⁶⁵ Aydın, 13 Eylül 1934, Durna, H. (2014). *a.g.t.*, s.130, Turan, A. E. (2008). *a.g.e.*, s.72.

²⁶⁶ Aydın, 19 Eylül 1934.

²⁶⁷ Aydın, 23 Eylül 1934.

Tablo 1.25. CHP Belediye Aza Adayları²⁶⁸

1. Avukat Nafiz Bey	23. Bakkal Hasan Efendi
2. Eczacı Şevket Bey	24. Emin Ağa zade Emin Bey
3. Şakir zade Ahmet Bey	25. Avukat Süleyman Sırrı Bey
4. Şekerci Refik Bey	26. Avukat Osman Bey
5. Su yolcu oğlu Mustafa Efendi	27. Hacı Adalı zade Mustafa Bey
6. Avukat Mehmet Nesip Bey	28. Tuhafiyeci Ali Rıza Efendi
7. Mütেকait Kaymakam Sait Bey	29. Sabuncu Amet Cemal Efendi
8. Raif Muhittin Bey	30. Manifaturacı boyacı oğlu Mustafa Efendi
9. Raif Feyzi Bey	31. Tabak Ahmet Efendi
10. Ekrem Cemal Bey	32. Besim oğlu Mehmet Hilmi Efendi
11. Dış Hekimi Şevki Niyazi Bey	33. Eczacı Ziya Bey
12. Hüdai Z. Reşat Bey	34. Avukat Rıfat Bey
13. Tuhafiyeci Ömer Bey	35. Sarayköylü Mustafa Efendi
14. Doktor Nefi Bey	36. Bahçivan Hafız Ahmet Efendi
15. Mütেকait Mürakıp Hüsni Bey	37. Bakkal Hüsni Efendioğlu Hilmi Hüsni Efendi
16. Fabrikacı Halim Bey	38. Avukat Tayip Bey
17. Müderris Hüsni Efendi damadı Salih Bey	39. Bosnalı oğlu Ahmet Efendioğlu Hasan Efendi
18. Mühendis Hıfzı Bey	40. Şahin oğlu Eyüp Bey
19. Eczacı Halit	41. Bakkal Arif Efendi
20. Duman oğlu Ahmet Bey	42. Dirioğlu Mustafa Efendi
21. Bakkal Hamit Bey	43. Pulcu İbrahim Efendi
22. Marangoz Ragıp Efendi	44. Kunduracı Hilmi Bey

Aydın Belediye Meclisi azalığı için seçim tarihini tekrar tekrar basında yayınlayan belediye, yayınladığı bir ilanda seçim saatini de vererek, seçimlerin 10 Teşrin-i Evvel 1934 Çarşamba günü sabah 08.00'da başlayacağını duyurmuştur. Seçimler aynı gün akşamı saat 23.00'da sona erecektir. Seçim sandığı Belediye Binasında, Belediye Meclisi salonuna konulacak ve belediye seçiminde oy hakkı olan vatandaşların seçim günü seçim yerlerine gelmeleri Belediyece duyurulmuştur.²⁶⁹

Seçim günü tüm resmî kurumlar tatil edilmiştir. Yerel basında oy vermeyi teşvik edici yazı ve sloganlar yayınlanmıştır. Şehir seçim gününden önce bayraklarla süslenmiş aynı bir bayram havası içerisinde seçimlere gidilmiştir. Yerel basında seçimlerde kadınlara oy hakkı verilmesi büyük bir olay olarak görülmüş ise de Aydın Belediye aza adayları içerisinde kadın aza aday olmaması uygulamada aynı önemin verilmediğini göstermektedir.²⁷⁰

Seçimler planlandığı gibi 10 Teşrin-i Evvel saat 21.00'da sona ermiştir. Seçimlerde kullanılan 6994 oydan 3926 oy'unu CHP adayları almıştır. İlk oyu kullanmak için erken sandığa giden Milli Banka Müdürü Akil Bey ve eşi imza işinden dolayı gecikmiştir.

²⁶⁸ Aydın, 23 Eylül 1934.

²⁶⁹ Aydın, 27 Eylül 1934.

²⁷⁰ Aydın, 10 Teşrin-i Evvel 1934.

Seçimlerde ilk oyu Cuma Mahallesi CHP Ocağı Başkanı Osman Hilmi “*Seçim kutlu ve mutlu olsun*” sözleriyle kullanmıştır. Osman Hilmi, imza işlerinde hazır bulunduğu için Akil Beyden önce kullanmıştır. Belediye önüne bir krs konmuş ve akşama kadar nutuklar atılmıştır. Belediye seçimleri davullu, zurnalı, neşeli bir havada geçmiştir. Seçimlerde sürekli halk egemenliği ve halkçılık vurgusu yapılmıştır. Seçim günü öğlen 15.00 itibari ile yağmur başlamıştır. Yağmur ğlen sonuna kadar devam etmiştir. Ancak seçim coşkusu da srmştir. Seçimlerde son oyu Halkevi Başkanı Neşet Bey kullanmış ve sandıklar mühürlenmiştir. Gece olunca seçimlerin sona ermesiyle birlikte kutlamalar yapılmıştır. Bütün seçim yeri, Parti binası, caddeler aydınlatılmış ve fişekler atılmıştır. Kutlamalarda halk oyunları oynanmış ve konuşmalar gecede devam etmiştir.²⁷¹

1934 Belediye Seçimlerinde Aydın ili genelinde 37.951 oy hakkı olan seçmenden, 21.017 kişi oy kullanmıştır. Kullanılan oylardan 10.297’sini kadınlar, 10.720’sini ise erkeklere aittir. Aydın genelinde oranlara bakıldığında çoğunluk seçime katılmıştır. Fakat azımsanmayacak bir sayı olan 16.934 kişide seçime katılmamıştır.²⁷² Aydın Merkezde ise katılım %56.6 olmuş, 6.894 seçmenin bulunduğu şehirde 3.900 kişi oy kullanmıştır.²⁷³

Seçimi ağırlıklı olarak CHP adayları kazanmıştır. Belediye seçimi tasnif heyeti tarafından oylar 11 Teşrin-i Evvel Perşembe 20.00’a kadar elenmiş ve kazanan adayların isimleri halka duyurulmuştur. 1934 Aydın Belediye seçimini kazanan asıl ve yedek azalar şunlardır:

---

²⁷¹ *Aydın*, 11 Teşrin-i Evvel 1934, Seçim gazete manşeti Ek 3.

²⁷² BCA 30-10-0-0/82-538-1.

²⁷³ Turan, A. E. (2008). *a.g.e.*, s.72.

Tablo 1.26. Asıl Azalar²⁷⁴

Oy Sayısı	İsimler
3756	Şakir zade Ahmet Bey
3749	Halim (Fabrikacı) Bey
3748	Ekrem Cemal Bey
3747	Avukat Nafiz Bey İdare heyeti azasından
3745	Raif Muhittin Bey
3744	Salih Bey
3740	Duman zade Ahmet Bey Tüccar
3739	Raif Feyzi Bey
3735	Hamit Bey Zafer Nahiyesi CHP Başkanı
3731	Eczacı Şevket Bey idare heyeti azasından
3727	Ömer Bey Umumi meclis azasından
3727	Avukat Ahmet Nesip Bey
3719	Refik Bey Şekerci
3716	Ragıp Bey Marangoz
3711	Şevki Niyazi Bey Diş Hekimi
3705	Avukat Osman Bey
3705	Eczacı Ziya Bey CHP Dağ Nahiyesi
3699	Bakkal Arif Efendi
3696	Mütekat Kaymakam Sait Bey CHP Cumhuriyet Nahiyesi Başkanı
3686	Bakkal Hasan Efendi
3671	Murakıp Hüsnü Bey
3609	Mühendis Hıfzı Bey

Tablo 1.27. Yedek Azalar²⁷⁵

Oy Sayısı	İsimler
3579	Eczacı Halit Bey
3547	Süleyman Sırrı Bey Avukat
3540	Tayip Bey Avukat
3536	Tabak Ahmet Efendi
3534	Tüccar su yolcu Mustafa Efendi
3478	Eyüp Tahin Bey Fabrikacı
3478	Emin ağa zade Emin Bey Çiftçi
3459	Hacı adalı zade Mustafa Efendi
3453	Bakkal Hilmi Hüsnü Bey
3453	Doktor Nefi Bey
3447	Pulcu İbrahim Efendi
3445	Sabuncu Ahmet Cemal Efendi
3443	Bosnalı Hasan ağa zade Hasan Efendi Tüccar
3439	Avukat Rifat Bey
3433	Sarayköylü Mustafa Efendi Çiftçi
3431	Bahçıvan Hafız Ahmet Efendi
3425	Bakkal Hilmi Efendi Besim oğlu
3423	Tuhafiyeci Ali Rıza Efendi
3421	Kunduracı Hilmi Efendi
3415	Diri oğlu Mustafa Efendi
3414	Boyacı zade Mustafa Efendi manufakturacı

²⁷⁴ Aydın, 13 Teşrin-i Evvel 1934.²⁷⁵ Aydın, 13 Teşrin-i Evvel 1934.

Belediye seçimlerinin bitmesinden sonra, Aydın Milletvekili Adnan Bey ve Aydın CHP İl Başkanı Etem Kadri Bey telgraf çekerek seçimleri kutlamışlardır. 1930 seçimlerinde yaşanan olaylara nazaran 1934 seçimleri sakin geçmiş ve kısa sürmüştür. 1930 seçimlerinde 5.230 seçmeni olan Aydın, seçimleri beş günde bitirememiştir. Bir hafta uzatılan seçimler sonunda 12 günde 2.823 kişi oy kullanmıştır.²⁷⁶ Fakat olaylı geçen bu seçimler şaibe karıştırıldığı iddiası ile Danıştay'a gitmiştir. Danıştay tarafından incelenen seçimlerin yenilenmesi kararlaştırılmıştır. Ancak yenilenen seçimlerde bir hafta içerisinde oy vermede yeterli sayıya ulaşılamadığından seçim on beş gün sürmüştür. 3.393 seçmenin oy kullandığı 1930 seçimlerinde, bu sefer seçmen sayısı 7.029'dur. Bu olaylı geçen seçimlerde SCF kendini sonradan fesh etmiş ve üçüncü kez yapılan seçimlerde CHP adayları yarışmış ve belediye başkanı 1931 Martı'nda ancak seçilebilmiştir.²⁷⁷

Aydın Belediye Başkanı, 23 Teşrin-i Evvel Salı günü akşam Parti salonunda yapılan Parti yoklama seçimiyle belirlenmiştir. Yapılan seçime, Belediye Meclisi azalarının tamamı katılmıştır. Ayrıca seçimde Vilayet İdare Heyeti azaları da hazır bulunmuşlardır. Yoklama, Parti Başkan Vekili Avukat Neşet Bey'in başkanlığında yapılmıştır. Toplantıda Neşet Bey toplanma amaçlarını anlatmış ve yoklama talimatnamesini okumuştur. Kapalı oylamaya geçilmiş ve eski belediye başkanı Avukat Nafiz Bey, oy birliği ile Aydın Belediye Başkan adayı ilan edilmiştir. Belediye Başkanı adayı gösterilen Nafiz Bey bir teşekkür konuşması yapmış, şehir işlerinin ve ihtiyaçlarının tamamı ile karşılanacağını bildirmiştir.²⁷⁸

Şehir Meclisi, 24 Teşrin-i Evvel Çarşamba günü saat 17.00'da Belediye salonunda toplanmış ve yeni belediye başkanı ile daimi encümeni seçmişlerdir. Toplantıya Şakir zade Ahmet Bey, Avukat Ahmet Nesip Bey, Arif Bey, Halim Bey, Hamit Bey, Hasan Efendi, Ekrem Cemal Bey, Raif Muhittin Bey, Refik Bey, Ömer Bey, Avukat Nafiz Bey, Eczacı Şevket Bey, Salih Bey, Şevki Niyazi Bey, Eczacı Ziya Bey ve Ragıp Bey katılmıştır. Toplantıya azaların bazıları Aydın'da bulunmadıklarından, bazıları ise hasta olduklarından dolayı katılamadıklarını bildirmişlerdir.²⁷⁹

Toplantıyı Eski Belediye Başkanı Nafiz Bey açmış ve yerini en yaşlı aza olan Eczacı Şevket Bey'e bırakmıştır. Şevket Bey bir konuşma yaparak toplantıda bulunma nedenlerini katılanlara anlatmıştır. Konuşmasında meclisin, belediye başkanı ve encümen azalarını

²⁷⁶ BCA 490-1-0-0/286-1146-2.

²⁷⁷ *Aydın*, 13 Teşrin-i Evvel 1934.

²⁷⁸ *Aydın*, 24 Teşrin-i Evvel 1934, Nafiz Bey'in yeniden belediye başkanı seçilmesinin gazeteye yansımaları Ek 4.

²⁷⁹ *Aydın*, 25 Teşrin-i Evvel 1934.

seçmek için bir araya geldiğini belirtmesinin ardından oy pusulaları dağıtılmıştır. Oyların sayımı için Halim ve Ahmet Beyler görevlendirilmiş ve seçime katılan 16 azadan, 10 kişinin oyu ile yeni Aydın Belediye Başkanı Avukat Nafiz Bey seçilmiştir.²⁸⁰ Aydın Gazetesi, yeni belediye başkanının oybirliği ile seçildiğini duyurmuştur. Ancak parti gazetesi olmasından dolayı bir yanlışa düşmüştür. Aydın Gazetesi Nafiz Bey'in Belediye Başkan adaylığına oy birliği ile seçildiğini duyurmasına karşın, seçimlerde üyelerin çeşitli bahanelerle eksik katılması ve katılanlardan 6 kişinin parti adayı olan Nafiz Beye oy vermemesini atlamıştır. Bu durum parti içerisinde sessiz bir muhalefetin oluştuğunu göstermektedir.²⁸¹

Aydın'da 1934 Belediye Seçimleri bir bayram havasında geçse de, şehirde bir muhalefetin oluştuğu görülmektedir. 1930 seçimlerinin aksine olaysız ve sorunsuz geçen belediye seçimleri kısa bir süre içerisinde sonuçlanmıştır. Adım adım demokrasi kültürü yerleşmeye başlayan Aydın halkında, seçimlere katılım %90'ı bulmamıştır. Fakat yine de yeterli sayıda oy kullanılmıştır. Bir seçimleri daha başarıyla geride bırakan Aydın, CHP Genel Sekreteri Recep (Peker) Bey tarafından tebrik edilmiştir.²⁸²

1.9. Nafiz Karabudak'ın İkinci Dönemi

Nafiz Bey kısa bir süre Belediye Başkanlığını yürütmüş ardından 1934 seçimlerinde tekrar seçilerek 1938 yılına kadar bu görevde kalmıştır. 1930 seçimleri ile birlikte Aydın Belediye Başkanlarında bir istikrar sağlanamamıştır. Raif Beyin Belediye başkanı seçilmesi ile bu durumun geride kaldığı düşünülse de Raif Bey görevini ticari işlerini neden göstererek bırakmış ve Nafiz Bey 1933 yılında Belediye Başkanlığına getirilmiştir. Bu süreç kısa sürmüş 1934 Belediye Seçimlerinde tekrar seçilerek görevi tekrar devralmıştır. 1934 Belediye Seçimleri Aydın'da sakin geçmiş, Nafiz Bey sorunsuz bir şekilde göreve başlamıştır.

---

²⁸⁰ BCA 30-11-1-0/91-39-11.

²⁸¹ *Aydın*, 25 Teşrin-i Evvel 1934.

²⁸² *Aydın*, 27 Teşrin-i Evvel 1934.

1.9.1. Belediye Bütçesi

1.9.1.1. Nafiz Karabudak Dönemi Aydın Belediyesi (Gelir-Gider)²⁸³

Nafiz Karabudak Dönemi, Belediyenin gelir ve giderlerini belirten istatistik aşağıda verilmiştir. Nafiz Karabudak'tan önce ki dönemde, istikrar sorunu ve ekonomik krizin yarattığı sıkıntılardan dolayı Belediye gelirleri düşüşe geçmiştir. Bu durum Nafiz Bey'in Belediye Başkanı olması ile değişmiştir. Bu gelişme istatistiklere de yansımıştır. 1934 yılı itibari ile Belediye gelirleri, artışa geçmiştir.

Tablo 1.28. Aydın Belediyesi Bütçesi Gelir-Gider

Yıllar	Tahmin edilen Gelir	Gerçekleşen	Gelir (Lira)	Gider (Lira)
1934	106.550	82.483	84.482	80.146
1935	130.930	95.790	110.256	115.317
1936	113.700	105.218	110.736	89.595
1937	97.650	107.948	122.655	95.609
1938	244.313	287.592	216.320	181.929

1.9.1.2. Nafiz Karabudak Dönemi Aydın Belediyesi (Çalışanlar)²⁸⁴

Başbakanlık istatistiklerine göre, Aydın Belediyesinde çalışan kişi sayısında 1929 yılından itibaren bir azalma görülmüştür. Kadro genişletilmesi düşünülen Belediye de çalışan sayısı azlığı dikkate değerdir. Bu dönemde personel ihtiyacı olan Aydın Belediyesinde ki bu azalmanın nedeni ise bilinmemektedir. Çalışanlarda ki bu azalma, Belediyenin bazı işlerinde aksama ve gecikmelere neden olmuştur. Bu durum şikayetler doğrultusunda Belediye Meclisine kadar taşınmıştır. Ancak Belediye kadrosunda ki bu yetersizlik, Nafiz Bey döneminde çözüme kavuşturulamamıştır.

Tablo 1.29. Aydın Belediyesi Personel Sayısı ve Maaşları

Memura Verilen Senelik			Daimî Hizmetlilere Verilen Senelik		Toplam	
Yıllar	Adet	Maaş(lira)	Adet	Maaş(lira)	Adet	Maaş ve Ücret
1934	12	10.644	49	20.760	61	31.404
1935	12	10.644	50	20.424	62	31.068
1936	11	10.234	50	22.860	61	33.094
1937	11	10.234	56	24.018	67	34.252
1938	11	10.695	37	22.251	48	32.946

²⁸³ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Belediyeler İstatistiği (1929-1938), Ankara, 1941, s.8. 1934 yılı muhammen bütçe ve masraf bütçesi dışında Aydın Belediyesi su için 600, spor için 500 ve lağım için 500 lira para ayırmıştır. 1935 yılı gelir bütçesinden ise sadece spora 500 lira ayırmıştır. *Belediyeler Dergisi*, Yıl 2, Sayı 7, Ankara, 1936, s.56-57.

²⁸⁴ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Belediyeler İstatistiği (1929-1938), Ankara, 1941, s.650.

1.9.1.3. Nafiz Karabudak Dönemi Aydın Belediyesi (Gayrimenkuller)²⁸⁵

Başbakanlık istatistiklerine göre Aydın Belediyesinin gayrimenkulleri Nafiz Bey döneminde sürekli değer kaybetmiştir. 1929-1932 yılları arasında ki gayrimenkul değerine, Nafiz Bey döneminde ulaşamamıştır.

Tablo 1.30. Aydın Belediyesi Gayrimenkullerinin Lira Değeri

Yıl	Gayrimenkul Kıymeti (Lira)
1934	62.200
1935	95.900
1936	88.266
1937	45.750
1938	45.750

1.9.1.4. Aydın Belediyesinin petrol davası

İktisat Vekaletinin Belediyelere bildirdiği tebliğde petrol ve benzinden alınmakta olan gümrük ve istihlak resimleri 3263 ve 3264 sayılı kanun gereğince indirilmiştir. Buna göre petrolün kilosundan 8 kuruş, petrolün küçük tenekesinden 32 kuruş 25 santim, petrolün tenekesinden 119 kuruş, petrolün çift tenekesinden 238 kuruş, benzinin kilosundan 10 kuruş 50 santim, benzinin litresinden 7 kuruş 75 santim, benzinin bir tenekesinden 132 kuruş 75 santim, benzinin çift tenekesinden 265 kuruş 50 santim fiyat indirimi yapılacağı ve belediyelerin bu esaslara göre fiyatlarını belirlemesi bildirilmiştir. Kanuna göre Aydın'da akaryakıt fiyatları şöyle belirlenmiştir: Bir teneke petrol 236 kuruşa, küçük teneke petrol 79 kuruşa, bir teneke benzin 302 kuruşa, petrolün litresi ise 14 kuruşa satılması belediye tarafından kararlaştırılmıştır.²⁸⁶

Belediye sınırları içerisinde tüketilen petrol, benzin ve mazot gibi yanıcı maddelerden Belediye, İstihlak Vergisi almıştır. Bu durum Aydın'da bazı şirketleri rahatsız etmiş ve bunun kanuna aykırı olduğu gerekçesi ile Danıştay'a dava açmışlardır. Ancak Danıştay davayı incelemiş ve Belediye lehine sonuçlandırmıştır. Gerekçe olarak 423 sayılı kanunun 28. maddesine göre belediyelerin sınırları içerisinde akaryakıttan İstihlak Vergisi almasının kanuna aykırı olmadığını belirlemiştir.²⁸⁷ Ancak Ekonomi Vekaleti, petrol ve

²⁸⁵ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Belediyeler İstatistiği (1929-1938), Ankara, 1941, s.697.

²⁸⁶ *Aydın*, 29 Temmuz 1937.

²⁸⁷ *Aydın*, 29 Temmuz 1937.

benzinden belediyelerin aldığı vergiyi köylüye daha ucuz temin edilebilmesi için kaldırılmasını Dahiliye Vekaletinden istemiştir.²⁸⁸

1.9.2. Şehir İçi Ulaşım

Aydın'da şehir içi toplu ulaşım otomobillerle sağlanmıştır. Belediye, petrol ve benzin fiyatlarının ucuzlamasından dolayı otomobillerin ücret tarifesini değiştirmiştir. 27 Temmuz 1937 tarihi itibari ile uygulamaya başlanılan ücret tarifesi şöyledir:

İstasyondan mahallelere 30 Kuruş, Ilıcabaşına: İstasyondan, Orta, Cuma, Zafer, Ramazanpaşa ve Güzelhisar Mahallelerinden 40 Kuruş, Cumhuriyet ve Kurtuluş Mahallesinden 55 Kuruş, Hasanefendi, Veysipaşa ve Köprülü Mahallelerinden 60 Kuruş, Mesudiye ve Meşrutiyet Mahallerinden 65 Kuruş, Pınarbaşına: İstasyondan Ramazanpaşa, Zafer Mahallelerinden 30 Kuruş, Orta, Cuma, Güzelhisar, Cumhuriyet, Kurtuluş, Veysipaşa, Köprülü ve Hasanefendi Mahallelerinden 45 Kuruş, Mesudiye ve Meşrutiyet Mahallelerinden 55 Kuruş, Topyatağına: İstasyondan Hapishane, Sanat Mektebi ve Kışlaya 55 Kuruş, Ramazanpaşa, Zafer, Köprülü, Veysipaşa ve Hasanefendi Mahallelerinden 65 Kuruş, Orta, Cuma, Güzelhisar, Kurtuluş, Cumhuriyet, Mesudiye ve Meşrutiyet Mahallelerinden 80 Kuruş, Üçgöz Harabelerine: İstasyondan Üçgöz önüne 65 Kuruş, Orta, Cuma, Zafer, Güzelhisar, Kurtuluş, Cumhuriyet, Ramazanpaşa, Veysipaşa, Köprülü ve Hasanefendi Mahallelerinden 90 Kuruş, Mesudiye ve Meşrutiyet Mahallelerinden 95 Kuruş, Dutlu Musluğa: İstasyondan Dutlu Musluğa 80 Kuruş, Orta, Cuma, Güzelhisar, Kurtuluş, Cumhuriyet, Köprülü Veysipaşa, ve Hasanefendi Mahallelerinden 95 Kuruş, Mesudiye ve Meşrutiyet Mahallelerinden 105 Kuruş, Hastaneye: İstasyondan Hastaneye 30 Kuruş, Orta, Cuma, Zafer, Ramazanpaşa, Kurtuluş, Güzelhisar, Cumhuriyet, Köprülü, Veysipaşa, Hasanefendi, Mesudiye ve Meşrutiyet Mahallelerinden 45 Kuruş, Hapishane, Sanat Mektebi ve Kışlalardan 80 Kuruş, Tellidedeye: İstasyondan Tellidedeye 40 Kuruş, Cumhuriyet ve Kurtuluş Mahallelerinden 40 Kuruş, Ramazanpaşa, Zafer, Orta, Cuma ve Güzelhisar Mahallelerinden 45 Kuruş, Hasanefendi ve Veysipaşa Mahallelerinden 55 Kuruş, Köprülü, Mesudiye ve Meşrutiyet Mahallelerinden 65 Kuruş, Köylere: İstasyondan İmamköyüne 95 Kuruş, Tepecik, Çeştepe ve Menderes Köprüsüde 120 Kuruş, Işıklı, Kadıköy ve Dedde Kuyusuna 80 Kuruş, Arapkuyusuna 110 Kuruş.²⁸⁹

²⁸⁸ *Aydın*, 10 Şubat 1938.

²⁸⁹ Not: Bu tarifede yazılı ücretler gidip gelme esası üzerinden düzenlenmiştir. Gidilen mahpilde şoför on dakika beklemek mecburiyetindedir. On dakikadan fazla beklemelerde her on beş dakika için 15 kuruş

Türkiye’de toplu taşıma işi 15.04.1938 tarihi itibariyle belediyelere bırakılmıştır. Burada asıl amaçlanan belediye gelirlerinde artış beklentisidir. Mevcut bulunan 554 belediyenin gelirlerinin düşük olması hizmetlere yetişememesine neden olmuştur. Hatta 365.000 nüfuslu Belgrad şehrinin belediyesinin bütçesinin, Türkiye’de ki 544 belediyenin toplam gelirine yakın olduğu, bizim belediyelerin yıllık gelirinin 16.000.000 lira olduğu arşiv belgesinde belirtilmiştir. Oysa Paris Belediyesinin yıllık gelirinin ülkemizin devlet bütçesinin iki katı olduğu vurgulanmış, bu nedenle kendi belediyelerimizin kalkınması ve gerçek anlamda faaliyet gösterebilmeleri için gelirlerinin artırılması uygun görülmüştür.²⁹⁰

Türkiye genelinde birçok belediye, şehirleri içerisinde otobüs seferleri düzenlemiştir. Dahiliye Vekaleti, bu hizmetin kaliteli bir şekilde devam etmesi için yurtdışından tek tip otobüs siparişi vermeyi planlamıştır. Bunun için Ankara’da bir toplantı düzenlenmesi ve toplantıya belediye başkanlarının katılması ile otobüslerin kaliteli ve tek tip olarak belirlenmesi amaçlanmıştır.²⁹¹

1.9.3. Kasaplar Yerleşkesi Önerisi

Belediye Meclisi, 5 Teşrin-i Sani Pazartesi günü saat 20.00’da toplanmış, gündem ise Vakıflar Dairesinin tezkeresidir. Tezkerede, tekke arsasına Vakıflar İdaresince çağdaş ve sağlıklı kasap dükkanları yapmak ve bu dükkanlara şehirdeki kasapların yerleştirilmesi yer almakta idi. Belediye Başkanı bu konu ile ilgili açıklama yapmak durumunda kalmış ve bu arsanın Belediye tarafından kamulaştırılmasının mümkün olmadığını raporda bildirdiğini belirterek, buna gerçek anlamda ihtiyacın olduğunu ve bu nedenle de meclise bildirdiğini söylemiştir. Bunun üzerine bununla ilgili Belediyenin bir projesi olup olmadığı Ekrem

---

bekleme ücreti zam olunur. Saat 24.00’dan sonra taksi bekleyen otomobiller, iş bu tarifede yazılı ücretlerin yarısını gece tarifesi olarak zam ederler.

İkinci Kısım

1. Belediye hududu haricine gidecek motörlü nakil vasıtaları kilometre hesabı ile aşağıdaki ücret tarifelerini tatbik ederler.

A. Tenezzüh otomobilleri kilometre başına 9 kuruş

B. Kaptı kaçtılar kilometre başına 12 kuruş

C. Otobüs ve kamyonlar kilometre başına 15 kuruş

2. 20 kilometre mesafe dahilinde bulunan yerler için otomobillerin bekleme mecburiyeti yarım saat, 20 kilometreden fazla mesafeler için bir saattir. Müşteri otomobilin daha fazla beklemesini arzu ettiği takdirde her yarım saat için tenezzüh otomobillerinde 30, kamyon ve otobüslerde 50 kuruş bekleme ücreti zam olunur.

3. Müşteri gideceği yerden tekrar avdet arzusunda bulunmazsa otomobilin boş olarak avdet ücretine mukabil gidiş için hesaplanan ücretin yarısı kadar para vermeye mecburdur.

4. Yük nakliyatı pazarlığa tabidir. *Aydın*, 28 Temmuz 1937.

²⁹⁰ BCA 30-10-0/82-538-13.

²⁹¹ *Aydın*, 14 Ağustos 1938.

Cemal Bey tarafından sorulmuş ve Başkan Nafiz Beyde herhangi bir projenin olmadığını ama gerekirse de yapılabileceğini bildirmiştir.²⁹²

Raif Fevzi (Feyzi) Bey, Vakıflar İdaresinin projesi ile ilgili konuşmaları dinledikten sonra bu girişimi olumlu karşılamıştır. Bu projeye Aydın'ın yeterli sayıda sağlık koşullarına uygun kasap dükkanlarına kavuşacağı, bu ihtiyacında böylece karşılanmış olacağı kanaatinde idi. Bu düşüncesinden dolayı meclise, tekke arsasının kamulaştırılmasının refine (tasfiye edilmesi) bir teklif sunmuş ve oy birliği ile kabul edilmiştir.²⁹³

Raif Fevzi Bey, Vakıflar İdaresinin tezkeresini değerlendirmiş ve bu isteğin Vakıflar İdaresine gelir sağlayacağını belirtmiştir. Konuşmasının devamında Raif Fevzi Bey, dükkanların yapımında masraf edecek olan idarenin, dükkanlar tamamlandıktan sonra değerinden fazla kira istemesi durumunda “*Belediye böyle bir sorumluluğun altına girer mi?*” demiş ve buna kanuni bir imkân olup olmadığını sormuştur. Bunun üzerine Başkan Nafiz Bey, bu dükkanların oluşmasına Belediye Sıhhat Kanunu ve Zabıta Talimatnamesinin olanak sağlayabileceğini, fakat fazla kira almasının imkânı olmadığını belirterek konuya açıklık getirmiştir. Nafiz Bey konuşmasında, bu tür dükkanların başkaları tarafından da yapılabileceği ihtimali üzerinde durmuş ve diğer yapılan yerde kiraların ucuz olduğu takdirde, kasaplara “*Vakıflar İdaresinin yaptığı yere geleceksiniz diyebilir miyiz?*” demiş ve kanunların belirlediği şekilde hareket edeceklerini ve Vakıflar İdaresinin de bunları düşünmesi gerektiğini ifade etmiştir.²⁹⁴

Bu konuşmalar üzerine açıklama yapan Hamit Bey, Vakıflar İdaresinin bu dükkanları yapabileceğini ve ucuz fiyatlardan vererek kasapları memnun edebileceğini belirtmiştir. Kasapların bu dükkanları tutacağını ve bu konuda da Belediye Meclisinin bir karar vermesine gerek olmadığını üzerinde durmuştur. Başkan Nafiz Bey, bu yerlerin sağlık ile ilgili kanunlara uygun yapılması gerektiğinin üzerinde durarak, çağdaş bir yapı olmasını vurgulamıştır. Hamit Bey tekrar söz almış, Vakıflar İdaresinin gereken şartları yerine getirebileceğini ve bu şartlar yerine getirildikten sonra Belediyeye başvuracaklarını,

---

²⁹² Aydın, 7 Teşrin-i Sani 1934.

²⁹³ Aydın, 8 Teşrin-i Sani 1934.

²⁹⁴ Aydın, 7 Teşrin-i Sani 1934.

Belediyenin de doğal olarak bu konuda yardım edeceği düşüncesinde olduklarını açıklamıştır.²⁹⁵

Belediye Başkanı bu konuşmalara ikna olmuş ve Vakıflar İdaresinin sağlığa uygun kasap dükkanları yapabileceğine inanmıştır. Fakat meclisten bazı kişiler bu konuşmalardan etkilenmemiş ve bu projeye karşı çıkmıştır. Belediye Başkanı ve Meclis üyeleri arasında ayrılık oluşmuş, Halim Bey sağlıklı dükkanları herkesin yaptırabileceğini ve Vakıflar İdaresinin bu tezkeresinin ret edilmesi gerektiğini savunmuş ve Belediyenin zan altında kalmaması gerektiğini savunmuştur. Başkan Nafiz Bey, Halim Bey ve bu düşüncede olan azalar için bir açıklama yapmıştır. Belediyenin herhangi bir şekilde bu işi üstlenmediğini, yani bir zan altında kalma durumunda olmadığını belirtmiştir. Ayrıca bu konuyu gündeme getirme nedeni olarakta, arsayı kamulaştırmanın mümkün olmadığını bildirmek zorunda olduğunu belirtmiştir.²⁹⁶ Bu istenilen kasaplar sitesi hayata geçirilememiştir.

1.9.4. Temizlik İşleri

1.9.4.1. Temizlik ve zabıta sorunu

Nafiz Beyin Başkanlığında Belediye Meclisi, 5 Teşrin-i Sani 1934 akşamı 20.00'da toplanmıştır. Meclis görüşmelerinde, Belediye zabıtasının görevini yapmadığı konusu üzerinde durulmuştur. Ziya Bey, Belediye zabıtasının yerine getirmediği görevlerini madde madde açıklamıştır. Konuşmasında caddelere süprüntü atıldığını, bulaşık suyu döküldüğünü, caddelere hasır bez gerildiğini, köpeklerin itlaf edilmediğini ve dükkanların yaya kaldırımlarını temiz tutmadığını mecliste belirtmiştir. Ayrıca meclis üyelerinin kokulu suların döküldüğünü, kasapların mecrası olmadığından pis kokulara neden olduğunu ve bahçeyle bostanların lağım suyu ile sulanması üzerinde durmuştur. Ziya Bey, camikan içerisinde satış yapması gereken bahçevan, yoğurtçu, sütçü, simitçi yani sabit ve seyyar esnafın bu kurala uymadığını, Aydın'da halen telli gazozların satıldığını ve önceden barakaların yıkılmasına rağmen, Gazi bulvarında daha bulunduğunu ve bu konular ile Belediyenin ilgilenmesini istemiştir.²⁹⁷

Belediye Başkanı Nafiz Bey, Ziya Beyin konuşması üzerine açıklama yapmıştır. Bahçelerin lağım suları ile sulanmaması gerektiğini ve tifo hastalığına neden olduğunu

---

²⁹⁵ *Aydın*, 7 Teşrin-i Sani 1934.

²⁹⁶ *Aydın*, 7 Teşrin-i Sani 1934.

²⁹⁷ *Aydın*, 8 Teşrin-i Sani 1934.

bundan dolayı insanların öldüğünü ifade etmiştir. İstenilen şeylerin imkanlar dahilinde yapılabilmesini ve buna Belediyenin imkanının olmadığını belirtmiştir. Fakat 15 ay önce talimatname hazırlanarak işe başlandığını ve ilk olarak kasaplarla mücadele ettiğini belirten Nafiz Bey, kasapların Belediyenin müdahalesine karşın grev yaptıklarını ve Belediyenin uzun uğraşlar sonucu başarılı olduğunu açıklamıştır. Kasaplardan sonra diğer esnaf ile mücadele ettiklerini vurgulayan Nafiz Bey, bu işlerin sırayla ilerlediğini yeterli sayıda zabitanın olmamasının işleri aksattığını ve bu nedenle her yere aynı anda müdahale edilemediğini ve Ziya Beyin bazı noktalarda yanlış açıklama yaptığını meclis üyelerine bildirmiştir. Nafiz Bey, bazı masraflı işlerin esnafa bir anda yüklenmesinin uygun olmadığını, bunların yavaş yavaş gerçekleşmesi gerektiği düşüncesindedir. Ölçü birimlerinin değişmesinin esnafa masraf çıkardığını, tentelerin rengi ve çeşidinin belirlenmesinin uygun olmadığını belirterek, esnafa bu konularda fazla masraf çıkarılmaması gerektiğini savunmuştur. Süprütü atanlarla ilgili şikâyete ise Nafiz Bey, Ziya Beyinde bu suçu işlediği ve ceza kesildiğini vurgulayarak, bu tür olaylara Belediyenin göz yummadığını kanunların uygulandığını söylemiştir. Fakat 5 zabıta memurunun olduğunu ve bunlarında çeşitli Belediye işlerinde çalıştırıldığını, ayrıca ceza kesilebilmesi için ise bilinmesi ve görülmesi gerektiğini konuşmasında vurgulamıştır. Ayrıca şehir temizliği ile ilgili Nafiz Bey, öğrencileri Belediyeye getirerek bilgilendirdiklerini belirtmiştir.²⁹⁸

Belediye Meclisinde geçen bu konuşmalar hararetli olmuş ve konuşmaya Raif Fevzi Bey de dahil olmuş ve Belediye zabıtası ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Konuşmasında Aydın Zabıtasını savunan Raif Fevzi Bey, Belediye Başkanı Nafiz Beyin açıklamasını destekleyen bir konuşma yapmıştır. Aydın şehrinin sahasını belirten Raif Fevzi Bey, geniş bir alana 5 zabitanın yetersiz olduğu ve Belediyenin diğer işlerinden kontrollere yetişemediğini belirtmiştir. Ayrıca konuşmasını destekleyecek şekilde başka şehirlerde hatta İstanbul'da bile bu işlerde durumun aynı olduğunu iddia etmiştir. Bu tür işlerin para gerektirdiğini ve bunun içinde bütçenin yeterli olması gerektiğini vurgulamıştır. Raif Fevzi Beyin sözlerine Hamit Beyden destek gelmiş ve bu işlerin bütçe ile alakalı olduğunun üzerinde durmuştur. Belediye Başkanı Nafiz Beye bir diğer destekte Avukat Osman Beyden gelmiştir. Belediyenin bu bütçe ile sorumlu olduğu sınırlara yetişmesinin mümkün

---

²⁹⁸ *Aydın*, 8 Teşrin-i Sani 1934.

olamayacağını belirtmiştir. Son olarak Nafiz Bey, tente işinin zamanla olacağını fakat camekan konusunda taviz verilmeyeceğinin üzerinde durmuştur.²⁹⁹

Şehir sağlığını tehdit eden unsurların halen tamamının çözüme ulaşmadığı tartışmalar ve şikayetlerden ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Belediye Bütçesinin yetersiz olmasından dolayı şehir denetiminde eksikliklerin oluştuğunu ve kadroların dar olması, Aydın Belediyesinin başlıca sorunları arasında yer almaktadır. Sağlık konusunda şehrin uğraştığı ancak önceki yıllardan itibaren kasaplar ile ilgili kesin bir çözüme ulaştığı söylenemez. Bu nedenle kasaplar için sağlık koşullarına uygun dükkanların oluşturulması bir proje ile tekrar gündeme gelmiş ve mecliste hararetli tartışmalara neden olmuştur. Ayrıca şehir temizliğine halkın yanı sıra, meclis azalarının da uymadığı konuşmalardan ortaya çıkmaktadır. Belediyenin temizlik işlerinde ve denetimde yetersizliği gündeme gelmiş, fakat bu sorun yine bütçeye bağlanmış ve düzelmesinin bütçe ile alakalı olduğu kanaati mecliste hâkim olmuştur.

1.9.4.2. Hayvan pazarı ve belediye ahırlarının taşınması

Şehrin içerisinde kalan hayvan pazarı ve Belediye ahırları, Belediye Meclisinin gündemine gelmiştir. 11 Teşrin Sani 1934 Pazar günü Belediye Meclisi toplantısında Nafiz Bey, bu konu hakkında Meclis Üyelerine şu açıklamalarda bulunmuştur:

“...Gündemde olan hayvan pazarı ve belediye ahırları işi konuşuldu. Umumi sağlık bakımından her ikisinin de şehir dışına atılması uygun görüldü. Forbesin karşısında ki belediye hali olan bahçe bu işe ayrıldı. Ömer Muharrem Beyin fabrikası arsası işine gelince; hukuk encümeni raporu okundu. Encümen namına Avukat Osman Bey uzun uzadıya açıklamalarda bulundu. Sonuçta fabrikasının iktisadi bir kurum olduğu düşünülerek, belediye hukukuyla Ömer Muharrem Beyin hukukunun uygun bir şekilde telifi için belediye encümenine yetki verildi.”³⁰⁰

Şehir sağlığı açısından çok önemli bir konu olan hayvan pazarı ve Belediye ahırları bu toplantıda alınan karar ile şehir dışına çıkarılması onaylanmıştır. Şehrin ortasında bulunan hayvan pazarına çeşitli yerlerden getirilen hayvanlar sayesinde sokaklar kirlenmekte idi. Bunun ana nedeni getirilen hayvanların sokaktan yayan geçirilmesinden kaynaklanmaktadır. Aynı gün içinde temizlenemeyen hayvan pislikleri ayrı bir iş

²⁹⁹ Aydın, 8 Teşrin-i Sani 1934.

³⁰⁰ Aydın, 13 Teşrin-i Sani 1934.

çıkarmakta ve bu da Belediyeye ayrı bir temizlik yükü oluşturmaktadır. Hayvan pazarı ise, üç günde ancak temizlenebilmekte ve böylece Aydın halkı üç gün boyunca pis hava teneffüs etmekteydi. Uzun süredir şehir dışına taşınması planlanan bu yerler, Belediye Meclisinin aldığı karar doğrultusunda yeni yerleri yapıldıktan sonra şehir dışına taşınacaktır.

2 Şubat akşamı Belediye Meclisi toplanarak, 1935 yılının ilk toplantısını yapmıştır. Toplantı Belediye Başkanı Nafiz Beyin başkanlığında yürütülmüş ve eski zabıtların okunup onaylanması ile başlamıştır. Daha sonra gündeme geçilmiştir. 1341 (1922) yılında Hasan Kâmil Beye İstasyon arkasındaki hayvan pazarı arsasının açık artırma yolu ile satılarak 9.000 lirası tahsil edilmiş, fakat geri kalanı ödenmemiştir. Barış yoluyla ödenmesine ve ferağ verilmesine dair Nazmi Topçuoğlu'nun dilekçesi okunmuştur. Başkan Nafiz Bey, arsanın durumu hakkında bir konuşma yaptıktan sonra üyelerin düşüncelerini sormuştur. Bunun üzerine Raif Fevzi Bey, Halim Bey ve Nazmi Topçuoğlu'nun tekliflerinin yerinde olduğunu barış ile çözümün her iki taraf için uygun olacağını belirtmiştir. Teklif oylamaya sunulmuş ve oy birliği ile kabul edilmiştir.³⁰¹

1.9.5. Altyapı Çalışmaları

1.9.5.1. Elektrik

Elektrik tesisatı

Aydın'ın elektrik ihtiyacının karşılanması için bir elektrik projesi hazırlanarak Temmuz ayında Nafia Vekaletine onaylanması için gönderilmiştir. Fakat Nafia Vekaleti, projenin düzenlenmesi gerektiği kararına varmış ve geri göndermiştir. Elektrik Projesinde istenilen düzenleme, Belediye tarafından Ağustos ayında yapılarak tekrar vekaletle gönderilmiştir. Projenin onaylanması halinde Aydın'ın Elektrik işinin ihale yoluyla yapılması planlanmıştır.³⁰²

Belediyeler Bankası toplantısına katılmak üzere Belediye Başkanı Nafiz Bey, 1 Eylül günü Ankara'ya gitmiştir.³⁰³ Bu süre zarfında Nafiz Bey, şehrin elektrik projesini de yakından takip etmiştir. Belediye Başkanı Nafiz Bey, Belediyeye bir telgraf çekerek Aydın'ın Elektrik Projesinin son durumunu bildirmiş, Nafia Vekaletince onayını takip

---

³⁰¹ *Aydın*, 3 Şubat 1935.

³⁰² *Aydın*, 25 Ağustos 1934.

³⁰³ *Aydın*, 1 Eylül 1934.

ettiğini ve 11 Eylül Salı günü döneceğini bildirmiştir.³⁰⁴ Ancak gecikmiş, 15 Eylül’de trenle dönüş yapmıştır.³⁰⁵ Ayrıca Aydın’ın elektrik işi için lazım olan paranın tamamını Belediyenin karşılayacağı yerel gazetede duyurulmuştur.³⁰⁶ Fakat bunu Belediye kasasından nakit olarak değil, Belediyeler Bankasından borçlanarak gerçekleştirecektir. Temel nedeni ise Belediyenin yeterli bütçesinin olmamasıdır. Belediyeler Bankasından alınacak borç ile ilgili Belediye Başkanı Nafiz Beyin tezkeresi okunmuştur. Nafiz Bey bu konu hakkında şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Gümrükler gelirinden %10 belediye hissesi ve mezbaha geliri karşılık gösterilmek sureti ile Belediyeler Bankasından elektrik tesisatı için beş yıl vade ile 30.000 liralık bir borç yapılması için başkanlığa yetki verildi.”³⁰⁷

Bu nedenle Belediye tarafından vekaletle bildirilen Aydın Elektrik Projesi³⁰⁸ onaylandıktan³⁰⁹ sonra, Belediyeler Bankasından 30.000 lira borç istenmiş ve paranın verileceği bildirilmiştir.³¹⁰ Belediye Meclisi 17 Şubat akşamı toplanmış ve gündem maddesi de şehir elektrik tesisatı olmuştur. Belediye tarafından yapılacak olan elektrik tesisatı için, Belediyeler Bankasından 30.000 lira borç alınacak³¹¹ ve bunun için ise teminat olarak %10 gümrükler payının her yıl taksitlere yetecek şekilde kesilerek doğrudan bankaya yatırılması için Dahiliye Vekaletine muvafakat mazbatası gönderilmesi onaylanarak toplantı sona ermiştir.³¹²

Nafiz Karabudak, Belediye Başkanı seçilmesinden itibaren elektrik sorunu ile yoğun bir şekilde ilgilenmiştir. Ancak bu elektrik işi, Aydın’da siyasi bir geleneğe dönüşmüş, her gelen yönetici elektrik tesisatına yönelmiş, fakat istenilen sonuca ulaşamamıştır. 1934 yılında ilgilenmeye başladığı bu sorun, Nafiz Beyin Belediye Başkanlığı döneminde çözülememiştir. 1937 yılına gelindiğinde ise elektrik tesisatını güçlendirmek için 240 beygirlik bir motor alınması gündeme gelmiştir. Bununla ilgili halkı aydınlatmak için Aydın Gazetesi, Belediye Başkanı Nafiz Karabudak ile bir görüşme yapmıştır.

---

³⁰⁴ *Aydın*, 11 Eylül 1934.

³⁰⁵ *Aydın*, 16 Eylül 1934.

³⁰⁶ *Aydın*, 16 Eylül 1934.

³⁰⁷ *Aydın*, 13 Teşrin-i Sani 1934.

³⁰⁸ *Aydın*, 16 Teşrin-i Evvel 1934.

³⁰⁹ *Aydın*, 31 Kanun-i Evvel 1934.

³¹⁰ *Aydın*, 14 Şubat 1935.

³¹¹ *Belediyeler Dergisi*, Yıl:1, Sayı:1, Ankara, 1935, s.37.

³¹² *Aydın*, 18 Şubat 1935.

Aydın Gazetesi muhabiri Osman Becerik, Belediye Başkanı Nafiz Karabudak ile yaptığı görüşmede, şehrin elektrik ve su tesisatları ile ilgili bilgiler edinmiştir. 1937 yılında kullanılan elektrik tesisatı 47.000 liraya mal olmuş iken, banka faizi ve yeniden yapılan tesisatla bu rakam 60.000 liraya ulaşmıştır. Belediye elektrik için, Belediyeler Bankasından 30.000 lira borç almıştır. Taksitler 6.000 liradan belirlenmiş ve ilk taksit ödenmiştir. İkinci taksit içinde paranın ayrılmasıyla, faizin dışında 18.000 lira borcu kalmıştır. Belediye mevcut 120 beygirlik gazojen motoru ile 80 kilovat elektrik üretmekte, gece ilk saatler 70 kilovat ve gece yarısından sonra ise 30 kilovata kadar düşmektedir. Ayrıca Belediye cadde ve sokakların aydınlatılması için 400 lamba yerleştirmiş ve bunun için kuruma kilovattı 15 kuruştan yılda 6.000 lira ödeme yapmıştır. Yeni motor elektrik tesisatına eklenince şehrin aydınlatılması için bir bu kadar daha lamba yerleştirilmesi gerekmiştir. Bu durumda Belediye, kuruma yılda 12.000 lira ödemesi gerekecek idi. Oysa Belediyenin Temizlik Vergisi 5.000 küsür lira olup, bu işin tamamen yapılabilmesi için nüfus oranının artması gerekmektedir. İhtiyaç gereği isteğin artması üzerine Belediye harekete geçerek kuruma yeni bir motor kazandırmak istemiş ve uzmanların isteği üzerine 240 beygirlik bir motor alınması kararlaştırılmıştır. Bunun için proje hazırlanmış ve vekaletin onayı beklenmiş, onaydan sonra da eksiltmeye çıkarılması planlanmıştır.³¹³

Mevcut elektrik tesisatı, Aydın'ın birçok noktasında yetersiz kalmıştır. Bu yetersiz kalınan yerlerden biride Topyatağı ve Sanat Okulu bölgesidir. Topyatağı'na ve Sanat Okuluna giden elektrik telleri 16 milimetre miktarında bakır tel kullanılmış ve bu teller zamanla bölgede yetersiz kalmıştır. Gerilimin düşmesinden dolayı semte elektrik yetmemiş ve bu hattın değiştirilerek yerine 30 minimetre miktarında tel kullanılması Belediye tarafından kararlaştırılmıştır.³¹⁴ Yeni tesisat döşenmesinin yanı sıra Belediye, mevcut tesisatı da yeterli düzeye getirmeye çalışmıştır.

1938 yılında da Elektrik işleri ile ilgili çalışmalar devam etmiştir. İstanbul'da Said Ömer ve Said Arif Kurumları tarafından Belediye adına yapılmış olan elektrik tesisatı kati kabulü için Nafia Vekaletince memur edilen heyet, tesisatı inceleyerek kati kabulün yapılmasına karar verilmiştir.³¹⁵ Ayrıca elektrik işinde ülke genelinde sorunların yaşanması ve yetersizliklerden dolayı devlet elektrik işine el atmıştır. Ülke genelinde bol ve ucuz

---

³¹³ *Aydın*, 10 Teşrin-i Sani 1937.

³¹⁴ *Aydın*, 24 Teşrin-i Sani 1937.

³¹⁵ *Aydın*, 19 Mart 1938.

elektrik için çalışmalar önemli bir noktaya gelmiştir. Birçok³¹⁶ ilde elektrik santralleri kurulmaya başlanmış ve şehirlerin elektriklerinin sürekliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Elektrik bazı illerde kömürden sağlanırken, bazı illerde ise su ile sağlanacaktır. Aydın'da da bu iş için Çine Barajı kullanılacaktır. Bunun için büyük bir tesis inşa edilecektir. Bu sebeple İktisat Vekaletinin Elektrik İşleri Etüt Dairesi mühendisleri barajda inceleme ve çalışmalarda bulunmuşlardır.³¹⁷

Uzmanların önerisi üzerine yeni bir motor alımına gerek duyulduğu, 1937 yılı sonlarında Belediye Başkanına bildirilmiştir. Bu durum aynı şekilde vekalet de bildirilmiş ve onay beklenmiştir. Uzun bir zamandan sonra elektrik santraline konulacak ikinci motorun projesi Cezmi Bey tarafından yapılmıştır. Proje onay için vekalet gönderilmiştir. Belediye bu iş için 20.000 lira para hazırlamıştır.³¹⁸ Fakat işin uzaması üzerine Belediye Meclisi harekete geçmiştir. Belediye Daimî Encümeni, 23 Haziran 1938 Perşembe günü toplanmıştır. Toplantıda ana konu şehrin elektrik tesisatı olmuştur. Toplantıda elektrik tesisatının genişletilmesine ait projenin uygulanması üzerinde durulmuş ve bir an önce yapılabilmesi için Belediye Başkanı Nafiz Karabudak'ın, Belediyeler Bankası ve diğer ilgili makamlarla görüşmek için Ankara'ya gönderilmesine karar verilmiştir.³¹⁹

Aydın'ın Elektrik Tesisatı Projesi, Nafia Vekaleti tarafından onaylanarak Aydın Belediyesine gönderilmiştir. Bu proje ile Aydın'ın gelecekte elektrik ihtiyacının tamamen karşılanması amaçlanmıştır. Aydın Elektrik Santralinde Roston Hornsby üretimi, 120 beygir gücünde bir motor bulunmaktadır. Fakat bu motor Aydın'ın tüm elektrik ihtiyacını karşılayamamaktadır. Halkın elektriğe gösterdiği ilgi ve alakaya karşın bu durum birçok başvurunun kabul edilememesine neden olmuştur. Ayrıca şehirden uzak bulunan birçok sokakta hat bulunmadığından halkın elektrik ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için şehrin elektrik tesisatının genişletilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Yeni Elektrik Projesi ile birlikte santrale 240-250 beygirlik bir motor alınması planlanmıştır. Bu yeni motor ile birlikte sanayi dahil, bütün sokaklara tesisatın elektrik sağlaması amaçlanmıştır.³²⁰

---

³¹⁶ Kütahya, Zonguldak ve diğer illerde de ön çalışmalar yapılmış ve barajlar önüne kurulacak santraller ile şehirlerin elektrik sorunları köklü bir şekilde çözüme kavuşturulmak istenmiştir. Bununla ilgili aynı yıllarda Sakarya, Adana, Kayseri'de benzer çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. *Aydın*, 19 Nisan 1938.

³¹⁷ *Aydın*, 19 Nisan 1938.

³¹⁸ *Aydın*, 17 Haziran 1938.

³¹⁹ *Aydın*, 24 Haziran 1938.

³²⁰ *Aydın*, 24 Haziran 1938.

Proje, santralden alçak gerilim ile beslenen şehir şebekesini üç kısma ayırmakta ve üretilen elektriğin gücünü artırmak için dönüştürücü merkezlerinin içinde bulunmaktadır. Bu dönüştürücü merkezlerine 600/400 voltluk yükseltici birer dönüştürücü konulacaktır. Şehrin güneydoğusunda bir numaralı dönüştürücü merkezinden beslenecek kuzeybatısında ki küçük sanayi ile güneyinde bulunan bölge ile mezbaha ve soğuk hava deposu iki numaralı dönüştürücüye bağlanacaktır. Şehrin geriye kalan mahalleleri ise doğrudan santralden beslenecektir. Projeye eklenecek olan yeni motorun bir özelliği ise hem mazot, hem de gazojen ile çalışabilmektedir.³²¹

Bu tesisat için, bina montaj bedelleri de dahil olmak üzere yaklaşık 75.000 liraya mal olacaktır. Bunun 20.300 lirası makine ve aksamına, 5.955 lirası elektrik kısmına, 10.000 lirası dönüştürücü merkezlerine, 24.177 lirası alçak gerilim hatlarına, geriye kalan miktar ise santralde yeniden yapılacak olan inşaata harcanacaktır. Projeyi yapan mühendis, şebekede yapılan ilavelerin hemen uygulanmasına gerek görmemiştir. Hat kolları üç veya iki faz(evre) yerine iki veya bir fazlı olarak çekilecektir. Abone sayısının artması ile birlikte bu kısımlara birer tel ilave edilerek ekleme yapılacaktır. Böylece fazla masrafa girmeden dağıtım gerçekleşecektir. Başlangıçta yapılması gereken kısımlar, santral tesisatı bir numaralı dönüştürücü merkezi ve dönüştürücü merkezinin tesisi dolayısıyla şebekesinin o kısmında yapılması gereken tadilatlardır. İki numaralı dönüştürücü merkezi soğuk hava ve buz tesisatı ve küçük sanayi bölgesi kurulduktan sonra yapılacaktır. Şebekenin bu kısmında ki ilavelerin yeni plana göre ilavesi gerekmiştir.³²²

Aydın Gazetesi konu hakkında, Belediye Başkanı Nafiz Karabudak ile bir röportaj gerçekleştirmiştir. Bu röportajda şehrin temel ihtiyaçları olan elektrik ve su üzerinde durulmuştur. Belediye Başkanı, şehrin tam elektrik ihtiyacını karşılayabilmek için, ikinci bir motora ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. Bu yeni motor ile birlikte abone olmak isteyip de elektrik verilemeyen yerlerin olduğunu belirtmiş ve elektrik tesisatının güçlenmesiyle, yeni abonelere de elektrik verilebileceğini açıklamıştır. Ayrıca bir motorun arza yapması durumunda şehrin tamamen elektriksiz kalmasını, diğer motor ile önleneceğini bildirmiştir. Ayrıca elektrik şebekesi ile ilgili yeni yaptırılan projede bu durum dikkate alınmış ve mevcut motor ile alınacak ikinci motor projeye eklenmiştir. Bu proje Nafia Vekaletince tasdik olunmuştur. Projenin keşif bedeli 75.000 lira olup, mali durumun uygun olması ile birlikte proje uygulanacaktır. Ancak 75.000 liranın temin edilememesi durumunda ilk iş

---

³²¹ Aydın, 24 Haziran 1938.

³²² Aydın, 24 Haziran 1938.

olarak 31.000 lira bedelinde olan motor alınarak, motorun yerleştirileceği yerin yapılacağını Başkan Nafiz Bey belirtmiştir. Belediye Başkanı Nafiz Bey, bunun için belediyenin 15.000 lirasının mevcut olduğu röportajda dile getirmiştir.³²³ Belediye Başkanı Nafiz Bey Ankara'ya gidip gitmeyeceği de sorulmuştur. Bunun üzerine Nafiz Bey, Ankara'ya gideceğini ve bunu meclis encümeninin kararlaştırdığını ifade etmiştir.

Belediye Başkanı Nafiz Karabudak, 27 Haziran 1938 Pazartesi akşamı tren ile Ankara'ya gitmiştir. Ankara'da belediye ile ilgili bazı işlerle ilgilenecek ve şehrin elektrik ihtiyacını karşılayabilmek için gerekli olan yeni motor ile ilgili girişimlerde bulunacaktır.³²⁴ Ankara'da Belediye Başkanı Nafiz Karabudak, Belediye Bankası ile görüşmelerinde elektrik tesisatının geliştirilmesi için 30.000 liralık borç para temin etmiştir. Ancak bu borçlanma için Belediye meclisinin onayı ve yetki vermesi gerekmiştir. Bu sebeple Belediye Meclisinin acilen toplanıp bu borçlanmayı onaylaması ve Nafiz Bey'e yetki vermesi için,³²⁵ acil olarak Belediye Başkan Vekili Raif Aydoğdu başkanlığında toplanmıştır. Toplantıda elektrik tesisatı için Belediyeler Bankasından 30.000 liralık borçlanmayı meclis onaylamıştır. Bu onaylamanın ardından ayrıca bir elektrik teknisyeni istihdamı için ise elektrik bütçesine 2.000 lira ödenek sağlanmıştır. Meclis onayının ardından Valiliğinde onayı alındıktan sonra borç mazbatasını Ankara'ya, bu iş için orada olan Belediye Başkanı Nafiz Karabudak'a gönderilmiştir.³²⁶ Belediye Başkanı Nafiz Karabudak, Belediyeler Bankası ile borç sözleşmesini imzaladıktan sonra 26 Temmuz günü Afyon postası ile Aydın'a dönüş yapmışlardır.³²⁷

Belediye Başkanı Nafiz Karabudak, Ankara'ya şehrin su ve elektrik işleri ile ilgili görüşmeler gerçekleştirmiş ve döndüğünde Aydın Gazetesi muhabirine aşağıdaki demeci vermiştir:

“Ankara'ya elektrik tesisatının tevsi ve ikinci bir motor almak için lazım olan parayı temin etmek için gitmişim. Belediyeler Bankasından bu iş için 10 yıl vade ile 30000 lira alınmıştır. Bu para ile ikinci motor alınacak ve bu motor için lazım olan bina yaptırılacaktır. Evvelce elektrik için Belediyeler Bankasından istikraz olunan paradan bakiye borcumuz kalan ve iki taksitte ödenmesi icap eden 12000 lirada yedi yıl temdid ve imhal ettirilmiştir.

---

³²³ Aydın, 28 Haziran 1938.

³²⁴ Aydın, 28 Haziran 1938.

³²⁵ Aydın, 8 Temmuz 1938.

³²⁶ Aydın, 10 Temmuz 1938.

³²⁷ Aydın, 27 Temmuz 1938.

Soru: istikraz olunan bu para ile ikinci motor alınacak ve yaptırılacak şebekenin temdidi ve yeni tesisat için ne düşünüyorsunuz?

Şebekenin temdidi ve transformatörlerin yapılması soğuk hava depoları ve mezbaha inşasından sonra lazımdır. Biz şimdiye kadar olduğu gibi, bundan sonra da tesisatı elektriğin kendi karı ile tevsi ve tekemmül ettireceğiz.

Soru: Şu halde elektrik fiyatlarını bir müddet daha indirmek mümkün olamayacak?

Bilakis ileriye doğru nihayet Eylül ayında elektrik fiyatlarını ucuzlatabileceğimizi tahmin ediyoruz. Bunun için tetkikatla meşgul bulunuyoruz.³²⁸

Aydın Elektrik Kooperatifi dağıldı

Türkiye’de bir ilk olma özelliği taşıyan Aydın Elektrik Kooperatifi, 1937 Teşrin-i Sani ayında çalışmalarına son verme kararı almıştır. Şirketin tasfiyesi için İktisat Vekaletini temsilen Vilayet Encümeni Başkatibi Mazhar Edgüer, vilayetçe komiser tayin edilmiştir. Mazhar Edgüer huzurunda Halkevi salonunda toplanılmış ve tasfiye heyetinin hazırladığı kesin ve son karar bilançonun tasdikine ve sermaye bakiyesinin ise hissedarlara dağıtılmasına karar vermiştir. Umumi heyet ise her ortağın hissesine düşen sermaye miktarını 23 Teşrin-i Sani 1937 tarihinden itibaren dağıtarak kooperatif çalışmalarını sona erdirmiştir.³²⁹

Türkiye bir ilk olma özelliği taşıyan bu kurum tüm çabalarına rağmen istenilen sonuca ulaşamamıştır. Aydın’da elektriğin kooperatif eliyle yapılabileceği fikri ile yola çıkılmış ancak bu girişim başarısız olmuştur. Bu girişim daha sonra hayata geçmemiş, Aydın’da elektrik işi Belediye tarafından yürütülmüş, en sonunda hükümette destek olmuş ve kalıcı bir çözüme kavuşmuştur.

1.9.6. Su İşleri

1.9.6.1. Su tesisatı projesi

Aydın şehri yıllardır su sorunu yaşamaktadır. Bu sorunun temel kaynağı ise altyapı yetersizliğidir. Sağlıksız ve yetersiz bir şekilde şehre gelen su boruları ve yolları ıslah edilerek yeni bir proje ile su sorununun çözülmesi istenmiştir. Bu amaçla Aydın’ın Belediye

³²⁸ Aydın, 31 Temmuz 1938.

³²⁹ Aydın, 24 Teşrin-i Sani 1937

tarafından yaptırılan su projesi İktisat Vekaletine gönderilmiş ve burada onaylanmasının ardından incelenmek üzere Nafia Vekaletine gönderilmiştir.³³⁰ Ayrıca Belediye, bütçe darlığı ve gelirinün yetişmemesine rağmen şehir sağlığını etkileyen lağımları yıktırmıştır. Bunun ana sebebi olarak bu lağımlardan faydalanılarak sebze bahçelerinin sulanması gösterilebilir.³³¹

Aradan belirli bir zaman geçmesine rağmen su tesisatı işi uzamıştır. Bu işin uzaması ekonomik ve bürokratik sorunlara neden olmuştur. Aydın'ın fenni su tesisatının bir müteahhit eli ile yapılması için Ankara Belediyeler İmar Heyeti tarafından proje eksiltmeye konmuş ve bu münakaşa süresi içerisinde dünya demir fiyatları artmıştır. Münakaşaya katılımın olmaması da, işin bir süre beklemesine neden olmuştur. İşin uzamasından dolayı Belediye Başkanı Nafiz Karabudak Ankara'ya gitmiştir. Konu ile ilgili temaslarda bulunan Başkan Nafiz Karabudak görüşmelerden olumlu sonuç almayı başarmıştır. Dahiliye Vekaleti, Valiliğe ve Belediyeye bir telgraf göndermiştir. Telgrafta boru ve demir fiyatlarının %20 yükselmesinden dolayı, Belediyeler İmar Heyeti eski keşif bedelini 92.000 liradan 110.000 liraya çıkarmıştır. Bundan dolayı Belediyeler Bankasından alınacak borçta, buna göre düzenlenmesi gerekmiş ve Belediye Meclisinin bu nedenle toplanmasını istemiştir. Belediye Meclisinin borçlanma mazbatasını tekrar yapıp, ivedi bir şekilde vekaletle gönderilmesi istenmiştir.³³² Belediye Meclisi 30 Temmuz Cuma günü Başkan Vekili Raif Aydoğdu başkanlığında toplanmış ve şehir suyu tesisatı üzerine görüşülmüştür. Su tesisatı için önceden Belediyeler Bankasına 80.000 lira borçlanılmış, fakat boru fiyatlarının artmasından dolayı bu borçlanma 100.000 liraya çıkarılmıştır. İstikraz mazbatası 31 Temmuz Cumartesi günü Ankara'da bulunan Belediye Başkanı Nafiz Karabudak'a gönderilmek üzere Belediye Meclisinde hazırlanmıştır.³³³ Belediyeler İmar Heyeti, demir ve boru fiyatlarını incelemiş ve 92.000 lira olan eski keşif bedeline, yeni fiyat artışları da dikkate alınarak 20.000 lira daha ilave etmiş ve münakaşaya konulması için Dahiliye Vekaletinin onayı istenmiştir. 14 Ağustos günü Belediyeler İmar Heyeti Fen Şefliğinden Belediyeye gelen bir tahriratta, münakaşanın yeniden yapılmasının Dahiliye Vekaletince onandığı bildirilmektedir.³³⁴

---

³³⁰ *Aydın*, 4 Teşrin-i Sani 1934.

³³¹ Lağımlar 7 Teşrin-i Sanide yıkılmıştır. *Aydın*, 8 Teşrin-i Sani 1934.

³³² *Aydın*, 27 Temmuz 1937.

³³³ *Aydın*, 31 Temmuz 1937.

³³⁴ *Aydın*, 15 Ağustos 1937.

Belediye Başkanı Nafiz Karabudak Ankara’da bulunduğu sırada, Belediye Başkan Vekili Raif Aydoğdu, Belediye Fen İşleri Müdürü İrfan Saylam ve Zabıta Amiri Süleyman Köksal ile birlikte şehir suyunun kaynağında incelemelerde bulunmuştur. Bu incelemeler sonucu kaynağın bazı yerlerinde sağlık açısından sakıncalar görülmüş ve Raif Bey bunların giderilmesi için emir vermiştir.³³⁵ Bir süredir Ankara’da bulunan Belediye Başkanı Nafiz Karabudak, 11 Eylül akşam ki Ankara ekspresi ile Aydın’a gelmiştir. Şehrin su tesisatı ile ilgili temaslarda bulunan Nafiz Bey, işin hızlı bir şekilde sürdürülebilmesi için Ankara’ya gitmiş ve bir sonuca varmasını sağlamaya çalışmıştır.³³⁶

Belediye Başkanı Nafiz Karabudak’ın Ankara’da yaptığı bu girişimler sonuç vermeye başlamıştır. Bunlardan biri de Aydın içme suyu tesisatının yapılması muhammen bedeli, 109.947,31 kuruş olarak belirlenmiş ve ihalesi 15 Teşrin-i Sani 1937 Pazartesi saat 11.00’da Ankara Dahiliye Vekaleti binasında toplanılıp, Belediyeler İmar Heyetince yapılması kararlaştırılmıştır.³³⁷ Aydın istasyonunda bekleyen 7 km uzunluğundaki ana boru hatlarının değeri ise yaklaşık 35.000 lira olup, bunun Aydın Belediyesine maliyeti 140.000(109947+35000=144947 olması gerekir) liraya demektir. Eskiden hayır sahipleri tarafından getirilen şehir suyu, sonraları getirenlerin ölmesi ve vakıfa, mütevelliyeye devredilmesi ile bakımsız kalmış, istismar edilmiştir. Cumhuriyet Devrinde su işlerinin belediyeye verilmesi ile işler az da olsa düzene girmiştir. Fakat belediyelerin bu tesisatları yapabilmesi için yardıma ihtiyacı olmuştur. Bu nedenle devlet, 66 şehirde su tesisatı için çalışmalar yürütmüştür. Aydın’da bu çalışmaların içerisinde yer almıştır.³³⁸ Devlet şehirlerde yapılan su tesisatı işleri ile yakından alakadar olmaya gayret göstermiş ve çalışmaları olan Aydın ile Muğla yöresi su tesisatı işlerini incelemek için, Dahiliye Vekaleti İmar Heyeti Fen Şefi Mühendis B. Eşref, görevlendirilmiştir. Aydın’a gelen Mühendis Eşref Bey, Belediye Başkanı Nafiz Bey ile şehir suyu için baraj yapılacak yere gitmiş ve incelemelerde bulunmuştur.³³⁹

Bu arada çalışmaların sürebilmesi için borçlanmaya gidilmiştir. Belediye, su tesisatı için Belediyeler Bankasından 110.000 lira borç almıştır. Genel muhasebeden gelen 10.000 lira ile, bu para Belediyeler Bankasında İmar Müdürlüğü emrine kote edilmiştir. İstasyon için günlük 3000 metre mikap su sağlayacak 30.000 lira değerinde ki su boruları, Nafia

---

³³⁵ *Aydın*, 17 Ağustos 1937.

³³⁶ *Aydın*, 12 Eylül 1937.

³³⁷ *Aydın*, 3 Teşrin-i Evvel 1937.

³³⁸ *Aydın*, 5 Teşrin-i Evvel 1937.

³³⁹ *Aydın*, 15 Teşrin-i Evvel 1937.

Vekaleti tarafından gönderilerek Aydın'a gelmiştir. Su işinin ihalesinin yapılmasının ardından hemen işe başlanacağı belirtilmiştir.³⁴⁰

Belediye önceden beri su tesisatı sorunu ile uğraşmış ve sonunda ihale yapabilmiştir. Belediye 1934 yılında uzman getirerek 3.000 liraya projeler yaptırmıştır. Bu projeler Nafia, Sıhhat, İctimai Muavenet Vekaletlerine onaylatıldıktan sonra, ihale için Dahiliye Vekaletinde kurulan Belediyeler Bankası İmar Heyetine gönderilmiştir. Belediye bu tesisat için Belediyeler Bankasından borç almıştır. Belediyeler Bankası İmar Heyeti, 1937 başlarında bu tesisat işini Muğla Su tesisatı ile ihale yapmış ancak o sıralarda dünya demir fiyatlarının yüksek olması nedeniyle, iki şehrin ihalesine katılım olmamıştır. Ancak Aydın'ın ihalesi daha sonra tek şehir kapsamında, Dahiliye Vekaleti İmar Heyeti tarafından ihaleye çıkarılmış ve şehrin su tesisatı 106.425 liraya Hohtif Şirketine verilmiştir. İhale, keşif bedelinin (110.000 lira) altında sonuçlanmıştır.³⁴¹

Aydın'ın şehir suyunun ihale edilmesinden dolayı, Dahiliye Vekili, Aydın Belediye Başkanlığına "Aydınlılar su gibi aziz olsun içten duygularla çok teşekkür." telgrafını çekmiştir. Ayrıca su tesisatı için bütçesinden 10.000 lira yardım yapan Aydın Valisi Özdemir Günday'a Belediye Başkanı Nafiz Bey, şu mektubu göndermiştir:

"Çok sayın B. Özdemir Günday

Aydın Valisi

Aydın şehri içme suyu tesisatının Hohtif şirketine %3.25 tenzilatla ihale edildiği Dahiliye Vekaleti imar heyeti baş mühendisliğinden alınan telgrafla bildirilmiştir. Aydın'ın ezeli derdi olan ve yüz yıllardan beri yapılamayan memleketin bu hayati işinin tahakkukunda zati alinizin yüksek ve kıymetli yardımlarınızı her Aydınlı büyük minnet ve şükranla anacağından içten gelen en derin ve en samimi teşekkürlerimi engin saygılarımla arz ederim."³⁴²

Yaz aylarında Belediye Başkanı Nafiz Bey, su işi için Ankara'ya giderek temaslarda bulunmuştur. Nafiz Karabudak'ın şahsi gayretleri sonucu su meselesinin çözümüne yaklaşılmıştır. Bu temaslardan sayesinde Aydın Belediyesi su işinde önemli bir yol kat etmiştir. İlk zamanlar 90.000 lira borç kabul edilmiş, daha sonra bu borç 110.000 liraya çıkarılmıştır.

³⁴⁰ *Aydın*, 10 Teşrin-i Sani 1937.

³⁴¹ *Aydın*, 18 Teşrin-i Sani 1937.

³⁴² *Aydın*, 20 Teşrin-i Sani 1937.

Ana borular Belediye tarafından temin edilmiş ve Aydın istasyonuna getirilmiştir. Burada önemli olan diğer bir husus ise Belediye su tesisatı işini başka bir vilayetle birleşerek değil de ayrı olarak ihale istemesidir. Bunun üzerine Dahiliye Vekaleti bu isteği olumlu karşılamış ve Aydın Su Tesisatının ayrı ihale edilmesini onaylamıştır. Keşif bedeli olarak belirlenen 110.000 lira %3.25 indirme ile 106.425 liraya ihalesi yapılmıştır. Su tesisatı işinin bir yıl içerisinde bitirilmesi planlanmıştır.³⁴³

Yapılan ihaleden 2 ay sonra, 16 Şubat 1938 günü, su tesisatının ihale edildiği Hohtif Şirketi Mühendisi Borisof Bey ile Fen İşleri Müdürü İrfan Saylam, barajdan itibaren döşenecek su borularının yollarını incelemişlerdir. Ayrıca Topyatağı'nda yapılacak olan büyük toplama ve tasfiye havuzlarının da yerlerini belirleyerek ilk kazıkları çakmışlardır.³⁴⁴

Çalışmalar hız kesmeden diğer aylarda da devam etmiştir. Mart ayında, Aydın suyunun filtre, Reveruvar ve Zevelizasyon tesisatı temelleri kazılması bitmek üzere olup Aydın Su Tesisatının temel atma töreninin on gün sonra yapılması planlanmıştır. Bu nedenle ana boruların döşenmesine geçilmiştir.³⁴⁵ Belediye Başkanı Nafiz Karabudak, 11 Mart 1938 günü öğlen beraberinde, Fen İşleri Müdürü ve Daimî Encümen Azaları ile birlikte yapılan inşaat çalışmasını yakından incelemek için Zeytinköy ile Anbarcık yakınındaki baraja gitmişlerdir. Buradaki tersip havuzlarının yapılacağı, sahipli araziye yakından görmüş ve incelemişlerdir.³⁴⁶ Bunun dışında yeni yapılmakta olan su tesisatı çalışmasında boru hattının bir bölümünün yolları değiştirilmiştir. Bu yeni yollarda ise çökmeler meydana gelmiş ve şehir suyunun birkaç gün kesintiye uğramasına neden olmuştur. Arıza hızlı bir şekilde giderilmeye çalışılmıştır. Fakat tekrar çöküntülerin olması şehrin tekrar susuz kalmasına neden olmuştur. Bunun üzerine Belediye Başkanı Nafiz Karabudak, Fen Müdürü ve meclis azaları ile birlikte çöküntünün olduğu yere giderek incelemelerde bulunmuşlardır. Şehre su, onarmaların ardından tekrar sağlanmıştır.³⁴⁷

Aydın Gazetesi, kentin sorunları ve çözümleri ile ilgili olarak Belediye Başkanı Nafiz Karabudak ile bir röportaj gerçekleştirmiştir. Bu röportajda şehrin temel ihtiyaçlarından biri olan su meselesi üzerinde durulmuştur. Özellikle su tesisatının son durumu sorulmuştur. Bunun üzerine Nafiz Bey, şu açıklamalarda bulunmuştur:

---

³⁴³ *Aydın*, 18 Teşrin-i Sani 1937.

³⁴⁴ *Aydın*, 17 Şubat 1938.

³⁴⁵ *Aydın*, 11 Mart 1938.

³⁴⁶ *Aydın*, 12 Mart 1938.

³⁴⁷ *Aydın*, 5 Nisan 1938.

“Su isale boruları menbadan itibaren topyatağına kadar kısmen döşenmiştir. Orada çok tazyik yapacak ufak bir kısma çelik borular döşenmesi muvafık görüldüğünden çelik boru ısmarlamıştık. Çelik borular İzmir’e gelmiştir. 15-20 güne kadar bu borular Aydın’a getirilerek menbadan topyatağına kadar olan isale mecrasının noksan kısımları ile şehir şebekesini boruları döşenmeye başlanacaktır.

Topyatağında ki rezervatör ikmal edilmiştir. Terşih havuzu ile baraj ve şehir şebekesinin Eylül nihayetine kadar bitirileceğini kuvvetle ümit ediyoruz.

Bu suretle 29 Teşrin-i Evvel’de Cumhuriyetin on beşinci yıl dönümünde Aydın’ı temiz ve sıhhi suyuna kavuşturacağız.”³⁴⁸

Aydın Gazetesi muhabiri konuşmada araya girerek temiz suyun gelmesinden sonra, ev sahiplerinin yaptıracağı tesisat hakkında Belediyenin ne düşündüğü sormuştur. Bunun üzerine Belediye Başkanı Nafiz Bey ise şu cevabı vermiştir:

“Geçenlerde de suyun mütehhidi Hohtif Şirketi müdürü Aydın’a gelmişti. Kendisi ile bu mevzu üzerinde konuştuk. Dedik ki şirket ya belediyenin manevi şahsiyetine bir kredi açarak halkın tesisat malzeme ihtiyacı ile saatlerini taksitle versin ve yahut civar vilayet ve kazaların da suları yapılmakta olduğundan Aydın santral olarak kullansın burada malzeme satış mağazası açsın. Bu mevzular üzerinde şirketin teklifini bekliyoruz.

Esasen şehir şebekesi döşenmeye başlayınca yani su verilmeden 5-6 ay önce belediye halka su almak isteyenlerin evlerini yazdırmaları ve tesisatlarını yaptırmaları için ilan edecektir.”³⁴⁹

Muhabir evlerine su alamayacak yoksul halk için ne düşünüldüğünü sormuştur. Nafiz Bey ise kısa bir şekilde şöyle yanıtlamıştır:

“Bunlar için şehrin muhtelif yerlerine 24 çeşme konulacaktır.”³⁵⁰

Muhabir son olarak 1938 bütçesi ile neler yapılacağını ya da yapılması düşünülen işler hakkında bilgi istemiştir. Bu soruyu Nafiz Bey şöyle cevaplamıştır:

---

³⁴⁸ Aydın, 28 Haziran 1938.

³⁴⁹ Aydın, 28 Haziran 1938.

³⁵⁰ Aydın, 28 Haziran 1938.

“Şehirde su şebekesi yapılırken açılacak kaldırımları tamir ettireceğiz. Şehir yollarının tesviye turabiyesine devam olunacaktır. Şehir parkının ıslahına mevcut tahsisatla çalışacağız. Temizlik işlerine daha çok ehemmiyet vereceğiz. Bunun için temizlik amale kadrosunu genişletmek ve yeniden dört beş araba almak kararındayız. Bilirsiniz ki, her noktadan birçok hanları kapadık. Belediye hanını bütün hanlara örnek olacak şekilde yeniden yaptıracağız. Bütçeye konulan tahsisat nisbetinde asri mezarlığın inşasına devam edeceğiz. Topyatağından inen sellere karşı yapılmaya başlanan setleri yaptıracağız.”³⁵¹

Bu dönemde Aydın Belediyesi, son iki ayda su projesi için Belediyeler Bankasına, toplam 106.374 lira borçlanmıştır.³⁵² Bu arada Aydın’ın su tesisatı için beklenen çelik su boruları yavaş yavaş gelmeye başlamıştır. 8 Temmuz günü, bir vagon boru Aydın’a gelmiştir.³⁵³ Belediye Başkanı Nafiz Bey, elektrik ve su işlerini daha yakından takip edebilmek için Ankara’ya gitmiş ve konu ile ilgili görüşmeler gerçekleştirmiştir. İşlerin hızlandırılması için yapılan görüşmelerden sonra Nafiz Bey, 26 Temmuz günü Afyon postası ile Aydın’a geri dönmüştür.³⁵⁴

1.9.6.2. Belediye başkanının Aydın Gazetesi’ne su ve elektrik işleri hakkında beyanatu

Belediye Başkanı Nafiz Karabudak, Ankara’ya şehrin su ve elektrik işleri ile ilgili görüşmeler yapmak üzere gitmiş ve döndüğünde Aydın Gazetesi muhabirine aşağıdaki demeci vermiştir:

“Soru. Su işi hakkında da malumat edineceğim.

Şehrin su tesisatını yapan Hohtif Şirketinin mühendisi tesisatı İlk Teşrin ayına kadar bitireceğini vadedmişti. Topyatağında yapılacak filitre tesisatı için Ankara’da Belediyeler İmar heyetine birkaç firma teklif yapmış. İmar heyeti tetkikatını bitirerek tercih edeceği firmaya ihale yaptıktan sonra bunun ısmarlanması ve Avrupa’dan celbi 3-4 ay uzayacağından tesisat kanunlarda bitirilebilecektir.

Soru: Su fiyatı hakkında bir düşünce ve kararınız var mıdır?

Belediyenin düşüncesi su fiyatlarını azami ucuz tesbit etmektir. Aydınlılar çok ucuz su alacaklardır.

---

³⁵¹ Aydın, 28 Haziran 1938.

³⁵² Aydın, 29 Haziran 1938.

³⁵³ Aydın, 9 Temmuz 1938.

³⁵⁴ Aydın, 27 Temmuz 1938.

Soru: Evlerine su alacakların yaptıracakları tesisat için ne düşünüyorsunuz?

Evvelce söylemiştim. Bunun için Hohtif Şirketinin teklifini bekliyoruz. Mamafiş elektrik işinde olduğu gibi sıkıntıya düşmemek için şimdiden tetkikat yaptırıyoruz. Evlerine tesisat yaptıracakların yakında müracatlarını ilan ederek kabule başlanacaktır."³⁵⁵

Röportaj burada sona ererken gazeteci yazısına, Nafiz Beyin arkadaşlarına anlattığı Ankara izlenimlerini de eklemek istemiş, fakat bunun için izin alamamıştır. Bundan dolayı yazı, Belediye Başkanının istediği yere kadar yayınlanmasına neden olmuştur. Fakat gazeteci bir durumu ayrıca belirtiyor. Bu durum, Ankara'da Nafiz Beyin elektrik işi için borç alamadığını ve sadece su için borçlanıldığını bildirmektedir. Bu da su işine başlayan belediyelere Dahiliye Vekili ve Parti Genel Sekreteri Şükrü Kaya'nın onayı ile verildiği belirtilmektedir. Anlaşılacağı üzere su için Belediyeler Bankasından borçlanması Şükrü Kaya'nın izni ile gerçekleşmiştir.³⁵⁶

Belediye tarafından yaptırılan şehir suyunun, şehir içerisindeki bölümde boruların döşenmesine 1938 yılı Eylül ayı ortasında başlanmıştır. Ancak kısıtlı imkanlar nedeniyle Vali konağının önüne kadar gelinmiştir.³⁵⁷ Bu sırada Nafia Vekili Ali Çetinkaya, Aydın'da su ve diğer konularda incelemeler yapmak için Aydın'a gelmiştir. Aydın'da bulunmasının ana nedeni olarak, su tesisatı ve projesi ile ilgili incelemelerde bulunacağını gazetelere bildirmiştir.³⁵⁸

1.9.6.3. Aydın'ın su sorunları

Aydın Şehri su ile ilgili birçok sorun yaşamıştır. Bunların en başında temiz su ve su tesisatı sorunu gelir. Fakat temiz su ve su tesisatı dışında başka sorunlarda ortaya çıkmıştır. Aydın Belediyesi, su tüketiminden para alması halk arasında çeşitli tepkilere neden olmuştur. Hatta Aydın Belediyesinin su parası almasını bazı vatandaşlar kanunsuz bulmuş ve Danıştay'a taşımıştır. Kanunsuz su parası toplanması nedeni ile inceleme geçiren Belediye, Danıştay kararıyla suçsuz olduğu anlaşılmış ve Belediye tarafından yapılan işlemlerin kanuni olduğu belirlenmiştir.³⁵⁹

---

³⁵⁵ *Aydın*, 31 Temmuz 1938.

³⁵⁶ *Aydın*, 31 Temmuz 1938.

³⁵⁷ *Aydın*, 16 Eylül 1938.

³⁵⁸ *Aydın*, 24 Eylül 1938.

³⁵⁹ *Aydın*, 14 Şubat 1935.

Aydın'ın diğer su sorunlarından biride içme suyu kaynaklarıdır. Yaz mevsimi nedeniyle hava sıcaklıkları artmış, bundan dolayı şehre su sağlayan bazı kaynaklar kurumuş ve bazıları ise azalmıştır. Bu nedenle Belediye tüm mahallelere su sağlayamadığından dolayı, yağmur mevsimine kadar mahallelere nöbetle su vermeye başlamıştır. Belediye bunu basın yoluyla halka şöyle duyurmuştur:³⁶⁰

“Şehir suyunun günden güne azalmasından dolayı yağmur mevsimine kadar mahallelere aşağıda yazılı saatlerde su verilecektir.

1. Her gün saat 16.00'dan sabah 07.00'a kadar Cumhuriyet, Kurtuluş, Güzelhisar, Ramazan Paşa Mahallelerine

2. Her gün saat 07.00'dan 16.00'a kadar Veysi Paşa, Köprülü ve Hasan Efendi Mahallelerine

Sayın halkımızın su ihtiyaçlarını bu esaslara göre tanzim etmeleri rica ve ilan olunur.”³⁶¹

Aydın Belediyesinin su projesi için uğraştığı bir dönemde, şehirde su kıtlığı yaşanması ayrı bir sorun oluşturmuştur. Dönemin şartlarından kaynaklanan aksaklıklar nedeniyle projenin hayata geçmesi ve uygulanması gecikmiştir. Bu nedenle yaşanan su kıtlığından dolayı Belediye, geçici bir önlem olan nöbetleşe su dağıtımını uygulamasını hayata geçirmiştir.

Aydın Gazetesi, Aydın'da ki su ile ilgili çalışmaları Osman Becerik ile birlikte köşesine taşımıştır. Osman Becerik, yazısında: 14 km uzatılan Burhaniye Kanalı, Tabakhane Deresinin kurutulması için müteahhite verilmesi, sondajı bitmek üzere olan Çine Çayı Barajı gibi projeleri Aydın'da su ile ilgili yapılan ilk çalışmalar olarak belirtmiştir.³⁶²

1.9.7. İmar İşleri

Dahiliye Vekaleti Belediyeler İmar Heyeti hususi kanununa göre, nüfusu 10.000'den yukarı olan şehir ve kasabalarımızın şimdiki haritalarının yapılması, eksik olanların tamamlanması ve bu haritalara istinaden müstakcel imar planlarının hazırlanması için beşer yıllık iki program hazırlanmıştır. Nüfusu 10.000'den fazla şehir ve kasabalar 80 tane olup

³⁶⁰ Aydın, 30 Temmuz 1937.

³⁶¹ Aydın, 30 Temmuz 1937.

³⁶² Aydın, 17 Teşrin-i Sani 1937.

bunların sadece 32 tanesinin haritaları mevcuttur. Bu 32 şehrin haritaları ise ya eksik ya da mikyası eksik olarak yapılmıştır. Belediyeler İmar Heyeti, bu 32 şehir dışında kalan 48 şehrin 1938 yılında 7'sinin, 1939 yılında 11'inin, 1940 yılında 13'ünün, 1941 yılında ise 17'sinin haritalarının hazırlanmasını planlamıştır. Bu işe 253.000 lira harcanacaktır. Bu şehirler içerisinde Aydın, Nazilli ve Söke'de bulunmaktadır. İmar heyeti 5 yıl içerisinde, 57 şehrin imar planını hazırlayacaktır. 1939'da 4, 1940'da 16, 1941'de 15, 1942'de 22 şehir ve kasabanın imar planı hazırlanmış olacaktır.³⁶³

Bazı belediyelerin yeni cadde ve meydanlar açmak için girişimde bulunması ve bu nedenle kamulaştırmada bulunması imar planlarında bozulmalara yol açmıştır. Bu tür plansız çalışmalar nedeniyle şehirler zarar görmüştür. Bu nedenle plansız işlerden belediyelerin kaçınması gerekmiştir. Dahiliye Vekaleti plan yaptırmakta maddi sorun yaşayan belediyeler için, Belediye Meclisi kararı ile münferit imar hareketlerine izin vermiştir.³⁶⁴

1.9.7.1. Beş senelik imar programı

Dahiliye Vekili başkanlığında şehirlerin imarı için imar konseyi kurulması kararlaştırılmıştır. Ülke genelinde şehirlerin plansız ve programsız bir şekilde inşa edilmesi ya da edilememesi hükümeti harekete geçirmiştir. Hükümetin bu girişimi ile birlikte tüm belediyeler bir imar programı hazırlayacaklardır. Hazırlayacakları bu program için ise belediyeler yıllık gelirlerinden %10'dan aşağı olmamak koşuluyla bütçe ayıracaklardır. Aslında 1935 yılında bu projenin ilk adımları atılmış ve Belediyeler İmar Heyeti adı altında şehirlerin içme suyu, harita, plaj, spor ve kanalizasyon gibi işleri yapabilmek için bir heyet kurulmuştur. Heyet ülke genelinde 3 yıl içerisinde başarılı olmuştur. Ancak bu heyet yine de yeterli olmamıştır. Çünkü ülke genelinde heyet içerisinde uzman fen heyeti bulunanların sayısı sınırlıdır. Teknik işleri başarabilecek bir teşkilat yapısına ihtiyaç duyulmuştur. Aynı zamanda hükümette şehir planlarının bir an önce bitirilmesini istemiş ve sorunlar birikmiştir. Biriken sorunların üstesinden gelebilmek için ise Dahiliye Vekilinin başkanlığında İmar Konseyi oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bu konsey şehircilik üzerine görüş bildirme, yapılacak işlerin düzenlenmesi ve sıralanması, hangilerinin teknik büro tarafından yapılacağına karar verme yetisine sahip, belediyelerin hazırlayacakları mesai

---

³⁶³ Aydın, 16 Teşrin-i Sani 1937

³⁶⁴ Aydın, 10 Haziran 1938.

programlarını teknik büro uzmanları tarafından incelenerek son halini vermek gibi görevleri bulunmaktadır. Böylece teknik büro'da İmar Konseyine bağlanmıştır.³⁶⁵

İmar işlerinin programlı çalışmaları sadece Aydın'a özgü değildir. Hatta İstanbul'da daha önce başladığını söyleyebiliriz. 1938 yılı başında Prost tarafından hazırlanan İstanbul İmar Planı başta Atatürk olmak üzere Başbakan Celal Bayar, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya tarafından incelenmiş ve onaylanmıştır.³⁶⁶ Aynı isim tarafından Boğaziçi imar planı hazırlama işi de yürütülmüştür. Bu plan Kadıköy, Üsküdar ve Boğaziçi'ni kapsamaktadır.³⁶⁷ Tabi bu çalışmalar ülke geneline yayıldığı için Aydın'da da imar çalışmaları başlamıştır.

Aydın'da ilk defa beş yıllık bir imar programı çalışması yapılmıştır. İmar işleri için Şehir Meclisi, 21 Nisan 1938 Cuma akşamı ikinci başkan vekili Ömer Ayaydın başkanlığında toplanmıştır. Bu toplantıda Belediyenin beş yıllık imar programı üzerinde durulmuştur. Belediye Başkanı Nafiz Karabudak, programın ana hatları ile ilgili mecliste açıklayıcı bir konuşma yapmıştır. Bu program içerisinde yer alan işler şöyledir:

“Aydın şehrinin su tesisatı, elektrik tesisatının genişletilmesi, asri mezarlık, buz fabrikası, soğuk hava depoları, şehrin ağaçlandırılması, tesviye turabiye, kanalizasyon etüt projesi, yeniden Pazar yerleri tesisi, Cumhuriyet Meydanının imarı, çay kenarındaki setlerin ıslahı ve icap eden yerlere yeni setler ilavesi, süt çocuğu muayene ve müşavere evi binası, yeniden bir belediye binası inşası ve bulvarlara parke döşenmesidir.”³⁶⁸

Bu program için beş yıl içerisinde Belediye Bütçesinden 276.000 lira harcanacaktır. Bu program mecliste ittifakla kabul edilmiştir.³⁶⁹

1.9.8. Zabıta İşleri

Belediye Daimî Encümeni 26 Temmuz 1937 öğleden sonra Belediye Başkanı Vekili Raif Aydoğdu başkanlığında toplanmış ve biriken evraklar karara bağlanmıştır. Ayrıca Belediye uyarı ve yasaklarına uymayanlar hakkında zabıt tutularak para cezası kesilmiştir. Para cezası kesilen esnafların isimleri şöyledir:³⁷⁰

³⁶⁵ *Akşam*, 18 Nisan 1938.

³⁶⁶ *Akşam*, 10 Kanun-i Sani 1938, *Akşam*, 20 Kanun-i Sani 1938.

³⁶⁷ *Akşam*, 18 Nisan 1938, *Akşam*, 29 Mayıs 1938.

³⁶⁸ *Aydın*, 22 Nisan 1938.

³⁶⁹ *Aydın*, 22 Nisan 1938.

³⁷⁰ *Aydın*, 27 Temmuz 1937.

Tablo 1.31. Ceza Verilen Esnafın Listesi

Adı Soyadı ³⁷¹	Mesleği	Suç	Cezası
Süleyman Sıngın	Dondurmacı	Yaya kaldırımını işgal etmek	1 Lira
Mehmet Kuş	Elbiseci (Gazi Bulvarında)	Yaya kaldırımını işgal etmek	1 Lira
Şakir Güntürk	Ekmekçi (Çavuş köprüsünde)	Damgasız ekmek çıkarmak	1 Lira

Belediye Daimî Encümeni diğer bir toplantısında ekmek meselesi üzerinde durmuştur. Birinci tür ekmeğin İzmir düz kırma unu ayarında yapılmasına karar verilmiştir. Ayrıca fırınların bu tür unu bulmakta zorlanması halinde Belediye devreye girerek bu unu tedarik edecektir. Bunun için Belediye sermaye ayırmıştır. Gerekirse Belediye şehrin ekmek ihtiyacını karşılayacak bir şekilde kendini hazırlamıştır. Ekmek narhında ise bir değişim olmamıştır.³⁷²

Zabıta işleri genelde kurallara uymayan esnafa, küçük para cezaları verilerek geçiştirilmiştir. Belediyenin özel bir yaptırım olmadığı sürece de bu durum böyle devam etmiştir. Çalışma saatlerinin uygulanması, narh ve dükkanların denetlenmesinde de zabıta kullanılmıştır. Fakat az sayıda çalışan olması sebebi ile Belediye zabıtası şehrin bazı noktalarında yetersiz kalmıştır.

1.9.9. Sağlık İşleri

1.9.9.1. Şehir sağlığı çalışmaları

Belediye şehirde oluşan dönemlik veya salgın hastalıklarla mücadele etmiştir. Bu mücadelede ki en önemli etken, şehirde yaygın bir hastalığa dönüşmeden önlemler almak ve oluşan hastalıkları kısa sürede ortadan kaldırmak istemiştir. 1937 yılında Aydın'da ortaya çıkan boğmaca öksürüğü vakalarının artması, Belediyeyi tedirgin etmiştir. Bu nedenle çocuklarda ölümlerle sonuçlanan bu hastalığın önlenmesi için Belediye Sıhhat Heyeti harekete geçmiştir. Şehirde mahalle mahalle gezerek, hasta çocukların tedavi edilmesi sağlanmıştır. Tedavi ve aşılarda halka Belediye tarafından ücretsiz sağlanmıştır.³⁷³

Belediye Meclisi, Belediye Başkanı Nafiz Karabudak başkanlığında 18 Nisan 1938 Pazartesi öğleden sonra toplanmıştır. Toplantıda bazı hastalıklara neden olan karasinek mücadelesi için, Vilayet Hıfzıssıhha Meclisince ittihaz olunan karara uygun olarak aşağıda belirtilen maddeleri Belediye uyarı ve yasakları içerisine almıştır.

³⁷¹ Aydın, 27 Temmuz 1937.

³⁷² Aydın, 19 Teşrin-i Sani 1937.

³⁷³ Aydın, 28 Temmuz 1937.

1. Şehir dahilinde mevcut umumi ahırlar sıhhi şartlara ve ahırlar talimatnamesine uygun olacaktır.

2. Umumi ve hususi ahırlarda gübre teraküm ettirilmeyecek, hayvanların altından alınan gübreler ya sinek girmeyecek şekilde yapılmış fenni gübreliliklerde muhafaza edilecek ve yahut belediyenin göstereceği umumi gübrelilere nakledilerek orada imha edilecektir.

3. Gıda maddesi satan bütün dükkanlarda, umumun toplanmasına, yatıp kalkmasına, taranıp temizlenmesine mahsus olan yerler de ihtiyaca göre mütaaddit sinek kapanları bulundurulacaktır.

4. Eskiden mevcut ve açıkta yapılmış olan gayri sıhhi helalar koku neşretmeyecek ve sinek girmeyecek şekilde ıslah ettirilecektir.³⁷⁴

Belediye bu uyarı ve yasaklara uymayacaklar için ise Belediye Ceza Kanununa göre para cezası ile cezalandırılacaklarını belirtmiştir. Belediye salgın hastalıklardan çekinmiş ve basit nedenlerden dolayı bu hastalıkların oluşmasına izin vermemeye çalışmıştır.

1.9.10. İtfaiye Teşkilatı

Aydın Belediyesi İtfaiye Teşkilatı, 1932 yılından itibaren modernleşmeye başlamıştır. İlkel bir durumda olan itfaiye teşkilatı, yangın söndürmede yetersiz kalmıştır. İlk olarak bir motopomp alınmıştır. Motopomp kullanımı bilinmediği için bir Alman uzman getirilmiş ve itfaiye erlerine öğretilmiştir. Nafiz Bey döneminde ise itfaiye araçlarına 1 adet arazöz eklenmiştir. Bu sayede yangınlara müdahale daha hızlı yapılmaya başlanmıştır. Bir süre itfaiye ile tozlu sokaklarda sulanmıştır.³⁷⁵

Tablo 1.32. İtfaiye Teşkilatı Araç-Gereç, Personel Sayısı ve Maaşları

Yıllar	Arazöz	Motopomp	Tekerlekli Tulumba	Tekerleksiz Tulumba	İtfaiye Levazımı Bedeli Lira	İtfaiye Adet	Hizmetliye Verilen Yıllık Maaş
1934	1	1	2	-	4000	6	1800
1935	1	1	2	-	4000	6	1632
1936	1	1	2	-	4000	6	1980
1937	1	1	2	-	4000	6	2040
1938	1	1	2	-	4000	6	1981

³⁷⁴ Aydın, 19 Nisan 1938.

³⁷⁵ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Belediyeler İstatistiği (1929-1938), Ankara, 1941, s.678.

2. BÖLÜM

2. İNÖNÜ DÖNEMİ AYDIN BELEDİYESİ

2.1. İkinci Dünya Savaşı Dönemi Genel Durum

II. Dünya Savaşı, sadece savaşa katılan ülkeleri değil savaşa katılmayan ülkeleri de etkilemiştir. Bu etkilenme daha çok ekonomik olmuştur. Bu dönemde katılanlarda katılmayanlarda askeri anlamda hazırlığa girişmişler ayrı bir maliyet çıkmıştır. Savaşın boyutu kestirilemediğinden Türkiye’de önlemler almak zorunda kalmıştır. Alınan bu önlemler Türkiye’yi ekonomik yönden etkilemiştir. Savaşa girme olasılığı nedeniyle Türkiye’de seferberlik ilan edilmiştir. Böylece Türkiye savaş dönemi boyunca savaşa hazır bir şekilde beklemiştir. Bu durum ülkenin “*Denk Bütçe*” ilkesinin bozulmasına neden olmuştur. Türkiye bu savaşa hazırlıksız yakalanmasından dolayı savunma masrafını piyasaya para sürerek gidermeye çalışmıştır. Ancak bu yol ülkeyi enflasyona sürüklemiştir. Bu nedenle ülkede özel girişimler durma noktasına gelmiştir. Tüketim artmış üretim azalmıştır.³⁷⁶

Savaşın başladığı ilk günlerden itibaren Türkiye’de temel ihtiyaç malzemelerinde fiyatların artacağı ve vurgunculuk endişesi devleti tedbir almaya yöneltmiştir. Alınan tedbirlerle fiyat artışlarının önlenmesi amaçlanmıştır.³⁷⁷ Bunun için 21 Şubat 1940 tarihinde Millî Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun savaş dönemi Türkiye’nin ekonomi politikasını belirlemiştir.³⁷⁸ Ancak yapılan çalışmalar sonucunda hayat pahalılığı önlenememiş, tedbirler yetersiz kalmıştır. Bu ekonomik buhranda narh sistemi, fiyat kontrolü ve karne uygulaması gibi uygulamalar yapılmıştır. Hatta devlet fiyatları kırabilmek için Kooperatif Birlikleri ile Evkaf İdaresi elinde ki yağları piyasaya düzenli olarak sürmüş ve böylece hem ekonomik hem de kanun gücüyle mücadelesini sürdürmüştür.³⁷⁹ Devlet temel ihtiyaç malzemelerini temin etmek için büyük çaba göstermiştir. Halka devlet eliyle

³⁷⁶ Güneş, G. (2018). Savaş Ekonomisi Uygulamaları İçinde II. Dünya Savaşı Yıllarında Aydın’da Varlık Vergisi, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt XVIII, Sayı 37, s. 646-647.

³⁷⁷ BCA, 30-1-0-0/34-204-1, Gözcü, A. (2018). İkinci Dünya Savaşı Türkiye’inde Ekonomik Durumun Sosyal Hayata Etkilerine Dair Bazı Tespitler, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 62, Yıl 2018, s.93.

³⁷⁸ Utkugün, C. (2016). *İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Ekonomik Sıkıntıların Sosyal Hayata Etkileri (1939-1945)*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar, s.85, Güneş, G. (2018). *a.g.m.*, s.648.

³⁷⁹ BCA, 30-1-0-0/98-606-1, Gözcü, A. (2018). *a.g.m.*, s.93-94, Utkugün, C. (2016). *a.g.t.*, s. 270-278.

şeker dağıtımı,³⁸⁰ kahve dağıtımı,³⁸¹ yakacak dağıtımı,³⁸² akaryakıt vs. gibi ihtiyaçlar temin edilerek sağlanmıştır.³⁸³

Devlet, Millî Koruma Kanunu'ndan sonra 1942 yılında savaş dönemine özgü Varlık Vergisi Kanunu çıkartmıştır. Bu kanunla savaş dönemini fırsata çevirerek servet sahibi olanları vergilendirmek istenmiştir. Savaş dönemi haksız kazanç sağlayan kişilerin birikimlerinin bir kısmını alarak mevcut ekonomik durumun ortaya çıkardığı sorunlarının paylaşılmasının adil bir şekilde sağlanması istenilmiştir. Servetlerden alınan vergiyle piyasada ki paranın azaltılarak enflasyona son verilmek amaçlanmıştır. Diğer bir hedef ise piyasada mal yokluğunu önlemektir. Ancak bu kanun uzun yıllar tartışılacak bir uygulama olarak tarihe geçmiştir.³⁸⁴

Bunların dışında savaş ile birlikte göçlerde başlamıştır. Bu durum savaşın yaşandığı bölgede bulunan ülkeleri ekonomik ve sosyal açıdan olumsuz etkilemiştir. Türkiye'de bu göçlerden etkilenen ülkeler arasında yer almıştır. Türkiye'ye göç eden mülteci sayısının çok olmasında ki en önemli pay Almanya'nın Yunanistan'a saldırmasıdır. Savaşın sınırlarımıza dayanması hem denizden hem de karadan büyük göç hareketlerine neden olmuştur. Göç edenler arasında etnik köken ve din farklılıkları ise oldukça farklıdır. Türkiye'ye gelenlerin içerisinde Türklerin dışında Yunan, İtalyan, Alman, Yahudi, Polonyalı ve İngiliz gibi mülteciler bulunmaktadır. Bu göç dalgası Türkiye'de mülteciler için iâşe, barınma ve korunma gibi ek sorumluluk ve yük getirmiştir. Ekonomik yönden sıkıntılı bir süreçten geçen ülkede mültecilerin gelmesiyle birlikte savaş ekonomisine göçmenlerde eklenmiştir. Türkiye bu göçleri kabul etmesiyle ölüme sürüklenen insanları kurtarmış ve büyük bir sorumluluk üstlenmiştir.³⁸⁵

Zorlu bir dönem geçiren Türkiye, savaşa fiili olarak girmeden II. Dünya Savaşı defterini kapatmıştır. Bu süreçte İnönü mümkün olduğunca ülkenin ekonomik durumu, savunma ve güvenlik gibi konulara yoğunlaşmıştır. Savaş nedeniyle ülke insanı büyük yokluklar çekmiştir. Türkiye'de asker sayısının artması ve üretimin düşmesi genel ekonomiyi de büyük oranda etkilemiştir. Tüm bu şartlara rağmen sürekli olarak yeni kanunlarla ekonomiye şekil verilmek istenmiştir. Devlet eli ile yapılan bu müdahaleler sonra

---

³⁸⁰ Utkugün, C. (2016). *a.g.t.*, s. 279-285.

³⁸¹ Utkugün, C. (2016). *a.g.t.*, s. 285-288.

³⁸² Utkugün, C. (2016). *a.g.t.*, s. 291-296.

³⁸³ Utkugün, C. (2016). *a.g.t.*, s. 296-302.

³⁸⁴ Utkugün, C. (2016). *a.g.t.*, s. 133, Güneş, G. (2018). *a.g.m.*, s. 649-650.

³⁸⁵ Gözcü, A. (2018). *a.g.m.*, s. 92.

ki yıllarda tartışmalara neden olmuştur. Savaş sadece ekonomiyi değil, şehirlerin gelişimini de etkilemiştir. Bu durumdan Aydın Belediyesi de payını almıştır. Avrupa’da çıkan savaş nedeniyle Belediye tarafından verilen siparişler zamanında getirilememiş ve şehir halkı sıkıntı çekmiştir. Ayrıca ekme, un vd. temel ihtiyaç malzemesi teminatında da Aydın Belediyesi zorlanmıştır. Şehirde yaşanan sıkıntılar süreklilik göstermiş ve savaş boyunca devam etmiştir.

2.2. Etem Menderes Dönemi³⁸⁶

2.2.1. 1938 Belediye Seçimleri

Tek Parti Döneminin ikinci yerel seçimleri 1938 yılında yapılmıştır. Bu seçimlerde il merkezi olan belediye sayısı 544 olup ilçe belediye sayısı ise 367’dir. Bu merkezlerin dışında köylerde ise 115 belediye bulunmaktadır. Bu seçimlerde de kent süslemesi yapılmıştır. Bu süslemelerden kasıt Türk Bayrağıdır. Ayrıca yine müzikli eğlencelerde düzenlenmiştir. Bu seçimlerde Ankara ve İstanbul’da seçimlere katılım diğer yıllara oranla yüksek olmuştur. Diğer bir ayrıntı ise 1938 Ankara Belediye Meclisine seçilen üyeler arasında Vehbi Koç’ta yer almaktadır. Celal Bayar seçim nedeniyle Atatürk’ü bilgilendirmek için çektiği telgrafta halkın oylarını CHP’ye verdiğini haber vermiştir. Atatürk’te bu durumdan memnuniyetlerini bildirmiştir.³⁸⁷

---

³⁸⁶ Nüfusta kayıtlı tam adı İbrahim Etem Menderes’tir. Etem Menderes 1899 yılında İzmir’de doğmuştur. Ancak (002/01.71.102) Aydın, Merkez Balcılar Mahallesi nüfusuna kayıtlıdır. Çocukluktan itibaren çiftçilikle uğraşmıştır. Daha sonra Ankara Hukuk Fakültesi’nde eğitim görmüş ve avukat olmuştur. Avukatlığın yanında çiftçiliği de sürdürmüştür.

1938 Belediye Seçimlerinde Aydın Belediye Başkanlığına seçilmiştir. Ancak görevi başında iken 24 Nisan 1941 tarihinde yeniden askerliğe alınmış, 1 Ağustos 1942 tarihinde ise terhis edilmiştir. Askerlikten terhis edildikten sonra tekrar Aydın Belediye Başkanlığı görevini yürütmüştür. Siyasete SCF ile başlamış, SCF’nin kapatılmasının ardından siyasi yaşamını CHP’de sürdürmüş, çok partili yaşama geçilmesiyle DP’ye katılmıştır. 1960 Askeri Müdahalenin ardından, Anayasayı ihlal suçundan 10 yıl hapis cezası verilmiştir. Ancak sağlık sorunları gerekçesiyle kalan cezası 30 Ocak 1965 tarihinde affedilmiştir. Etem Menderes, 18 Eylül 1992 tarihinde vefat etmiştir. Naaşı Aydın Telli Dede Mezarlığında toprağa verilmiştir. Öztürk, K. *Türk Parlamento Tarihi TBMM IX. Dönem (1950-1954) VII. Cilt*, TBMM Vakfı Yayınları No:18, Ankara, s. 106. Yetkin, B. (2018). *İbrahim Etem Menderes (Siyasî Hayatının Demokrat Partili Yılları)*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, s.10-16, Aydemir, Ş. S. (2001). *Menderes’in Dramı*, (7. Basım) İstanbul: Remzi Kitabevi, s.73, Yücel, M. S. (2001). *Demokrat Parti*, İstanbul: Ülke Kitapları, s.52, <https://www.msb.gov.tr/Bakanlar/Detay/ibrahim-ethem-menderes> (14.03.2019), BCA, 30-11-1-0/310-3-6, <http://www.ismetinonu.org.tr/tarihte-bugun-15-mart/> (erişim 1 Kasım 2018), <https://www.msb.gov.tr/Bakanlar/Detay/ibrahim-ethem-menderes> (14.03.2019).

³⁸⁷ BCA, 490-1-0-0/4-19-12, Turan, A. E. (2008). *a.g.e.*, s.73, Aydoğan, E. ve Mahmutoğlu, T. B. (2013). *a.g.m.*, s.140.

2.2.1.1. 1938 Belediye Seçimlerinden önce CHP genel yönetim kurulunun çalışmaları

Belediye seçimleri nedeniyle CHP genel yönetim kurulu seçim güvenliği ve oy kullanımını ile ilgili bazı önemli kararlar almıştır. Alınan kararlara göre seçim zamanı merkezden gözlemciler gönderilecek ve belediye azalarını her yerin parti teşkilatı belirleyecektir. Ayrıca Belediyeler 4 yıllık çalışmalarını temsilciler ile halka bildireceklerdir.

CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya Başkanlığında toplanılarak, 1938 Belediye Seçimleri için hükümet ve partinin gerekli esasları tespit edilmiştir. Bunun için bir talimatname kanunu ve parti mevzuatı düzenlenmiştir.³⁸⁸ Ayrıca bunun dışında seçimlerin nasıl yapılacağı ve seçilecek azaların nitelikleri açısından düzenlemeler yapılmıştır. Bu yeni düzenlemeye göre Eylül ayı içerisinde belediye seçimi ile ilgili bütün kanuni tören bitirilecek ve Türkiye’de ki bütün belediye yerlerde 10 Teşrin Evvel’de seçimler sona erecektir. Kazananlarda aynı gün ilan edilecektir. Tek dereceli yapılacak seçimlerde kadınlarda oy kullanacak ve halk oyunu doğrudan doğruya verecektir. Bu sebeple kadınların seçimlere katılması partiye bir görev olarak verilmiştir. Bu karar doğrultusunda Aydın Belediye Meclisine, 2 asil 1 yedek aday kadın seçilmiştir. Seçimlerde suiistimaller olmaması için gerekli önlemler alınacak ve aza adayları partinin yoklama usulüne uygun olarak her yerin parti teşkilatı tarafından tespit ve ilan edilecektir.³⁸⁹

Seçilecek azaların vatana millete bağlılığının yanı sıra kamu hizmetleri ile alakadar olabilecek ve halk tarafından sevilen kişiler olması belirtilmiştir. Parti mahalli idare heyeti hem yoklamaların ve hem de seçiminin bu esaslar dairesinde cerayanını temin maksadı ile merkezden mahalline gözlemciler gönderilecektir. Belediye seçimi bittikten sonra her vilayette umumi meclis azalıkları seçimi yapılacaktır. Bu seçim yeni esaslara göre hazırlanacaktır. Yeni talimatname doğrultusunda tüm belediyeler seçim propagandası yapacaklardır. Bu propaganda sürecinde belediyeler dört yıllık icraatlarını ve yapacaklarını yayınlayacaklardır. Ayrıca adayların, halk hatiplerinin halka konferans vermesi, partinin gazeteleri ve radyoları kullanması yapılacak diğer propagandalarıdır. Seçim sürecinde parti ve halkevi binaları süslenecek ve resimli aydınlatmalar kullanılacaktır.³⁹⁰

---

³⁸⁸ BCA, 490-1-0-0/4-18-27.

³⁸⁹ *Aydın*, 3 Ağustos 1938.

³⁹⁰ *Aydın*, 3 Ağustos 1938, BCA 490-1-0-0/4-18-27.

2.2.1.2. Aydın Belediye Meclisinin 1938 Belediye Seçim Çalışmaları

Belediye Meclisi, Belediye Başkanı Nafiz Karabudak başkanlığında toplanarak, 1938 Belediye Seçimlerinin başlangıç ve bitiş günlerini belirlemişlerdir. Toplantıda halkın bahçelerde olacağı göz önünde bulundurularak, seçimlerin bir günde yapılmasının mümkün olmayacağı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle seçimlerin 3 Teşrin-i Evvel 1938 tarihinde başlanması ve 8 Teşrin-i Evvel 1938 tarihinde sona ermesi kararlaştırılmıştır. Sandıkların ise Belediye dairesine konulması onaylanmıştır.³⁹¹

Belediye seçimini idare etmek üzere oluşturulacak olan İntihap Encümeni için, her mahalleden okuryazar ikişer kişi seçilecek, bunun için Belediye, Emniyet Memurluğuna bir tezkere yazmıştır. Tezkereye göre her mahallede ikişer kişi seçilerek, Eylül'ün altısına kadar Belediyeye bildirilmeleri istenmiştir. Bu işi emniyet amirliği, polis aracılığı ile mahallelerde ikişer kişinin seçilmesini sağlayacaktır. Her mahalleden seçilen bu kişiler 7 Eylül günü Belediyede toplanarak kura ile 10 İntihap Encümeni seçilecektir. Seçim defterleri ise 8 Eylül'de Belediye kapısına asılacaktır.³⁹²

Bu çalışmaların yapılmasının ardından İntihap Encümeni belirlenmiştir. Buna göre seçilen mahalle temsilcileri kura sırasına göre şöyledir:

1. Hasan Efendi Mahallesinden Fuat Erlaçın
2. Köprülü Mahallesinden Zati Zengi
3. Ramazanpaşa Mahallesinden Cemal Ergenekon
4. Fevzi Türkan
5. İsmail Hakkı Şerit
6. Mehmet Cantok
7. Mustafa Öngen
8. Halil Övge
9. Orhan Çiftçi

---

³⁹¹ *Aydın*, 6 Eylül 1938.

³⁹² *Aydın*, 2 Eylül 1938.

10. Hüseyin Üntürk

11. Alican

12. Ragıp Ege

13. Yusuf Aydın

14. Osman Becerik

15. İhsan Taş

16. Hakkı Öztep

17. Mazhar Ertuğ

18. Mustafa Gülaydın

19. Mehmet Oktay

20. Ahmet Şaleş

21. Halil Şit

22. İbrahim Cirit

23. Rıza Oygan

24. Şükrü Saray

25. Talat Posacı

26. Ali Sezgin

Encümenlik için sayı 6 olarak belirlenmiştir. Bu isimlerden seçilen 6 kişi şunlardır:

1. Fuat Erlaçın

2. Zati Zengi

3. Cemal Ergenekon

4. Fevzi Türkan

5. İsmail Hakkı Şerit

6. Mehmet Cantok

1938 Belediye Seçimleri nedeniyle, 8 Eylül 1938 Çarşamba günü askıya çıkacak olan İntihap Defterleri, 14 Eylül 1938 Çarşamba günü saat 18.00'da askıdan indirileceği Aydın Gazetesi aracılığı ile duyurulmuştur.³⁹³

1938 Aydın Belediye Seçimi için yapılan açıklamada, seçim 3 Teşrin-i Evvel 1938 Pazartesi günü başlayıp, 8 Teşrin-i Evvel 1938 Cumartesi günü saat 12.00'de sona erecektir. Belediyeler kanununun 41. ve 42. maddelerine göre, seçimlerde herkes nüfus cüzdanları ile birlikte sandığa gideceklerdir. Okuma yazma bilmeyenler ise güvendikleri kişilere yazdırıp oy kullanacaklardır. Seçmen defterde bulunan isimlerinin karşısına imza atacaklar, bilmiyorsa parmak basacaklardır. Seçimlere seçmenlerin çoğunluğunun katılmaması durumunda ise seçimlerin bir hafta daha uzatılacağı, bu nedenle sandık açılmayacak ve bir hafta daha seçim devam eder. Fakat uzatılan bir hafta sonunda sandık 42. maddeye göre açılır.³⁹⁴

Seçim sonunda, oylar sayıldıktan sonra her aza ne kadar oy almışsa sırası ile açıklanır. Eşit oy alan azalar ise evli olan, evli ise yaşı büyük olan, bu da eşitse çocuk sayısının çokluğuna göre belirlenir. Bunlarda da eşit durumda ise aza kura ile belirlenir.³⁹⁵

Aydın Belediye Meclisi asıl ve yedek aza adayları 24 Eylül 1938 tarihli parti yoklamasında belirlenmiştir. Liste şöyledir:

---

³⁹³ *Aydın*, 7 Eylül 1938.

³⁹⁴ *Aydın*, 28 Eylül 1938.

³⁹⁵ *Aydın*, 28 Eylül 1938.

Tablo 2.1. Asıl Üyeler

Asıl üyeler
1. Ruhiye Tellioglu
2. Saime Yazgan
3. Avukat Ahmet Boratav
4. Ahmet Şakiroğlu
5. Ekrem Çiftçi
6. Etem Menderes
7. Halim Aysin
8. Doktor Hulusi Eralp
9. Hamit Altıparmak
10. Hasan Çetinbaş
11. Mustafa Adalı
12. Nafiz Karabudak
13. Nail Çiftçiergon
14. Avukat Osman Akçasu
15. Ömer Ayaydın
16. Rüştü Başkoru
17. Raif Günaydın
18. Raif Aydoğdu
19. Refik Süvari
20. Süleyman Eraydın
21. Ragıp Ege
22. Salih Akbaş
23. Ziya Evren
Yedek Üyeler
24. Bayan Hava Tanlay
25. Arif Kanyıldız
26. Ahmet Yaşigán
27. Ahmet Atay
28. Emin Eminalar
29. Haydar Aydın
30. Hilmi Kunduracı
31. Hasan Sabuncu
32. İbrahim Şakiroğlu
33. İhsan Taş
34. İsmail Hakkı Şerit
35. İbrahim Akgün
36. Lütfi Taşkın
37. Mustafa Bayav
38. Mustafa Boyacıoğlu
39. Mehmet Özaydın
40. Mehmet Ali Sezgin
41. Mitat Levent
42. Nuri Çolakoğlu
43. Rahmi Önder
44. Rıza Özkavruk
45. Veysel Kültür
46. Avukat Zati Zengi ³⁹⁶

³⁹⁶ Aydın, 2 Teşrin-i Evvel 1938.

2.2.1.3. 1938 Aydın Belediye seçimleri

Seçim sabahı, halkın oy kullanmaya gelmesiyle birlikte, Belediyenin etrafı kalabalıklaşmaya başlamıştır. 1938 Aydın Belediye Seçimlerinde ilk oyu Cumhuriyet Mahallesinden Hüsnü Konakçı kullanmıştır. Daha sonra Milli Aydın Bankası Direktörü Akil Bey ve eşi Suad Hanım kullanmıştır. Seçim nedeni ile Belediye binası bayraklar ile süslenmiş, kapıya halk kürsüsü konulmuştur. Seçimler devam ederken buradan söylevler verilmiştir. Seçimlerin ilk gününde 1000'e yakın oy kullanılmıştır. 8000 seçmeni olan Aydın için seçimlerde ilk gün iyi bir başlangıç olmuştur.³⁹⁷

CHP Genel Yönetiminin 1938 Belediye Seçimleri nedeniyle aldığı karar doğrultusunda Aydın Belediyesi, ikinci seçim devresinde yaptığı işleri anlatan bir kitapçık bastırmıştır. Kitapçıkta elektrik ve su işlerinde yapılan çalışmalar geniş yer almıştır. Bunların dışında şehir sağlığı, bütçe, parasal sorunlar, sosyal kalkınma ve bunların uygulanması ile elde edilen sonuç kitapçıkta anlatılmıştır. Bu sonuçlar istatistikler ve resimler ile gösterilmiştir. Bu kitapçık bir nevi halka hesap vermek olarak açıklanabilir.³⁹⁸

1938 Belediye Seçimlerinde, ülkede tek parti olması nedeniyle seçimde halk oyların tamamını CHP'ye vermiştir.³⁹⁹ Seçimlerden sonra, Aydın Belediyesi tarafından gazeteye verilen ilanda, ilk Belediye Meclisi toplantısının 1 Teşrin-i Sani 1938 Salı günü saat 20.00'da yapılacağı, bu toplantıda Aydın'ın yeni belediye başkanı, daimî encümen azaları ve meclis encümenleri azaları seçileceği duyurulmuştur.⁴⁰⁰

2.2.1.4. Belediye başkanı seçimi

Seçim sonrasında Belediye Meclisi ilk kez 1 Teşrin-i Sani 1938 Salı günü, Belediye binasında toplanmıştır. Toplantıya eski belediye başkanı Nafiz Karabudak başkanlık etmiştir. Belediye başkanı seçimi yapılacağı için, Nafiz Bey Başkanlığı en yaşlı üye olan Salih Akbaş'a bırakmıştır. Gizli yapılan oylama sonunda Etem Menderes, Aydın Belediye Başkanı seçilmiştir.⁴⁰¹ Dahiliye Vekaleti tarafından belediye başkanlığı, 31 Kanun Evvel 1938 tarihinde onaylanmıştır.⁴⁰² Etem Menderes'in belediye başkanlığı görevi,

³⁹⁷ *Aydın*, 4 Teşrin-i Evvel 1938.

³⁹⁸ *Aydın*, 5 Teşrin-i Evvel 1938.

³⁹⁹ *Aydın*, 9 Teşrin-i Evvel 1938, *Aydın*, 15 Teşrin-i Evvel 1938.

⁴⁰⁰ *Aydın*, 26 Teşrin-i Evvel 1938.

⁴⁰¹ *Aydın*, 4 Teşrin-i Sani 1938.

⁴⁰² BCA 30-11-1-0/127-47-19, Etem Menderes'in belediye başkanlığının onaylanması Ek 5.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından onaylanmış ve vilayet makamına bildirilmiştir.⁴⁰³ Bu haber Valilikten Belediyeye aynı gün gönderilmiştir.⁴⁰⁴

2.2.2. Atatürk'ün Cenaze Törenine Giden Aydın Heyeti

Atatürk'ün ölümü tüm yurttaki olduğu gibi Aydın'da da büyük bir üzüntü yaratmıştır. Haberi 10 Teşrin-i Sani günü saat 13.00'da Halkevinin yaptığı anons ile alan Aydın halkı ilk önce şaşkına dönmüş, ardından şehirde bir matem havası oluşmuştur. Şehir büyük bir değeri kaybettiğinin farkındadır. Ülke genelinde herkes gözyaşı döktüğü gibi Aydın'da halk gözyaşlarını tutamamıştır. Atatürk'ün cenaze merasimi nedeniyle Aydın'da da bir tören düzenlenmesi için Valilik tarafından karar alınmıştır. Bu karara göre 21 Teşrin-i Sani günü ilk tören saat 11.00'da Halkevinde yapılacaktır. Şehirde ikinci tören ise saat 14.00'da Cumhuriyet Alanında yapılacaktır. Hatta tören programı genişletilmiş, CHP tarafından yeni bir program düzenlenmiştir. Bunun dışında Dahiliye Vekaleti tarafından da bütün illere bir tören programı gönderilmiştir.⁴⁰⁵

Aydın'dan Atatürk'ün cenaze törenine gidecek heyet, 15 Teşrin-i Sani 1938 akşamı bir toplantı ile belirlenmiştir. Toplantıya Vali Özdemir Günday başkanlık etmiştir. Partide gerçekleşen toplantıya Belediye Meclisi üyeleri de katılmıştır. Ankara'da 21 Teşrin-i Sani 1938 Pazartesi günü yapılacak tören için, Aydın'ı temsil edecek heyette Belediye Meclisini Etem Menderes, Partiyi Nafiz Karabudak ve halkı temsilen çiftçi Fuat Erlaçın ittifakla seçilmiştir.⁴⁰⁶

Atatürk'ün cenaze törenine gidecek Aydın heyeti ayrı ayrı gitmiştir. İlk olarak Fuat Erlaçın ve Nafiz Karabudak 16 Teşrin-i Sani 1938 akşamı tren ile gitmişlerdir. Heyetin geriye kalanı ise 17 Teşrin-i Sani 1938 akşamı tren ile hareket etmişlerdir. İkinci giden heyet içerisinde Belediye Başkanı Etem Menderes ve Halkevi Başkanı Neşet Akkor yer almıştır.⁴⁰⁷

---

⁴⁰³ *Aydın*, 14 Kanun-i Sani 1938.

⁴⁰⁴ *Aydın*, 15 Kanun-i Sani 1938.

⁴⁰⁵ Güneş, G. (2006). *a.g.e.*, s. 93-116.

⁴⁰⁶ *Aydın*, 16 Teşrin-i Sani 1938, Güneş, G. (2006). *a.g.e.*, s.100-102.

⁴⁰⁷ *Aydın*, 18 Teşrin-i Sani 1938.

2.2.3. Atatürk Anıtı

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sanata devlet tarafından destek verilmiştir. Sanata destek vermenin tek nedeni estetik bir kaygı olmayıp, çağdaşlaşmayı sağlamak ve devrimlerin halka benimsetilmesini görsel olarak desteklemektir. Ülkede okuma-yazma oranının düşüklüğü görselliğin öneminin artmasına neden olmuştur. Bu nedenle sanatın insanları kolay etkileyebilme özelliğinden faydalanılmıştır.⁴⁰⁸ Tek Parti Döneminde anıt yapma işi devlet himayesinde sürdürülmüştür. 1950'den sonra ise devlet eliyle heykel yapımı azalmış ancak gelenek devam etmiştir. Yaptırılan anıtlar devrimlerin zaferi simgesi idi. Özellikle şehirlerin merkezi yerlerine yaptırılarak bu zaferlerin belgelenmesi sağlanmıştır.⁴⁰⁹

Devrimlerin, zaferlerin, başarıların ve sanatın simgelenmesinin dışında bir de bunları sağlayan devletin kurucusu olan Atatürk'ün Heykellerinin yapımı işine gelinmiştir. Bu heykeller aynı zamanda iktidarın gücünü de temsil edecektir.⁴¹⁰ Ülkemizde ilk Atatürk Anıtı, Avusturyalı heykeltıraş Heinrich Krippel'in yaptığı 3 Teşrin-i Evvel 1926 tarihinde açılışı gerçekleşen Sarayburnu Atatürk Heykeli'dir. Bu ilk heykelin Osmanlı Başkenti olan İstanbul'a Topkapı Sarayı'nın karşısına dikilmesi de egemenlik ve güç meselesidir. 29 Teşrin-i Evvel 1926 tarihinde Türkiye'de ki ikinci Atatürk Anıtı Konya'ya yine Krippel tarafından yapılarak heykel açılışı gerçekleşmiştir. Cumhuriyetin Başkenti Ankara'ya ise ilk heykel İtalyan Pietro Canonica tarafından yapılarak 4 Teşrin-i Evvel 1927 tarihinde Etnografya Müzesi bahçesinde açılışı gerçekleşmiştir. Bunu Zafer Meydanı'nda bulunan Mareşal üniformalı Atatürk Anıtı izlemiştir. Daha sonra Ankara'ya Krippel tarafından 1927 yılında Ulus Meydanı'na Atlı Atatürk Anıtı yapılmıştır.⁴¹¹ Bu anıt yapımı daha sonra bütün ülkede yaygınlaşmıştır.

Atatürk Anıtı yapımının yaygınlaşmasından dolayı hükümet bazı düzenlemelere gitmiştir. Dahiliye Vekili imzalı belgede Atatürk Anıtı yapımı girişimlerinden mutluluk duyduklarını belirtmişlerdir. Ancak herhangi bir yere dikilecek Atatürk Anıtı için uzman bilgisi ve plan gerektiği ifade edilmiştir. Bundan dolayı vilayet ve belediyelerin yaptırmak

⁴⁰⁸ Öndin, N. (2003). *Cumhuriyet'in Kültür Politikası ve Sanat 1923-1950*, İstanbul: İnsancıl Yayınları, s. 69.

⁴⁰⁹ Ekinci, N. (2007). *Akdeniz Bölgesi'ndeki Atatürk Anıtları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, s. 22.

⁴¹⁰ Paralara devlet başkanının fotoğrafının basılması gibi gücü simgeleyen objelerden bir benzeri de devlet yöneticilerinin heykelleridir.

⁴¹¹ Osm, Kıvanç, *Cumhuriyet Dönemi (1923-1946) Anıt Heykellerinin Heykel Sanatımızın Gelişimine Katkısı*, 24-26 Eylül 1995 tarihinde Uludağ Üniversitesi tarafından düzenlenen ulusal heykel sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur, s.131, Ekinci, N. (2007). *a.g.t.*, s.24.

istediği Atatürk Anıtı için anıt resim ve planlarının keşif evrakı ile birlikte merkeze gönderilmesi istenilmiştir. Merkezde anıt projesi onaylandıktan sonra ancak yapımına izin verilebileceği net bir şekilde açıklanmıştır. Bu işlem yapılmadan anıt yapım işine girişilmemesi istenilmiş ve izinsiz yapılamayacağı belirtilmiştir.⁴¹²

Atatürk Anıtı yapımı işi Aydın'da yıllardır gündeme gelen bir mesele olmuştur. En sonunda Atatürk Anıtı Projesi için somut adımı Milli Aydın Bankası atmıştır. Banka idare meclisi toplantısında aldığı kararla, Atatürk Anıtı için Belediyeye 500 lira tahsis etmiştir. Banka bu yardımla anıt için ilk tuğlayı koymuş ve işi Belediyeye bırakmıştır.⁴¹³ Milli Aydın Bankası 500 lirayı 6 Kanun-i Sani 1938 Cuma günü, Belediye veznesine yatırmıştır.⁴¹⁴

Milli Aydın Bankası dışında Aydın Milletvekili Nazmi Topçuoğlu'da, Atatürk Anıtı yapımı için 200 lira destekte bulunmuştur.⁴¹⁵ Atatürk Anıtı Projesine, sporculardan da bir destek gelmesi amaçlanarak Belediye tarafından bir kupa turnuvası düzenlemesi görüşülmüştür. Bu turnuva hem spor hem de gelir sağlayacağından ilgililer tarafından incelemeler başlamıştır.⁴¹⁶ Ayrıca 15-16 Kanun-i Sani 1938 Cumartesi- Pazar yapılacak olan deve güreşleri safi hasılatının %30'unu Atatürk Heykeli komisyonuna ve %20'sini ise Aydın Spor Kulübüne verileceği Halkevi yönetim kurulu toplantısında kararlaştırılmıştır.⁴¹⁷ Halkevi Sosyal Yardım şurası ile Aydın Spor tarafından birlikte yapılan deve güreşleri organizasyonunda safi 317 lira gelir elde edilmiştir. Halkevi Yönetim Kurulu 24 Kanun-i Sani 1938 günü toplanmış ve deve güreşlerinden sağlanan bu gelirin 117 lirasını Halkevi Sosyal Yardım Şubesine, 100 lirasını Aydın Spor Kulübüne ve kalan 100 lirayı da yapılacak olan Atatürk Anıtı için kurulan komisyona verilmiştir.⁴¹⁸

Tek parti döneminde girişilen Atatürk Anıtı işi tamamlanamamıştır. Bu konu ile ilgili bilgilerin sınırlı olmasından dolayı anıtın neden yapılamadığı tespit edilememiştir. Aynı şekilde anıt için toplanan paranın ise nereye kullanıldığı bulunamamıştır. Türkiye'nin birçok kentinde yapılan Atatürk Anıtı projesi, Aydın'da sadece girişim olarak kalmıştır. Kısa vadede bir miktar para toplansa da sonuç alınamamıştır. Demokrat Parti döneminde de Atatürk Anıtı ile ilgili çalışmalar sürmüştür.

---

⁴¹² BCA, 30-10-0-0/1-3-13.

⁴¹³ *Aydın*, 17 Teşrin-i Evvel 1937.

⁴¹⁴ *Aydın*, 7 Kanun-i Sani 1938.

⁴¹⁵ *Aydın*, 25 Kanun-i Sani 1938.

⁴¹⁶ *Aydın*, 26 Kanun-i Sani 1938.

⁴¹⁷ *Aydın*, 11 Kanun-i Sani 1938.

⁴¹⁸ *Aydın*, 25 Kanun-i Sani 1938.

2.2.4. Belediye Bütçesi

Etem Menderes'in Aydın Belediye Başkanlığının birinci yılında, mecliste yaptığı konuşmada bir rapor sunmuştur. Bu rapora göre Belediyenin bir yıllık mali durumu aydınlatılmıştır. Meclise sunulan ve meclis tarafından onaylanan 1938 yılı kati hesap cetvellerinde, 1938 mali yılı bütçesi 117.939 lira olarak kabul edilmiştir. Tahmin edilen bütçe hesap yılı sonuna kadar 114.533 lira olarak gerçekleşmiş ve bunun 104.168,24 kuruşu tahsil edilmiştir. Tahmin edilen bütçe ile gerçekleşen bütçe arasındaki tespit farkı %97 ve gerçekleşene kıyasla tahsilat oranı da %91'dir. Bunun dışında önceki yılların bakayasından 7.567 lira tahsil edilmiş olduğundan, bir yıllık tahsilat toplamı 111.735,69 kuruşa erişmiştir.⁴¹⁹

1936 yılında Belediyenin genel tahsilatı 96.569 lira, 1937 yılında 104.723 lira ve 1938 yılında 111.735 lira olmuştur. Bu rakamlara göre, Belediyenin mali durumunda yıldan yıla bir artış görülmüştür. Belediye, 1938 yılında su yolları tesisatına karşılık olmak üzere, Belediyeler Bankası'ndan borçlandığı 126.374 liradan 76.988 lirası, Vekaletçe tayin edilen kontrol mühendisinin istihkak raporlarına istinaden ve Belediyeler Bankası veznesinden müteahhidine hediye edilmiş ve 1939 yılına 49.486 lira devredilmiştir. Bu para, Belediyeler Bankası'nda bekletilmiştir.⁴²⁰

Aydın Belediyesinin Etem Menderes'in ifadesiyle, aynı mali yılın giderleri rakamsal olarak açıklanmıştır. Bu açıklamaya göre, hesabı kati cetvellerinde, 1938 yılı gider bütçesinin çeşitli fasıl ve maddelerinden 112.870 lira masraf gerçekleşmiş ve bunun 99.498 lirası yıl içinde istihkak sahiplerine ödenmiştir. Su yolları tesis ve inşaat masrafları olarak tediye edilen 82.431 lira ile beraber geçen bir yıl içinde Belediye veznesinden harcanan para miktarı 181.929 liraya erişmiştir.⁴²¹ Yukarıda belirtilen 99.498 liradan, 2.600 lirası maliyeden istikraz olunan eski borç taksitlerini, 2.530 lirası Emlak ve Eytam Bankası istikrazı taksitlerini, 7.199 lirası elektrik istikraz taksiti olarak Belediyeler Bankası'na ödenmiş, 5.454 lira sermayeye iştirak hissesi olarak Belediyeler Bankası'na 1.174 lirada Cumhuriyet Merkez Bankası'na verilmiştir. Satın alınan Belediye dairesinin yıllık taksiti

---

⁴¹⁹ *Aydın*, 3 Teşrin-i Sani 1939.

⁴²⁰ *Aydın*, 3 Teşrin-i Sani 1939.

⁴²¹ *Aydın*, 3 Teşrin-i Sani 1939.

olan 800 lira da, Mal Sandığına yatırılmıştır. Bu suretle 1938 yılı Belediye Bütçesi yalnız muayyen borçlara ve istikraz taksitlerine ödenen para miktarı 19.757 liraya erişmiştir.⁴²²

Aydın Belediye Bütçe görüşmeleri, genelde Şubat ayında başlar ve ay boyunca devam ederdi. Mart başında ise Belediye Meclisi tarafından belirlenen bütçe, yine aynı mecliste okunurdu. Belediye Meclisi, 5 Mayıs 1939 tarihinde, Etem Menderes başkanlığında 20.30'da toplanmış ve Meclis toplantısında 1939 yılı gelir ve gider bütçeleri görüşülmüştür. Bu görüşmeler sonunda 1939 yılının gelir bütçesi 122.110,60 kuruş olarak kabul edilmiştir.⁴²³

Belediyelere hükümet tarafından ek bir sorumluluk olarak asker ailelerine yardım işiyle görevlendirilmiştir. Bu görevlendirme belediyelere ek masraf gerektirmiştir. Bu nedenle belediyelerin asker ailelerine yardım işi de ayrı bir bütçe gerektirmiştir. Bunun içinde Belediye bazı yollar aramıştır. Bu durum bazen mecliste önemli görüşmelere de neden olmuştur. Aydın Belediyesi ise bu yardımı sağlayabilmek için temizlik ve aydınlatma resimlerinde önceden eklenen % 15 miktarındaki zam % 25'e çıkarılmak istenmiş, uzun görüşmeler sonrasında evler için % 15 olarak devamına karar verilmiş, ancak akar vergileri % 25 olarak belirlenmiştir.⁴²⁴ Masraf bütçesinde ise, asker aileleri ile görüşmeler sonucunda, 500 lira fazla ödenek konması kararlaştırılmıştır. Halkevine yardım tahsisatı da 1.000 liradan 2.000 liraya çıkarılmıştır. Bütçe genel toplamı ise, gelir bütçesi ile muvazi olarak 122.110,60 kuruş olarak kabul edilmiştir.⁴²⁵

Belediyenin 1938 yılı gelir bütçesi tahmini 117.939 lira olup, bunun 114.533 lirası tahakkuk etmiştir. Bir yıl zarfında yaptığı tahsilat haliyle tahakkukatından 104.168 lira ve sabıkadan 7.767 lira toplamda 111.935 liradır. Haliyle tahsilatının tahakkukata oranıyla %91'dir. 1939 mali yılı başlangıcı 30.077 lira olarak kasa mevcudu devredilmiştir.⁴²⁶

Belediye Başkanı Etem Menderes tarafından, Belediyenin 1939 mali durumunun normal seyrini takip ettiği ve iş hacminin de paralel bir şekilde yürüdüğünü belirtmiştir. Ancak Gümrükler gelirinden belediyeler hissesi gibi, bazı belediye gelirlerin de %50 oranında bir azalma görülmüştür. Bu ekonomik durum, Belediye hizmetlerini düzenli olarak

---

⁴²² *Aydın*, 3 Teşrin-i Sani 1939.

⁴²³ *Aydın*, 6 Mayıs 1939.

⁴²⁴ *Aydın*, 6 Mayıs 1939.

⁴²⁵ *Aydın*, 6 Mayıs 1939.

⁴²⁶ *Aydın*, 2 Şubat 1940.

sağlayan, memur ve müstahdemlerin maaşlarının ödenmesinde bir sorun oluşturmamıştır.⁴²⁷ 1939 mali yılı bütçesi hesabı kati cetvelleri, Belediye Meclisinin tetkik ve tasdikine arz edilmiştir. Bu hesabı katilerin tetkiki sonucunda, 1939 yılı Belediye Geliri 99.833 lira olarak tahakkuk etmiştir. Muhtelif vergi ve resimlerle gelirlere ibaret olan bu tahakkukun %92/30 oranında 92.146 lirası yıl içinde tahsil edilmiştir. Bunun dışında önceki yıllar bakayası olarak tahakkuk eden 49.712 liradan yüzde 17/80 oranında 8.176 lira daha tahsil edilmiştir. Belediyenin toplam tahsilatı 100.322 liraya ulaşmış ve yıl sonunda bankalarda 22.138,29 kuruş mevcut nakit devredilmiştir.⁴²⁸ 1939 yılı içerisinde gümrükler resminden tahmin edilen 22.000 lira yukarıda bahsettiğim nedenlerle 13.788 lira tahakkuk etmiş, buna mukabil sergi resminden 1.300, mevadî müştaiile arziye ve istihlak resminden 2.600, mezbaha hasılatından 3.500 liralık fazla bir gelir sağlanmıştır.⁴²⁹

Aydın Belediyesi 1930'lu yılları sürekli borç alıp ödemek ile geçirmiştir. Bu nedenle ekonomisi hareketli geçmiştir. Aydın Belediyesinin 1939 yılı genel gider toplamı 115.140 liradır. Belediye bu paradan borç taksitleri için Belediyeler Bankası'na 11.478, Emlak ve Eytam Bankası'na 2.660 lira, Beden Terbiyesi Aydın Bölgesine 3.000 lira, sermayeye iştirak hissesi olarak Belediyeler Bankası'na 5.145 lira, Cumhuriyet Merkez Bankası'na 1.221 lira ödemiştir. Aynı paradan 800 lira da Belediye binasının taksiti için defterdarlığa verilmiş, geri kalan 89.100 lirası da bütçeye mevzu tahsisatları dahilinde Belediye genel hizmetlerine harcanmıştır. Belediye Başkanı Etem Menderes, su ve elektrik tesisatı için ağır bir borçlanmaya girildiğini belirtmiş ve şartlar nedeniyle içme suyu tesisatından 1940 yılı itibariyle bir gelir temin edilememiştir. Bu da Belediyenin mali durumu üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ve karşılıksız kalan taksitleri diğer gelirlere kapamak zorunda kaldıklarını, bizzat Belediye Başkanı Etem Menderes tarafından ifade edilmiştir. Diğer gelirlerin bu açığı kapatmak için kullanması nedeniyle, Belediyenin ileride ekonomik olarak ciddi bir sıkıntıya maruz kalabileceği belirtilmiştir.⁴³⁰

1940 yılı Nisan ayında, Belediye Meclisinde yoğunluk mali konular üzerine olmuştur. Savaş döneminde olunması nedeniyle Belediye, ekonomik konularda daha dikkatli olmaya çalışmıştır. Belediye Meclisi Bütçe Encümeni 18 Nisan 1940 tarihi itibariyle, 1940 mali yılı bütçesini meclis adına incelemiştir. Bu çalışma doğrultusunda

⁴²⁷ Aydın, 24 Teşrin-i Sani 1940.

⁴²⁸ Aydın, 24 Teşrin-i Sani 1940.

⁴²⁹ Aydın, 24 Teşrin-i Sani 1940.

⁴³⁰ Aydın, 26 Teşrin-i Sani 1940.

gelir bütçesi incelemeleri bitirilmiş, ardından masraf bütçesi incelenmiştir.⁴³¹ Görüşmeler Etem Menderes başkanlığında, 24 Nisan 1940 tarihinde de devam etmiştir. Toplantıda, 1940 mali yılı gerçekleşen Belediye vergi ve resimlerinin 31 Ağustos-31 Kanun Evvel 1940 tarihlerinde mükelleflerden tahsil edilmesi hakkındaki Bütçe ve Mali Encümeninin tutanakları kabul edilmiştir. 1940 yılında uygulanacak Belediye vergi ve resimleri tarifelerinin incelenmesi, Bütçe ve Mali encümenin tutanakların okunmasının ardından Osman Akçasu, söz alarak tarifenin mağaza ve dükkanlarda ki levhalardan alınacak kısmına temas etmiş ve iki taraflı levhalardan çoğalan bir resim almanın uygun olmayacağını, bir taraftan ne kadar ücret alınacaksa, diğer taraftan da aynı miktarda ücret alınması gerektiğini savunmuştur. Madde, Osman Akçasu'nun teklifi üzerine düzenlenmiş, sonra tarifelerin diğer maddeleri aynen kabul edilmiştir. Toplantıda pasif korunma kanun ve nizamnamesi gereğince mahallelerde oluşturulacak hafif itfaiye grupları için, Belediyece gereken yangın söndürme araçlarının satın alınması ve Belediye bütçesine ödenek konulması hakkındaki Vilayet makamının tezkeresi ile buna merbut riyaset tezkeresi okunmuştur. Riyaset tezkeresinde yapılan incelemelere göre, bu iş için en az 10.728 liralık bir ödenek bütçeye konulması gerektiği üzerinde durulmuş, bütçe imkanları araştırılması için Bütçe ve Maliye Encümenine sevk edilmiştir.⁴³² 26 Nisan 1940 tarihinde toplanan Belediye Meclisi, bütçe görüşmelerinde, mahallelerde pasif korunma nizamnamesi doğrultusunda kurulacak olan itfaiye grupları için, söndürme araçlarının satın alma bedeli olarak, bütçeye ödenek konulması hakkındaki Vilayet makamının emri üzerine incelemeler yapan, Bütçe ve Maliye Encümeninin tutanakları okunmuş, ancak kabul edilip edilmediği konusunda bir sonuç bulunamamıştır. Aynı toplantıda, 1940 yılı Belediye Bütçesi gelir ve gider olmak üzere, oylamada madde madde okunarak 122.650 lira olarak geçerek, onaylanmıştır.⁴³³

Savaş döneminde ekonomik tedbirler alan ve hükümet direktiflerine göre hareket eden Aydın Belediyesi, Aydın içinde bulunan canlı cansız taşıma araçlarının kayıt edileceğini duyurmuştur. 21 Mart 1941 Cuma günü Belediye hanında toplanılacağı ve bu araçların komisyona kaydedileceği belirtilmiştir. Kayıt yapmayanların ise soruşturmaya

---

⁴³¹ *Aydın*, 19 Nisan 1940.

⁴³² *Aydın*, 25 Nisan 1940.

⁴³³ *Aydın*, 27 Nisan 1940, Aydın'da pasif korunma ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz. Güneş, M. (2016). İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Aydın'da Hava Taarruzlarına Karşı Uygulanan Sivil Savunma Tedbirleri, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl 14, Sayı 28, s. 77-102.

uğrayacakları duyurulmuştur. Burada ki amaç canlı ve cansız her türlü aracın, Milli Müdafaa Mükellefiyeti Komisyonunca kayıt altına alınması sağlamaktır.⁴³⁴

16 Nisan 1941 tarihinde gerçekleşen Belediye Meclisi toplantısında, 1933'te 1934 yıllarına ait vergi ve resimlerin bakayasından kalan 8.177,20 kuruş zaman aşımı nedeniyle silinmiştir. 1941 yılı bütçesi, Belediye vergi ve resimlerinin taksit ve süreleri, Belediye tarifelerinin incelenmesi ve onaylanması hakkında teskereler okunmuş, Maliye Encümenine havalesi yapılmıştır.⁴³⁵ Nisan ayının son haftasında Belediye Başkan Vekili Raif Aydoğdu Başkanlığında toplanan Belediye Meclisinde, 1941 yılında uygulanacak olan Belediye vergi resimleri tarifesinin, sinemalardan alınacak ilan ve reklam resimlerine ait kısmı ile mezbaha resminin kilo esasından alınmasına ilişkin bütçenin değişiklik teklifi kabul edilmiştir. Belediye vergi ve resimlerinin diğer yıllarda olduğu gibi 2 taksitle alınması uygun görülmüştür. 1940 yılı Belediye Elektrik Bütçesinde 187,88 kuruşluk münakale yapılmasına, 1933 ve 1934 yılları vergi bakayasından tahsili mümkün görülemeyen miktarın hesaplardan silinmesine karar verilmiştir. Belediye Elektrik Kurumunun, 1941 mali yılı bütçesi mecliste görüşülerek kabul edilmiştir. Belediye Bütçesi görüşmeleri ise sonraya bırakılmıştır.⁴³⁶ Sonraya bırakılan bütçe görüşmeleri, Mayıs ayında da devam etmiştir. Uzun görüşmeler sonucunda, 1941 Belediye Bütçesi 125.080 lira, Elektrik Bütçesi ise 29.000 lira olarak kabul edilmiştir.⁴³⁷ Belediyenin 1941 mali yılı bütçesi birtakım düzenlemelere uğramış ve son halini alması Temmuz ayını bulmuştur. Son haliyle Belediye Bütçesi, gelir gider kısımlarından 10.000 lira azaltılarak, 115.080 lira olarak belirlenmiştir. Bütçe, Vilayetin onayından geçerek yürürlüğe girmiştir.⁴³⁸

Belediye savaş döneminde kendine ek mali kaynaklar bulmaya çalışmıştır. Bu çalışmalar sonuç vermiş ve bu doğrultuda 1920'li yılların sonlarına doğru, bataklıkların kurutulması amacıyla Ahmet Emin Arkayın döneminde, Aydın'a okalıptüs ağaçları dikilmiştir. Zaman içerisinde soğuktan kuruyan okalıptüs ağaçları, Belediye tarafından satışa çıkarılmıştır. Buna göre çevresi 60 cm kadar olan 80 kuruş, 75 cm kadar olanlar 130 kuruş, 90 cm olanlar 180 kuruş, daha yukarıda olanlar ise 220 kuruştan dört boy üzerinden

---

⁴³⁴ *Aydın*, 18 Mart 1941, *Aydın*, 19 Mart 1941.

⁴³⁵ *Aydın*, 17 Nisan 1941.

⁴³⁶ *Aydın*, 29 Nisan 1941.

⁴³⁷ *Aydın*, 16 Mayıs 1941.

⁴³⁸ *Aydın*, 5 Temmuz 1941.

satışa çıkarılmıştır.⁴³⁹ Belediye kendine ek gelir sağlamak için, ayrıca sürekli olarak arsa satışı yapmıştır.

Belediye ve Elektrik Kurumu 1942 mali yılı bütçeleri, Belediye Encümenince incelenmiş ve Belediye Meclisine verilmiştir. Buna göre Belediye Encümeni, Belediye Bütçesini toplam 143.125 lira ve Elektrik Kurumu Bütçesini 29.580 lira olarak belirlemiştir.⁴⁴⁰ Belediye Meclisi 24 Nisan 1942 tarihinde 17.00'da toplanmış ve Belediye ile Elektrik 1942 mali yılı bütçesi kabul edilmiştir.⁴⁴¹ Belediye Meclisi bütçe görüşmeleri Nisan ayı boyunca sürmüş ve bazı düzenlemeler yapılmıştır. Belediye Bütçesi son olarak, toplam 144.725 lira olarak kabul edilmiştir. Elektrik Bütçesini ise 29.580 lira olarak kabul etmiştir.⁴⁴² Belediye Bütçesinin onaylanması ise 1942 Haziran ayını bulmuştur. Bütçe incelemelerin ardından Vilayet tarafından onaylanmıştır.⁴⁴³

1943 yılında Belediye Meclisi Temmuz ayı toplantısında Belediye Bütçesi 194.111 lira, Elektrik Kurum Bütçesi 66.100 lira, toplam bütçe 260.211 lira olarak kabul edilmiştir.⁴⁴⁴ Aydın Belediyesi gelir sağlamak için 440 adet yeni, 400 adet ise kullanılmış un torbasını satılığa çıkartmıştır. Yeni torbaların tanesi 100 kuruştan, eski torbaların ise 25 kuruştan satışa çıkarıldığı ilan edilmiştir.⁴⁴⁵ Ayrıca Belediye Meclisi toplantısında 4500 numaralı kanun gereğince, belediye memur ve müstahdemlerine bir maaş fazla verilmesine karar verilmiştir.⁴⁴⁶ Belediye, savaş döneminde ekonomisine dikkat etmek zorunda kalmıştır. Sınırlı kaynaklar ile çalışmalarını yürütmüştür.

Aydın Belediyesinin 1944 yılı bütçesi ise 189.189 lira olarak belirlenmiş ve kabul edilmiştir.⁴⁴⁷ 1943 yılı Belediye Bütçesinden 4.074 lira fazla olup, yeni bütçede sıhhat ve temizlik işleri için 42.675 lira, imar inşaat işleri için ise 41.160 lira ödenek ayrılmıştır.⁴⁴⁸

---

⁴³⁹ *Aydın*, 24 Mart 1942.

⁴⁴⁰ *Aydın*, 2 Nisan 1942.

⁴⁴¹ *Aydın*, 25 Nisan 1942.

⁴⁴² *Aydın*, 30 Nisan 1942.

⁴⁴³ *Aydın*, 11 Haziran 1942.

⁴⁴⁴ *Aydın*, 3 Temmuz 1943.

⁴⁴⁵ *Aydın*, 30 Eylül 1943.

⁴⁴⁶ *Aydın*, 14 Teşrin-i Evvel 1943.

⁴⁴⁷ *Aydın*, 1 Mayıs 1945 tarihli sayıda, Belediyenin 1944 yılı bütçesi 198.000 lira, Elektrik ve Su Kurum Bütçesi 90.000 küsur liradır.

⁴⁴⁸ *Aydın*, 28 Nisan 1944.

Tablo 2.2. 1944 Yılı Aydın İli Belediyeleri Bütçesi⁴⁴⁹

Belediye Adı	Lira
Aydın (Su ve Elektrik hariç)	286.289
Germencik	34.204
İncirliova	26.979
Umurlu	25.796
Bozdoğan	37.406
Yenipazar	24.285
Çine	34.269
Karacasu	23.739
Nazilli	234.796
Atça	20.280
Kuyucak	24.880
Söke	83.384
Toplam	856.307

Belediye Meclisi Etem Menderes başkanlığında 5 Şubat 1945 günü saat 16.30 da toplanmıştır. Toplantıda 1944 yılı bütçesinde yapılacak münakaleler hakkında teklifiyle, iaae memurlarının aylık ve idare masrafları için bakanlıktan gönderilen 910 lira 21 kuruşun bütçeye eklenmesi için Bütçe Encümenine havale edilmiştir. Diğer bir konu olan İsmail Şilt ve Hüsnü Konakçı'nın Aydın'ın çeşitli yerlerine tuvalet yapılması önerisi konuşulmuş, ilgili encümene yönlendirilmiştir.⁴⁵⁰

2.2.5. Elektrik İşleri

Aydın Belediyesi, şehrin elektrik tesisatını genişletmek amacıyla yaptırdığı proje için, santrale yerleştirilecek motorun 1 Eylül 1938'de ihalesinin yapılacağını duyurmuştur. Bu ihale ilanı⁴⁵¹ doğrultusunda, 20 firma Belediyeye başvuru yaparak şartname ve projeden almıştır. Fakat ihaleye bir firma teklif vermiştir. Bu firmanın teklifi olan teminat parası, ilana uygun olmadığı için teklif ret edilmiş ve işin pazarlıkla yapılmasına karar verilmiştir.⁴⁵² Ancak Belediyenin çabaları ihalenin bir türlü yapılmasını sağlayamamıştır. Belediye, elektrik santraline eklenecek motor ve tesisatı için sürekli olarak ihale ilanı yayınlamışsa da kısa sürede bitirilememiştir.⁴⁵³

Belediyenin Elektrik Santralinde yaşanan arıza da şehirde ayrı bir sorun yaratmıştır. Arıza üzerine, 10 Kanun Evvel 1938 tarihinde saat 15.30-17.00 arası Forbes Şirketi

⁴⁴⁹ *Aydın*, 2 Haziran 1944.

⁴⁵⁰ *Aydın*, 6 Şubat 1945.

⁴⁵¹ İlan için Bkz. *Aydın*, 3 Ağustos 1938.

⁴⁵² *Aydın*, 2 Eylül 1938.

⁴⁵³ İhaleler kapalı zarf, artırma, eksiltme ve pazarlık usulleri denenmiş, ancak bir türlü nihai sonuç elde edilememiştir. Örneğin: 12 Teşrin-i Sani 1939 tarihinde bir ihale ilanı daha yayınlanmıştır. Tesisatın muhammen bedeli 24.860 lira olarak belirlenmiştir. *Aydın*, 3 Ağustos 1938, *Aydın*, 2 Eylül 1938, *Aydın*, 29 Teşrin-i Sani 1938, *Aydın*, 11 Kanun-i Sani 1939.

Direktörü B. Con Lorimer, Sanat Mektebi Atölye Şefi Mehmet Bey ve Nafia Baş Makinisti Macit Bey'in katılımıyla santralde kontroller yapılarak arızalar tespit edilmiş ve bir rapor haline getirilmiştir.⁴⁵⁴ Elektrik Fabrikasının tamirine hazırlanan rapor doğrultusunda 21 Kanun Evvel 1938 günü çalışmalara başlanmıştır. Uzmanların yaptığı bu çalışmalar bir rapor halinde gazetede yayınlanmıştır.⁴⁵⁵

Etem Menderes Aydın'ın Elektrik Tesisatı nedeniyle, Belediyeler Bankasına, Belediye adına borçlanılması için meclisten imza yetkisi istemiştir. Bunun üzerine Belediye Meclisindeki görüşmede elektrik tesisatı için, Belediyeler Bankasından borç alınan 30.000 liralık sözleşmenin imzalanması yönünde, Etem Menderes'e yetki verilmiştir.⁴⁵⁶ Belediye Başkanı Etem Menderes, şehrin elektrik santralini genişletme ve düzenleme çalışmaları için 23 Mayıs 1939 tarihinde Ankara'ya gitmiştir. Burada elektrik tesisatının genişletilmesi ile ilgili teklif mektuplarını Nafia Vekaletinin incelemesine arz etmiş, projenin fenni şartlara uygun olup olmadığı hakkında vekaletin alacağı kararı beklemiştir.⁴⁵⁷

Eski Belediye Başkanı Nafiz Karabudak döneminden beri, yılan hikayesine dönen 2. elektrik motoru ve fabrikası işi ihalesi 1939 Haziran'ında yapılmıştır. Proje gereğince 300 beygir kuvvetinde bir gazojen motor alınacaktır. Gazojen ve dizel düzeni olan motora, ihalede talip olan İzmir'de bulunan Alyoti Biraderler Kurumu tarafından teklif verilmiştir. Bu teklif incelenmek üzere Nafia Vekaletine gönderilmiştir. Vekaletten gelen cevapta ise teklifin onayı, fenni şartname ve projelere uygun bulunduğu bildirilmiştir. Belediye Başkanı Etem Menderes başkanlığında Daimî Encümen toplanmış, 29.098,51 kuruş karşılığında tesisatın yapılması bu firmaya verilmiştir.⁴⁵⁸

Yapılan anlaşmaya göre Alyoti Biraderler Kurumu'nun teklif ettiği motor, Frankotosi Fabrikası tarafından üretilecek, ihale tarihinden itibaren 12 ay içerisinde Belediyeye teslim edilecektir. Bu müddet zarfında fabrikanın göndereceği plan doğrultusunda motorun yerleştirileceği bina, Belediye tarafından inşa edilecektir. Belediye, bu tesisat işi için daha önceden Belediyeler Bankasından 30.000 lira borç almıştır. Ancak ihale şartnamesi gereğince ihale bedelinin %30'unu müteahhit verecektir. Yani yapılacak binanın %30 malzemesini müteahhit karşılayacaktır. İlk %30'u malzemeler İzmir

---

⁴⁵⁴ *Aydın*, 11 Kanun-i Evvel 1938.

⁴⁵⁵ *Aydın*, 21 Kanun-i Evvel 1938.

⁴⁵⁶ *Aydın*, 6 Mayıs 1939.

⁴⁵⁷ *Aydın*, 24 Mayıs 1939.

⁴⁵⁸ *Aydın*, 16 Haziran 1939.

gümrüğüne geldiğinde, diğer %30'u ise montajdan sonra, geriye kalan %10'nu da muvafakat kabul muamelesi yapıldıktan sonra hediye edilecektir.⁴⁵⁹

Aydın Belediyesi, bir yandan yeni elektrik motoru işi ile uğraşırken, diğer yandan da şehre gündüz elektrik verme işiyle uğraşmıştır. Belediye, 1 Temmuz 1939 tarihi itibarıyla öğlen 12.00'dan itibaren, şehre gündüz elektrik vermeye başlamıştır. Elektrik uzmanlarının görüşleri alınarak sistem uygulanmaya başlanmıştır. Belediyenin bu kararı vermesindeki en önemli sebep, uluslararası yaşanan olayları halkın yakından takip edebilmesi için radyo ve sıcak havalar nedeniyle vantilatör kullanımı düşünüldüğünden, gündüz elektrik verilmeye başlanmıştır. İlk olarak 15 gün süreyle denenilen bu sistemde, bir problem ile karşılaşılması göz önüne alınarak, yaz sonuna kadar devam edilmiştir.⁴⁶⁰ Ancak şehirde yaşanan elektrik kesintileri ve tamir işleri, Aydın'a elektriğin düzenli verilmesinde sorun oluşturmuştur. Örnek vermek gerekirse; Aydın'da elektrik fabrikasında oluşan arıza nedeniyle, şehrin elektriği 8 Ağustos 1939 tarihinde kesilmiştir. Fabrikadaki tamir nedeniyle elektrikler, 11 Ağustos 1939 tarihine kadar verilemeyeceği belirtilmiştir. Çalışmalar sonucunda, 11 Ağustos 1939 tarihinde öğleye kadar süren tamirden sonra, şehre elektrik verilmiştir. Bu tamir ve kesintiler 1940'lı yıllar boyunca devam etmiştir. Hatta 1950'lili yılların başında elektrik santralinde oluşan arıza, uzun süre giderilememiştir.⁴⁶¹ Yaz mevsimi uygulaması nedeniyle şehre yaz boyunca belirlenen saatlerde elektrik verilmiş, ancak elektrik tesisatının yetersiz olması ve mevcut motorun fazla çalıştırılmasından dolayı, Belediye tedbir alma yoluna gitmiştir. Yeni motor gelene kadar Aydın'a elektriğin 17.00'dan geriye çekilerek, 21.00'dan itibaren verilmesi kararlaştırılmıştır.⁴⁶²

Elektrik ile ilgili çalışmalar sadece tesisat ve santralle sınırlı kalmamıştır. Belediye Daimî Encümeni sokakların aydınlatılması için, 400 adet elektrik lambası satın almaya karar vermiş ve 100 teneke de petrol ihalesi yapmıştır. Fakat bu lambalar, bütün şehir aydınlatması için değil, belli başlı ana yol ve caddelerin ışıklandırılması içindir. Kısıtlı imkanlar nedeniyle bu yola başvurulmuştur. Daha sonra ki yıllarda, şehir aydınlatma ağı parça parça genişletilmiştir.⁴⁶³

Belediye Daimî Encümeni tarafından, elektrik santraline yapılacak ek bina işi 12 Şubat 1940 tarihinde ihaleye çıkarılmıştır. Ancak ihale işi birtakım sorunlar nedeniyle 1 ay

⁴⁵⁹ *Aydın*, 16 Haziran 1939.

⁴⁶⁰ *Aydın*, 2 Temmuz 1939, *Aydın*, 8 Eylül 1939.

⁴⁶¹ *Aydın*, 9 Ağustos 1939, *Aydın*, 12 Ağustos 1939, *Aydın*, 17 Kanun-i Sani 1940.

⁴⁶² *Aydın*, 8 Eylül 1939, *Aydın*, 1 Kanun-i Evvel 1939.

⁴⁶³ *Aydın*, 2 Şubat 1940.

gecikmeli olarak gerçekleşmiştir.⁴⁶⁴ Belediye Meclisi, elektrik fabrikasına yapılmakta olan ek binanın inşaatı nedeniyle, kurumun bütçesinden mevcut ödeneğin bu işe yetmeyeceği anlaşılmış ve bu nedenle 600 küsur lira elektrik bütçesine ekleme yapılmıştır.⁴⁶⁵

2.2.5.1. Elektrik işlerinde yaşanan aksaklıklar

Aydın'da şehre gündüz elektrik verilmesi olayı istismar edilmiştir. Sanayi esnafı bunu fırsat bilerek elektriğe yüklenmiştir. Sanayi esnafının gündüz verilen elektriğe yüklenmesi nedeniyle elektrik fabrikası ihtiyacı karşılayamaz hale gelmiştir. Bu nedenle şehir elektriğinden faydalanan fırıncı, şekerci, marangoz vesaire gibi esnafın, elektro motorlarını ancak saat 21.00'dan sonra çalıştırmalarına müsaade edilmiş ve bu esnafa da sözleşme bu suretle imzalanmıştır. Ancak şehre elektrik verilir verilmez tüketilen elektrik, üretilen elektriğin üstüne çıktığı tespit edilmiştir. Bu nedenle elektrik fabrikası motorları zorlanmaya başlamıştır. Bunun engellenebilmesi için saat 21.00'dan önce elektro motorlarını çalıştıran sanayi esnafına ceza kesileceği ve sözleşmelerinin fesh edileceği duyurulmuştur.⁴⁶⁶

Aydın Belediye Meclisi tarafından Elektrik Kurumunun bütçesi belirlenmiştir. Belirlenen elektrik kurumu 1941 yılı bütçesi, toplam 29.500 lira olarak Valilik tarafından onaylanmıştır.⁴⁶⁷ Bunun dışında Aydın'daki elektrik saatleri ölçüler kanunu gereğince damga ve muayene tarihlerinden itibaren 5 yılda bir yenilenen muayene ve damgasından dolayı İzmir'e gönderileceği, İzmir Mıntika İktisat Müdüriyeti tarafından Belediyeye bildirilmiştir. Belediye Encümeni, saatlerin 50'şer partiler halinde gönderileceğini duyurmuştur.⁴⁶⁸ Bu uygulama 1940'lı yılların sonuna kadar böyle devam etmiştir. Aydın Belediyesi en sonunda elektrik saatleri muayene cihazı olarak, İzmir'e gönderme zahmetinden kurtulmuştur.

Yıllık Belediye raporu okunması sırasında elektrik işi gündeme getirilmiştir. Rapor hakkında söz alan azalar meseleler üzerinden tartışmışlardır. Bazı azalar elektrik ile ilgili şikayetlerde bulunmuştur. Bunun temel sebebi elektriğin önemli bir kısmının abonelere verilmesinden kaynaklı olarak sokakların karanlıkta bırakılmasından dolayı, Belediyenin

---

⁴⁶⁴ *Aydın*, 13 Şubat 1940, *Aydın*, 22 Şubat 1940, *Aydın*, 1 Mart 1940, *Aydın*, 12 Mart 1940.

⁴⁶⁵ *Aydın*, 16 Nisan 1940.

⁴⁶⁶ *Aydın*, 11 Teşrin-i Evvel 1940.

⁴⁶⁷ *Aydın*, 3 Temmuz 1941.

⁴⁶⁸ *Aydın*, 8 Temmuz 1941.

asıl görevini ihmal ettiğini söyleyerek sert eleştirilerde bulunmuşlardır.⁴⁶⁹ Ayrıca şehirde halkı mağdur eden hırsızlık olayı yaşanmıştır. Aydın sokaklarını aydınlatan sokak fenerlerinin lamba şişeleri birçok mahallede çalınmış ve sayı 48'i bulmuştur. Hırsızlık nedeni ile önlemler alınmışsa da çalınan lamba şişeleri bulunamamıştır.⁴⁷⁰

Aydın şehir elektriği 1942 ortasında büyük aksaklıklar yaşamıştır. Kimi zaman kok kömürü eksikliğinden⁴⁷¹, kimi zaman da elektrik motoru arızasından dolayı uzun süreli elektrik kesintisi yaşanmıştır. Üstelik bu elektrik kesintileri belirtilen süreleri geçerek, tahminlerden de geç bir zamanda şehre elektrik verilmiştir.⁴⁷² Yalnız Aydın'da yaşanan elektrik sıkıntısı 1-2 ay ile sınırlı kalmamış, çeşitli zamanlarda yine belli aralıklarla şehirde kesintiler yaşanmıştır. Şehirde yaşanan talihsiz durumlardan biriside, elektrik fabrikasında Cumhuriyet Mahallesi hattının yeraltı kablosu yanmıştır. Bu bölümde lambalar sönmüş, diğer hatlardan aktarma yapılarak aydınlatmaya devam edilmiştir. Kablonun neden yandığı tam olarak tespit edilememiştir. Ayrıca yanan tesisatında ne zaman yenileneceği hakkında bir belirsizlik ortaya çıkmıştır.⁴⁷³ Bunun dışında şehirde ara ara kömür sıkıntısı yaşanmıştır. Bu sıkıntı genelde mevsimsel nedenlerden dolayı her yıl tekrarlanmıştır. Ancak şehir yakacağı çeşitli aksaklıklara rağmen tamamlanmıştır. Kış mevsimi yakacak ihtiyacının oluşması ve elektrik fabrikası için gerekli depolamanın yapılmaması şehir elektriğini etkilemiştir. Belediye şehirde kömür sıkıntısı yaşanmadığını gazetede sürekli gündeme getirse de, elektrik fabrikasında kömürün azalması nedeniyle elektrikler bir günlüğüne kesilmiştir. Bu kesintilerin kömür nedeniyle ne aralıklarla yaşandığı tespit edilememiştir.⁴⁷⁴ Ancak Belediye her ne kadar şehirde kömür sıkıntısı yok demişse de Belediye Başkanı Etem Menderes 27 Kanun-i Sani 1944 tarihinde İzmir'e gitmiş ve İzmir Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu ile kömür meselesini görüşmüştür. Bu görüşme sonucunda İzmir Belediyesinin kendi kömüründen 6 ton almıştır. Bu kömürün dışında Zonguldak'tan kömür getirileceği ve böylece Aydın'ın kömür ihtiyacının karşılanacağı belirtilmiştir.⁴⁷⁵

Yüksek Mühendis Hurşit Çağlar, Belediye Su ve Elektrik İdaresi üzerine 26 Nisan 1944 tarihinde yaptığı açıklamalar genel olarak şöyledir. Belediye Su ve Elektrik İdaresinin, Belediye Bütçesi yardımına muhtaç olmaması ve Belediyeye bir gelir kaynağı sağlaması

---

⁴⁶⁹ *Aydın*, 2 Teşrin-i Sani 1941.

⁴⁷⁰ *Aydın*, 17 Kanun-i Sani 1942.

⁴⁷¹ *Aydın*, 26 Kanun-i Evvel 1942.

⁴⁷² *Aydın*, 4 Haziran 1942, *Aydın*, 4 Haziran 1942, *Aydın*, 16 Haziran 1942, *Aydın*, 4 Temmuz 1942.

⁴⁷³ *Aydın*, 1 Mayıs 1943.

⁴⁷⁴ *Aydın*, 26 Kanun-i Sani 1944.

⁴⁷⁵ *Aydın*, 28 Kanun-i Sani 1944.

için bazı tedbirler alınması gerektiğini söylemiştir. Alınacak tedbirler arasında Belediye Su ve Elektrik İdaresinin yarım milyonluk bir tesis olduğunu, ekonomik anlamda da düzenli çalışabilmesi için tecrübeli bir mühendis müdürün başa getirilmesini önermiştir. Elektrik santralinin büyümesinden dolayı ise bilgili, bol ücretli makinistler ve gazojencilerin gerekliliği üzerinde durmuştur. Ayrıca elektrik satışının vatandaşa nasıl yapılıyorsa, kamu kurumlarına da aynı tarifieden yapılmasını belirtmiştir. Kurumda teknik elemanların çoğalması ile birlikte şebeke ve abonelerde ki enerji kaybının düşeceğini ifade etmiştir. Ayrıca mevcut çalışmakta olan 120 beygirlik elektrik motorunun ise üzerine yüklenen yükün normale indirilmesini önermiştir. Elektrik enerjisi satışında mevcut cari olan tarifenin yeniden elden geçirmesini, şehrin durumu ve kurumların ekonomisi göz önüne alınarak halkın zarar görmeyeceği bir tarife düzenlenmesini gerektiğini vurgulamıştır. İşletmede tasarruf yapılması da göz önünde bulundurulmuştur. Elektrik Kurumunun en az 3 aylık mazot ve kömür stoku bulundurması için depoların yaptırılmasını söylemiştir.⁴⁷⁶

Belediye Meclisi toplantısında elektrik ve su kurumlarının 1944 yılı genel bütçesi toplam 97.100 lira olarak kabul edilmiştir.⁴⁷⁷ Belediye Meclisi toplantısında elektrik motoru için 1944 masraf bütçesine bir başmakinist ve bir idare müdürü ödeneği birleştirilerek aylık net olarak 300 lira üzerinden hesaplanmıştır. Elektrik ve Su İşletmesi İdare Müdürü ödemeyi kabul etmiştir.⁴⁷⁸

Belediye Meclisi 28 Haziran 1944 tarihinde saat 22.00'da toplanmış, toplantıda yeni elektrik motorunun şehre günde 17 saat elektrik sağlayacağından dolayı elektrik kurumu bütçesine 22.000 küsür liralık ödenek gündeme getirilmiştir. Bu konunun evrağı Maliye Encümenine havale edilmiştir. Ayrıca elektrik bütçesine eklenmesi teklif edilen 22.000 küsür liralık ödenek hakkındaki mazbata da kabul edilmiştir.⁴⁷⁹

Aydın Belediyesi, yaz mevsimi nedeniyle halkında isteği doğrultusunda şehre gündüz elektrik vermiştir. Uygulamaya 1 Temmuz 1944 tarihi itibari ile başlanmıştır. Gündüz saatlerinde elektrik verme uygulaması, yaz boyunca sabah 9'dan gece yarısından 2 saat sonraya kadar devam etmiştir.⁴⁸⁰ Bunun dışında bazı kişilerin kendini elektrik tesisatlarını muayene eden görevli olarak göstererek halktan para aldıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle halka, ellerinde Belediyeden verilmiş fotoğraflı vesika bulunmayanlara

---

⁴⁷⁶ Aydın, 29 Nisan 1944.

⁴⁷⁷ Aydın, 7 Mayıs 1944.

⁴⁷⁸ Aydın, 4 Haziran 1944.

⁴⁷⁹ Aydın, 29 Haziran 1944.

⁴⁸⁰ Aydın, 2 Temmuz 1944.

muayene yaptırılmaması uyarısında bulunulmuştur. Halkı dolandıran kişilerin ise derhal polise ve Belediyeye bildirimeleri istenmiştir.⁴⁸¹ Aydın halkı gündüz elektrik verilmesinden memnun olup, Belediye Başkanından istekte bulunmuşlardır. Pazar günleri elektrik motorunun temizlenmesinden dolayı gündüz şehre elektrik verilmemektedir. Ankara radyosunun Pazar günü aralıksız yayın yapması ve tatil günü olması nedeniyle, Pazar günü yerine çarşamba günü motorun temizlenmesi istenmiştir.⁴⁸² Belediye Başkanı genelde bu tür istekleri olumlu karşılamış ve Aydın'a verilen elektrik saatlerinde gereken özeni göstermiştir.

Belediye Meclisi toplantısında Belediye Su Elektrik Kurumu Müdürü Rauf Kırımlı, şehrin mevcut suyunun düzenlenmesi ve elektrik enerjisinin su'dan sağlanması için hazırladığı projeyi sunmuştur. Elektrik üzerine yapılan konuşmada 6 kilometre uzakta bir noktaya bir türbin konularak bol ve ucuz enerji elde edileceğini bunun için lüzumlu olan 150.000 liranın kısa sürede mevcut masraflardan faydalanarak (itfa)borcun sonuçlanacağını bildirmiştir. Meclis üyeleri bu projeyi uygun görmüşler ve meclisin ilk toplantısında gündeme getirmelerini başkandan istemişlerdir. Belediye Başkanı ise Valiyi bu konuda bilgilendirecektir.⁴⁸³ Ancak Belediye Başkanının görevinden ayrılmasından dolayı bu konu üzerine gidilememiş, elektrik meselesinin yerini Belediye seçimleri almıştır.

2.2.5.2. Elektrik motoru krizi

Şehrin elektrik ihtiyacını karşılayabilmek için İtalya'da Franko Tosi Fabrikasında yaptırılmakta olan elektrik motoru hakkında Türkiye'de bulunan İzmir'deki temsilcisi Alyoti Kurumundan Aydın Belediyesine 19 Haziran 1940 tarihinde bir mektup gelmiştir. Mektupta savaş durumu nedeniyle motorun vaktinde teslim edilemeyeceğini belirtilmiştir. Bu nedenle İtalya'dan Türkiye'ye deniz yolu ile ulaşımın mümkün olamayacağını, karayolu ile ulaşımın ise ek masrafa neden olacağından, Belediyenin bu masrafı karşılayıp, karşılamayacağı sorulmuştur.⁴⁸⁴

Bir anda elektrik motoru, Belediyenin gündemini oluşturmuştur. Aydın Gazetesi'nde yer alan habere göre, yol masraflarının ödenmesinin kabul edilirse, Eylül başlarında yola çıkacak motorun Yugoslavya üzerinden İstanbul'a getirileceği, orada gümrük uygulamasının ardından deniz veya karayolu ile Aydın'a gönderileceği, Eylül sonu gibiye

⁴⁸¹ *Aydın*, 27 Temmuz 1944.

⁴⁸² *Aydın*, 15 Ağustos 1944.

⁴⁸³ *Aydın*, 6 Şubat 1945.

⁴⁸⁴ *Aydın*, 20 Haziran 1940.

Aydın'a geleceği tahmin edilmiştir.⁴⁸⁵ Belediye, zaman kaybetmeden İtalya'dan elektrik motorunun Türkiye'ye getirilmesi için, Vilayet makamı aracılığıyla Ticaret Vekaletinden rica da bulunmuştur. Bu başvuru üzerine Ticaret Vekaleti de, adı geçen motorun ülkeye sevki için, Roma Ticaret Ateşemirliğimize yazı yazmıştır.⁴⁸⁶

Belediye tarafından İtalya'ya da sipariş edilen elektrik motoru, fabrikaya yapılan teklif sonrasında İzmir'deki temsilcisi olan Alyoti Şirketi tarafından, Belediyeye haber gönderilerek motorun yola çıkarılacağı bildirilmiştir. Belediye Başkanı, bu iş üzerine görüşmek için İzmir'e Alyoti Şirketi tarafından davet edilmiştir. Bu davet üzerine Etem Menderes, İzmir'e görüşmeye gitmiştir. Daha sonra da İstanbul'a giderek motor işinin kesin olarak sonuçlanması için gereken anlaşmaları imzalayacaktır.⁴⁸⁷ Bu arada Elektrik fabrikası için, İtalya'ya sipariş verilen elektrik motoruna ait işlerin sonuçlandığı ve açılan akreditifin Mart ayı sonuna kadar uzatma talebi, Havi Banko di Roma Müdürlüğü'nün telgrafla yaptığı teklif, Belediye Encümenince kabul edilmiştir.⁴⁸⁸

İzmir'de Alyoti Şirketi Belediyeye bir telgraf göndererek, Yugoslavya yolunun kapatıldığını, bu nedenle de elektrik motorunun Almanya ve Romanya yolu ile Türkiye'ye getirilebileceğini belirtmiştir. Bundan dolayı da nakil ücretinin Belediyenin karşılaması gerektiğini, Belediye nakliye ücretini ve farkını kabul ettiğine dair bir banka teminatı verildiği takdirde motorun derhal yola çıkarılacağını bildirilmiştir. Bu durum, Belediye Encümenince görüşülerek kabul edilmiştir. Etem Menderes İzmir'e giderek, Commerciale Bankası'nda muameleyi imzalayacaktır.⁴⁸⁹

Uzun uğraşlar sonunda elektrik motorunun yurda getirilmesinde başarıya ulaşılmıştır. İstanbul'da ki Şark Deri Şirketinden, 5 Mart 1943 tarihinde Belediyeye acele işaretli bir telgraf gelmiştir. Telgrafta İtalyan Frankotosi Fabrikasından alınan dizel elektrik motoru, gazojen ve aksamının 16922, 17333, 23291 numaralı vagonlara yükletilerek İtalya'dan yola çıktığını bildirerek, bu malların ücreti olan 29.020 lira değerinde tiftiğin takas edilmesi için İstanbul Takas Şirketine, Belediyeden talimat verilmesi istenmiştir. Belediye, Şark Deri Şirketinin isteği doğrultusunda takas işleminin gerçekleşmesi için Takas Limited Şirketine telgraf yolu ile talimat vermiştir.⁴⁹⁰ Elektrik motoru İstanbul'da yapılan,

---

⁴⁸⁵ *Aydın*, 1 Eylül 1940.

⁴⁸⁶ *Aydın*, 16 Eylül 1941.

⁴⁸⁷ *Aydın*, 9 Teşrin-i Evvel 1942, *Aydın*, 10 Teşrin-i Evvel 1942.

⁴⁸⁸ *Aydın*, 12 Şubat 1943.

⁴⁸⁹ *Aydın*, 19 Şubat 1943.

⁴⁹⁰ *Aydın*, 6 Mart 1943.

gümrük işlemlerinin sonrasında hafta içerisinde Aydın'a nakil edileceği belirtilmiştir.⁴⁹¹ İşlemlerinin tamamlanmasının ardından da elektrik motoru, 12 Temmuz 1943 akşamı İstanbul'da Haydarpaşa Garında, 4 vagona yüklenerek gönderildiği bildirilmiştir.⁴⁹² İstanbul'dan 4 vagonla gönderilen elektrik motoruna ait 2 vagon, 16 Temmuz 1943 tarihinde Aydın'a gelmiştir. Diğer 2 vagonun ise 17 Temmuz 1943 tarihinde gelmesi beklenmiş,⁴⁹³ ancak gelmesi 21 Temmuz 1943 tarihini bulmuştur.⁴⁹⁴ Ancak motor gelmesine rağmen kurulum yapılmamıştır. Bu durum tepkilere yol açmıştır.

Osman Becerik Aydın Gazetesi'nde yazdığı köşe yazısında, elektrik motorunun neden aylardır kurulmadığını gündeme getirmiştir. Zorlu savaş şartlarında ülkeye getirilen ve Aydın'a gönderilen elektrik motorunun herkesin dilinde olduğunu ve neden kurulmadığı merakla beklendiğini belirtmiştir. Motorun yerine kurularak, müteahhit firma tarafından çalışır durumda teslim şartıyla ihale edildiğini belirten Osman Becerik, motorun Aydın'a getirilip fabrika önünde bekletilmesine anlam verememiştir. Belediye Başkanının ya da Belediye Meclisi'nin bir karar alarak motoru çalıştırmasının “çok mu zor” olduğunu yazısında ifade etmiştir. Becerik, akıllarına gelenlerin yetkili kişilerinde aklında olduğunu belirterek, motorun bir eksiği ya da arızası mı olduğunu sormuştur. Ayrıca monte edilirken bir arıza yaparsa bunu kimin üstleneceğini sormuştur. Bu sebeple Aydın Belediyesi bu açıklamadan 5 gün önce müteahhiti protesto etmiş, başka bir uzman bularak motoru kurduracağını duyurmuştur.⁴⁹⁵

Aydın Gazetesi'nde yer alan haberde, Belediyenin elektrik motorunu yüklenici firmaya montajını yaptıramaması sorun oluşturmuş, bu nedenle başka bir uzmana bu işin yaptırılmasına karar vermiştir. Bu nedenle ilk olarak müteahhit firma protesto edilmiştir. Daha sonra montaj yapılması için Vali, Nazilli'ye girerek Sümerbank'ta ki monitörler ile görüşmüştür. Valinin bu görüşmesi sonunda Sümerbank monitörleri, motorun montajını yapmaya ikna edilmiştir. Sümerbank monitörleri, İsviçre'li makine mühendisi ile birlikte Teşrin-i Sani başında, Aydın'a gelerek motorun planı ve projesi üzerinde inceleme yapmıştır. Sahada yaptığı incelemelerin ardından, elektrik motoru ile ilgili evrakları yanında götürmüş ve yakın bir zamanda da montajın yapılması beklenmiştir.⁴⁹⁶ Ancak bu girişimler sonuçsuz kalmış olacak ki, Belediye Başkanı Etem Menderes elektrik motorunun montajı ile

---

⁴⁹¹ *Aydın*, 8 Temmuz 1943.

⁴⁹² *Aydın*, 13 Temmuz 1943.

⁴⁹³ *Aydın*, 17 Temmuz 1943.

⁴⁹⁴ *Aydın*, 22 Temmuz 1943.

⁴⁹⁵ *Aydın*, 10 Teşrin-i Evvel 1943.

⁴⁹⁶ *Aydın*, 18 Teşrin-i Sani 1943.

ilgili görüşme yapmak üzere İzmir'e gitmiştir.⁴⁹⁷ İzmir'e daha sonra tekrar giderek⁴⁹⁸ motorun montajını yapacak bir firma ile proje üzerinde görüşmüştür. Firma ise elektrik motoru projesini inceledikten sonra, bu işi ne kadar ücrete yapacağını Belediyeye bildireceği belirtilmiştir.⁴⁹⁹ Yine belirtilen firma ile anlaşmaya varılamamış olacak ki, elektrik motorunun montaj şartnamesi için İzmir Belediyesi mühendisleri ile görüşmek üzere, Belediye Başkanı Etem Menderes ve Avukat Neşet Akkor İzmir'e gitmişlerdir.⁵⁰⁰ Daha sonra İzmir Belediyesi makina mühendisi Hurşit Bey ile inşaat mühendisi Cavit Bey Aydın'a gelerek makinayı ve yapılacak yeri incelemişlerdir. Bu inceleme sonunda da bir sonuç çıkmamıştır.⁵⁰¹ Belediye tarafından elektrik motorunun montajı, en sonunda ihaleye çıkarılmıştır.⁵⁰² Elektrik motorunun montaj şartnamesi Belediyeye yaptırılmış, Nafia Vekaletince de incelemeye alınmıştır.⁵⁰³ Belediye Encümeni, yeni elektrik motorunu montaj etmeye talip olanların belgelerinin eksik olması nedeniyle, eksikleri tamamlamaları için 30 Kanun-i Sani 1944 tarihine kadar süre vermiştir. Bu süre içerisinde yeni başvurularında dikkate alınacağı duyurulmuştur.⁵⁰⁴ Fakat bütün çabalara rağmen, ihalede montaj işine talip çıkmaması ve şartların yerine getirilmemesi nedeniyle, Belediye tarafından emaneten yaptırılmasına karar verilmiştir.⁵⁰⁵

Aydın Elektrik Santraline yerleştirilecek olan Frankotosi marka motorun montajı işi, Türkiye'ye getirilme işine dönmüş, bir türlü kısa süre içerisinde çözüme kavuşturulamamıştır. Vali ve Belediye Başkanının girişimleri de sonuçsuz kalmıştır. Ancak mücadeleyi bırakmayan Belediye Başkanı, montaj işi için İzmir ile temaslarda bulunmuştur.⁵⁰⁶ Belediye Encümeni, Belediye Başkanı Etem Menderes başkanlığında toplanarak, elektrik motorunun montajı ile ilgili sözleşmenin esasları incelenmiş ve belirlenmiştir.⁵⁰⁷ Belediye Başkanı Etem Menderes 16 Şubat 1944 günü İzmir'e giderek İzmir Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu ile görüşmüştür. Bu görüşme sonucunda

⁴⁹⁷ *Aydın*, 19 Teşrin-i Sani 1943.

⁴⁹⁸ İkinci gidiş tarihi 25 Teşrin-i Sani 1943.

⁴⁹⁹ *Aydın*, 26 Teşrin-i Sani 1943.

⁵⁰⁰ *Aydın*, 22 Kanun-i Evvel 1943.

⁵⁰¹ *Aydın*, 22 Kanun-i Evvel 1943.

⁵⁰² Belediye, bir ilan yayınlarak elektrik motorunun montaj bedelinin 10000 lira olduğunu geçici teminat bedelinin ise 750 lira olduğunu duyurmuş ve bunu ihaleye sunmuştur. İhale 30 Kanun-i Evvel 1943 Perşembe günü 17.00 da yapılacağını gazete yoluyla duyurulmuştur. Teklif mektuplarının Belediye encümeni reisliğine gönderilmesi istenmiştir. *Aydın*, 23 Kanun-i Evvel 1943.

⁵⁰³ *Aydın*, 25 Kanun-i Evvel 1943.

⁵⁰⁴ *Aydın*, 18 Kanun-i Sani 1944.

⁵⁰⁵ *Aydın*, 1 Şubat 1944.

⁵⁰⁶ 9 Şubat'taki gazetede İzmir'e gidecek yazılmış fakat gitmemiştir. Elektrik motoru işi için İzmir'e gidecek olan Belediye Başkanı Etem Menderes İzmir'e gitmemiş, yerine memur göndermiştir. *Aydın*, 9 Şubat 1944, *Aydın*, 10 Şubat 1944.

⁵⁰⁷ *Aydın*, 18 Şubat 1944.

elektrik motorunun montajının İzmir Belediyesi makina elektrik şefi Yüksek Mühendis Hurşit Çağlar kontrolünde yapılmasına izin verilmiş, bu olumlu sonuç İzmir Belediye Başkanlığından Aydın Belediye Başkanlığına bildirilmiştir.⁵⁰⁸ Hurşit Çağlar'ın gözetiminde elektrik motoru 19 Şubat 1944 günü teslim alınacağı ve montajının başlanılacağı belirtilmiştir.⁵⁰⁹ Sonunda şehrin elektrik motorunun İzmir Belediyesi tarafından kurulması kesinleşmiştir.

Belediye elektrik motorunun ambalajlarını, Belediye Encümen Azası Hüsnü Cihan İzmir Belediye Makina ve Elektrik Şefi Yüksek Mühendis Hurşit Çağlar, Fuar montörü Hüseyin Ercan ve İtalya'daki Francotosi Fabrikası adına hareket eden Gıda Alyoti Şirketinden 4 kişilik komisyon tarafından açılarak bir zabıtla tespiti yapılmıştır. Binanın eksik kalan duvar ve beton aksamının yakın zamanda bitirileceği bildirilmiş ve aynı zamanda da montajında yakın zamanda yapılacağı duyurulmuştur.⁵¹⁰ Elektrik motorunun montajına bir ay gecikmeli olarak, 17 Mart 1944 tarihinde Yüksek Mühendis Hurşit Çağlar'ın gözetimi ve kontrolü altında, müteahhit Muharrem Çınarlar tarafından başlanılmıştır. Montaj, montör Hüseyin Ercan ve arkadaşları tarafından yapılmıştır.⁵¹¹ Montaj işi, saat 11.00'da törenle başlanmıştır. Törende Vali Salim Gündoğan, Belediye ve Parti Başkanı, Umumi Meclis ve Şehir Meclis Azaları, Parti Vilayet Merkez Kaza Merkez Ocakları ve Halkevi İdare Heyetleri, Okul Müdürleri, Öğretmenler, Gazeteciler ve kalabalık bir halk kitlesi katılmıştır.⁵¹²

Etem Menderes törende yaptığı konuşmasında, savaştan önce motoru sipariş verdiklerini, ancak Avrupa'da başlayan savaşın büyümesi nedeniyle 4 yıl sonra motora kavuştuklarını belirtmiştir. Birçok zorlukla karşılaştıklarını ifade eden Etem Menderes konuşmasında, savaştan çıkan Aydın'ın imar çalışmalarına girdiğini, henüz şehrin bütün ihtiyaçlarının ise karşılanamadığını ifade etmiştir. Bunların karşılanması için ise daha çok çalışılması gerektiği düşüncesindedir. Ayrıca motorun montajının bir Türk tarafından yapılması ile de gurur duyduğunu özellikle belirtmiştir. Daha önceden bütün işlerin yabancılar eliyle yapıldığını, Cumhuriyet ile birlikte bu işlerin artık Türk çocukları tarafından yapıldığı üzerinde durmuştur. Daha sonra kurban kesilerek, açılış töreni

---

⁵⁰⁸ *Aydın*, 18 Şubat 1944.

⁵⁰⁹ *Aydın*, 18 Şubat 1944.

⁵¹⁰ *Aydın*, 22 Şubat 1944.

⁵¹¹ 21 Mart sayısında aynı gazete, elektrik motorunun montajının ayın 19'unda başladığını yazmıştır. *Aydın*, 19 Mart 1944, *Aydın*, 21 Mart 1944.

⁵¹² *Aydın*, 21 Mart 1944.

gerçekleşmiştir.⁵¹³ Yeni elektrik motorunun montaj işleri bir ayı bulmuştur. İlk çalıştırma denemesi 15 Nisan 1944 günü yapılmıştır.⁵¹⁴ Sonuç olarak çalışmasında bir problem görülmemiştir.⁵¹⁵ Elektrik motorunun montajının ardından Belediye, elektrik motorunun 23 Nisan 1944 Pazar günü saat 16.00'dan itibaren çalıştıracağını ve tören yapılacağını duyurmuştur. Törene büyük desteklerini gördükleri İzmir Belediye Başkanı ve arkadaşlarını da davet etmişlerdir.⁵¹⁶ Aydın'ın yıllardır beklediği elektrik motoru, törenle saat 16.00'da açılmıştır. Törene Vali, Komutan, Belediye Başkanı, Halkevi Başkanı, mektupçu, İzmir Belediye Azaları Haydar Arya ve Daire Amir ve Müdürleri ile Aydın halkı katılmıştır.⁵¹⁷

Büyük çabalar sonucunda, yaklaşık dört yıl gibi bir sürede Aydın'a kazandırılan Frankotosi elektrik motoru, şehre getirilmesine rağmen kısa bir sürede montajı yapılamamış, bu durum şehirde tepkilere neden olmuştur. Vali ve Belediye Başkanının girişimleri sonucunda montajı geçte olsa yapılmıştır. Montajın ardından bir törenle, elektrik motorunun açılışı gerçekleştirilmiştir. Fakat elektrik motorunun açılışının yapılmasından sonrada, fabrikada çalışmalar sürmüştür. Elektrik motoru sürekli olarak çalıştırılmadan önce, deneme çalışmaları yapılmıştır. Bu denemeler 1944 Mayıs ayı boyunca sürmüştür.⁵¹⁸ Bu yapılan denemelerin başarılı olması sonucunda Frankotosi elektrik motoru da, diğer motor gibi Belediye tarafından belirlenen saat aralıklarında çalıştırılmaya başlanmıştır.

2.2.6. Su İşleri

2.2.6.1. Su tesisatı

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Aydın'da esaslı bir su tesisatı yapılamamıştır. 1930'lu yıllarda yapılan çalışmalar ise yetersiz kalmıştır. Tüm şehri kapsayan tesisat çalışması Etem Menderes'in Belediye Başkanlığı dönemine rastlamaktadır. Bu dönemde hem şehrin su kaynağı değiştirilmiş, hem de su tesisatı yenilenerek genişletilmiştir. Bunun için ise bir dizi çalışma yapılmıştır. Bu yapılan çalışmalar II. Dünya Savaşı engeline de takılmış, su filtresi bu sebeple istenilen tarihte getirilememiştir. Su tesisatı ile ilgili yapılan çalışmalara sadece II. Dünya Savaşı engel olmamış, ekonomik yetersizlikte çalışmaların yavaş ilerlemesine neden olmuştur.

---

⁵¹³ *Aydın*, 21 Mart 1944.

⁵¹⁴ Elektrik motorunda ilk gazojen denemesi ise, Mayıs ayı ortasında yapılmıştır. *Aydın*, 12 Mayıs 1944.

⁵¹⁵ *Aydın*, 16 Nisan 1944.

⁵¹⁶ *Aydın*, 22 Nisan 1944, *Aydın*, 23 Nisan 1944.

⁵¹⁷ *Aydın*, 25 Nisan 1944.

⁵¹⁸ *Aydın*, 19 Mayıs 1944, *Aydın*, 28 Mayıs 1944.

Bu sorunlarla uğraşan Belediye Meclisi, Etem Menderes Başkanlığında 1938 Teşrin-i Sani ayı ilk toplantısında şehir suyu sorununu gündeme getirmiştir. Toplantıda yapılan görüşmeler sonunda, su tesisatı için ek olarak 20.000 lira Belediyeler Bankasından borçlanılmasına karar verilmiştir.⁵¹⁹ Aydın'da su tesisatının her yerde olmayacağı ile ilgili bir söylenti ortaya çıkmış, bunun üzerine Aydın Gazetesi'nden yapılan açıklamada bunun yersiz olduğunu ve her mahallede tesisatın yapılacağı duyurulmuştur. Fakat bu açıklamayı resmi bir kurum değil gazete yapmıştır.⁵²⁰

Belediye Başkanı Etem Menderes şehre ait bazı işleri halledebilmek için 1939 Mart'ında Ankara'ya gitmiştir. Burada yaptığı görüşmelerde su tesisatı için, Belediyeler Bankası'ndan alınacak 20.000 liranın Dahiliye Vekaletinde onaylanmasını sağlamıştır. Ayrıca elektrik santraline ilave edilmek için yeni motor alımı nedeniyle bazı firmalardan alınan teklifler Nafia Vekaletine sunulmuştur. Bu incelemeler sonucunda, şartlardan dolayı projede ufak tefek bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu nedenle Nafia Vekaleti, keşif bedeline bir miktar zam yapmıştır. 1939 yılında Belediye, motor işini yeniden münakaşaya koymaya karar vermiştir. Belediye imar heyeti, su tesisatında kullanılacak filtre cihazları için belirlemede bulunarak, müteahhide alınacak cihaz tipini bildirmiştir. Böylece su tesisatının bitirilmesinden başka bir sorun kalmamıştır. Boru döşemesi yapılmayan Orta ve Cuma Mahallelerinde boruların döşeneceği belirtilmiştir. Böylece birkaç ay içinde yeni tesisattan şehre su verilmesi öngörülmüştür.⁵²¹

Su tesisatı ile ilgili çalışmalar yürütülürken, şehri heyecanlandıran bir olay yaşanmıştır. Dr. Şevket Gözaçan'ın hastane civarında bulunan evine, bahçesini sulamak için bir kuyu kazdırmıştır. Kazıda 14 metre sonrasında berrak bir su çıkmıştır. Suyun devamı olduğu düşünülmüş ve su test edilmiştir. Suyun rağbet görmesi durumunda modern tesisat kurdurularak dağıtım yapılabileceğini belirtmiş ve bunun için rapor alacağını bildirmiştir.⁵²² Ancak daha sonra ki günlerde bu olayın basına bir yansıması olmamıştır. Su, Belediye tarafından da kullanılmamıştır.

Şehrin su işi ile sadece Belediye Başkanı değil, aynı zamanda Vali de yakından ilgilenmiştir. Vali Özdemir Günay, Belediye Başkanı Etem Menderes ile birlikte 14 Nisan 1939 sabahı Belediyenin yaptırmakta olduğu şehir suyu tesisatını incelemişlerdir. Durumu

---

⁵¹⁹ *Aydın*, 8 Teşrin-i Sani 1938.

⁵²⁰ *Aydın*, 9 Teşrin-i Sani 1938.

⁵²¹ *Aydın*, 11 Mart 1939.

⁵²² *Aydın*, 30 Teşrin-i Sani 1938.

yakından takip etmek için baraja kadar gitmişler, tersip ve tevzi havuzlarını gözden geçirmişlerdir.⁵²³ Belediye Meclisi Etem Menderes başkanlığında 14 Nisan 1939 akşamı toplanmıştır. Toplantıda Elektrik Kurumu ile ilgili 1938 bütçesinde 87,70 kuruşluk aktarma yapılmasına ve şehir suyu tesisatı için Belediyeler Bankası'ndan borç edinilen 20.000 liranın, 1938 Belediye Bütçesi gelir ve gider kısımlarına eklenmiştir.⁵²⁴

Etem Menderes başkanlığında Belediye Daimî Encümeni toplanmış ve toplantıda su aboneli olmak isteyenlerin başvuruları incelenmiştir. Basına yansıyan bilgiye göre Almanya'dan sipariş verilen su cihazlarının yakında geleceği, Hohtef Şirketinin Aydın'da bulunan mühendisi Boryof tarafından gazeteyle bildirilmiştir. Hatta bazı malzemelerin ise gümrükte olduğunu belirtmiştir. Gazetede, branjman tesisatlarını yapma zamanı geldiğinden, abone olmak isteyenlerin isimlerini hususi deftere kaydettirenler ile Temmuz sonuna kadar yeniden yapılacak olan başvuruların dikkate alınarak su saatlerinin ve diğer malzemelerin buna göre Ağustos başından itibaren münakaşaya konulacağı belirtilmiş ve saatler gelir gelmez de branjmanların yapılmasına karar verilmiştir. Belediye Başkanı yerel gazeteden halka su tesisatı konusunda duyuru yapmıştır. Buna göre şehir içme suyu tesisatının evlere bağlanması için, satın alınacak saatleri ve diğer malzemeler için eksiltmeye konulacağı kararlaştırılmıştır. Bu nedenle de işlerin düzenli ve eksiksiz yapılabilmesi için başvurular doğrultusunda hareket edileceği ve planlarında başvuru sayısına göre yapılacağı bildirilmiştir. Belediye Başkanı Etem Menderes, yaptığı duyuruda Temmuz 1939 sonuna kadar başvuru yapanların birinci plana dahil edileceğini, Temmuz'dan sonra yapılacak başvuruların ise ikinci plana dahil edeceğini açıklamıştır. Birinci plana dahil olmak isteyenlerin Belediyenin fen dairesine Temmuz ayı içerisinde başvurularını istemiştir.⁵²⁵

Belediye Başkanı Etem Menderes, Su İşleri Müdürü Memduh Kurtoğlu ile birlikte Ilıcabaşı'na giderek ılıcaları oluşturan kaynak sularının durumunu incelemişlerdir. İncelemeler sonucunda suların sağlığı elverişli olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca Belediye Başkanı burada yaptırılacak yüzme havuzları ve diğer tesisler için uzman görüşü alacağını ve projeler yaptıracağını açıklamıştır.⁵²⁶ Belediye, şehir suyu ile ilgili çalışmalarda büyük bir gayret içerisinde girmiştir. Fakat II. Dünya Savaşı dönemine denk gelmesi sebebiyle, yurtdışından getirilecek malzemelerde sorun yaşanması Belediyenin çalışmalarını

---

⁵²³ *Aydın*, 15 Nisan 1939.

⁵²⁴ *Aydın*, 15 Nisan 1939.

⁵²⁵ *Aydın*, 18 Temmuz 1939.

⁵²⁶ *Aydın*, 19 Temmuz 1939.

aksatmıştır. Bu nedenle bazı çalışmalar yavaş ilerlemiş ve eksik kalmıştır. Yine de Belediye şehre su sağlayan kaynaklarda iyileştirme yapmaya devam etmiştir. Mevcut kaynakları da korumaya uğraşmıştır.

Aydın Belediyesinin bütün çabaları sonucunda, su tesisatı için beklenen su filtresinin Flemenk bandıralı bir vapurla yola çıktığı haberi yerel gazeteye yansımıştır. Bu cihazların gelmesiyle birlikte, Belediye tarafından hemen tesisata eklenerek Cumhuriyet Bayramı'nda resmî açılışı yapılacağını ve böylece şehre su verileceğini duyurmuştur.⁵²⁷ Ancak işler planlandığı gibi yürümemiş, aksaklıklar devam etmiştir. Bu yüzden Cumhuriyet Bayramı'nda su tesisatı için tören yapılamamıştır. Belediyenin Orta ve Cuma Mahalleleri için beklediği su tesisatında kullanılacak su borularının Ağustos ayının sonlarında Almanya'dan Moravya isminde bir vapurla yola çıkarılmış, fakat II. Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle vapurdan haber alınamamıştır. Daha sonra vapurun İspanya'ya sığındığı öğrenilmiştir. Vapur, 1939 Teşrin-i Evvel sonunda İzmir limanına gelerek boruları bırakmıştır. Filtre cihazlarının da bu vapurla birlikte geldiği tahmini yapılsa da, sadece su borularını getirilebilmiştir.⁵²⁸

Belediye Meclisi toplantısında, şehir su tesisatı inşaatının kontrol mühendisinin aylık ücreti hakkında Dahiliye Vekaletinden gelen bir emir üzerine inceleme yapan Bütçe ve Maliye Encümeninin tutanakları okunmuştur. Tutanaklarda II. Dünya Savaşı nedeniyle filtre makinesinin Almanya'dan getirilmesi mümkün olmadığı ve 7-8 aydan beri su yolları inşaatındaki çalışma sona ermiş, müteahhit şirketin dahi Aydın'dan gitmiş olmaları nedeni ile kontrol işine de gerek kalmadığını, bu nedenle de Belediye Bütçesinin kısıtlı durumu nedeniyle kontrol mühendisi için gereksiz bir ödenek ayırmaya uygun olmadığı dile getirilmiştir. Belediye Encümeni bu durumu, Valilik aracılığıyla Dahiliye Vekaletine bildirilmesine karar vermiştir. Ancak bu bildirim ve ödenekle ilgili daha sonra herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu nedenle kontrol mühendisinin akıbeti hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.⁵²⁹

Aydın'ın su işi bir türlü sona erdirilememiştir. Bu nedenle de şehirde sürekli gündemde ki yerini korumuştur. Şehir içme suyu tesisatının bitirilmesine rağmen, filtreler gelmediği için şehre su verilememiştir. Bu da halkın zorunlu olarak eski suyu kullanmasına neden olmuştur. Filtre cihazlarının Almanya'dan getirilememesinin sebebi II. Dünya

---

⁵²⁷ *Aydın*, 1 Eylül 1939.

⁵²⁸ *Aydın*, 7 Kanun-i Evvel 1939.

⁵²⁹ *Aydın*, 25 Nisan 1940.

savaşıdır. Savaşın ise ne zaman biteceği belli olmadığından, filtre cihazlarının getirilmesi savaşın durmasına ya da bitmesine bağlı bir hal almıştır. Aydın Belediyesi filtre kullanılmadan şehre verilecek suyun, diğer sudan daha sağlıklı olduğunu ileri sürmüştür. Bu nedenle vekaletten izin almak için Vilayet makamına başvurmuşlardır. 1940 Mart ayında toplanan Vilayet Hıfzısıhha Meclisi şehrin sağlığı ile ilgili aldığı kararlar arasında su meselesi de yer almıştır. Su konusunda Belediyenin teklifi incelenmiş ve gerekçe tutanağı Vilayet makamı kanalıyla vekaletle bildirilmiştir.⁵³⁰

Belediyenin Vilayet makamına su konusunda gönderdiği 7 Şubat 1940 tarihli ve 638 sayılı önergede kısaca şu bilgiler yer almıştır. Şehrin uzun zamandan beri sorunu olan içme suyunun halen şehre açık kanallar yolu ile gelmesi ve ayrıca dağ köylerinden akıtılan pis suların içme suyuna karışması ve hayvanların açık su borularının üzerinden geçmesi, şehir sağlığını tehdiye devam etmiştir. Halkın büyük bir çoğunluğu zorunluluktan dolayı bu suyu tüketmektedir. Geriye kalan az bir kısmı ise köylerden getirilen temiz suları satın alarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Ancak bu durum çözüm olmadığından dolayı halkın genelinin sağlığı tehdit altında kalmıştır. Belediye, Nafia ve Sıhhat Vekaletlerince onaylı su tesisatı projesini yapmasına rağmen filtreler getirilemediği için, şehre diğer sudan verilememiştir. Filtreler Almanya'dan yola çıkarılmış ancak savaş nedeniyle İspanya limanlarına sığınmak zorunda kalmıştır. Bundan dolayı tesisat yapılıncaya kadar halk mikroplu suları içmek zorunda kalmıştır. Bu pis suyun tüketilmesi yerine şehir su tesisatının serbest bırakılmasını ve bu sayede daha temiz su kullanılacağı uygun görülmüş ve bu durumun incelenmesi istenilmiştir. Bu konu Vilayet Hıfzısıhha Komisyonu tarafından incelenmiş ve kararı 8 maddelik bir yazıyla duyurmuştur. Buna göre şehir suyunun Belediye Başkanının anlattığından daha kötü durumda olduğunu, içilmesi bir yana kullanılmasının dahi sakıncalı olduğu düşüncesi hâkim olmuştur. Bu nedenle şehir suyu tesisatının diğer suyunun iki dağ arasında ki yerinden açık olarak gelmekte olduğunu, bu nedenle tam sağlıklı koşullara sahip olmadığını, ancak demir borularla şehre getirildiğini ve açık olan bölgede köy ve yolların olmadığını, bu nedenle kirletilme oranı daha düşüktür. Bundan dolayı su demir boruya girdikten sonra mevcut kullanılan sudan % 80 daha iyi ve daha temiz olduğu belirtilmiştir. Komisyon, Belediyenin de belirttiği halkın %95'inin pis suyu tükettiğini, ancak %5'inden para ile su alarak yaşamını devam ettirdiğini belirterek, Belediyenin fikrine katılarak demir borularla şehre daha temiz suyun geleceği görüşündedirler. Filtre makinesi getirildikten sonra montajını yapılarak şehre daha temiz su

---

⁵³⁰ *Aydın*, 30 Nisan 1940.

verileceği zaten bilinmektedir. Bu nedenle komisyon borulardan su akıtılması için Yüksek Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti ve Nafia Vekaletinden onay alınması için Vilayet makamınca gerekli girişimlerde bulunulması ittifakla kabul edilmiştir. Vilayet Sıhhat Meclisinin aldığı bu karar, 8 maddenin içerisinde ilkini oluşturmaktadır. Diğer 7 madde ise şehirde diğer sağlanması gereken sağlık koşulları ile ilgilidir.⁵³¹

Almanya'dan sipariş verilmiş olan su filtreleri savaş nedeniyle cihazları getiren gemi İspanya'ya sığınmış, deniz ablukası nedeniyle yoluna devam edememiştir. Savaşın devam etmesinden dolayı filtrelerin ne zaman geleceği belirsiz olmuştur. Bu nedenle Belediye, şehri filtresiz su verilmesinin kullanılan mevcut sudan daha temiz olduğunu belirterek ilgili makamların bu duruma izin vermesi için girişimlerde bulunmuştur. Belediye bu girişimleri Vilayet aracılığı ile yapmıştır. Mevcut cihazları getiren gemi Vigo limanında bekletilmiştir. Karadan nakli için Hariciye Vekaleti nezdinde girişimde bulunmuş ve bu mümkün olmaz ise şehir halkının içmekte olduğu su ile yeni tesisattan verilecek suyun analiz edilmesini istemişlerdir. Su numuneleri Vilayet Sıhhat Müdürü gözetiminde alınarak tahlil için Ankara'ya Hıfzısıhha Kurumu'na gönderilecektir.⁵³² Bu girişimlerden yaklaşık 4 ay sonra Aydın Gazetesi haberine göre, savaş nedeniyle yolda kalan su filtresi ve boruların şirket tarafından getirileceği ve nakil masrafının ise Belediyenin karşılayacağı bildirilmiştir. Buna göre Belediyenin filtre cihazı için 6.500, su boruları için hisse 6.000 lira nakil parası ödeyeceği belirtilmiştir.⁵³³

Belediyenin nakliye ücretini ödemeyi kabul etmesine rağmen, yine yaklaşık 2 ay gibi bir süre zarfında ilerleme kaydedilememiştir. 1941 yılı Şubat ayı ortalarında, su borularını getirecek şirket ile yeniden iletişim sağlanmıştır. Bu yeni görüşmede su tesisatına ait 56000 kilo ağırlığındaki su borularının, Vigo limanından getirilebilmesi için Almanya yolu tercih edilmiştir. Türkiye'ye nakli için istenilen fiyat farkı olan 11.500 liranın Belediye Encümeni tarafından kabul edilmiş ve bu karar Belediye Meclisinde onaylanmıştır.⁵³⁴ Bu nedenle 10.000 küsür liralık bir nakliye ücreti ortaya çıkarılmıştır. Belirlenen bu fiyatın Belediye kabulü halinde Belediye Meclisi tarafından tesisata tahsis edilen ücrete 16.000 lira ilave edilerek paranın mecliste nasıl temin edileceği görüşülmüş ve Belediye İmar Heyetinden gelen tutanak okunmuştur. Tabi bu görüşmeler coşkulu bir şekilde yapılmıştır. Çünkü muhalif bir kanat savaş döneminde böyle bir ücretin ödenmesinin uygun olmadığı ve bu

---

⁵³¹ *Aydın*, 30 Nisan 1940.

⁵³² *Aydın*, 1 Eylül 1940.

⁵³³ *Aydın*, 22 Kanun-i Evvel 1940.

⁵³⁴ *Aydın*, 6 Şubat 1941.

nedenle de su işinin savaş sonuna bırakılması gerektiği düşüncesindedir. Diğer bir bölümü ise işin bitirilmesinden yanadır. Tartışmaların uzaması üzerine mecliste ara verilmiş, daha sonra tekrar görüşmeler devam etmiştir. Sakin geçen ikinci celse de görüşmeler sonucunda, Eczacı Ziya Evren'in önerisiyle bu işin Maliye Encümeninde tekrar tetkik edilmesi uygun görülmüştür.⁵³⁵ Daha sonra toplanan Belediye Meclisi, Almanya yoluyla getirilecek olan su borularının nakliye masrafını 11.000 lira olarak belirlemiştir.⁵³⁶

Belediye, içme suyuna abone olmak isteyenler ile ilgili bir ilan vererek, 20 Haziran 1942 tarihine kadar yapılacak başvurularda ilk tesisat verilecek, 20 Hazirandan sonra yapılacak başvurular için ise daha sonraki partide alacakları duyurulmuştur.⁵³⁷ Daha sonra yoğun başvuru nedeniyle içme suyuna abone olmak isteyenlerin, Belediye tarafından süresi uzatılarak, 1942 Haziran ayı sonuna kadar kayıt yaptırabilecekleri ilan edilmiştir.⁵³⁸ Aydın'ın içme suyu tesisatı bitirilerek, ilk deneme ile birlikte alınan sonuçların olumlu olmasıyla şehre su verilmiştir. Su dağıtımını ilk olarak tüm abonelere değil, sadece şehirdeki bazı çeşmelere verilmiştir. Tesisatı yapan müteahhit şirket, Ankara Belediyeler Encümeni Heyetine başvurarak geçici kabul işlemlerinin yapılmasını isteyecek ve ilgililer ile vekaletlerin oluşturacağı bir heyet tesisatın geçici kabul işlemlerini yaparak suyun işletme idaresinin Aydın Belediyesine teslim edecektir. Belediye, abonelere su verilmesi için hazırlıklarını yapmıştır.⁵³⁹

Aydın Gazetesi haberine göre, şirket su filtresi konşimentosunun⁵⁴⁰ alındığını ve yola çıktığını şehirde ki temsilcisine bildirmiş, bu sayede halka duyurulmuştur.⁵⁴¹ Ayrıca müteahhit tarafından tesisatı bitirilen şehrin içme suyunun geçici kabulünü yapmak için, İmar Heyeti Fen Şefi Mühendis Akif Uzel Ankara'dan Aydın'a gelmiştir.⁵⁴² Yapılan incelemeler sonucunda şehrin içme suyunun geçici kabulü fenni şartlara uygun olduğu anlaşılmış ve kabul edilmiştir.⁵⁴³ Bu arada içme suyu filtresi İstanbul'a gelmiş ve 17 Ağustos 1942 tarihinde Aydın'a gönderileceği, montaj yapacak uzmanında makine ile

---

⁵³⁵ *Aydın*, 13 Şubat 1941.

⁵³⁶ *Aydın*, 16 Şubat 1941.

⁵³⁷ *Aydın*, 10 Haziran 1942.

⁵³⁸ *Aydın*, 21 Haziran 1942.

⁵³⁹ *Aydın*, 27 Haziran 1942.

⁵⁴⁰ Konşimento ticari dilde Taşınmak için gemiye teslim edilen bir mala karşılık olarak verilen alındı. Türkçe Sözlük, Cilt:2, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 1355.

⁵⁴¹ *Aydın*, 11 Ağustos 1942.

⁵⁴² *Aydın*, 11 Ağustos 1942.

⁵⁴³ *Aydın*, 14 Ağustos 1942.

beraber geleceği bildirilmiştir.⁵⁴⁴ Bu gelişmelerin ardından Belediye, evlerine su almak için depozitolarını yatıran abonelere, boru ve tesisatlarının hazır olduğuna dair mektup ile kuruma bildirmelerini istemiştir.⁵⁴⁵

Savaş nedeniyle uzun bir süredir getirilemeyen içme suyu tesisatı filtresi sonunda Aydın'a gelmiştir. Fakat yerine yerleştirilebilmesi için bu seferde montör beklenmiştir.⁵⁴⁶ Montör beklenirken, Belediye Meclisi toplanmış ve içme suyu tesisatının geçici kabulü yapılmıştır. Bu kabulün ardından şehre su verilmiştir. Su aboneliklerine ise yoğun bir başvuru olduğu belirtilmiştir.⁵⁴⁷ Belediye şehrin su tesisatında her ne kadar büyük bir ilerleme kaydetmişse de bazı yerlere su tesisatı yapılamamıştır. Bunun temel sebebi maddi olanaklar ve malzeme yetersizliğidir. Bu durum Belediye Meclis üyelerinin de gözünden kaçmamış ve yeni çözümler üretilmiştir. Mecliste, Hamit Altıparmak'ın önergesiyle eski demir boruların şu geçmeyen yerlerde kullanılması meclise sunulmuştur. Meclis kısa bir görüşmeden sonra çıkartılan eski su borularının, tesisat olmayan sokaklarda kullanılmasına karar vermiştir.⁵⁴⁸ Belediye, şehrin su tesisatının yetişmediği ve su verilemeyen yerlerine ise çare olarak ortak kullanıma açık çeşmeler yapmıştır. Bu işlerle bizzat ilgilenen Belediye Başkanı Etem Menderes, beraberinde bazı Belediye Meclisi üyeleri ile mahallelerde dolaşmıştır. Bu gezintilerde, yapılan çalışmalar incelenmiş ve eksikler yerinde görülmüştür. Bu eksikliklerin giderilmesi için, Belediye Başkanı Etem Menderes tarafından ilgili kişilere gereken talimatlar verilmiştir.⁵⁴⁹

Belediye Meclisi toplantısında, elektrik ve su kurumlarının 1944 yılı genel bütçesi toplam 97.100 lira olarak kabul edilmiştir.⁵⁵⁰ Belediye Meclisi 28 Haziran 1944 tarihinde saat 10.00'da yapılan toplantıda, Belediyenin 1944 mali yılı bütçesini, şehrin eski su tesisatının tamiri için ödenek konulmadığından Valilik tarafından bütçe iade edilmiş, bu genel hizmet için bütçeye ödenek konulması meclise getirilmiştir. Bu konunun evrağı, Belediye Meclisi tarafından Maliye Encümenine havale edilmiştir. Maliye Encümeni, eski su tesisatı tamiri için yıllık 4.000 lira ihtiyaç olduğunu, bu masrafında karşılanması için dükkân ve evlerinde yeni su tesisatı olmayanlardan tanzifat vergisine ek olarak şimdiye kadar alınmakta olan su parasının tahsilini teklif etmiştir. Mecliste görüşülen bu teklif kabul

---

⁵⁴⁴ *Aydın*, 15 Ağustos 1942.

⁵⁴⁵ *Aydın*, 19 Ağustos 1942.

⁵⁴⁶ *Aydın*, 16 Teşrin-i Evvel 1942.

⁵⁴⁷ *Aydın*, 7 Teşrin-i Sani 1942.

⁵⁴⁸ *Aydın*, 3 Temmuz 1943.

⁵⁴⁹ *Aydın*, 2 Mart 1944, *Aydın*, 30 Mart 1944.

⁵⁵⁰ *Aydın*, 7 Mayıs 1944.

edilmiştir.⁵⁵¹ Bunun dışında Belediye, su tesisatının yetişmediği yerlere önlemler almıştır. Mesudiye Mahallesi'nin üst kısımlarında evlerin su sıkıntısı çekmesinden dolayı, Belediye tarafından bir çeşme yaptırılmasına karar verilmiştir. Bu karar doğrultusunda mahalle halkı 100 metre boru temin ederek, su yolunu elbirliğiyle kazarak mahalleye çeşmeyi yerleştirmişlerdir.⁵⁵² Belediye, şehir içi bazı çalışmalarında bölgede yaşayan halk tarafından da somut destek görmüştür. Kimi zaman yol yapımında, kimi zaman kaldırım çalışmasında ve kimi zamansa su tesisatı ile ilgili işlerde halk çalışmalarına katılmıştır.

Aydın'da şehir su tesisatı yapılmış ve temiz su verilmesine rağmen, eski suyun kullanımına da şehir halkı devam etmiştir. Önceden beri tespitlerle de sabit görülen eski suyun kirliliği Belediyenin uyarılarına rağmen kullanımı sürdürülmüştür. Şehir sağlığına da etkisi olan eski suyun kullanımını durdurabilmek için yasal önlemler gerekmiştir. Bu nedenle Belediye Meclisi, eski suyun mahallelerde yarattığı sakıncaları göz önünde bulundurarak, suyun tamamen kaldırılmasını kabul etmiştir.⁵⁵³ Belediye Başkanlığı Aydın Gazetesi'nde bir ilan yayınlamış, bu ilana göre sağlıklı su tesisatının yapıldığı gerekçe gösterilerek, eski suyun kesileceğini önceden bildirmiş ve kesin tarih olarak ise 1 Aralık 1944 günü gösterilmiştir.⁵⁵⁴

2.2.6.2. Su yollarının bozulması ve su sıkıntısı

Aydın'da 1941 yılında yaşanan doğal afetler nedeniyle şehrin içme suyu şebekesi zarar görmüştür. Bunlardan ilki 1941 Şubat ayında yaşanmıştır. Yoğun yağış nedeniyle bazı yerlerde heyelan meydana gelmiş ve şehir suyu kesilmiştir. Şehir suyu yapılan çalışmalar sonucunda 19 Şubat 1941 tarihi itibarıyla tekrar şehre dağıtımı sağlanmıştır.⁵⁵⁵ İkinci büyük doğal afet yine aynı yıl Teşrin-i Sani ayında yaşanmıştır. Şiddetli yağmur nedeniyle su kanallarının hasara uğraması sonucu, şehrin sularının 4 gün kesileceği Belediye tarafından bildirilmiştir. Kanallar temizlendikten sonra şehre sular tekrar verilmiştir.⁵⁵⁶

Aydın'da doğal afetler dışında yaşanan diğer bir doğal olay ise, mevsimsel sıcaklıklar nedeniyle içme suyunda görülen azalmadır. Sadece şehre gelen içme suyunda azalmanın nedeni mevsimsel sıcaklık değil, Belediye çocukların suyun dağıtım terazileri ile

---

⁵⁵¹ *Aydın*, 29 Haziran 1944.

⁵⁵² *Aydın*, 30 Haziran 1944.

⁵⁵³ *Aydın*, 10 Teşrin-i Sani 1944.

⁵⁵⁴ *Aydın*, 16 Teşrin-i Sani 1944.

⁵⁵⁵ *Aydın*, 19 Şubat 1941.

⁵⁵⁶ *Aydın*, 2 Teşrin-i Sani 1941.

oynadığını, bu nedenle akmasının engellendiğini belirterek, bu tür davranışta bulunan çocuk veya büyüklerin cezalandırılacağı gazetedeki ilan verilerek duyurulmuştur.⁵⁵⁷ Şehirde her yıl belirgin bir sıkıntı olarak ortaya çıkan su kıtlığı, yaz aylarında mahallelere nöbetleşe su verilerek geçici de olsa çözüme kavuşturulmuştur.

1941 yılında yaşanan su kıtlığından dolayı mahallelere su verme saatleri şöyledir.⁵⁵⁸

Tablo 2.3. Mahallelere Su Verme Saatleri

Saat	Mahalleler
10-18 arası	Hasan Efendi, Saray içi, Veysi Paşa, Köprülü
18-10 arası	Ramazan Paşa, Güzelhisar, Kurtuluş, Cumhuriyet ve yeni mahalleler
24-12 arası	Dükân önü, Orta ve Cuma Mahalleleri
12-24 arası	Akmescit, Tabakhane, Salhane kısımları

Belediye halka yaptığı duyuruda eski tesisattan su kullananların israf etmesini, çeşme ve oluk gibi vasıtalarla sokağa akıtmasını yasaklamıştır. Bunlara uymayanlar için ise belediye ceza kanunu hükümlerinin uygulanacağını belirtmiştir.⁵⁵⁹ Ancak bu çalışmalar şehrin su sıkıntısını önlemek için bir çözüm olmamıştır. Bunun için çalışmalar yürütülmüşse de bir sonuca varılamamıştır. Su sıkıntısının giderilebilmesi için Meclis toplantısında Belediye Su ve Elektrik Kurumu Müdürü Rauf Kırımlı, şehrin mevcut suyunun düzenlenmesi için hazırladığı projeyi sunmuştur. Rauf Bey'in açıklamalarına göre mevcut havuzların tazyiki az olduğundan, yağmur yağmasıyla boruların dolduğunu ve suyun azaldığını belirtmiştir. Bunun için yeni bir toplama havuzu ve tasvip havuzu yapılması gerektiğini bu suretle de tesisin düzenlenerek, şehre yaz-kış, yağmurlu-yağmursuz havada bol ve berrak su gelmesinin sağlanacağını belirtmiştir.⁵⁶⁰

2.2.6.3. Orta mahallenin su tesisatı sorunu

Orta ve Cuma Mahallesi sakinleri Aydın Gazetesi'ne bir ilan vererek, Belediye Başkanından isteklerini yazmışlardır. Buna göre Orta Mahalle ve Caddesinin kaldırım ile yollarının güzel bir şekilde yapıldığını, ancak evlerine su alan bazı komşularının döşemelerde bozukluklara neden olduğunu ve buraları düzeltmediğini, bu bozulmalarında gün geçtikçe büyüdüğünü ve kaldırım ile yolun genel olarak bozulacağını yazmışlardır. Diğer bir sorun olarakta, yaya kaldırımının yapılması için kum getirilerek herkesin kendi

⁵⁵⁷ *Aydın*, 19 Temmuz 1941.

⁵⁵⁸ *Aydın*, 9 Ağustos 1941.

⁵⁵⁹ *Aydın*, 3 Teşrin-i Evvel 1942.

⁵⁶⁰ *Aydın*, 6 Şubat 1945.

evinin önünü düzenleyeceğini, fakat burada da sökülen taşların kaldırılmamasından dolayı bunu yapamadıklarını belirtmişlerdir. Orta Mahalle de su boruları için çukurlar açılmış, fakat boruların döşenmemesinden dolayı açılan çukurların tekrardan dolmaya başladığı ifade edilmiş, Belediye Başkanından bu çukurların döşemelerinin yaptırılmasını, yaya kaldırımlarında ki taşların kaldırılmasını ve Orta Mahalledeki su borularının döşenmesini istemişlerdir.⁵⁶¹

Aydın Gazetesi'nde yayınlanan Orta Mahalle ile ilgili sorunların dile getirildiği metni dikkate alan Belediye Başkanı Etem Menderes, elektrik motorunun montajı nedeniyle Orta Mahalledeki işlerin aksadığını, ancak mahallenin su yolu keşfinin yapılmakta olduğunu ve kısa sürede de tamamlanarak boruların döşeneceğini bildirmiştir. Gazetede, Kemer Mahallesi'nin su yollarının 300 metrelik boru yatağının yapıldığını, 400 metrelik kısmının ise devam ettiğini bu mahallenin de yakında suya kavuşacağı duyurulmuştur. Bu duyurular Belediye tarafından resmî bir şekilde olmamış, Aydın Gazetesi tarafından yapılmıştır.⁵⁶²

2.2.6.4. Askeriyeye su temini

Belediyenin görevleri arasında şehrin su ihtiyacını sağlaması da yer almaktadır. Fakat şehirlerde askerî alanların su ihtiyacı vakıf sularıyla sağlanmıştır. Aydın'da askeriyenin suyunu nasıl sağladığı tespit edilememiştir. Ancak alınan karar doğrultusunda, şehirlerde ki askerî alanların suyunun belediyeler tarafından sağlanması istenilmiştir. Askerî yerlerin hususi aboneliğe tabi tutulması ekonomik açıdan sorunlara yol açmıştır. Bazı garnizonların yıllık tüketimi 200.000 lirayı bulmuştur. Bu nedenle Milli Müdafaa Vekili, kendi ödeneklerinden bu miktar paraların verilemeyeceğini belirterek, bedelsiz olmasının da mümkün olmadığı üzerinde durmuş ve en azından su ücretinin yarı yarıya olmasını Başbakanlıktan talep etmiştir. Kısacası diğer devlet daireleri gibi suyu indirimli almak istemişlerdir.⁵⁶³

---

⁵⁶¹ *Aydın*, 4 Mayıs 1944.

⁵⁶² *Aydın*, 25 Mayıs 1944.

⁵⁶³ BCA 30-10-0-0/125-890-5.

2.2.7. Spor

2.2.7.1. Spor sahası

Cumhuriyetin ilk yıllarında Aydın'da spora elverişsiz bir saha bulunmaktadır. Bunun kullanıma uygun duruma getirilmesi içinde şehirde çalışmalar yürütülmüştür. Özellikle 1937 yılında yapılan çalışmalar olumlu sonuçlar vermiştir. Aydın'da bir süre etütler yapan bölge heyeti, yapılan planları yeterli görmemiş ve Türk Spor Kurumu Genel Merkezinden bu işlerde uzman bir mimar gönderilmesini istemiştir. Bu istek olumlu karşılanmış ve Ankara İmar Müdüriyeti mimarlarından Atletizm Federasyonu Asbaşkanı B. Şinasi Reşit bu iş için görevlendirilmiştir. 24 Ağustos 1937 günü Aydın'a gelen Şinasi Bey, ilk olarak Valiyi ziyaret etmiş ve daha sonra Spor Bölge Başkanı Etem Menderes ile sahayı gezmiş, Belediyede ki projeleri incelemiştir. Şinasi Bey 25 Ağustos 1937 günü sahada drenaje ihtiyaç olup olmadığı konusunda incelemelerde bulunmuştur.⁵⁶⁴

Aydın Spor sahasının her türlü spora elverişli hale getirilebilmesi için bölge heyeti tarafından Türk Spor Kurumuna girişimler yapılmış ve olumlu sonuç alınmıştır. Türk Spor Kurumu Genel Merkezi, yeni kurduğu fen bürosunda Aydın için gerekli olan modern bir saha planı yaptırılarak gönderilmiştir. Bu iş için ise 5.000 lira para yardımı yapılmıştır. 1937 yılı içerisinde Genel Muhasebe ve Belediyeden yapılan yardımlar ile bu para 10.000 liraya ulaşmıştır. Böylece sahanın önemli eksiklerinden olan koşu pisti ve atletik sporlar ile ilgili yerlerin yapılması sağlanacaktır. Bu iş için bölge heyeti Vali Özdemir Günday başkanlığında toplanmış ve hazırlıklar hakkında görüşülerek inşaatın hemen başlaması için karar almışlardır.⁵⁶⁵

Spor çalışmaları süren Aydın'da, 3 Kanun-i Sani 1938 akşamı Türk Spor Kurumu Aydın Bölgesi Heyeti, Vali Özdemir Günday başkanlığında toplanmıştır. Toplantının konusu ise saha işi olmuş ve ihalesi üzerine görüşülmüştür. İhalede yeterli bir fiyat gelmediği için, işin ivediliği göz önünde bulundurularak inşaatın kısım kısım emanet sistemi ile yapılmasına karar verilmiştir.⁵⁶⁶ Aydın'da spor çalışmaları Vali önderliğinde sürdürülmüştür. Bu doğrultuda 6 Kanun-i Sani 1938 günü Vali ve Bölge Başkanı Özdemir Günday, yanında Nafia Fen Direktörü Feridun İris Beyle spor sahasına gitmişler, Merkez Genel Teknik Bürosu tarafından gönderilen planı sahaya uygulamaya başlamışlardır. Bu

⁵⁶⁴ *Aydın*, 25 Ağustos 1937.

⁵⁶⁵ *Aydın*, 30 Teşrin-i Sani 1937.

⁵⁶⁶ *Aydın*, 4 Kanun-i Sani 1938.

uygulamayı Feridun İris Bey bizzat yürütmüştür. Bu inceleme ve uygulamaların sonunda inşaata başlanılacaktır.⁵⁶⁷

Spor Bölge Heyeti, Vali Özdemir Günay Başkanlığında 10 Kanun-i Sani 1938 akşamı toplanmıştır. Toplantıda şehir sporu ile ilgili görüşmeler yapılmış ve Aydın'da bir güreş salonu yapılması kararı alınmıştır. Kapalı güreş salonu için parkın karşısındaki tamamlanmamış parti binasının üst katında inşaat çalışmalarına başlanmıştır. Bu iş ile güreş antrenörü Nuri Bey ilgilenmiş ve 13 Kanun-i Sani 1938 Perşembe gününe kadar bitirileceği belirtilmiştir.⁵⁶⁸ Güreş salonu Perşembe günü bitirilmiş ve aynı akşam ilk derslere başlanmıştır. Park karşısında, Parti binası üzerinde yapılan salonda böylece ilk güreş gösterisi yapılmıştır.⁵⁶⁹ Spor işi ile yakından ilgilenen Aydın Milletvekili ve Türk Spor Kurumu Başkanı Adnan Menderes, 14 Kanun-i Sani 1938 günü Aydın'a gelmiştir. Aydın'ın Spor işleri üzerine Vali ile görüşmeler yapmıştır.⁵⁷⁰

Spor sahasının mimarı Reşit Bey tarafından spor sahasında incelemeler yapılmıştır. İncelemelere Türk Spor Kurumu Başkanı Adnan Menderes ve Vali Özdemir Günay'da katılmıştır. Yapılan plan gereği sahanın hafriyat ve tesviye işleri birkaç güne başlayacağı belirtilmiştir. Bu sayede 1937-1938 yılı futbol lig maçları yeni sahada oynanabilecektir. Şinasi Bey, Aydın Gazetesi muhabirine verdiği demeçte futbol alanı ile koşu pistinin 1938 Mayıs ayı sonlarına doğru biteceğini bildirmiştir. Böylece atletizm müsabakalarının da aynı yıl yeni pistte yapılabileceğini söylemiştir.⁵⁷¹

2.2.8. Asker Ailelerine Belediyeler Tarafından Yardım Yapılması

Erkek nüfusun silah altına alınması sonucunda yoksul ve bakıma muhtaç aileleri savaş koşullarında ciddi sorunlar yaşamışlardır. Bu nedenle askere gidenlerin çocuklarının sahipsiz kalmaması için Dahiliye Vekaleti tarafından 1941 yılında alınan karar doğrultusunda Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından korunması istenilmiştir. Kurumun tüm çocuklara bu imkânı sağlayamayacağı için Belediyeler tarafından toplanacak paralar sayesinde merkez ve şubelerde çocuklara sahip çıkılabileceği Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından belirtilmiştir. Ayrıca sadece çocuklara değil asker ailelerine de yardım kararı alınmıştır. Böylece Belediyeler toplayacakları para ile şehirlerinde ihtiyaç sahibi asker

---

⁵⁶⁷ *Aydın*, 7 Kanun-i Sani 1938.

⁵⁶⁸ *Aydın*, 11 Kanun-i Sani 1938.

⁵⁶⁹ *Aydın*, 14 Kanun-i Sani 1938.

⁵⁷⁰ *Aydın*, 15 Kanun-i Sani 1938.

⁵⁷¹ *Aydın*, 23 Kanun-i Sani 1938.

ailelerine yardım edeceklerdir.⁵⁷² Bu yardımlar daha sonra da devam etmiştir. Yardım bütçesi Belediye tarafından karşılanmıştır. Belediye yılın belirli zamanlarında Belediye Meclisi'nde yardım kararı alarak uygulamıştır. Belediye asker ailelerine para ödemekte zorlanınca şehirden temizlik ve aydınlatma vergisi alınmıştır. Temizlik ve aydınlatma vergisinin kaldırılmasından sonra ise diğer vergilerden %10 asker aileleri için ödenek ayrılmıştır. Daha sonra Dahiliye Vekaleti'de buna 100.000 lira gibi bir fon oluşturarak yardımın kesintisiz yapılmasını sağlamak istemiştir. Asker ailelerine yardım belediyelerin kendi isteği ile değil, Dahiliye Vekaleti'nin aldığı karar doğrultusunda zorunlu olarak sürdürülmüştür.⁵⁷³

2.2.9. Aydın'ın İmar Davası

Millî Mücadeleden yanmış ve yıkılmış bir durumda çıkan Aydın şehrinde, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren imar çalışmalarına başlanılmıştır. İlk yıllarda imar çalışmaları merkezi yerlerden yürütülmüş, daha sonra ihtiyaç gereği mahallelere de imar gerekmiştir. Bu nedenle daha kapsamlı olarak şehrin tamamını içeren bir imar planı için çalışmalar yürütülmüştür. Bu doğrultuda birçok uzman Aydın'a getirilerek incelemeler yaptırılmıştır. Aydın'ın imar davasında, vekaletlerle de sıkı ilişkiler kurulmuş ve destek alınmıştır. Aydın'ın imar çalışmalarında vekaletlerin yanı sıra Valilik ve Belediye'de yoğun uğraş göstermiştir.

Nafia Vekaleti tarafından gönderilen talimatname çerçevesinde Vali Özdemir Günday başkanlığında kurulmuş olan imar komisyonunun hazırlamakta olduğu, Aydın İmar Planının incelenmesi istenmiş ve bu nedenle vekaletten bir uzman talep edilmiştir. Bunun üzerine Nafia Vekili Ali Çetinkaya tarafından, şehir uzmanı Hilmi Baykal görevlendirilmiştir. Şehir uzmanı Hilmi Baykal, 25 Kanun-i Sani 1939 akşamı İzmir treni ile Aydın'a gelmiş, ertesi gün öğlen Belediyeye geçerek haritaları incelemiş ve şehrin genel durumu hakkında bilgi almıştır. Hatta Hilmi Bey, Belediye Başkanı Etem Menderes ile Cuma ve Orta Mahallelerini gezmiştir. Bu gezintisinde binaların mimari tarzlarını, yol, meydan gibi imar işlerini gözden geçirmiştir. Daha sonra şehrin diğer yerlerini⁵⁷⁴ de

⁵⁷² BCA 30-10-0-0/179-235-13.

⁵⁷³ *Aydın*, 6 Mayıs 1939, *Aydın*, 9 Mayıs 1941, *Aydın*, 25 Teşrin-i Sani 1942, *Aydın*, 2 Şubat 1943, *Aydın*, 31 Temmuz 1943, *Aydın*, 3 Şubat 1944, *Aydın*, 16 Nisan 1944, *Aydın*, 3 Şubat 1945, *Aydın*, 1 Aralık 1945, *Aydın*, 17 Haziran 1948, *Hür Aydın*, 29 Mayıs 1954, *Hür Aydın*, 13 Haziran 1954, *Hür Aydın*, 19 Ekim 1955, *Hür Aydın*, 10 Ekim 1956, *Hür Aydın*, 15 Ocak 1957, *Hür Aydın*, 18 Nisan 1957, *Hür Aydın*, 20 Şubat 1958.

⁵⁷⁴ Güzelhisar, Kurtuluş mahalleleri, Aydın-Çine yolunda ki Belediye Hayvan ahırları civarı, gümrük önünden Nazilli köprüsüne kadar, Gazi bulvarının kuzey kısmını incelemiştir. *Aydın*, 28 Kanun-i Sani 1939. Şehir uzmanı Yüksek Mühendis Hilmi Baykal incelemelerine diğer günlerde de devam etmiştir. 28 Kanun-i Sani

inceleyerek, modern şehrin genel ihtiyaçlarını belirleyen bir rapor hazırlamıştır. Hazırladığı bu raporu gerekli makamlara vereceği belirtilmiştir.⁵⁷⁵ Maalesef Hilmi Baykal'ın hazırladığı raporlara günümüzde ulaşamamıştır.

Aydın Gazetesi yazarı Osman Becerik, imar işinin bir uzman ile yapılmasını eleştirmiştir. Belediye Meclisi içerisinde de muhaliflerin olduğundan bahseden Becerik, Dahiliye Vekaletinin gönderdiği bir uzmanla bu işin yürümeyeceği kanısındadır. Bunun temel nedeni olarakta Burdur'da yapılan imar çalışmalarının içinde bulunmuş olan Becerik, uzmanın şehirden gitmesi ile birlikte planın uygulanmadığını yazmıştır. 1932 yılında Burdur'a gittiğinde sokak ve caddelerin plan dışı yapıldığını, bununda sürekli değişen belediye başkanlarının emirleri doğrultusunda bir ustabaşı tarafından yürütülmesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Yazısında Aydın'da yapılan ilk şehir haritasının başarılı olması üzerinde durmuştur. Aydın şehir haritasının başarılı olmasının fen ile fen adamlarına olan saygı ve güvenden dolayı başarıya ulaştığını vurgulamıştır.⁵⁷⁶

Osman Becerik, bir sonraki köşe yazısında yine şehir uzmanına yer vermiştir. Şehir uzmanının Vali ve Belediye Meclisine yaptığı genel açıklamayı köşesine taşımış ve yorumlamıştır. Uzman konuşmasında; Aydın'ın nüfusunun giderek arttığının üzerinde durarak, hükümetin şehri sulama teşkilatının merkezi yapmak için verdiği önem nedeni ile gelişiminin daha fazla artacağını göz önünde bulundurarak, Aydın'ın genişletilmesinin zorunluluk olduğunu belirtmiştir. Şehrin imarı yapılırken eski imar planı göz önüne alınarak, yani mevcut harita dikkate alınarak yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Şehir uzmanı, modern şehirlerde olduğu gibi insanların ihtiyaçları olan stadyum, hipodrom, yeşil alanlar, okul bölgesi, resmi, içtimai, sıhhi kurumların olduğu yeşil görünümlü bir Aydın için gereken çalışmaların yapıldığını söylemiştir. Ayrıca mevcut yollarında trafik durumuna göre düzenleneceğini ifade etmiştir. Aydın'da çalışmalarını yürüten Hilmi Bey, şehir ile ilgili ayrı ayrı birçok tespitte bulunmuştur. Sadece şehir içi değil, Aydın'ın, Nazilli, İzmir ve Muğla ile bağlantılarını sağlayan yollar da birinci derecede göz önünde tutulmuştur.⁵⁷⁷

Osman Becerik yapılacak imar planının, Aydın'ın uzun süre kullanılabileceği bir düzen olması görüşündedir. Cumhuriyet Meydanı'ndan örnek vererek "*şehrin bir ucunda*

---

günü memleket hastanesi, orta mektep, Hasan Efendi, Meşrutiyet, Mesudiye, Zafer mahalleleri ile Ilıcabaşı, Tellidede ve mezbağa civarını incelemiştir. Bu incelemelerde Hilmi Bey'e Belediye Başkanı Etem Bey eşlik etmiştir. *Aydın*, 29 Kanun-i Sani 1939.

⁵⁷⁵ *Aydın*, 27 Kanun-i Sani 1939.

⁵⁷⁶ *Aydın*, 5 Şubat 1939.

⁵⁷⁷ *Aydın*, 7 Şubat 1939.

kurulan bir meydana halkı toplamak mümkün olmadığı, beş yıllık tecrübe ile belli oldu ve halk Aydın'ın Cumhuriyet alanının Parti ve Belediye alanı olacağını kendiliğinden ihsas etti” demiştir. Yani yapılacak binaların ve yolların kısa süre sonra gereksiz bir yapıdan ibaret olmasını istememiştir. Yazısında kimseye taşlama ve eleştiri yapmadığını vurgulayan Becerik, sadece örnekler vermek istemiştir. Diğer değindiği yapı ise elektrik fabrikası olmuştur. Fabrikanın gürültülü çalışması o bölgedeki halkı rahatsız ettiğini belirtmiştir. Devamında yine çekimser bir biçimde her ne kadar eleştiri yapmıyorum demişse de, yazısında bazı çalışmaların çevreye zararlarını anlatmıştır. Elektrik fabrikasının gazojenle işlediğini ve bunun için kömür gerektiğini, bununda trenle sağlandığını belirterek, fabrikanın istasyonun yanına kurulmalıydı demiştir. Çünkü kömürün nakliyesine gidecek paranın elektriği ucuzlatacağı görüşündedir. Ayrıca yapılacak yeni çalışmaların israfa yol açmamasını belirtmiş ve paranın da az olmasına dikkat çekmiştir. Bu nedenle kaynakların doğru kullanılması gerektiği kanısındadır.⁵⁷⁸

Osman Becerik, 1939'a kadar yapılan bazı çalışmaların yararlı olmasına rağmen, zararlarının da ortaya çıktığını çekimser bir şekilde köşesine aktarmıştır. Çekimser bir yazı yazma sebebi CHP gazetesinde çalışıyor olmasından kaynaklıdır. Eleştiri yerine örnek veriyorum diyerek sorunları gündeme getirmiştir. Bu nedenle yapılacak yeni imarın benzer hatalara düşmemesi için uzmanların kararları doğrultusunda ilerlemesi düşüncesindedir. Gazetede yayınladığı bu eleştirel yazıdan dolayı Osman Becerik, CHP ve Aydın Belediyesinden herhangi bir yazılı uyarı almamıştır. Ancak Belediye Meclisinde yazı ile ilgili başkanlık makamına gensoru önergesi verilmiştir. Bu öneri meclis azaları tarafından ret edilmiştir. Bu duruma çok kızan Osman Becerik, Aydın Gazetesi'nde meclise sunulan gensoru ve şehre uzman getirme konusu hakkında tepki olarak açıklayıcı bir yazı yayınlamıştır. Yazısında meclis üyelerinden bazılarının bu duruma karşı olduğu üzerinde duran Osman Becerik, meclis toplantılarının açık olması sebebi ile zabıtlara geçen şu sözlere yer vermiştir:

“Esbabı mucibeli imar projesi Nafia Vekaletine gidecek, orada kabul edildikten sonra bir şehir mutahassısı celbi kanuni bir vazife olacaktır. Raporlar Nafia Vekaletine gitmedikçe mutahassıs getirmeye kanun müsait değildir.”

“Arkadaşlarıma fikirlerimi anlatamadım, müstacelen bir mutahassıs getirilmesini arzu ediyorlar. Buna kanunen imkân yoktur. Getireceğimiz mütehassıs şunu veya bunu

---

⁵⁷⁸ Aydın, 7 Şubat 1939.

yapacaksınız dediği zaman bir şey yapabilecek vaziyette değiliz. Mutahassis komisyonunun kararları vardır. Bu kararlar müstacelen merkeze gitsin, sonra mutahassis getirilsin.”⁵⁷⁹

Belediye Meclisinde geçen bu konuşmayı göstererek, imar planı için uzman getirilmesi konusunda muhaliflerin olduğunu kanıtlamıştır. Ancak yazısında meclisin genelinin muhalif olmadığını, zaten alınan karar doğrultusunda da uzmanın getirildiğini belirtmiştir. Cumhuriyet Meydanı yeri ile ilgili açıklamasında ise bu durumun kamuoyu tarafından da dilden düşmediğini ve halkın kendi arasında tartıştığını vurgulayarak, önergeyi verenin dahi bu yer seçiminde ki isabetsizliği görmeme gibi bir imkânının olmadığını köşesinde yazmıştır.⁵⁸⁰

Aydın'ın İmar Planı, Nafia Vekaleti şehircilik uzmanı Hilmi Baykal tarafından yapılmaktadır. Hazırlanmakta olan Aydın İmar Planı, Hilmi Baykal tarafından bitirilerek posta yolu ile Aydın'a gönderilmiştir. Hazırlanan bu plan, özel talimatnameye uygun olarak Vali başkanlığında toplanacak olan Vilayet İmar Komisyonunda incelenip onaylandıktan sonra Nafia Vekaletinin tekrar onayına sunulacaktır. Daha sonra imar sahasının detaylı bir şekilde planları yapılacaktır.⁵⁸¹

Belediye Meclisi, 3 Mayıs 1939 akşamı Etem Menderes başkanlığında toplanmıştır. Meclis gündemini Şehircilik uzmanı Hilmi Baykal tarafından hazırlanan Aydın'ın İmar Planı oluşturmuştur. Toplantıya uzmanının getirilmesinde büyük katkısı olan, Vali Özdemir Günday'da katılmıştır. Toplantı 21.00'da başladıktan sonra, Nafia Vekaletinin emriyle uzmanın plan hakkındaki açıklaması okunmuştur. Açıklamada imar planı hangi esaslara dayanarak hazırlandığı, şehrin bugünkü ve yarınki şartları düşünülerek yapılmıştır. Şehrin gelecekteki nüfusu, okul, park, stadyum, hipodrom, mezbaha, istasyon, hayvan pazarı, büyük ve küçük sanayi bölgeleri, yeşil sahalar yani şehrin bütün ihtiyaçları oluşturan tesislerin yerleri hakkında açıklamalarda bulunmuştur.⁵⁸²

İmar planının değişiklik ve düzeltmeleri hakkında uzman Hilmi Baykal'ın açıklamasını aynen aktarıyorum:

Aydın şehri, coğrafi vaziyeti itibariyle olduğu kadar, iktisadi ve zirai bakımdan da ehemmiyeti derkar olan bir şehir olduğundan inkişafı daima mütebariz bir vaziyet

---

⁵⁷⁹ *Aydın*, 17 Şubat 1939.

⁵⁸⁰ *Aydın*, 17 Şubat 1939.

⁵⁸¹ *Aydın*, 15 Nisan 1939.

⁵⁸² *Aydın*, 4 Mayıs 1939.

göstermektedir. Bu husus şehrin önündeki vasi ovayı ikiye ayırarak geçen Menderes Nehri'nden teknik bir surette istifade edilmesi için icap eden tesisata da başlanılmış bulunması, bu şehir ve hinterlandın zirai vaziyeti üzerine ehemmiyetli bir surette tesir edeceğinden toprak mahsullerinin işlenmesi alım ve satım işleri bu şehrin istikbal vaziyeti üzerinde mühim amil olacaktır.

1. Şehrin Sahası

Aydın şehrini 1935 tarihinde yapılan nüfus tahririne nazaran nüfusu 15152 kişiden ibarettir. Evvelce yapılan tahrire göre 8 senelik bir müddet zarfında, 3174 kişilik bir nüfus tezayüdü varsa da bu artış normal bir vaziyette olmayıp, Aydın şehrinin istihlası esnasında yanmasından dolayı harice gitmiş olan şehirlilerin de avdet etmeyenler göz önünde tutulmak şartıyla şehrin 50 sene sonraki nüfusunun muhacir iskanı veya diğer hususat amil olmadığı takdirde ancak 30000 olabileceği kabul edilmiştir. Şehrin imar komisyonunda fikri bu merkezdedir. Buna nazaran takriben 200 hektarlık bir saha üzerinde kurulması şehrin bütün ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir halde görülmüştür.

Aydın şehri, 1922 senesinde işgalden kurtulduğu zaman, tamamen denecek derecede yanmış ve ancak kulübe şeklinde ve yığın halinde birkaç binadan başka bir şey kalmamıştı. Şehir halkı bütün varlıklarını sarf ederek bugün istikamet itibarı ile muntazam denebilecek bir çerçeve dahilinde, şehri imar etmişlerdir.

Şehircilik kaidelerinin memleketimizde ancak 4-5 sene gibi çok kısa bir tarihçesi vardır. Bu usuller ve kaideler ancak 1935 senesinden sonra tatbika başlamıştır. Bundan dolayıdır ki bu tarihten evvel yapılan şehir planları ancak istikamet planı mahiyetini tecavüz edememekte ve bugün bir şehrin ihtiyacı şeklinde tebaruz eden hususat daha evvel nazarı itibara alınmamakta idi.

İlerlemek istidadında bulunan şehrin inkişafında bugünkü şehircilik kaidelerinin tatbiki lüzumunu hisseden belediye, şehrin yalnız inkişaf sahasının değil, aynı zamanda eski şehri de içine almak suretiyle, şehrin heyeti umumiyesinin tanziminin daha iyi neticeler vereceğini göz önünde tutmuş ve imar hareketlerinin esası olan programını buna göre tanzim etmiştir.

2. Yollar

Şehir dahilinde inkişaf sahaları nazarı itibara alınmamak şartıyla, bugünkü plana göre mevcut yolların tülü 50 kilometreyi tecavüz etmemektedir. Vasati arz olarak 10 metre genişlik ve beher metre murabbai için, teşcir ve şehrin tezyini göz önünde tutulmamak şartı ile yalnız en basit cinsinden bir kaldırım yapılmak suretiyle 1.500.000 lira gibi bir meblağ sarfı lazım gelmektedir ki, buna belediyenin mali vaziyeti hiçbir zaman tahammül edemeyecek ve binaenaleyh şehir dahilinde bulunan yollar bir veya ikisi hariç olmak şartıyla tamamen toz toprak içinde yani gayrisihhi bir hal etmekten kendisini kurtaramayacaktır. Her bakımdan tecvizi mümkün olmayan bu halin ıslahı ve belediyenin tayin ve tespit ettiği, nispet ve evvelce tanzim edilen istikamet planındaki ada genişlikleri de nazarı dikkate alınarak bazı yollar kaldırılmış ve yeşil yol haline ifrağ ve henüz inşa edilmeyen yangın sahalarında, yeniden tanzim edilmek suretiyle asgari bir yol şebekesi çizilmiştir. Bu suretle muntazam bir imar programı tatbik edebilmek şartıyla, belediyenin kudreti dahilinde olabilecek bir vaziyet temin edilmiştir.

Şehrin merkezi kısmında olup inşa edilmiş bir halde olan mntıkayı olduğu gibi ipka etmek mecburiyeti vardır. Bundan dolayı yol genişlikleri ve istikametleri üzerinde hiçbir tadilat yapılmamıştır. Yalnız büyük bir lüzum hissedilmeyen ve ada genişlikleri de dar ve müsait olan Güzelhisar ve Cumhuriyet Mahallelerinde ki bazı yollar yeşil yol haline ifrağ edilmişlerdir.⁵⁸³

Tiplerinden de görüldüğü üzere bu tarzı hal ile belediye mühim miktarda yol inşasından kurtulduğu gibi mahalle aralarında, bilhassa yaz mevsiminde gelip geçeceklerin gölgeden yürümleri esbab-ı da temin edilmiş olacaktır.

Bugün harap bir vaziyette olup tedricen inşa edilecek olan Zafer ve Çıksorut ve Cumhuriyet Mahallelerinin teşekkül vaziyetlerinde yol istikametleri ada genişlikleri ve seyrüsefer durumları ıslaha çok muhtaç bir halde bulunduğundan, elyevm yeni inşa edilmiş olan binaların vaziyetleri ve arazinin topografik vaziyetleri göz önünde tutulmak şartıyla, yol şebekesi yeniden tanzim edilmiştir.

Aynı zamanda iktisadi ve ticari bakım itibariyle bütün muamelelerini Aydın şehriyle yapan ve Aydın Vilayetinin cenup tarafındaki kazalarıyla, Muğla Vilayetinin Aydın şehri ile olan irtibatını temin eden, Aydın-Muğla yolunun, Aydın şehrine girdiği zaman takip

---

⁵⁸³ *Aydın*, 5 Mayıs 1939.

etmekte olduğu yoldan başka seyrüseferi kolaylaştırmak kastı ile şehri çevrelemek üzere Nazilli ve İzmir cihetleri ile doğrudan doğruya ve şehri katletmeden gidilebilecek bir yol şebekesi tesis edilmiştir.

Bu şebeke aynı zamanda şehrin hâkim rüzgarının aksi istikametinde ve şehrin şarkında tesis edilen hayvan pazarı ve mezbaha ile irtibat eder. Bu suretle Aydın'ın cenubundan ve garbından gelen hayvanatın şehri kirletmeden pazar ve mezbahaya kolaylıkla isali tahtı temine alınmış olur.

Diğer taraftan Aydın şehrinin hinterlandı mühim zeytin mahsulü temin etmekte olduğundan bu harici yollar vasıtası ile kolaylıkla keزالık şehrin içinden geçmeden, sanayi mıntıkasında sevk edilmiş olurlar.

Şehrin dahilinde yeniden tanzim ve ıslah edilmiş olan yollar umumiyetle belediye yapı ve yollar kanununun tarifat ve hükümleri genişlikleri avan proje üzerine yazılmış ve vaziyetlerine göre de tipleri ayrıca tersim edilmiştir.

Bunlardan başka olan şehrin merkezi kısmını teşkil eden ve bugünkü Halkevinin önündeki yolun genişliği kâfi şekilde tefsi edilmiştir. Bu vaziyet aynı zamanda rekzedilecek Cumhuriyet abidesi önünde yapılacak her türlü toplantılara ve geçit resimlerine müstakbel vaziyette de cevap verecek vüsaattedir. Muğla istikametinden gelip şehrin ticari kısmına giden yolun demiryolunu kat ederek geçmekte olduğu köprünün bu mıntıkada tevsii edilen yol genişliği kadar tevsii zaruridir.

Yeşil Sahalar

Kurulmuş olduğu sahanın kuvve-i inbatıyesinin fevkaledeliği Aydın şehrinde istenilen şekil ve tarzda yeşil sahalara, yeşil yollar ve parklar ihdasına tamamen müsaittir. Evvelce yapılan istikamet planında göz önünde tutulmayan bu hususat için yer ayırmak mecburiyeti vardır.

Şehrin tekâsüf etmiş olduğu mıntıkalar da bu ihtiyacı karşılamak için Cumhuriyet Mahallesi'nde Güzelhisar Cami karşısındaki ada ki bugünkü halinde ancak pek az bina istimlakını icap ettirecek derecede bina inşa edilmemiş olduğundan kaldırılmış ve yerine tamamen teşcir edilmek üzere şerit halinde bir yeşil saha vücuda getirilmiştir. Şehrin merkezinde bulunan ve tarh ve tanzim edilmesi lazım gelen park bu saha ile ayrıca bir yeşil yol vasıtası ile birleştirilmiştir. Bu suretle mektep çocukları nakliye vasıtası ile

karşılaşmadan mekteplerinde gidebilecekleri gibi aynı zamanda bilhassa yaz mevsiminde halkın iş merkezine de güneşin yakıcı şiddetine maruz kalmadan gidip gelmeleri temin edilmiş olacaktır. Bu suretle yapılan bu yeşil sahalarda aynı zamanda muntika yeşil sahalari vaziyetinde de istimal olabilecek kabiliyettir. Demiryolu güzergahının, sanayi muntikasından gayri yerlerde de kezalik yapı ve yollar kanunu mucibince muayyen genişlikte boş sahalarda bırakılmış olduğundan buralarda meydana getirilecek olan yeşillikler, mücavir bulunduğu mahallerin muntikayı umumi parkları mahiyetinde olacaktır.

Cumhuriyet Mahallesi'nin yeniden teşekkül etmekte olması ve bu muntikanın da bilhassa mekteplerin mütekasif bir vaziyette teessüs etmiş bulunması bu muntikanın katiyen şehrin tenezzüh yeri olacağından bu muntikada yeşil sahalara ve parklar tesisine fazla ehemmiyet verilmiştir.

Resmi Müessesat

A. Hükümet konağı ve müştemilatı bugün teessüs etmiş bir vaziyettir. Yalnız hükümet konağının şimal tarafında kâfi vüsaatte bir yeşil sahanın temini lazımdır. Bu saha aynı zamanda hükümet ile işi olanların bilhassa köylünün yaz mevsiminde istirahat ve intizar yeri olarak tahsis ve ihtimal olunabilir.⁵⁸⁴

Adliye ve hapishane

B. Bu binalar için şehrin bir kenarı addedilen yerde inşa edilmeleri tasavvur edilmiş ve hapishane binasının da inşaatına başlanmış ve ihtimali kuvvai karibe gelmiştir.

Adliye binası henüz inşa edilmemiş ise de hapishane yakınında yeri tefrik edilmiştir. Halbuki bu binaların 40 metre solunda orta mektep ve müştemilatının ve çok yakınında da ilk mektepler mevcut bulunmakta ve şehir müstakbel planı da tetkik edildiği zaman, evvelce kenarında bulunduğu halde şimdi takriben şehrin merkezi bir noktasında yer almaktadır.

Bu düşünceler dolayısıyla ki hapishane için intihap edilen mevki lazım gelen şeraiti haiz olmadığı kanaatindeyiz. Fikrimce en iyi hapishane yeri aynı zamanda mahpusların bedeni mesailerini temin için vasi bir saha olan eski Rum Mahallesi'nin bulunduğu muntikada inşasıdır. Burada Adliye Sarayının inşası da mümkündür. Bu hususun temininin faydalı olacağı kanaatindeyim. Burada meydana getirilmiş olan hapishane binası,

---

⁵⁸⁴ *Aydın*, 6 Mayıs 1939.

başka bir suretle tadilen kullanılabilceği imkân dahilinde görülmüştür. Bunu temin etmek şehrin umumi vaziyetini tetkiki bakımından çok faydalı görülmüştür.

Meteoroloji Binası

Yeniden yapılacak meteoroloji müessesatına şehrin garbında bir yer tahsis edilmiş ve keyfiyet ait olduğu dairece de muvafık görülmüştür.

Sular İdaresi

Aydın Ovası'nda yapılmakta olan fenni tesisatın işletmesini temin için yapılacak işletme müdürlüğü memur evleri, garaj ve atölyenin halk ile olan münasebetinin ve demiryolu ile irtibatının kolaylıkla temini için, Muğla-İzmir yolunun iki tarafında ve şehrin garp mıntıkasında bir saha ayrılmıştır ki şehirle alakası tamamen temin edilmiş olduğu gibi mümkün mertebede sükunetle çalışmak esbabı da göz önünde tutulmuştur.

Posta ve Telgraf

Posta ve Telgraf İdaresi halihazırda icarla bir yerde oturmaktadır. Yapılması zaruri olan PTT binası için, hükümet ve ticaret mıntıkasında yakın olmakla beraber demir yolu ile olan alakası da göz önünde tutularak bir yer tefrik edilmiştir.

İçtimai ve Sıhhi Müesseseler

Halkevi

Cumhuriyet Meydanı'nın bir tarafını tezyin ve tahdit edecek olan bu müessese, bugün Halkevinin bulunduğu yerin arkasında yapılacaktır. Yakın bugün bir halkevi ve onun sineması mevcut ise de ihtiyacı kâfi gelmediği görülmektedir. Ve aynı zamanda gerek yapılaş tarzı gerek teşkilatı bugünkü ihtiyaçları karşılayacak bir hal değildir. Binaenaleyh yeniden yapılmasına atiyen lüzum görülecek olan bu müessese için, lazım gelen saha tefrik edilmiştir.

Spor Kulübü

Şehir Parkı'nın garp cephesinde bugün inşasına başlanmıştır. Mevki muvafıktır.

Şehir Oteli

Şehirde bugün otel evsafına şayan bir müessese yoktur. Bugün dahi hissedilmekte olan bu ihtiyaç iktisadi vaziyetin inkişafında kendisini tamamen gösterecektir. Bu husus için parkın kezalik garp tarafında bulunan ve temini nispeten kolay olan bir zorluk hissedildiği takdirde 2 nolu otel yerinin intihabı muvafıktır.

Şehir Kulübü

Parkın bir tarafında Halkevi'nin ve diğer tarafında da spor kulübünün mevcut olması şehir kulübünün burada tesisinden sarfınazar olmasını istilzam ettirmektedir. Cumhuriyet Mahallesi civarının istikbal vaziyeti, herhalde bir kulüp binasının bu muntıkada tesisini istilzam ettirmektedir. Ana bir cadde üzerinde bulunan ve bahçesi olmayan Gazi Mektebinin, şehir kulübü haline ifrağ edilmesi yerinde bir telif olacağı kanaatindeyim. Bu binada yapılacak esaslı tadilatlarla bu husus tamamen temin edilir. Esasen mektepler bahsinde de söylendiği üzere Cihanoğlu Caminin ve medresesinin çok harap bir halde bulunması göz önünde tutularak, Gazi Mektebinin burada ve mektep ihtiyaçlarını karşılayacak bir tarzda inşa edilmesi lazımdır.

Hastane

Bugün muntazam bir surette inşa edilmiş ve tevsi edilmekte bulunmuş olan hastanenin mevki yerinde görülmüştür. Bilhassa nekahat devresinde ihtiyaç hissedilen bahçeye lüzumu nisbetinde ve genişçe bir saha tefrik edilmiştir. Yalnız tevsi düşünöldüğü zaman binanın güneşlenme vaziyetinin mümkün olduğu kadar iyi bir tarzda yapılması çok faydalı ve lüzumludur.

Dispanser

Hastane binasının şehrin bir kenarında teessüs etmiş olması şehir sekenesinin büyük bir mesafe kat etmesini mucip olacağı düşünölmüş ve ayak üzerinde fakir halkın tedavisinin temini için, halk pazarı civarında bir dispanser yeri tefrik edilmiştir. Bu husus aynı zamanda, pazar günleri mütekasif bir halde gelen köylüler için çok faydalı olacaktır.⁵⁸⁵

---

⁵⁸⁵ Aydın, 7 Mayıs 1939.

Eski Eserler

Şehir dahilinde ehemmiyetli surette eski eserler yoktur. Yalnız birkaç cami ile Selçuklular devrinden kalma bir türbe vardır. Bunların da civarı teşcir edilmiştir. Bu kısımlar aynı zamanda mıntıklarının Çarşı Camii'nden başkası çocuk bahçeleri şeklinde de istifade olunabilir.

Mektepler

Mevcut mektep yerlerinden yalnız Güzelhisar Cami yanında mektebin mevkiinde görülmüştür Şehir Parkı içinde bulunan mektebinde, Güzelhisar Camii taraflarında tesis edilmesi muvafık olacağı fikrindeyim. Gazi İlkokulu İzmir-Aydın yolu üzerinde bulunduğu gürültü ile karşılaşmakta olduğu gibi mektep için bulunması lazım gelen bahçe ve oyun yerinden tamamen denecek derecede mahrumdur. Bundan dolayı bu mektebin harap bir vaziyette olan Cihanoğlu Camii ve Medresesinin bulunduğu yere nakli ve orada inşası lazımdır. Bu suretle bu mektep binasının, daha ziyade elverişli bulunduğu şehir kulübüne tahsisi, aynı zamanda bu mıntıkanın mühim içtimai bir ihtiyacını da karşılamış bulunacaktır. Diğer iskân mıntıkları için, ilk mektep yerleri tespit ve avan proje işaret edilmiştir.

Belediye Tesisatı

Belediye Binası

Belediye dairesi için en müsait mevki bugün bulunduğu yerdedir. Tevsi icap ettiği takdirde, şimalindeki yol sahasının da belediye binası müstemilatı olarak kullanılmasında bir mahzur görülmemiştir.

Otomobil ve Otobüs garajı

Demiryolu, dolayısıyla ticari vaziyetinin ehemmiyeti mütebariz bir halde olan ve bugün dahi oldukça motorlu vesaitin toplandığı bir merkez olan Aydın şehrinde, otomobil ve otobüsler tamirlerini sokak ortasında denecek derecede yaptıkları gibi geceleri de aynı şekilde sokakta geçirmektedir. Müsait olmayan bu hususun önüne geçmek için otobüslerin ve otomobillerin tamirlerini ve bir çatı altında muhafaza edilmelerini temin için şehrin ortasında akan dere kenarının ve elyevm boş olan bir saha ayrılmıştır. Garaj keyfiyetinin,

burada yapılması aynı zamanda şehre gelen ve yahut şehirden giden yolcular için kolaylık temin edeceği gibi, idareten de birçok faydaları olacağı bedihidir.

Aynı zamanda garajın dere kenarında tesis edilmiş olmasından dolayı bu nakliye vasıtalarının temizlenme işleri kolaylıkla ve hiçbir taraf kirlenmeden temin olunabilir.

Hal ve Halk Pazarı

Bugün halk pazarının kurulmakta olduğu saha ve civarı muvafık görülmüş ve avan projede işaret edilmiştir. Aynı zamanda halkın odun ve kömür gibi günlük ihtiyaçları için şehrin 3 noktasında ayrı ayrı yerler tahsis edilmiş ve y harfi ile işaretlenmiştir.

Zahire Pazarı ve Borsası

Takriben şehrin ticaret mıntikasında bugün teessüs etmiş, bir pazar varsa da sokak ortasında denecek bir haldedir. Bu pazar yakınında, un, tacirler ve bu cins ticaret ile iştigal eden esnaf tamamen teessüs etmiştir. Bu ticarethanelerin arka tarafında bulunan boş sahayı, zahire pazarı olarak kabul edilmesi suretiyle keyfiyet kolaylıkla temin ve halledilmiş olur.

Mezarlık

Bugün kullanılmakta olan mezarlık şehrin ittisalindedir. Sahalar şehir ihtiyacına kâfi gelmediği gibi şehrin tevessü mıntikasından bir kısmını da ihtiva etmekte olması hasebiyle, hıfzıssıhha kanununun hükümlerine uygun olmadığından, başka bir yere nakli icap etmektedir. Bu vaziyet karşısında mezarlık için, Muğla yolu üzerinde Tellidede tepesinin cenubundaki yamaçlarda veyahut Nazilli yolu üzerinde ve bugünkü kaplıca namı ile anılan mevkiin 300 metre kadar ilerisinde ve demiryolu geçidinin şimalindeki sahanın tefrik ve intihabı imkân dahilinde görülmüştür. Bu sahalarda birisinin intihabı şehir hıfzıssıhha komisyonuna bırakılmıştır.

Mezbaha ve Soğuk Hava Dolapları

Mezbaha yeri olarak, Muğla yolundan ayrılıp, Nazilli cihetine giden, harici yolun kenarında ve hayvanat pazarına yakın bir yerde intihab edilmiş ve hususiyetleri itibariyle de dibağhanelerin de burada tesisi muvafık görülmüştür.⁵⁸⁶

---

⁵⁸⁶ Aydın, 9 Mayıs 1939.

Hayvan Pazarı

Şehrin tamamen şark tarafında ve Nazilli yolu üzerinde bulunan boş saha intihap edilmiştir. Bu yerin intihabı, hâkim rüzgarlar itibari ile de çok muvafıktır. Aynı zamanda hayvan pazarı hariçten gelecek bütün hayvanata, şehir içine sokmadan ve kolaylıkla sevk edebilecek tarzda tespit edilmiş olduğundan kolaylıkla tesis olunabilir.

Hanlar

Köylünün ihtiyacını temin edecek olan küçük sanatlar mıntıklarında, hayvan pazarına yakın bir yerde bulunduğundan, hanların hayvan pazarının karşısında bulunan yamacın eteklerinde ve yol kenarında tesis edilmesi lazımdır.

Küçük Sanatlar Mıntıkası

Şehrin dahilinde tesisi bilhassa gürültü ve koku neşretmesi, dolayısıyla muvafık görülmüş, marangoz, arabacı, tamirci ve emsali sanayi erbabı için dere kenarında ve kurulacağı sahanın bir kısmı, belediyenin elinde ve diğer kısmı da boş olan münasip bir yer intihap edilmiş ve plan üzerinde tespit edilmiştir.

Sanayi Mıntıkası

Sihhate munzur olmayan Sanayi İstasyonu, cenup tarafında ve yeni Forbes müessesesinin yanındaki boş ve her vakit tevsii mümkün olan sahada tespit edilmiştir. Buradaki yeni Forbes müessesesinin garbında ki boş yerler, demiryolunun ticari ambarı ve tahmil ve tahliye işi için lazım gelen hususata tefrik edilmiştir.

Stadyum ve Hipodrom

Bugünkü stadyum sahası için düşünülen hususatı ihtiva edecek bir genişlikte olmadığı gibi, tevsii de çok büyük bir istimlak bedeli tediyesini icap ettirecek halde olması dolayısıyla, eski Forbes müessesesinin elinde bulunan ve büyük bir sahayı da ihtiva eden mıntıkanın istimlakı daha muvafık görülmüş ve esasen, vilayetin hipodromu da bu mıntıkada tesis edilmekte olması noktai nazarımızı teyit eder mahiyette görülmüştür. Bugün spor sahasının egzersiz için tefrik olunması çok faydalıdır.

Ziraat Bahçesi

Muğla yolu üzerinde ve hipodrom karşısındaki boş olan yerde tesisi muvafıktır. Bu suretle halka gerek tenezzüh gerek bilgi bakımından faydalı olacaktır. Aynı zamanda, ziraat fidanlarının hipodrom karşısındaki boş sahada tesis edilmesi, bu mıntıkanın tamamen yeşil bir saha arz etmesine de hizmet edeceği gibi, halkın tenezzühü ve diğer bakımlardan da faydalı neticeler temin edecektir.⁵⁸⁷

Açıklamadan sonra, yapılan plan üzerinde düşünülmesi için toplantıya yarım saat ara verilmiştir. Meclis azaları bu süre zarfında serbest tartışma ortamında planı incelemişlerdir. Bahsedilen tesislerin plan üzerinde yerleri görülmüş ve bilgi alınmıştır. Bu inceleme sırasında Vali Özdemir Günday, planın uygulanması ile ilgili mali destek ve vilayet hususi idare bütçesinden yapılacak yardım konusunda açıklamalarda bulunmuştur. Şehrin imar planı ile ilgili Vali Özdemir Günday'ın bu kadar ilgilenmesi Belediye Başkanı ve azalarını memnun etmiştir. Gerçekten de Belediye imar planına Valinin bu kadar destek vermesi, planın çizilmesinde ve onaylanmasından önemli katkısı olmuştur. Belediye Meclisi aradan sonra Vali'nin açıklamalarına teşekkür edilmiştir.⁵⁸⁸ Ekrem Çiftçi planın İmar Encümenine, Dr. Hulusi Eralp'de okul yerlerinin sağlık bakımından incelenmesi için Sıhhat Encümenine verilmesini istemiş, fakat azınlıkta kalmışlardır. Bunun üzerine planın onaylanması için meclis oylamasına sunulmuş, 22 azadan 20'sinin oyu ile onaylanmıştır. Oylamadan sonra Belediye Başkanı Etem Menderes, Aydın'ın imar işine gösterilen ilgiden dolayı herkese teşekkür etmiştir.⁵⁸⁹ Vali Özdemir Günay ile birlikte Belediye Başkanı Etem Menderes, meclis tarafından şehir planının onaylanmasının ardından 5 Mayıs 1939 tarihinde şehir planını uygulama alanlarında gezerek incelemişlerdir.⁵⁹⁰

Şehir planı onaylandıktan sonra Nafia Vekaletine gönderilmiştir. Nafia Vekaleti Şehircilik Bürosu tarafından değiştirilen ve düzenlenen imar planı Belediye Meclisine gönderilmiş ve Belediye Meclisinin de planı kabul edip onaylamasının ardından, Aydın İmar Komisyonunca incelenmek üzere Valiliğe gönderilmiştir.⁵⁹¹ Vilayet İmar Komisyonu, 12 Mayıs 1939 tarihinde, öğleden önce Vali Özdemir Günday başkanlığında toplanarak Aydın Şehir İmar Planına ait avan projeyi incelemişlerdir. İncelemeden sonra, avan proje açıklaması ile birlikte Nafia Vekaletine gönderilecek ve vekaletin onayından sonra kesin

⁵⁸⁷ *Aydın*, 10 Mayıs 1939.

⁵⁸⁸ *Aydın*, 4 Mayıs 1939.

⁵⁸⁹ *Aydın*, 4 Mayıs 1939.

⁵⁹⁰ *Aydın*, 6 Mayıs 1939.

⁵⁹¹ *Aydın*, 9 Mayıs 1939.

imar planları yapılarak uygulanmaya başlanacaktır.⁵⁹² Projenin vekaletle gönderilmesinden bir hafta sonra Belediye Başkanı Etem Menderes, 23 Mayıs 1939 akşamı İzmir-Afyon treni ile Ankara'ya gitmiştir. Ankara'da, Aydın İmar Planı Avan Projesi ile ilgili, Nafia Vekaletinde onaylama işiyle meşgul olmuştur. Ayrıca 29 Mayıs'ta Ankara'da toplanacak olan büyük parti kurultayında da delege olarak Aydın'ı temsil edecektir.⁵⁹³ Ayrıca Dahiliye Vekaleti, belediyeler imar heyetini, Nafia Vekaletine bağlanması hakkında bir kanun projesi hazırlayarak, Başvekalete vermiştir.⁵⁹⁴

Vali Sabri Çıtak, Belediye Başkanı Etem Menderes ile birlikte şehrin imar sahalarına gezerek Ilıcabaşı'na gitmişlerdir. Burada incelemelerde bulunan Vali, imar işleri ile ilgili bilgiler almıştır. Sahadaki incelemelerin ardından Belediyeye giden Vali Sabri Çıtak, hazırlanmış olan haritaları incelemiş imar durumunu kontrol etmiş ve son durum ile ilgili bilgiler almıştır.⁵⁹⁵ Aydın şehrinin imar planı Nafia Vekaleti tarafından onaylanarak Belediyeye gönderilmiştir. 1/4000 ölçeğinde hazırlanan planlar posta yolu ile gönderilmiştir.⁵⁹⁶ Aydın Gazetesi yazarı Osman Becerik, onaylanan imar planı görmek üzere Belediye gitmiş ve yakından inceleme fırsatı bulmuştur. Nafia Vekaleti tarafından onaylanan plana hayran kalan Osman Becerik, plan ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur.

“Aydın istasyonu, Cumhuriyet İlkokulu'nda hastaneye kadar olan sahaya alındığından müstakbel Aydın garından çıkan bir yabancı şimdiki gibi şehre bir yokuş tırmanarak girmek külfetinden kurtuluyor.

Bugünkü halkevi adası ile ona müvazi adalar, üçüncü Demiryolu Köprüsü ne kadar tamamen kaldırılarak ve büyük bir ada oluyor ve Aydın'ın ihtiyacını karşılayacak büyük halkevi binası bu adaya kuruluyor.

Belediye dairesi için ise yine bugünkü yeri muvaffak görülmüştür.

Belediyeden parka kadar uzanan saha Aydın'ın tabii olduğu hakiki Cumhuriyet Meydanı olacak.

Şehir oteli, şimdiki sinema yatağına inşaat olunacak, park Yedi Eylül ilk mektebini de içine alarak demiryoluna kadar genişleyecek. Şehitler Abidesi, Tellidede Tepesi ve onun

---

⁵⁹² *Aydın*, 13 Mayıs 1939.

⁵⁹³ *Aydın*, 24 Mayıs 1939.

⁵⁹⁴ *Aydın*, 26 Mayıs 1939.

⁵⁹⁵ *Aydın*, 8 Temmuz 1939.

⁵⁹⁶ *Aydın*, 13 Temmuz 1939.

cenup eteklerinde yapılacak. Asri mezarlık içinde şehitliğe kaldırılarak abidenin yerine Aydınlıların Ebedi Şef Atatürk'e minnet ve şükranlarını ifade edecek büyük heykeli dikilecek. Halkevinin Bey Caminin müze olması konusunda ısrarlı dileklerinde isabet uzmanca da takdir ve tasvip olunarak burası da müze binası olarak ayrılmış. Hükümet Konağı olduğu yerde kalıyor, civarındaki binalar muhafaza olunuyor, yalnız hükümet önündeki bahçe park halini alıyor.⁵⁹⁷

Yarın ki Aydın garp istikametinde Orta Mektep, Spor Meydanı ve Ziraat fidanlığına doğru genişliyor. Çine şosesi üzerinde, Ziraat numune, Fidanlık Bahçeşehir karşısındaki saha hipodrom, eski Forbes fabrikası yeri stadyum oluyor. Şimdiki spor alanı egzersiz sahası olarak kalıyor. Numune fidanlığı da olduğu yerde ipka olunuyor. Gürültülü küçük sanayi, şimdiki hayvan pazarında belediye hanının bulunduğu yerde, sanayi mıntıkası da Forbes fabrikasında keçelioğlu mevkiine kadar olan sahaya alınıyor.

Umumi garaj için Nazilli ve Çavuş Köprüleri arasında derenin şark kıyısı ayrılmış. Sıhhat yurduyla demiryolu arasındaki boşluk posta ve telgraf binasına, hastanenin garbında hat kenarındaki saha yoksullar yurduna ve hastanenin ilerisinde hattın cenup kısmı da belediye gaz deposu için ayrılmış.

Cezaevi ile adliye sarayında karanlık köprüünün şarkında Eski Rum Mahallesi yerine kaldırılarak şimdi yapılmakta olan hapisane binasının lise yapılması kabul edilmiştir. Sanat Okulu Kepez mevkiinde yapılacak orta mektep olduğu yerde kalacak yeni ilk mektepler Cihanoğlu Camii yanında, Orta Mektebin garbında, spor sahasının garbi cenubisinde ve Dükkân önü mevkiinde ve şimdiki Güzelhisar Mektebinin olduğu yerde kurulacak. Gelecek Aydın'da iki ana ve iki de münakale yolu olacaktır.

Ana yollardan birisi şimdiki Gazi Bulvarı aynen bırakılmış, Hükümet Bulvarı, Kozdibi Caddesi, Çine Posasına kadar 2. anayol olarak kabul edilmiştir. Münakale yollarına gelince birisi Ilıcabaşından mezbahadan şimdiki belediye tavlmasının olduğu yere ve oradan da Keçelioğlu mevkiindeki köprüden geçerek, Meşrutiyet Mahallesinin müntehasında anayola birleşen noktaya kadar çizilmiştir. Diğerleri de umumi evlerden başlayan Orta Mahalle Caddesi, İstasyon Meydanından ve Ziraat Bankası önünden Cumhuriyet mektebinde hastaneye saparak hastanenin şimalinden demiryoluna müvazi olarak 1. münakale yoluyla birleştirilmiştir. Atış poligonu için, Pınarbaşı meteoroloji

---

⁵⁹⁷ Aydın, 14 Temmuz 1939.

istasyonuna, Gazi Bulvarı ile münakale yollarının birleştiği nokta hal etrafi genişletilerek, şimdiki yoğurt pazarı, ticaret borsasına şimdiki ticaret odası tahsis edilmiştir.

Mezbaha şimdiki mezbahanın biraz şimaline, tabakhaneler mezbaha civarına ve hayvan pazarı da umumi evler ile Karacaahmet Mezarlığı arasındaki boşluğa yerleştirilmiştir. İmar planı su işleri idaresi tesisat için, hastanenin garbında münakale yollarının tarifeynini kabul ediyor.

Ortaokul, lise, hastane, yenimahalle, mezbaha, stadyum civarlarıyla Eski Rum Mahallesini yeşillik saha olarak kabul edilen imar haritasında, Demir Köprüünün Kozdibine, Yedieylül Mektebinin garbi cenubi köşesinden Güzelhisar Mektebine, Turuçlu Camiden çaya ev yeni gar binasından Gazipaşa Mektebine uzanan yollarda yeşil yol olarak çizilmiştir.”

Osman Becerik, yazısını şehir planını görmek isteyenlerin Belediye binasına giderek risayet odasında incelemelerini tavsiye etmiştir.⁵⁹⁸

Vali Sabri Çıtak, 4 Ağustos 1939 öğleden önce Belediyeye giderek Etem Menderes'i ziyaret etmiştir. Bu ziyaret ile birlikte Belediyenin çalışmaları üzerinde incelemelerde bulunmuştur. Belediye Bütçesini inceleyen ve gelir-gider ile ilgili memurlardan bilgi almıştır. Ayrıca şehrin imarı üzerinde durmuş ve mali imkanları araştırmışlardır. Şehrin bazı cadde ve sokaklarına parke döşenmesi için incelemeler yapan Vali Sabri Çıtak, Ortaklar ile Söke civarındaki taş ocaklarında işlenecek parke taşlarının sözleşmelerini incelettireceğini, ayrıca Baltaköy ve Çine Çayı civarında mevcut olan ocaklarda da etütler yaptıracağını bildirmiştir. Taşların ucuza mal edilebilmesi için Afyon ilinden de parke taşları getirilmesi için araştırmalar yaptırmıştır. Pazaryeri ve hal meselesi için Sabri Çıtak sağlık ile ilgili şartlar dikkate alarak, pazar yerinin mevcut halini beğenmemiştir. Ayrıca halin yerinin de sağlık koşullarına uygun olmadığı görüşündedir. Bunların inşasının bir an önce yapılması gerektiği görüşündedir. İmar planı üzerinde de incelemelerde bulunan Vali, hal binasının yapılacağı sanayi ve arsaları gözden geçirmiş, bu durum üzerinde ilgililerden bilgiler almıştır. Daha sonra imar planında pazar yeri için tahsis edilen arazi inceleyerek, haritasının çıkarılmasını istemiştir. Ayrıca Belediyenin şehrin imar ve güzelleştirilmesi için çok masraf ve külfete girdiğini belirterek yapılan binaların modern mimariye ve tekniğe uygun yapılması gerektiğini belirtmiştir. Vali, özel kişiler tarafından yapılan binaların da buna

---

⁵⁹⁸ Aydın, 15 Temmuz 1939.

uygun olması gerektiği düşüncesindedir. Ayrıca şehrin bu tür nedenlerden dolayı bir diplomalı mimara ihtiyaç duyduğu görüşünde olup, bunun yerine getirilmesi gerektiği kanaatindedir.⁵⁹⁹

Vali Sabri Çıtak, şehir imarı üzerine Aydın Gazetesi'ne açıklamalarda bulunmuştur. Belediyeye giden Vali, Belediyenin gelir ve giderlerini inceledikten sonra 1939 bütçesinde imara ayrılan paranın da az olduğunu görmüş ve bu para ile imar işlerinin yavaşlayacak düşüncesine kapılmıştır. Çünkü işgal döneminde yakılıp yıkılan bir şehir olan Aydın'ın, yeniden inşası için ilk başlarda yapılan planların ufak çaplı olduğu üzerine dikkat çekerek, yeni yapılacak olan imar planı ise şehri tamamını kapsamaktadır. Şehrin yeni planının 1938'de yaptırıldığını, bugün ona göre bazı mevcut meydan ile caddelerin düzenlenmesi gerektiğini ve bunun için de bazı binaların kamulaştırılması gerektiğini, ayrıca park civarında bir meydan açılmasını, parkında düzeltilmesini ve modern bir hale getirilmesi gerektiğini belirtmiştir. İstasyondan çıkınca hükümete doğru giden bulvarın arnavut kaldırım halinde olması, ayrıca Aydın'ın bulvarını parktan itibaren başlayan geniş bir meydanla beraber, hükümete kadar parke döşenmesi gerektiğini söylemiştir. Aydın Bulvarı üzerinde haftada bir kere kurulan pazarında kaldırılması gerektiği düşüncesindedir. Zaten yeni planda kaldırılacak olan bu pazarın, bir an önce yeni yerine taşınması gerektiği görüşündedir. Yeni hal için yapılacak kamulaştırmalar gerektiğini, bunun için de birkaç arsanın alınması ile Belediyenin hal yerini hazırlayacağını ve Aydın'ın ihtiyacını karşılayacak modern bir yer olacağını ifade etmiştir. Ancak bu işlerin para ile olacağını belirten Vali Sabri Çıtak, Belediyenin daha önceden Belediyeler Bankasından 30.000 lira borç aldığını ve Belediyeler Bankasının bunu 15 yıla böldüğünü belirterek, taksit süresinin fazla olacağını göz önüne almış ve bu imar işi için ise yeniden 30.000 liralık borç alınması için araştırma yapılması gerektiğini belirtmiştir. Yeni imar planında Aydın istasyonu, hastane civarına nakledilecektir. Böylece modern bir istasyon binasına sahip olunacaktır. Vali yeni yapılacak cezaevi ile ilgili de açıklamalarda bulunmuştur. Şu an mevcut olarak devam eden cezaevi inşaatının liseye çevireceğini yeni imar planında ise cezaevinin Eski Rum Mahallesi'ne yapılacağını açıklamıştır. Adliye sarayı da aynı yere yapılacaktır. Ilıcabaşı'na yapılacak tesisat için ise, bir yüzme havuzu yapılması görüşünde olan Vali, oranın bir park haline getirilerek, halkın ihtiyaçlarına cevap verecek bir şekilde dönüştürülmesi üzerine çalışmakta olduklarını bildirmiştir. Paşa Yaylası ile ilgili ise, memleketin ihtiyaçlarına cevap veren, şehrin 20 kilometre uzağında bulunan, 1200 metre

---

⁵⁹⁹ *Aydın*, 5 Ağustos 1939.

yükseklikteki bu yerin yollarının genişletilmesi ve bazı yerlerinde yapılacak düzeltme çalışmaları ile kullanımına devam edileceğini belirtmiştir.⁶⁰⁰ Vali Sabri Çıtak, şehrin imar işinin takipçilerinden olmuştur. Bu nedenle bazı cadde, meydan ve şehir ve lokantaları ile ilgili yerleri gezmiş, imar planına göre gözden geçirmiştir. Bu inceleme ve gezmeler çeşitli zamanlarda devamlılığını sürdürmüştür.⁶⁰¹

Devlet Demiryolları tarafından, istasyonun önünde ki ahşap köprü yeniden yaptırılmaya başlanmış ve yanında ki beton köprü ile aynı seviyeye getirileceği duyurulmuştur. 1939 Kanun Evvel ayının ilk günlerinden itibaren çalışmalar başlamış, köprüünün tamamlanmasıyla birlikte, Belediye tarafından yollar düzenlenerek İstasyon Meydanına yeni bir şekil verilecektir.⁶⁰² Bu çalışmanın da bir uzman desteği ile yürütülmesi için 6 Kanun-i Evvel 1939 günü, Sekizinci İşletme Müdürü Yüksek Mühendis Galip Bey, İzmir'den Aydın'a getirilmiştir. Belediye Başkanı Etem Menderes ile görüşen Galip Bey, İstasyon Köprüsünün yükseltilmesi için üstü açıldığı sırada incelemelerde bulunmuştur. Galip Bey, yaptığı incelemeler sonunda köprüünün üstünün beton ile kapatılması emrini vermiştir. Ayrıca iki köprü arasında kalan boşluğunda, Belediye tarafından yaptırılarak kapatılacağı ve bunun içinde bazı malzemelerin temininde yardımcı olmak için Vali Sabri Çıtak'ta harekete geçmiştir.⁶⁰³

Aydın Belediyesi, Aydın Gazetesi'nde yayınladığı ilanda, 1940 yılı genel bina kaydı (tahriri) yapılacağını ve bunun içinde bir komisyon kurulacağını duyurmuştur. Ayrıca komisyona Vilayet Umumi Meclisince kendi azası dışında belde sakinlerinden bir kişide seçimle kabul edilecektir. Bu kişinin halk arasında güvenilir ve hiçbir suça karışmamış olması şartı aranmıştır. Bu işe talip olacak kişilerin adaylıkları Vilayet Umumi Meclisince teklif edilmek üzere, 20 Kanun-i Sani 1940 tarihine kadar Belediyeye başvurularak isimlerinin kaydedilmesi gerekmiştir. Ancak daha sonra ki süreçte bina kaydı (tahriri) ile ilgili herhangi bir istatistiğe rastlanmamıştır.⁶⁰⁴

Belediye Meclisi, 14 Şubat 1940 tarihinde Belediye Başkanı Etem Menderes başkanlığında toplanmıştır. Toplantıda imar planı ile ilgili görüşmeler gerçekleşmiş ve mevcut inşaat çalışmalarının düzenlenmesi için uzman mimara verilecek ücret hakkında Dahiliye Vekaletinin emri üzerine, Bütçe ve Maliye Encümeninin aldığı karar okunmuştur.

---

⁶⁰⁰ *Aydın*, 6 Ağustos 1939.

⁶⁰¹ *Aydın*, 25 Teşrin-i Evvel 1939.

⁶⁰² *Aydın*, 1 Kanun-i Evvel 1939.

⁶⁰³ *Aydın*, 7 Kanun-i Evvel 1939.

⁶⁰⁴ *Aydın*, 12 Kanun-i Sani 1940.

Encümen tutanağında, inşaat halinde bulunan Aydın şehrinin teknik şartlara uygun bir şekilde imar edilebilmesi için, uzman bir mimara ihtiyaç olduğunu kabul ederek, bunun eksikliğini Aydın'da göze batacak şekilde acı sonuçlar doğurduğunu ve bir an önce bu eksikliğin giderilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu ihtiyacın giderilmesiyle birlikte, Aydın şehrinin modern bir düzeye ulaşacağını ve örnek olacağını belirtmiştir. Belediye bütçesinin yetersiz olması göz önüne alınmış ve mimara verilecek aylık ücretin yarısı hususi muhasebe bütçesinden yardım suretiyle sağlanması doğrultusunda imkân bulunacağını ifade etmiştir.⁶⁰⁵

Bütçe Encümeni azası Osman Akçasu söz almış ve diğer arkadaşlarıyla tutanak üzerinden muhalif kaldığını, çok gerekli olmasına rağmen tercih edilmemesi gerektiğini söyleyerek düşüncelerini açıklamış, tutanağın reddedilmesini istemiştir. Raif Aydoğdu, Osman Akçasu'nun görüşlerini reddederek Aydın'ın sadece bugün değil, 50 yıl hatta 500 yıl sonra bile bir uzmana ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu tür uzmanlara gereken değer şimdiye kadar verilseydi, şehrin durumunun bu halde olmayacağını söylemiştir. Görüşmelerden sonra oylamaya geçilmiş ve çoğunluğun oyu ile encümen tutanağı kabul edilmiştir.⁶⁰⁶

Belediye Meclisinin çabaları sonucunda Aydın'a şehircilik uzmanı getirilmiştir. Bu sayede şehrin planlı ve düzgün bir şekilde imarının yapılması umulmuştur. Şehircilik uzmanı Mithat Yenen 22 Şubat 1940 tarihinde, Belediye ziyaretinden sonra şehri gezerek incelemelerde bulunmuştur. Aynı günün akşamı ise Parti Vilayet İdare Heyeti toplantısına davet edilmiştir. Toplantıda Mithat Yenen, Parti heyetine şehircilik ve Aydın'ın imar planları hakkında açıklamalarda bulunmuştur.⁶⁰⁷

Şehircilik uzmanı Mithat Yenen, 23 Şubat 1940 günü Belediye Fen memuru Cevdet Norgaz ile birlikte Cumhuriyet, Kurtuluş ve Güzelhisar Mahallelerini incelemişlerdir. Daha önceden Ramazan Paşa, Hasan Efendi, Veysipaşa, Köprülü, Mesudiye ve Meşrutiyet Mahallelerini inceleyip bitiren Mithat Yenen, 24 Şubat 1940 günü de Zafer Mahallesi ve civarını gözden geçirdikten sonra Pazartesi günü akşamı Halkevinde, şehircilik üzerine bir konferans vereceğini belirtmiştir.⁶⁰⁸ Şehircilik uzmanı Mithat Yenen, Zafer Mahallesi ile Kepez ve Topyatağı semtlerinde incelemelerinde Belediye Başkanı Etem Menderes yanında

---

⁶⁰⁵ *Aydın*, 15 Şubat 1940.

⁶⁰⁶ *Aydın*, 15 Şubat 1940.

⁶⁰⁷ *Aydın*, 23 Şubat 1940, "Aydın'ın İmar Planı" *Belediyeler Dergisi*, (1940). Yıl 5, Sayı 55, Ankara, s.52.

⁶⁰⁸ *Aydın*, 24 Şubat 1940.

bulunmuştur. Bu incelemelerin ardından öğleden sonra Zeytinköy altındaki Yenisu Barajını incelemiştir.⁶⁰⁹

Şehircilik uzmanı Mithat Yenen, Aydın'ın imar planı ile ilgili çalışmalarını devam ettirerek Pınarbaşı, Tellidede ve Aydın'ın doğu taraflarını gezmiş, yeni yapılacak olan mezarlık yeri seçimi için incelemelerde bulunmuştur. Bu incelemelerin ardından Mithat Yenen, 26 Şubat 1940 akşamı Halkevi salonunda bir konferans vermiştir. Bu konferansta şehircilik ve Aydın'ın imar planı konusunda açıklamalarda bulunmuş ve dinleyenlere çalışmaları hakkında aydınlatmıştır. Konferansı Vali Sabri Çıtak, Aydın milletvekili Mazhar Germen, Belediye Meclisi azaları ve kalabalık bir kitle dinlemiştir.⁶¹⁰

Mimar Mithat Yenen, Halkevinde şehircilik ve Aydın'ın imar planı konusunda yaptığı konferanstaki konuşması aynen şöyledir:

“Muhterem bayan ve baylar Adliye Vekilimiz Fethi Okyar'ın ve Umum Müdürümüz Halit Ziya Türkkkan, güzel Aydın'da gördükleri hüsnü kabul ve edindikleri hüsnü tefsirinin bir mukabelesi olmak üzere imar planı esaslarını tespit etmek için pek müsait imar planları gösteren sevimli Aydın'ınıza gelmiş bulunuyorum. Şehrin her tarafını ve hatta civarını iyice gezdikten ve mevcut haritalarınız üzerindeki tetkiklerimi ikmal ettikten sonra içinde doğduğunuz büyüdüğünüz ve yaşadığınız bu şehrin müstakbel vaziyetini tasarlamaya başlarken, şüphesiz ki her aydınlığının alakadar olacağı bu mevzu üzerinde umumi bir konuşma yapmanın faydalı olacağını tahmin ettim.”⁶¹¹

Muhterem huzurunuzda birkaç günlük tetkiklerimden sonra, Aydın'ın müstakbel hududunu bugünkü kanatlarıma istinaden tayin ve onu izaha şimdilik imkân göremiyorum. Bu şerefli vazife üzerinde mesaim ilerledikçe meydana gelen planlar üzerindeki his ve düşüncelerimi alakadarlara daima izahı bir vazife bileceğim bugün burada. Memleketimizde hemen hemen herkesi ciddi bir surette üzerinde durduran en samimi ve sıcak temennilerin müteveccih bulunduğu şehirlerimizin imar davasını az çok salahiyyetli bir memleket evladı sıfatı ile izaha çalışacağım.”⁶¹²

---

⁶⁰⁹ Aydın, 25 Şubat 1940.

⁶¹⁰ Aydın, 27 Şubat 1940.

⁶¹¹ Şehirlerimizin İmar Davası, (1940). Aydın, C.H.P. Basımevi, s.3, Aydın, 28 Şubat 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl:6, Sayı:66, Ankara, s.18.

⁶¹² Şehirlerimizin İmar Davası, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.4, Aydın, 28 Şubat 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl:6, Sayı:66, Ankara, s.18.

Şehirlerimizin imar davası

Muhterem arkadaşlar.

Bu pek mühim olan ve uzun senelerden beri hiçbir suretle halledilemeyen ve daima üzerinde uğraşanların şahsi menfaat hislerini tahrik eden mesele!⁶¹³

Daima pek maddi bir telakki ile ele alınmış en basit ve görenek birkaç teknik formülün tatbik sahası ad edilerek manevi kıymet ve mahiyetinin daralmış bir çerçeve dahilinde anlaşılabilmesi daima ve daima mümkün olamamış ve hiçbir suretle de halledilememiştir.⁶¹⁴

Bugün huzurunuzda şehircilik fen ve sanatına dair uzun uzadıya izahlar da ve malumatfuruşluklarda bulunacak değilim. Fakat hemen hemen her düşünen gören ve bilmek isteyen vatandaşı çözülmeye çalışılan bu düğümü bertaraf edebilmek için takibe mecbur olduğumuz prensibin umumi mahiyeti hakkında tenvir etmek en önde gelen ve ilk göz edeceğimiz bir vazifedir.⁶¹⁵

Şehirlerimizin son senelerdeki vaziyetlerini tetkik ettiğimizde umumiyetle iktisadi bir kalkınmasının başlamış olduğunu, zirai kabiliyetlerin arttığını, coğrafi mevkii, hinterland genişliği, seyrüsefer ve transit ehemmiyeti, sanat, turizm ve mahalli servet derecelerine göre umumi bir inkişafın sezilmekte olduğunu görürüz.⁶¹⁶

Bu inkişafın az çok bir refah da doğurmuş olmalarından aile kurumlarının çoğalması nüfus tezayüdünü inşaat faaliyetinin artmasını toplantı ve umumi binaları olan ihtiyacın çoğalmasını birçok yeni tesisat ve kurumların meydana gelmesini ve yeni yeni ticaret münasebetlerinin teessüs etmesi gibi kalkınma hareketlerini tedricen doğurmuş oluyor.⁶¹⁷

---

⁶¹³ *Şehirlerimizin İmar Davası*, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.4, *Aydın*, 28 Şubat 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl:6, Sayı:66, Ankara, s.18.

⁶¹⁴ *Şehirlerimizin İmar Davası*, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.4, *Aydın*, 28 Şubat 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl:6, Sayı:66, Ankara, s.18.

⁶¹⁵ *Şehirlerimizin İmar Davası*, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.4, *Aydın*, 28 Şubat 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl:6, Sayı:66, Ankara, s.18.

⁶¹⁶ *Şehirlerimizin İmar Davası*, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.5, *Aydın*, 28 Şubat 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl:6, Sayı:66, Ankara, s.19.

⁶¹⁷ *Şehirlerimizin İmar Davası*, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.5, *Aydın*, 28 Şubat 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl:6, Sayı:66, Ankara, s.19.

Bütün bu kalkınma hareketleri şehirlerimizin bugünkü meskun sahaları dahilinde vukuu bulamayacağından ve şehrimizin bugünkü bünye ve kuruluş tarzları bugünkü hayat ve yaşam tarzlarına da tamamı ile müsait bulunmamasından yeni tevessü istikametinin tayini ile bütün yerleşmelerin ve halihazır tashihlerin bir plan dahilinde cereyan etmesi lazımdır ve bu planda şehircilik sanatı usul ve kaidelerine istinaden vücuda getirilmelidir. Yeni şehircilik her şeyden evvel bir şehrin bulunduğu yer ve civarının avariz hususiyetleri ne göre bir kuruluş sistemini istinat etmelidir. Bu sistem müşabih tabiat hususiyetleri ihtiva eden yerlerde benzer bir şekilde tatbik edilebilir.⁶¹⁸

Fakat

- 1. Tarihi eser ve kültürel kıymetlerin ihatalanması*
- 2. İklim hususiyetleri ve güneş tesirlerinin nazarı itibara alınması*
- 3. İktisadi seyrüsefer ticari münasebetlerin göz önünde tutulması*
- 4. Mahalli inşaat malzemesinin nazarı itibara alınması ve ev tiplerinin inşaat karakterlerinin ona göre tespiti*
- 5. Teşçir hususiyetleri göz önünde tutulması*
- 6. Mahalli içtimai ihtiyaçları halkın meslek meşgale tarzlarının şehir kuruluşunda nazarı itibara alınması*
- 7. Nüfus tezayüdü ve kesafeti şehrin coğrafi ve topografik vaziyetine halkı besleyebilme kudretine göre hektar başına ne kadar nüfusu barındıran öleceğinin tetkiki bu esas dahilinde kat adetleri ve kütleler açıklık nisbetlerinin tespiti.⁶¹⁹*

Gibi noktaların birer birer nazarı itibara alınması ile ve esas ülkü sanat önderlerinden ayrılmamak şartıyla çalışacak olursa şehirlerde bir mahalle karakter tebaruz eder bir şehir için muayyen şemalar hendesi kaideler hiçbir zaman için mevzu bahis olmamalıdır ve şehirlerin kuruluşunda asıl nazım şehir mimarisi sanatı olmalıdır. Şehirler sanat esas ve usulleri dairesinde teklifin her sahasında yardımıyla planlanacak olursa muvaffak olmuş bir eser olarak kabul edilebilirler ve içinde yaşayacaklar tarafından

⁶¹⁸Şehirlerimizin İmar Davası, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.5, Aydın, 28 Şubat 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl:6, Sayı:66, Ankara, s.19.

⁶¹⁹Şehirlerimizin İmar Davası, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.6, Aydın, 29 Şubat 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl:6, Sayı:66, Ankara, s.19.

benimsenebilirler. Fakat sade teknik usüller tek mil makyas ve nispetler yapanın hislerine intikal etmemiş bulunmasından ve eserinde duyularak meydana gelmemiş olmasından heyeti umumiye de bir sertlik insanın ruhunu tırmalar. Sanat ve his mevzuatından hisse alamayarak planlanan şehirlerde yetişen çocuklarda bile bir maddilik ve hissizlik sezilir. Şehirde ilelebet asıl maksat ve gaye olan ahenk vücuda gelemeyerek sonsuz tezatlar yaşayanları muzdarip eder. Bilhassa bu noktanın ehemmiyetini daima idrak ederek şehirlerimizin istikballerini duymadan çizen ve imar edeyim derken mahveden ellere terk etmektense onları kendi tabii seyirlerine bırakmak çok daha doğru olur. Bir şehir planlamasında his sanat duygular çerçevesi dahilinde çalışacak olursa şehri alakadar eden her şeyi bünye ve ihtiyacına göre bir cesamet alabileceği gibi asıl mühim olan kompozisyon armonisi de daima mevcut olur.⁶²⁰

Şehirlerimizin birçoğunda kurulmuş buldukları mevkilerine göre bir yayılış hususiyeti ne ve mahalleye inşaat karakterine malik olduklarını görüyoruz. Bu karakter mahallen mevcut tabii inşaat malzemesinin asırlardan beri kullanılmasıyla ve inkişaf ede ede zamanla en müsait şekli almış olmasıyla vücut bulmuştur.⁶²¹

Mesela eski Ankara, Çankırı, Çorum, Yozgat velhasıl Merkezi Anadolu'da görmekte olduğumuz ahşap iskeletli dolma tuğla inşaatı Bolu, Kastamonu, İskilip ve Karadeniz şehirlerimizde ekseriyetle tatbik edilen ve edilmiş bulunan ahşap iskeletli dolma Kerpiç inşaatı Diyarbakır, Siverek, Urfa, Birecik, Maraş, Gaziantep, Adana ve Konya gibi Güney ve Güneydoğu şehirlerimizde de bugüne kadar daima kullanılarak inkişaf ettirilmiş bulunan taş inşaat karakteri ve müteaddit eserlerin büyük kültür servetimizi teşkil ederler. Ve bazı şehirlerimizde bütün inşaat karakterlerini her türlü mahalli hususiyetlerle tebaruz ettiren Türk evleri ve daha itina ile yapılmış bulunan cami, medrese, resmi binalar vesaire gibi dominant eserlerin tesirini kuvvetlendirmek için yekdiğerine rakip olmayarak yerleşmiş bulunmaktadır. Böylece birçok eski şehirlerimiz bugünün gözüyle tetkik edildiklerinde zahiren bir intizamsızlık fakat kuruluşlarındaki sebep ve manayı yapıldıkları zamanın hayat şerâitini fikir cereyanları ne ifade eden bir kudret taşırırlar.⁶²²

⁶²⁰ Şehirlerimizin İmar Davası, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.7, Aydın, 29 Şubat 1940, Yenen, M. (1941). "Şehirlerimizin İmar Davası", *Belediyeler Dergisi*, Yıl:6, Sayı:66, Ankara, s.19.

⁶²¹ Şehirlerimizin İmar Davası, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.7, Aydın, 29 Şubat 1940, Yenen, M. (1941). "Şehirlerimizin İmar Davası", *Belediyeler Dergisi*, Yıl:6, Sayı:66, Ankara, s.19.

⁶²² Şehirlerimizin İmar Davası, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.8, Aydın, 1 Mart 1940, Yenen, M. (1941). "Şehirlerimizin İmar Davası", *Belediyeler Dergisi*, Yıl 6, Sayı 66, Ankara, s. 20.

*Bu kudret kendi benliğimize ait bir tradisyonu ifade ettiği için ve bugün anlaşılmalari kabul olmasa bile zamanına ait muvaffak olmuş bir eser olduklarından bizim için ölmez birer kültür kıymetini teşkil ederler.*⁶²³

*Biz şehirlerimizin imarında hakikaten muvaffak olmak istiyorsak onları daima yıkmak değil hususiyetleri ne bozmadan tamir etmek yeniden kuracağımız kısımlar içinde onları istihale ve inkişaf ettirerek tashih etmek ve bugünün yaşayış tarzı ve fikir hayatımıza göre Türk evi ve şehri karakterini meydana çıkarmalıyız. Vücuda getirilen her şey tam birer kopya değil, bilhassa sanat eserlerimiz biraz da bizi ifade etmeli ve hakiki malımız olmalıdırlar.*⁶²⁴

*Şehirlerimizin yapılacak olan imar planlarının aynı zamanda belediyelerin kullanabilecekleri teknik eleman kabiliyetlerine ve mali kudretlerine göre tanzim edilmeleri lazımdır. Mahallen yapılmalari icat eden esaslı etüt ve tetkikler de ihmal edilecek olursa meydana gelecek olan plan namı altındaki kağıt yığınlarının hiçbir kıymeti olamaz. Ve fakir belediyelerimiz de birçok fedakarlıklarla bir araya getirebilecekleri paraları hiçbir netice elde edemeden elden çıkarmış olurlar imar planlarını tanzim edilecek olan şehirci mimarların plan üzerinde gösterişleri güzel eserler meydana getirebilecekleri ne içtimai topografik iklim hususiyetleri sınai zirai ticari inşaat malzemesi ve teşçir hususiyetlerini bir yerli alaka ve sevgiyle hazmederek ve vaziyete hakim olarak çalışmak lazımdır.*⁶²⁵

Memleketimizde tanzim edilecek olan imar planlarında sanat itibariyle yukarıda bahsettiğimiz esaslarının nazarı itibara alınmamış olduğundan sarfınazar belediyeler tarafından kolayca tatbik edilebilmelerinin de ehemmiyeti pek büyüktür. Bir planın tatbikinin kolay olması arzu ediliyorsa: evvela

- 1. Eski şehir kısımlarında anayol istikametlerini fazlaca değiştirmemek*
- 2. Bu ana yolların genişlikleri kafi gelmiyorsa istimplaki kolay iç kısımlardan yeni ana yollar açmak*

---

⁶²³ *Şehirlerimizin İmar Davası*, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.8, *Aydın*, 1 Mart 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl 6, Sayı 66, Ankara, s. 20.

⁶²⁴ *Şehirlerimizin İmar Davası*, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.9, *Aydın*, 1 Mart 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl 6, Sayı 66, Ankara, s. 20.

⁶²⁵ *Şehirlerimizin İmar Davası*, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.9, *Aydın*, 1 Mart 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl 6, Sayı 66, Ankara, s. 20.

3. Planların hemen tatbik sahasına geçebilmeleri için belediyelerin kudretiyle münasip olmayan ziyalı tasavvurları ihtiva etmemesi

4. İmar planları sade, ada taksimatı yol genişlikleri ve istikametleri göstermekten ziyade mezkür planların aynı zamanda bu yollar kenarına konacak bina şekillerini yaya kaldırımı vaziyetleri ne yeşillik karakterlerini ağaç mevki ve cinslerini bina irtifalarını inşaat karakterlerini kütle münasebetlerini ve mekan hususiyetlerini de tebaruz ettirmeleri

5. Şehirlerin teknik eleman azlığı nispetinde detay planlarını ehemmiyet verilerek 1/500 makyasında tatbikat planı hesabatının bilhassa mütehassıs tarafından meydana getirilmesi⁶²⁶

6. İmar planlarının mütehassıs tarafından yapılacak etütlerden ... Belediyeler tarafından tutulması icap eden istatistikleri yani (imar istatistiklerine) İsnad ederek meydana getirilmiş bulunması katiyen ihmal edilemeyecek kadar mühim noktalardır.

Muhtelif senelere göre belediyeler tarafından tutulacak bir istatistikler:

1. Şehirde her 4 ve 5 senede bir tespit edilmiş ev, dükkan, mağaza, fabrika, atölye tezgahı vesairenin ayrı ayrı cins ve miktarlarıyla tespiti.

2. Şehirde yaşayan ailelerin miktarları

3. Aile gelirlerinin şehir nüfusunun yüzde nisbetine göre tasnifi

4. Şehir dahilinde vasati olarak ikametgah başına düşen nüfus

5. Muhtelif senelere göre nüfus başına kaç metre murabbai inşaat ada sahası düştüğünün tespiti

6. Şehir dahilinde vasati olarak ikametgah başına kaçar oda isabet etmekte olduğu

7. Şehirde muhtelif muntikalarda vasati olan bir metre murabbalık ikametgah ve dükkan ve daire sahalarının senelik kiraların tespiti

8. Muhtelif senelere göre bir metre murabbai inşaatı ayrı ayrı tiplere nazaran kaç mal olduğunun tespiti

---

⁶²⁶ Şehirlerimizin İmar Davası, C.H.P. Basimevi, Aydın, 1940, s.10, Aydın, 1 Mart 1940, Yenen, M. (1941). "Şehirlerimizin İmar Davası", *Belediyeler Dergisi*, Yıl 6, Sayı 66, Ankara, s. 20.

9. Şehrin birçok senelere göre inkişaf etmekte olan inşaat adaları, yolları, ticaret sahası, sanayi ve demiryolu mıntıkası, sahaları ve heyeti umumiye sahasına teşebbüsleri, istatistikleri ehemmiyetle takip edilerek tutulmaları ve hattû grafiklerle de vüzuhlandırmaları lazımdır. Bu istatistik ve grafiklerin şehrin planlanması ve imar tatbikat için ehemmiyetleri pek büyüktür.⁶²⁷

Şehirlerimizin imar planlarının tanzim ve tatbikat işleri yapabilmek için şehrin halihazır haritalarının mevcut olması ve bu haritaların büyük bir hassasiyetle meydana getirilmiş olmaları şarttır. İmar planları tatbikatına gelinceye kadar edinilen tecrübeler istinaden takip edilmesi icap eden iş sırasının burada zikrinin faydalı hali kalmayacağı kanaatindeyim. Evvela imar faaliyetinin bir şehre girmesinden evvel bir şehirci gözüyle tek tetkik edilmesi ve şehrin inkişaf imkânlarının hususiyetlerinin tesbit edilmesi lazımdır. Şehrin haritasının alınacağı saha mütehassis tarafından tahdit edilerek roperlendikten sonra mikyaslı bir hava fotoğrafının alınması artık ihmal edilemeyecek mühim bir ihtiyaç hükmüne girmiştir⁶²⁸. Müteakiben bu hudut dahilinde kalmak ve icap eden mikyasları da ihtiva etmek üzere halihazır haritaları meydana getirilir. Halihazır haritaların tanziminden sonra kadastro faaliyetinin hemen başlamasının ehemmiyeti pek büyüktür. Kadastro adalar dahilindeki parsellerin derinliklerini inşaat hudutlarını velhasıl tasarruf vaziyetlerini hakkı ile meydana koyduğu için bir şehirci için pek esaslı bir kıymet ifade eder.⁶²⁹

Bir şehrin müstakbel vaziyetinin tespitinde salahiyyetli kalem oynatabilmek için adalar dahilindeki vaziyetlerin bilinmesine lüzum gösterir. Bu da ancak hava fotoğrafı ve kadastral planlar ile kabil olabilir.⁶³⁰

Şehrin kadastrasının yapılmasından sonra imar planları tanzimi ne başlanmalıdır ve imar planları tatbikatı da daima kadastro faaliyeti ile muvazi yürümeli ve şehir dahilinde her gün vukua gelen tahavvülat kadastro pantelerine geçirilmeli ve hatta belediye imar fen adamlarıyla kadastrocular el ele vererek daima müştereken çalışmalıdırlar.⁶³¹

⁶²⁷ Şehirlerimizin İmar Davası, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.12, Aydın, 2 Mart 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl 6, Sayı 66, Ankara, s. 21.

⁶²⁸ Şehirlerimizin İmar Davası, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.12

⁶²⁹ Şehirlerimizin İmar Davası, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.13, Aydın, 2 Mart 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl 6, Sayı 66, Ankara, s. 21.

⁶³⁰ Şehirlerimizin İmar Davası, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.13, Aydın, 2 Mart 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl 6, Sayı 66, Ankara, s. 21.

⁶³¹ Şehirlerimizin İmar Davası, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.13, Aydın, 2 Mart 1940, Yenen, M. (1941). “Şehirlerimizin İmar Davası”, *Belediyeler Dergisi*, Yıl 6, Sayı 66, Ankara, s. 21.

*Bu suretle konuşmama nihayet verirken Aydın'ın imar faaliyetlerini edinilen tecrübelerle istinaden en mükemmel bir şekilde tanzim edebileceğimize imanım büyüktür.*⁶³²

*Bu suretle ilk faaliyetimi başladığım bugünlerde Sayın Aydınlılar da gördüğüm alakaya aynı zamanda faydalı direktiflerinden dolayı Muhterem Vali Sabri Çıtak'a ve candan mesaisi ile vazifemdeki muvaffakiyeti mi kolaylaştıran Belediye Başkanı Ethem Menderes'e teşekkür etmeyi bir borç bilirim.*⁶³³ diyerek konuşmasını sonlandırmıştır. Konuşmasının ardından, Anadolu'da yaptığı şehircilik çalışmalarını ve Anadolu'da ki şehircilik ile mimari eserlere ait fotoğrafların gösterimini yapmıştır. Mitat Yenen'in Halkevinde verdiği bu konferansın metni kitap haline getirilerek Aydın Halkevi tarafından bastırılmıştır.⁶³⁴

Belediye ile ilgili işleri görüşmek için Ankara'ya giden Etem Menderes bir dizi ziyaret gerçekleştirmiştir. Özellikle imar işi ile uğraşan Belediye Başkanı Etem Menderes, Münakalat Vekili Ali Çetinkaya ile görüşmüştür. Belediye Başkanı, Aydın'da başlayan imar çalışmaları ile ilgili İstasyon Meydanının park ihtiyacını gündeme getirmiş ve yeni istasyon binasının Devlet Demiryolları İdaresince inşası halinde ele alınan imar programının önemli bir kısmının gerçekleşmiş olacağı hakkında açıklamalarıyla vekili bilgilendirmiştir. Belediye Başkanının gönderdiği telgrafta, parke işini Afyon'dan takip edeceğini bildirmiştir.⁶³⁵

Hükümet Bulvarı'nda başlayan çalışmalar imar planına uygun bir şekilde düzeltilirken parke döşeme işi nedeniyle rastgele dikilmiş ağaçlar ilgili makamların verdiği yetkiyle kesilmesi uygun görülmüş ve bu konuda çalışmalar başlamıştır. Ayrıca mevsiminde mahallelere çam ağacı dikilmesi kararlaştırılmıştır. Kesilen ağaçların yerine ise Ziraat Vekaleti fidanlıklarından temin edilecek, uzmanların uygun gördükleri fidanlar Hükümet Bulvarına imar planına uygun olarak dikileceklerdir. Parkın inşasının başlaması için ise ağaçların kesilmesi beklenmiştir.⁶³⁶ Aydın Belediyesi, çarşıda yaptığı imar çalışmaları doğrultusunda ki yenilikler de, dikilen ağaç fidanlarının halk tarafından kendi öz malları

⁶³² *Şehirlerimizin İmar Davası*, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.13, *Aydın*, 2 Mart 1940, Yenen, M. (1941). "Şehirlerimizin İmar Davası", *Belediyeler Dergisi*, Yıl 6, Sayı 66, Ankara, s. 21.

⁶³³ *Şehirlerimizin İmar Davası*, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940, s.13, *Aydın*, 2 Mart 1940, Yenen, M. (1941). "Şehirlerimizin İmar Davası", *Belediyeler Dergisi*, Yıl 6, Sayı 66, Ankara, s. 21.

⁶³⁴ *Şehirlerimizin İmar Davası*, C.H.P. Basımevi, Aydın, 1940.

⁶³⁵ *Aydın*, 1 Haziran 1940.

⁶³⁶ *Aydın*, 13 Teşrin-i Sani 1940.

gibi bakılmasını istemiştir. Hatta bunu bir sloganla dile getirmiştir: “*acil sevk vaktinde sula ve muhafazasına itina et.*”⁶³⁷

Osman Becerik Aydın Gazetesi’nde ki köşe yazısında, Münakalat Vekili Cevdet Kerim İncedayı’nın Aydın izlenimlerini aktarmıştır:

“*Belediye ve Parti alanları birbirine birleştiren iki beton köprüünün arasından kapatılacağını istasyon polis binasının kaldırılacağını kişi binası kesilecek, buradan istasyona inip çıkılmayacaktır. Ziraat Bankası ile istasyon arasında orta mektep ve hastaneye giden yoldaki istasyon lojman binaları yıkılacak yol genişletilecek üstü bir meydan olacaktır.*”⁶³⁸

“*İstasyon şefliğinin bulunduğu bölümünde binaları düzenlenecek, bekleme salonları, kişi yük ve bagaj işleri burada bir çatı altında toplanacak, hastane caddesi üzerinde lojman olarak 4 daireli bir apartman yapılacak ve bu kısımda küçük ambar restaurant gazino yapılacaktır.*”⁶³⁹

Münakalat Vekili Cevdet Kerim İncedayı, Aydın ziyareti sırasında yaptığı incelemelerde, İstasyon Meydanı ile ilgili bazı durumlar gözüne çarpmış ve düzenlenmesi içinde emir vermiştir. İstasyon ve çevresinin düzenlenmesi için 30000 parke taşı Aydın’a getirilmiş ve düzenleme çalışmaları başlamıştır.⁶⁴⁰

İmar işleri ile ilgili şikâyette bulunan Osman Akçasu, caddede yapılan düzenlemelerde Bey Cami ve Ramazan Paşa Cami tuvaletlerinin kötü bir görüntüye yol açtığını, bunların da düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir. Belediyenin bir çaba göstermemesi şikâyetlerin sürmesine neden olmuştur. Belediyenin bu konuda daha hassas ve uyanık olması istenmiştir. Un ve ekmek konuları da benzer şekilde uzun tartışmalara neden olmuştur. Raif Aydoğdu ise bu eleştirilere karşı açıklamalarda bulunmuş, ardından çalışma raporu ittifakla kabul edilmiştir.⁶⁴¹

---

⁶³⁷ *Aydın*, 4 Kanun-i Sani 1941.

⁶³⁸ *Aydın*, 21 Kanun-i Sani 1941.

⁶³⁹ *Aydın*, 21 Kanun-i Sani 1941.

⁶⁴⁰ *Aydın*, 20 Mart 1941.

⁶⁴¹ *Aydın*, 2 Teşrin-i Sani 1941.

2.2.9.1. Aydın'da imar hareketleri

1940'lı yılların ilk yarısında şehirde irili ufaklı yol çalışmaları yapılmıştır. Yapılan yol çalışmalarında aksamalar yaşanmış, bu durum devrin şartlarına bağlanmıştır. Bu çalışmaları Belediyenin yanı sıra, Valilikte sürdürmüştür. Vilayet Daimî Encümeni toplantısında, Hükümet Meydanın parke ile döşenmesine karar verilmiştir. Meydanın sınırları, hükümet önünden başlayıp, jandarma dairesi ve emniyet müdürlüğünü dolaşarak Hükümet Bulvarıyla birleşmektedir. Bu çalışma, Vali Sabri Çıtak tarafından yürütülmüştür.⁶⁴²

İmar faaliyetleri ile ilgili olarak Etem Menderes, dünyada ki durumu göz önünde bulundurarak çalışmalarda duraklama olduğunu açıklamıştır. Bu dönemde hastane yolunun yapıldığını ve parke kaldırım çalışmalarının Halkevi önüne doğru ilerlediğini kaydetmiştir.⁶⁴³ II. Dünya Savaşı, tüm dünyayı olduğu gibi Aydın'ı da etkilemiştir. Yol çalışmalarında yaşanan bu aksaklıkların temel kaynağı da dünyada yaşanan savaştır. Ama buna rağmen Aydın Belediyesi çalışmalarını yürütmeye devam etmiştir. Belediye tarafından İzmir Kültür Park ve Fuar Müdürü Yüksek Mimar Ferruh Örel Aydın'a davet edilmiş, Örel bunun üzerine şehre gelmiştir. İlk olarak Vali Salim Gündoğan ile görüşmüş, daha sonra Belediye Başkanı Etem Menderes ile birlikte şehri gezmiş ve incelemiştir. Gece ise Belediye binasında, harita ve planlar üzerinde incelemelerde bulunmuştur.⁶⁴⁴ İzmir Kültürpark ve Fuar Müdürü Yüksek Mimar Ferruh Örel, Belediye Başkanı Etem Menderes ile birlikte Aydın'da sabahtan akşama kadar gezerek incelemelerde bulunmuştur. Aydın'ın çeşitli yollarını, köprülerini, Cumhuriyet Meydanı'nı ve diğer ağaçlama yapılacak sahaları, Ilıcabaşı'nı, hayvan pazarını, mezbaha, elektrik fabrikası, Kepez, yeni kooperatif mahallesinin kurulacağı yerleri, Tabakhane Deresi mecrasını ve şehrin diğer yerlerini gezmişlerdir. Mimar Ferruh Örel, Pınarbaşı, pazaryeri, Halkevi meydanını ve parkı bir defa daha incelemiş, akşam ise Vali Salim Gündoğan, Belediyeye gelerek Mimar Ferruh Örel'in yaptığı incelemeleri hakkında bilgi almıştır.⁶⁴⁵ Üç gün boyunca Aydın'da imar işleri üzerinde çeşitli incelemelerde bulunan Ferruh Örel, incelemelerini bitirdikten sonra Belediye Başkanı Etem Menderes'e bilgiler vererek İzmir'e dönmüştür. Mimar Ferruh Örel, yaptığı incelemeler sonucunda bu işlerin uygulama planlarını hazırlamaktadır.⁶⁴⁶ Aydın

⁶⁴² *Aydın*, 19 Kanun-i Evvel 1941.

⁶⁴³ *Aydın*, 7 Teşrin-i Sani 1942.

⁶⁴⁴ *Aydın*, 3 Şubat 1944.

⁶⁴⁵ *Aydın*, 4 Şubat 1944.

⁶⁴⁶ *Aydın*, 5 Şubat 1944.

Belediye Meclisi, İzmir Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu'na, Belediye işlerine karşı gösterdiği ilgi ve alakadan dolayı teşekkür etmiştir. İzmir Belediye Başkanı da aynı şekilde gönderilen mektuba karşılık cevap göndermiş ve saygılarını iletmiştir.⁶⁴⁷

CHP Merkez Kaza İdare Heyeti 1944 Kanun-i Sani sonunda yaptığı toplantıda, Aydın'ın daha esaslı ve hızlı bir imarı için bir cemiyet kurulmasının üzerinde durmuşlar ve bu işin vilayet parti heyetince de incelenmesini istemişlerdir. Toplanan Belediye Meclisi azaları resmî toplantı bittikten sonra bu iş üzerinde konuşmuşlar ve böyle bir cemiyetin kurulmasının Aydın'ın imarı için faydalı olacağı kanaatinde karar kılmışlardır.⁶⁴⁸

Aydın'da yapılaşmanın yanı sıra çevre düzenine de önem verilmiştir. Bu açıkça imar planında da yer almıştır. Belediye Başkanı Etem Menderes, 2 Mart 1944 günü encümen azası Ziya Evren ve Muharrem Salcıoğlu ile birlikte Belediye fidanlığına giderek buradaki fidanları Aydın'ı süslemek için gözden geçirmişlerdir. Muharrem Salcıoğlu, fidan çukurlarının kendi işçisi ile birlikte açmayı ve dikme işlerine yardım etmeyi kabul etmiştir. Böylece İstasyon ve Bey Cami civarının ağaçlandırılması amaçlanmıştır.⁶⁴⁹ Şehirde ki bazı çalışmalara halkın yanı sıra şehrin ileri gelenleri de katılmıştır. Tüccar Muharrem Salcıoğlu, masrafları kendisi karşılayarak Bey Cami civarını ağaçlandırmaya başlamıştır.⁶⁵⁰ Etem Menderes'in girişimleriyle Hastane Caddesi ağaçlandırmaya başlamıştır. Ayrıca Türkocağı Caddesi'nin üçüncü Demiryolu Köprüsünden itibaren demiryoluna giden kısmının ağaçlandırılmaya başlanılmıştır. Türkocağı Caddesinin ağaçlandırma işi ve masrafını CHP Merkez Kaza Başkanı ve Belediye Encümen Azası Ziya Evren üstlenmiştir.⁶⁵¹

İzmir Belediyesi Fen İşleri Müdür Vekili Yüksek Mimar Ferruh Bey, 1944 Mayıs ayı başında Aydın'a gelmiş ve şehirde üç dört gün çeşitli imar işleri üzerinde çalışmıştır. Vali Salim Gündoğan ve Belediye Encümen Azasından Ziya Ören, Hüsnü Cihan'la birlikte asri mezarlık yerini, Hükümet Meydanını, Pınarbaşı deresini, ortaokul binasını gezmiş ve buralarda yapılacak tesisler hakkında validen direktif almıştır. Ferruh Bey bu işlerin plan ve projelerin yapılmasını üzerine almış ve işe başlamıştır.⁶⁵² Şehitler Abidesi çevresi ile parkın bir köşesinin düzeltilmesi için Yüksek Mimar Ferruh Örel tarafından çizilen proje

---

⁶⁴⁷ *Aydın*, 9 Şubat 1944.

⁶⁴⁸ *Aydın*, 5 Şubat 1944.

⁶⁴⁹ *Aydın*, 3 Mart 1944.

⁶⁵⁰ *Aydın*, 9 Mart 1944.

⁶⁵¹ *Aydın*, 11 Mart 1944.

⁶⁵² *Aydın*, 12 Mayıs 1944.

uygulanmaya başlanmıştır.⁶⁵³ Aydın imar işleri arasında bulunan Hükümet Bulvarının refüjlerinin sonuncusu da yapılmaya başlanmıştır.⁶⁵⁴

Aydın imarı için çalışan Belediye, aldığı kararları uygulamada girişimlerini hızlandırmıştır. İzmir Fuar ve Turizm Müdürü Yüksek Mühendis Ferruh Örel, bu işlerle ilgilenmek üzere yanında Mimar Nihat Pertev ile Aydın'a gelmiştir. Aydın'da çalışmalarına hemen başlayan mühendis ve mimar ilk olarak Şehir Kulübü'nün plan ve projelerini tamamlayarak Belediyeye teslim etmiştir. Yapılacak öğrenci yurdunun yeri gezilmiş ve seçilmiş, ardından etütlerine başlanılmıştır. Ayrıca Aydın'ın modern mezarlığının plan kotesi alınmıştır. Valilik tarafından Pınarbaşı'nda yapılması düşünülen tesisler için Nafia Vekaleti ve Belediye tarafından hazırlanmış plan kotesi kendilerine verilmiştir. Buranın bir Kültür Park haline getirilmesi için gerekli olan mimari projenin yapılmasına başlayacağı bildirilmiştir. Koris Kumpanyası binasının arkasında şose üzerine yapılacak olan büyük bir parkında projesi yapılmaktadır. Hal ve pazar yeri seçilmiş olduğundan yakında proje etütlerinin yapılacağı duyurulmuş, ayrıca mevcut parkında yeniden düzenleneceği için, etütlerine başlandığı bildirilmiştir.⁶⁵⁵ Şehrin imar işleriyle uğraşan mimarları Ferruh Örel ve Hikmet Baraz Aydın'a sürekli gelir olmuşlardır. 1944 Teşrin-i Evvel ayının ikinci haftası yine Aydın'a gelmişler ve Etem Menderes ile birlikte yeni mezarlık, hal, pazar yeri, park ve çeşitli inşaat imar yerlerini tekrar etüt etmişlerdir.⁶⁵⁶ Vefa duygusuna da hâkim olan Aydın Belediye Meclisi, Aydın'ın imarı için çaba göstermiş, eski Münakalat Vekili Sinop Milletvekili Cevdet Kerim İncedayı'nın ismini Hükümet Bulvarı 16 sokağına verilmiştir. Bu nedenle Cevdet Kerim İncedayı, Belediye Başkanlığına hitaben bir mektup göndererek teşekkür etmiştir.⁶⁵⁷

Şehrin imar çalışmaları doğrultusunda İstiklal Caddesi, yol ve beton yaya kaldırımları bittikten sonra, Hükümet Bulvarı, yaya kaldırımlarının eksik betonları bitirilmiştir. Eylül'ün ilk haftasında Ticaret Odası ve eski Belediye önündeki yolun tamiri yapılacağı bildirilmiştir. Halkın yardımları ile yapılacak olan bu yolun bir bölümü, fabrikacı Eyüp Şahin'in ise yardımlarıyla sürdürüleceği duyurulmuştur. Belediye, Mimar Kemalettin Caddesinin Hükümet Bulvarı ile Bankalar Caddesi arasındaki yolun tamiri için yol üstünde

---

⁶⁵³ *Aydın*, 28 Mayıs 1944.

⁶⁵⁴ *Aydın*, 30 Haziran 1944.

⁶⁵⁵ *Aydın*, 12 Temmuz 1944.

⁶⁵⁶ *Aydın*, 10 Teşrin-i Evvel 1944.

⁶⁵⁷ *Aydın*, 26 Temmuz 1944.

bulunan akar sahipleriyle görüşmüş, destek vereceklerini bildirmişlerdir. Bu yolda 1944 Eylül'ün ilk haftası çalışmalar başlamıştır. Bu yollar halkın desteğiyle yapılmıştır. ⁶⁵⁸

Belediye Meclisi toplantısından sonra Aydın Erkek Sanat Enstitüsü Müdürü Dekaratör Cevdet Koçan, hazırladığı şehir parkı planı hakkında meclise açıklamalarda bulunmuştur. *“Bu planda parkın ortasından geçen yol kaldırılmakta, genel giriş yerini halkevi tarafına alınmakta, ağaçlar etrafa alınarak mevcut havuz bırakılmakta, parka gönül ferahlatıcı ve açıcı bir şekil verilmektedir. Diğer kısmına da modern bir Belediye Gazinosu yapılmaktadır.”* Mecliste proje olumlu karşılanmış ve bir an önce uygulamaya geçilmesi istenmiştir. Böylece proje Belediye Meclisi onayını aldıktan sonra, Valinin de onayı alması için Valiye arz edilmiştir. ⁶⁵⁹

2.2.10. Kömür Meselesi

II. Dünya Savaşının zor koşullarında Aydın Belediyesi, şehrin birçok ihtiyacının yanı sıra kömür işleri ile de ilgilenmiştir. Her kış mevsimi yaklaştığında, şehrin kömür ihtiyacını temin edebilmek için stoklar yapmıştır. Ancak yapılan bu stoklar her kış yetersiz kalmıştır. Sadece şehrin ihtiyacı için değil, elektrik santrali içinde kömür gerektiğinden, Belediye bu iş için ayrı bir zaman ayırmıştır. Hatta bazen elektrik santraline kömür temin edilememesi sonucu, şehir elektriksiz kalmıştır. Bu nedenle kış mevsimlerinde yoğunlaşmışsa da kömür meselesi, Belediye için her zaman önem arz ettiren işler arasında yer almıştır. Belediyenin yanı sıra Aydın'da, toptancılar ve özel işletmelerde kömür satışı yapmıştır. Belediye bu satışlarda fiyatlara narh koymuştur. Burada Belediye, halka ucuz kömür temin etmek ve karaborsayı engellemek istemiştir. ⁶⁶⁰

Belediye narh işlerinde başarılı olamadığı zamanlarda ise, özel işletmelerde kömür satanların tekeli kırabilmek için stokta beklettiği kömürleri halka ucuz fiyatlarla satışa çıkarmıştır. ⁶⁶¹ Belediye elektrik santrali için aldığı kömürler ise elektrik tarifesinde etkili olmuştur. ⁶⁶² Belediyenin hem elektrik, hem de şehrin kömür temininde ki çabaları bazen yetersiz kalmıştır. 1941 yılında şehirde büyük bir kömür sıkıntısı yaşanmıştır. Bu durum

⁶⁵⁸ *Aydın*, 5 Eylül 1944.

⁶⁵⁹ *Aydın*, 6 Şubat 1945.

⁶⁶⁰ *Aydın*, 17 Şubat 1939, *Aydın*, 1 Kanun-i Evvel 1939.

⁶⁶¹ *Aydın*, 1 Kanun-i Evvel 1939.

⁶⁶² Belediye elektrik tarifesinde fiyat değişikliğine gitmiştir. Sebep olarak da Zonguldak yerine Karabük'ten alınan kömürün kalorisinin 7300 yerine 6000 kalori olmasıdır. Bu nedenle ton başına 58 lira gibi bir fark görülmüştür. Daimî Encümen, bu sebeple 20 kuruş indirimine uğramış olan elektrik aboneleri kilovat saati 23 kuruşa, sanayidekileri ise istihlak edilecek elektriğin kilovat saatini 15 kuruşa çıkarmıştır. *Aydın*, 1 Kanun-i Evvel 1939.

şehirde huzursuzluğa yol açmıştır. Hatta Aydın Valisi, bu sorunun Belediyeden kaynaklandığını belirtmiştir. Aydın Valisi Sabri Çıtak, şehirde yaşanan kömür sorununun kısa süre içerisinde hükümet tarafından giderileceğini bildirmiştir. Ancak Aydın'daki kömür sorunun Belediye tarafından kaynaklandığını, Belediyenin kömüre koyduğu narhı kaldırması gerektiği görüşündedir. Ayrıca hava şartları, nakliye sorunu, köylünün 2. yağmur bastırmadan zeytin toplama kaygısı, Belediyeyi ilgilendirmediğini söyleyen Vali, Belediyenin çalışmadığını gaz ve kömür sıkıntısına da neden olduğunu ve ilgisizliğinden kaynaklandığını savunmuştur.⁶⁶³

2.2.11. II. Dünya Savaşı Dönemi, Belediyelerin Işık Karartma Uygulaması

II. Dünya Savaşının başlaması ile birlikte Türkiye'nin çevresinde bir ateş çemberi oluşmuştur. Türkiye her ne kadar savaşa girmese de, bir dizi savunma amaçlı önlem almak zorunda kalmıştır. Bu önlemlerden biride, şehirlerde ışık söndürme uygulamasıdır. Belediye, Aydın halkına ilan yoluyla ışık söndürmenin 21.11.1940 tarihinde itibaren uygulanacağını bildirmiştir.⁶⁶⁴ Işıkları karartma ve söndürme nizamnamesinin uygulanmasından dolayı kahvehane, gazino gibi yerlerin kapı pencere örtmesi nedeniyle içerideki insanların hem sağlığını korumak, hem de temiz hava alabilmeleri için, hava temizleme tesisatı yaptırmaları mecbur tutulmuştur. Belediye Encümeni tarafından alınan kararlara uymayanlar ise Belediye tarafından cezalandırılacağı duyurulmuştur.⁶⁶⁵ Belediye, ışık söndürme ve karartma nizamnamesinin uygulanmaya başlanması ile birlikte cadde ve sokaklarda lambalar söndürülmüş, mahdut yerlerdeki maskeye işaret lambaları konulmuş ve bu zorunluluk hükümetçe kaldırılincaya kadar geçici bir süre için, yeniden 30 aboneye elektrik verilmesi Belediyece kararlaştırılmıştır. Ancak kısa süre içerisinde, Belediyeye 60 üzerinde başvuru olmuştur. Aydın Belediyesi, dahili tesisatlarını tamamlayan başvuruları değerlendirmeye alacağını bildirmiş, hazırlamayanların ise başvurularının değerlendirilmeyeceği belirtilmiştir. Bunun için ise 15 Kanun Evvel 1940 tarihine kadar süre tanınmıştır. Elektrik saati de dahil olmak üzere, dahili tesisatların tamamlananların fenni kontrollerinin yapılmasının ardından başvuruların kabul edileceği belirtilmiştir. Böylece evlerine elektrik almak isteyen abonelerin yararlarına uygun bir şekilde hareket edilmiştir.⁶⁶⁶

⁶⁶³ *Aydın*, 15 Kanun-i Sani 1941.

⁶⁶⁴ *Aydın*, 27 Teşrin-i Sani 1940, Işık söndürme Ek 6.

⁶⁶⁵ *Aydın*, 3 Kanun-i Evvel 1940, Güneş, M. (2016). *a.g.m.*, s.89.

⁶⁶⁶ *Aydın*, 6 Kanun-i Evvel 1940.

Aydın'da pasif savunma ile ilgili önlemler alınmış, fakat bunun uygulanması ile ilgili bir deneme yapılmamıştır. Bu hazırlıkların son durumunu görmek için şehirde 2 Haziran 1944 tarihinde karartma denemesi yapılmış, akşam 22.55'de başlayan deneme gece 24.00'da sona ermiştir. Yapılan bu deneme halktan habersiz, hava tehlikesi işareti sayılan canavar düdüklarının öttürülmesi ile başlamış, şehir halkı da buna göre ışıklarını söndürmüşlerdir. Vali, Belediye Başkanı, Jandarma Komutanı, Emniyet Müdürü başta olmak üzere şehri dolaşmıştır. Ayrıca yangın söndürme, gaz temizleme, su ve elektrik ekipleri de görev başında inceleme ve teftişlerde bulunmuşlardır. Bu karartma deneyi başarıyla sonuçlanmıştır.⁶⁶⁷

Pasif savunma önlemleri Aydın'da, sadece ışık karartma uygulaması ile sınırlı kalmamıştır. Belediye hava taarruzlarından korunmak için, her ailenin evinin bahçesine siper kazmasını mecbur kılmıştır. Ev bahçesi müsait olmayanlar ise, boş arsalarla siper kazmaları istenmiştir. Arsa sahiplerinin izin vermeme gibi bir lüksünün olmadığı da belirtilmiştir. Siperler hakkında Belediye Fen Heyetine başvuranlara, Belediye tarafından yardımcı olunacağı bildirilmiştir. Siperleri kazmayanlar ise Belediyenin ilanından itibaren 10 gün sonra teftişler yapılacak ve pasif korunma kanunu hükümleri doğrultusunda cezalandırılacakları duyurulmuştur.⁶⁶⁸

Pasif korunma tedbirlerini kum ve su hazırdaki bulundurma önlemleri takip etmiştir. Aydın Belediyesi, gazete yoluyla halka II. Dünya Savaşı nedeniyle tedbirli olmaları doğrultusunda duyuru yapmıştır. Bu duyuruda çıkacak yangınlar ile ilgili itfaiye gelene kadar, evlerin hazırlıklı olmaları istenmiştir. Bu nedenle her evde birkaç torba kum, en az iki tenekede su bulundurulmaları istenmiştir. Ayrıca evlerinin bahçesine ya da avlusu geniş olmayanlar için ise, boş arsaları siper kazılmaları istenmiştir. Daha önceden kazılan siperlerin dolduğunu, bu nedenle tekrardan temizlenip hazırlanmaları istenilmiş, kiracılar için ise arsa sahiplerinden ya da ev sahiplerinden izin alınarak siper kazmaları istenmiştir. Zabıta memurları tarafından kontrole tabi tutulacaklarını siper kazmayan, kum ve 2 teneke su bulundurmamayanların cezalandırılacakları duyurulmuştur.⁶⁶⁹

---

⁶⁶⁷ *Aydın*, 3 Haziran 1944.

⁶⁶⁸ *Aydın*, 22 Mayıs 1941, *Aydın*, 23 Mayıs 1941, *Aydın*, 24 Mayıs 1941, *Aydın*, 25 Mayıs 1941, *Aydın*, 27 Mayıs 1941, *Aydın*, 29 Mayıs 1941, *Aydın*, 31 Mayıs 1941.

⁶⁶⁹ *Aydın*, 13 Ağustos 1944, Müslime Güneş, *a.g.m.*, s.88.

2.2.12. Aydın Nüfusu

Nüfus sayımlarının belediyeler için önemi büyüktür. Çünkü şehirde sorumlu olduğu nüfusun sayısının belirlenmesinde en güvenilir kaynaktır. Bunun dışında şehir planlanması da nüfusa göre yapılmaktadır. Ayrıca şehir için çalışan belediye personelinin sayısı da imkânlar uygun olduğu sürece nüfusa orantılıdır. Şehirde yapılacak imar, inşaat, eğitim, sağlık, su, elektrik ve yol işleri dahi nüfusa göre yürütülmektedir. Kısacası belediyeler buna göre politikalarını belirlemektedirler. Bir şehrin nüfusu bu nedenlerden dolayı belediyeyi ilgilendirmektedir.

1935 Yılı Genel Nüfus Sayımı'nda Aydın İstatistikleri tabloda ki gibidir:⁶⁷⁰

Tablo 2.4. 1935 Aydın Nüfusu

Kazalar	Şehir			Nahiye ve Köyler			Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Aydın (Merkez)	7586	7566	15152	38861	38967	77828	46447	46533	92980

1940 yılında yapılan nüfus sayımları ile birlikte Aydın'ın genel nüfusu belirlenmiştir. Bu sayıma göre merkez nüfus toplam 17616'dır.⁶⁷¹

Tablo 2.5. 1940 Aydın Nüfus Sayımı

Kazanın Adı	Erkek	Kadın	Toplam
Aydın Merkez	9783	7833	17616
Kaza Nahiye ve Köyleri	39129	43000	82129
Toplam	48912	50833	99745
Nazilli Merkez	8411	8097	16508
Kaza Nahiye ve Köyleri	24859	27400	52259
Toplam	33270	35497	68767
Çine Merkez	1674	1831	3505
Kaza Nahiye ve Köyleri	15800	16760	32560
Toplam	17474	18591	36065
Söke Merkez	5846	5673	11519
Kaza Nahiye ve Köyleri	10259	10255	20514
Toplam	16105	15928	32033
Bozdoğan Merkez	1619	2077	3696
Kaza Nahiye ve Köyleri	12982	15030	28012
Toplam	14601	17107	31708
Karacasu Merkez	1898	2268	4166
Kaza Nahiye ve Köyleri	4567	5060	9627
Toplam	6465	7328	13793

⁶⁷⁰ 1935 20 İlk Teşrin Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu, Başvekâlet İstatistik Genel Direktörlüğü, Ulus Basımevi, Ankara, 1935, sayfa numarası roma rakamı ile IV olup genel sıralamada 44. sayfadır.

⁶⁷¹ Aydın, 1 Teşrin-i Sani 1940.

Tablo 2.6. 1945 ve 1950 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonucu Aydın⁶⁷²

Kaza	Şehir Nüfusu		Köy Nüfusu		Toplam	
	1945	1950	1945	1950	1945	1950
Aydın (Merkez)	18504	20161	86651	54939	105155	75100

Tablo 2.7. Aydın merkezin (Germencik dahil) üç yıllık nüfus istatistiği⁶⁷³

Yıl	Nüfus		
	Erkek	Kadın	Toplam
Aydın Merkez (Germencik dahil)			
1947	43662	46714	80379
1948	33600	36199	69799
1949	34522	36948	71470
Genel Toplam	111784	119861	221648

Tablo 2.8. Aydın Merkez Nüfusu 10 Yılda Artış Oranı.⁶⁷⁴

Aydın Merkez Nüfusu 10 Yılda Artış Oranı	Nüfus
1940	17616
1945	18500
1950	20421
10 Yılda Artış	2805

Şehirde istatistiklere baktığımızda sürekli bir nüfus artışı olduğu görülmektedir. Yine verilere baktığımızda kırsal nüfus şehre göre daha ağırlıktadır. Bu durum incelediğimiz dönem boyuncada böyle devam etmiştir.

2.2.13. Aydın Belediyesi Mezarlık İşleri

Aydın Belediyesi, 1939 yılında yeni bir cenaze nakil otomobili almıştır. 1.400 liraya alınan otomobilin cenaze nakline uygun hale getirilmesi için karoserciye 15 gün gibi bir zaman tanınarak 600 lira daha harcama ile İzmir’de yapılmıştır. Otomobilin yapılmasının ardından, İzmir Belediyesi itfaiye garajından teslim alınmıştır.⁶⁷⁵ Aydın Belediyesi aynı yıl içerisinde bir cenaze otomobili daha almıştır. Belediyeye 1.250 liraya mal olan bu otomobilin karoseri yerleştirmek için, 600 lira daha harcanmıştır. İzmir’de yaptırılan karoser nedeniyle gecikmeli olarak otomobil Aydın’a getirilmiştir. Cenaze aracının kullanımı ile ilgili bir talimatname hazırlanması ve ücret tarifesi belirlenmesi kararlaştırılmıştır.⁶⁷⁶

⁶⁷² 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, İstanbul, 1961, s.12.

⁶⁷³ *Aydın*, 26 Ocak 1950.

⁶⁷⁴ *Aydın*, 18 Kasım 1950.

⁶⁷⁵ *Aydın*, 14 Nisan 1939.

⁶⁷⁶ *Aydın*, 17 Teşrin-i Evvel 1939.

2.2.14. Belediye ve Defterdarlık Arasında ki Hesap Uyuşmazlığı

Belediye ile defterdarlık arasında bir hesap uyuşmazlığı ortaya çıkmıştır. Belediye, Aydın'ın yeniden inşası için sıkıntılı bir süreçten geçtiği dönemde, Eytam Sandığından 25.000 lira borç almıştır. Yunan işgali nedeniyle yakılan Aydın'ın neredeyse sağlam binası kalmamış ve bu harabe içerisinde Belediye yeniden inşa çalışmaları başlamıştır. Bu da belli bir miktar para gerektirmiştir. Bu nedenle de dönemin Eytam Sandığından 25.000 lira borç almıştır. Daha sonra ki süreçte, Eytam hazinesinin maliyeye geçmesi ile birlikte Belediyenin muhatabı maliye olmuştur. Aydın Belediyesi'nin çarşıdaki dükkân ve mağazaların hepsi bu nedenle ipotek ve haciz altına alınmıştır. Belediye borcunu ödemediği takdirde ise kanunun alacaklıya verdiği hak nedeniyle dükkanlar satışa çıkarılabilecektir. Benzer bir olay önceden yaşanmış ve maliye Belediyenin gözümün yaşına bakmamış, 1933 yılında ipotekli malları müzayedeye çıkararak 9.134 liralık kısmını müşterilere, 12.000 liralık kısmı da maliye hazinesi adı altında toplamıştır. Bunun dışında Belediye çeşitli zamanlarda 13.584,52 kuruş makbuz karşılığında Mal Sandığına ve 1.124,30 kuruşunu da icra dairesine ödemek suretiyle toplamda 35.843,7 kuruş ödemiştir. Ancak defterdarlıkta ki hesapta güncel borç 24.000 lira çıkarılmış ve icra işlemleri uygulanmaya başlanmıştır. Aydın yerel gazetesinin haberine göre, yetkili bir kişiden aldıkları bilgi doğrultusunda 25.000 lira olan borca karşılık şimdiye kadar Belediyenin, 35.843 lira ödediğini kayıtlarda sabit olduğunu, maliye hala 24.000 lira alacak için icra başlattığını ve Belediyenin 2 bahçesine de bu nedenle haciz konduğunu ve müzayedeye çıkarıldığını belirtmiştir. Bunun dışında tapu dairesine gönderilen tablet ile birlikte Belediyenin bütün taşınmazlarına haciz kondurulmuştur. Bu durum karşısında Belediye hesaplarını tekrar incelenmesi için itiraz etmiştir.⁶⁷⁷

Defterdarlığın açıklaması

Belediyenin defterdarlık ile ilgili arasındaki hesap uyuşmazlığından kaynaklanan problem nedeniyle Aydın Defterdarı Süleyman Ertek, konuya açıklık getirmek için Aydın Gazetesi'ne bir yazı göndermiştir. Belediyeye yapılan uygulamanın kanun kapsamında kişilerle kurumlar arasında herhangi bir fark gözetilmeden yapıldığını belirtmiştir. Aydın Belediyesi'nin Eytam Sandığı'ndan aldığı 25.000 lira borcun maliyeye devredildiği, 1931 yılında Mal Sandığına devri gerçekleşirken, ipotek senetleri ile beraber 25.000 lira anapara ve 11.173, 39 Kuruş, 12 Temmuz 1931 tarihinde Mal Sandığına devredilmiştir. Bu tarihten

⁶⁷⁷ *Aydın*, 27 Kanun-i Sani 1940.

sonra 9.134,25 kuruş icra marifeti ile 13.584,69 kuruşu da doğrudan doğruya Mal Sandığınca ve yine 11.850 lira gayrimenkul satış bedeli ile toplam 34.568,94 kuruş tahsil edilmiştir. Eytam Sandığı'ndan defterdarlığa devredilen 36.173,39 kuruşa mukabil yapılan 34.568,94 kuruş tahsilat çıkarıldıktan sonra geriye 1.604,45 kuruş borç kalmıştır. Tahsilat oranı dikkate alındığında 5.091,98 kuruş %5 hesabı ile gerçekleşen faiz toplam 6.696,43 kuruş hazineye borçları olduğu anlaşılmıştır. Belediyenin bu son borcu ödenek olarak gösterdiği 1.124,30 kuruş Mal Sandığınca herhangi bir kayda geçirilmemiş ve söylenen paranın ne suretle tediye edildiği belirlenememiştir. Olayın icraya taşınması ile birlikte borcun kovuşturması, Belediye tarafında istenilmiştir. Bunun üzerine Belediyeden tahsil edilen iki kalem de 9.134,25 kuruş olup, Mal Sandığınca doğrudan doğruya tahsil edilen 135.084,69 kuruş ve yine icra dairesi marifetiyle satılan 3 parça gayrimenkul bedeli olan 11.850 lira toplamda 25.434,69 kuruş tahsilatın icrası tahakkuk ettirilen faizlerde bu miktarın dikkate alınmadığı tespit edilmiştir. Bu hususta icra dairesine de tebligatta bulunmuş olduğundan, halen Belediye Dairesinin eğitim ihracatında hazineye 30 Teşrin-i Sani 1939 tarihine kadar anapara ve faizden borcu 6.696,43 kuruştur. Defterdarlıktan yapılan bu açıklama ile birlikte Belediyenin mevcut Eytam Sandığı'ndan kalan borcun olduğunu belirtmiştir.⁶⁷⁸

Aydın Gazetesi, Belediyenin maliyeye olan borcu ile ilgili açıklama yapan Aydın Defterdarlığına cevap niteliğinde bir yazı yazmıştır. Gazete yazıda, defterdarlığın açıklaması ile Belediyenin açıklaması arasında çok bir farkın olmadığını belirterek, Defterdarlığı Meşrutiyet Dönemi maliyeciliği ile suçlamıştır. Bu işlerin hukuk yoluyla yapılacağını belirten gazete, Belediyeye haksızlık yapıldığı düşüncesindedir. Ayrıca defterdarlığın belirttiği alacakların yanı sıra faiz miktarını da vermiştir. Gazete faiz üzerinde durarak, bunu defterdarlığın almaya yetkisinin olup olmadığını sormuştur. Çünkü bu borçlanmanın Eytam Sandığına yapıldığını belirterek, Eytamdan Mal Sandığına devredilen borçtan 11.173 liralık bir faiz miktarının dikkate alınmadığını ve kanuni mevzuat dairesinde borcun faizini yürüterek soruşturma devam etmiştir. Defterdarlığın açıklamasıyla kaydettiği borç toplamının sağlıklı olmadığını ileri sürmüş ve gazete bu duruma şüpheli yaklaşım kendini haklı göstermiştir.⁶⁷⁹ Bu anlaşmazlık ile ilgili başka bir haber yapılmamasından dolayı, bir sonuca varılamamıştır.

---

⁶⁷⁸ *Aydın*, 30 Kanun-i Sani 1940.

⁶⁷⁹ *Aydın*, 3 Şubat 1940.

2.2.15. Fethi Okyar'ın Aydın Ziyareti

Fethi Okyar bazı vilayetlerde incelemelerde bulunmak amacıyla Adliye Vekili sıfatıyla 15 Şubat 1940 tarihinde Aydın'a eşi ve çocuğu ile birlikte gelmiştir. 1930 Belediye Seçimlerinden sonra Fethi Okyar ilk defa Aydın'a ziyarette bulunmuştur. Trenle 16.30'da Nazilli istasyonuna gelen Adliye Vekilini, Vali Sabri Çıtak ve Belediye Başkanı Etem Menderes karşılamıştır. Aydın istasyonunda ise adliye, mülkiye, askerî erkan, memurlar, Parti, Halkevi ve Belediye Meclisi tarafından karşılanmıştır. Fethi Okyar, Aydın'a ayak basar basmaz, istasyondan direkt olarak adliyeye gitmiştir. Bütün mahkemeleri, icra dairesini, sorgu hakimliğini dolaşarak adliye kalemine gelmiş, zabıt katiplerine kaç yıllık memur olduklarını ve ne kadar ücret aldıklarını sormuştur. Adliye binasında incelemelerini yaptıktan sonra Fethi Okyar, baroya gitmiştir. Baro dairesinde, Baro Başkanı Neşet Akkor ile görüşmüştür. İstek ve şikayetlerinin olup olmadığını sormuş, Neşet Akkor ise icra teşkilatının yetersiz olduğunu, adli tebligatların posta ile yapılmasının çeşitli zorluklar doğurduğunu belirtmiştir. Boşanma davalarında kanunun değişimi gerektiğinden, özellikle aylık hükümlerinin müslümanları kapsamamasından, adliye kalem kadrolarının takviyesi gerektiğinden bahsetmiş, kazalarda bir hâkim bulunmasından doğan sakıncaları dile getirmiş ve harç ücretlerinin fazlalığını Adliye Vekili Fethi Okyar'a söylemiştir. Açıklamaları dikkatlice dinleyen Fethi Okyar, Baro Başkanı Neşet Akkor'a teşekkür ederek barodan ayrılmıştır. Daha sonra savcılığa geçen Fethi Okyar, hakimler ile görüşmüş mahkemelerin durumu hakkında bilgiler almıştır. Adliyeden sonra Valiliğe giderek Vali Sabri Çıtak'ı makamında ziyaret etmiştir. Valilikten sonra Vali ve Adliye erkanı ile birlikte cezaevini ziyaret etmiş ve incelemelerde bulunmuştur. Mahkumların istek ve şikayetlerini dinlemiş ve daha sonra da cezaevinden ayrılarak Belediye, Komutanlık ve Partiyi ziyaret etmiştir. Adliye Vekili Fethi Okyar ile birlikte gelen Tapu ve Kadastro Genel Müdürü Halit Ziya Türkkkan, kadastro müfettişlerinden Refik Halit ile birlikte Aydın Tapu Dairesinde incelemelerde bulunmuş ve teftiş etmişlerdir. Aynı gün akşam 20.00'da ise Parti Vilayet İdare Heyeti tarafından, Parti salonunda şereflerine yemek verilmiştir. Yemekten sonra ise Halkevi sinema salonunda düzenlenen geceye katılmıştır. Geceyi istasyondaki özel vagona geçiren Fethi Okyar, sabah 08.00'da tren ile Söke'ye giderek incelemelerde bulunmuştur. Daha sonra Kuşadası yolu ile Selçuk istasyonundan İzmir'e hareket edeceklerdir.⁶⁸⁰

---

⁶⁸⁰ *Aydın*, 16 Şubat 1940.

Söke'ye giden heyet Adliye Vekili Fethi Okyar, eşi, çocuğu, Kadastro Genel Müdürü Mühendis Halit Ziya Türkkın, Tapu Müfettişı Refik Halit, Aydın Milletvekili Dr. Şakir Şener, Vali Sabri Çıtak, Belediye Başkanı Etem Menderes ve Vekalet Hususi Kalem müdüründen oluşmaktadır. Fethi Okyar Söke'de yaptığı incelemeler ve teftişlerden sonra Milet ve Didim ören yerlerini gezerek sonra Kuşadası ve Selçuk yolu ile İzmir'e gidecektir.

Adliye Vekili Fethi Okyar, Aydın Gazetesi muhabirine, Aydın Ziyareti ile ilgili bazı açıklamalarda bulunmuştur. Fethi Okyar, şehrin gelişime uygun olduğunu ve her köşesinde cumhuriyetin bıraktığı eserleri gördüğünü, gelecekte ise Aydın'ın daha bayındır ve daha güzel olacağını belirtmiş, şimdiye kadar yapılan çalışmaların sonuçları gelecek nesiller için ümit verdiğini söylemiştir.

Fethi Okyar, Aydın izlenimlerini şu şekilde açıklamıştır:

Cezaevi

“Adliye teşkilatımızın bazı eksikleri olmakla beraber umumiyet itibariyle bıraktığı ütibadan memnunum. Bu eksiklikleri ikmale çalışmakta vazifemizdir.”

Aydın'da 3 mektep ortasına yapılan yeni Cezaevi'nin tahlil edilerek lise binası yapılması ve cezaevine şehir planında gösterilen yerde inşa edilmesi hakkında Aydınlıların genel talepleri üzerinde duran Adliye Vekili:

“Bizim buradaki masarifimizi, aynen bize verdikleri takdirde daha müsait bir yerde hapishane yapmak hususunda Adliye Vekaleti hiçbir müşkülât çıkarmayacaktır.” demiştir.

Aydın'ın kati imar planı

Adliye Vekili Fethi Okyar, Aydın'da şehir imarı konusunda Vali ve Belediye Başkanı tarafından bilgilendirilmiş ve avan projesi yapılan Aydın şehrinin kati imar planlarının, Kadastro Genel Müdürlüğü Fen Müşaviri Mithat Aydın'a gönderilmesini uygun görmüştür. Ayrıca Mithat Aydın'a hızlı bir şekilde Aydın'a gelmesi için telgraf yoluyla emir vermiştir. Mithat Aydın, bu işi üzerine almasıyla Aydın Belediyesi 5-6 bin lira tasarruf temin edecek ve planlarında hemen yapılması mümkün olacaktır. Kadastro mektebine bir genç gönderilecek, iyi matematik bilen lise mezunu Aydın'lı bir genç, Belediye tarafından

kadastro mektebine gönderilecek, yetiştirilmesi ve Aydın şehrine bir şehircilik uzmanı kazandırılması da sağlanmış olacaktır.⁶⁸¹

Fethi Okyar tarafından görevlendirilen Kadastro Genel Müdürlüğü Fen Müşaviri Mithat Aydın, 20 Şubat 1940 akşamı Aydın'a gelmiş ve 21 Şubat 1940 sabahı Belediye Başkanı Etem Menderes ile görüşmüştür. Görüşmede harita ve planlar üzerinde incelemelerde bulunmuştur.⁶⁸²

2.2.16. Aydın Belediye Sınırlarının Belirlenmesi

1926 yılında, 744 numaralı kanun hükümlerine göre tespit edilen ve vilayet idare heyetinin onayıyla kesinleşmiş olan Aydın Merkez Belediye sınırları içinde her biri ayrı ayrı tüzel kişiliğe sahip birçok köyü bulunmaktadır. Aydın ilk başlarda merkez kalkınmaya önem verdiği için, Belediyenin ilk yılları da şehri işgal sonrasında tekrardan toparlamak olmuştur. Bu toparlama işi hem maliyetli, hem de belli bir sürede gerçekleşmiştir. Aydın tekrardan şehir düzeyine ulaşmasıyla birlikte daha önceden belirlenmiş olan Belediye sınırları ile ilgili sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu durum Belediye ile köyler arasında sınır sorununa yol açmıştır.

1941 yılında sınır sorununun büyümesi ile birlikte, Dahiliye Vekaleti Aydın Belediyesi'nin sınırlarını yeniden belirlemek zorunda kalmıştır. Dahiliye Vekaletinin belirlediği yeni düzenlemeye göre Aydın Belediye sınırları içerisinde yer alan Çeştepe, Anbarcık, Yeniköy, Işıklı, Kalfaköy, Danışmend, Horozköy, Arap Köyü, Dağeymiri, Gereniz, Ovaeymiri, Kocagür, İmamköy, Kadıköy ve Tepecik adlarındaki köylerin, Belediye sınırlarından çıkarılarak müstakil köy halinde idarelerine 9 Temmuz 1941 tarihinde karar verilmiştir. Bu karar daha sonra Belediyeye bildirilmiştir. Böylece Belediyenin köylerle sınır sorunu da ortadan kalkmış ve yeni hizmet alanı belirlenmiştir.⁶⁸³

2.2.17. 1942 Belediye Seçimleri

1942 seçimleri de Tek Partili bir seçim olmuştur. Ayrıca seçimler İkinci Dünya Savaşı sırasında yapılmıştır. Türkiye savaşa girmemesine rağmen seferberlik ilan etmiş ve savaştan dolayı da olsa etkilenmiştir. Seçim Eylül ayında yapılmış ama günleri iller arasında farklılık göstermiştir. Genelde hepsi Eylül'ün 1'inde başlamış ancak koşullara göre

---

⁶⁸¹ *Aydın*, 17 Şubat 1940.

⁶⁸² *Aydın*, 22 Şubat 1940.

⁶⁸³ *Aydın*, 31 Temmuz 1941.

kimi 7 gün, kiminde ise 10 gün sürmüştür.⁶⁸⁴ Bu seçimlerde nüfus cüzdanları ile birlikte oy kullanmaya gidileceği ve kullananların nüfus cüzdanlarının mühürleneceği belirtilmiştir. Bu seçimlerde gizli oy ilkesi geçerli olmuştur. 1942 seçimlerinde seçilen üyelerin dar çerçeveler içerisinde kalmamaları, sürekli çalışmaları istenmiştir.⁶⁸⁵

Cumhuriyet ile birlikte çok partili döneme kadar geçen sürede yerel hizmetlerde ve belediye sayısında artış sağlanmıştır. Elektrik, su, mezbaha gibi çalışmalarda da büyük bir oranda gelişme yaşanmıştır. Belediyeler özellikle 1930 kanunu ile birlikte gelişmeleri hız kazanmıştır. Özellikle taşrada gelişimin az olmasından dolayı belediyeler büyük hizmetler yapmıştır. Bu nedenle şehirlerde belediyeler ilk başlarda birçok kurumun kurulmasına önder olmuştur.⁶⁸⁶

2.2.17.1. 1942 Aydın Belediye seçimleri

Seçimlerden önce Belediye Başkanı Etem Menderes, 1941 yılında yedek subay olarak askere gitmiş ve 1942 yılında askerliğinin bitmesi ile birlikte görevine tekrar dönmüştür. Etem Menderes'in askerlik süresi boyunca Belediye Başkanlığını vekaleten, Raif Aydoğdu yürütmüştür.⁶⁸⁷

Dahiliye Vekaleti, belediyelere tebliğde bulunmuş ve 1942 Belediye Seçimleri hazırlıkları başlamıştır. Bu tebliğe göre oy kullanma hakkı olanlar 1-8 Eylül arası defterlere yazılacak, 8-14 Eylül arası askıda kalacak ve isimleri olmayanlar, 6 gün içerisinde itiraz etmeleri ile birlikte düzeltmeler yapılacak, 14-17 Eylül arası son karar verilecektir. Seçim Encümeni kararlarını kabul etmeyenler mahkemelere başvurabilecektir. Ayrıca itirazların karara bağlanma tarihi ise 26 Eylül'dür. Oylar Teşrin-i Evvel'in ilk günü kullanılmaya başlanılacak ve onuncu günü sona erecektir.⁶⁸⁸

Belediye seçimleri için Aydın Belediyesi, 1 Eylül 1942 tarihinden itibaren çalışmalara başlamıştır. İntihap Encümeninin oluşması için her mahalleden ikişer kişinin yazılması istenmiştir. Bu yazılacak isimlerin mahalle halkına seçtirilerek bildirilmesi, Belediye Başkanlığından Valiliğe yazılmıştır. Mahalle halkının yapacağı seçime polis memurları eşlik edecek ve 4 Eylül 1942 tarihine kadar isimler bildirilecektir. 5 Eylül günü

⁶⁸⁴ Turan, A. E. (2008). *a.g.e.*, s.74.

⁶⁸⁵ Turan, A. E. (2008). *a.g.e.*, s.76.

⁶⁸⁶ Turan, A. E. (2008). *a.g.e.*, s.76.

⁶⁸⁷ *Aydın*, 7 Ağustos 1942.

⁶⁸⁸ *Aydın*, 7 Temmuz 1942, Durna, H. (2014). *a.g.t.*, s.148.

ise seçilen bu isimler arasında Belediyede kura yolu ile 7 ya da 10 kişi İntihap Encümeni seçilecektir. Belediye meclis azalıklarına seçilen isimler ve seçmen listesi ise 8 Eylül ile 14 Eylül arası belediye kapısında asılarak ilan olunacaktır. Defterlerin asılı olduğu süre zarfında yapılan itirazlar, 14 Eylül ile 17 Eylül arası Belediye İntihap Encümenince incelenerek karara bağlanacaktır. Kararlara itiraz etmek isteyenler ise 20 Eylül akşamına kadar mahkemeye başvurabileceklerdir. Mahkeme, 26 Eylül'e kadar kararını açıklayacaktır. Seçimler ise Teşrini Evvel'in ilk günü başlayıp 10'unda sona erecektir.⁶⁸⁹ Belediye seçimlerinin daha sonra 10 gün yerine, 8 gün sürmesi Belediye Meclisi gündemine getirilmiştir. Mecliste yapılan görüşmeler sonunda, Aydın'da yapılacak olan Belediye Seçimlerinin, 8 Ağustos 1942 günü saat 17.00'da sona ermesi, Belediye Meclisi tarafından kabul edilmiştir.⁶⁹⁰ Belediye aza seçimleri Aydın'da, 28 Eylül 1942 tarihinde yapılmıştır.⁶⁹¹ Parti salonunda yapılan seçimlere Vali Süheyp Karafakoğlu'da katılmıştır. Gazete isimlerin alfabetik sıraya göre yazıldığını belirtmiştir.

Tablo 2.9. Aydın Belediyesi CHP Asıl Aza Adayları

Asıl Azalar⁶⁹²
1.Ahmet Nesip Boratav
2.Etem Menderes
3.Ekrem Çiftçi
4.Emin Emnalar
5.Ekrem Dorumlar
6.Fazıl Safi Köprülü
7.Hamit Altıparmak
8.Halim Aysin
9.Havva Taylan
10.Lütfü Taşkın
11.Merzuka Gözen
12.Mustafa Adalı
13.Nail Ergun
14.Nuri Erkan
15.Osman Akçasu
16.Raif Günaydın
17.Raif Aydoğdu
18.Rıza Kavruk
19.Ragıp Ege
20.Süleyman Eraydın
21.Saime Yazgan
22.Şevket Levent
23.Veysel Kültür
24.Ziya Evren

⁶⁸⁹ Aydın, 2 Eylül 1942, Durna, H. (2014). *a.g.t.*, s.148.

⁶⁹⁰ Aydın, 26 Eylül 1942.

⁶⁹¹ Aydın, 18 Eylül 1942, Aydın, 30 Eylül 1942.

⁶⁹² Aydın, 30 Eylül 1942.

Tablo 2.10. Aydın Belediyesi CHP Yedek Aza Adayları

Yedek Azalar ⁶⁹³
1.Ahmet Akkuroğlu
2.Ahmet Atay
3.Arif Tanyıldız
4.Eyyüp Şahin
5.Hulusi Eralp
6.Hilmi Tükel
7.Hüseyin Portakaloğlu
8.İ. Hakkı Şilit
9.İhsan Taş
10.Kazım Aydınel
11.Kemal İğneci
12.Mustafa Kavasoğlu
13.Mehmet Ali Sezgin
14.Mehmet Gürer
15.Orhan Çiftçi
16.Ömer Ayaydın
17.Rüşti Başkoru
18.Refik Süvarioğlu
19.Rıfat Aydın
20.Rahmi Önder
21.Talat Posacı
22.Vehbi Aydınlier
23.Zehra Çetin
24. Zati Zengi

Bu seçimlerde kadın Belediye Meclis azalarına da yer verilmiştir. Havva Tamlay, Saime Yazgan asil olarak listede kadınları temsilen yer alırken yedek listede ise kadınları Zehra Çetin temsil etmiştir. Aydın Belediye Seçimlerinde 7 Teşrin Evvel'e kadar 3580 oy kullanılmıştır. Vali Süheyb Karafakoğlu'da, 6 Teşrin Evvel'de Belediyeye giderek oyunu kullanmıştır.⁶⁹⁴ Aydın'da 1942 Belediye Seçimi sona ermiş ve seçime katılım %65 de kalmıştır. Seçim bittikten sonra İntihap Encümeni tarafından sayılan oylar sonucunda, 7910 seçmenden 5195 kişi oy kullanmış ve bu oyların tamamının Cumhuriyet Halk Partisi'ne verildiği belirtilmiştir.⁶⁹⁵

Aydın Belediye seçimleri sonuçlanmış, buna göre seçilen azalar aldıkları oy oranına göre şöyle sıralanmıştır.

⁶⁹³ *Aydın*, 30 Eylül 1942.

⁶⁹⁴ *Aydın*, 7 Teşrin-i Evvel 1942.

⁶⁹⁵ BCA 490-1-0-0/245-973-1, *Aydın*, 9 Teşrin-i Evvel 1942.

Tablo 2.11. Aydın Belediyesi Asıl Azalar Oy sıralamasına Göre

Asıl Azalar⁶⁹⁶
1. Etem Menderes
2. Raif Günaydın
3. Halim Aysın
4. Emin Emnalar
5. Mustafa Adalı
6. Lütfü Taşkın
7. Ekrem Çiftçi
8. Şevket Levent
9. Ziya Evren
10. Merzuk Gözen
11. Süleyman Eraydın
12. Raif Aydoğdu
13. Osman Akçasu
14. Fadıl Köprülü
15. Havva Tanılay
16. Veysel Kültür
17. Nuri Erkan
18. Hamit Altıparmak
19. Nail Ergun
20. Saime Yazgan
21. Rıza Kavruk
22. Ekrem Torunlu
23. Ahmet Nesip Boratav
24. Ragıp Ege

Tablo 2.12. Aydın Belediyesi Yedek Azalar Oy sıralamasına Göre

Yedek Azalar⁶⁹⁷
1. Ahmet Şakiroğlu
2. Refik Suvarioğlu
3. Ömer Ayaydın
4. Rüştü Başkoru
5. Hilmi Tükel
6. İsmail Hakkı Şilit
7. Ahmet Atay
8. Mustafa Kavasoglu
9. Orhan Çiftçi
10. Hulusi Eralp
11. İhsan Taş
12. Eyyüp Şahin
13. Arif Tanyıldız
14. Talat Posacı
15. Zehra Çetin
16. Vehbi Aydınli
17. Mehmet Gürer
18. Rıfat Aydın
19. Kazım Aydınel
20. Zati Zengin
21. Rahmi Önder
22. Mehmet Ali Sezgin
23. Kemal İğneci
24. Hüseyin Portakal

⁶⁹⁶ Aydın, 10 Teşrin-i Evvel 1942.

⁶⁹⁷ Aydın, 10 Teşrin-i Evvel 1942.

23 Teşrin-i Evvel 1942 tarihinde toplanılan Belediye Meclisinde, yeni belediye başkanı 21 meclis azasının katılımıyla belirlenmiştir. En yaşlı üye olan Lütfi Taşkın'ın başkanlığında yapılan toplantıda, meclis azalarının 20'sinin oyunu alarak Etem Menderes yeniden Aydın Belediye Başkanlığına seçilmiştir. Belediye Başkanı seçimine katılmayan azaların gecikme sebebiyle oy veremedikleri gazetede yazılmıştır. Ancak bu durum kesin olmamakla birlikte, bir muhalefetin olduğu da anlaşılabilir. Çünkü günler önceden belirlenen meclisin toplanma zamanı herkes tarafından bilinmektedir. Özellikle azaların bu durumu bilmeme gibi bir durumu yoktur. Sonuç olarak gazetede ittifakla seçildiği duyurulmuştur.⁶⁹⁸ Belediye Başkanı seçildikten sonra Etem Menderes, 24 Teşrin-i Sani 1942 tarihinde bir aylık izne ayrılmış, görevine 24 Kanun-i Evvel 1942 tarihinde geri dönmüştür.⁶⁹⁹ Etem Menderes'in Belediye Başkanlığı, cumhurbaşkanı tarafından onaylanması Kanun-i Evvel ayını bulmuştur.⁷⁰⁰

2.2.18. Parti İl Başkanlıkları ile Belediye Başkanlıklarının Birbirinden Ayrılması

1942 yılında CHP Genel Sekreterliği tarafından, parti bölge müfettişliklerine bir genelge gönderilmiştir. 19 Teşrin-i Sani 1942 tarihli bu genelgede, parti başkanlığı ile belediye başkanlıklarının herhangi bir zorunluluk olmaması kaydıyla bir kişinin üzerinde toplanması uygun görülmemiştir. Neden olarak ise, her iki işinde ayrı bir zaman aldığı ve aksayabileceği belirtilerek ve dönemin şartları göz önüne alınarak, yapılan görevlerden birini seçmeleri istenilmiştir. Aydın Belediye Başkanlığı tarafından gönderilen cevapta, parti başkanlığını seçtiği belirtilmiştir. Ancak Aydın Belediye Başkanı Etem Menderes'in iki görevi de layıkıyla yerine getirdiğine karar verilerek bir süre daha görevine devam ettirilmesi sağlanmıştır. Fakat Aydın dışında iki görevi ifa edenler için ise, sadece birini tercih etmeleri istenmiştir. 1945 yılında ise Etem Menderes'te Parti İl Başkanlığını tercih etmiştir.⁷⁰¹

2.2.19. 1943 Aydın Belediye Seçimleri

1943 yılında Mart ayında Türkiye'de genel seçimler yapılmıştır. Ardından aynı yılın Nisan ayında, Aydın'da Belediye seçimine gidilmiştir. Ancak Mart ayının bir bölümüne kadar Etem Menderes Belediye Başkanlığını sürdürmüştür. Başkanlıktan ayrılıp ayrılmadığı

⁶⁹⁸ *Aydın*, 24 Teşrin-i Evvel 1942, Durma, H. (2014). *a.g.t.*, s.161.

⁶⁹⁹ *Aydın*, 24 Kanun-i Evvel 1942.

⁷⁰⁰ BCA 30-11-1-0/157-35-5, *Aydın*, 2 Kanun-i Evvel 1942.

⁷⁰¹ BCA 490-1-0-0/286-1149-1, Ayrıntılı bilgi için Bkz. Ek 7.

tespit edilememiştir. Fakat Belediye Başkanlığı vekaleten, Belediye Başkan vekili Sait Sayın tarafından yürütülmüştür. Hangi tarihte göreve geldiği belirlenememiştir.⁷⁰²

Belediye İntihap Encümeni Başkanlığı tarafından gazete yoluyla, Belediye aza seçimi için oy verme hakkı olan seçmenin isimlerinin bulunduğu defterler, 21 Nisan 1943 Çarşamba günü saat 13.00'dan itibaren mahallelere asılacak, 30 Nisan 1943 Cuma günü saat 18.00'da ise askıdan kaldırılacağı duyurulmuştur. Defterlerin asılı bulunduğu 6 gün içerisinde ismi bulunanların kontrol etmeleri, yanlış yazılmışsa itirazlarına pullu bir dilekçe ile Aydın Belediye Dairesinde İntihap Encümenine verecekleri belirtilmiştir. 30 Nisan'dan sonraki itirazların dikkate alınmayacağı ve defterlerin asılacağı yerler ayrıntılı olarak gazetede verilmiştir.⁷⁰³

Aydın Belediye Başkanlığından seçim tarihleri ile ilgili halka duyuru yapılmış, duyuruda belediye seçimini 15 Mayıs 1943 Cumartesi günü saat 09.00'da başlayacağını ve 17 Mayıs 1943 Pazartesi günü saat 18.00'a kadar da süreceğini belirtmiştir. Seçim sandıklarının, Belediye İtfaiye Dairesinde vatandaşların oy atmalarına hazırlandığını, her mahalleden seçmenlerin verilen süre içerisinde oy vermeye gelmeleri ilan edilmiştir.⁷⁰⁴ Belediye seçimleri ile ilgili isimlerinin defterlerde yer almadığından dolayı itirazlarda bulunan 4 vatandaşın incelemesi, Belediye Başkan vekili Sait Sayın'ın başkanlığındaki bir komisyon tarafından yapılarak, seçmen oldukları tespit edilmiş ve deftere yazılmışlardır.⁷⁰⁵ Belediye Meclisi aza seçimi 12 Mayıs 1943 akşamı saat 21.00'da, Parti, vilayet, kaza ve merkez ocak idare heyetleri başkanları ve azalarının katılımı ile yapılmıştır. Buna göre 24 asil, 24 yedek aza adayı oy birliği ile kabul edilmiştir.⁷⁰⁶

CHP Vilayet Başkanı Etem Menderes, 15 Mayıs 1943 günü başlayan belediye seçimlerinde oy hakkının kullanılması ve güvenliği hakkında 6 çeşitli yerde halka konuşma yapmıştır. Daha sonra spor bölgesine giderek, 100 kadar genç ile belediye seçimleri üzerine görüşmüşlerdir.⁷⁰⁷ Seçimlerin başlamasının ardından, vatandaşlar oy kullanmaya gelerek seçimlere katılmışlardır. Önceden belirlendiği şekilde üç gün süren belediye seçimleri, çoğunluk sağlanamadığından dolayı bir hafta uzatılmıştır. Buna göre Belediye, 24 Mayıs

---

⁷⁰² *Aydın*, 28 Nisan 1943.

⁷⁰³ *Aydın*, 21 Nisan 1943.

⁷⁰⁴ *Aydın*, 28 Nisan 1943.

⁷⁰⁵ *Aydın*, 4 Mayıs 1943.

⁷⁰⁶ *Aydın*, 13 Mayıs 1943.

⁷⁰⁷ *Aydın*, 16 Mayıs 1943.

1943 Pazartesi akşam 18.00'a kadar seçimlerin süreceğini duyurmuştur.⁷⁰⁸ Belediye seçimleri 24 Mayıs 1943 akşamı sona ermiş ve oy sayımı 25 Mayıs 1943 sabahı başlamıştır. Oyların tamamına yakınına CHP alırken, diğer bağımsız adaylara ise 15 oy çıkmıştır. Seçimde 2714 vatandaş oy kullanmış, 9 oy ise, oy pusulasında adres isim ve imza bulunmadığından geçersiz sayılmıştır.⁷⁰⁹

1943 Belediye Başkanlığı Seçimini kazanan ve Belediye Meclisini oluşturan asil ve yedek aza listesi şöyledir.⁷¹⁰

Tablo 2.13. Aydın Belediyesi Asil Azalar

Asiller
1. Ahmet Şakiroğlu
2. Etem Menderes
3. Ekrem Çiftçi
4. Emin Emnalar
5. Ekrem Torunlu
6. Fazıl Safi Köprülü
7. Hamit Altıparmak
8. Hasan Çetinbaş
9. Havva Taylan
10. Hüsnü Cihan
11. Lütfi Taşkın
12. Mustafa Adalı
13. Nail Ergun
14. Dr. Nuri Erkan
15. Avukat Osman Akçasu
16. Ömer Ayaydın
17. Raif Aydoğdu
18. Raif Günaydın
19. Rıza Özkavruk
20. Ragıp Ege
21. Refik Süvarioğlu
22. Saime Yazgan
23. Şevket Levent
24. Ziya Evren

⁷⁰⁸ *Aydın*, 18 Mayıs 1943.

⁷⁰⁹ *Aydın*, 26 Mayıs 1943.

⁷¹⁰ Belediye Meclisi asil ve yedek aza aday listesi *Aydın*, 14 Mayıs 1943 tarihli sayıda verilmiştir. Aynı liste seçim sonunda seçilerek, *Aydın*, 26 Mayıs 1943 tarihinde ki sayıda tekrar yayınlanmıştır.

Tablo 2.14. Aydın Belediyesi Yedek Azalar

Yedekler
1. Avni Ertaş
2. Arif Tanyıldız
3. Eyyüp Şahin
4. Hasan Sabuncu
5. Hikmet Şölen
6. Hilmi Tükel
7. Dr. Hulusi Eralp
8. Hüseyin Portakal
9. Hüsnü Konakçı
10. Hüseyin Kuyumcu
11. Hilmi Durmaz
12. İsmail Hakkı Şerit
13. İhsan Taş
14. Kazım Aydınel
15. Merzuk Gözen
16. Mehmet Ali Sezgin
17. Mehmet Gürer
18. Mustafa Enver Posacı
19. Mustafa Talat Çetin
20. Orhan Çiftçi
21. Vehbi Aydınlier
22. Veysel Kültür
23. Zehra Çetin
24. Zati Zengi

Belediye seçiminin ardından, sıra Belediye Başkanını belirlemeye gelmiştir. 28 Mayıs 1943 tarihinde yapılan Belediye Meclis toplantısında Etem Menderes, 24 azanın 23'nün katıldığı seçimlerde ittifakla tekrar başkan seçilmiştir.⁷¹¹ Belediye Başkanı belirlendikten sonra, 31 Mayıs'ta yapılan Belediye Meclis toplantısında, Başkanlık Divanı İhtisas Encümeni ve Belediye Encümeni seçimleri yapılmıştır. Buna göre Birinci Başkan Vekilliğine Raif Aydoğdu, İkinci Başkan Vekilliğine ise Osman Akçasu getirilmiştir. Divan Katipliklerine Ekrem Çiftçi, Ekrem Torunlu, Bütçe ve Maliye Encümenine Ekrem Çiftçi, Osman Akçasu, Mustafa Adalı, Hamit Altıparmak, Ragıp Ege, Sıhhat Encümenine Dr. Nuri Erkan, Kabile Havva Tatlay, Kabile Saime Yazgan, Belediye Encümeni azalıklarına Raif Günaydın ve Ziya Evren seçilmişlerdir.⁷¹² Seçim sonrasında değişik bir olayla karşılaşmıştır. Diş Hekimi Mustafa Talat Yalçın⁷¹³, İstanbul dönüşünde Belediye Meclisi seçiminde Faik Germen tarafından hazırlanan listede, adını gördüğünü ve bununla ilgili bir yetki ve izin vermediğini, Aydın Gazetesi'nde duyurmuştur. Bu işin kendisinden habersiz

⁷¹¹ *Aydın*, 29 Mayıs 1943.

⁷¹² *Aydın*, 1 Haziran 1943.

⁷¹³ Aday listesinde adı Mustafa Talat Çetin olarak geçmektedir. Ek Faik Germen'in hazırladığı Liste.

bir şekilde yapıldığını kamuoyu ile paylaşmıştır.⁷¹⁴ Belediye Başkanı Etem Menderes'in başkanlığının, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanması 1943 Haziran sonunu bulmuştur.⁷¹⁵

2.2.19.1. 1943 Aydın Belediye Başkanı Seçiminde yaşanan olay

1943 seçimlerinde Faik Germen adlı CHP üyesi kendi hususi aday listesini belirleyerek Nazilli ve İzmir'de bastırması, Aydın'da dağıtmıştır.⁷¹⁶ Bunu hazırlama da kendisine Macit Pehlivanoglu ve Necati Teker'de yardımcı olmuştur. Belediye seçim listesinin yayılması üzerine, ismi geçen 23 kişiden 17'si yazılı olarak partiye bilgi vermişler ve olayla bir alakalarının olmadığını belirtmişlerdir. Beyanda bulunmayan 6 kişiden 3'ünün olaya girişenler olduğu tespit edilmiştir. Üstelik bu girişimde bulunan 2 kişi ise parti üyesi değildir. Bunlardan Rıfat Topçuoğlu parti üyesi olup, Dr. Fahri Süğür ve keresteci Mehmet Turnan'ın üyeliği bulunmamaktadır. Bu durum hızlı bir şekilde, vilayet heyeti tarafından görüşülerek bir karar alınmıştır. Bu karara göre Necati Teker ile Macit Pehlivanoglu'na partiden geçici çıkarma cezası verilmiştir. Faik Germen'in ise henüz partiye kayıt işlemleri bitmediğinden, partiye kabul edilmemesine karar verilmiştir. Ayrıca seçim sonucunda 2626 oya rağmen parti adaylarından Faik Germen'in listesi 15, kendisi de 14 oy almıştır. Macit Pehlivanoglu, 6 Kanun-i Evvel 1945 tarihli dilekçesinde CHP Aydın üyeliğinin silinmesini istemiştir. Neden olarakta yakın bir zamanda Aydın'dan ayrılacağını göstermiştir.⁷¹⁷

2.2.20. Hayvan Pazarı

Belediye hanının otobüs ve kamyonlar için bekleme yeri kabul edilmesi üzerine, hayvan pazarını da başka bir yere taşınması zorunlu hale gelmiştir. Bu nedenle encümen toplantısında arsa durumunda olan Abacıoğlu Mezarlığına taşınması uygun görülmüştür. Abacıoğlu Mezarlığı onaylı imar planında hayvan pazarına ayrılmıştır. Ancak henüz hiçbir çalışma yapılmadığı için boş bir arsa durumundadır. Buranın idareten kullanılması için, şehre gelen hayvan sahiplerinin ya da alıcılarının güneş ve yağmurdan korunmaları için bazı önlemler alınacaktır. Belediye, hayvan pazarını şehrin dışına taşımakla şehir sağlığı konusunda büyük bir aşama kaydetmiştir. Çünkü mevcut hayvan pazarının dar olması

---

⁷¹⁴ *Aydın*, 1 Haziran 1943.

⁷¹⁵ BCA 30-11-1-0/161-12-17, *Aydın*, 1 Temmuz 1943.

⁷¹⁶ Faik Germen Tarafından Bastırılan Bildiri Ek 8.

⁷¹⁷ BCA 490-1-0-0/245-973-1. Dağıtılan liste için Bkz. Ek 9.

nedeniyle, mahalle aralarına kadar yayılmış ve halkı ciddi anlamda rahatsız etmiştir. Ayrıca hayvanları Aydın'a getirirken şehir içini kirletmesi diğer bir sorunu teşkil etmiştir.⁷¹⁸

Hayvan pazarı sorunu Etem Menderes Döneminde güncelliğini korumuştur. Sürekli yer değiştiren ve sabit bir yer edinemeyen hayvan pazarı, Vilayet Sıhhat Meclisi kararıyla 1943 Haziran ayının ortasında Karacaahmet Mezarlığı meydanına kaldırılmıştır. Fakat pazarın burada kurulması sakıncalı görülmüş ve mezbaha yanında kurulmasına Belediye Encümenince geçici olmak kaydıyla karar verilmiştir.⁷¹⁹ Hayvan pazarı sorunu, Etem Menderes Döneminde çözüme kavuşturulamayan işler arasında yer almıştır.

2.2.21. Aydın Belediyesinin Kasap ve Et İşleri

Aydın Belediyesi, Cumhuriyet Dönemi ile birlikte kasaplarla ilgili sürekli çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmalarda en önemli pay ise sağlık koşulları olmuştur. Sağlıklı et satışı için çaba gösteren Aydın Belediyesi, çeşitli zamanlarda yeni uygulamalara başvurmuş ve esnafa benimsetmeye çalışmıştır. Bu çalışmalarında bazen başarı kaydederken, bazen de istenilene ulaşamamıştır. Kayıtlara göre Aydın Belediyesi, Aydın mezbahasında bir yıl içerisinde ne kadar hayvan kesildiğini ve halkın ne kadar et tükettiğinin istatistiğini çıkarmıştır. Bu istatistiğe göre 1938 yılında 237.073 kilo ağırlığında ve 62.488 lira değerinde 9.402 baş hayvan kesilmiştir. Buna göre Aydın'da kişi başına 15 kilo 71 gram ve bir günde 999 gram et düşmüştür. İstatistikte; 1938 yılında kesilen hayvan ve tüketilen et miktarları, cins, kilo ve değerine göre şöyle sınıflandırılmıştır:⁷²⁰

Tablo 2.15. 1938 Yılında Kesilen Hayvan İstatistikleri

Değeri (Lira)	Kilosu	Cinsi
2.505	10020	1002 Sığır
29.540	14480	1801 Dana
900	3600	24 Manda
160	1600	8 Deve
15.432	38580	2572 Koyun
11.816	29540	2954 Kuzu
902	3640	182 Keçi
1.233	6013	859 Oğlak
Toplam	62.488	237073

Aydın Belediyesi, dönemin durumuna göre et fiyatlarının inceleyerek, zaman zaman koyun, kuzu ve sığır etinde narhları değiştirmiştir. Aynı zamanda Belediye, hayvanların

⁷¹⁸ Aydın, 2 Ağustos 1940.

⁷¹⁹ Aydın, 26 Haziran 1943.

⁷²⁰ Aydın, 10 Şubat 1939.

doğum zamanında kesilmesini yasaklamış, doğum zamanın geçmesi ile birlikte dişi hayvanların kesilmesine izin vermiştir.⁷²¹ Bazen şehirlerde yaşanan et sorununa çözüm üretebilmek için Dahiliye Vekaleti, et nakli ile ilgili bir kanun projesi hazırlamıştır. Bu projeye göre, etlerin fenni bir şekilde belediyelere nakli sağlanması amaçlanmıştır. Bu sayede özellikle nakil işinin ucuza yapılması planlanmıştır. Ancak bu proje Aydın'da hayata geçmemiştir.⁷²²

Şehirde, Belediye Daimî Encümeni et fiyatlarını kontrol altında tutmaya çalışmış ve duruma göre et fiyatlarında indirim ya da zam yapılması doğrultusunda kararlar almışlardır.⁷²³ Ayrıca Belediye, kasap dükkanları ile ilgili ara ara düzenlemelere gitmiştir. Yapılan çalışmalar doğrultusunda, kasap dükkanlarının kapılarının açık olması nedeniyle sineklerin girmesi ve bunun da sağlık koşullarını etkilemesi nedeniyle, Belediye tarafından önlemler alınması istenmiştir. Sağlık memurları bu tip yerlere ceza kesilmesini uygun görmüş ve Aydın Belediyesi'nde, tüm kasap dükkanlarına zabıta belediye talimatnamesi gereğince, tel dolap yaptırılmasını kararlaştırılmıştır. Bu talimatnameye uymayanlar ise Belediye tarafından cezalandırılacağı, hatta dükkanların Belediye tarafından kapatılacağı belirtilmiştir.⁷²⁴

Belediye bazı yıllarda, kasap dükkânlarında sakatat satışını yasaklamıştır. Bu nedenle dükkânların ayrılması gerekmiş ve Belediyenin belirttiği şekilde ayrı dükkânlarda satılması istenmiştir.⁷²⁵ Bu uygulamada Belediye, Etem Menderes Döneminde başarılı olamamıştır. Ancak bu işin peşini bırakmayan Aydın Belediyesi, Orhan Çiftçi Döneminde de dükkânların ayrılmasında diretmiştir. Belediye aldığı bir kararla kasaplarda sakatat satışını da yasaklamıştır.⁷²⁶ Hatta esnafı düzene sokabilmek için Belediye, sakatatın satışı için ayrı bir dükkân dahi açmıştır.⁷²⁷

Kasapların giyiminde de belli bir düzen isteyen Belediye, kasaplara uzun beyaz gömlek giyme zorunluluğu getirmiştir.⁷²⁸ Aydın Belediyesi'nden kasaplara yapılan ilanda, kasap dükkânlarında çalışan çırak ya da işçi gibi çalışanların, iş zamanında beyaz kaput bezinden yapılmış etekleri dize kadar inen uzun kollu iş gömleği giyecekleri ve bu gömleğin

---

⁷²¹ *Aydın*, 14 Nisan 1939.

⁷²² *Aydın*, 26 Mayıs 1939.

⁷²³ *Aydın*, 13 Mayıs 1939.

⁷²⁴ *Aydın*, 7 Şubat 1940.

⁷²⁵ *Aydın*, 14 Ağustos 1942.

⁷²⁶ *Aydın*, 25 Haziran 1946.

⁷²⁷ *Aydın*, 9 Temmuz 1946.

⁷²⁸ *Aydın*, 21 Nisan 1944.

üzerine aynı bezden boğazdan geçme ve arkadan bağlanmak üzere önlük takılacağını duyurmuştur. Belediye bu gömleklerin hazırlanması için ise, 15 Mayıs 1944 tarihine kadar süre vermiştir.⁷²⁹ Aydın Belediyesi günümüzde de devam eden bir yeniliğe daha karar vermiştir. Bu yeni alınan karara göre, 9 Teşrin-i Evvel 1944 tarihi itibarıyla kasapların mezbahada kesilen etleri, en az 24 saat soğuk hava deposunda beklettikten sonra satışa çıkaracaklarını ve bekletmeden satanların ise cezalandırılacaklarını belirtmiştir.⁷³⁰

2.2.22. Aydın'ın Buz İhtiyacı

Şehirde neredeyse her yaz mevsiminde sıcakların gelmesiyle birlikte buz ihtiyacı artmış ve yetersiz olması Aydın'da sıkıntılara yol açmıştır. Valilik ve Belediye girişimleri ile zaman zaman şehrin buz ihtiyacı karşılanmışsa da, uzun süreli bir çözüme kavuşturulamamıştır. Bu sorun İnönü Dönemi Belediye Başkanlarında, başlıca işleri arasında yer almıştır.

Aydın Belediyesi, kendi girişimleriyle bir buz fabrikası oluşturabilmek için Belediyeler Bankası'ndan borç istemiştir. Bu iş için 13.500 liranın yeterli olacağı Belediye Encümeni tutanağına geçmiş ve bunun için incelemeler yapılması kararı alınmıştır.⁷³¹ Ancak bu işlerin uzaması nedeniyle, şehirde buz fabrikası tesisi yapılması kışın bitirilememiştir. Fakat ardından gelen yaz mevsimi nedeniyle birlikte buz ihtiyacının oluşması, Belediyeyi harekete geçirmiştir. Aydın Belediyesi, şehrin buz ihtiyacını karşılayabilmek için İzmir'den buz getirmeye başlamıştır. Hatta Aydın Gazetesi'nin haberine göre İzmir'de bir buz fabrikası ile anlaşığı yazılmıştır.⁷³²

Belediyenin uzun girişimleri sonucunda, Ödemiş Ziraat Bankası Aydın'da buz deposu tesisine karar vermiş ve 5 Temmuz 1941 tarihinden itibaren satışa başlamıştır. Bu sayede şehrin buz ihtiyacının çözüldüğü basına yansımıştır. Ancak şehirde buz işinin çözümediği, aksine Belediyenin de bu işte başarılı olamadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca Belediyenin Ödemiş Ziraat Bankasından aldığı parayla buz fabrikası yapıp yapmadığı da tespit edilememiştir. Aynı şekilde Belediyeler Bankasına yaptığı başvuru ile ilgili bir sonuca da ulaşamamıştır.⁷³³

---

⁷²⁹ *Aydın*, 28 Nisan 1944.

⁷³⁰ *Aydın*, 3 Teşrin-i Evvel 1944.

⁷³¹ *Aydın*, 13 Şubat 1941.

⁷³² *Aydın*, 3 Temmuz 1941.

⁷³³ *Aydın*, 6 Temmuz 1941.

Daha sonra ki süreçte 1943 yılında, Aydın'da özel bir girişim ve sermaye ile bir buz fabrikası kurulması için Belediyeye resmen başvuru yapılmıştır. Belediye de bu başvuruyu olumlu karşılamıştır. Belediye Encümenince görüşülen bu istek, prensip olarak kabul edilmiştir. Ayrıca Belediyenin, bu girişimin meydana gelmesi için gereken kolaylıkları göstereceği gazetede yer almıştır.⁷³⁴ Buz Fabrikası ile ilgili eksik haberler nedeniyle hangi yıl yapıldığı bilinmemektedir. Ancak 1950 yılına gelindiğinde şehirde özel girişimler sonucunda kurulan bir buz fabrikası olduğu ve fabrikanın su sıkıntısı çektiği basına yansımıştır. Bu su sorunu şehirde buz sıkıntısına da yol açmıştır. Aydın'da yaşanan buz sıkıntısı nedeniyle Valilik duruma el atmıştır. Fabrika sahibi ile görüşen Vali Vekili Dündar Atak, fabrikaya çalışma saatlerinde yeterli miktarda su verilmediğini öğrenmesi üzerinde, Belediye Başkanıyla durum görüşülmüştür. Belediye Başkanı İrfan Saylam, buz fabrikasına giderek su ihtiyacı ile ilgilenmiş ve fabrikaya 18 saat su verileceği kararlaştırılmıştır. Ancak bu sorun 1950 Temmuz ayı boyunca devam etmiştir.⁷³⁵ Metinden de anlaşılacağı üzere Aydın'da ne su sıkıntısı ne de buz sıkıntısı bitmiştir.

Aydın'da mevsimsel olarak yaşanan buz sıkıntısı Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren gelerek, Tek Parti Döneminde de devam etmiştir. Fakat Belediye bu konu ile bizzat ilgilendiği için, şehirde üretilen buz yetmediği takdirde dışarıdan satın alarak halkın ihtiyacını karşılamaya çalışmıştır. Ancak yukarıda da bahsedildiği gibi bir buz fabrikasının Belediye eli ile yapılamaması, buz sorununun devam etmesine neden olmuştur. Bu dönemde Belediye kalıcı çözümler üretememiştir.

2.2.23. Aydın Belediyesinin Un ve Ekmek İşleri

II. Dünya Savaşının başlaması ile birlikte, Aydın'da bu savaştan nasibini almıştır. Avrupa'dan getireceği malzemeleri getirmediği gibi, ülke içerisinde de temel gıda maddelerini sağlamakta zorluk çekmiştir. Savaş yıllarında gıda maddeleri sınırlı sayıda sağlanırken, ekmek karne ile dağıtılmaya başlanmıştır. Ayrıca başka illerden sağlanan unun yetmemesi, Belediyeyi diğer çevre illere yöneltmiştir. Şehirde ekmek sıkıntısı yaşanmaması için büyük mücadele veren Belediye, dönemin şartlarında halkın temel ihtiyacı olan un için adeta seferberlik başlatmıştır. Fakat un ihtiyacı istenilen düzeyde karşılanamamıştır.⁷³⁶

---

⁷³⁴ *Aydın*, 12 Mart 1943.

⁷³⁵ *Aydın*, 8 Temmuz 1950.

⁷³⁶ Ayrıntılı bilgi için Bkz. Güneş, G. (2018). *a.g.m.*, s.645-676.

Aydın'da yaşanan sıkıntılardan biri sadece un sorunu değildir. Bunun yanı sıra ekmek fiyatlarındaki artış, Belediyeyi 1940 Teşrin-i Sani ayında 2 hafta içerisinde önlem almaya götürmüştür. Bu doğrultuda Denizli'den alınan un yerine, İzmir'den düz kırma unu getirilmiştir. Bu girişimle 210 çuval getirilen İzmir unu, fırıncılara maliyetine dağıtılması kararlaştırılmıştır. Bu sayede ekmek fiyatlarının artışının önüne geçilmesi planlanmıştır. Aydın Gazetesi'nin verdiği bilgilere göre, 11 Kanun-i Sani 1940 tarihinde bir vagon un getirileceği, bu sayede de şehrin 2 aylık ekmek ihtiyacının karşılandığını yazmıştır. Ancak II. Dünya Savaşı boyunca un sıkıntısı Aydın'da devam etmiştir.⁷³⁷

Savaş nedeniyle ülkede stokçuluk artmıştır. Bu durum Aydın'da da görülmüş ve halk buğdaysız kalacağı düşüncesine kapılmıştır. Şehirde özellikle un fiyatlarının artması, Belediyeyi önceden harekete geçirmiş ve bazı önlemler almaya yöneltmiştir. Daha sonra bu sorunu tamamen ortadan kaldırmak için Belediye, fırıncılara un teminini kendisi sağlamaya karar vermiştir. Bunu da Toprak Mahsulleri Ofisi sayesinde yapacaktır. Halka dağıtım işini ise, Tarım Kredi Kooperatifleri yapacaktır.⁷³⁸ Bu çalışmalarla birlikte, Aydın Gazetesi'nin haberine göre şehirde un sorunu yaşanmadığını, Belediyenin buna karşı önlemlerini aldığını, buğdaysız ve ekmeksiz halkın kalmayacağını belirtmiştir.⁷³⁹

Aydın Gazetesi 14 Şubat 1941 tarihli sayısında, fırınların iki misli ekmek çıkardığını belirterek, 27.580 kilo buğday vesikası dağıtıldığını duyurmuştur. Daha sonraki gün ise fazla çıkarılan ekmeğin elinde kaldığını bildirmiştir. Ayrıca fırınlara da talebin düştüğünü duyurmuştur. Fakat herkesin ihtiyacı kadar ekmek alması gerektiği üzerinde durulmuş ve şehirde herhangi bir sorun kalmadığını duyurmuştur.⁷⁴⁰ Ayrıca şehirde Belediye, toplamda 33.655 kilo kadar buğday vesikası dağıtmıştır.⁷⁴¹ Buğdayların vesika usulüyle satılmasına, Vilayet Fiyat Denetleme Komisyonu karar vermiştir. Buğday vesikalarının dağıtımını ise Belediye tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda bakıldığında, Belediye bir haftada 40.250 kilo buğday vesikası dağıtmıştır.⁷⁴²

Her ne kadar yerel gazete un ve ekmekte sorun kalmadığını yazmışsa da, Aydın'da tek ekmek usulü kabul edilmiştir Vilayet Fiyat Denetleme Komisyonu tarafından kabul edilip, Belediyeye bildirilmiştir. Belediyede, Aydın un ihtiyacını karşılayabilmek için Afyon

---

⁷³⁷ *Aydın*, 8 Teşrin-i Sani 1940.

⁷³⁸ *Aydın*, 13 Şubat 1941.

⁷³⁹ *Aydın*, 13 Şubat 1941.

⁷⁴⁰ *Aydın*, 14 Şubat 1941, *Aydın*, 15 Şubat 1941.

⁷⁴¹ *Aydın*, 15 Şubat 1941.

⁷⁴² *Aydın*, 20 Şubat 1941.

Dinar'da ki fabrika ile anlaşmıştır. Bu sebeple Aydın Belediyesi Hesap İşleri Müdürü, fabrikacılarla görüşmek üzere Dinar'a gitmiştir. Ayrıca Aydın Belediyesi, Aydın Merkez dışında, Söke, Çine, Germencik, İncirliova, Ortaklar, Koçarlı, Umurlu ve Köşk'ün de ekmeklik ununu temin edecek ve bu merkezlere dağıtacaktır.⁷⁴³ Bazen un fabrikaları ile yaşanan un krizleri nedeniyle, Belediye sürekli farklı şehirlere yönelerek soruna erken çözüm üretmeye çabalamıştır. Sadece sınırlı miktarda un verilmesi değil, bazen de şehre yetmemesi yeni arayışlara yöneltmiştir. Belediye Hesap İşleri Müdürü, Aydın'ın ekmeklik un ihtiyacı için Denizli'ye gitmiştir. Burada girişimlerde bulunarak şehrin un ihtiyacını çözüme kavuşturmaya çalışmıştır.⁷⁴⁴

Aydın Belediye Başkanlığından yerel basına verilen bir ilanda, şehirde hem yeni mahsulden hem de depo eden tüccarlardan ellerinde ki hububatın miktarı istenmiştir. Bu istek vekaletin emri doğrultusunda gerçekleşmiştir. Hububat beyanında bulunmayanların ise cezalandırılacakları duyurulmuştur. İlan tarihinden itibaren, bir hafta içerisinde Belediyeye başvurmaları istenmiştir.⁷⁴⁵ Belediye dışında elindeki hububat miktarını 7 Teşrin-i Evvel 1941 tarihine kadar muhtarlıklara da bildirilebileceği belirtilirken, bildirmeyenler hakkında soruşturma yapılacağı duyurulmuştur. Bu hububat beyanları ile birlikte, şehirde ki ana ihtiyaç maddesi olan unun ham maddesi buğdayında ne kadar miktarda olduğu böylece tespit edilmiş olacaktır. Vekaletin isteği doğrultusunda yapılan hububat miktarını belirleme işi ile ilgili herhangi bir sonuç bildiren istatistiğe rastlanmamıştır.⁷⁴⁶

Aydın'ın ekmek işi ile yakından ilgilenen Vali Sabri Çıtak, Belediyeye giderek şehrin ekmek ihtiyacı ile ilgili çalışmalar yürütmüştür. 1941 yılı Teşrin-i Evvel ayında, şehirde ekmek dağıtımının karne ile yapılacağı duyurulmuş ve bu nedenle de karne yapımına başlanılmıştır.⁷⁴⁷ Belediye Başkanlığından Aydın halkına, ekmeklerin dağıtımının karne ile 1 Teşrin-i Sani 1941 tarihi itibarıyla yapılacağı duyurulmuştur.⁷⁴⁸ Ekmek dağıtımını karne ile yapılacağı için önceden karneler halka dağıtılmış, daha sonra mahalle temsilcilerinden nüfus tespiti sağlanmıştır. Bu tespit sonucunda 4.500 ailede, 16.400 nüfus

---

⁷⁴³ *Aydın*, 25 Mart 1941.

⁷⁴⁴ *Aydın*, 3 Temmuz 1941.

⁷⁴⁵ *Aydın*, 1 Teşrin-i Evvel 1941.

⁷⁴⁶ *Aydın*, 2 Teşrin-i Evvel 1941.

⁷⁴⁷ *Aydın*, 19 Teşrin-i Evvel 1941.

⁷⁴⁸ *Aydın*, 31 Teşrin-i Evvel 1941.

mevcut bulunduğu anlaşılmıştır.⁷⁴⁹ Aydın'da ekmek satacak bayiler belirlenerek, Aydın Gazetesi'nde listelenmiştir.⁷⁵⁰

Belediye tarafından yürütülen un ve ekmek işleri, İaşe Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Karne, buğday, un dağıtımı gibi işler, Ziraat Bankası ve İaşe Müdürlüğü tarafından yürütülmesi kararı alınmıştır. Ancak çalışmalara baktığımızda, yine un ve ekmek işleri ile Belediyenin ilgilendiği görülmüştür.⁷⁵¹ Şehirde yayın hayatına devam eden Aydın Gazetesi, her ne kadar un ve ekmekte sorun yaşanmadığını belirtse de, aynı gazete bazen un ile ilgili sorunlara da yer vermiştir. Belediyeye, Belediye Meclisi Azaları Ahmet Şakiroğlu, Emin Emnalar, Rüştü Başkoru, İsmail Hakkı Şerit ve Hamit Altıparmak'ın kefil olmasıyla, Milli Aydın Bankasından 10.000 lira kredi almıştır. Belediye bu para ile şehirde yaşanan ekmek ihtiyacını karşılamak istemiştir. Bu nedenle Denizli un fabrikalarıyla anlaşma yapılmış ve borç alınan para ile Ziraat Bankasından buğday satın alınarak Denizli'de un yaptırılmaya gönderilmesine karar verilmiştir. Aydın'da farklı zamanlarda yaşanan ekmek sorunu nedeni ile fiyat ve gramında bazen değişimler yaşanmıştır.⁷⁵² Aydın Parti Müfettişlik Raporlarına da yansıyan ekmek ve un işi ile ilgili sıkıntılar göze çarpmaktadır. Ekmeklik un ve tohumluk buğday işleri için önlem alınmaması şehri ve kazaları zor duruma düşürmüştür. Halkın da bu konularda şikâyetleri olmuştur. Yöneticilerden ve bürokrasiden kaynaklı bir gecikme ve dağıtım sorunu yaşanmıştır. Aydın'da ki bu sorunlar işin ciddiyetinin anlaşılmadığından kaynaklanmaktadır. Gerek Belediye, gerekse diğer personelin bu iş ile ilgili çalışmalarda geç kalması sıkıntılara, sıkıntıların da tepkilere dönüşmesine yol açmıştır.⁷⁵³

Müfettiş raporlarına göre Aydın'da ekmek işi iyi bir şekilde organize edilmemiştir. Önlemlerin günü gününe alındığı raporlarda belirtilerek, ardından her taraftan gelen telgraflar ve feryatlar üzerine çalışmaların yürütüldüğü ifade edilmiştir. Halktan gelen tepkilerde ise hükümetin yeterli miktarda buğday var demesine rağmen bu sorunun Aydın'da yaşanmasını ilgili makamların önlem almamasına bağlamışlardır. Memlekette bir yoksulluk olmamasına rağmen böyle sorunların yaşanması raporda tamamen yöneticilere

---

⁷⁴⁹ *Aydın*, 1 Teşrin-i Sani 1941.

⁷⁵⁰ *Aydın*, 25 Kanun-i Sani 1942.

⁷⁵¹ *Aydın*, 11 Haziran 1942.

⁷⁵² *Aydın*, 21 Ağustos 1942.

⁷⁵³ BCA, 490-1-0-0/622-41-1, Çetin, H. *CHP Parti Müfettişlik Raporlarına Göre Tek Parti Döneminde Aydın*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2015, s. 213.

yıkılmıştır. Ancak halkın haklı şikâyeti müfettiş tarafından raporda defalarca dile getirilmiştir.⁷⁵⁴

Vekalet, Belediyelerin ihtiyaçları olan zahireyi kendilerinin temin etmelerini isteyince, Aydın Belediyesi ilk başta bir tüccarla %5 komisyon ile anlaşarak şehre buğday getirmek istemiştir. Ancak başka bir tüccarın bu işi %3 komisyon ile yapacağını belirtmesi üzerine iş ona verilmiştir. Fakat bu tüccarın 3 gün içerisinde Belediyeye uğramaması ve daha sonra gelerek bu işi yapamayacağını belirtmesi üzerine, Belediye bankalar ile anlaşarak Akşehir'e memur göndermiştir. Ancak Akşehir'de umduğunu bulamamış, buğday alamamıştır. Bunun temel sebebi ise, Konya bölgesinin tedbir almasından dolayı elindeki zahireyi dışarı satmak istememesidir. Belediye bu durum üzerine tekrardan ilk görüştüğü tüccar olan %5 komisyonu kabul ederek buğday getirilmesi istenmiştir. Ayrıca Belediye Başkanı kendisi de buğday işinin peşine düşerek Söke'ye gitmiş, burada buğday temin etmeye çalışmıştır.⁷⁵⁵ Bununla da yetinmeyen Belediye, şehrin ekmeklik ihtiyacını karşılayabilmek için gazeteye ilan vererek, buğday, arpa ve mısır gibi tahılları pazarlık yoluyla alacağını duyurmuştur. Elleri bu türden tahıl olanların Belediyeye başvurmaları istenmiştir.⁷⁵⁶ Belediye Başkanı Etem Menderes de boş durmamış, buğday satın almak için tekrar Söke'ye gitmiştir.⁷⁵⁷

Belediyenin üzerinde kalan, şehre un ve hububat temini işleri, kurum bütçesini de etkilemiştir. Bu nedenle Belediye Meclisi toplantısında, halkın zorunlu ihtiyaç maddelerinin temini için, 100.000 lira borçlanılmasına yetki verilmiştir. Ayrıca ekmeklik hububat ihtiyacını karşılayabilmek için ise önceden 10.000 liralık borçlanma ile yine aynı sebepten dolayı Emtia Deposu mukabilinde açılmış olan 30.000 liralık kredi hakkındaki Belediye Encümen kararları onaylanmıştır.⁷⁵⁸ Ekmeklik un sağlamak için, Belediye Encümeni kararıyla Belediye Meclisi azası Ekrem Torunlu, Denizli'ye gönderilmiştir. Burada fabrikacılarla yaptığı görüşmeleri bir rapor halinde meclise sunmuş ve rapor olarak meclis toplantısında okunmuştur. Raporunda; Kaşıkçı Fabrikasına 25.000 liralık avans verildiği belirtilmiş ve böylece torbası 63 liradan ayda dört vagonun verilmesi konusunda anlaşmaya varılmıştır.⁷⁵⁹

⁷⁵⁴ BCA, 490-1-0-0/622-41-1, Çetin, H. (2015). *a.g.t.*, s. 214.

⁷⁵⁵ *Aydın*, 8 Teşrin-i Evvel 1942.

⁷⁵⁶ *Aydın*, 10 Teşrin-i Evvel 1942.

⁷⁵⁷ *Aydın*, 10 Teşrin-i Evvel 1942.

⁷⁵⁸ *Aydın*, 6 Teşrin-i Sani 1942.

⁷⁵⁹ *Aydın*, 7 Teşrin-i Sani 1942.

Müfettişlik raporuna göre şehirde buğday ekiminin iyi olduğu belirtilmiştir. Ancak buna rağmen dışarıdan buğday alımları gerçekleşmiştir. Şehirde yetişen buğdayın nasıl olurda Aydın'a yetmediği ise anlaşılammıştır. İl olarak verimli topraklara sahip olan Aydın'ın kendi üretiminin neden yeterli gelmediği tespit edilememiştir. Fakat bu konu ile ilgili raporlarda ki en önemli husus hem buğday sevkiyatında hemde dağıtımında gerekli özenin gösterilmediği anlaşılmaktadır. Hatta halk Sarayköy'den kaçak buğday bile getirmiştir. Belediye yerel basında çalışıyor gözükse de un işi ile ilgili önlem almada sürekli olarak gecikmiştir. Hatta 1942 yılı müfettişlik raporunda buğday ve iae işlerinin acele düzene sokulması gerektiği sonucuna varılmıştır.⁷⁶⁰

Şehirde sürekli yaşanan ekmek sorunu nedeniyle, Belediye çeşitli önlemler alsa da bunun önüne geçememiştir. Şehirdeki halkın ve fırıncıların unları Belediye tarafından temin edilmekteydi. Bu nedenle fırıncılar unları fabrikalardan alma yetkisi olmasına rağmen, daha kârlı olduğu için onlar da Belediyeden almayı sürdürmüşlerdir. Bu durum Belediyenin un ihtiyacını da arttırmıştır. Bundan dolayı Belediye Encümeni aldığı karar ile her türlü hububat ve unun alım satımını serbest bırakmıştır.⁷⁶¹ Bunun ardından Aydın'da Toprak Mahsulleri Ofisi kurulması kararlaştırılmıştır. Bu nedenle Aydın'da yer tesisi için hububat deposu yeri olarak demiryolu civarında yer tahsis edilmesi, arsa hakkında inceleme yapmak ve sonucun meclise bildirilmesi için Ekrem Çiftçi, Mustafa Adalı ve Raif Aydoğdu'dan oluşan mürekkep hususi bir komisyon oluşturulmuştur. Fakat Aydın'da Toprak Mahsulleri Ofisi kurulup kurulmadığı ile ilgili bir habere rastlanmamıştır.⁷⁶² Bazen Aydın'da çıkan söylentiler de Belediyeyi açıklama yapmak durumunda bırakmıştır. Halk arasında yayılan mısır unu söylentisi nedeniyle Aydın Belediyesi, ekmek konusunda bir ilan yayınlamıştır. İlane göre ekmeklere mısır unu eklenmesinin dedikodulara neden olduğunu belirtilerek, vekaletin emri ile ekmeklere %15 oranında karıştırılabileceğini duyurmuştur. Ancak Aydın'daki unlar da bunun uygulanmadığını belirtmiştir.⁷⁶³

II. Dünya Savaşı boyunca tüm ülkede olduğu gibi, Aydın'da da gıda sorunu yaşanmıştır. Özellikle un ve buğday tedariki Belediyeyi hem ekonomik olarak hem de çalışma açısından yıpratmıştır. Sınırlı kadrosu ile bu zorlu süreçte ekmek işi ile Belediye Başkanından, Belediye Memuruna seferber olunmuştur. Un tedariki için aynı tarihlerde, her biri bir şehre giderek girişimlerde bulunmuştur. Şehir için yapılan un ve hububat alımları

⁷⁶⁰ BCA, 490-1-0-0/622-41-1, Çetin, H. (2015). *a.g.t.*, s.215-218.

⁷⁶¹ *Aydın*, 19 Şubat 1943.

⁷⁶² *Aydın*, 1 Haziran 1943.

⁷⁶³ *Aydın*, 18 Haziran 1944.

uzun süreli bir etki göstermemiştir. Bundan dolayı Belediye, sürekli olarak un ve buğday arayışında olmuş ve temin edebilmek için her yöntemi denemiştir. Sonuç olarak, savaşın sona ermesi ile birlikte un ve ekmek işleri de düzene girmiştir.

2.2.24. Aydın'da Evlenme İstatistiği 1940-1945

Şehirde ki nüfus hareketleri o yerin yöneticilerini ilgilendiren asli konular arasında yer alır. Özellikle belediyeyi ilgilendirir. Çünkü nüfus, şehrin yönetimi ile ilgili herşeyi etkileyebilecek bir duruma sahiptir. Aydın'da da nüfus istatistikleri önceden verilmiştir. Burada ise evlilik istatistikleri yer almaktadır. Bir şehrin nüfusunu artış yönünden etkileyen unsurlarda göç dışında ki en önemli etkeni doğumdur. Doğum yoluyla olabilmesi içinde o şehirde ki evlilik istatistiklerinin ayrı bir yeri vardır. Şehirde yapılan evlilikler doğal yollardan nüfus artışını da etkilemektedir. Bu nedenle şehirde ki evlilik istatistiklerine belediye tarihinde yer verilmiştir.

Tablo 2.16. Aydın Belediyesi 5 Yıllık Evlenme İstatistiği⁷⁶⁴

Evlenme İstatistiği 1940-1945	Kişi Sayısı
1940	183
1941	155
1942	188
1943	143
1944	198
1945 (Yılın İlk Üç Ayı)	51
Toplam	918

2.2.25. Aydın'da Toplu Taşıma

2.2.25.1. Toplu taşımanın düzenlenmesi

Aydın'da Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren toplu taşıma ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Bu düzenlemenin olmaması, şehirde toplu taşıma yapan otobüs, kamyon ve kamyonet gibi araçların başıbozuk davranmalarına neden olmuştur. Bu durumun şehir ve halk içerisinde sorunlara yol açması nedeniyle, Belediye duruma el atmak zorunda kalmıştır. Aydın Belediyesine kayıtlı ve aylık kontrolleri yapılan yolcu taşımada kullanılan otobüs, kamyon, kamyonetlerin en fazla alabileceği yolcu sayısını belirlemek için, Belediye tarafından bir komisyon oluşturulmuştur. Komisyonunda Hükümet Doktoru, Belediye Vize Memuru, Nafia Fen Memuru ve Sermakinisti yer almıştır. Komisyon işe hızlı başlamış ve birkaç gün içerisinde çalışmalarını bitirmiştir. İncelemeler sonucunda, araçların ne kadar

⁷⁶⁴ *Aydın*, 10 Nisan 1945.

yolcu alacaklarını belirten bir levha hazırlanmıştır. Hazırlanan bu levhaların, tüm yolcu taşıyan araçlarda yer alması kararlaştırılmıştır.⁷⁶⁵

Bu çalışmayı Vali Sabri Çıtak'ın girişimleri izlemiştir. Karayollarında seyrüsefer düzenini sağlamak ve temin etmek için, Vali Sabri Çıtak'ın emri ile bir komisyon kurulmuştur. Komisyon ilk toplantısını 2 Ağustos 1939 tarihinde yapmıştır. Toplantıya, Belediye Başkanı Etem Menderes başkanlık etmiştir. Toplantıda Vilayet Jandarma Komutanı, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Müdürü Dr. Hayri Sayman, Nafiye Müdürü Vekili Nail Bey bulunmuştur. Toplantıda yolcu taşıyan araçlar ve yük taşıyan araçlar için bir düzen teşkil edecek talimatname hazırlanması görüşülmüştür. Buna göre kamyon ve otobüslerin yolcu taşımada belli bir düzenlemeye gidilmek istenmiş, bunun da belediyeler, köy muhtarları, kır bekçileri gibi bölgenin ileri gelenlerinden kontrol edilmeleri istenilmiştir. Ayrıca Belediye Zabıta Talimatnamesi seyrüsefere ait bölümlerini de çoğaltarak toplantıda dağıtmıştır.⁷⁶⁶

Toplu taşıma ile ilgili çalışmalar yürüten Belediye Başkanı, Nafia, Sıhhat ve Emniyet Müdürleri, Vilayet Jandarma Komutanı, seyrüsefer ile ilgili yapılacak talimatnameyi bitirmişlerdir. Bu talimatnameye son şekli verildikten sonra şehirde dağıtılacaktır. Bu talimatname uygulanmaya başladıktan sonra, yük kamyonları sadece eşya, yolcu otobüsleri ise sadece yolcu taşıyacaklardır.⁷⁶⁷ Hazırlanan talimatnameye göre, seyrüsefer sırasında bütün toplu taşıma araçları şehir ve kasabalarda geçerken belediyeler, polis memurları, jandarma, köy hudutlarında muhtarlar ve kır bekçileri tarafından durdurularak kontrol edileceklerdir. Talimatnameye uymayanlar da İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu'nun 68'inci maddesi gereğince cezalandırılacaklardır. Bu kontroller sayesinde fazla yolcu ve eşya taşımada önüne geçilmesi amaçlanmıştır.⁷⁶⁸

Otobüs ve kamyonlar için Belediye, 1940 yılına kadar herhangi bir yer ve bir durak göstermemiştir. Bu nedenle otobüs ve kamyonlar şehir içinde dağınık bir vaziyette yer almıştır. Bazıları yol kenarlarında, bazıları cami avlularında ve bazıları ise boş arsalarda beklemişlerdir. Bundan dolayı toplu taşıma araçlarının memurlar tarafından denetlenmesi zorlaşmıştır. Belediye önceden beri bu iş ile ilgilenmiş ve hayvan pazarındaki Belediye hanının santral garaj haline getirilmesini kararlaştırmış, su tesisatı döşemiş ve tuvalet

---

⁷⁶⁵ *Aydın*, 15 Şubat 1939.

⁷⁶⁶ *Aydın*, 3 Ağustos 1939.

⁷⁶⁷ *Aydın*, 14 Teşrin-i Evvel 1939.

⁷⁶⁸ *Aydın*, 14 Teşrin-i Evvel 1939.

yaptırmıştır. Çevresine yapılan ufak bir düzenlemeyle otobüsler ve kamyonlar Aydın'a geldiklerinde yolcu ve eşyaları buradan alıp buraya getireceklerdir. Uygulamaya geçilmesi ile birlikte araçların başka yerlerde durması sonucunda sürücüler cezalandırılacaktır.⁷⁶⁹

Aydın Belediyesi, şehirde yolcu ve yük taşıyan otobüs ile kamyonların düzensizliğine çare olarak, imar planında gösterilen boş arsayı garaj olarak kullanmaya başlamıştır. Bu doğrultuda 11 Teşrin-i Sani 1940 tarihi itibarıyla tüm yolcu taşıyan ve eşya taşıyan otobüs ve kamyonlar garaja gelecek ve yolcularını ya da yüklerini burada indireceklerdir. Keza yine Aydın'dan yolcu getirecek veya eşya götürecek kamyon ve otobüsler ise garajdan almak zorundadırlar. Belediye bir gazete ilanı ile bunu halka duyurmuştur.⁷⁷⁰ Garaj yerinin Belediye hanının belirlenmesi ile birlikte Pınarbaşı Caddesi, Çavuş Köprüsünden Nazilli Köprüsüne kadar bölümün kaldırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca Çavuş Köprüsünün yaptırılması da zorunlu hale gelmiştir.⁷⁷¹

2.2.25.2. Toplu taşıma ücretleri

Otomobil ve kamyon şoförleri, Belediyeden ücret tarifelerinde artış talep etmişlerdir. Belediye Encümeni incelemesinde ücret artışını gerektirecek bir unsur görmediğinden bu isteği reddetmiştir. Ayrıca Milli Korunma Kanunu gereğince halktan fazla para isteyen şoförlere de yaptırımlar uygulanacaktır. Devlet tarafından yapılmakta olan benzin, makine yağı, lastik gibi dağıtımlardan da mahrum bırakılacaklardır.⁷⁷² Şoförlerin istediği zam, Belediyenin ilk başlarda karşı gelmesine rağmen 3 ay sonra 1943 yılı başında gerçekleşmiştir.⁷⁷³

Belediye Aydın'da şehir içinde çalışan çarşı ve mahalle seferleri olan faytonların ücretini belli bir tarife koymuştur. Buna göre istasyondaki taksi mahallinden mahallelere 70, hastaneye 70, Pınarbaşı'na 80, Ilıcabaşı'na 120, Tellidede'ye 120, Kemer Mahallesine 120 kuruş gidiş-geliş ücreti belirlenmiştir. Gidilen mahallelerde 10 dakika beklenilmesi zorunlu kılınmıştır. Her 15 dakika fazla beklemeye ise 15 kuruş bekleme ücreti alınması uygun görülmüştür.⁷⁷⁴

---

⁷⁶⁹ *Aydın*, 2 Ağustos 1940.

⁷⁷⁰ *Aydın*, 10 Teşrin-i Sani 1940.

⁷⁷¹ *Aydın*, 12 Teşrin-i Sani 1940.

⁷⁷² *Aydın*, 2 Teşrin-i Evvel 1942.

⁷⁷³ *Aydın*, 16 Kanun-i Sani 1943.

⁷⁷⁴ *Aydın*, 11 Şubat 1944.

2.2.26. Sağlık İşleri

Belediye uzun yıllardan beri şehir sağlığını korumayı görev edinmiş ve çeşitli tedbirler alarak bu çalışmalarını yürütmüştür. Sokakların esnaf tarafından işgal edilmesi, kasapların düzensizliği, bulaşık ve pis suların sokaklara akıtılması gibi bazı konularda cezai yaptırım uygulamıştır. Bu önlemlere rağmen halen kurallara uymayanlar görülmüştür. Farklı zamanlarda suç işleyenler cezalandırılmış fakat bu yeterli olmamıştır. Aydın Gazetesi'nde verilen haberde şehir sağlığını tehdit eden bu davranışlarda bulunanlar için Belediye Zabıta Talimatnamesinin uygulanacağını yazmıştır. Bu durum hıfzıssıhha meclis gündemine de gelmiştir.⁷⁷⁵

2.2.26.1. Etem Menderes'in belediye başkanlığının ilk yılında sağlık işleri

Etem Menderes'in Belediye Başkanlığının birinci yılında çalışma raporunda sağlık işlerine de yer vermiştir. Sağlık konusunda yapılan çalışmaları istatistiksel olarak aktarmıştır. Etem Menderes, Belediyenin genel hıfzıssıhha kanunu, Belediye kanunu ve diğer genel kanunlar doğrultusunda verilen sağlık işleri ile ilgili görevleri yapmakla yükümlü olduğunu belirtmiş ve 1939 yılı sağlık işlerini şöyle açıklamıştır:

1. Geçen bir sene içinde şehrimizde 316 ölüm vakasına karşı 389 doğum kaydedilmiştir. Halkımızın birçoğu doğum vukuatını pek geç vermekte olduklarından belediyemizce tespit olunan doğum vukuatının bu miktardan çok fazla olduğunu tahmin ediyoruz. Binaenaleyh kaydettiğimiz rakamlar şehrimiz nüfusunun daima artmakta olduğunu göstermesi itibari ile sevindirici bir mahiyet taşımaktadır. Gıda maddeleri yapan ve satan ve halkla daima temas halinde bulunan esnafın muayene ve test işlerine gelince

2. Bir sene içinde sıhhat memurlarımız 2299 esnafın sıhhi muayenelerini yapmış ve bunlardan çalışmaları mahzurlu görülen 6 kişi sanattan meni edilmişlerdir. Yine sıhhat memurlarımız tarafından 911 dükkân teftiş yapılmış, bunlardan 305 dükkân sahibine tenbihat ve ihtaratta bulunmuş, 35 dükkân sahibinin sıhhi şartları riayet etmediği görüldüğünden cezalandırılmışlardır.

3. Muayene ve tedavi için belediye hekimliğine 1492 kişi müracaat etmiş bunlardan 410 kişiye reçete verilmiş ve fakir halleri usulen tespit olan 1071 kişinin ilaçları belediye

---

⁷⁷⁵ Aydın, 29 Ağustos 1942.

tarafından temin olunmuştur. 11 kişi de hastaneye yatırılmıştır. 118 kişiye para yardımı yapılmış ve 163 kişi yol masrafları verilerek memleketlerine gönderilmişlerdir.

4. Kuduz ve kuduz hastalıklarına karşı halkımızı korumak için köpeklerle şiddetli bir mücadele halinde bulunan belediyemiz, sağlık teşkilatı tarafından bir sene içinde 967 köpek öldürülmüş, sahipli ve sahipsiz köpekler tarafından ısırılan 31 kişi sıhhi muayene tabii tutulmuş ve bu köpekler yakalattırılarak müşahade altında bulundurulmuşlardır.⁷⁷⁶

5. Salgın ve bulaşıcı hastalıklara karşı koruma tedbiri olmak üzere 463 kişiye 1. çiçek, 2906 kişiye 2. Çiçek aşısı, 550 kişiye 1.tifo, 463 kişiye 2. Tifo aşısı tatbik edilmiştir. 27 ev, 60 oda, 1153 parça eşya ve iki insan fenni tebhira tabii tutulmuştur.

6. Yenmelerinde sıhhi mahsur görülmesinden dolayı 101 kilo ekmek, 628 gevrek, 10 kilo balık, 30 kilo peynir, 16 şişe gazoz imha edilmiştir. Ayrıca mahlut olduklarından şüphe edilen 22 teneke erimiş yağ tahlile gönderilmiştir. Bunlardan 16 teneke yağın karışık olduğu anlaşıldığından sahipleri mahkemeye verilerek cezalandırılmıştır.⁷⁷⁷

2.2.26.2. Süt Çocuğu Muayene ve Müşavere Evi

Belediye Başkanı Etem Menderes, 1939 Belediye Çalışma raporunda Süt Çocuğu Muayene ve Müşavere Evi ile ilgili bazı bilgilere yer vermiştir. Bu bilgiler raporda aynen şöyledir:

“Süt çocuğu muayene ve müşavere evi mütehassısı Dr. Semahat Adatepe'nin 15 Kanunu Sani 1938 tarihinde vazifesinden istifa ederek ayrılması münasebetiyle bu müessesemiz çoktan beri bir faaliyet gösterememekte idi. Sihat ve içtimai muavenet vekaletinin bu vazifeye yeniden tayin ettiği mütehassıs doktorumuz Remziye Ulutaş'ın 17 Temmuz 1939 tarihinde vazife başlamış olması müessesemizde yeni bir faaliyet devresine sokmuş bulunmaktadır. Çocuk hastalıklarının pek çoğaldığı bir mevsimde doktorun iş başına gelmesi yalnız Aydın'da değil civar köy ve kasabalarımızda da derin bir memnuniyet uyandırmıştır. 2,5 ay gibi çok kısa bir zamanda müesseseye 812 çocuk getirilmiş, bunların muayene ve tedavileri yapılmıştır.”⁷⁷⁸

⁷⁷⁶ Aydın, 4 Teşrin-i Sani 1939.

⁷⁷⁷ Aydın, 5 Teşrin-i Sani 1939.

⁷⁷⁸ Aydın, 5 Teşrin-i Sani 1939.

2.2.26.3. Toplu taşıma araçlarının temizliği

Belediye motorlu ve motorsuz toplu taşıma araçlarını dezenfekte ettirilmesi ile ilgili bir ilan yayınlamıştır. Buna göre Belediyeye kayıtlı insan taşıyan otomobil, otobüs, kamyon ve arabaların sahipleri tarafından her 15 günde bir defa Belediyeye getirilerek, sıhhat memurlarınca dezenfekte ettirilmesi zorunlu hale getirilmiştir. Bu zorunluluğa uymayan mal sahipleri ilkinde 15, ikincisinde ise 25 lira peşin para ile cezalandırılacakları ve araçlarının ise çalıştırılmayacağı belirtilmiştir. Kamu hizmetinin sağlıklı bir şekilde yürütmesi için, Belediyenin bu uyarısı ilan edildiğinden itibaren uygulanmaya başlanacaktır.⁷⁷⁹

2.2.26.4. Sıtma ile mücadele

Anadolu'da sıtma hastalığı tarihsel süreç içerisinde coğrafyanın en önemli hastalıklarından biri haline gelmiştir. Aydın'da da Menderes Nehri yatakları nedeniyle bölge bu hastalığın etkisi altında kalmıştır. Bu nedenle bölgede hastalık uzun ömürlü olmuştur.⁷⁸⁰ Hastalığın uzun süreli olmasının nedenlerinden bir diğeri de Menderes Nehri'nin menderesler oluşturarak yavaş bir şekilde akması ve çevresinde bataklıkların oluşmasını sağlamasıdır. Bölgenin yaz sıcaklığının yüksek olması da hastalığın sürekliliğinde ki diğer etmenler arasındadır. Bölgeye ilk yerleşenlerden olan Trakların Aydın'da kurduğu Tralleis şehri ova ve su yerine tepededir. Buradan anladığımız kadarıyla Tralleis'in tepeye kurulmasında sağlık koşullarının etkili olduğu görülmektedir. Hatta Evliya Çelebi 17. Yüzyılda Aydın'ı tarif ederken bölgenin havasının çok sıcak olduğunu belirterek "sivrisinekten serçesi dahi sıtma olur"⁷⁸¹ diyerek bölgede ki başlıca sorunlardan birinin sıtma olduğunu ortaya çıkarmaktadır.⁷⁸² Cumhuriyet Döneminde Aydın'da bu durum devam etmiş ve bu nedenle şehirde 1925 yılında sıtma mücadele reisliği kurulmuştur.⁷⁸³ Aynı yıl Aydın ve civarında yapılan çalışmalar sonucunda 10.000 sıtmalı tedavi edilmiştir.⁷⁸⁴ Aydın'da sıtmanın diğer bir kaynağı ise Tabakhane Deresi olmuştur. Dere şehri sıtma ile

⁷⁷⁹ Aydın, 26 Mayıs 1944.

⁷⁸⁰ Tekeli, İ. ve İlkin, S. (2004). *Türkiye'de Sıtma Mücadelesinin Tarihi*, Cumhuriyetin Harcı Köktenci Modernitenin Ekonomik Politikasının Gelişimi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, s. 124, Aydın, E. (1999). *Türkiye'de Sıtma Mücadelesi*, III. Tıp Tarihi Kongresi Bildiriler II, Ankara, s. 301-309.

⁷⁸¹ Çelebi, E. (1971). *Seyahatname*, İstanbul, s. 1109.

⁷⁸² Güneş, G. (2008). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Aydın'da Sıtma Hastalığı ve Sıtma İle Mücadele, Cumhuriyetin İlk Yıllarında Aydın'da Sıtma Hastalığı Ve Sıtma İle Mücadele, *I. Uluslararası Tıp Tarihi Kongresi 10. Ulusal Türk Tıp Tarihi Kongresi Bildiri Kitabı*, Cilt 2, Erdemir, A. D., Öncel, Ö., Küçükdağ, Y., Okka, B. ve Erer, S. (Editör) İstanbul, İstanbul Üniversitesi, s. 540.

⁷⁸³ Sadece Aydın'da olmayıp, sıtmanın yoğun olarak görüldüğü Adana ve Ankara'da da mücadele reislikleri kurulmuştur. Aydın, E. *Halk Sağlığı Yönüyle Türkiye'de Sıtma Savaşı*, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi, Ankara, 1995, s. 33, Güneş, G. (2008). *a.g.m.*, s. 542.

⁷⁸⁴ T.C. Devlet Salnamesi, 1926-1927, 1927, s. 442, Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı (1938-1939), Ankara, 1939, s.139, Güneş, G. (2008). *a.g.m.*, s. 543.

yıllarca tehdit etmiştir. Ancak Cumhuriyet ile birlikte dere ıslah edilerek buna kalıcı çözüm bulunmuştur.⁷⁸⁵

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sıtma halkın korkulu rüyası haline gelmiştir. Yıllarca süregelen mücadelede sıtma, Cumhuriyet Döneminde yıldan yıla azalma göstermiştir. Yerel yöneticilerin özverili çalışmaları ve hükümet desteği 1940'lı yılların sonuna doğru Aydın'da sıtma sorununu korkulacak düzeyden çıkarmayı başarmışlardır. Osmanlı'dan beri halkın temel sağlık sorunları arasında yer alan sıtma, Cumhuriyetin ilk 20 yılı içerisinde çözüme kavuşturulmuştur. Sıtma bazen o kadar etkili olmuş ki sadece sağlığı değil, tarımı da etkilemiştir. Şehirde sıtma ile mücadele kapsamında Aydın'da çeltik ekimi yasaklanmıştır. Bu bir genelge ile belirlenerek basın yoluyla halka duyurulmuştur.⁷⁸⁶ Sıtma her ne kadar etkili bir hastalık olsa da, yapılan mücadeleler etkisini göstermeye başlamıştır. Sıtmaya meydan verecek her türlü önlem yerel yöneticilerin gayretleriyle alınmıştır. Bu önlemler her yıl farklı aşamalarda devam etmiştir.

Belediye Daimî Encümeni 7 Ağustos 1939 tarihinde, Etem Menderes başkanlığında toplanarak şehrin sivrisinek sorununu ele almışlardır. Toplantıda sivrisinek ile ilgili mücadelenin mazot ile yapılması kararlaştırılmıştır. Sivrisineklerle ilgili mücadele için, tuvalet çukurlarına mazot dökülecek ve bunların maliyetini ev sahipleri karşılayacaktır. Her evin lağım çukurları için iki kilo mazot ve yarım kilo da siyah asit fenik bulundurulması istenilmiştir. Bu işlem Belediye zabıta memurları kontrolünde yapılacak ve bunların denetiminde kuyulara dökülecektir. Belediyenin belirttiği şekilde mazot ve siyah asit fenik bulundurmeyen ev sahipleri ise Belediye Ahkam Cezai Kanuna göre cezalandırılacakları belirtilmiştir.⁷⁸⁷

Birçok hastalıkların yayılmasına ve bulaşmasına neden olan sivrisinek ile mücadele kapsamında Belediye, 1939 yılı yaz mevsiminde uyguladığı yöntemi devam ettirmiştir. Buna göre şehirde bulunan mevcut bütün han, otel, evlerin tuvaletleri ile bulaşık çukurlarına ve gübre yığınlarına sahipleri tarafından 1940 yılı Mart'ının 1. gününden itibaren haftada iki defa olmak üzere mazot veya siyah asit fenik dökülecek ve bunu zabıta memurları ile sıhhat memurları huzurunda yapacaklardır. Bunu yapmayan iş ve ev sahipleri Belediye tarafından

---

⁷⁸⁵ Ekren, S. *Aydın Şehri 1944-1945*, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, s.28.

⁷⁸⁶ *Aydın*, 7 Şubat 1939.

⁷⁸⁷ *Aydın*, 8 Ağustos 1939.

cezalandırılacaklardır.⁷⁸⁸ Belediye sıtma ile mücadeleyi çok sıkı tutmuştur. Bu çalışmayı hem halka, hem de zabıta teşkilatına borçludur. Çünkü zabitanın ve sıhhat memurlarının kontrolü hakkında halkın, Belediyeye ihbar etmesi önemli rol oynamıştır. Belediye sivrisinekle mücadele gereği, bütün evlere ücreti karşılığında mazot dağıtmıştır. Evlerde açık tuvalet çukuru, avluda su birikintisi gibi sağlığı etkileyecek durumların Belediyeye bildirilmesi istenmiştir. Belediye bunu milli görev olarak duyurmuştur.⁷⁸⁹

Sıtma Savaşı sağlık memurları, kapı kapı dolaşarak evlere mazot alınmasını ve tekrar gelindiğinde elinde tuvalet ve bulaşık çukurlarına kendi elleriyle mazot dökeceklerini halka bildirmişlerdir. Ancak gazetede yayınlanan yazı da halkın mazot bulamadığı gündeme getirilmiştir. Bu da bir nevi Belediye ve sıtma savaşı ile uğraşan memurlara duyuru niteliğinde olmuştur. Gerçekten de halk bazı malzemelerin temininde zorluklar yaşamıştır. Belediye ise bu tür durumlarda sessiz kalmamış, halkın ihtiyaçlarını kurum olarak sağlamaya çalışmışlardır.⁷⁹⁰

2.3. Raif Aydoğdu'nun 2. Aydın Belediye Başkanlığı Dönemi

2.3.1. 1945 Belediye Başkanlığı Seçiminde Yaşanan Olay

Etem Menderes'in Belediye Başkanlığı görevinden ayrılmasından sonra seçimlere gidilmiştir. İlk önce parti aday yoklaması yapılmıştır. 12 Mart 1945 tarihinde yapılan parti yoklamasında hazır olan 22 üyeden 17'si Raif Aydoğdu'ya oy verirken, 4'ü Hüsnü Cihan'a oy vermiş ve 1 oy da Ziya Evren'e çıkmıştır. Yine aynı gün yapılan Belediye Başkanı seçiminde de 20 oy Raif Aydoğdu'ya, 1 oy Hüsnü Cihan'a ve 1 oy da Ziya Evren'e çıkmıştır. İlk başta Hüsnü Cihan'a verilen oyun kendisi tarafından verildiği tespit edilmiş, ancak Ziya Evren'e verilen oy tespit edilememiş,⁷⁹¹ yapılan incelemelerde Ziya Evren'e, Ali Rıza Özkavruk'un oy verdiği belirlenmiştir. Bu durum karşısında şaşkınlık yaşayan Aydın CHP Teşkilatı, ilgili makamlar ile yazışma gerçekleştirmişlerdir. Bu yazışmalar sonucunda, Parti adayına oy vermeyen bu iki ismin cezalandırılmasına karar verilmiştir. Parti yoklama talimatına göre, 14. madde de parti tarafından belirlenen adaya, parti üyesi olup oy vermemenin cezası 147-148. Maddelere göre cezalandırılacağı belirtilmektedir. Bu maddelere göre, Hüsnü Cihan ve Ali Rıza Özkavruk'a "*ikinci ihtar*" cezası verilmiştir.

---

⁷⁸⁸ *Aydın*, 20 Şubat 1940.

⁷⁸⁹ *Aydın*, 8 Mayıs 1945.

⁷⁹⁰ *Aydın*, 1 Temmuz 1947.

⁷⁹¹ 1945 Belediye Seçiminde Hüsnü Cihan'a ve Ziya Evren'e oy verilmesi olayı için Ek 10.

Hüsnü Cihan 152. madde gereğince itirazda bulunmuş ve açıklama yapmak zorunda kalmıştır. Yaptığı açıklamada, kendisinin belediye başkanlığı vekaleten yürüttüğünü belirterek başlamış ve bu göreve başta eski belediye başkanı Etem Menderes, Vali ve parti üyelerinin desteğiyle getirildiğini belirtmiştir. Hatta Belediye Başkanlığı güvencesi verildiğinden bahsetmiştir. Bu bahiste başkanı üyelerin seçtiğini ve toplanılmadan da ismin belirlenebileceğini ifade etmiş ve bu nedenle de toplantıdan haberinin olmadığını, yani ani olarak yapıldığını söylemiştir. Bu nedenle nefsinin kırıldığını ve arzuları yüzünden kendine oy verdiğini açıklamıştır. Bu durumun ise suç olup olmadığını bilmediğini belirtmiştir. Ziya Evren, bu durumun kendine söylendiğini, ancak uyarıları dikkate almadığını belirtmiştir. Ayrıca etrafta yaptığı konuşmalarda Hüsnü Cihan'ın, "*Partinin bu işe karışmasına lüzum yoktur. Vali beni istiyor*" demesi ve Ziya Evren'in uyarılarını dikkate almaması, yaptığı suçta iyi niyet olmadığı kanısına varılmasına yol açmıştır.⁷⁹² Bu nedenle Hüsnü Cihan'ın cezası onanmıştır. Ali Rıza Özkavruk'a gelince, parti tarafından aday gösterilmeyen birine oy vermesinden dolayı onun cezası da onanmıştır. Ancak Hüsnü Cihan'ın CHP lehine ve DP aleyhine yazılar kaleme alması ve partiye bağlılığı nedeniyle karar tekrar gözden geçirilmiştir. CHP Aydın Bölgesi Müfettişi Kocaeli Milletvekili Fazıl Şerafettin Bürge, DP kurulmadan önce ve sonrasında Hüsnü Cihan'ın görev verilmemesine rağmen partiye bağlı olması ve mücadelesini sürdürmesinden dolayı cezasının kaldırılmasını, CHP Genel Sekreterliğinden talep etmiştir. Bu talep yerinde bulunmuş ve Hüsnü Cihan'ın cezası kaldırılmıştır.⁷⁹³

2.3.2. 1945 Yılı Belediye Başkanı Seçimi

1945 yılına gelindiğinde kanun gereğince, parti il başkanlığı ile belediye başkanlığı ayrılmıştır. Bu doğrultuda Aydın Belediye Başkanı Etem Menderes Parti İl Başkanlığını tercih etmiş ve Belediye Başkanlığından istifa etmiştir. Belediye Başkanlığına geçici olarak Hüsnü Cihan tayin edilmiştir.⁷⁹⁴ 1945 Mart'ında yapılan Belediye Meclisi içerisinde gerçekleşen seçimde Aydın'ın yeni Belediye Başkanı belirlenmiştir. İlk önce Belediye üyeleri arasında toplanarak seçim için yoklama yapılmış ve bu yoklamaya Vali ve Parti İl İdare Kurulu da katılmıştır. Yoklamadan sonra Belediyeye gidilerek en yaşlı üye olan Lütfü Taşkın'ın başkanlığında, 24 üyeden 22'sinin katılımıyla meclis toplanmış ve Belediye Başkanlığına Raif Aydoğdu seçilmiştir. Seçimin ardından Raif Aydoğdu ise Valiliğe

⁷⁹² Hüsnü Cihan "*Vali Beni İstiyor*" için Ek 11.

⁷⁹³ BCA 490-1-0-0/245-973-1. Ayrıca Hüsnü Cihan'ın savunması ile ilgili belgeler için Ek 12.

⁷⁹⁴ *Aydın*, 24 Şubat 1945.

giderek ilk ziyaretini gerçekleştirmiştir.⁷⁹⁵ Aydın'ın yeni Belediye Başkanı Raif Aydoğdu, 13 Mart 1945 Salı günü işe başlamıştır. Raif Aydoğdu 1931 yılında asil olarak, 1941 yılında vekil olarak Aydın Belediye Başkanlığını yürütmüştür.⁷⁹⁶ Yine asil olarak 1945'te Belediye Meclisi oylamasıyla bu göreve tekrar getirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı tarafından 1945 Nisan ayında, Aydın Belediye Başkanı Raif Aydoğdu'nun görevi onaylanmıştır.⁷⁹⁷

2.3.3. Belediye Ekonomisi

Aydın Belediye Meclisi, 16 Nisan 1945 tarihinde toplanmış ve 1944 mali yılı bütçesi bölümleri arasında bazı aktarmalar yaparak, 1945 yılı bütçesi ile ilgili evraklar Bütçe Encümenine havale edilmiştir.⁷⁹⁸ Belediye Meclisi, 30 Nisan 1945 tarihinde toplanmış ve bazı kararlar almıştır. Buna göre 1945 mali yılı 7 aylık bütçesi 220.670 lira, Belediye Elektrik ve Su Kurumu Bütçesi de 97.200 lira olarak kabul edilmiştir. Vali bütçe görüşmelerini bizzat mecliste takip etmiştir.⁷⁹⁹

Düzenlemeler ile birlikte 1945 yılı Belediye Bütçesi, yedi aylık 222.670 lira olarak kabul edilmiştir. Bununun 26.070 lirası maaş ve ücretlere, diğer masraflara 35.447 lirası, sağlık işlerine 84.420 lirası bayındırlık ve süsleme işlerine kalan 76.733 lirası da inşaat işlerine ayrılmıştır.⁸⁰⁰ 1945 mali yılı 7 aylık Aydın Belediye Bütçesi Valilik tarafından onaylanmıştır.⁸⁰¹ Belediye Meclisi, 28 Kasım 1945 tarihinde Raif Aydoğdu başkanlığında toplanmıştır. Toplantıda 1945 Belediye Bütçesinden bölümler arasında 750 liralık aktarma yapılmış, 1946 yılı bütçesine 120 lira ücretli veterinerlik ödeneği konulmuştur. Belediye vergi ve harçlarından asker ailelerine yardım karşılığı alınan %50 zammın 1946 yılında %40 olarak alınması, mezbahada oğlak etinin her kilosundan alınan mezbaha rüsumunun 5 kuruşa indirilmesi, diğer etlerden de mevcut resimden devam edilmesi uygun görülmüştür. Daha sonra gider bütçesinin görüşmeleri yapılmış, 1946 yılı Belediye Bütçesi gelir ve gider 271.337 lira ve Belediyeye bağlı Su ve Elektrik Kurumu bütçesi ise 163.046,98 kuruş olarak kabul edilmiştir.⁸⁰²

---

⁷⁹⁵ *Aydın*, 13 Mart 1945.

⁷⁹⁶ *Aydın*, 15 Mart 1945.

⁷⁹⁷ BCA 30-11-1-0/174-9-9, *Aydın*, 26 Nisan 1945.

⁷⁹⁸ *Aydın*, 17 Nisan 1945.

⁷⁹⁹ *Aydın*, 1 Mayıs 1945.

⁸⁰⁰ *Aydın*, 15 Mayıs 1945.

⁸⁰¹ *Aydın*, 2 Haziran 1945.

⁸⁰² *Aydın*, 1 Aralık 1945.

Belediye Bütçesinin dışında Belediye Başkanı Raif Aydoğdu, Ankara'ya giderek 30.000 lira borç için İller Bankasına başvurmuştur. Girişimler sonucunda borçlanma aynı banka tarafından onaylanmış ve Belediyeye bildirilmiştir. Bu borçlanmanın Belediye Meclisi tarafından onaylanması gerekmiştir. Bu nedenle 24 Nisan 1946 tarihinde, Belediye Meclisi toplanarak borçlanmayı kabul edeceği belirtilmişse de, borçlanmanın kabulü ile ilgili bir yazıya ulaşılammıştır.⁸⁰³

2.3.4. Elektrik İşleri

Raif Aydoğdu Döneminde, önceli zamanında yaşanan olaylardan çok farklı bir durum yaşanmamıştır. Elektrik işleri, Aydın Belediye Başkanı değışse de aynı seyirde devam etmiştir. Aydın Gazetesi'nde Belediye Başkanından elektrik işleri konusunda bir rica yayınlanmıştır. Bu yazıya göre baharın gelmesiyle birlikte, günlerin uzayıp gecelerin kısaldığı belirtilmiş ve bu nedenle elektriğin 1944 yılında olduğu gibi, 1945 yazında da gece yarısından 1 saat sonraya kadar uzatılmasını ve sabahların ise haber bülteninden önce verilmesini istemişlerdir. Ayrıca pazar günleri öğle üzeri 2 saat verilen elektriğin, öğlenden akşama kadar kesintisiz verilmesini talep etmişlerdir.⁸⁰⁴ Genel istek üzerine Belediye Başkanı yapılan isteği dikkate alarak, sabahları halkın radyodan haberler takip edebilmesi için şehir elektriklerinin 07.45'de verilmesi ve yaz nedeniyle gecelerin kısılmasından dolayı gece yarısından sonra 1'e kadar elektriğin uzatılmasını kabul etmiş ve uygulanmaya geçilmiştir.⁸⁰⁵

Aydın Belediye Meclisi Raif Aydoğdu başkanlığında toplanarak, elektrik idaresinde değışime gidilmiştir. Yapılan değışiklikte elektrik su ve nakliyat işleri birleştirilerek bir yüksek makine veya elektrik mühendisinin idaresinde bağımsız bir hale getirilmesine karar verilmiştir. Böylece Elektrik ve Su Kurumu, Aydın Belediyesinden ayrı bir kurum haline gelmiştir. Ancak kurum her ne kadar Belediyeden ayrı bir kuruluş gibi gözükse de, çalışmalarını Belediye ile birlikte yürütmüştür.⁸⁰⁶ Bunun en güzel örneği elektrik ile ilgili çalışmalarda kurumdan ziyade Belediyenin adı geçmiştir. Aydın Belediyesi, halkı şehirde yaşanan elektrik kesintilerine karşı uyarılarda bulunarak, önlem almalarını istemiştir. Şehirde ara ara elektrik kesintileri yaşanmıştır. Bazen hatlarda yaşanan sorunlar, bazen

⁸⁰³ *Aydın*, 18 Nisan 1946, *Aydın*, 20 Nisan 1946.

⁸⁰⁴ *Aydın*, 22 Mart 1945.

⁸⁰⁵ *Aydın*, 10 Nisan 1945.

⁸⁰⁶ *Aydın*, 25 Eylül 1945.

elektrik fabrikasında oluşan arızalar, bazen kömür eksikliği, bazen de teknik çalışmalar nedeniyle Aydın'a elektrik verilememiştir.⁸⁰⁷

Tabi hep olumsuz gelişmeler yaşanmamıştır. Belediye, 1946 yılından itibaren Aydın'a 24 saat boyunca elektrik vermeyi kararlaştırmıştır. Belediye bu tarihi erkene çekerek, 1 Aralık 1945 tarihinden itibaren bu kararı uygulamaya başlamıştır. Belediye 4 gün içerisinde yapılan uygulamada olumlu sonuçlar almıştır. Yapılan bu uygulamayla birlikte Türkiye'de, 24 saat boyunca elektrik veren 8-10 şehirden birisi de bu sayede Aydın olmuştur.⁸⁰⁸ Ayrıca Belediye bütün Aydın sokaklarının aydınlatılabilmesi ve 1 yıllık lamba ihtiyacını karşılayabilmek için harekete geçmiştir.⁸⁰⁹ Ancak şu belirtilmelidir ki, Aydın'da 24 saat elektrik verilmesi işi uzun soluklu olmamıştır.

2.3.5. Su İşleri

Raif Aydoğdu, Belediye Başkanlığı döneminde şehirde su saati kullanımında radikal kararlar almış ve saat kullanımını yaygınlaştırmaya çalışmıştır. Kısmen başarılı olduğu söylenebilir. Ancak Belediye Başkanlığı döneminde sipariş verilen saatler, kendi dönemine yetişmemiştir. Su saatlerinde ki ısrar ise israftan kaynaklanmaktadır. Belediye su sarfiyatının önüne geçebilmek için abonelere su saati konması için çalışmalara başlamıştır. Bazı abonelerin saati olmasına rağmen, diğer abonelerin çoğunun saat kullanmadığı göze çarpmıştır. Abonelerin saat kullanımına başlaması ile birlikte, Belediye sudan ve gelirinden zarar etmemesi, kâr elde etmesi amaçlanmıştır.⁸¹⁰

Bilindiği üzere Aydın'a birçok zorlu aşamadan geçerek getirilen su filtre cihazları, uzman olmadığından dolayı montajı yapılamamıştır. Bu durum ile ilgili Aydın Gazetesi'nde bir açıklama yazısı yazılmıştır. Bu yazıda halkın yağmurlu havalarda bulanık su içtiğini ve getirilen filtrenin neden yerine montajının yapılmadığı gibi sorular yer almış, bu durumun halkın huzursuzluğuna yol açtığı ifade edilmiştir. Bu nedenle gazete bir açıklama yazısı yazmak mecburiyetinde kalmıştır. Yazıda filtrenin geliş hikayesi anlatılmış ve bin bir güçlkle Aydın'a getirilen su filtresinin eksik parçalarla geldiği bildirilmiştir. Bu nedenle eksiklerin giderilmesi için bir süre beklenilmiştir. Ayrıca hükümetin Almanya'ya savaş ilan etmesi nedeniyle, Hoftif Şirketi işlerini tasfiye ederek Aydın'dan ayrılmıştır. Şirketin bu tutumundan dolayı filtre işi Belediyeye kalmıştır. Belediyede eksik malzemeleri aramaya

⁸⁰⁷ *Aydın*, 18 Eylül 1945, *Doğan*, 31 Ocak 1946, *Doğan*, 12 Şubat 1946.

⁸⁰⁸ *Aydın*, 6 Aralık 1945.

⁸⁰⁹ *Doğan*, 31 Ocak 1946.

⁸¹⁰ *Aydın*, 18 Ağustos 1945.

başlamış ve kendi elemanlarıyla çalışmaları yürütmüştür. Vali'de bu iş ile ilgilenmiş, filtrenin çalışır vaziyete getirilmesi için direktifler vermiştir.⁸¹¹

2.3.5.1. Su sıkıntısı

Raif Aydoğdu'nun Belediye Başkanlığı döneminde, önceki yıllara ait su işleri ile ilgili sıkıntılar devam etmiştir. Şehirde yaşanan su sıkıntısı Aydoğdu Döneminde de, Belediyeyi meşgul eden ana konulardan birisi olmuştur. Yaşanan bu sıkıntılar önceli Etem Menderes Döneminde olduğu gibi halledilmeye çalışılmıştır. Su bendlerinde düzenlemeler, şehir su tesisatında incelemeler, nöbetleşe su dağıtımını önceki dönemlere ait benzer çalışmalardır.

Yeni su tesisatı ile birlikte, Aydın'da su harcamalarının fazla olduğu görülmüş ve şehirde su sorunu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle de şehre nöbetleşe su vermeye başlanılmıştır. Ayrıca su tesisatının bendinde bir tamirat yapıldığından şehre su verme de kısıtlamalara gidilmiştir. Suyun azalması üzerine Belediye, ufak çaplı bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmaya göre suyu fazla harcayan yerler Sanat Okulu, garnizon, hastane, cezaevi gibi kamu kurumlarıdır. Bu kurumlara saat fark etmeksizin su verilmesinden dolayı, suyu fazla kullanmışlar ve bu nedenle şehir susuz kalmıştır. Bundan dolayı kurumlar ile iletişime bulunularak, fazla su harcamalarının önüne geçilmek istenilmiştir. Belediye tarafından su yollarında yeni tedbirler aldığından şehre gelen su tesisatında geçici kısıtlamalar yapılmıştır. Buna göre akşam saat 19.00'dan 05.00'a kadar Hasan Efendi, Mesudiye, Meşrutiyet, saat 10.00'dan 13.00'a kadar Cumhuriyet, Kurtuluş, Güzelhisar saat 13.30'dan 18.00'a kadar Zafer, Cuma ve Orta mahallelerin sularının kesileceği halka duyurulmuştur.⁸¹²

Aydın'a bol su gelmesi için, su bendinde gerekli incelemeler ve tamirler uzmanlarca sürdürülmüştür. Belediye Başkanı da bu çalışmaları yakından izlemiştir. Aydın Belediyesi gazetede ilan yoluyla, halka eski su yolları ile şehre gelen suyun kullanılmamasını önermiştir. Bunun temel sebebi olarakda suyun açıktan gelerek her türlü pisliğin suya karıştığını, hayvanların su içtiğini, çamaşır yıkandığını ve inşaatlarda kullanıldığını bildirerek, içme suyu olarak kullanılmasının uygun olmadığını duyurmuştur.⁸¹³ Şehrin bazı kısımlarında boru yetersizliği nedeniyle yeni su şebekesi şehrin tamamına

⁸¹¹ *Aydın*, 13 Haziran 1946.

⁸¹² *Aydın*, 26 Mayıs 1945, *Aydın*, 29 Mayıs 1945.

⁸¹³ *Aydın*, 31 Temmuz 1945.

ulaştırılamamıştır. Belediye, boru tedarik edilince şehrin her tarafına suyun ulaştırılacağını duyurmuştur. Belediye, şehir halkının geçici olarak çeşmelerden ya da komşulardan su alınmasını önermiştir.⁸¹⁴ Ayrıca Belediye ilerleyen zamanlarda şehrin çeşitli semtlerinde, 5 ayda 12 tane çeşme yaptırmıştır. Evlerine henüz su alamayan halk, temiz su ihtiyacını buralardan sağlamaya çalışmıştır.⁸¹⁵

Şehre gelen suyun başındaki bentte suyun tazyikinin az olması nedeniyle şehrin su ihtiyacını karşılamamıştır. Etem Menderes döneminde, Belediye teknik amirine yaptırılan incelemeler sonucu, su miktarının çoğaltılabileceği sonucuna varılmıştır. Bunun için su mühendisi Hamit Bey tarafından ayrıca yapılan etütlerde de aynı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçla birlikte, Belediye çalışmalara başlamış, boruların bir kısmı inşaat yerine nakledilmiş ve tahmini 5-10 gün içerisinde suyun artacağı düşünülmüştür. Ancak tahminler ve düşünceler suyun artışına bir faydası olmamıştır. Su kıtlığı süregelmiştir.⁸¹⁶

2.3.6. Sağlık İşleri

1945 yılında yayın hayatına başlayan Doğan Gazetesi'nde Belediye ile ilgili istekler-şikayetler isimli-isimsiz yayınlanmıştır. Bunlardan bazılarında Belediyede, aynı şekilde cevap vermiştir. Fakat Belediye şikayetler ile ilgili özellikle adres belirtilmesini istemiştir. Adres ve isim istemesindeki neden ise, daha hızlı bir şekilde hizmet götürebilmek içindir. Gazetenin 1946 Ocak ayında çıkan “Sağlığımız” ve “Teşekkür” yazısında Belediye bir soruşturma yapmış ve bunun üzerine yazıları cevaplamıştır. Sağlığımız yazısına konu olan kahve ve gazinolardaki kalabalık durum, Belediye Sağlık ve Fen Heyetlerinde memur görevlendirilerek incelenmiş ve tedbirlerin alınması istenmiştir. Sonuç olarak sağlık koşulları açısından kalabalık yerlerin durumu pek uygun görülmemiştir. Belediye bunun ile ilgili genel çalışmalarını sürdürmüştür.⁸¹⁷

2.3.7. İmar Çalışmaları

Raif Aydoğdu Dönemi kısa vadeli olduğu için, uzun soluklu bir çalışma söz konusu olmamıştır. Öncelinden kalan imar projelerini yürütmüştür. Valinin girişimiyle genel ve Aydın şehir kurumlarının yardımlarıyla, Aydın'da yapılması kararlaştırılan Belediye Gazinosunun temeli 20 Temmuz 1945 Perşembe günü atılmıştır. Törene Vali, Parti Bölge

---

⁸¹⁴ *Aydın*, 11 Ağustos 1945.

⁸¹⁵ *Aydın*, 6 Aralık 1945.

⁸¹⁶ *Aydın*, 18 Ağustos 1945.

⁸¹⁷ *Doğan*, 31 Ocak 1946.

Müfettişi, komutanlar, cumhuriyet savcısı, Belediye Başkanı, Parti Başkanı, Halkevi Başkanı, daire müdürleri, doktorlar, bankacılar ve halk katılmıştır. Belediye Başkanı Raif Aydoğdu'nun konuşmasından sonra kurban kesilmiş, ardından Vali temele ilk harcı koymuştur. Gazino 160.000 liraya mal edilecek, ilk 48.000 liraya temel ve zemin kat betonarme yapılacaktır. İhaleye göre 100 iş gününde bitecektir.⁸¹⁸

Belediye Meclisi 21 Eylül 1945 tarihinde toplanmış ve şehrin imarı ile alakalı kararlar almıştır. Buna göre mezbahanın düzenlenmesi ve genişletilmesi, pazar yeri, mezarlık inşaatı için İller Bankasından 300.000 liralık borçlanmaya gidilmesine karar verilmiştir.⁸¹⁹ Şehir Parkının mevcut durumu halkı ve Belediyeyi memnun etmemiştir. Bu nedenle Belediye parkta düzenlemeye tekrar başlamıştır. Bu düzeltme de eski plan uygulanmamıştır.⁸²⁰

Belediye Başkanı Raif Aydoğdu'nun izinli olduğu bir dönemde Hulusi Eralp tarafından mezarlıklar üzerine Hak Gazetesi'nde bir yazı yayınlanmış ve Belediye Başkanı hedef alınmıştır. Bu yazıyı izni bittikten sonra geç öğrenen Aydoğdu, Aydın Gazetesi üzerinden cevap vermiştir. Aydoğdu, sosyal olayların vatandaşların dertleri ile alakalı olduğunu, mezarlıkların durumunun ise tek sorumlusunun Belediye değil, aynı zamanda Hulusi Eralp'inde sorumlu olduğunu belirtmiştir. Gazetede yazıyı yayınlamadan önce konu ile ilgili kendisine danışmasının daha faydalı olacağını söylemiştir.⁸²¹ Raif Aydoğdu mezarlık, elektrik, su, yoksul yurtları, parklar, sanatoryumlar, sıhhi, bedi ve sosyal birçok ihtiyacı Belediyenin karşıladığını, bunun bir ülkü olduğunu belirtmiştir. Bu ilkenin ülkedeki bütün Belediyelerde geçerli olduğunu açıklamıştır. Ayrıca bu işlerin parayla ve vatandaş görgüsüyle olduğunu dile getirmiştir. Çünkü bir halk Aydın'ın bulaşık sularını yasak olmasına rağmen sokağa akıtmak da ısrar ederse, Belediyede buna ceza verir ve bu cezalar Belediyenin kendi menfaatine değil kanun ve nizamlar doğrultusunda kesildiğini ifade etmiştir. Bu tür yasakları bir Aydın vatandaşı ihlal etmesi sonucunda cezasını bağlı olduğu kurumlarında çektiğini belirtmiştir. Kanun ve kuralların sosyal kurumlar için yapıldığını, toplumlara ait eksikliklerin sorumlusu toplumlar, kişilere ait hareketlerden doğan olayların sorumlusu da kişilerdir. Eleştirinin iyi niyetle yapılırsa faydalı olacağını, ancak eleştiri ve sergilemenin de bir sınırı olduğu vurgulanmıştır. Belediyenin mezarlıkları 50 işçi ile

⁸¹⁸ Ayrıntı ve Belediye Başkanı Raif Aydoğdu'nun konuşması için Bkz. *Aydın*, 21 Temmuz 1945.

⁸¹⁹ *Aydın*, 18 Eylül 1945, *Aydın*, 22 Eylül 1945.

⁸²⁰ *Aydın*, 6 Aralık 1945.

⁸²¹Bkz. Raif Aydoğdu "...Kalkın Ey Ehli Vatan" diye feryadı basmadan önce, Belediyeye kadar zahmet ederek benden izahat isteselerdi kendilerini herhalde aydınlattırdım" demiştir. *Doğan*, 29 Ocak 1946.

temizlettiğini belirtmiştir. Ancak geceleri mezarlığa çingenelerin hayvanları soktuğunu açıklayarak bunlara ceza verildiği, isimlerinin Aydın Gazetesi'nde yer alan "Belediye Cezaları" adlı başlıkta isimlerinin yazıldığını, yani basına yansıdığı üzerinde durmuştur. Mezarlığın çevresinin ise duvarla kaplı olduğunu belirtmiştir. Ama buna rağmen mezarlık zarar görmüştür. Yeni mezarlığın kamulaştırma işleri nedeniyle geciktiğini belirterek, henüz 1 ay önce arazi sahiplerine paraların ödendiğini açıklamıştır. Gecikme sebebi olarak da kamulaştırma işinin mahkemeye intikâl etmesinden kaynaklandığını ifade etmiştir. Mezarlığın planlarının yapıldığını bu planlarında yapılma aşamasında diğer mezarlıklarının da göz önüne alındığını ve bu işi başarmak için Belediye Kurulu borçlanmaya gittiğini ve bunun için de yakın bir zamanda Ankara'ya gideceğini belirtmiştir. Son olarak, şehir kulübü yapılacak yerde yapılan kazılarda çıkan kemiklerin toplanarak mezarlığa defnedildiğini belirtmiştir. Belediye Başkanı Raif Aydoğdu, Hulusi Eralp'in yazısının bir eleştiri yazısından ziyade, tahrik ve saldırı yazısı olduğu kanısındadır.⁸²² Belediye Başkanı Raif Aydoğdu dediği gibi, hal, pazar yeri, mezarlık inşaatının sağlanabilmesi için Belediyeler Bankasından 300.000 lira borç almak için 1946 Şubat'ının ortasında Ankara'ya gitmiştir.⁸²³ Raif Aydoğdu'nun bu girişimleri başarılı sonuçlanmıştır. Mart 1946 sonlarına doğru İller Bankası tarafından 300.000 liralık para onaylanmıştır.⁸²⁴

Vali, Belediye binasına giderek Raif Aydoğdu ve diğer ilgili kişiler ile toplanarak yüzme havuzu ve Kültür Park işleri ile ilgili bir toplantı yapmıştır.⁸²⁵ Ardından Kültür Parkın toprak tesviyesine başlanılmıştır.⁸²⁶ 18 Şubat 1946 tarihinde Pınarbaşı'nda yapımı süren Kültürpark toprak tesviyesinin sonuna gelinmiş, havuzlar oluşmaya başladığı belirtilmiştir. Toprak tesviyesinden sonra temel çalışmalarının başlayacağı duyurulmuştur.⁸²⁷ Ayrıca gazetede yine Belediye ile ilgili bir şikâyet yayınlanmıştır. Şikâyette şehrin işlek caddelerinde ve sokaklarında trafik levhalarının eskimesinden dolayı bunların yenilenmesi istenmiştir. Eskiyen trafik tabelalarının şehirde kötü bir görüntüye yol açtığını belirtmiştir.⁸²⁸ Trafik tabelaları ile ilgili bir çalışmanın yapılıp yapılmadığı tespit edilememiştir. İnşaatı devam eden Kültür Parkın yolu asfalt ya da beton yapılması uygun

---

⁸²² Doğan, 29 Ocak 1946.

⁸²³ Doğan, 14 Şubat 1946.

⁸²⁴ Aydın, 21 Mart 1946.

⁸²⁵ Doğan, 5 Şubat 1946.

⁸²⁶ Doğan, 7 Şubat 1946.

⁸²⁷ Doğan, 19 Şubat 1946.

⁸²⁸ Doğan, 7 Şubat 1946.

görülmüştür. Belediye mühendisleri yolun proje ve keşfini hazırlamıştır. Asfalt yapılamazsa beton yapılacağı bildirilmiştir.⁸²⁹

2.4. Orhan Çiftçi Dönemi⁸³⁰

2.4.1. 1946 Belediye Seçimleri

Türkiye 1945 yılına kadar tek partili bir sistemle yönetilmiştir. Bu durumdan pek memnun olmayan CHP Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı İnönü, muhalif bir partinin mecliste olmasından yana bir tavır izlemiştir. Bu konu ile ilgili düşüncelerini 1939 yılı Mart ayında İstanbul Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada belirtmiş, aynı yıl CHP 5. Kurultayında muhalefet görevi yürütecek olan 30 kişilik müstakil grup kurma girişimi ile sürdürmüş ve 1 Kasım 1945 tarihinde TBMM'de yaptığı konuşmasında; tek eksiğin hükümet partisi karşısında bir partinin olmadığını belirtmiş ve 1947'de yapılacak seçimlerin tek dereceli ve gizli olacağını açıklamıştır. Burada görüldüğü üzere İnönü CHP'si çoğulcu demokrasiyi kurmakta gayretli olduğu görülmektedir.⁸³¹ Ülkemiz 1945 yılından itibaren Nuri Demirağ'ın kurduğu Millî Kalkınma Partisi ile birlikte tekrar çok partili hayata geçmiştir. Ancak asıl büyük gelişme CHP'li muhalifler tarafından 1946 yılında kurulan Demokrat Parti ile yaşanmıştır. Halk tarafından da büyük destek gören bu parti, CHP'ye karşı asıl muhalefeti oluşturmuştur. CHP'ye karşı olan kesimlerin bir anda odak noktası olan DP kısa sürede geniş kitlelere ulaşarak sert bir muhalefet başlatmıştır. Ancak 1950'ye kadar bu söylemler kontrollü gerçekleşmiş, çünkü TCF ve SCF'nin düştüğü duruma düşmek istememişlerdir. Bu süreci Celal Bayar çok iyi yönetmiştir.⁸³²

⁸²⁹ Aydın, 23 Mart 1946.

⁸³⁰ Orhan Çiftçi 1914 tarihinde Aydın'da doğmuştur. Babası Aydın'ın zengin çiftçilerinden Cemal Bey olup, annesi ise Torbalı'da Hasan Paşa'nın kızı Makbule hanımdır. Orhan Çiftçi eğitim hayatına Aydın Cumhuriyet İlkokulunda başlamış ve yine Aydın Orta Mektepte sürdürmüştür. Liseyi ise İzmir Amerikan Kolejinde tamamlamıştır. Orhan Çiftçi aynı zamanda Kazım Karabekir ile akrabadır. Orhan Çiftçi'nin üvey ablası İclal Hanım, Kazım Karabekir'in eşidir. Bu nedenle Kazım Karabekir Aydın'ın damadı olmuştur. Orhan Çiftçi lise eğitiminin ardından Aydın'a dönmüş ve zeytin ile zeytinyağı ticaretine başlamıştır. Daha sonra akaryakıt istasyon işletmeciliği yapmış ve baba mesleği olan çiftçiliği de sürdürmüştür. Bu süreç içerisinde Orhan Çiftçi Melahat Hanım ile evlenmiştir. Bu evlilikten Ajlan, Güzen ve Cemal adlarında üç çocukları olmuştur. Turhan, A. (2014). *Güzelhisar-ı Aydın'dan İki Mahalle Hasanefendi ve Ramazanpaşa*, Doğu Kitabevi, İstanbul, s.124-126.

⁸³¹ Turan, A. E. (2008). *a.g.e.*, s.79, Babaoğlu, R. (2017). İngiliz Belgelerinde Türkiye'nin Demokrasiye Geçiş Yılları: Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve 1946 Seçimleri, *Sürt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 10 s. 377, İnan, S. (Ocak 2004). Muhalefetin İstemediği İlk Erken Seçim: 1946 Belediye Seçimleri, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 13, Sayı 1, s.53.

⁸³² Nergiz, A. (2017). *Türk Siyasal Hayatında Celâl Bayar'ın Söylemsel Açından Rolü ve Etkisi (1946-1960)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 115, Yücer, R. (2016). *Cumhuriyet Gazetesi'nin Bakışıyla Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Dönüm Noktası: 14 Mayıs 1950*

1930 Belediye Kanunu'na göre belediye seçimleri Eylül ayında yapılmaktaydı. Eylül'de başlayan seçimler Ekim'e kadar sürdüğü de olmuştur. Ancak 1946'da çok partili bir dönemde seçimler Mayıs'a alınmıştır. Bu tasarı meclise geldiği gün kabul edilmiştir.⁸³³ 1946 Belediye Seçimlerinden kısa bir süre önce ise Celal Bayar'ın basına yansıyan görüşleri de dikkat çekmektedir. Tasvir Gazetesi sahibi Ziyad Ebüzziya, Celal Bayar ile Nisan 1946 tarihinde bir görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmede konu seçimlere gelmiştir. Celal Bayar seçimler ile ilgili “*Seçimler önümüzdeki seneden evvel de yapılacak olsa, (seçimlerin tek dereceli sistemle yapılması, resmi makamların müdahalesi olmaması...)* yerine gelmiş ise derhal iştirak edebilecek vaziyetteyiz” açıklaması CHP tarafından hem yerel hem de genel seçimlerin öne alınmasına neden olmuştur. Celal Bayar'ın bu sözü DP için sorun yaratmış ve kendi ile çelişir bir duruma gelerek 1946 Belediye Seçimlerine girmemişlerdir.⁸³⁴

Çok partili bir dönemde gerçekleşecek olan yerel seçimlerde bazı yenilikler yaşanmıştır. Bu yeniliklere göre seçimler bir günde bitirilecektir. Pazar günü yapılacak olan seçimlerde gizli oylama yapılacak ve bir defaya mahsus Mayıs ayında yapılacaktır. Bu ani seçim kararı DP tarafından tepki ile karşılanmış ve 8 Mayıs 1946 tarihinde Celal Bayar bir bildiri yayınlarak seçimlere girmeyeceklerini kamuoyu ile paylaşmıştır. Gerekçe olarak ise iktidarın bir muhalefet oluşumuna izin vermemesi ve anti demokratik kanunların mevcut olması gösterilmiştir. DP'nin dışında MKP'de seçimlere katılmamıştır. MKP'nin gerekçesi ise hükümetin taraf olması olarak ifade edilmiştir. Bu nedenle çok partili dönemde ki bu yerel seçim tek partili bir seçim olarak gerçekleşmiştir. Seçime katılım oranı bazı illerde düşük olmuştur.⁸³⁵ Katılımın düşük olması nedeniyle CHP, DP ve MKP'yi seçimlere fesat sokma ile suçlamıştır. Muhalefet ise seçimleri hileli olarak yaymıştır. Bu süreçte Nihat Erim, çok partili hayata bir süre daha ara verilmeli görüşünü savunmuştur. Hatta DP, “*Belediye Seçimlerinde Müdahale, Tazyik ve Yolsuzluklara Ait Vesikalar*” adında bir broşür bastırarak protesto amaçlı dağıtmıştır. Gündemi yoğun bir şekilde meşgul eden hileli seçim olayı iktidar tarafından onaylanmamış ve tekrar bir seçime gidilmemiştir. 1930 yılından sonra yapılan bu çok partili belediye seçimleri de olaylı geçmiştir.⁸³⁶

Seçimleri, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.17, Çelebi, O. (2015). *Türkiye'de Demokrasinin Sancılı Doğumu:1946*, Turkish Studies, Cilt:10/1, s.253-258.

⁸³³ Turan, A. E. (2008). *a.g.e.*, s.79.

⁸³⁴ Nergiz, A. (2017). *a.g.t.*, s.116-117, Çelebi, O. (2015). *a.g.m.*, s.256.

⁸³⁵ İstanbul %49, İzmir %22, Adana %45, Manisa %30 ve Balıkesir %25, Turan, A. E. (2008). *a.g.e.*, s.80.

⁸³⁶ Turan, A. E. (2008). *a.g.e.*, s.80-81.

2.4.1.1. 1946 Aydın Belediye seçimleri

Aydın'da 1930 Belediye Seçimlerinden sonra ilk defa yine çok partili bir dönemde seçim yaşanmıştır. Ancak Aydın Belediye Seçimlerine sadece CHP katılmıştır. Çok partili yaşama geçiş ile birlikte normalde belediye seçimlerinin 1946 Ekim'inde yapılması gerekirken, seçimler erkene çekilmiş ve 1 Mayıs'ta belediye meclisleri feshedilerek seçim hazırlıklarına başlanılacak, böylece TBMM'ne sunulan tasarıda 50 günlük seçim süresi 30 güne indirilecektir. Bu nedenle Türkiye'nin her yerinde 30 Mayıs 1946 tarihinde bir gün içerisinde belediye meclis seçimi yapılacaktır. Bu sayede yeni belediye meclislerinin, 1946 Haziran'ın ilk haftası toplanması hedeflenmiştir.⁸³⁷ Bu seçim erkene çekilerek muhalefet partisinin hazırlanamamasına yol açmıştır. Bir nevi baskın seçim olmuştur.

---

⁸³⁷ *Aydın*, 30 Nisan 1946, Durna, H. (2014). *a.g.t.*, s.162.

Tablo 2.17. CHP Belediye Meclisi Adayları

Aday İsimleri	Mesleği
1. Raif Aydoğdu	Belediye Başkanı
2. Orhan Çiftçi	Çiftçi
3. Eyüp Şahin	Fabrikacı
4. Dr. Hulusi Eralp	Serbest Doktor
5.	Tüccar
6. Hasan Sabuncuoğlu	Tüccar
7. Ahmet Emin Arkayın	Hava Kurumu Bölge Direktörü
8. Vehbi Aydınler	Müteahhit
9. İhsan Uzman	Avukat
10. Hüsnü Cihan	Çiftçi
11. Rıfat Kodik	Manifaturacı
12. İrfan Saylam	Fen Müdürü
13. Ali Rıza Özkavruk	Tuhafiyeci
14. Kazım Aydınel	Kırtarsiyeci
15. Ziya Evren	Eczacı
16. Osman Nuri Akçasu	Avukat
17. Dr. Nuri Erkan	Operatör
18. Hilmi Yazıcıoğlu	Manifaturacı
19. Hikmet Şölen	Emekli Öğretmen
20. Mehmet Ali Şahin	-
21. Kadri Heplevant	Tüccar
22. Veli Yağmuroğlu	Manifaturacı
23. Nail Ergun	Çiftçi
24. Ali Tüzer	Tüccar
25. Hamdi Tuzcuoğlu	Lokantacı
26. Vahit Tekemen	Tüccar
27. Şükrü Saray	Bakkal
28. Kemal İğneci	Manifaturacı
29. İbrahim Akgün	Pulcu
30. Cemal Şensoy	Çiftçi
31. Dr. Nafiz Yazgan	Serbest Doktor
32. Hakkı Darcan	Sinemacı
33. Fazıl Köprülü	Çiftçi
34. Mustafa Talat Çetin	Diş Hekimi
35. İsmail Hakkı Şilit	Bakkal
36. Hasan Çetinbaş	Bakkal
37. Mehmet Ali Denker	Müteahhit
38. Rağıp Ege	Arabacı
39. Mahmut Girgin	Elbiseçi
40. Hamit Altıparmak	Bakkal
41. İkbal Germen	Ev Hanımı
42. Lütfi Taşkın	Keresteci
43. Avni Ertaş	Tuhafiyeci
44. Halit Tezer	Fotoğrafçı
45. Fuat Erlaçın	Çiftçi
46. Abdullah Eğilmez	Zeytin Ağacı
47. Hikmet Aygen	Diş Hekimi
48. İhsan Taş	Tüccar

Bu listede ki CHP adaylarının 19'u eski Belediye Meclisi asil ve yedek üyelerinden oluşurken, 29'u ise yenidir.⁸³⁸

Yeni seçimler doğrultusunda Aydın Belediye Meclisi 3 Mayıs 1946 tarihinde toplanmış ve belediye seçimleri için şehri 23 bölgeye ayırmıştır. Bu bölgelerin başkanları kura ile Belediye üyeleri arasından ve beşer kişilik seçim heyetleri de mahalle halkından seçilmiştir.⁸³⁹ Aydın Belediye Seçim Kurulu Başkanlığından yapılan açıklama da, oy verme hakkı olanların defterlerinin 6 Mayıs 1946 itibariyle Belediye ve hükümet kapılarına asıldığını duyurmuştur. Bu seçim defterlerinin 11 Mayıs 1946 Cumartesi günü akşam 18.00'a kadar, 6 gün boyunca asılı kalacağı bildirilmiştir. Buna göre 6 gün içerisinde seçmenlerin adlarının eksik ya da yanlış yazılması ve hiç yazılmamış olduğuna dair itirazların 11 Mayıs 1946 Cumartesi günü saat 18.00'a kadar Belediye Dairesinde bulunan Seçim Kuruluna yapılması istenilmiştir. Seçim defterleri askıdan alındıktan sonra itirazların kabul edilmeyeceği duyurulmuştur. Belediye seçiminde oy sandıklarının kurulacağı yerler de belirlenmiştir. Buna göre Orta Mahalle oy sandığı Orta Mahalle Okulunda, Cuma Mahallesi Akmescit Caminde, Zafer Mahallesi Dükkan Önü Caminde, Güzelhisar Mahallesi Tabaklı Caminde, Kurtuluş Mahallesi Kozdibi Caminde, Cumhuriyet Mahallesi Spor Sahası Lokalinde, Hasan Efendi Mahallesi Cumhuriyet Okulunda, Ramazan Paşa Mahallesi Belediye İtfaiye Dairesinde, Veysi Paşa Mahallesi Veysi Paşa Caminde, Köprülü Mahallesi Eski Yeni Caminde, Mesudiye Mahallesi Halide Hatun Okulunda, Meşrutiyet Mahallesi Mesudiye mahallesi Caminde, Kemer Mahallesi Kemer mahallesi Caminde oy kullanacaktır. Aydın Belediye Seçimlerinin 26 Mayıs 1946 tarihinde yapılacağı duyurulmuştur. 1946 yılı Belediye Seçimlerinde Aydın'da 8896 seçmen ve 1058 seçilme hakkına sahip vatandaş bulunmaktadır.⁸⁴⁰ Aydın Belediye Seçimlerinde oylamanın belirtilen tarihte sabah 08.00'dan itibaren başlayacağını ve akşam 19.00'da sona ereceği duyurulmuştur.⁸⁴¹ Seçim listeleri askıdan indirilmiştir. Buna göre 70 seçmen itiraz etmiş ve komisyon tarafından incelendikten sonra itirazlar kabul edilerek defterlere yazılmışlardır.⁸⁴²

1946 Aydın Belediye Seçimleri olaysız sonuçlanmıştır. Aydın'da 1946 Belediye Seçimine %64 katılım olmuştur. Aydın'da 13 belediyeyi de CHP kazanmıştır. Aydın

---

⁸³⁸ *Aydın*, 25 Mayıs 1946.

⁸³⁹ *Aydın*, 4 Mayıs 1946.

⁸⁴⁰ *Aydın*, 7 Mayıs 1946.

⁸⁴¹ *Aydın*, 9 Mayıs 1946.

⁸⁴² *Aydın*, 16 Mayıs 1946.

Belediye seçimlerine Demokrat Parti katılmamıştır.⁸⁴³ Aydın merkezde belediye seçimlerine katılım ise %53 olmuştur. Seçmen sayısı 8987 iken seçime katılanların sayısı ise 4775'dir.⁸⁴⁴ Bu seçimler sonucunda Aydın'ın yeni Belediye Başkanı Orhan Çiftçi olmuştur. Yeni Belediye Meclis üyeleri bir kişinin Ankara'da bulunması haricinde Belediye Başkanı seçimine tam kadro katılmışlardır.⁸⁴⁵ Bütçe ve Maliye Encümenine Raif Aydoğdu, Raif Günaydın, Ali Tüzel, Kazım Aydınel ve Avukat İhsan Uzman seçilmiştir. Sıhhat Encümenine Dr. Nafiz Yazgan, Dr. Nuri Erkan ve Hasan Sabuncuoğlu, İmar Encümenine İrfan Saylam, Hüsnü Cihan, Rıfat Kodik seçilmiştir. Belediye Encümen üyeliklerine Eyüp Şahin 20 oy, Dr. Hulusi Eralp 18 oyla seçilmişlerdir. Oylama açık yapılmıştır. Yeni Belediye Başkanı Orhan Çiftçi, kolej mezunu, çiftçi ve tüccardır. Aynı toplantıda Belediye Meclis üyesi Ahmet Emin Arkayın üyelikten istifa etmiştir. Arkayın neden olarak, süreli komisyon üyesi olduğunu göstermiştir. Yerine 1. yedek Mehmet Ali Şahin çağrılmıştır.⁸⁴⁶ Belediye Başkanı Orhan Çiftçi'nin görevi 1946 Temmuz ayında Cumhurbaşkanlığı tarafından onaylanmıştır.⁸⁴⁷

---

⁸⁴³ *Aydın*, 28 Mayıs 1946.

⁸⁴⁴ Seçimlere katılım ile ilgili cetvelin tamamı gazetede verilmiştir. Ayrıca arşiv belgesinde verilen seçim istatistikleri ile gazete arasında farklılıklar görülmektedir. Belgeye göre katılım 8996 seçmen sayısı olan Aydın'da 4704'de kalmıştır. Bu da yine aynı belgede seçime Aydın'da %52 iştirak etmektedir. Seçimde oy kullanan kadın sayısı 21314 kadından 10397'dir. Aydın'da kadınların seçime katılım oranı %48,7'dir. Erkeklerde ise 20906 seçmenden 14510 kişi oy kullanmıştır. Erkeklerde katılım oranı ise %69'da kalmıştır. BCA 30-10-0-0/82-540-1, BCA 30-10-0-0/82-540-2, *Aydın*, 28 Mayıs 1946.

⁸⁴⁵ *Aydın*, 6 Haziran 1946.

⁸⁴⁶ *Aydın*, 6 Haziran 1946.

⁸⁴⁷ BCA 30-11-1-0/184-23-13, *Aydın*, 16 Temmuz 1946.

Tablo 2.18. Aydın Belediye Meclisi Asil Üyeler⁸⁴⁸

1. Raif Aydoğdu	Belediye Başkanı
2. Orhan ifti	ifti
3. Eyüp şahin	Fabrikacı
4. Ahmet Emin Arkayın	Hava Kurumu Bölge Direktörü
5. Dr. Hulusi Eralp	Serbest Doktor
6. Raif Günaydın	Tüccar
7. Hüsnü Cihan	ifti
8. Hasan Sabuncuoğlu	Tüccar
9. Osman Nuri Akçasu	Avukat
10. Vehbi Aydınlier	Müteahhit
11. İhsan Uzman	Avukat
12. Ali Rıza Özkavruk	Tuhafiyeci
13. İrfan Saylam	Fen Müdürü
14. Rıfat Kodik	Manifaturacı
15. Dr. Nafiz Yazgan	Serbest Doktor
16. Hilmi Yazıcıoğlu	Manifaturacı
17. Nail Ergun	ifti
18. Nuri Erkan	Operatör
19. Lütfi Taşkın	Keresteci
20. Abdullah Eğilmez	Yağcı
21. Hikmet şölen	Hava Kurumu Muhasibi
22. Kazım Aydınel	Kırtarsiyeci
23. Ali Tüzer	Tüccar
24. Ahmet şükrü Saray	Bakkal

Tablo 2.19. Aydın Belediye Meclisi Yedek yeler⁸⁴⁹

1. Veli Yağmuroğlu	Manifaturacı
2. Mehmet Ali şahin	Otelci
3. İbrahim Akgün	Pulcu
4. Cemal şensoy	ifti
5. Kemal İğneci	Manifaturacı
6. İhsan Taş	Tüccar
7. Mustafa Talat Yalçın	Diş Hekimi
8. Hasan etinbaş	Bakkal
9. Mehmet Ali Danker	Müteahhit
10. Fazıl Köprülü	ifti
11. Ziya Evren	Eczacı
12. Hakkı Darcan	Sinemacı
13. Mahmut Girgin	Elbiseci
14. Avni Ertaş	Tuhafiyeci
15. Hikmet Aygen	Diş Hekimi
16. İkbal Germen	Ev Kadını
17. Hamdi Tuzcuoğlu	Lokantacı
18. Hamit Altıparmak	Bakkal
19. Vahit Tekemen	Tüccar
20. Kadri Heplevant	Tüccar
21. Halit Tezer	Fotoğrafi
22. Rağıp Ege	Arabacı
23. Fuat Erlaçın	ifti
24. İsmail Hakkı şilit	Bakkal

⁸⁴⁸ Aydın, 28 Mayıs 1946, *Anadolu*, 29 Mayıs 1946, Akdağ, M. (2007). *1946-1950 Yılları Arasında Aydın'da Siyasal Yaşam*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 286-287.

⁸⁴⁹ Aydın, 28 Mayıs 1946.

2.4.2. Elektrik İşleri

Şehirde yaşanan elektrik kesintileri Orhan Çiftçi Döneminde de devam etmiştir. Keza öncelinin döneminde olduğu gibi elektrik fabrikasında yaşanan arızalar ve onarımlar, şehir içerisinde yapılan çalışmalar ve elektrik motorlarında yaşanan arızalar, Aydın'ı karanlıkta bırakmıştır.⁸⁵⁰ Bu dönemde elektrik fabrikasının önünde yarım kalan yolun döşemesi ve yaya kaldırımları Belediye tarafından tekrardan yaptırılmaya başlanmıştır.⁸⁵¹

Belediye Meclisi, İller Bankasından aldığı paradan hal inşaatı için ayırdığı 152.000 lirayı, şehrin başka işlerinde kullanmaya karar vermiştir. Alınan bu karar doğrultusunda paranın 110.000 lirası şehre yeni bir elektrik motoru alınması için ayrılmıştır. Bunun için Aydın'a ilk olarak bir elektrik mühendisi getirilerek etüt yaptırılacak ve kısa süre içerisinde de motor temin edilecektir. Diğer taraftan şehir hal'ini Vakıflar İdaresi yaptıracaktır. Elektrik işi 1940'lı yıllarda da çözüme kavuşturulamamıştır. Çünkü şehrin içinde kalan Mesudiye Mahallesi gibi yakın bazı mahalleler elektrik tesisatına ancak 1946 yılında kavuşmuştur. Elektrik işlerini yakından takip etmek için Belediye Başkanı Orhan Çiftçi ile Belediye yazı işleri müdürü Asaf Gökbel Ankara'ya gitmeye karar vermiştir.⁸⁵² Aydın Belediyesi'nin 1947 yılı elektrik bütçesi belirlenmiştir. Belirlenen kurum bütçesi Valiliğe onaylanması için gönderilmiştir. Valilik tarafından incelenen Elektrik ve Su Kurumunun bütçesi 134.960 lira olarak aynen onaylanmıştır.⁸⁵³

Şehirde oluşan elektrik sorunu, Göltepelioğlu tarafından gazetesinde ki köşesine taşınmıştır. Her akşam 20.15 ve 20.30'a kadar olan süreçte radyo gazetesi dinlenirken elektriklerin gidip gelmesi, motor değişimi nedeniyle ajansın düzgün takip edilemediğini belirtmiştir. Yazar radyonun gazeteler için yazdırma servisinin olduğu saatler olan 11.45, 12.15 ve 17.15'den 17.45'e kadar olan zaman aralığında elektriğin voltajının düşmesi ve gidip gelmesi yüzünden haberleri düzgün takip edememeye ve yazıları yazamamaya neden olduğunu ifade etmiştir. Yazar elektrik motorunun başında bir uzman olduğunu, bu tür şeylerin yaşanmaması gerektiğini vurgulamıştır.⁸⁵⁴

Aydın Gazetesi yazarı Göltepelioğlu, Belediye Meclisine gazete köşesinden bir öneri de bulunmuştur. Aydın'ın elektrik ve su şebekesi işinin tamamlanamadığını, su filtre işini ve

---

⁸⁵⁰ *Aydın*, 13 Temmuz 1946, *Aydın*, 30 Kasım 1946.

⁸⁵¹ *Aydın*, 29 Haziran 1946.

⁸⁵² *Aydın*, 9 Kasım 1946.

⁸⁵³ *Aydın*, 11 Ocak 1947.

⁸⁵⁴ *Aydın*, 7 Ağustos 1947.

yeni alınacak motorunda elektrik tesislerinin tamamlanamayacağını göz önünde bulundurarak, Dahiliye Vekaletinden yardım istenilmesini önermiştir. Çünkü Belediye bütçesinin tek başına bu işlerin altından çıkamayacağını belirterek, Karacasu Belediyesi'ne yapılan yardımın bu işe örnek oluşturduğunun üzerinde durmuştur. Bu sayede Aydın'ın elektrik tesisini ve su şebekesini de tamamlayabileceğini belirtmiştir.⁸⁵⁵

Elektrik motorunun 14 Aralık 1947 tarihinde öğleden sonra, motora mazot giden yerin tıkanmasından dolayı şehrin elektriği kesilmiştir. Arıza giderilerek şehre elektrik 15 Aralık 1947 tarihinde, saat 17.30'dan itibaren verilmeye başlanmıştır.⁸⁵⁶ Belediye Başkanı Orhan Çiftçi, 14 Aralık 1947 tarihinde meydana gelen elektrik santralinde ki arızadan dolayı, Aydın Gazetesi'nin 16 Aralık 1947'de yaptığı habere bir açıklık getirmek gereksinimi duymuştur. Bunun içinde gazeteye bir açıklama yazısı yazmıştır. Gazetede yazıyı aynen yayınlanmıştır. Belediye Başkanı açıklamasında santraldeki dizel elektrojen gruplarında kullanılan mevcut akaryakıtların düşük nitelikte olması nedeniyle, 14 Aralık 1947 Pazar günü saat 17.00'dan 15 Aralık 1947 günü saat 17.30'a kadar ve 16 Aralık 1947 Salı günü sabahı 3 saat, toplamda ise 27.5 saat Aydın'ın elektriksiz kaldığını açıklamıştır. Bunun temel sebeplerinden biri olarak da diğer yedek 2 motorunda revizyonda olmasını göstermiştir. Bu arızadan dolayı Belediye Başkanı Orhan Çiftçi, Aydın halkından özür dilemiştir. Bu durumun giderilmesiyle birlikte tekrardan eskisi gibi şehre 24 saat elektrik verileceğini duyurmuştur.⁸⁵⁷

Belediye Başkanının bu yazısının ardından Aydın Gazetesi'de duyumlarını yazmıştır. Bu duyuma göre elektrik fabrikasındaki makinist kadrosunda yapılan değişikliğin, elektrik kesintisine neden olduğu söylenmiştir. Ancak gazete bunun doğru olmadığını ifade etmiştir. Makinistlerin değişiminin makinaların selameti açısından iyi bir karar olduğunu belirterek, üç buçuk yıl önce İtalya'dan alınan France tossi motoru hem mazot hem de gazojenle çalıştığını, montajında ve çalıştırılmasında sorunlar yaşandığını, ayrıca çalıştırıldıktan sonrada elektrikte yükselme düşme olduğunu, bunun da temel sebebinin gayri fenni müdahalelerden kaynaklandığını ileri sürmüştür. Kısacası gazetede motorun uzman olmayan kişiler tarafından çalıştırılması ve montajı nedeniyle birçok sorun yaşandığını, hatta gövdesinde bir çatlaklık oluştuğunu açıklayarak makine başındaki makinistlerin görevden alınmaları elektrik fabrikası hayrına olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca

---

⁸⁵⁵ *Aydın*, 30 Eylül 1947.

⁸⁵⁶ *Aydın*, 16 Aralık 1947.

⁸⁵⁷ *Aydın*, 18 Aralık 1947.

yeni çalışmaya başlayan Peter motorunda da yeni arızalar görülmüştür. Yeni alınan motorda henüz kesin kabulün yapılmadığı belirtilerek bu motor üzerinde görülen arızaları bütün masraf ve zararları müteahhide ait olduğu üzerinde durulmuş ve gerekli işlemlerin de yapılacağı belirtilmiştir. Gazete bir nokta üzerinde daha durarak, Peter motorunun işe yaramadığı söylentilerinin temelsiz olduğunu çünkü motorun alenen çalışmakta olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu motorun bakanlık ve İller Bankası Fen Heyeti tarafından da onaylandığını hatırlatmıştır. Gazete yine Belediyenin bu motoru yedekte tutmak için aldığını arıza durumların da şehrin elektriğini kesmek için kullandığını belirterek mevcuttaki diğer iki motorunun revizyonda olduğunu açıklamıştır.⁸⁵⁸

2.4.2.1. Yeni elektrik motoru işi

Aydın Belediyesinin yeni elektrik motoru almaya karar verdiğini yukarıda belirtmiştik. Bu nedenle de Belediye çalışmalarına girişmiştir. Şehrin elektrik santraline ilave edilecek olan dizel elektrojen motoru ile şebekenin genişletilmesi proje ve şartnamesi Belediye Encümenince Yüksek Mühendis Ziya Anvel'e verilmiştir.⁸⁵⁹ Elektrik motorunun ilk ihalesi 1947 Mayıs ayında düzenlenmiş, fakat talip çıkmadığı için ihale yapılamamıştır. Bunun ardından Belediye Encümeni motor ve teferruatının bir ay süreyle ve pazarlıkla alınmasına karar vermiştir.⁸⁶⁰ Belediye Encümeni Başkan Vekili İrfan Saylam başkanlığında toplanmış ve 16 Haziran 1947 tarihinde ikinci kez ihale çıkarılan elektrik motoru ihalesi başarılı sonuçlanmıştır. Elektrik motoru işi 119.000 liraya Hamdi Ariel'e ihale edilmiştir. Yeni satın alınan elektrik motoru, Patres marka 250 beygir gücünde, serbest olarak 280 beygir gücünde olup, İstanbul gümrüğünde hazır olduğu belirtilmiştir. Müteahhit 15 Eylül 1947 tarihinde tesislerinde kurarak motoru çalışır bir vaziyette teslim etmeyi kabul etmiştir. Böylece Belediye Aydın'a 3. elektrik motorunu da kazandırmıştır.⁸⁶¹ Şehir elektriğine takviye amaçlı alınan 3. elektrik motoru 22 Ağustos 1947 tarihinde Aydın'a getirilmiştir.⁸⁶²

2.4.3. Su İşleri

Raif Aydoğdu Döneminde, Belediyenin yaptığı girişimler üzerine İller Bankası Aydın'a 100 su saati ayırmıştır. Ancak su saatlerinin getirilişi, Orhan Çiftçi'nin Belediye Başkanlığı Dönemine rastlamaktadır. Saatlerin ücreti tanesi İstanbul teslimi 35 liradan

---

⁸⁵⁸ *Aydın*, 18 Aralık 1947.

⁸⁵⁹ *Aydın*, 23 Ocak 1947.

⁸⁶⁰ *Aydın*, 17 Mayıs 1947.

⁸⁶¹ *Aydın*, 17 Haziran 1947.

⁸⁶² *Aydın*, 23 Ağustos 1947.

alınmıştır. Saatleri Aydın'a getirmek üzere, Muharrem Salcı görevlendirilmiştir.⁸⁶³ Şehirde su ile ilgili tek sorun saatler olmamış, mevsimsel sebeplerden dolayı 1946 yılı Ağustos ayında buz sıkıntısı ortaya çıkmıştır. Sıkıntıyı çözüme kavuşturmak için, Belediye Başkanı Orhan Çiftçi bizzat bu işle meşgul olmuştur.⁸⁶⁴ Buz sorunu Aydın Belediye Başkanlarının önemli sorunları arasında yer alsa da uzun süre çözüme kavuşturulamamıştır.

Aydın'da artık su ile ilgili geleneksel bir sorun daha baş göstermiştir. Birçok çaba ile şehre getirilen su filtresi uzman olmaması nedeniyle, bir türlü yerine yerleştirilememiştir. Bu durum halk arasında huzursuzluğa yol açmış, yeni şikayetler doğurmuştur. II. Dünya Savaşı bitiminde Türkiye'nin Almanya'ya savaş ilan etmesinden dolayı filtrenin alındığı Hohtif Şirketi, Türkiye'de ki faaliyetlerini sonlandırmıştır. Bu nedenle iş Belediyeye kalmıştır. Belediye de bu işin halledilebilmesi için girişimlerde bulunmuştur. Belediye tarafından İller Bankası'na montajın Belediye elemanları tarafından yapılması ile ilgili başvuruda bulunulmuştur. İller Bankası tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda başvuru olumlu sonuçlanmıştır. İller Bankası şehir suyu filtre cihazının montajının Belediye elemanları ile yapılmasında bir kanuni sakınca görülmediğini, Belediye Başkanlığına bildirmiştir. Belediye, bu haber üzerine hemen çalışmalara başlamıştır.⁸⁶⁵

Aydın Belediyesi, doğal afetlere karşı yetersiz olması nedeniyle şehir suyu şiddetli yağmurlar da zarar görmüştür. Yoğun yağın yağmurlar nedeniyle şehir suyu tesislerinde bozukluk görülmüştür. Bu nedenle 19 Kasım 1946 ve 20 Kasım 1946 tarihlerinde şehre su verilememiştir. Arızanın giderilmesi sağlandıktan sonra 21 Kasım 1946 tarihi itibarıyla şehre tekrar su verilmiştir. Ancak sular ilk başlarda bulanık akmıştır.⁸⁶⁶ Bu durum önceki yıllarda da yaşanmış ancak Belediye bu durumu geçici önlemlerle geçiştirmiştir. Bu nedenle şiddetli yağmurlar 1947 yılında da şehre zarar vermiştir. Aydın'da 30 Ocak 1947 tarihinde yağın şiddetli yağmur nedeniyle şehre gelen suyun kaynağında heyelan yaşanmıştır. Bu nedenle çöküntüler oluşmuştur. Çöküntüler sebebiyle şehre 24 saat su verilememiştir. Belediyenin aldığı tedbirler sonucu bozulan kısım tamir edildikten sonra, şehre 31 Ocak 1947 tarihi akşamı su verilmiştir.⁸⁶⁷ Ancak bu tamirin yeterli olmamasından dolayı su

---

⁸⁶³ *Aydın*, 9 Temmuz 1946.

⁸⁶⁴ *Aydın*, 13 Ağustos 1946.

⁸⁶⁵ *Aydın*, 27 Ağustos 1946.

⁸⁶⁶ *Aydın*, 23 Kasım 1946.

⁸⁶⁷ *Aydın*, 1 Şubat 1947.

kaynağında tekrardan onarma yapılmıştır. Bundan dolayı şehir suyu 9 Şubat 1947 Pazar akşamı 17.00'a kadar kesilmiştir.⁸⁶⁸

Su tesisatının olmadığı yerlere Belediye çeşmelerle yetişmiştir. Ancak Cuma ve Orta Mahallede çeşmeler kesilmiştir. Mahalle sakinleri eski çeşmelerin sularının günlerdir akmadığından şikayetçi olarak durumu gazetede dile getirmişlerdir. Mahallelerde de evlerin hepsinde su tesisatı bulunmamaktadır. Çeşmelerin de akmaması ve yaz mevsiminde olunması nedeniyle mahallede büyük sorunlar yaşamasına neden olmuştur.⁸⁶⁹

Aydın Gazetesi, Belediyeye bir teşekkür mesajı yayınlarak Dükkân önü mevkiinde şehir suyunun 400 metre uzatılmasını istemişlerdir. Bunun üzerine Belediye, Zafer, Cuma ve Orta Mahalle halkının bir kısmını kapsayan fenni ve sıhhi suya kavuşması için mahallelerde çalışmaların başlayacağını bildirmiştir. Bu bildiri Valilik makamınca gerçekleştirilmiştir. Aydın Belediyesi ise çalışmalara başlamıştır.⁸⁷⁰ Fakat bu çalışmanın sonucu ile ilgili devamında bir haber alınamamıştır.

2.4.4. Orhan Çiftçi Dönemi İmar Çalışmaları

Tek parti yönetiminde ki Aydın Belediyesinde, 1940'lı yılların sonuna doğru sürekli Belediye Başkanı değişikliği yaşamıştır. Bu nedenle de imar alanında yapılan çalışmaları başlatan Belediye Başkanı işi bitirmeden diğer gelenin başkanlık dönemi başlamıştır. Kısacası çalışmalar sürekli olarak öncellerinden ardıllarına kalmıştır. Orhan Çiftçi'de bu Belediye Başkanları arasındadır. İki yıllık görev süresi boyunca imar işlerini aynı şekilde sürdürmüştür. Aydın Belediyesinin Mayıs 1946 toplantısında, İller Bankası'ndan daha önce şehrin imar işleri için istenilen borç olan 350.000 liranın dışında 100.000 lira daha borç istemiştir. Ancak bu istek banka tarafından reddedilmiştir.⁸⁷¹

Belediye Meclisi Orhan Çiftçi başkanlığında toplanmış, imar planında adliye sarayı ve cezaevi yapılmak üzere ayrılan sahada (1946 yılında Ticaret Okulunun bulunduğu bina ve Kepez arası yere) Ticaret Okulu yapılması kararlaştırılarak planda değişikliğe gidilmiştir.⁸⁷² Belediye Encümeni 114.550 lira keşif bedeli olan asri mezarlığı %30 1,22 eksisine talip olan Kâmil Erin'e, mezbaha tamir ve ek inşaatını da %16,10 kıran, Şakir

---

⁸⁶⁸ *Aydın*, 8 Şubat 1947.

⁸⁶⁹ *Aydın*, 2 Ağustos 1947.

⁸⁷⁰ *Aydın*, 10 Nisan 1948.

⁸⁷¹ *Aydın*, 8 Haziran 1946.

⁸⁷² *Aydın*, 25 Haziran 1946.

Akan'a ihale etmiştir. 41.517 keşif bedeli olan lonca için ise teklif kabul olunmadığından yeniden eksiltmeye çıkarılmıştır.⁸⁷³

Belediye Başkanı Orhan Çiftçi 7 Eylül 1946 tarihinde, Aydın'ın Kurtuluş Bayramı töreninde şehrin bayındır hale getirilmesi üzerine bir konuşma yapmıştır. Halkevi tarafından yapılan programda konuşan Belediye Başkanı Orhan Çiftçi, işgal dönemine çok değinmeden şehrin yakıldıktan sonra yeniden bayındır hale getirildiğine değinmiş ve artık özgür olduklarını güçlü olduklarını, yapıcı adımlarla ilerlediklerini belirtmiştir.⁸⁷⁴

2.4.4.1. Şehir gazinosu

Şehir Gazinosu'nun 2. kısım inşaatının ihalesi 1946 Haziranının ilk haftası yapılmıştır. 49.982,65 kuruş keşif bedeli olan eksiltmeye 6 kişi katılmıştır. İhalede en çok ve %14.44 kıran Denizlili Şakir Aksan'a ihale edilmiştir. Birinci kısım inşaatın bedeli ise 59.000 lira idi.⁸⁷⁵ Şehir Gazinosu ve misafirhanesinin 2. kısım inşaatı 6 ay içerisinde bitirilmiş, 49.067 lira keşif bedeli olan 3. kısım inşaatı Belediye tarafından eksilmeye çıkarılmıştır. 4. ve son kısım inşaatının da 1947 yılı içerisinde eksiltmeye konulması planlanmıştır.⁸⁷⁶ Belediye Encümeni şehir gazinosunun üçüncü inşaatının ihalesini 21 Ocak 1947 tarihinde gerçekleştirmiştir. Buna göre 49.072,67 kuruş keşif bedeli olan bu işi yüzde 15,55 eksisine, 2. kısım inşaatını yapmış olan Şakir Aksan almıştır.⁸⁷⁷

2.4.4.2. Zahire loncası

Eski Belediye binasının yerine zahire loncası yapılması kararlaştırılmış ve 11 Aralık 1946 tarihinde temel atma töreni gerçekleşmiştir. Törende Aydın Belediye Başkanı Orhan Çiftçi'de bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında Aydın'ın 20 küsur yıl önce harap bir durumda olduğundan bahsetmiş ve geldiği durumu Cumhuriyet hükümetlerinin yapıcı politikalarına bağlamıştır. Ayrıca Aydın'a yeni bir eser daha kazandırmanın sevincinde olduğunu belirtmiştir. Konuşmasında Cumhuriyet hükümetine bağlılık mesajı vermiş ve teşekkürlerini arz etmiştir.⁸⁷⁸

---

⁸⁷³ *Aydın*, 2 Temmuz 1946.

⁸⁷⁴ *Aydın*, 10 Eylül 1946.

⁸⁷⁵ *Aydın*, 8 Haziran 1946.

⁸⁷⁶ *Aydın*, 7 Ocak 1947.

⁸⁷⁷ *Aydın*, 23 Ocak 1947.

⁸⁷⁸ *Aydın*, 12 Aralık 1946.

2.4.4.3. Tabakhane Deresinin durumu

Aydın Gazetesi yazarı Göltepelioğlu, “Bizim Görüşümüz” adlı köşe yazısında, Aydın’ın bir sorununu dile getirmiştir. Tabakhane Deresinin taşkın zamanlarında Cuma ve Orta Mahallelerini sular altında bıraktığını ve bu sellerinde ileri bir zamanında derenin setlerini dinlemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca şehir içinde Demiryolu Köprüsü’nü geçtikten sonra derenin genişleyerek, Çeştepe ve Tepecik köylerinin bahçelerini, tarlalarını ve hatta evlerini sel bastığını yazmıştır. Bu derenin sorununun yıllardır Parti isteklerinde ana konu olduğunu ve bu dere mecrasının ıslah edilmesini istemişlerdir. Sıtma Savaş Bakanlığı 1945 yılı içerisinde bu işi ele almış, özel kanun hükmüne göre de Aydınlılara vergi yükümlülüğü çıkmıştır. Fakat para toplamada bazı hataların oluşması ve şikâyetlerin dikkate alınmasıyla usulsüzlükler zamanında önlenmiştir. Bu iş için toplam 18.000 lira toplanmıştır. Ancak 18.000 lira bu iş için yetersizdir. Bu miktarın 2.000 lirası bu işe harcanmış, geriye kalan 16.000 lirası ise bankada bekletilmiştir. Bu para ile keşfin dahi yapılamayacağı göz önünde bulundurulmuş, ödenek sağlanması gerekmiştir. Ayrıca bu iş için toplanan paranın şehir gazinosuna harcandığı söylenmiş, bu söylemlerin asılsız olduğu köşe yazısında dile getirilmiştir.⁸⁷⁹ Fakat paranın da nereye gittiği açıklanmamıştır.

2.4.4.4. Kültür park

Belediye Kültür Parkı, araba ve otomobillerin girmesini yasaklamıştır. Girişlerin fiili olarak engellenebilmesi için ise buraya 4 tane ağaç koymuştur. Gazete 1947 yılında buna itiraz ettiklerini ve halkın dileği olarakta duyurularını tekrardan hatırlatmak istediklerini belirterek, araç geçişine açılmasını istemiştir. Hatta bununla ilgili tatsız bir olayın yaşandığını, 192 numaralı gazoz arabası sürücüsünün pazar akşamı boş kasalar almak üzere Kültür Parkı geldiğini, yolun kapalı olduğunu görünce ağaçları söküp attığını ve arabasını sürüp geçtiğinden bahsetmiş, hem sürücünün cezalandırılmasını hem de bu yolun araç trafiğine açılmasını istemiştir.⁸⁸⁰ Aydınlılara belirlenen bazı kuralları halka benimsetmek kolay olmamıştır. Hatta bazen yasaklar kalkmak zorunda kalmış ya da göz yumulmuştur. Bu durum alınan bazı kararların, halk tarafından uygun görülmediği düşüncesini doğurmaktadır. Ancak bu uyuşmazlık sadece bazı ufak değişimler ile alakalı olup çevre kirliliği ve kamu mallarına zararı kapsamamaktadır.

---

⁸⁷⁹ *Aydın*, 21 Aralık 1946.

⁸⁸⁰ *Aydın*, 13 Nisan 1948.

2.4.5. Belediye Ekonomisi

II. Dünya Savaşından sonra Aydın Belediye Başkanı seçilen Orhan Çiftçi döneminde, Aydın'da çalışmalar hız kazanmıştır. Ancak bu hızın en önemli sebebi Belediye Başkanının kişisel kabiliyeti değil, savaşın sona ermesidir. Belediye Meclisi, 1946 yılı Orhan Çiftçi başkanlığında toplanmış ve Orhan Çiftçi tarafından 1 yıllık belediye çalışma raporu okunmuştur. Daha sonra 1947 yılı Belediye Bütçesi ile Elektrik ve Su Dairesinin bütçesini de açıklamıştır. Buna açıklamaya göre Belediye Bütçesi 268.900 lira, Elektrik ve Su Kurumu Bütçesi ise 134.960 liradır.⁸⁸¹ Bütçe görüşmeleri 23 Ekim 1946 tarihinde yapılan Belediye Meclisi toplantısında, 1947 yılı Belediye ve Elektrik Su İdaresi Bütçeleri kabul edilmiştir. Buna göre Belediye Bütçesi 248.575 lira, Elektrik ve Su İdaresi Bütçesi ise 134.960 lira olarak kabul edilmiştir. Aydın Belediyesi'nin 1946 yılı bütçesi 279.337 lira, Elektrik ve Su İdaresi 1946 Bütçesi ise 163.047 liradır. Ayrıca meclis toplantısında şehir gazinosuyla misafirhanesinin inşaatının tamamlamak için bütçeden, 42.500 lira ödenek verilmesi kabul edilmiştir.⁸⁸²

Aydın Belediyesi tarafından bazı yiyecek, içecek ve hizmet sektöründeki alanlara zam yapılması hareketliliğe neden olmuştur. Bu zamlar yemek, kahve, çay ve tıraş fiyatlarına %10 ile %45 arasında yansımıştır. Ancak bu durumun halk arasında hoşnutsuzluğa yol açtığı anlaşılmaktadır. Aydın Gazetesi yazarı Gültepelioğlu, "*Estikçe*" köşesinde zamları savunmuştur. Bu zamlar sayesinde kalitenin artacağını öne sürmüştü ve kanununda uygun olduğunu belirtmiştir. Ayrıca zamların yiyecek, içecek gibi tüketim malzemelerinde daha iyisini sağlayacağını öne sürmüştür.⁸⁸³ Köşe yazarının bu savunması, partizanca bir tutumdan öteye gitmemektedir. Zamlar karşısında, halkı ikna edici bir açıklama yapılmamıştır.

Aydın Belediyesi 1948 yılı Bütçesi 318.585 lira gider, 308.597 lira gelir olarak, 9.988 lira da açık verilmiştir. Verilen bu açığın gelir fazlası ile kapatılması düşünülmüştür. Belediyenin 1947 yılı Bütçesi 248.575 lira olarak kabul edilmiş iken, aylık zamları için genel ve genel inşaat için, özel idare bütçesinden yapılan yardımlarla 335.700 lirayı bulmuştur. 8 ayda 252.105 lira gerçekleşerek bunun 199.834 lirası tahsil edilmiştir. Tahsil oranı %79'u bulmuştur. Belediye, 1947 yılında İller Bankası'ndan 350.000 lira borçlanarak, Zahire Loncası ve Asri Mezarlık almıştır. Belediye Meclisi Bütçe Komisyonuna Raif

⁸⁸¹ *Aydın*, 3 Ekim 1946.

⁸⁸² *Aydın*, 24 Ekim 1946.

⁸⁸³ *Aydın*, 9 Kasım 1946.

Günaydın, Nafiz Yazgan, Osman Akçasu, Ali Tüzel ve Lütfi Taşkın'ı seçmiştir.⁸⁸⁴ Belediye Meclisi, gelir bütçesinin 56.873 lirasının memur aylıklarına yapılan zam karşılığı devlet bütçesinden yardım alarak, 302.250 lira masraf bütçesinide aynı miktar ve denk olarak kabul etmiştir. Belediyenin 1948 yılı Bütçesi 302.250 lira olarak belirlenmiştir.⁸⁸⁵ Belediye Meclisi tarafından belirlenen 1948 yılı bütçesi, zaman kaybetmeden aynı ay içerisinde Valilik tarafından onaylanmıştır.⁸⁸⁶

2.4.6. 1947 Yılı Cumhuriyet Bayramı'nda Aydın'da Yeni Yapılan Yerlerin Açılış Törenleri

1947 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında Aydın'da 6 eserin açılış töreni yapılmıştır. Bu törene Vali, Belediye Başkanı, komutanlar, adliye erkani, Belediye daire amirleri, il genel meclisi üyeleri, siyasi partiler, Halkevi, dernekler, kurumlar, bankalar ve halk ile gazeteciler katılmıştır. Organizasyonu Belediye Başkanı Orhan Çiftçi düzenlemiştir. İlk açılış Aydın Orta Ticaret okullarının açılışı olmuştur. Valinin kısa bir konuşmasından sonra açılış gerçekleşmiştir. Daha sonra bina gezilmiş ve incelenmiştir. Belediye Başkanı Orhan Çiftçi de kısa bir açıklama yapmıştır. Daha sonra okuldan ayrılmışlardır. İkinci açılış olarak Zahire Loncasına gidilmiştir. Belediye Başkanı kısa bir konuşmasından sonra, Vali Salim Gündoğan'ı davet ederek Zahire Loncasının açılışını gerçekleştirmişlerdir. Üçüncü olarak ise yeni alınan elektrik motorunun açılışı yapılmıştır. Burada ilk olarak sözü Belediye Başkanı Orhan Çiftçi almıştır. Belediye Başkanı konuşmasında elektrik fabrikasına yeni motoru ekledikleri için mutlu olduklarını ve katılımlarından dolayı Valiye teşekkür etmiştir. Bu motor sayesinde Aydın'ın ışık sorununu 20 yıl daha çözüme kavuşturulduğunu belirtmiş ve Vali Salim Gündoğan'dan açılışını yapmasını istemiştir. Vali Salim Gündoğan konuşmanın ardından kürsüye gelerek bir açıklama yapmıştır. Elektrik fabrikasının 2. motorunun açılışına da katıldığını belirterek, 2 yıl sonra da üçüncü motorunun açılışına katıldığından dolayı mutlu olduğunu belirtmiştir. Belediyenin, memleketin elektrik ihtiyacını karşıladığını belirterek, daha birçok ihtiyacında karşılanmasını teşekkür ile beklediğini ifade etmiştir. Daha sonra kurdele kesimine geçilerek motor çalıştırılmıştır. Dördüncü açılış ise mezbahaya ilave inşaat ve yeni tesisleri üzerine olmuştur. Burada Belediye Başkanı bir konuşma yapmış ve halka hayırlı olmasını dileyerek Valiyi açılış yapmak için kurdele kesimine davet etmiştir. Valide dördüncü kez kurdele kestiğini

---

⁸⁸⁴ *Aydın*, 7 Ekim 1947.

⁸⁸⁵ *Aydın*, 25 Ekim 1947.

⁸⁸⁶ *Aydın*, 29 Ekim 1947.

belirterek, kurumun halka sağlık kaynağı olmasını dileyerek kurdeleyi kesmiştir. Beşinci açılış töreni Şehir Gazinosu Salonu olmuştur. Burada yine Belediye Başkanı sözlü olarak “*Bu eseri bize kazandıran Valisi Salim Gündoğan’a teşekkür ediyorum.*” diyerek açılış yapması için davet etmiştir. Vali kısa bir konuşma yaptıktan sonra, şehrin ihtiyacı olan bir kurumun açılışında mutluluk duyduğunu belirterekten açılış gerçekleştirmiştir. Son olarak açılış asri mezarlık olmuştur. Buranın açılışını da Belediye Başkanı Validen rica etmiştir. Vali’de kısa bir konuşmadan sonra kurdeleyi keserek cumhuriyetin yıldönümünde Aydın’da 6 eserin açılışını tamamlamıştır.⁸⁸⁷

2.4.7. Aydın’da Nüfus Hareketleri (1946-1948)

Doğum, evlenme çoğalmış, ölüm azalmıştır.

Tablo 2.20. Aydın’da 1946-1947 Nüfus Hareketleri

	1946			1947		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Doğum	4265	4168	8433	4557	4509	9066
Ölüm	1822	1762	3584	1793	1750	3543
Evlenme	-	-	3368	-	-	3990
Boşanma	-	-	390	-	-	402
Yeniden Kayıt	65	84	149	78	97	175
Naklen Gelen	516	1027	1543	716	1265	1981
Naklen Giden	227	857	1084	336	1055	1391

İstatistiklere göre 1947 yılında bir önceki yıla oranla Aydın’da doğum artışı görülürken, ölüm ise azalmıştır. Evlenme ve boşanma oranında da artış kaydedilmiştir. Ayrıca şehre gelen kişi sayısı da artmıştır.⁸⁸⁸

Aydın’da 01.01.1948 tarihinden 30.06.1948 tarihine kadar olan yılın ilk altı ayına ait nüfus hareketleri ve 1947 yılının aynı aylarına ait olanlarla birlikte kıyaslama⁸⁸⁹

Tablo 2.21. Aydın’da 1947-1948 Nüfus Hareketleri

	1947 Altı Aylık	1948 Altı Aylık	Farkı
Yeniden Kayıt	109	95	-14
Kayıt Düzeltme	0	108	+108
Yer Değiştirme	1043	1178	+135
Doğum	5057	4800	-257
Ölüm	1956	2168	+212
Evlenme	2187	2376	+189
Boşanma	215	237	+22

⁸⁸⁷ Aydın, 1 Kasım 1947, Açılış törenleri için Ek 13.

⁸⁸⁸ Aydın, 27 Ocak 1948.

⁸⁸⁹ Aydın, 20 Temmuz 1948.

Aydın'ın 1948 yılı nüfus artışı binde 17 olmuştur. Merkez nüfus 69749, toplam nüfus ise 315555'dir.⁸⁹⁰

2.5. İrfan Saylam Dönemi⁸⁹¹

2.5.1. 1948 Belediye Seçimleri

Aydın Belediye Başkanlığında 1945 sonrası istikrar sağlanamamıştır. Belediye Başkanı Orhan Çiftçi sağlık problemlerini neden göstererek Belediye Başkanlığından istifa etmiştir.⁸⁹² Belediye Başkanı Orhan Çiftçi'nin istifası 11 Mayıs 1948 tarihinde Valiliğe resmen verildiği duyurulmuştur. Belediye Başkanlığı ise İrfan Saylam tarafından vekaleten yürütülmüştür. Ayrıca 11 Mayıs 1948 günü çıkan Aydın Gazetesi sayısında, Belediye Başkanlığından istifa ettiği ve resmî makamlarca onaylandığı yazılmış, burası yanlış yazılmıştır.⁸⁹³ Aydın Belediye Başkanı Orhan Çiftçi'nin istifası Dahiliye Vekaleti tarafından kabul edilerek, Valiliğe bildirilmiştir. Bu durum Valilikten Belediyeye tebliğ edilmiştir.⁸⁹⁴

CHP Belediye üyeleri, 24 Haziran 1948 Perşembe günü partide İl İdare Kurulu Başkanı Ekrem Çiftçi'nin başkanlığında toplanarak Parti yoklaması yapılmış ve gizli oylama sonucunda, ittifakla İrfan Saylam yeni Aydın Belediye Başkanı seçilmiştir. Aynı gün saat 17.00'da başkan vekili İrfan Saylam'ın başkanlığında Belediye Meclisi toplanmış ve Orhan Çiftçi'nin istifası kabul olunduğuna dair Dahiliye Vekaleti'nden gönderilen bildiri okunmuştur. Bu tebliğin ardından Dr.Nafiz Yazgan söz alarak bu istifanın daha önce meclise getirilip görüşülse kabul edilmeyeceğini ve Orhan Çiftçi'nin bir süre meclis tarafından izinli sayılacağını, ancak karşılaşılan emrivaki karşısında mecburen istifasının

---

⁸⁹⁰ *Aydın*, 5 Şubat 1949.

⁸⁹¹ İrfan Saylam 1 Temmuz 1903 tarihinde Aydın'da doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Aydın'da tamamladıktan sonraya İstanbul'a gitmiş ve Sanayi-i Nefise Mektebinde son sınıfa kadar eğitim görmüştür. Ancak Anadolu'nun işgali ile birlikte bu eğitimi yarıda kalmıştır. İrfan Saylam işgallerin ardından Aydın'a gelerek Kuvayı Milliye'ye katılmıştır. Bu mücadelede başarılı olunmanın ardından savaş nedeniyle terk etmek zorunda kaldığı okuluna dönerek mezuniyet sınavlarına girmiş ve başarılı göstermiş, mimar olmuştur. Okul mezuniyetinin ardından 1924 yılından itibaren Aydın Belediyesi'nde Fen İşleri Müdürü olarak göreve başlamıştır. Siyasi çalışmalarını ise CHP içerisinde yürütmüştür.

İrfan Saylam yaşlılığın verdiği çeşitli rahatsızlıklardan dolayı 26 Aralık 1986 tarihinde 83 yaşında vefat etmiştir. Ancak şunu belirtmeliyim ki İrfan Saylam hizmet ettiği kentten vefa görememiştir. Aydın Tellidede de bulunan mezarında bir adının bulunduğu ne bir taş ne de bir levha bulunmaktadır. Adeta kimsesiz bir mezar görünümündedir. Bu durum Aydın'da yerel medyada gündeme 2014 yılında getirilmiştir. Ancak ilk somut adım 2018'de atılmıştır. Efeler Belediyesi Başkanı Mesut Özakcan'ın durumu öğrenmesi üzerine harekete geçilmiş ve Belediye tarafından İrfan Saylam ve annesinin mezarları yaptırılmıştır. Turhan, A. (2014). *a.g.e*, s.127, <http://www.aydin hedef.com.tr/guncel/19/07/2014/ahde-vefasizlik>, <http://www.aydin hedef.com.tr/guncel/08/06/2018/32-yil-sonra-mezari-yapilacak>, Erşim 20.9.2018.

⁸⁹² *Aydın*, 11 Mayıs 1948.

⁸⁹³ *Aydın*, 13 Mayıs 1948.

⁸⁹⁴ *Aydın*, 19 Haziran 1948.

onaylandığını söylemiştir. Orhan Çiftçi, bu sözler üzerine söz alarak teşekkür etmiştir. Ancak sağlık durumu nedeniyle çekildiğini tekrar etmiştir. Daha sonra Osman Akçasu tarafından da benzer bir açıklama yapılmış, Nafiz Yazgan'ın belirttiği izin verme şekli ile işin halledilemeyeceğini ve karşılaşılan emrivaki durumun mecburi olarak kabul edildiğini ifade etmiştir. Bu konuşmaların ardından Belediye Meclisi seçime gitmiştir. 19 üyenin katıldığı seçimlerde İrfan Saylam oybirliğiyle seçilmiştir. Ancak meclis üye sayısı 24 olmasına rağmen katılım 19 üyede kalmıştır. Seçim sonrasında yeni Belediye Başkanı İrfan Saylam, kürsüden bir teşekkür konuşması yapmıştır. Ardından söz alan Orhan Çiftçi ise İrfan Saylam'a görevinde başarılar dilemiş ve tebrik etmiştir.⁸⁹⁵

2.5.2. Belediye Ekonomisi

İrfan Saylam, Tek Parti Dönemi Aydın Belediyesinin son başkanı olmuştur. Kısa başkanlık süresinde çok ileri ekonomik yatırımlar yapılamamıştır. Belediye Meclisi 1948 Kasım ayında yaptığı toplantıda, yabancı filmlerden alınan %70 belediye resminin %50'ye indirilmesine karar verilmiş ve ayrıca motorlu taşıt vasıtalarından da resimlerde bir miktar indirim gitmiştir. Ayrıca aynı toplantıda elektriğe 10 kuruş zam teklifi reddedilmiş, suya ise üç kuruş zam yapılmıştır.⁸⁹⁶

Aydın Belediyesi 1949 yılı bütçesi, 1948 yılın bütçesinden 28.253 lira fazla olarak 323.323 lira olarak belirlenmiştir. Fazlalık olan miktarın 23.000 lirası ile bir arazöz alınacak, 6.000 lirası ile de şehir planı yaptırmak için eski yıllardan devreden paraya eklenecektir. Elektrik ve Su Kurumu 1948 Bütçesi 133.143 lira iken, 1949 yılında Mezbaha İşletmeside bu kuruma eklenerek 133.500 lira elektrik, 45.600 lirası su, 21.700 lirası da mezbaha geliri olmak üzere 210.800 liralık bütçe kabul edilmiştir. Toplantıda önceden Belediyeden ayrı olan Elektrik ve Su Kurumu, doğrudan Belediyeye bağlanmıştır.⁸⁹⁷ Bunun dışında Dahiliye Vekaleti emrindeki asker ailelerine yardım fonundan, Aydın'daki belediyelere maddi yardım yapılması kararlaştırılmıştır. Aydın Belediyesine bu nedenle 100.000 lira yardım yapılacaktır.⁸⁹⁸

İller Bankası tarafından Aydın Belediyesine ayrılan 175.000 lira ödeneğin, 1952 yılında verileceği bildirilmiştir. Bu paranın 100.000 lirası 1951, 75.000 lirası da 1952

⁸⁹⁵ BCA 30-11-1-0/200-25-20, *Aydın*, 26 Haziran 1948.

⁸⁹⁶ *Aydın*, 6 Kasım 1948.

⁸⁹⁷ *Aydın*, 20 Kasım 1948.

⁸⁹⁸ *Aydın*, 17 Haziran 1948.

yıllarında ödeneceği belirtilmiştir.⁸⁹⁹ Ancak Belediye yönetiminin 1950 yılı sonunda Demokrat Parti'ye geçmesi ile birlikte yapılan planlarda yarıda kalmıştır.

2.5.2.1. İnönü Döneminde Aydın Belediyesi tarafından yapılan yardımlar⁹⁰⁰

Tablo 2.22. 1939-1949 Yılları Arasında Aydın Belediyesi Tarafından Kurumlara Yapılan Maddi Yardımlar

Aydın Belediyesi							
Yıl	Belediye Bütçesi (Lira)	Halkevine yardım (Lira)		Partiye Yardım (Lira)		Hayır Kurumlarına Yardım (Lira)	
		Belediye Bütçesine Konan	Belediye Bütçesinden Ödenen	Belediye Bütçesine Konan	Belediye Bütçesinden Ödenen	Belediye Bütçesine Konan	Belediye Bütçesinden Ödenen
1939 ⁹⁰¹	122.110	2.000	2.000	0	0	0	0
1940	122.650	2.000	2.000	0	0	0	0
1941	-	-	-	-	-	-	-
1942	-	1.000	1.000	500	500	0	0
1943	194.111	-	1.000	0	0	0	0
1944	-	-	-	-	-	-	-
1945 ⁹⁰²	-	1.000	1.000	1.000	1.000	-	-
1946 ⁹⁰³	271.337	-	1.000	-	1.000	-	-
1947	248.575	2.000	2.000	2.000	2.000	-	-
1948 ⁹⁰⁴	-	400	600	-	-	-	-
1949	323.323	-	500	-	-	-	-

2.5.3. Elektrik İşleri

Şehirde tam gün elektrik kullanımı elektrik fabrikasını zarara uğratmıştır. Elektrik fabrikasının ilk motoru olan 120 beygirlik küçük elektrik motoru kendi masrafını karşılayamamıştır. Bunun nedeni olarak da şehirde elektrik tüketim azlığı gösterilmiştir. Aydın'da 24 saat kesintisiz verilen elektriğin az kullanılması maddi zarara yol açtığı gerekçesiyle, Belediye Meclisinin aldığı kararla şehre tam gün elektrik verilmesi kaldırılmıştır. Yeni belirlemeye göre, gece yarısından sonra günde 8 saat elektrik kesilmesi kabul edilmiştir.⁹⁰⁵ Şehir halkı dışında sanayi esnafı da düşünülmüş ve görüşleri önemsenmiştir. Bu nedenle Belediye Başkanlığına elektro motoru kullanan sanayi esnafı

⁸⁹⁹ *Aydın*, 25 Ekim 1949.

⁹⁰⁰ BCA 490-1-0-0/1474-23-1, BCA 490-1-0-0/1473-17-1.

⁹⁰¹ 1939 Belediye Bütçesinden ayrıca spor için ödenek ayrılmıştır. 1940'lı yıllarda böyle bir ödenek bulunmamaktadır. 1939 yılı spor için ayrılan ödenek 4189 liradır.

⁹⁰² 1945 yılı Belediye Bütçesi akçalı olup 7 aylık olarak verilmiştir.

⁹⁰³ 1946 yılının da akçalı olduğu arşiv belgesinde belirtilmiştir.

⁹⁰⁴ 1948 yılında belediyenin ekonomisinin güç durumda olması nedeniyle ödenek 1600 lira eksik olarak sadece Halkevine 400 lira verilmiştir.

⁹⁰⁵ *Aydın*, 17 Haziran 1948.

davet edilmiştir. Yapılan görüşmede elektrik kesintisi yapılacak saatler hakkında sanayi esnafına fikirleri sorulmuştur.⁹⁰⁶

Belediye Meclisi 16 Temmuz 1948 tarihinde 11.30'da İrfan Saylam başkanlığında toplanmış, şehrin elektrik ve su işleri için İller Bankası'ndan 25 yıl süreyle faizsiz olarak 50.000 lira borç alınmasını kabul etmiştir.⁹⁰⁷ Aydın Belediyesinin elektrik işlerinde bankaya borçlanma işi sürekliliğini korumuş, ihtiyaç oldukça bankanın kapısı çalınmıştır. Belediye Meclisi 10 Ağustos 1948 tarihinde toplanmış, hidroelektrik tesisine ait plan ve projelerin İller Bankası aracılığıyla yaptırılması için 5.000 lira, Frangaton (France tosi) motorunun tamiri için ise 15.000 lira ödenek verilmesine karar verilmiştir.⁹⁰⁸ Bu kararın ardından hemen harekete geçilerek 300 beygirlik Franco tosi marka motorun tamirinin pazarlık yoluyla yapacağı ilan edilmiştir.⁹⁰⁹ Aydın'da elektrik kesintisi yine devamlılığını korumuştur.

Aydın'da elektrik kesintileri gündelik sorun haline gelmiştir. Belediye Meclisinde elektrik kesintileri yeniden gündeme getirilmiş ve önceden belirtildiği gibi elektrik kurumunun başına işi bilen kişilerin getirilmesi talep edilmiştir. Kurumda tekniğin hâkim kılınması, iş düzeni ve disiplini oluşturulması istenmiştir.⁹¹⁰ Elektrik kesintisi işinin büyümesi üzerine Belediye Başkanlığından açıklama gecikmemiştir. Aydın Belediye Başkanı İrfan Saylam elektrik kesintileri ile ilgili Aydın Gazetesi'ne bir açıklama yapmıştır. Peter markalı motorun yükünün fazla olması nedeniyle arıza yaptığını İzmir'den parça yaptırıldığı açıklanmıştır. Franco tosi markalı motorun ise İzmir'de esaslı bir şekilde tamir edilinceye kadar Peter marka motor tedbir amaçlı çalıştırılmamış ve bir arıza daha oluşmaması için şehirde bazı saatlerde ışıkların kesileceği duyurulmuştur. Buna göre sanayi saat 17.00'dan sonra 4 günde bir de mahallelerde 17.00'dan 22.00'a kadar elektrik kesintisi yapılacağı kararlaştırılmıştır. Mahallelerdeki elektrik kesintisi sırası şöyledir: ilk gün Orta, Cuma ve Güzelhisar, ikinci gün Zafer, Veysi Paşa, Köprülü ve Ramazan Paşa, üçüncü gün Cumhuriyet ve Kurtuluş dördüncü gün Meşrutiyet, Mesudiye ve Hasan Efendi mahallelerinde yapılacaktır. Franco tosi motorunun tamiri ile ilgili sorulan soruya İrfan Saylam cevap olarak İzmir'de ki tamirinin bittiğini ancak yapılan parçalarda görülen kusuru

---

⁹⁰⁶ *Aydın*, 19 Haziran 1948.

⁹⁰⁷ *Aydın*, 17 Temmuz 1948.

⁹⁰⁸ *Aydın*, 12 Ağustos 1948.

⁹⁰⁹ *Aydın*, 14 Ağustos 1948.

⁹¹⁰ *Aydın*, 27 Kasım 1948.

nedeniyle bunların düzeltilmesi için Belediye Başkanı İrfan Saylam 29 Kasım 1948 Pazartesi günü İzmir'e gideceğini belirtmiştir.⁹¹¹

27 Kasım 1948 Cumartesi günü küçük elektrik motorunun çalışmaması nedeniyle şehirde elektrikler üç gün kesilmiştir. Bunun üzerine Belediye Başkanına başvurulmuş, Başkan İrfan Saylam'da açıklama yapmıştır. Petter motorunun ilk çalışmasından sonra oluşan aksaklık nedeniyle tekrar sökülmesi gerekmiş, bu nedenle tamiri iki gün uzamıştır. Motorun tamirinin 29 Kasım 1948 tarihinde biteceğini tahmin ettiklerini belirtmiştir. Roston marka ilk küçük motorun yataklarının yandığı iddiası ortaya atılmıştır. Fakat bu iddianın doğru olmadığını belirten Belediye Başkanı İrfan Saylam son zamanlarda yatağın fazla ısınması nedeniyle yanmaya başladığını ve daha büyük sıkıntılar ortaya çıkmaması için ise motorun açıldığını açıklanmıştır. Franco tosi motoru için 29 Kasım 1948 tarihinde İzmir'e gideceğini belirterek, burada motor tamir eden müteahhit ile yaşanan sorunun giderileceğini ifade etmiştir. Fakat Peter ve Roston motorlarının tamiri nedeniyle 30 Kasım 1948 tarihinde geleceğini belirtmiştir. Peter motorunun tamirinin 1 Aralık 1948 günü bitirilmesi ile birlikte şehir elektrik verilmeye başlanmıştır. Şehir elektriğinin normale dönmesi Franco tosi ve Petter motorlarının tamirinden sonra gerçekleşecektir.⁹¹²

Franco tosi motorunun tamiri için İzmir'e gitmiş olan Belediye Başkanı İrfan Saylam Aydın'a dönmüştür. Motorun parçaları İzmir'de tamamlanmasının ardından şehre getirileceğini ve montajının yapılacağına, müteahhitin kontrolünde bir süre çalıştırıldıktan sonra kabulünün onaylanacağını belirtmiştir. Peter ve Roston motorları ise İzmir'den dönecek olan makinist tarafından görüldükten sonra durumları tespit edilecektir. Ayrıca gazete bir sitemde bulunarak Aydın'da iki motorun bozuk olduğu ve üç gündür bütün şehrin karanlıklar altında kaldığını belirterek makinistin İzmir'de kalmasını hayretle karşıladıklarını belirtmiştir.⁹¹³

İzmir'de yaptırılan Franco tosi motorunun parçaları 6 Aralık 1948 tarihinde Aydın'a getirilmiştir. Motorun montajının ise 15 gün süreceği bildirilmiştir. Roston ve Petter motorlarındaki arızalar ise incelenmiştir. Gazete tekrardan Belediyeye bir uyarıda bulunarak, daha önemli bir arıza ile karşılaşmamak için iki motorun tekrar kontrol edilmeleri istenmiştir.⁹¹⁴ Belediye Başkanı İrfan Saylam, elektrik işleri ile ilgili bir

---

⁹¹¹ *Aydın*, 27 Kasım 1948.

⁹¹² *Aydın*, 2 Aralık 1948.

⁹¹³ *Aydın*, 4 Aralık 1948.

⁹¹⁴ *Aydın*, 7 Aralık 1948.

açıklamada bulunmuştur. Roston motorunun uzun yıllar boyunca tek başına çalıştığını ve aşırı derecede yıprandığını belirterek Franco tosi ve Peter motorlarının alınarak yapılan bazı parçaların yenilenmesi gerektiğinden İzmir’de yaptırıldığı ve montajına başlandığını açıklanmıştır. Ancak Roston motorundan aşırı kullanım nedeniyle artık faydalanılamayacak bir durumda olduğunu belirtmiştir. Franko tosi motorunun açılmasından sonra, tek başına şehre elektriği veren Peter motoru da fazla yük verilmesi nedeniyle pistonların aşındığını, şimdi bu motorun tamir edilmekte olduğunu, her iki motorunda tamir işinin yakında biteceğini duyurmuştur. Hakkı Darcan Cumhuriyet Mahallesi Ocağı Kongresinde: Peter motorunun kısa bir süre içerisinde mefruş hale getirenlerin meydana çıkarılmasını, elektrik santraliyle motorların bir uzmana gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kongre Başkanı Ziya Evren ise motorların çeşitli sebeplerle bozulabileceğini, ancak bunun halka duyurulması ve tereddütte bırakılmaması gerektiğini sözlerine eklemiştir.⁹¹⁵

Aydın’da yaşanan elektrik sıkıntısı gün geçtikçe büyümüştür. Şehirde yaşanan elektrik kesintisi Aydın Gazetesi’nde neredeyse her gün gündeme getirilmiş ve köşe yazılarına taşınmıştır. CHP Köprülü Mahallesi Ocak kongresinde Belediye Başkanından, elektrik motorlarının tamir işinin bir an önce bitirilmesi istenmiştir.⁹¹⁶ Olayın büyümesiyle birlikte, şehirde her yerde elektrik işi söylenmeye başlanmıştır. Belediye bu durumun önüne geçebilmek için harekete geçerek, Erkek Sanat Enstitüsünden elektrik sağlamaya başlamıştır. Ancak okuldan alınan bu elektrik, şehir için kesin çözüm olmamıştır. Şehirden sonra İstasyon Caddesine de elektrik verilmeye başlanmıştır. Bu elektriğin şehrin tamamına mı, yoksa sadece ana caddelere mi sağlandığı hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır.⁹¹⁷

22 Aralık 1948 tarihinde yapılan Belediye Meclisi toplantısında, elektrik işleri için bir komisyon kurulmuştur. Ayrıca mecliste elektrik kesintisi uzun tartışmalara neden olmuştur. Kurulan komisyon ise elektrik kesintisine sebep olanları ortaya çıkarması amaçlanmıştır.⁹¹⁸ Aynı toplantıda gündeme gelen elektrik motorlarının tamirinin uzun sürmesi masrafı arttırmış, döner sermayeden 2.000 liranın bu işe harcanması için kuruma borç verilmesi teklif edilmiştir. Bu teklif üzerine ilk sözü Ali Tüzer almıştır. Bu iş için 6 ay önce 9.000 lira kabul edildiğini ve tekrar ödenek istenmesinin nedeninin açıklanmasını istemiştir. Ayrıca motorların tamirinin neden bu kadar uzun sürdüğünü sormuştur. Ayrıca şehrin ışsız bırakılmasının Aydın’a 30.000 lira zarara yol açtığını, çünkü tüketilen

---

⁹¹⁵ *Aydın*, 9 Aralık 1948.

⁹¹⁶ *Aydın*, 16 Aralık 1948.

⁹¹⁷ *Aydın*, 18 Aralık 1948.

⁹¹⁸ *Aydın*, 23 Aralık 1948.

elektriğin paralarının alınmadığını, sinemaların çalışmadığını, kısacası Belediye gelirine ket vurduğunu belirtmiştir. Sadece şehir içi değil, sanayi kesiminin de zarara uğradığını vurgulamıştır. Ali Tüzer sözlerine “*motorun zamanında 9.000 liraya tamiri yapılmış olsaydı, şimdi 2.000 lira daha istenilmezdi*” diyerek de tavrını koymuştur. Aydın Belediye Başkanı İrfan Saylam ise, bu sorulara söyle cevap vermiştir. Kendisinin Başkan seçildiğinde, Franco tosi motorunun tamiri teklifinin geldiğini bunun için ise teknik bir heyet oluşturduğunu belirtmiş ve 15.000 liralık da bir keşif yapıldığını, eksiltmeye konulduğunu, verilen tekliflerin yeterli görülmemesinden dolayı uzatıldığını ve pazarlıkla yapılması kararlaştırıldığını belirtmiştir. Bazı parçaları hiçbir para kabul etmeden, Forbes Kumpanyası makine mühendisi tarafından yapıldığını, diğerlerinin de İzmir’de yaptırıldığını açıklamıştır. Üçüncü motor konusunda ise, çıkan arıza nedeniyle diğer bir engel oluşturduğunu belirten Belediye Başkanı İrfan Saylam, işlerin normal şartların dışında uzadığını, aksine formalitelere göre Belediyenin menfaatlerinin düşünüldüğünü vurgulanmış, aynı zamanda eğer suçluların olduğu düşünülüyorsa bir komisyon kurulmasını meclise önermiştir. Tekrar söz alan Ali Tüzer ödeneğin 9.000 lira olduğunu, bildiği hesaplamalara göre 14.000 lira ödenek çıktığını, talebin olmasına rağmen bunun neden ihale edilmediğini ve Belediyenin bu işten ne gibi kazanç sağladığını sormuştur. Bu gibi işlerin hızlı yapılması için müteahhide verilmesi gerektiği kanaatini savunmuştur. Emanet ile yapılacak işlerin hem gecikeceğini, hem de pahalıya mal olacağı görüşündedir. Bu konuşmadan sonra Belediye Muhasebesi de açıklama yapma gereği duymuştur. Keşif bedelinin 15.000 lira olduğunu ve kurumun satın alma heyetinin işi eksiltmeye çıkardığını ve ilk teklifin kabul edilmediğini, uzatılması sonucu ise ikinci eksiltmede %4.5 kırılmış, fakat heyet bunu danışık görmüştür. Aslında bu müteahhit daha önce Roston motorunun tamir etmiş ve tamiri kendi yapmayarak İzmir’de yaptırmıştır. Bunu da zamanında teslim edemediğinden dolayı sözleşme gereğince kendisinin alması gereken ceza, encümen kararı ile kaldırıldığını, bu işin pazarlık suretiyle 6.000 liraya mal olacağını dikkate alarak, bu yolu tercih ettiklerini açıklamıştır. Müteahhide verilseydi yine aynı şekilde işin yürüyeceğini ve onun da İzmir’de yaptıracığını, mevcut yaşanan gecikmenin yeniden tekrarlanacağını ve bu nedenle Belediyenin zarar edeceğini savunmuştur. Belediye Muhasebesi istenilen 2.000 liranın bu iş ile alakasının olmadığını, paranın diğer motorlar ile sıradan işler için kullanılacağını açıklamıştır. Belediye Başkanı İrfan Saylam, keşfi yapan heyet Forbes Kumpanyası makine mühendisi, Erkek Sanat Enstitüsü makine öğretmeni ve bu işlerin uzmanı Osman Gedik’ten ibaret olduğunu belirtmiştir. Heyetin iyi niyetle çalıştığını, Belediye yararına hareket ettiğini belirten İrfan Saylam, Forbest’te yaptırılan parçalar için

Mr. Smith para teklifini kabul etmediğini ve bir daha benzer bir teklifin yapılması gerçekleşirse hiçbir işlerinin yapmayacağını söyleyerek ücretsiz yaptığını vurgulayan Belediye Başkanı İrfan Saylam, meclis huzurunda Mr. Smith'e teşekkür etmiştir. Ali Tüzer meclisteki görüşünde ısrarlı davranmış, Belediyenin kâr değil zarar ettiğini, halkında benzer zarara uğradığını tekrarlanmıştır. Dr. Nuri Erkan, üç motorunda aynı anda bozulması nedeniyle halkın bu duruma çok üzüldüğünü belirtmiştir. Belediye Meclisi azalarını halkın seçtiğini, bu nedenle hemşehrilerine karşı zor duruma düşüklerini, hatta bu durumdan sorumlu olduklarının üzerinde durmuştur. Sonuç olarak şehrin yaşamının ihlal edildiğini, elektrik fabrikasının çalışmasının birden durmasının Aydın'ın sosyal ve ekonomik hayatını felce uğrattığını savunmuştur. Buna sebebiyet veren şu ya da bu sebepler yerine sorumlu olarak motorların tamir edilmesi gerektiğini, istenilen paranın yani 15.000 liranın lazım olduğunda "*paramız var yok demedik ve diyemedikte*" diyerek kabul ettiklerini belirtmiştir. Arkadaşlarının Belediyenin yararlarını koruma hassasiyeti gösterdiğini ve Belediyeyi zarara sokan etkenleri sorduklarını, bu etkenlerin Aydın'ı elektriksiz bıraktığını, ayrıca şehri elektriksiz bırakan eski motorun değil, yeni motor olan Petter'in çalışmaması nedeniyle oluştuğunu göz önünde bulundurarak, bunda bir ihmalin olup olmadığı sorulmuştur. İhmal varsa meydana çıkarılması gerektiği görüşündedir. Durumu makiniste sorduklarında, makineye aşırı yüklenme sebebiyle arızanın oluştuğunu söylemiştir. Bunun üzerine neden fazla yüklendiklerini sorduklarında ise cevap veremediğini belirtmiştir. Sonradan öğrendiklerine göre motorun bir süredir, iki silindirli çalıştırıldığını ve bu nedenle de motorun görevini fazlasıyla yaptığını savunmuştur. Ayrıca birinci motor Rostonun ömrünü tamamladığı görüşündedir. Daha sonra söz alan Ali Rıza Özkavruk, Dr. Nuri Erkan arkadaşının azaları sorumlu tutmasına karşı, yılda üç defa toplandıklarını ve karar aldıklarını, bunların uygulamasının ise Başkan ile Daimi Encümene bırakıldığını, yani bu durumda Daimi Encümen üyelerinin durumu aydınlatmaları gerektiğini savunmuştur. Tekrardan söz alan Ali Tüzer, Dr. Nuri Erkan'ın sorduğu "*sorumlu var mı? yok mu?*" meydana çıkarmak için bir uzman getirilsin istemiştir. Encümen üyelerinden Dr. Hulusi Eralp söz olarak Ali Rıza Özkavruk'a cevaben, "*meclis azaları ne biliyorsa biz de onu biliyoruz*" demiştir. Elektrik kurumu idaresinde sorunun ne olduğunu bilmediklerini, bu nedenle açıklama yapacak durumda olmadıklarını belirterek, kendisi de bu işin bir uzman tarafından incelenmesini desteklediğini belirtmiştir. Sözlerine Petter motorunun silindirinin birinin bozulması nedeniyle içine bir civata düşerek geldiğini, bunun da Forbes Fabrikasında tamir edildiğini, ikincisinin yanmış olduğunu, birincisinde sağlam bulunduğunu, bu durumun motorlara iyi bakılmadığını gösterdiğini belirtmiştir. İzmir'de bu

silindirlerin birisinin Erkek Sanat Enstitüsü Atölyesinde yapılmakta olduğunu, tamamlandıktan sonra da yeniden 3 silindire çıkartacağını belirterek Petter motorunun da çalışacağını açıklamıştır. Meclis üyelerinden Veli Yağmuroğlu'da komisyonun gereksiz olduğunu, uzman getirilmesi gerektiğini savunmuştur. Ali Tüzer'de bir uzman getirilmesi görüşünü desteklemiştir. Mehmet Ali Şahin ise kurumun başına hem uzman hem de mühendis getirilmesi görüşündedir. Veli Yağmuroğlu tekrardan konuya dahil olarak uzmanın dışarıdan getirilmesine gerek olmadığını, Aydın ve Nazilli'de olanlardan yararlanılması gerektiğini söylemiştir. Nuri Erkan ise bu işin Belediye Başkanına bırakılması fikrini ileri sürmüştür. Sonuç olarak Belediye Başkanı İrfan Saylam'ın belirttiği gibi komisyon kurulması kabul edilmiştir. Komisyona Hulusi Eralp, Nuri Erkan ve Ali Tüzer seçilmiştir. Ayrıca meclis istenilen 2.000 liralık borç vermeyi de kabul etmiştir.⁹¹⁹ Ancak bu konuşma ve tartışmalar söylendiği ile kalmıştır. Aydın'ın elektrik sorunu devam etmiştir.

Şehir elektriğinde verilen süreler aşılmış bir ilerleme kaydedilememiştir. Franco tosi motorunun 15 gün içerisinde çalışacağı bildirilmiş, ancak İzmir'de yaptırılan parçaların denenmesi sonucunda işe yaramadığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle şehir elektriği 10-15 gün daha verilemeyeceği duyurulmuştur.⁹²⁰ Deneme sırasında dişli kırdığından başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Vali başkanlığında toplanan Belediye Encümeni tamir işleri için İzmir'e 27 Aralık 1948 günü bir heyet göndermiştir.⁹²¹ Belediye Başkanı İrfan Saylam'da şehre elektriğin 10 Ocak 1949⁹²² tarihinde verileceğini duyurmuştur.⁹²³ Şehre elektrik 10 Ocak'ta verilmesi tahmin edildiğinden, 10 Ocak'a kadar Aydın'a elektriğin Erkek Sanat Enstitüsünden sağlanması Belediye Meclisince kararlaştırılmıştır.⁹²⁴

Belediye Başkanlığınca Belediye Elektrik Fabrikası baş makinisti İsmail Atesalın görevine son verilmiştir. Bu işi bilen bir makinist alınıncaya kadar, Nazilli Basma Fabrikasından bir uzman görevlendirilecektir.⁹²⁵ Franco tosi motorunun genel durumunu incelemek üzere Devlet Demiryolları İzmir Cer Atölyesi Müdürü Yüksek Mühendis Celal Tarar ile uzman bir heyet Aydın'a gelmiş, Mr. Smith ve Forbes Makinisti Salih Dakar'le

---

⁹¹⁹ *Aydın*, 25 Aralık 1948.

⁹²⁰ *Aydın*, 25 Aralık 1948.

⁹²¹ *Aydın*, 28 Aralık 1948.

⁹²² *Aydın Gazetesinin* 30 Aralık 1948 günkü sayısında 10 Ocak yerine, 10 Şubat yazılmıştır. Daha sonra 1 Ocak 1949'da çıkan sayıda düzeltilmiş olarak verilmiştir. *Aydın*, 1 Ocak 1949.

⁹²³ *Aydın*, 30 Aralık 1948.

⁹²⁴ *Aydın*, 4 Ocak 1949.

⁹²⁵ *Aydın*, 8 Ocak 1949.

önceden yapılan bir dişliyi incelenmişler, ardından bu dişliyi tecrübe ederken kırıldığı için İzmir’de atölyede çelik dişli yapılmasına karar verilmiştir. Petter motorunun İzmir Mithatpaşa Enstitüsünde döktürülen pistonunun Aydın’a gelmesi beklenmiştir. Ayrıca gazete o kadar dert yanmıştır ki, “*eski zamanın tedbirsizliklerinin cezasına bugün çekiyoruz Tanrı’dan bu kadar çileyi yeter görmesini dileyelim*” notu düşmüştür.⁹²⁶

Aydın Gazetesi elektrik sorununu, “*elektrik işi*” başlığı altında köşe yazısı olarak tekrardan gündeme taşımıştır. Yazıda elektriğin 10 Ocak 1949’da verileceği duyurulmuş, hatta yanlışlıkla 10 Şubat yazılmış ve tekrardan diğer yazıda düzeltilmiş, ancak elektrik işi 1949 Ocak ayında halledilememiştir. Şehrin iki aydır ışsız kaldığını belirten yazıda, 3 motor olmasına rağmen fabrikanın çalışmaması geçmiş zamandaki hatalar yüzünden olduğunu ifade etmiştir. Franco tosi motorunun binbir güçlkle Avrupa’dan savaş döneminde getirilmesine rağmen, bilinçsiz ve uzman olmayan kişiler tarafından montajı yüzünden 6 aydır kullanamadığını ve halende kullanılmadığını belirterek, geçmişte yapılan ihmallerin acısını çok ağır çektiklerini ifade etmiştir. Franco tosi motorunun hem mazot, hem de gazojenle çalışmak üzere ve şartıyla alındığını, ancak gazojenle hiç çalıştırılmadığını belirtmiş, montajının da hatalı yapıldığını yinelemiştir. Gazete yapılan diğer bir hata olarakda, Roston motorunun üreten fabrikanın hayır cevabına rağmen mazota çevrilmesidir. Bu motorda bu yüzden mahvedilmiştir. Franco tosi motorun montajının hatalı yapıldığını ve mevcut arızalı haline gelmesine de bu montajın sebep olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Roston motorunu mazota çeviren ve Franco tosi motorunun montajının yanlış yapılması sonucunda arıza yapmasına yol açan eski makinistin tamir işi için yegâne uzman, kurtarıcı sayılması Aydın’ın karanlığa gömülmesine neden olmuştur.⁹²⁷

Aydın Belediye Meclisi 1 Şubat 1949 Salı günü toplanmış ve elektrik santralinin mevcut durumu tespit eden Daimî Encümeninin raporunu gündemde ivedilikle görüşülmüştür. Raporda fazla mazot tüketimini önlemek için yapılacak tesisler ile Petter ve Franco tosi motorlarının grangi tamir ve ıslahı için, 20000 grangi kırılmış olan 24 yaşındaki Roston motorunun yerine 120-150 beygir kuvvetinde 1 dizel motoru alınması için 80.000 lira, şebeke içinde 152.418 liraya ihtiyaç olduğu bildirilmiştir. Belediye Meclisi bu paranın

---

⁹²⁶ *Aydın*, 25 Ocak 1949.

⁹²⁷ Bahsedilen makinist yeni işten çıkarılan İsmail Atesalın değil önceki olduğu not düşülmüştür. *Aydın*, 29 Ocak 1949.

İller Bankası'ndaki yardım fonundan sağlanmasını kabul etmiştir.⁹²⁸ Belediye ilk motorun dışında, diğer iki motor ile ilgili de çalışmalar yürütmüştür. Belediye Meclisi 3 Şubat 1949 Perşembe günü toplanarak, elektrik mühendisi Kemal Sünnetçioğlu Roston motorunun yerine yeni bir motor sağlamak, 2 motoru da normal hale getirmek şartıyla elektrik işletmesinin iki yıl içinde kendisine verilmesi hakkındaki teklifi mecliste okunmuştur. Teklif üzerine Raif Günaydın söz almış, bu teklifin açık bir şekilde Belediye Meclisine getirilmesini işaret etmiş, konunun önemi üzerinde durmuş ve bu konu üzerinde bir karar verilmeden önce çok esaslı bir incelemeye tabi tutulmasını önermiştir. Ayrıca Raif Günaydın, kurumun teknik bir incelemeye tabi tutulmasında ısrarcı olmuştur. Bunun üzerine Avukat İhsan Uzman, Doktor Hulusi Eralp, Ali Tüzer, Hakkı Darcan ve Eyüp Şahin'den bir komisyon oluşturulmuştur.⁹²⁹ Ancak oluşturulan bu komisyonların genelde bir faydası olmamıştır. Çünkü komisyonda yer alan kişiler genelde konu ile ilgili yeterli uzmanlığı olmayan azalardır.

Devlet Demiryolları İzmir Cer Atölyesinde tamir edilen ve atölye müdürü ile ustaları tarafından Franco tosi motoruna montajı yapılan dişlinin çalışması ile birlikte şehre deneme amaçlı 7 Şubat 1949 akşamı bir saat elektrik verilmiştir.⁹³⁰ 7 Şubat 1949 tarihinde yapılan Belediye Meclisi toplantısında, elektrik fabrikasındaki Roston motorunun eksik ve eskimiş olan parçaları için teklifte bulunan bir firmanın mektubu okunmuş, öncelikle bu eksikliklerin mahalli elemanlar ve firmanın mühendisi tarafından incelenmesi uygun görülmüştür.⁹³¹ Franco tosi motorunun çalışmasıyla birlikte Aydın Gazetesi'nde yayınladığı ilanla elektrik santrali makinesinin tamirinde yakın ilgi gösterdikleri için Devlet Demiryolları Halkapınar Cer Atölyesi Müdürü Celal Taner'e ve çalışma arkadaşlarına, Belediye Başkanı İrfan Saylam teşekkür etmiştir.⁹³²

Şehirde yaşanan elektrik sorunu yerel gazete Aydın'da sürekli gündeme getirilmiştir. Fakat elektrik sorununun kısa süreli çözüme kavuşması gazetede köşe yazısını sayılarını azaltmamış, aksine artırmıştır. Belediyenin sürekli komisyonlar kurarak işi çıkmaza soktuğunu Napolyon'un "*Bitmeyecek işleri komisyona havale ederim.*" sözünü hatırlatarak elektrik işinin çözüme kavuşturulmasını istemiştir. Gazete, Franco tosi motorunun ilk

---

⁹²⁸ Gazetenin ilk sayfasında elektrik işleri için 152.418 liralık İller Bankasından yardım fonundan ödenek alınacak yazılmıştır. Ancak son sayfa da ise 52.418 lira olarak yer almıştır. Tezde ilk sayfada yer alan 152.418 lira baz alınmıştır. *Aydın*, 3 Şubat 1949.

⁹²⁹ *Aydın*, 5 Şubat 1949.

⁹³⁰ *Aydın*, 8 Şubat 1949.

⁹³¹ *Aydın*, 8 Şubat 1949.

⁹³² *Aydın*, 10 Şubat 1949.

talihlisinin çeşitli sebeplerden dolayı ihale edilmeyerek emaneten yaptırılması ve doğal olarak en ucuz taliplisine verilmek suretiyle Belediyeye kazandırıldığı düşünülen 4.000 liranın, Belediyeye mevcut ne kadara mal olduğunu ve vatandaşın zararı sorulmuştur. Benzer bir durum ise Peter motorunun pistonlarının daha emniyetli ve daha ucuz yaptırılması nedeniyle, tekrar dönüp dolaşip önceden verilmeyen firmaya verilmesi ve oluşan zararın inkâr edilemeyeceğini belirtmiştir. Bu işlerin iyi niyetle yapılmasına rağmen olumsuz sonuçlar verdiği göz önüne alınırsa, uzman kişilere önem verilmesi bir kere daha ortaya çıkmıştır.⁹³³

Bu sorunların dışında elektrik fabrikasının özelleşmesi gündeme gelmiştir. Mevcut 2 elektrik motorunun ıslah ve Roston motoru yerine 1 motor koymak şartıyla, 5 yıl süreyle şehrin elektrik işletmesinin kendisine verilmesini isteyen elektrik mühendisi Kemal Sünnetçioğlu'nun yaptığı teklif, Belediye komisyonuna havale edilmiştir. Komisyonda teklif incelenmiştir. Toplantıda Kemal Sünnetçioğlu komisyona şu tamamlayıcı teklifte bulunmuştur:

1. Bugünkü yağ ve mazot fiyatları esas tutularak belediye aydınlatması ile kuvve-i muharike tüketim için 20 kuruştan resmi ve özel abonelere 25 kuruştan elektrik verecek mazot fiyatları durumuna göre ise fiyatlar değişime uğrayacaktır.

2. İşletme sözleşmesi 5 yıl için geçerli sayılacak ve her 3 motor için yapılacak bütün masraf işletene ait olacaktır. Fakat belediye bunların temelinde kendisine yardım edecektir.

3. Belediye müteahhitin verdiği elektrik fiyatına yalnız amortisman karşılığı zam yapacaktır.

4. Motorların ıslahından sonra her üç makinenin gücü ölçülecek, 5 yıl sonunda müteahhit makinaları bu güçte ancak %5 eksik ile teslim edecektir.

5. Müteahhit yılda belediyeye 20.000 lira kira bedeli verecektir.

Bu teklif değerlendirilmek üzere diğer meclis toplantısına bırakılmıştır.⁹³⁴

Belediye Meclisi sıcak gündemini korumuş ve ivedilikle 10 Şubat 1949 günü toplanmış ve Kemal Sünnetçioğlu'nun teklifi değerlendirilmiştir. Görüşmeler sonucunda

---

⁹³³ *Aydın*, 10 Şubat 1949.

⁹³⁴ *Aydın*, 10 Şubat 1949.

elektrik idaresi 5 yıllığına Kemal Sünnetçioğlu'na devredilmiştir. Meclis görüşmesinde Belediye kendi şartlarını belirlemiştir. Üç motorunda sağlam hale getirildikten sonra santraldeki işletme masraflarının da kiracıya ait olarak abonelere kilovatı 25, sokak aydınlatması içinde 20 kuruştan elektrik vereceği, elde edilecek 400 kilovat elektrik için Belediyeye her bir kilovata yapılacak masrafın 18 kuruş olacağı belirtilmiştir. Bu suretle Belediyeye 43 kuruşa mal olacak her bir kilovat elektrik için, tarifeye göre gerçekleşecek iki kuruş zararın teklif sahibine kabul ettirilmesi teklif edilmiştir. Bunun dışında komisyon masraflar arasında gösterilen amortisman ve kurum kârından Belediyeye yılda 25.000 lira ödenmesi istenilmiştir. Böylece 5 yıl sonunda Belediyenin hesabında 125.000 liranın birikeceği öngörülmüştür. Belediyenin elektrik santralinin de mevcut şartlarda başarılı olamayacağı anlaşılmış, şebeke dışında santralin bir şahıs veya şirket tarafından işletilmesi kabul edilmiştir. Bu komisyon tarafından hazırlanacak bir şartnameye ile meclisin gündemine getirilmesi, daha sonra da eksiltmeye çıkarılması kararlaştırılmıştır.⁹³⁵ Ayrıca bir ay gibi bir süre boşa kalan Belediye elektrik baş makinistliğine Fikrettin Bozsoy tayin edilmiştir. Fikrettin Bozsoy, Aydın'a gelerek görevine başlamıştır. Franco tosi motoru ise 15 Şubat 1949 akşamı çalıştırılmaya başlanmış ve ilk akşam 165 kilovat elektrik vermiştir.⁹³⁶ Olumlu gelişmeler sonucunda Aydın'a elektriğin 2 Mart 1949 tarihi itibarıyla saat 16.00'da verileceği duyurulmuştur.⁹³⁷

Aydın Belediyesi, mezbaha ve elektrik işleri için Dahiliye Vekaleti'nden 534.000 lira yardım istemiştir. Buna karşılık olarak da sadece su için 100.000 lira verilmiştir. Valiliğin ve milletvekillerinin Ankara ziyaretinde ki girişimleri sonucu, Belediyeye 179.000 lira elektrik ve 150.000 lira su için, toplamda 329.000 lira daha yardım yapılması vekaletçe kabul edilmiştir.⁹³⁸ Dahiliye Vekaleti emrindeki fondan Aydın Belediyesine 175.087 lira elektrik, 282.229 lira su için bunun 100.000 lirası önceden, fondan kalanı ise sonradan verilmiştir.⁹³⁹ Aydın Belediye Meclisi toplantısında, Belediyeye yapılan yardım konusunun 1949 yılı bütçesine alınmasına ve bu para ile yaptırılacak elektrik-su tesislerinin doğrudan doğruya, Belediye tarafından yaptırılmasına karar verilmiştir. Belediye Encümeni Roston motorun yerine, yeni bir motor satın alma işini de görüşmüştür. Yeni motor alma işi ancak,

---

⁹³⁵ *Aydın*, 12 Şubat 1949.

⁹³⁶ *Aydın*, 17 Şubat 1949.

⁹³⁷ *Aydın*, 1 Mart 1949.

⁹³⁸ *Aydın*, 3 Mart 1949.

⁹³⁹ *Aydın*, 17 Mart 1949.

Bayındırlık Vekaleti'nin görüşü alındıktan sonra kesin bir karar verilmesinin uygun olacağı kabul edilmiştir.⁹⁴⁰

Aydın Belediyesi, şehrin elektrik dağıtım saatlerini belirlemiş ve gündüzleri de elektrik vermeye başlamıştır⁹⁴¹ Ancak mevcut motorların parça tedariki devam etmiştir. Gündüz şehre elektrik verme işi yine kısa sürmüştür. Aydın Belediyesi yaptığı açıklamada, elektrik santralinde ki motorların yedek parça sorunu nedeniyle şehre gündüz elektrik verilmesinin mümkün olmadığını duyurmuştur. Böylece elektrik saatleri 18.00'dan 01.00'a olarak yeniden belirlenmiştir. Sanayi esnafının ise 20.30'dan sonra elektriklerin kapatılacağı ilan edilmiştir.⁹⁴² Ayrıca Franco tosi ve Peter markalı motorların bazı parçalarının fabrikalarından getirileceği, bazılarının ise İstanbul'dan sağlanacağı açıklanmıştır. Bu nedenle Belediye Başkanı İrfan Saylam'ın Ankara'dan İstanbul'a geçeceği belirtilmiştir.⁹⁴³

Aydın Gazetesi tarafından Meclis üyesi Ali Tüzer'e elektrik işi sorulmuş, oda Ankara'da bulunan Belediye Başkanı İrfan Saylam'dan edindiği bilgileri paylaşmıştır. Mevcut motorların parçalarının fabrikaları ve İstanbul'dan temin edilmeye çalışıldığı, Roston motorunun ise kullanılamaz hale geldiğini belirtmiştir. Bunun yerine 120 beygir gücünde yeni bir motor alınması için Belediye Meclisinin onay verdiğini, yardım fonundan da Belediyeye 122.000 liradan 50.000 lirası iki motorun tamirini ve eksiklerinin giderilmesine diğer 50.000 liranın da yeni bir motor alınmasına onay istenmiştir. Elektrik şebekesinin ıslahı için ise 50.000 lira bir ödenek ayrıldığını ve projesinin de hazır olduğunu belirtmiştir. Bu yeni girişimlerle birlikte, şehrin elektrik sorununu çözüme kavuşturulması amaçlanmıştır. Böylece şehre aralıksız elektrik verilmesi planlanmıştır.⁹⁴⁴ Belediye ile ilgili işleri yakın takip etmek için Ankara'da girişimlerde bulunan Belediye Başkanı İrfan Saylam'ın Aydın'a dönmesiyle birlikte, Aydın Gazetesi yazarı Göltepelioğlu ile bir röportaj yapmıştır. Bu röportajdan edinilen bilgiye göre, elektrik şebekesinin ıslahı için hükümet Aydın Belediyesi'ne 175.000 lira yardım etmiş, 50.000 lirasıyla bir motor almak, 125.000 lirası ile de mevcut motorların yedek parçalarını sağlamak ve düzenlemek için Belediye Meclisinden karar alınıp onaylanmıştır. Yeni motorun projesi de Bayındırlık Vekaletince onaylanarak eksiltmeye çıkarılmıştır.⁹⁴⁵

---

⁹⁴⁰ *Aydın*, 19 Mart 1949.

⁹⁴¹ *Aydın*, 12 Nisan 1949.

⁹⁴² *Aydın*, 26 Nisan 1949.

⁹⁴³ *Aydın*, 28 Nisan 1949.

⁹⁴⁴ *Aydın*, 3 Mayıs 1949.

⁹⁴⁵ *Aydın*, 14 Mayıs 1949.

Şehir ile ilgili çalışmaların hızlandırılması için sürekli Ankara'ya gidip gelen Belediye Başkanı İrfan Saylam, Aydın Gazetesi'ne demeç vermiştir. Bu demeçte şehre yeni alınacak motor, şehir haritası ve hidroelektrik santrali ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Yeni alınacak motorla ilgili eksiltmeye katılan firmaların teklifleri, çeşitli tip ve marka motorların hangisini tercih gerektiğine dair bir rapor Bayındırlık Vekaleti fen heyetinden alınmıştır. Daha sonra bu motorun alınması için İller Bankası'ndan gereken paranın sağlanması için çalışıldığını belirtmiştir.⁹⁴⁶

Aydın Gazetesi, Belediye Daimî Encümen üyesi Dr. Hulusi Eralp'ten edindiği bilgilere göre, elektrik kurumuna yeni bir motor almak ve mevcut motorların yedek parçalarını getirmek için gerekli olan 175.000 liranın 100.000'inin 1951 ve 75.000 lirası da 1952 yıllarında ödenmek üzere fondan verilmesine İller Bankası'nca karar verilmiştir.⁹⁴⁷ Ayrıca Belediye tarafından ihalesi gerçekleştirilen hidroelektrik projesinin mühendisleri, 10 Ekim 1949 tarihinde İstanbul'dan hareket ederek Aydın'a gelecekleri ve çalışmalara başlayacakları belirtilmiştir.⁹⁴⁸

Şehirde yaşanan elektrik sıkıntısı Belediyeyi yeni bir yöntemle başvurmayla yöneltmiştir. Elektrik santralinin mevcut durumu nedeniyle Aydın Belediye Başkanlığından yapılan duyuruda, mahallelere nöbetleşe elektrik verilip kesileceği duyurulmuştur. Buna göre elektrik kesintisi 12 Ekim 1949 günü Orta, Cuma ve Güzelhisar Mahallesi, 13 Ekim 1949 günü, Cumhuriyet ve Kurtuluş Mahalleleri 14 Ekim 1949 günü, Zafer, Ramazan Paşa ve Köprülü Mahalleleri 15 Ekim 1949 günü, Mesudiye, Meşrutiyet ve Hasan Efendi Mahallelerinde yapılacaktır.⁹⁴⁹ Fakat bu uygulama uzun sürmemiş, Belediye bir hafta sonra şehre nöbetleşe elektrik verme usulünü kaldırmıştır.⁹⁵⁰ Bu uygulama su tesisatında yaşanan sorunlarda da devreye girmiş ve kullanılmıştır.

Belediye Meclisi toplantısında yeni bir motor satın almak için ve şebekede düzenlemeler yapmak üzere başkan ve üyelerinin ortak imzaları ile 50.000 liralık borçlanma sözleşmesine karar verilmiştir. Bunun dışında Roston marka elektrik motoru da Aydın Belediye Meclisi tarafından satışa çıkartılmıştır. İngiliz üretimi motorun tahmini bedeli 4.000 lira, teminatı ise 300 liradır.⁹⁵¹ Daha sonra ki süreçte Roston motoru müzayede 3.800

---

⁹⁴⁶ *Aydın*, 9 Temmuz 1949.

⁹⁴⁷ *Aydın*, 27 Eylül 1949.

⁹⁴⁸ *Aydın*, 8 Ekim 1949.

⁹⁴⁹ *Aydın*, 13 Ekim 1949.

⁹⁵⁰ *Aydın*, 18 Ekim 1949.

⁹⁵¹ *Aydın*, 15 Kasım 1949.

liraya satılmıştır. Bu motorun jenaratörü satılmamıştır.⁹⁵² Böylece şehrin ilk elektrik motoru görevini tamamlamış oldu.

Aydın'ın ilk elektrik motorunun satılmasıyla birlikte yeni motor alım işi hızlandırılmıştır. Belediye Başkanı İrfan Saylam, elektrik motoru almak üzere 18 Kasım 1949 tarihinde İstanbul'a gitmiştir.⁹⁵³ Aydın'da bir firma Belediyeye bir motor teklif etmiştir. Bu motor 80 beygir gücünde olup, 500 devirli elektrojen düzeneği de bulunan motor için 32.000 lira istenilmiştir. Bu durumu Belediye Başkan Vekili Dr. Hulusi Eralp tarafından, Ankara'da bulunan Belediye Başkanı İrfan Saylam'a iletmıştır.⁹⁵⁴ Aydın'ın elektrik işleri için ve yeni alınacak motor için İstanbul'a daha sonra da Ankara'ya geçen Belediye Başkanı İrfan Saylam, çalışmalarını tamamladıktan sonra 3 Aralık 1949 günü Aydın'a dönmüştür. Belediye Başkanı halkı aydınlatmak için yaptığı çalışmalar hakkında Aydın Gazetesi'ne açıklamalarda bulunmuştur. İstanbul'da yaklaşık 15 firmadan teklif aldıklarını belirten Saylam, bunları Ankara'ya götürerek Bayındırlık Vekaleti ve İller Bankası Fen Heyetince inceleme yaptırdıklarını ve incelemeler sonucunda da Aydın'ın ihtiyacına göre uygun olanlar Vekalet tarafından haber verilmiştir. Alınacak motorun yaklaşık 120 beygir olacağını belirten İrfan Saylam, iki aya kadar da motorun teslim edileceğini açıklamıştır. Peter ve Franco tosi motorlarının yedek parça işleri ile ilgili acenteye 12.000 lira gönderilmiş, parçaların ise 4 ile 6 ay içerisinde geleceğini belirtmiştir. İlk olarak 1950 Mart ayında Peter motorunun haberi gelmiştir. Peter motorunun yedek parçalarının Gitaro Vapuru ile yola çıkarıldığı fabrikanın İstanbul acentesinden Belediye bilgilendirilmiştir.⁹⁵⁵ Daha sonra ise Franco tosi ve Peter elektrik motorlarının İtalya fabrikalarına sipariş verilen yedek parçaları 1950 Ağustos'unun sonunda gelmiş ve makinalar revizyon yapılmıştır.⁹⁵⁶ Hidroelektrik işi ise proje müteahhiti ve İller Bankası'nın elektrik şefi ile yaptığı görüşmelerde İrfan Saylam, iki tane 60 beygir gücünde, toplamda 120 beygir gücünde hidroelektrik santralının projesinin yapılması kararlaştırılmıştır. Bu projenin de iki ay içerisinde tamamlanması beklenmiştir.⁹⁵⁷

Elektrik Santraline alınacak yeni elektrik motoru için Belediyeye yapılan teklifler arasında Bayındırlık Vekaletinin 15 motor arasından uygun gördüğü, Moese Of Warem markalı 120 beygir gücündeki elektrojen motor grubunun alınması kararlaştırılmıştır.

---

⁹⁵² *Aydın*, 19 Ocak 1950.

⁹⁵³ *Aydın*, 19 Kasım 1949.

⁹⁵⁴ *Aydın*, 29 Kasım 1949.

⁹⁵⁵ *Aydın*, 18 Mart 1950.

⁹⁵⁶ *Aydın*, 22 Ağustos 1950.

⁹⁵⁷ *Aydın*, 6 Aralık 1949.

Elektrik motorunun sözleşmesi ise müteahhitle 7 Aralık 1949 tarihinde imzalanmıştır. Yapılan anlaşmaya göre elektrik motoru 39.000 liraya çalışır bir durumda 45 gün içerisinde teslim edileceği belirtilmiştir.⁹⁵⁸ Ancak yeni elektrik motoru hızlı bir şekilde Aydın'a aynı ay sonu getirilmiştir.⁹⁵⁹ Elektrik motorunun montajı ise 1 Şubat 1950 tarihinde bitirilmiş ve aynı gün öğleden itibaren deneme amaçlı iki saat elektrik dağıtımı gerçekleştirilmiştir.⁹⁶⁰ Aydın'da yeni elektrik motoru faaliyete girene kadar mahallelere nöbetleşe elektrik verilmiştir. Bu uygulama yeni motorunun çalışmaya başlamasıyla kaldırılmıştır. Bunun dışında şehrin elektrik saati gündüz 12.00'dan gece 24.00'a kadar aralıksız elektrik verilmesi kabul edilmiştir.⁹⁶¹

Belediye Meclisi 14 Şubat 1950 tarihinde toplanmış ve 1950 yılı bütçesini görüşmüştür. Bu görüşmelerin sonunda elektrik ve su kurumunun bütçesi 168.950 lira olarak kabul edilmiştir.⁹⁶² Belediye Meclisi 24 Şubat 1950 tarihinde toplanarak elektrik ve su kurumlarının bütçelerine son şeklini vermiştir. Buna göre kurum bütçesi 92.950 lira gelir ve 191.413 lira da gider olarak teklif edilmiştir. Ancak Bütçe Encümeni bir raporla bütçeyi 14 Şubat 1950 tarihinde tespit edilen 168.950 lira olarak belirlemiştir.⁹⁶³

Aydın'ının elektrik ve su şebekesi genişletme işi müteahhide verilmiştir. İller Bankası Genel Müdürlüğünden Aydın Belediyesi'ne gelen mektupta, elektrik işlerine en uygun teklif yapan firmaya ihale edildiğini, firmanın bu işleri 1952 yılına kadar bitirmeyi kabul ettiği belirtilmiştir.⁹⁶⁴ Aydın'ın elektrik tesisatı keşif tutarı 175.085 lira, Dahiliye Vekaleti yardım fonundan verilmiştir Ayrıca 220 beygirlik bir motor takviyesi, kablo ve dönüştürücü tesislerinin de yapılacağı belirtilmiş ve İller Bankası tarafından müteahhide ihale edilmiştir.⁹⁶⁵ İller Bankası'nca Tamiş Ticaret ve Sanayi T.A. şirketine ihale edilen Aydın elektrik tesisatı 7 Nisan 1951 tarihine kadar bitirileceği İller Bankası'ndan Aydın Belediyesine yazılı olarak bildirilmiştir.⁹⁶⁶ Ancak birkaç ay sonra Belediye Meclisi İller Bankası tarafından müteahhide ihalesi yapılan elektrik tesisatının genişletme ve destek için

---

⁹⁵⁸ *Aydın*, 8 Aralık 1949.

⁹⁵⁹ *Aydın*, 24 Aralık 1949.

⁹⁶⁰ *Aydın*, 2 Şubat 1950.

⁹⁶¹ *Aydın*, 7 Şubat 1950.

⁹⁶² *Aydın*, 16 Şubat 1950.

⁹⁶³ *Aydın*, 25 Şubat 1950.

⁹⁶⁴ *Aydın*, 30 Mart 1950.

⁹⁶⁵ *Aydın*, 8 Nisan 1950.

⁹⁶⁶ *Aydın*, 18 Nisan 1950.

mevcut ödeneğin yeterli olmaması nedeniyle İller Bankası'ndan 74.900 liralık borçlanmaya karar vermiştir.⁹⁶⁷

Tek Parti döneminde elektrik işlerinde büyük ilerleme kat edilmiştir. Ancak Belediye azalarının ve personelinin bilgisizliği ve yeterli donanımı olmaması, yapılan işlerde sorunlar yaratmıştır. Binbir güçlükle satın alınan elektrik motorlarının yanlış kurulumu ve kullanımı ilk motorun çöpe atılmasına neden olmuştur. Bunun dışında diğer motorlarında bilinçsiz kullanımı bozulmalarına ve parça arayışına yol açmıştır. Bu parça bekleyişi ayları bulmuştur. Teknik destek alınmadan yapılan bu işler, Aydın'ı uzunca bir süre karanlıkta bırakmıştır. Şehre elektrik verilememesi ortalığın karışmasına neden olmuştur. Hatta Belediye Meclisinde yaşanan tartışmalar ve kurulan bir dizi komisyon hiçbir işe yaramamıştır. Sorumlular belirlenememiş, tartışmalar sadece güne yönelik olmuştur. Son olarak, Belediye her ne kadar şehrin elektrik tesisatı için çaba göstermişse de, yeterli teknik destek alınmadan yapılan işler, maddi zararın yanı sıra tesisat işlerinin de uzamasına yol açmıştır.

2.5.4. Su İşleri

İrfan Saylam, su ile ilgili çalışmalarında öncelinden devraldığı işleri sürdürmüştür. Önceki yıllara ait benzer sorunlar ile karşılaşmış ve çalışmalarını yürütmüştür. Bazen de bütçe yetersizliği nedeniyle borçlanmaya, hatta yardım isteme yoluna gidilmiştir. Aydın Belediyesi, mezbaha ve elektrik işleri için Dahiliye Vekaleti'nden 534.000 lira yardım istemiştir. Buna karşılık olarak da sadece su için Dahiliye Vekaleti tarafından 100.000 lira verilmiştir. Valiliğin ve milletvekillerinin Ankara ziyaretinde girişimleri sonucu Belediyeye 179.000 lira elektrik ve 150.000 lira su için toplamda 329.000 lira daha yardım yapılması vekaletçe kabul edilmiştir.⁹⁶⁸ Dahiliye Vekaleti emrindeki fondan Aydın Belediyesi'ne 175.087 lira, elektrik için 282.229 lira, su için bunun 100.000 lirası önceden fondan, kalanı ise 1949 Mart ayında verilmiştir.⁹⁶⁹ Aydın Belediye Meclisi toplantısında, Belediyeye yapılan yardım konusunun, 1949 yılı bütçesine alınmasına, bu para ile yaptırılacak elektrik ve su tesislerinin doğrudan doğruya Belediye tarafından yaptırılmasına karar verilmiştir.⁹⁷⁰

Belediye su sayaçlarını ayarlamak için yıllarca İzmir'e göndermiştir. Belediye bu işin hem yol masrafından hem de zamandan tasarruf etmek için, Adana'dan bir sayaç masası

⁹⁶⁷ *Aydın*, 15 Haziran 1950.

⁹⁶⁸ *Aydın*, 3 Mart 1949.

⁹⁶⁹ *Aydın*, 17 Mart 1949.

⁹⁷⁰ *Aydın*, 19 Mart 1949.

satın almıştır. Belediye sayaç masası için 6.000 lira ödemiştir. Böylece su sayaçlarının ayarları Belediye tarafından yapılacak, bu da Belediyeye yeni bir gelir sağlayacaktır.⁹⁷¹ Bunun dışında Belediye Başkanı, 18 Nisan 1949 günü tren ile Ankara'ya gitmiştir. Burada su boruları işlerini takip ederek çözüme kavuşturmaya çalışacaktır.⁹⁷² Bu girişimler sonuç vermiş ve şehir suyu ile şebekesinin genişletilmesi için Dahiliye Vekaletince eksik kalan tesisatın tamamlanması, filtre cihazının kurulması ve işletilmesi için 257.000 lira yardım yapılmıştır. Bunun için de İller Bankası'nca uzlaşma sağlanmıştır. Su projesi de hazır olduğu için eksiltmeye çıkarılacaktır. Şehir haritası ise Emin Kural'a ihale edilmiştir. Haritayı 2-3 ay içerisinde bitirip Belediye teslim edecektir. Ardından imar planı yapılacaktır.⁹⁷³

Aydın Gazetesi'nde su tesisatı meselesinin genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu analize göre, Aydın şehir suyu için Aydın Belediyesi 45.000 lira faiz ödemiş ve 1949 yılına kadar da 165.000 lira harcamıştır. Bunun dışında Belediyeye Devlet Demir Yolları'da, 48.000 lira değerinde boru vermiştir. Bu çalışmalara rağmen şehrin su tesisatı tamamlanamamış ve filtre cihazı faaliyete geçirilememiştir. Şehrin her tarafına su götürebilmek için ve filtre cihazının işler hale getirilmesi için 282.229 liralık keşif yaptırılmıştır. Bu paranın da 25.094 lirası Belediyece, 100.000 lirası İller Bankası'ndan borçlanarak sağlanmış, kalan 157.135 lirasına ise hükümet yardım etmiştir. Ancak yine bitirilemeyen su tesisatı işlerinin hükümet yardımıyla gerçekleşeceği umulmuştur.⁹⁷⁴

Belediye Meclisi 14 Şubat 1950 tarihinde toplanmış ve 1950 yılı bütçesini görüşmüştür. Görüşmelerin sonunda Belediye Bütçesi gelir ve gider olarak 320.770 lira olarak belirlenirken, elektrik ve su kurumunun bütçesi de 168.950 lira olarak kabul edilmiştir.⁹⁷⁵ Uzun Görüşmeler sonucunda Belediye Meclisi 24 Şubat 1950 tarihinde tekrar toplanmış, elektrik ve su kurumlarının bütçeleri kararlaştırılmıştır. Kurum bütçesi 92.950 lira gelir ve 191.413 liraya gider olarak teklif edilmiş, ancak Bütçe Encümeni bir raporla bütçeyi 168.950 lira olarak belirlemiştir.⁹⁷⁶

Aydın'ın su işi en sonunda 1950 Mart ayında ihaleye çıkarılmıştır. Su şebekesinin genişletilmesi için gerekli olan boru teferruatı, en elverişli teklif yapan firmaya verilmiştir.

---

⁹⁷¹ *Aydın*, 3 Mart 1949.

⁹⁷² *Aydın*, 19 Nisan 1949.

⁹⁷³ *Aydın*, 14 Mayıs 1949.

⁹⁷⁴ *Aydın*, 4 Haziran 1949.

⁹⁷⁵ *Aydın*, 16 Şubat 1950.

⁹⁷⁶ *Aydın*, 25 Şubat 1950.

Firma bunları 1950 Haziranına kadar sağlayacağını ve beş yıllık bonolarla ödeyeceğini belirtmiştir.⁹⁷⁷ İller Bankası tarafından, Aydın su tesisleri de eksiltmeye çıkarılmıştır.⁹⁷⁸ Aydın içme suyu tesislerinin keşif bedeli 103.498 lira olarak belirlenmiştir.⁹⁷⁹ Ancak bu işler CHP Döneminde sona erdirilememiştir. 1950 yılı sonunda yapılan Belediye Seçimlerini DP'nin kazanması ile birlikte, su politikası el değiştirmiştir. Ayrıca Aydın'da Belediye yönetimi 1950 yılı sonu itibariyle, ilk defa başka bir partiye geçmiştir.

2.5.5. İmar Çalışmaları

İrfan Saylam'da önceki çalışma arkadaşlarından devraldığı bayrağı devam ettirmiştir. 22 Aralık 1948 tarihinde yapılan meclis toplantısında, şehir haritasının yapılması için İller Bankası'nca 17.500 liraya müteahhit Emin Tuğ'a ihale olduğunu, bunun için banka tarafından %4 faizle Belediyeye bir hesap açıldığı, bunun 1949 bütçesine alınması ve sözleşme için başkanlığa yetki verilmesi hakkında muhasebe teklifi üzerine Ali Tüzer, Kazım Aydın ve Dr. Hulusi Eralp söz almıştır. Yıllar önce yapılan teklif imar planında olduğu gibi emrivaki bir durumla karşılaşmamak için müteahhidin Aydın'a gelerek bürosunu şehirde kurmasını ve haritanın Belediye Meclisinin kontrolü altında yapılması istenilmiştir. Yapılacak haritanın şehrin bugünkü durumunu göstereceğini, harita yapıldıktan sonra da İller Bankası mühendislerinin Aydın'da arazi tatbik ve tespit ettikten sonra kabul edeceğini açıklamıştır. Sonuç olarak Belediye Başkanına yetki verilmesi kabul edilmiştir.⁹⁸⁰ Yetki verilse de, şehir haritasının yapımı işine 1949 ortasında anca başlanabilmiştir. Şehir haritasının 15 Ağustos 1949 tarihine kadar bitirilip teslim edileceğini belirtilmiş, İller Bankası ile yapılan görüşmeden de bu sonuç çıkmıştır. Bunun ardından imar planında yapılmasına başlanacaktır.⁹⁸¹ Şehir haritası nihayet 1949 Aralık ayında tamamlanmıştır. Belirlenen tarihten 4 ay gecikmeli bitirilmiştir. Bitirilen Aydın şehir haritasını, mahallen kontrol için Bayındırlık Vekaleti'nden ve İller Bankası'ndan birer mühendisin Aydın'a geleceği açıklanmıştır.⁹⁸²

Belediye Başkanı İrfan Saylam, 24 Nisan 1950 tarihinde Ankara'ya gitmiştir. 26 Nisan 1950 tarihinde yapılacak olan İller Bankası genel kuruluna katılacak ve şehrin bazı imar işlerini ve diğer işleri takip edecektir. Belediye Başkanlığına başkan vekili Hulusi

---

⁹⁷⁷ *Aydın*, 30 Mart 1950.

⁹⁷⁸ *Aydın*, 9 Mayıs 1950.

⁹⁷⁹ *Aydın*, 13 Mayıs 1950.

⁹⁸⁰ *Aydın*, 25 Aralık 1948.

⁹⁸¹ *Aydın*, 9 Temmuz 1949.

⁹⁸² *Aydın*, 6 Aralık 1949.

Eralp vekalet etmiştir.⁹⁸³ İller Bankası genel kuruluna katılan İrfan Saylam Aydın'a dönmüştür. Ankara'da yaptığı girişimler sonucunda imar planı masrafı için 15-20.000 lira fondan Dahiliye Vekaleti'nce yardım verileceğini bildirmiştir.⁹⁸⁴ Bürokratik işlerin yavaşlığından mıdır bilinmez, imar planı ihalesi 1950 Ağustos ayında yapılmıştır. Aydın şehir imar planı yüksek mimar Asım Kömürcüoğlu'na ihale edilmiştir. Asım Kömürcüoğlu'na planı dört buçuk ayda bitirmesi şartı koşulmuştur.⁹⁸⁵

2.5.6. Orhan Çiftçi ve İrfan Saylam Dönemlerinde Aydın'ın Et İşleri

Aydın Belediyesi, bir dönem kasap ve sakatat satışının ayrı yerlerde yapılması için mücadele vermiştir. Orhan Çiftçi Döneminde Belediye, kasap ve sakatat dükkanlarının ayrılmasında diretmiştir. Belediye aldığı bir kararla kasaplarda sakatat satışını da yasaklamıştır.⁹⁸⁶ Ayrıca sakatatın satışı için Orhan Çiftçi, ayrı bir dükkân dahi açtırmıştır.⁹⁸⁷ Bu mücadeleden Belediye galip çıkmış ve kasap ile sakatat dükkânları ayrılmıştır. Kasap ve sakatat dükkânlarının ayrılmasının ardından, şehirde yeni bir sorun daha ortaya çıkmıştır. Bu dükkânların ayrılmasıyla birlikte, kasaplar narha göre fiyatlarını belirleyemeye devam ederken, sakatat satışı yapanlarda narh olmaması nedeniyle bir düzensizlik görülmüştür. Tepkilere neden olan bu durum, Aydın Gazetesi yazarı Osman Becerik tarafından gazetede ki köşesine taşınmıştır. Köşe yazısında, kasapların narha nasıl tabi tutuluyorsa, aynı şekilde sakatat satanlarında narha tabi tutulmasını istemiştir. Burada bir başıboşluğun olduğunu söyleyerek, fiyatların kafalarına göre belirlendiğini ve yüksek fiyatlardan satış yaptıklarını yazmıştır. Bu durumun Belediye tarafından bir an önce düzeltilmesini ve sakatatçılarında kontrol altına alınmasını istemiştir. Ancak bu sorunun çözüme kavuşup kavuşmadığı ile ilgili sonra ki zamanlarda, gazete de herhangi bir habere rastlanmamıştır.⁹⁸⁸ Bunun dışında Belediye, mezbahadan etlerin şehirde kasaplara sağlıklı bir şekilde dağıtılabilmesi için, 3.000 lirayı aşkın bir para vererek mezbahaya bir kamyon almış ve buna bir karoser yaptırmıştır. Karoser yapıldıktan sonra mezbaha kamyonu çalışmaya başlamıştır. Mezbaha kamyonu, bir buçuk iki ton eti nakledebilecek ve sağlık koşullarına uygun olarak yapılmıştır.⁹⁸⁹

---

⁹⁸³ *Aydın*, 25 Nisan 1950.

⁹⁸⁴ *Aydın*, 2 Mayıs 1950.

⁹⁸⁵ *Aydın*, 22 Ağustos 1950.

⁹⁸⁶ *Aydın*, 25 Haziran 1946.

⁹⁸⁷ *Aydın*, 9 Temmuz 1946.

⁹⁸⁸ *Aydın*, 1 Ekim 1946.

⁹⁸⁹ *Aydın*, 23 Ocak 1947.

1947 yılına gelindiğinde şehirde yaz aylarında et fiyatlarında sıkıntı baş göstermiştir. Et fiyatlarında yaşanan sıkıntı Haziran ayında başlamış ve Ağustos ayına gelmesine rağmen Aydın'da et sorununun çözülememiş olması, Parti gazetesinin bile tepkisine yol açmıştır. Et sorunu öyle ileri gitmiş ki, Belediye narhının delinmesi neredeyse sürekli hale gelmiştir. Belediye Encümeni, çeşitli zamanlarda düzenlemeler yapsa da, bir türlü et sorununda fiyatları çözüme kavuşturamamıştır. Belediyeye yapılan başvurular sonucunda kasapların istediği olmuş, koyun eti 15, sığır eti 10 kuruş artırılmıştır.⁹⁹⁰ 1949 yılında Aydın Belediyesi'nde kesilen hayvan sayısı istatistikleri verilmiştir. Buna göre 1947 yılında 16343 hayvan kesilirken, bu adet 1948 yılında 15341 adete düşmüştür. Bu sayılar belediye ve muhtarlıklarda kesilen hayvan adedini göstermektedir. Mezbaha olmayan ya da köyde, bahçede, kaçak kesilen hayvanlar bu istatistiklerde yer almamaktadır.⁹⁹¹ Ayrıca Belediye Meclisi toplantısında, sucuk üretiminin yalnızca mezbahada yapılması kararlaştırılmıştır.⁹⁹²

2.5.7. Ekmek ve Un İşleri

II. Dünya Savaşını sona ermesi ile birlikte Aydın'da hayat normale dönmeye başlamıştır. Bu normale dönüş, un ve ekmek işlerinde de görülmüştür. Ekmek sıkıntısı ya da un sıkıntısı çekme döneminde sona ermiştir. Bu normale dönüş süreci yavaş bir şekilde gerçekleşmiştir. 1945 yılından sonra halk savaş korkusundan da kurtulmuştur. Aydın'ın tahıl kıtlığından kurtarılmasına rağmen, bu seferde sağlıklı ekmek üretiminde sorun yaşanmıştır. Aydın'da ekmeklerde ki sorun, 1946 Temmuz ayının ilk haftasında görülmüştür. Bu da mide ve bağırsaklardaki hastalıkların bundan olduğu düşüncesinin yayılmasına neden olmuştur. Bunun üzerine Vali, 8 Temmuz 1946 tarihinde ekmek işiyle ilgilenmesi için Belediye Başkanı ile Sağlık Müdürüne emir vermiştir. Aynı gün Sağlık Müdürü ve Belediye Doktoru numune alarak, İzmir kimyahanesine göndermiştir. Buradan da Ankara'ya gönderilmiş ve ekmeğin uygun koşulları sağlamadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle alınan buğday, Toprak Ofisine geri gönderilmiştir. Böylece sorun hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulmuştur.⁹⁹³

2.5.8. Temizlik İşleri

Aydın şehir içi yollarının büyük bir bölümünün toprak olması tozlanmaya neden olmuştur. Belediye sokakları sulamışsada, yolların parke veya asfalt yapılmaması bu

⁹⁹⁰ *Aydın*, 5 Ağustos 1947.

⁹⁹¹ *Aydın*, 1 Mart 1949.

⁹⁹² *Aydın*, 3 Kasım 1949.

⁹⁹³ *Aydın*, 16 Temmuz 1946.

sorunun devam etmesine neden olmuştur. Toprak yollarda ki bu tozlanma hem halk sağlığını etkilemiş, hem de çevre kirliliğine neden olmuştur.

Aydın'da halkı kızdıran diğer bir durumda, çöplerin toplanmasında yaşanan aksaklıklardır. Bu durum süreklilik arz etmesede, belli aralıklarda ortaya çıkmıştır. Yaşanan bu sorunlar ise Aydın Gazetesi'nde "*Halkın Dilekleri ve Şikayetleri*" başlığı altında gündeme getirilmiştir. Belediye temizlik araçlarının mahallelerden çöpleri, haftada 2 defa alınması istenmiştir. Önceden mahallelere haftada 3-4 defa uğrandığını, son yıllarda iki defa uğradığını ve üç-dört aydır ise 1 defa gelir olduğu göz önünde bulundurularak, araçların haftada en az 2 defa mahallelere gelmesi talep edilmiştir. Çöplerin beklemesi, kokuya neden olmuş ve şehir sağlığını tehdit ettiğini belirtmiş, Belediye Başkanından bu işin çözüme kavuşturulmasını rica etmişlerdir.⁹⁹⁴

2.6. İsmet İnönü Dönemi Aydın İtfaiye Teşkilatı

Aydın'da nüfus artışı ve şehrin gelişmesi ile birlikte ihtiyaçları da artırmıştır. Bu nedenle Aydın Belediyesi itfaiyesi, eski araçlarının kullanımının yetersiz olması nedeniyle modern bir itfaiye aracı almaya karar vermiştir. Bunun temel nedeni eski araçların yeteri kadar ihtiyaçlara cevap verememesi ve yangın yerine hızlı müdahale edilememesinden kaynaklanmaktadır. Yeni araç ile birlikte yangınlara zamanında müdahale edilmesi beklenmiştir. Ayrıca yeni aracın yanı sıra motopomp, hortum ve çeşitli araç gereçlerde almaya karar verilmiştir. Bu yeni araçların alımı ile birlikte itfaiye erleri de bunların kullanımı konusunda eğitim alacaklardır.⁹⁹⁵

Belediye itfaiye işlerinde kullanmak için yeni bir kamyon şasesi satın almıştır. Belediyeye 1.700 liraya mal olan bu şase Ford marka olup 1 ton ağırlığındadır. Bu kamyon ile birlikte motopomp hortumlar ve merdiven gibi itfaiye araç gereçleri hızlı bir şekilde yangın yerine ulaştırılması hedeflenmiştir. Ayrıca Belediye, itfaiye için yeterli miktarda da boru alınmasına karar vermiştir.⁹⁹⁶

İller Bankası, Belediyeye bir yazı göndermiştir. Yazı da belediyelerin arazöz ve motopomp ihtiyaçlarını karşılamak için banka bazı firmalarla görüşmeler yapmış ve arazöz ve motopompları uygun fiyatlara mal etmiştir. Aydın Belediyesi bu durumu değerlendirerek

---

⁹⁹⁴ Aydın, 8 Ocak 1949.

⁹⁹⁵ Aydın, 16 Haziran 1939.

⁹⁹⁶ Aydın, 6 Eylül 1939.

bir arazöz siparişi vermiştir. Siparişi verilen arazözün fiyatı yaklaşık 15.000 liradır.⁹⁹⁷ Bu alımlar 1940'lı yıllarda ihtiyaç oldukça ve ödenek çıktıkça devam etmiştir. 1946 yılında Aydın Belediye Meclisi Osman Akçasu başkanlığında toplanarak İller Bankası'na borçlanmayı onaylamış ve bir arazöz alınmasını kabul etmiştir.⁹⁹⁸ 1948 yılında ise itfaiye işlerinde kullanılmak üzere Belediye motopomp alacağını duyurmuştur. Bunu açık eksiltme yoluyla yapacağını belirtmiştir. Belediye gerek borçlanarak gerek bütçeden ve gerekse eksiltme yoluna giderek itfaiye teşkilatının eksiklerini ve ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştır. Aynı zamanda itfaiye erlerinin eğitimine de önem vermiştir. İtfaiye araç-gereçlerinin kullanımı, bakımı, tamiri ile ilgili eğitimler Belediye tarafından önemle yürütülmüştür.⁹⁹⁹

---

⁹⁹⁷ *Aydın*, 23 Mart 1946.

⁹⁹⁸ *Aydın*, 25 Nisan 1946.

⁹⁹⁹ *Aydın*, 27 Mart 1948.

3. BÖLÜM

3. MENDERES DÖNEMİ AYDIN BELEDİYESİ

3.1. Cevat Ülkü Dönemi¹⁰⁰⁰

3.1.1. 1950 Belediye Seçimleri

Türkiye çok partili bir sistemle birlikte eleştiriler artmış ve siyasi çekişmeler büyümüştür. Ancak 1950 Genel Seçimlerinde iktidarın el değiştirmesi siyaset dengelerini değiştirmiştir. Böylece Tek Parti Dönemi resmen sona ermiştir. Bu genel seçimleri aynı yıl yerel seçimler izlemiştir. Ülkede ki belediyelerin tamamı neredeyse CHP'nin elinde bulunmaktaydı. 1946 yılında ki seçimleri muhalefetin protesto etmesi sonucu CHP tek başına seçime girmiştir. 1950 yılına gelindiğinde ise muhalefet hazırlığını yapmış ve genel seçimlerde başarı göstererek iktidar olmuştur. DP'nin bu zaferi sonrası gözler yerel seçimlere çevrilmiştir.¹⁰⁰¹

Yerel seçimlerde büyük bir yarış içerisinde geçmiştir. Halk sandıkta DP yönetimine belediyeleri de teslim etmiştir. CHP burada da ağır bir yenilgi almıştır. 1950 Belediye Seçimlerinden sonra Başbakan Adnan Menderes, *“Türk Milleti Halk Partisi’ni 14 Mayıs’ta iktidardan tasfiye etmişti, 3 Eylül’de de muhalefetten tasfiye etti”* diyerek sonuçları değerlendirmiştir.¹⁰⁰² CHP aslında tam anlamıyla muhalefet partisi olmuştur. Hem TBMM’de, hem de yerelde muhalefet konumuna gelmiştir. Seçimlerde ki en önemli özellik ise DP'nin istediği gibi gizli oy açık sayım ile yapılmış ve büyük bir olay yaşanmadan yerel yönetimler el değiştirmiştir. Böylece ilk defa Cumhuriyet Dönemi’nde belediyeler farklı bir partiye geçmiştir.

---

¹⁰⁰⁰ Nüfusta ki tam adı Mehmet Cevat Ülkü’dür. 19 Nisan 1913 tarihinde Gazze’de doğmuştur. Fakat Aydın Merkez Cuma Mahallesi (004/05, 63, 531) nüfusuna kayıtlıdır. Cevat Ülkü, ilköğretimini Manisa’da, liseyi ise Bursa’da tamamlamıştır. Daha sonra 1933 yılında İstanbul Hukuk Fakültesi’ne girmiş ve 1936-1937 döneminde mezun olmuştur. Siyasi yaşamı ise DP ile başlamıştır. 7 Eylül 1950 tarihinde Aydın Belediye Başkanı seçilmiştir. Bu görevinden kendi isteği ile 22 Haziran 1951 tarihinde ayrılmıştır. Yine aynı yıl DP Aydın Milletvekili olarak TBMM’ye girmiştir. Bu görevini 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesine kadar sürdürmüştür. Cevat Ülkü, Yassıada Mahkemesinde çeşitli davalardan yargılanmış ve 5 yıl ağır hapis cezasına mahkûm olmuştur. Cezası Kayseri Cezaevinde infaz edilmiştir. Emekliliğini İzmir’de sürdürmüş ve aynı ilde 15 Aralık 1998 tarihinde vefat etmiştir. Öztürk, K. a.g.e., s.110-111, BCA, 10-9-0-0/40-118-5, BCA, 10-9-0-0/239-736-1.

¹⁰⁰¹ Gülşen, A. (2014). *Giresun’da Sosyal, Ekonomik, Siyasi ve Kültürel Yaşam (1945-1960)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, s.230-231.

¹⁰⁰² *Cumhuriyet*, 5 Eylül 1950, Turan, A. E. (2008). a.g.t., s.89, Gülşen, A. (2014). a.g.t., s.231.

3.1.1.2. 1950 Aydın Belediye seçimleri

1930 Yılından sonra Aydın'da ilk defa birden fazla partinin katıldığı bir belediye seçimi yaşanmıştır. Seçime CHP ve DP girmiştir. İlçe seçim kurulunda yer alan Millet Partisi 1950 Aydın Belediye Seçimlerine katılmamıştır. Seçimlerde çekişme 1930 yılı seçimleri kadar olmamıştır. Bunun ana nedenlerinden biri DP'nin birçok yerde yayın organının olmamasından kaynaklanmaktadır. Aydın'da da CHP'nin kendi gazetesi, kendi propagandasını yapmıştır. Propaganda imkânı kısıtlı olan DP yine de seçim sürecini başarılı bir şekilde yürütmüştür.

Eylül 1950 Belediye Seçimleri için Aydın merkezde İlçe Seçim Kurulu oluşturulmuştur. Asliye Ceza Yargıçısı Hayri Kandemir'in başkanlığında kurulan Seçim Kurulu Asil üyeleri Kazım Aydınel Belediye, Yahya Çayırılı İl Genel Kurulu, Avukat Mithat Aydın CHP, Fikret Süvari DP, İsmail Hakkı Şerit MP, yedek üyeler Dr. Nuri Erkan Belediye, Mahmut Oral İl Genel Kurulu, Hakkı Darcan CHP, Nizamettin Akçasu DP, Sabri Erlaçin MP isimlerinden oluşmaktadır.¹⁰⁰³

Belediye seçim kurulu ağır ceza başkanı Hamdi İyigün başkanlığında kurulmuştur. İl genel kurulundan Osman Cerit, Hilmi Postacı, Aydın Belediye Meclisinden Raif Günaydın, Dr. Nafiz Yazgan, CHP'den Hamit Altıparmak, Hüsnü Cihan, DP'den Adnan Karasu, Şakir Aksan katılmıştır. Yedek üyeliklere İl Genel Kurulu'ndan Nuri Köşklü, Aydın Belediye Meclisi'nden Mehmet Ali Şahin, CHP'den Abdurrahman Akkum ve DP'den Mehmet Önüt seçilmiştir. MP cevap vermemiştir.¹⁰⁰⁴

3 Eylül 1950 tarihinde yapılacak belediye seçimleri için, Belediye Meclis aday listeleri yayınlanmıştır.¹⁰⁰⁵

---

¹⁰⁰³ *Aydın*, 5 Ağustos 1950.

¹⁰⁰⁴ *Aydın*, 10 Ağustos 1950.

¹⁰⁰⁵ BCA 490-1-0-0/245-975-1, *Aydın*, 15 Ağustos 1950.

Tablo 3.1. CHP Aydın Belediyesi Asıl Aza Aday Listesi¹⁰⁰⁶

Asiller
1. Celal Yar
2. Hamdi Kastelli
3. Hulusi Eralp
4. Hamit Altıparmak
5. Hayri Acar
6. Hilmi Yazıcıoğlu
7. İrfan Saylam
8. İhsan Taş
9. Kazım Aydın
10. Lütü Taşkın
11. Mithat Aydın
12. Mithat Eraydın
13. Mesut Tozkoparan
14. Nejat Çiftçi
15. Nafiz Yazgan
16. Nuri Erkan
17. Necmi Akçasu
18. Orhan Çiftçi
19. Raif Günaydın
20. Raif Aydoğdu
21. Salih Aydınoğlu
22. Şükrü Saray
23. Vehbi Aydınlier
24. Zati Zengi

Tablo 3.2. CHP Aydın Belediyesi Yedek Aza Aday Listesi¹⁰⁰⁷

Yedekler
1. Abbas Togo
2. Abdullah Bilen
3. Abdullah Aloğlu
4. Faik Ağaoğlu
5. Hasan Sabuncuoğlu
6. Hakkı Karadeli
7. Hasan Pehlivan
8. Hamdi Ayar
9. İsmail Dora
10. Kerim Kocareşitoğlu
11. Mehmet Derici
12. Maksut Tıkımlı
13. Muzaffer Eraydın
14. Nedim Müren
15. Nabi Koçak
16. Osman Gedik
17. Osman Başterzi
18. Recep Uzun
19. Rüşü Başkoru
20. Sırrı Gürsel
21. Tefik Okşan
22. Ümit Topçu
23. Veysel Kültür
24. Zeki Gülcan

¹⁰⁰⁶ BCA 490-1-0-0/245-975-1, *Aydın*, 15 Ağustos 1950.

¹⁰⁰⁷ BCA 490-1-0-0/245-975-1, *Aydın*, 15 Ağustos 1950.

Tablo 3.3. DP Aydın Belediyesi Asıl Aza Aday Listesi¹⁰⁰⁸

Asiller
1. Adnan Karasu
2. Ahmet Dumancı
3. Cevat Ülkü
4. Cemal Ekinci
5. Enver Posacı
6. Emin Emnalar
7. Fikret Süvari
8. Hakkı Doyuran
9. İsmail Hakkı Uçkan
10. İsmail Hakkı Sarıbay
11. Mithat Levent
12. Mehmet Nuray
13. Mehmet Önüt
14. Mustafa Talat
15. Mehmet Saatçi
16. Mehmet Turhan
17. Mehmet Ali Şahin
18. Nizamettin Akçasu
19. Osman Balkan
20. Reşat Ersöz
21. Reşat Esenkale
22. Salih Bekel
23. Sadık Candaş
24. Şakir Aksan

Tablo 3.4. DP Aydın Belediyesi Yedek Aza Aday Listesi¹⁰⁰⁹

Yedekler
1. Ali Özboyacı
2. Ali Haydar Ekiz
3. Ahmet Kırdar
4. Behçet Oflas
5. Emin Aslan
6. Emin Gezgin
7. Hasan Alpargun
8. Hakkı Karadeli
9. Hulusi Çakıcı
10. Hasan Gençsoy
11. Hilmi Durmaz
12. Hüseyin Yıldız
13. Hasan Aksekilli
14. Hüseyin Alparaz
15. İbrahim Şakiroğlu
16. Lütfi Balkan
17. Mehmet Böcekli
18. Mehmet Güngör
19. Mustafa Aslankılıç
20. Osman Bostel
21. Ragıp Ege
22. Rıza Gökdağ
23. Ragıp Güngör
24. Remzi Erdoğan

19 Ağustos 1950 tarihinde belediye seçimi defterleri askıdan indirilmiştir.¹⁰¹⁰

¹⁰⁰⁸ Aydın, 15 Ağustos 1950.

¹⁰⁰⁹ Aydın, 15 Ağustos 1950.

3 Ekim 1950 tarihinde gerçekleşen Belediye seçimlerinde Aydın'da katılım % 48.5 olmuştur. Seçimleri Demokrat Parti kazanmıştır. Atça ve Kuyucak Belediyelerini CHP kazanırken, diğer tüm ilçe ve bucakları DP birinci olmuştur.¹⁰¹¹

Seçim Sonucu oluşan yeni Aydın Belediye Meclisi¹⁰¹²

Tablo 3.5. Aydın Belediye Meclisi Asil Üyeler

Adı Soyadı	Aldığı Oy
Cevat Ülkü	4057
Enver Posacı	4026
Osman Balkan	4013
Mithat Levent	4010
Mehmet Nuray	4003
Reşat Esenkale	4002
Mehmet Turhan	3996
Salih Beker	3990
Lütfi Balkan	3979
Ahmet Kırdar	3972
Adnan Karasu	3967
Şakir Aksan	3966
Hasan Aksekili	3964
Ragıp Ege	3957
Osman Bestel	3953
Nizamettin Akçasu	3949
Mehmet Güngör	3948
Sadık Candaş	3943
Mehmet Saatçı	3942
Ahmet Dumancı	3940
Hüseyin Yıldız	3940
İbrahim Şakiroğlu	3937
Hilmi Durmaz	3926
Hakkı Doyuran	3925

¹⁰¹⁰ *Aydın*, 22 Ağustos 1950.

¹⁰¹¹ BCA 30-1-0-0/51-309-3, BCA 30-1-0-0/51-309-5, BCA 30-1-0-0/51-309-6, *Aydın*, 5 Eylül 1950, Durna, H. (2014). *a.g.t.*, s.174.

¹⁰¹² *Aydın*, 7 Eylül 1950.

Tablo 3.6. Aydın Belediye Meclisi Yedek Üyeler

Adı Soyadı	Aldığı Oy
Hakkı Karadeli	3924
Emin Aslan	3920
Hulusi Çakıcı	3909
Fikret Süvari	3908
Remzi Erdoğan	3907
Behçet Oflas	3905
Mehmet Böcekli	3898
Hasan Alpargun	3895
Ragıp Güngör	3888
Ali Haydar Ekiz	3887
Mustafa Aslankılıç	3881
Rıza Gökdağ	3879
Emin Emnalar	3878
Mehmet Ali Şahin	3877
Hasan Gençsoy	3874
Ali Özboyacı	3866
Emin Gezgin	3865
Mehmet Önüt	3816
Cemal Ekinci	3810
Mustafa Talat	3795
İsmail Hakkı Sarıbay	3766
İsmail Hakkı Uçkaç	3762
Hüseyin Alparaz	3761
Reşat Ersöz	3732

Belediye Meclisi Demokrat Parti grubu 6 Eylül 1950 tarihinde saat 14.00'da toplanarak belediye başkanı seçimi yapılmıştır. Saat 15.00'da yapılan belediye başkanlığı seçiminde 23 oyla Avukat Cevat Ülkü seçilmiştir. Cevat Ülkü kendi oyunu Mithat Levend'e vermiştir.¹⁰¹³

TBMM ve kabul edilen Belediye seçimine ait 5669 sayılı kanun 4878 sayılı kanunun son geçici maddesini ilga etmemektedir. Bu maddeye göre eski meclisler 30 Eylül tarihine kadar görevlerini sürdüreceklerini, 1 Ekim'den itibaren de yeni seçilenlerin işe başlayacakları gerekmektedir. Ancak Aydın'da yeni belediye meclisi toplanarak Belediye Başkanı dahi seçilmiş ve işler devir alınarak göreve başlamıştır. Aydın'da belirtilen kanun uygulamaya geçmemiş ve Cevat Ülkü belediye başkanlığı görevini yürütmüştür.¹⁰¹⁴

3.1.2. Belediye Bütçesi

Belediye Meclisi Şubat toplantılarına başlamış, 1 Şubat'ta yapılan toplantıda 1951 yılı bütçesi ile kurumlar bütçesi maliye komisyonuna havale edilmiştir. Buna göre gelir

¹⁰¹³ BCA 30-11-1-0/218-39-3, *Aydın*, 7 Eylül 1950.

¹⁰¹⁴ Resmî Gazete, 12 Temmuz 1950, Sayı 7556, s. 18745, *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem: 9, Cilt:1, s. 421, *Aydın*, 9 Eylül 1950.

gider 468.800 lira tutan Belediye gelir ve gideri 250.600 lira olan kurum bütçesi sunulmuş, meclis 2 bütçe ile maliye komisyonuna havale etmiştir.¹⁰¹⁵ Mali komisyon Belediye bütçesini 414.555 lira olarak belirlerken kurum bütçesini de 249.290 lira olarak kabul ederek meclise arz etmiştir.¹⁰¹⁶ 1951 Yılı Belediye Bütçesi, 1950 Yılı bütçesinden 121.357 lira fazla olarak, gelir ve gider bütçesi 442.127,90 kuruş olarak Belediye Meclisi tarafından belirlenmiştir.¹⁰¹⁷

Tablo 3.7. 1951 Yılı Belediye Bütçesi

Gider Türü	Bütçeye Konulan		Geçen Yıldan Fazlası	
	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş
İdari Giderler	85.870	0	13.360	0
Sağlık İşleri	41.850	0	14.230	0
Bayındırlık İşleri	19.140	0	6.490	0
Temizlik İşleri	55.184	0	10.054	0
İtfaiye	151.748	0	11.998	0
Programlı İşler	88.335	90	6.525	90
Toplam	442.127	90	121.357	90

Elektrik ve Su Kurumu Bütçesi gelir-gider olarak 290.100 lira olarak denkleştirilmiştir.¹⁰¹⁸

3.1.3. Elektrik İşleri

Aydın'da elektrik fabrikasında yaşanan sıkıntılar nedeniyle, 1950 yılı uzun süreli elektrik kesintilerine neden olmuştur. Yeni Belediye Başkanı Cevat Ülkü'de göreve gelir gelmez, bu sorunla karşı karşıya kalmıştır. Elektrik Kurumunda yaşanan sıkıntılar nedeniyle, makinist değişimine gidilerek Rauf Bey tayin edilmiştir.¹⁰¹⁹ Ayrıca bunun dışında arıza yapan Franco tosi ve Peter motorlarının getirilen parçalarının hızlıca montajına başlanılmıştır. Fakat motorlardan istenilen randıman alınamamıştır. Elektrik fabrikasında ki sorunlar bir türlü bitmemiş ve yenileri eklenmiştir. 12 Kasım 1950 günü akşamı elektrik santralindeki yeni motorun yatağının yanması sonucu sadece Peter motoru çalıştırılmış, bu motorda akşam saatlerinde şehrin elektrik ihtiyacını karşılayamadığından Cuma, Orta ve Güzelhisar mahallelerine elektrik verilememiştir.¹⁰²⁰ Franco tosi motorunun tamiri kısa süre içerisinde bitirilmiş ve yatağı yanan motorunda eksiklikleri giderilerek tamamlanmıştır. Peter motorunun da tamir işlerinin uzun sürmeyeceği bildirilmiştir. Belediye her çalışmada,

¹⁰¹⁵ *Aydın*, 3 Şubat 1951.

¹⁰¹⁶ *Aydın*, 13 Şubat 1951.

¹⁰¹⁷ *Aydın*, 1 Mart 1951.

¹⁰¹⁸ *Aydın*, 1 Mart 1951.

¹⁰¹⁹ *Aydın*, 5 Ekim 1950.

¹⁰²⁰ *Aydın*, 14 Kasım 1950.

şehre aralıksız 18 saat elektrik verilmesini amaçlamıştır.¹⁰²¹ Bu tamiratların dışında Belediye elektrik kurumu, yeniden Belediye muhasebesinde ayrılarak önceden olduğu gibi ayrı bir idare olacağı belirtilmiştir.¹⁰²²

27 Kasım 1950 tarihinde Belediye Meclisi toplanmış ve yeni alınacak elektrik motoru için, Belediye Başkanı Cevat Ülkü'ye tam yetki verilmiştir. Cevat Ülkü, elektrik işi ile ilgili girişimlerde bulunmak için 28 Kasım 1950 sabahı Ankara'ya gitmiştir.¹⁰²³ Ankara'da yaptığı girişimler başarılı geçmiştir. Kula Tekstil Fabrikasının Almanya'dan sipariş ettiği 450 beygir kuvvetinde 2 dizel motoru, fabrikanın İzmir'den elektrik alması üzerine motorları İzmir'e nakletmiş ve motorları satmaya karar vermiştir. Motorun birisini Akhisar Belediyesi almış, diğerine de Aydın Belediyesi teklif vermiştir. Ancak Eskişehir ve başka iki belediyenin daha motor almaya talip olması üzerine araya Başbakan Adnan Menderes girerek, motorun Aydın Belediyesi'ne verilmesini sağlamıştır. Motorun montajının ise fabrika montörü tarafından yapılacağı belirtilmiştir. Cevat Ülkü motoru almak için, 90.000 lira İller Bankası'ndan borç alma yetkisini meclisten alarak Ankara'ya tekrar gitmiştir.¹⁰²⁴ Aydın elektrik kurumu için satın alınacak yeni motor için Ankara da yapılan girişimler sonucunda İller Bankası'ndan 450 beygirlik motor için 100.000 liralık borçlanmaya gidilmiştir.¹⁰²⁵

Aydın Belediyesinin İller Bankası'ndan borçlanma yoluyla 100.000 liraya satın aldığı elektrik motoru şehre getirilmiştir. Bir süre kaidesinin beton dökümü işi sürmüştü, bitirildikten sonra betonun 15 gün kuruması beklenilecek, ardından motorun montajının da 15 gün süreceği belirtilmiştir. Bu nedenlerden dolayı 15 Şubat 1951 tarihine kadar motorun çalıştırılması beklenmiştir. Motorun montajını yapacak uzman ise Antalya'da olduğundan, Aydın'a gönderilmesi için Belediye irtibata geçmiştir. Bu motorun faaliyete geçmesiyle birlikte Aydın'a 24 saat boyunca elektrik verileceği belirtilmiştir. Yeni alınan motorla birlikte elektrik motorunun sayısı tekrar üçe çıkmıştır. Ancak mevcut motorlardan birisinin satılacağı belirtilmiştir.¹⁰²⁶

Aydın Gazetesi'nde "*acele etmeyelim*" başlıklı yazıda, Kula Mensucat şirketinden alınan yeni motorun alımı yapılırken İller Bankası'nın Tamiş Şirketine ihale ettiğini,

---

¹⁰²¹ *Aydın*, 21 Kasım 1950.

¹⁰²² *Aydın*, 23 Kasım 1950.

¹⁰²³ *Aydın*, 28 Kasım 1950.

¹⁰²⁴ *Aydın*, 30 Kasım 1950.

¹⁰²⁵ *Aydın*, 12 Aralık 1950.

¹⁰²⁶ *Aydın*, 16 Ocak 1951.

motorun formalitesinin tamamlanarak para ödendikten sonra Aydın'a gönderilmiştir. Elektrik motorunun yarı hazırlanmış betonu dökülmüş, sadece satış sözleşmesi ile şirketin üstlendiği fabrika monitörünün gelip montaj yapması beklenilmiştir. Tamiş Şirketinin adamı Aydın'a gelerek üstlendikleri motoru teslim etmek üzere olduklarını bildirmiş ve motorun yeri yapılmıştır. Kula Mensucat Şirketinden alınan motoru kurmak için Almanya'dan fabrika monitörünün gönderildiğini, İskenderun'da başka bir motor kurmakla meşgul olduğunu, oradaki işin uzaması ihtimali yüksek olduğundan Tamiş Şirketinin üstlendiğini, montörü yakın bir zamanda göndereceğini ve montajını yapıp teslim edeceği anlaşılmıştır. Bu sebeple 1. motorun montajını Belediye tarafından yaptırılması savunulmuş, köşe yazısında Belediyeye duyurulmuştur.¹⁰²⁷ Belediye tarafından Kula'dan alınan elektrik motoru montajına, satıcı firmanın kontrolü altında 18 Şubat 1951 tarihinde başlanılmıştır. Tamiş Şirketi tarafından verilecek motor, montaj yapıldıktan sonra motorun içeri alınması mümkün olmayacağından tedbir alınması gerekli görülmüştür.¹⁰²⁸ Kula Mensucat fabrikasından satın alınan yeni elektrik motorunun 20 Mart 1951 tarihinde faaliyete geçmesi için Belediye Başkanlığından Kula Mensucat Şirketine ve motorun İstanbul acentesine eleştirel bir başvuru yapılmıştır.¹⁰²⁹

İller Bankası tarafından ihalesi yapılan yeni elektrik motorunun ve dönüşüm (transformatör) tesisinin müteahhidi olan Tamiş Şirketinin temsilcisi Yüksek Mühendis Namık Bey Aydın'a gelmiştir. Aydın'da üç gün boyunca çalışmalar yürütmüş, incelemelerde bulunmuştur. Şirketin getireceği elektrik motorunun İzmir gümrüğünde olduğunu belirtmiş, motorun yerinin hazır olması nedeniyle gelince direkt montajının yapılacağı belirtilmiştir. Transformatörlere gelince bunların kulelerinin birisinin Vali Konağı arkasında ikincisinin de Kız Sanat Enstitüsü yanında yapılacak Orta, Cuma ve Zafer Mahalleleri santralden idare edilecektir.¹⁰³⁰ Bunun dışında Belediyenin Kula Mensucat Şirketinden satın aldığı elektrik motoru Aydın'a getirilmiş ve montajını yapacak olan monitörde Aydın'a gelmiş ve montaja başlamıştır.¹⁰³¹

İhalesi İller Bankası tarafından yapılan ve Tamiş Şirketine verilen yeni elektrik motoru MAN marka ve 325 beygir gücünde olup Aydın'a getirilmiştir. Yeri hazır olan motor binasına taşınmış, ancak montajını yapacak montör beklenmiştir. Ayrıca Tamiş

---

¹⁰²⁷ *Aydın*, 15 Şubat 1951.

¹⁰²⁸ *Aydın*, 20 Şubat 1951.

¹⁰²⁹ *Aydın*, 1 Mart 1951.

¹⁰³⁰ *Aydın*, 1 Mart 1951.

¹⁰³¹ *Aydın*, 8 Mart 1951.

Şirketi tarafından taahhüt edilen transformatör kulelerinin inşa ve kabloların döşeme çalışmaları da eş zamanlı olarak başlamıştır. Santraldeki mevcut bulunan transformatöre bağlı kalacak olan Cuma ve Orta Mahallelerin hatları da daha kalın tellerle desteklenecektir. Diğer yandan da Kula Mensucat Fabrikasından alınan MAK marka 450 beygirlik motorun montajına da fabrika montörü tarafından devam edilmiştir. Mevcut durumda akşamları şehir elektriği Franco tosi ve Moiz motorları tarafından sağlanmıştır. Gündüz elektriği de Moiz motoru tarafından sağlanmıştır. Yeni motorların faaliyete geçmesi ile birlikte bu iki motorun yedeğe alınacağı belirtilmiştir.¹⁰³²

Kula Mensucat Fabrikasından alınan Mak marka motorun montajı, 1951 Nisan ayı ortasında bitirilmiştir. Diğer bazı işlerinin de bitirilmesi ile birlikte 1951 Mayıs ayı başında çalıştırılmaya başlanacağı duyurulmuştur.¹⁰³³ Gerçekten de 1 Mayıs 1951 tarihinden itibaren şehre elektrik 22 saat aralıksız verilmeye başlanılmıştır. Bu iki saatlik kesinti 8 Mayıs 1951 tarihine kadar devam ettikten sonra şehre 24 saat elektrik verilecektir. 1 Mayıs 1951 itibaren 280 kilovat gücünde olan Mak motorundan akşamları da üretim sağlanmaktadır. Man motorunun ise 10 gün içerisinde çalışması beklenmiştir.¹⁰³⁴

Mart 1953 tarihinde Man motoru ile birlikte İller Bankası'nca Tamiş Şirketine ihale edilen elektrik tesisi de destek ve düzenleme işleri arasında kurum bahçesine bir de havuz yapılması şartı bulunmaktadır. Bu nedenle 14 metre en, 14 metre boy ve bir 10 metre derinlikte ayrıca motorlardan gelecek suyu soğutma düzeneği bulunan havuzun inşasına 1951 Haziran ayı sonunda başlanmıştır. Bu havuz kurumdaki motorların bir aylık su ihtiyacını karşılayacak büyüklükte yapılacak ve ihtiyacı olan su Nazilli Köprüsü yanında Tabakhane Deresinden özel borularla temin edilecektir. Bu tarihe kadar ise fabrikaya su, şehir suyundan verilmiştir. Bu proje ile birlikte şehir suyundan da tasarruf sağlanacaktır.¹⁰³⁵ Ayrıca Belediye Elektrik Kurumu 1951 yılı ilk 8 ayında 20.000 lira kar sağlamıştır. Bu kazançta yeni alınan 2 elektrik motorunun payı büyüktür. Aydın Gazetesi, Belediyenin Elektrik Kurumunun kâr sağlamanın çok önemli olduğunu, bu durumun elektrik fiyatlarına da yansımaları talep etmiştir.¹⁰³⁶

---

¹⁰³² *Aydın*, 15 Mart 1951.

¹⁰³³ *Aydın*, 14 Nisan 1951.

¹⁰³⁴ *Aydın*, 5 Mayıs 1951.

¹⁰³⁵ *Aydın*, 30 Haziran 1951.

¹⁰³⁶ *Aydın*, 18 Ekim 1951.

3.1.4. Su İşleri

Aydın'da halka sağlıklı su sağlama çabaları DP belediyciliği döneminde de sürmüştür. Bu nedenle şehir su şebekesi yaygın bir duruma getirilmeye çalışılmıştır. İller Bankası'nca müteahhide ihale olmuş olan şehir suyu şebekesinin genişletilmesi işi için, banka tarafından gönderilmiş olan uzman yüksek mühendisin kontrolünde çalışmalar sürdürülmüştür. Aydın'da 1951 yılında yeniden döşenecek olan 13-14 kilometreyi bulan su tesisatının 9 kilometrelik borusu gönderilmiş ve aynı ay döşenmeye başlanmıştır. Kalan borularında gönderilmesi beklenmiştir. Ancak bu gönderme biraz gecikmiştir. Şehir suyu hakkında bilgi almak için yetkili uzman ile görüşülmüştür. Gazete bu görüşmede edindiği bilgiye göre, su şebekesinin düzenlenmesi ile birlikte mevcut tesisinde düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Uzman mühendis, Avrupa şehirlerinde günlük nüfus başına 70 kilo su tüketimi düşerken, Aydın'da bu miktarın 200 kiloyu bulması gerektiğini savunmuştur. Bunun temel nedeni suyu yalnızca insanların değil, hayvanlar, hatta bahçe sulamada kullanılmasından kaynaklandığını ifade etmiştir. Mevcut su kaynağının buna yeterli olduğunu belirten gazete, 23 kaynaktan faydalandığını belirtmiştir. Mevcut Aydın şehir suyu, dere suyu borulara alınarak isale yapılmaktadır. Mevcut havuzlarda tersip ve tasfiye işleri yeterli gelmemektedir. Onun dışında ana isale yolu birden yükselerek alçalmak da olduğundan, şehrin yukarı mahallelerinde 7-8 olan atmosfer, aşağı mahallelerde 12'ye kadar yükseldiği tespit edilmiştir. Bu nedenle ana isale yolunun daha aşağıya alınarak, daha hafif meyilli geçirilmesi veya bir boru daha ilavesi gerekmektedir. Mevcut havuzlarda ise ne tersip ne de tesviye bakımından faydalanılmadığından, havuzların daha aşağı alınarak, önceden getirilmiş olan filtre makinesinin işletilmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle Cevat Ülkü, Ankara'da İller Bankası'na açıklamalarda bulunmuş ve banka uzmanı da hazırladığı raporu bankaya göndermiştir.¹⁰³⁷

Aydın şehir suyu genişletme çalışmaları 1951 yılı boyunca devam etmiştir. İlk partide Aydın'a gelen 6 kilometre borunun döşenmesi sürdürülürken, ikinci partide döşenecek olan 7 kilometre boru daha gelmediği için İller Bankası'na acilen yazı yazılmıştır.¹⁰³⁸ Aydın şehir suyu şebekesini genişletmek için İller Bankası'nca verilecek ikinci parti 7375 metre borudan, 2250 metre boru verilmiştir. Kısacası istenilen borular parça parça verilmiştir.¹⁰³⁹ Bunun dışında Aydın'da kısa süreli su krizi yaşanmıştır. Aydın

---

¹⁰³⁷ *Aydın*, 16 Ocak 1951.

¹⁰³⁸ *Aydın*, 3 Mart 1951.

¹⁰³⁹ *Aydın*, 17 Mart 1951.

Gazetesi'nin haberine göre, 4 Mayıs 1951 günü şehrin 10 saat susuz kaldığı gündeme getirilmiştir.¹⁰⁴⁰ Gazetenin muhalif olması, eksiklerin gündeme hızlı bir şekilde taşınmasında etkili olmuştur. Belediye, bu yazıların bazılarına karşı savunma yazısı verirken, bazılarını ise görmezden gelmiştir.

3.1.5. Bayrak Sorunu

Aydın Belediye Başkanı Cevat Ülkü 14 Mayıs 1951 tarihinde zabıtalarla birlikte çarşıda dolaşarak esnafla görüşmüştür. Bu çarşı ziyaretinde Belediye başkanı 14 Mayıs'ı bir bayram olarak görmüş ve esnafa bayrak asmasını talep ettiği iddiası ortaya çıkmıştır. Cevat Ülkü'de, 14 Mayıs'ın bir bayram olarak kutlanması gerektiğini belirten bir yazı Aydın Gazetesi'ne göndermiştir. Daha sonra eski Aydın Belediye Başkanı Orhan Çiftçi'de, Aydın Gazetesi'nde uzun bir yazı kaleme alarak, Belediye Başkanı Cevat Ülkü'nün bayrak asma emrini eleştirmiştir.¹⁰⁴¹

Aydın Belediye Başkanı Cevat Ülkü, Orhan Çiftçi'nin yazısına cevap olarak Aydın Gazetesi'ne bir yazı göndermiştir. Yazısında Orhan Çiftçi'nin Belediye Başkanlığı dönemine değinerek, iki tarafında partililik çabalarını herkesin gördüğünü belirtmiştir.¹⁰⁴² Tartışma uzun sürmüşse de herhangi bir sonuç alınamamıştır. DP Aydın Belediyesi görevini devraldıktan sonra benzer olarak, özel işleri için Belediye araç-gereç ve personelini kullanmıştır. DP Aydın Belediyesi bu davranışında kanuni olduğunu savunmuştur. Bayrak meselesine gelince, DP Aydın Belediye Başkanı Cevat Ülkü, DP'nin genel seçimleri kazandığı gün olan 14 Mayıs günü için esnaftan bayrak asmalarını istemiştir. Ancak daha sonra ki yıllarda bu davranışın sürdürüldüğüne dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. DP iktidarının ilk beş yılında Aydın Belediye Başkanları sürekli değişmiştir. İlk yıllarda biraz acemilik çeken DP Aydın Belediyesi, sonraki yıllarda bu durumunu düzelterek profesyonel bir şekilde hareket etmeyi başarmıştır. Özellikle İsmet Sezgin Dönemi ile birlikte, Aydın Belediye Başkanlığı istikrar kazanmıştır.

3.1.6. Belediyelerin Haklarının Genişletilmesi

Ankara'da Belediyeler İstişare Kongresi'ne katılan Aydın Belediye Başkanı Cevat Ülkü, kongrede belediyelerin özerklik kazandığını belirterek görevlerinin genişletildiğini

---

¹⁰⁴⁰ *Aydın*, 5 Mayıs 1951.

¹⁰⁴¹ *Aydın*, 17 Mayıs 1951, *Aydın*, 24 Mayıs 1951.

¹⁰⁴² *Aydın*, 29 Mayıs 1951.

ifade etmiştir. Bundan böyle belediyeler kanun gereği yüksek amirlerine kararlarını onaylatmak yerine belediye işleri ile ilgili kararları doğrudan belediye meclisi aracılığı ile alıp uygulayabileceklerdir. Belediye başkanları da halk tarafından seçilecektir. Belediyeciliğin gelişmesine etkileri arasında Millî Korunma Kanunu çerçevesinde karaborsa ile mücadele-önleme, fiyat denetleme işlerinde daha etkili olacağını belirtmiştir. 1081 numaralı kanun kaldırılarak belediyelere ve köy kanunda yapılacak düzenleme ile ihtiyar heyeti kurallarına ve bu hususta daha pratik çalışma imkânı sağlanmıştır. Maliye alanında ise İller Bankası hissesi hariç diğer hisseler yol vergisi belediyelere bırakılmıştır. Aydınlatma ve temizlik vergisi de yine belediyeler tarafından tahsil edilecek ve belediye kalacaktır. İmar işleri ile girişimde bulunan Belediye Başkanı Cevdet Ülkü İller Bankası'ndaki temaslarında şehir suyu kaynağı düzenlemesi teklifi banka tarafından ilgiyle karşılandığını belirtmiş, şehrin imar planının onaylanan ve 500 ölçekli planın gönderildiği eklenmiştir.¹⁰⁴³

3.2. Reşat Esenkan Dönemi

3.2.1. 1951 Belediye Başkanı Seçimi

Belediye Başkanı Cevat Ülkü 22 Mayıs 1951 tarihinde Belediye Başkanlığından istifa etmiştir. Vilayet 25 Mayıs 1951 tarihli tezkeresinde, istifa aslının Vekaletle gönderildiğini bildirmiştir. Vekaletten cevap gelmemesine rağmen kanuni süre bittiğinden dolayı, Cevat Ülkü 25 Haziran'dan itibaren görevinden ayrılmış, yerine Vilayet tarafından Doktor Reşat Esenkan belediye başkan vekili olarak tayin edilmiştir. Aydın Gazetesi Cevat Ülkü ile yaptığı görüşmede, Ülkü mesleğine dönmek için istifa ettiğini bildirmiştir. Ancak DP kanadı ise, istifasının milletvekilliği seçimlerinde adaylık ile alakası olduğunu söylemişlerdir.¹⁰⁴⁴ 21 Temmuz 1951 Cumartesi saat 18.00'da Belediye Başkanı Seçimi yapılmış ve Aydın Belediye Meclisi tarafından Doktor Reşat Esenkan Aydın'ın yeni belediye başkanı seçilmiştir.¹⁰⁴⁵

3.2.2. Belediye Bütçesi

Aydın Belediyesi muhasebesi incelemeye alınmıştır. DP grubu tarafından alınan bu kararlar, Aydın Belediyesi muhasebe müdürlüğünden emekli Osman Bircan ve Özel İdare

---

¹⁰⁴³ *Aydın*, 1 Şubat 1951.

¹⁰⁴⁴ *Aydın*, 28 Haziran 1951.

¹⁰⁴⁵ BCA 30-11-1-0/226-33-13, *Aydın*, 24 Temmuz 1951.

gelir ayırtmanı Şevki Kömürcüoğlu bu işle meşgul olmuşlardır. Belediye Hesap İşleri Müdürlüğü'ne ihtar ve bir haftalık maaş kesme cezası verildiği gazetede iddia edilmiştir. Bu karar üzerine muhasebe müdürü tarafından Danıştay'a itiraz edilmiştir. Aydın Gazetesi bu cezayı gerektiren sebeplerin açıklanmasını istemiştir.¹⁰⁴⁶

Belediye hesaplarının kontrolü tamamlanarak denetçiler tarafından Belediyeye bir rapor halinde verilmiştir.¹⁰⁴⁷ Ancak bu rapor kamuoyu ile paylaşılmamıştır. Bunun dışında Aydın Belediyesi'nin hesap işleri ile görevlendirilen Osman Bircan ve Şevki Kömürcüoğlu hesapların incelenmesinde uzun zaman gerektirdiği için ve kişisel işlerinin buna müsait olmadığını bildirerek görevden çekilmişlerdir. Belediye Başkanlığınca Valiliğe bildirilen bu durum, Valilik tarafından da hesapların incelenmesi için mahalli idare kontrolünü memur etmiştir.¹⁰⁴⁸ 1952 yılı Belediye Bütçesine ödenek konularak Belediyeye bir başkan muavinliği oluşturulması kararlaştırılmıştır. Ayrıca Belediye Meclisi 1 Şubat 1952 tarihli toplantısında, Belediye Başkanı Reşat Esenkan ve Vali'nin şehir işleri için 1.500.000 liralık ödenek temin ettiğini üyelere duyurmuştur.¹⁰⁴⁹

Aydın Gazetesi, DP'li Belediye Meclisi tarafından, DP'li Mahalle Ocaklarına bir genelge göndererek, 1952 Belediye Bütçesinin 65.000 küsur lira açık verdiğini ve bu açığı kapatmak için de çalışılması gerektiğini belirten bir yazı gönderdiğini iddia etmiştir. Yazının devamında da eleştiriler sürmüştür. Ayrıca aynı gün yayınlanan "*Bir Hikaye*" başlıklı yazıda da, Belediyenin gazete üyeliğini iptal ettirdiğini açıklayarak buna yönelik bir eleştiri yapılmıştır.¹⁰⁵⁰

Çok geçmeden Aydın Gazetesi'nin iddiasına Aydın Belediye Başkanı Reşat Esenkan'dan bir cevap gelmiştir. Buna göre DP Belediye Meclisi'nin Mahalle Ocak başkanlıklarına Belediye bütçesinde açık bulunduğu hakkında bir genelge dağıtmadığını belirtmiştir. Belediye başkan muavinliği kadrosu için ise Belediye Meclis üyelerine sunulduğunu, 1952 yılı mesai programı taslağında da yer aldığını belirtmiştir. Aynı gazetede Belediyenin Aydın matbaasında bir evrakın 400 adetini 40 liraya yapacağını belirttiği halde, başka bir matbaaya 80 liraya yaptırıldığı iddiasını ortaya atmıştır. Bunun üzerine Belediye Başkanı iddiaları reddetmiş, evrakın 80 liraya değil, 40 liraya yaptırılmasına Belediye Encümenince karar verildiğini açıklamıştır. Aydın'da CHP'nin yayın organı olan Aydın

¹⁰⁴⁶ *Aydın*, 12 Ocak 1952.

¹⁰⁴⁷ *Aydın*, 26 Ocak 1952.

¹⁰⁴⁸ *Aydın*, 31 Ocak 1952.

¹⁰⁴⁹ *Aydın*, 2 Şubat 1952.

¹⁰⁵⁰ *Aydın*, 7 Şubat 1952.

Gazetesi muhalefete düştükten sonra, DP'yi ve Aydın Belediye Meclisini sürekli eleştirmeye başlamış ve dayanağı olmayan iddialar ortaya atmıştır.¹⁰⁵¹ Belediye Encümeni tarafından Belediye muhasebe müdürü Zübeyir Bey'e işten el çekirilmiştir. Belediye muhasebe müdürlüğü görevini vekaleten elektrik kurumu müdürü Ahmet Müdüroğlu yürütmüştür.¹⁰⁵² Görevden alınma nedeni ise açıklanmamıştır. Aydın muhasebe ve bütçe işlerinde bir problem olduğu ortadadır. Ancak bununla ilgili herhangi bir kesin bilgiye ulaşamamıştır.

3.2.3. Elektrik İşleri

İller Bankası tarafından Tamiş Şirketine ihale edilen elektrik motoru tesisleri, Temmuz 1951 tarihi içerisinde teslim edilmesi şartıyla verilmiştir. Temmuz'da elektrik tesisleri yapılmasına rağmen elektrik motoru montajı yapılmamıştır. Hatta Man marka motorun Kasım 1951 olmasına rağmen montajı yapılmamıştır. Tamiş Şirketi transformatör kulelerinin inşası, hatlarının döşenmesi ve havuzun yapılması işlerini Belediye Encümen üyelerinden birisine vermiştir. Belediye kanununa göre Belediye Meclis Üyelerinin, Belediye ile ilgili hiçbir iş üslenemeyecekleri hakkında açık hükmüne rağmen ve çok söz söylenmesine rağmen sakıncalı görülmemiştir. İhaleyi yapan İller Bankası, işi üslenen ise Tamiş Şirkettir. Yani bu işin Belediye ile bir alakası yoktur. Aydın Gazetesi, Belediyenin Man motoru ile ilgili bir tedbir alınıp alınmadığını da genelde bilmediklerini belirtmiştir. Şehre elektrik, yeni alınan Mak motoru ve eski 2 motor sayesinde sağlanmıştır.¹⁰⁵³ Bu sorunun dışında Aydın'da yaşanan elektrik direklerine kamyon ve araçların çarpması sonucunda elektrik ve telefon hatları zarar görmüştür. Bu nedenle bazı semtlere elektrik verilememiştir. Hatların onarılması ile birlikte, elektrik verilemeyen 2 semt elektriğe kavuşmuştur. Şehirde yaşanan bu kazaların sıklaşması nedeniyle önlemlerin alınması istenilmiştir.¹⁰⁵⁴ Ancak sürekli Belediye Başkanı değişimi, elektrik işlerini de yavaşlatmıştır.

3.2.4. Su İşleri

1950 yılı Nisan ayında İller Bankası tarafından bedeli fondan ödenmek üzere ihale edilen çeşitli belediyelere ait su tesisleri arasında, Aydın su şebekesinin de genişletilmesi yer almıştır. 15 metre uzunluğunda yeniden boru döşenmek suretiyle yapılacak olan bu genişletme çalışmalarına DP döneminde başlanılmıştır. Boru ve diğer ihtiyaç malzemeleri

¹⁰⁵¹ *Aydın*, 12 Şubat 1952.

¹⁰⁵² *Aydın*, 16 Şubat 1952.

¹⁰⁵³ *Aydın*, 1 Kasım 1951.

¹⁰⁵⁴ *Aydın*, 1 Ocak 1952.

bankadan verilmek üzere işçiliği de üstlenen müteahhit tarafından, 7.5 kilometrelik boru bankanın gönderdiği yüksek mühendisin denetiminde yerlerine döşenmiştir. Fakat bu çalışmalar, boruların eksik gönderilmesi ve malzemelerin eksik olması nedeniyle aksamıştır. Bu sorunun dışında müteahhitin şehrin ortasındaki tazyik yüksekliğinin düşürülmesi için tedbir alması gerektiğine dair kontrol mühendisliğinin yaptıkları başvuru ve verdikleri rapor dikkate alınmamıştır.¹⁰⁵⁵

Aydın'da içme suyu sorunu sadece eksikler doğrultusunda sıkıntı yaratmamış, bir de teknik bilgi eksikliği nedeniyle güç duruma düşmüşlerdir. Şehre verilen içme suyunda fazla tazyik olması nedeniyle, tekel binası önünde eski 175'lik boru ile yeni 80'lik borunun birleştiği yerden patlaması sonucu yol ve parkeler bozulmuş etrafi su basmıştır. Su arızasını inceleyen Belediye elektrik ve su müessesesi başmakini, eski ve yeni boruları birleştirmiştir. Arızaya, ek noktasına konulan malzemenin yetersiz ve uygun olmamasının neden olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Aydın'ın 7.5 kilometrelik su borusuyla bazı malzemelerinin halen gönderilmediğini açıklamıştır. Başmakini bu durumu ilgililere bildirdiğini, bankaya dahi yazdığını, fakat dikkate alınmadığını acı bir şekilde ifade etmiştir. Aydın Gazetesi'de, eksiklerin bir an önce giderilmesini istemiştir. Gazete, eski suyun kullanımı yerine, mevcut suyun iyileştirilmesinin daha sağlıklı bir karar olacağını ifade etmiştir. Çünkü eski suyun incelemeler sonucunda, şehirde görünen birçok tifo vakasına neden olduğu raporlarda ortaya çıkmıştır.¹⁰⁵⁶ Hatta Belediye tifo ile mücadele kapsamında, şehrin su filtre cihazını faaliyete geçirmeye çalışmıştır. Ancak mecliste alınan karar uygulanamamış, içme suyu ile ilgili sorun devam etmiştir.¹⁰⁵⁷

3.2.5. Şehir Park'ının Düzenlenmesi

Aydın Gazetesi, şehirdeki parkların karanlıkta kaldığını, Belediyeninde parkları aydınlatmasını istemiştir. Halkın dinleneceği yer olarak Aydın'da Kültür Park ve Şehir Parkı'nın olduğunu, bunlarında karanlıkta kaldığını belirtmiştir. Kültür Park'ın uzaklıktan mı, ya da başka bir nedenden mi bilinmez, halk tarafından rağbet görmemiştir. Bu nedenle halkın zaman geçirebileceği yer sadece Şehir Parkı kalmıştır. Ancak parkın ışıklarının yanmaması ve geceleri bazı kişilerin karanlıktan faydalanarak insanları rahatsız etmesi sorunlara yol açmıştır. Bu nedenle Aydın Gazetesi hemşehrilerinden de aldığı mektuplarla, Belediyeden parkın aydınlatılmasını ve içerisinde bisikletle dolaşmanın yasak edilmesini ve

---

¹⁰⁵⁵ *Aydın*, 27 Eylül 1951.

¹⁰⁵⁶ *Aydın*, 27 Eylül 1951.

¹⁰⁵⁷ *Aydın*, 25 Ağustos 1951.

akşamları gece yarısına kadar parkta zabıta bulundurulmasını talep etmişlerdir.¹⁰⁵⁸ Çok kısa süre içerisinde Aydın Gazetesi'nin haberi etkisini göstermiştir. Aydın Gazetesi'nin gündeme getirdiği Şehir Parkı aydınlatması ve bisikletlilerin dolaştırılması konusuna Belediye Başkan vekili Doktor Reşat Esenkan ilgi göstermiş, elektrik lambalarını taktırarak bisikletlerin de parka girmesini yasak etmiştir.¹⁰⁵⁹ Ancak parkın sorunları tam anlamı ile giderilmemiş, ileri ki yıllarda parkın eksikleri tekrar basın yoluyla gündeme getirilmiştir.

3.2.6. Sıtma İle Mücadele

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren şehirde baş gösteren sıtma ile uzun soluklu bir mücadele yaşanmıştır. Aydın'da, 1923-1950 yılları arasında bu hastalıkla mücadele başarılı bir şekilde yürütülmüş ve hastalığın azalmasında etkin bir dönem olmuştur. 1950 yılından sonra ise yine mücadele devam etmiş, şehirde sıtmalı sayısında belirgin bir düşüş yaşanmıştır. Sıtma ile mücadelede klasik yöntem sürdürülmüş, Belediye şehirdeki bütün evlerin çukurlarına mazot dökerek ve bunun karşılığında da her evden 10 kuruş alacaktır. Ayrıca Belediye DDT temin edince, şehirdeki bütün binalara genel olarak DDT yaptırılacaktır.¹⁰⁶⁰ Belediye, Aydın Gazetesi'nde 26 Nisan 1951 tarihinde yazılan lağım suyu ile sulanan bahçenin marullarını imha ettirmiştir.¹⁰⁶¹ Sağlık konusunda Belediye, her türlü hassasiyeti göstermeye çalışmıştır. Özellikle salgın hastalıklara karşı çetin mücadeleler vermiştir. Bu mücadelelerinde genel olarak başarılı olmuştur.

Aydın Sıtma Savaş Başkanlığı, Belediye ile birlikte şehri her yıl yaptığı gibi 1951 Temmuz ayında DDTlemeye başlamıştır. Ancak Belediye buna karşılık her evden ve dükkân sahibinden bir ücret talep etmiştir. Aydın Sıtma Savaş Başkanlığı ise, Vekaletin bu konudaki kesin emri olduğunu belirterek buna itiraz etmiştir. Kısa süren bu sorunun çözülmesinin ardından ilaçlamaya geçilmiştir.¹⁰⁶² Fakat önceki yıllara oranla 1951 yılında sıtmada artış görüldüğü Aydın Gazetesi'nde gündeme getirilmiştir. Bunun temel nedeni olarak da pamuk sulama yarıklarının gayri fenni olması gösterilmiştir. Diğer bir neden olarak da zamanında DDT alınarak uygulanmamasıdır. Sıtma Savaş Bölgesi 1951 yılında bazı kasaba, köy, belediye ve ihtiyar heyetlerine gerektiği kadar DDT aldirarak kasaba ve köyleri ilaçlamışlardır. Ancak Aydın ve civarında olduğu gibi bunda da geç kalanlar olmuştur. Bu ilaçlamanın geç yapılmasından dolayı da vakalarda artış yaşanmıştır. Benzeri

¹⁰⁵⁸ *Aydın*, 14 Temmuz 1951.

¹⁰⁵⁹ *Aydın*, 21 Temmuz 1951.

¹⁰⁶⁰ *Aydın*, 10 Nisan 1951.

¹⁰⁶¹ *Aydın*, 28 Nisan 1951.

¹⁰⁶² *Aydın*, 5 Temmuz 1951.

olayların yaşanmaması için bir firmadan, Aydın için bol miktarda DDT temin edilmiştir.¹⁰⁶³ Aydın Gazetesi'nin 4 Ağustos 1951 tarihinde sıtma ile ilgili yaptığı habere düzeltme olarak, Aydın Sıtma Savaş Bölge Başkanlığında bir mektup gönderilmiştir. Aydın Gazetesi'nde aynen yayınlanan mektupta, sıtma vakalarında artış değil, düşüş görülmüştür.¹⁰⁶⁴ Ancak gazetenin bahsettiği ilaçlama işleri gecikmiştir. Bu nedenle bazı yerlerde aksaklıklar yaşanmıştır. Fakat Aydın Sıtma Savaş Bölge Başkanlığı tarafından yayınlanan mektupta, sıtmalılar sayısında artış yaşanmadığı kaydedilmiştir. Bu durum istatistiklere şöyle yansımıştır:

Tablo 3.8. Aydın Sıtma İstatistikleri

Yıl	Yedi Aylık Sıtmalı Sayısı	Temmuz Ayı Sıtmalı Sayısı
1948	20636	5362
1949	16873	3307
1950	11071	2751
1951	11003	2324

Hatta 1951 yılının çok yağışlı olmasına rağmen, verimli çalışmalar sonucunda, Aydın Sıtma Başkanlığı verilerine göre, sıtma vakalarında düşüş görülmüştür. Aydın Gazetesi'ne bu istatistik mektubu, Aydın Sıtma Savaş Başkanı Dr. Şemsi Gençyılmaz tarafından gönderilmiştir. İstatistik aynı şekilde yayınlanmıştır.¹⁰⁶⁵

3.2.7. Temizlik Sorunu

Aydın'da sürekli olmasa da bazen temizlik düzeni de bozulmuştur. Bu bozulmalarda hem halk nezdinde tepki görmüş, hem de yerel basına yansımıştır. Aydın Gazetesi "*halk köşesi*" başlığı altında, üç hemşehrilerinin¹⁰⁶⁶ Belediye Başkanından dileklerini yazmıştır. Bu habere göre Belediye Başkanından mahalle ve sokaklarda, çöp arabalarının zamanında gelmediğini ve bu nedenle ev sahiplerinin çöpleri yakın arsalara attığını, ev sahiplerinin çamaşır sularını ve bulaşık sularını sokağa akıttıklarını, bunun da sağlığı tehdit ettiğini belirtmişlerdir. Ayrıca şehrin her tarafında, inşaat çalışmalarının içme suyu ile yapılması nedeniyle şehirde su kesintilerinin yaşandığını ve su darlığı çekildiğini belirterek, bununla ilgili esaslı bir karar alınması gerektiğini ifade etmişlerdir.¹⁰⁶⁷ Belediye, gazetenin şikayetlerini dikkate alarak çalışmalar yürütmüştür. Benzer bir sorun Tabakhane Deresinin Jandarma Birliği tarafından kirletilmesidir. Belediye, Tabakhane Deresini kirleten Jandarma

¹⁰⁶³ *Aydın*, 4 Ağustos 1951.

¹⁰⁶⁴ *Aydın*, 7 Ağustos 1951.

¹⁰⁶⁵ *Aydın*, 7 Ağustos 1951.

¹⁰⁶⁶ Üç Hemşehri Ali Sazan, Seyfi Karayel, Necati Teker.

¹⁰⁶⁷ *Aydın*, 9 Haziran 1951.

Birliğine septik çukuru yapılması için 10.000 lira ödenek çıkarmıştır.¹⁰⁶⁸ Bunun dışında Kasaplar arastasını Ticaret Lisesi'ne bağlayan Karanlık Köprü altında, kasap dükkânlarının bütün artıklarının atılması sonucunda pis koku oluşturmuş ve köprüden geçilmez hale getirilmiştir. Bu durum Belediye Aydın Gazetesi tarafından duyurulmuş ve önlem alınması istenilmiştir.¹⁰⁶⁹ Belediye Aydın Gazetesi'nin isteğini dikkate alarak köprünün altındaki pislikleri temizlemiş ve buraya benzeri maddelerin atılmaması için önlem almıştır.¹⁰⁷⁰ Şehirde ki toprak yolların tozması halkın şikâyetleri arasında yer almıştır. Belediye bunun için çalışmalarını sürdürmüş, ancak yeterli olmayınca yeni bir arazöz almıştır. Belediyenin yeni aldığı arazöz Aydın'a getirilmiş ve caddelerde sulama çalışmalarına başlamıştır. Bu arazöz ile caddelerde ve sokaklarda kullanılarak halkın tozdan kurtarılması beklenmiştir.¹⁰⁷¹

Şehirde 1951 Eylül ayı başından itibaren çöpün toplanması ve halkın çöplerini dereye attığı Aydın Gazetesi tarafından belirtilmiş, temizlik araçlarının ise yol çalışmalarında kullanıldığı ilgili makamlar tarafından söylenmiştir. Aydın Gazetesi şehrin temizliği ve sağlığı için Belediye Başkanının bu işe el atmasını beklemiştir.¹⁰⁷² Aydın Belediyesi, şikâyetleri dikkate almış ve üstü kapalı temizlik araçları almıştır.¹⁰⁷³ Aydın'da 1950'li yıllarda temizlik şikâyetlerinin arttığı görülmüştür. Gazi Bulvarının 45 Sokağı, yağmur ve çamur nedeniyle geçilmeyecek bir duruma gelmiş, daha önce haber yapılmasına rağmen Belediye bununla ilgilenmemiş ve gazete tarafından tekrar gündeme getirilmiştir. Yerel basın bu nedenle Belediyeyi sert bir şekilde hiciv etmiştir.¹⁰⁷⁴

3.2.8. Zabıta İşleri

Germencikli Hamit Toy, Aydın'da kavun getirip satan birisidir. 1951 yılı Eylül ayında kavun getirerek Aydın'da satış yapmaya başlamıştır. Ancak pazar rekabetini kırmasından dolayı, Belediye vergi parası olarak 2.5- 3 lira para istemiş, bunun üzerine Toy, Belediye Başkanına gitmiştir. Salı günleri için alınan paranın fazla olduğunu, diğer günlerde yarıya indirilmesini talep etmiştir. Bunun üzerine Belediye Başkanı, Belediye muhasibini çağırarak durumu anlatmıştır. Belediye muhasibi, başkanın yanında satıcıya çıkışarak "Sizi

---

¹⁰⁶⁸ *Aydın*, 9 Ağustos 1951.

¹⁰⁶⁹ *Aydın*, 16 Ağustos 1951.

¹⁰⁷⁰ *Aydın*, 21 Ağustos 1951.

¹⁰⁷¹ *Aydın*, 30 Ağustos 1951.

¹⁰⁷² *Aydın*, 8 Eylül 1951.

¹⁰⁷³ *Aydın*, 22 Eylül 1951.

¹⁰⁷⁴ *Aydın*, 27 Kasım 1951.

buraya mektup yazarak davet mi ettik” demiştir. Hamit Toy, bir belediye memurunun başkanın yanında bir vatandaşa karşı böyle konuşmasını Aydın Gazetesi’ne yazmış ve bu yetkiyi nereden bulduğunu sormuştur. Ayrıca kendisi gibi seyyar kavuncuların Aydın’a gelmemesi halinde kavunu ucuza yiyemeyeceklerini belirtmiştir.¹⁰⁷⁵ Ancak Hamit Toy ile ilgili herhangi bir işlem yapılmamıştır.

Aydın Gazetesi’nin sürekli gündemde tuttuğu Aydın pazarının çamur ve su içerisinde kaldığını, buna bir önlem alınmasını istemiştir. İnsanların Salı günleri pazarda alışveriş yapmakta zorlandıklarını belirterek, Belediyenin bu işe el atması gerektiğini vurgulamıştır. Aydın Gazetesi, benzer yazıları neredeyse her hafta yayınlamıştır.¹⁰⁷⁶ Ne yazık ki Belediye, muhalif gazetenin her haberine cevap vermemiştir. Bu nedendir ki pazar yeri ile ilgili herhangi bir çalışma yürütülmemiştir.

3.3. Selim Yatağan Dönemi¹⁰⁷⁷

3.3.1. 1952 Aydın Belediye Başkanı Seçimi

Aydın Belediye Başkanı Dr. Reşat Esenkan istifa etmiş ve istifasının Valilik tarafından onaylanmasının ardından yerine belediye başkan vekilliğine Valilik makamınca Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürü Dr. Nermi Akdeniz tayin edilmiştir. Nermi Akdeniz görevine 1 Nisan 1952 tarihi itibarıyla başlamıştır. Aydın Gazetesi’nin Dr. Reşat Esenkan ile yaptığı görüşmede mesleği ile meşgul olmak istediğini belirtmiştir. Bu nedenle Belediye Başkanlığından ayrıldığını söylemiştir. Belediye Meclis üyeliğini devam ettireceğini belirtmiştir.¹⁰⁷⁸ Aydın Gazetesi, Belediyenin Valilik tarafından yönetilmesine tepki

---

¹⁰⁷⁵ *Aydın*, 29 Eylül 1951.

¹⁰⁷⁶ *Aydın*, 21 Şubat 1952.

¹⁰⁷⁷ Selim Yatağan, 1900 yılında Aydın Söke’de doğmuştur. Babasının adı Ahmet Şefik, annesinin adı ise Hanife’dir. İlköğretim ve lise eğitiminden sonra Veterinerlik Fakültesini bitirmiştir. Selim Yatağan ile ilgili bilgiler kısıtlı olup Fransızca bildiği bilinmektedir. Siyasi yaşamı ise DP ile başlamıştır. Reşat Esenkan’ın Belediye Başkanlığından 1952 yılında istifa etmesinden dolayı Selim Yatağan Aydın Belediye Meclisi tarafından yeni belediye başkanı olarak seçilmiştir. Selim Yatağan Aydın Belediye Başkanlığına 28 Mayıs 1954 tarihine kadar yürütmüş ve ayrılmıştır. Belediye Başkanlığından sonra 1957 yılında ise milletvekilliği seçimlerine katılmıştır. Bu seçimlerde 28194 oy alarak Ağrı Milletvekili seçilmiştir. Selim Yatağan, 1960 Askeri müdahalesi ile birlikte tutuklanmıştır. Bu süreçte çeşitli davalardan yargılanmış ve anayasayı ihlal etmek suçundan mahkûm edilmiştir. Ayrıca Etem Menderes ile birlikte görevi kötüye kullanmaktan dolayı da yargılanmıştır. Cezaevi sürecinde Selim Yatağan, hastalıklarıyla uğraşmıştır. Bundan dolayı, 25 Eylül 1964 tarihinde hastalığının sürekli hale gelmesinden dolayı cezası affedilmiştir. Selim Yatağan, 1 Ocak 1970 tarihinde 70 yaşında iken vefat etmiştir. Arslan, Z. *Türk Parlamento Tarihi TBMM XI. Dönem (1957-1960) III. Cilt*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları no:156, s.98-99, BCA, 10-9-0-0/41-121-10, BCA, 10-9-0-0/259-793-7, BCA, 30-11-1-0/307-30-13, BCA, 10-9-0-0/307-955-2.

¹⁰⁷⁸ *Aydın*, 5 Nisan 1952.

göstermiş ve Belediye başkanlarının bir an önce seçilmesini istemiştir. Seçim işinin neden geciktiğine tepki göstermiştir.¹⁰⁷⁹

Aydın Belediye Başkan Vekili Dr. Nermi Akdeniz 4 Haziran 1952 tarihinde görevinden istifa etmiştir. Valilik tarafından istifası kabul edilen Nermi Akdeniz'in yerine jeoteknik uzmanı Selim Yatağan tayin edilmiştir. Aydın Gazetesi'nin iddiasına göre bu istifanın bir ay önce gerçekleşeceğini, fakat görevine bir süre daha devam etmesinin bildirilmesi üzerine bir ay daha sürdürdüğünü, Adnan Menderes'in Aydın'a gelmesiyle birlikte Selim Yatağan ile görüşüğünü ve Selim Yatağan'ın da yakın bir zamanda Aydın'ın asil Belediye Başkanı seçileceğini yazmıştır.¹⁰⁸⁰ Aydın Belediye Meclisi 21 Temmuz 1952 tarihinde toplanmış ve 24 üyeden 15'inin katılımı ile Selim Yatağan Aydın'ın yeni Belediye Başkanı seçilmiştir.¹⁰⁸¹ Aydın Belediye Başkanlığına seçilen Selim Yatağan, Veteriner Müdürlüğünden istifa etmiştir.¹⁰⁸²

3.3.2. Belediye Bütçesi

Aydın Belediyesi Bütçesi 1950'li yılların ilk yarısında sürekli olarak bir artış göstermiştir. Bu artışı yansıtan istatistik aşağıda verilmiştir.¹⁰⁸³

Tablo 3.9. Aydın Belediyesi Bütçesi 1950-1953

Yıl	Lira
1950	420.770
1951	442.127
1952	496.121
1953	732.969

Belediye Meclisi 1953 yılı bütçe görüşmeleri sonucunda gelir ve gider Belediye Bütçesi 1.355.172,15 kuruş olarak denkleştirilmiştir. Bu bütçenin gelir kısmınının 675.000 lirası borçlanma yoluyla sağlanacaktır. Gider bütçesinin 500.000 lirası çeşitli yapı ve yol işlerine ayrılmıştır. Ayrıca 750 lira aylıklı hukuk işlerini de idare etmek üzere bir başkan yardımcılığı meydana getirilmiştir.¹⁰⁸⁴ Bunun dışında Belediyenin 1953 yılı ekonomik durumu istatistikleri tablo olarak aşağıda verilmiştir.¹⁰⁸⁵

¹⁰⁷⁹ *Aydın*, 7 Nisan 1952.

¹⁰⁸⁰ *Aydın*, 5 Haziran 1952.

¹⁰⁸¹ *Aydın*, 22 Temmuz 1952.

¹⁰⁸² *Aydın*, 26 Temmuz 1952.

¹⁰⁸³ *Belediyelerimiz*, (1953). Doğu Ltd. O. Matbaası, Ankara, s. 24, *Hür Aydın*, 18 Mart 1954.

¹⁰⁸⁴ *Aydın*, 3 Mart 1953.

¹⁰⁸⁵ *Hür Aydın*, 22 Haziran 1954.

Bütçe Hesabı:

Tablo 3.10. Aydın Belediyesi Bütçesi İstatistikleri

1. 1953 Yılı Gelir Bütçesi					
A. Muhammenat		Fevkalade ve Munzam		Toplam	
Lira	Kuruş	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş
732960	00	2521513	90	3254473	90
B. Tahakkukat Ve Tahsilat					
Yıl		Lira		Kuruş	
1953 Yılı Haliye ve Sabıka Tahakkukatı Bütçe		2901088		71	
1953 Yılı Haliye ve Sabıka Tahsilatı		2860355		68	
1954 Yılına Devir Ettirilen Bakaya		40733		03	
2. 1953 Yılı Gider Bütçesi					
A. Muhammenat		Fevkalade ve Munzam		Toplam	
Lira	Kuruş	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş
732960	00	2521513	90	3254473	90
B. Tahsilat ve Ödenek					
Yıl		Lira		Kuruş	
1952 yılından müdevver tahsisat ile 1953 yılı Tahsisat Toplamı Bütçe		4476685		16	
1953 Yılı Tediye		1348531		79	
Bakiye Kalan Ödenek Miktarı		3128153		37	
1954 Yılına Devir Edilen Ödenek Miktarı		3093722		16	
İmha Edilen Tahsisat		34431		21	
C. Emanet Hesabı					
Yıl		Lira		Kuruş	
1953 Yılına Müdevver Emanet		63152		68	
1952 Yılı Emanet Tahsilatı		155178		39	
Toplam		218331		07	
1952 Yılı Emanet Sarfıyatı		156299		58	
1954 Yılına Devir Eden Emanet		62031		49	
D. Sarfıyatı Muvakkate					
Yıl		Lira		Kuruş	
Mahsubu Yapılmayarak 1953 Yılına Devir Eden Muvakkat Hesap		13505		01	
1953 Yılı Muvakkat Hesap Sarfıyatı		51865		27	
Toplam		65370		28	
1953 Yılında Mahsubu Veya İstirdat Yolu İle Tahsil edilen		52091		23	
1954 Yılına Ait Devir Eden		13279		05	
E. Eşhas Zimemi					
Yıl		Lira		Kuruş	
1952 Yılından Müdevver Eşhas Zimemi		287		66	
1953 Yılından Tahakkukat Eden Eşhas Zimemi		3163		88	
Toplam		3451		54	
1953 Yılından Tahsil Edilen		3336		88	
1954 Yılına Devir Eden		114		66	
3. Vezne Hesabı					
A. Vezne Tahsilatı					
Yıl		Lira		Kuruş	
1953 Yılı Mart Ayına Devir Eden		1496322		38	
1953 Yılı Bütçe Tahsilatı		2860355		68	
1953 Yılı Bütçe Emanet Tahsilatı		155178		39	
1953 Yılı Bütçe Sarfıyatı Muvakkate Tahsilatı		52091		23	
1953 Yılı Bütçe Eşhas Zimemi Tahsilatı		3336		88	
Toplam		4567284		56	

Tablo 3.10. Aydın Belediyesi Bütçesi İstatistikleri (devamı)

B. Vezne Gideri		
Yıl	Lira	Kuruş
Bütçe Tedyatı	1348531	79
Emanet Tedyatı	156299	58
Muvakkat Hesap Tedyatı	51865	27
Eşhas Zimemi Tedyatı	3163	88
Toplam	1559860	52
Beyanı		
	Lira	Kuruş
Vezne Gelir Umumisi	4567284	56
Vezne Gider Umumisi	1559860	52
1953 Yılına Devir	3007424	04
Mevduat		
Kurum	Lira	Kuruş
İş Bankasında	74995	21
Müessede	137974	03
İller Bankasında	2794454	80
Toplam	3007424	04

“Yüksek başkanlığın 23/5/1954 gün ve yazı işleri 4584 sayılı buyrukları gereğince, Belediyemiz 1953 yılına ait mali durumun yukarıya çıkarıldığını ve buna nazaran 1/3/1954 tarihinde 74.995.21 lirası İş Bankasında nakden ve 137974.03 lirası da İller Bankasında matlup olarak bulunduğu ve bu suretle mezkûr tarihte Belediyemiz ceman 3.0007424.04 lira mevcudunu mübeyyin işbu rapor tanzim ve takdim kılındı.

27/5/1954”¹⁰⁸⁶

Aydın Belediyesi’nin 1955 yılı bütçesi 1.234.260 lira olarak belirlenmiştir.¹⁰⁸⁷ Aydın Belediye Bütçesi 1.740.670 lira üzerinden düzenlenerek onaylanmak üzere Vilayet makamına gönderilmiş ve bütçe Valilik tarafından onaylanmıştır.¹⁰⁸⁸ Belediyeye bağlı elektrik, su ve mezbaha gibi işletmelere ait toplam 594.600 liralık bütçede kabul edilmiştir.¹⁰⁸⁹

3.3.3. Belediye Araçlarının Özel İşlerde Kullanılması

3.3.3.1. İtfaiye olayı

Demokrat Parti’nin Aydın’da iktidara gelmesiyle birlikte bazı özel işlerinde kamu araçlarını veya eşyalarını kullandıklarını sürekli olarak gündeme gelmiştir. Benzer bir olay yine yaşanmıştır. Bu sefer itfaiye araçları özel işler için kullanılmıştır. Bunu DP İl

¹⁰⁸⁶ Hür Aydın, 22 Haziran 1954.

¹⁰⁸⁷ Hür Aydın, 21 Ocak 1955.

¹⁰⁸⁸ Belediyelerimiz, (1956). Doğu Ltd. O. Matbaası, Ankara, s. 40.

¹⁰⁸⁹ Hür Aydın, 11 Mart 1955.

Teşkilatı'nda doğrulamıştır. Olay Aydın Gazetesi'nde yayınlanan köşe yazısıyla ortaya çıkarılmıştır. Gazetenin 6 Mayıs 1952 tarihli yazısında, 5 Mayıs 1952 günü saat 11.30'da Belediye itfaiye garajında, Aydın 4 hususi plakası bulunan spor otomobilin itfaiye erleri tarafından yıkanarak temizlendikten sonra, Kazım Karabekir Caddesi'nde Aydın Demokrat Parti İl Başkanının Eczanesi'nin önüne bırakıldığı belirtilmiş ve bu durumu eleştirmiştir.¹⁰⁹⁰

Aydın Gazetesi'nde yayınlanan habere DP İl Başkanlığından cevap gecikmemiştir. Yapılan açıklamaya göre, yıkanan arabanın numarasının 4 değil, 10 olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ücretsiz değil, şoför muavinine 100 kuruş verildiğini açıklamıştır. Üstelik başka yerde bu işin 50-60 kuruşa da yapıldığını ifade etmiştir. DP'liler bir kamu kurumunda bir özel aracın, özel bir muamele göremeyeceğini kavrayamamıştır. Bunu kavrayamadıkları gibi, üzerine bir de bu durumu savunmuşlardır. Üstelik 50 kuruşluk işe 100 kuruş vermeyi iyi bir şey olarak görmüşlerdir. Gazete de bunu dalga geçmek olarak yorumlamıştır.¹⁰⁹¹ Bu tür olaylar DP'nin il belediyeçiliği döneminde ara ara görülmüştür.

3.3.3.2. Belediye pikabı

Belediyenin itfaiye çavuşu ve bir itfaiye eri 8 Şubat 1953 akşamı Belediyeye ait pikap ile İncirliova istikametinde eğlenmeye giderken, Kemer Köprüsünü geçtikten sonra karşıdan gelen Tavaslı Osman'a ait kamyonla çarpışmıştır. Çarpışma sonucunda her iki araçta ağır hasar almıştır. Aydın Gazetesi özel bir eğlencede neden kamu aracı kullanıldığını Belediye Başkanına gazete üzerinden sormuştur.¹⁰⁹²

Hakkı Darcan'ın bu sorusunu Belediye Başkanı Selim Yatağan gazete yoluyla cevaplamıştır. Buna göre Belediye itfaiye çavuşu Süleyman Erçağlar, 2 numaralı pikap otomobilini izinsiz olarak Aydın-İncirliova Caddesi'nde kazaya neden olmuş ve tamir masrafını karşılamak şartıyla görevine son verilmiştir. Soruşturmanın ise devam ettiğini belirten Belediye Başkanı, kaza yapanların adalete ayrıca hesap vereceğini bildirmiştir. Bu olayın dışında başka bir itfaiye amiri hakkında ki soruya da aynı yazı ile cevaplamıştır. 7 Şubat 1953 Cumartesi günü itfaiye amiri Eşref Şengüler'in Söke'ye gittiği iddia edilmiştir. Belediye Başkanı bu iddianın asılsız olduğunu belirterek, Belediye için satın alınması düşünülen bir adet arazözün İzmir'deki acentelerde değerini anlamak ve Belediyenin bütçesine uygun markaları görmek ve meclise bir rapor vermek üzere İzmir'e gönderilerek

---

¹⁰⁹⁰ *Aydın*, 6 Mayıs 1952.

¹⁰⁹¹ *Aydın*, 13 Mayıs 1952.

¹⁰⁹² *Aydın*, 10 Şubat 1953.

görevlendirildiğini ifade etmiştir. Ayrıca şahitlerin de ifadesi alınarak otomobil içerisinde kadın bulunduğu iddiasının uydurma olduğunu belirtmiştir. Belediye Başkanı Belediye itfaiyesinin her zaman görev başında bulunduğunu, bir kişinin hatasının tüm teşkilata yüklenmemesi gerektiği üzerinde durarak, itfaiyenin çalışmasında herhangi bir aksaklığın olmadığını açıklamıştır.¹⁰⁹³

3.3.4. Zabıta İşleri

Aydın'da esnafın, satıcının sorunu bitmemiştir. Aksine bir çözüme de kısa vadede varılamamıştır. Seyyar tuhafiyeciler, Aydın Gazetesi'nde bir şikâyet yazısı yayınlamışlardır. Gazetede 36 imzalı bu şikâyet, Belediye zabıtalara yöneliktir. Seyyar tuhafiyeciler, Belediye zabıtasının kendilerine geçici sabit bir yer göstermediklerini, niye sürekli yerlerini değiştirdiklerini sormuşlardır. Esnaf her hafta bir yer değiştirmek istemediklerini belirterek, zabitanın bunun zorunlu koştuğunu ifade etmişlerdir. Bu durumu Belediye Başkan Vekiline de anlattıklarını ancak bir çözüme kavuşturamadıklarını belirtmişlerdir. Belediye Başkan Vekili, pazar yerinin durumunu bilmediği için bir cevap veremeyeceğini söylemiş, tuhafiyecilerin demirciler arasındaki eski yerlerine tezgâh açmaları üzerine, Belediye zabıta memurları tarafından tutanak tutulmuş ve terk etmeleri istenmiştir. Tuhafiyeci esnafı bu duruma bir çözüm beklemiştir.¹⁰⁹⁴

Seyyar tuhafiyeci esnafının şikâyeti üzerine Belediye Başkan Vekili, Aydın Gazetesi'nde bir açıklama yapmak zorunda kalmıştır. Buna göre seyyar tuhafiyecilerin sık sık yerlerinin değiştirildiğini kabul etmemiş, esnafın gösterilen yerde tezgâh kurmak istemediklerini bu nedenle de şikâyet ettiklerini açıklamıştır. Olay günü daha önceden kendilerine ayrılan Barbaros Caddesinde tretuvar ve kaldırım yapılması nedeniyle yolun yapı malzemesi ile dolu ve kısmen kapalı olmasından dolayı biraz ileri tezgâh kurulmaları istenilmiştir. Ancak gazeteye gönderdikleri yazıda bunun yanlış anlatıldığı belirtilmiştir. Ayrıca Belediye Başkan Vekili, o gün esnafın hepsine zabıt tutulduğunu kabul etmemiştir. Sadece Belediye zabıta memurlarının tebliğine uygun hareket etmeyen 4 kişiye zabıt tutulduğunu belirtmiştir. Ayrıca tuhafiyecilerin şikâyetlerinde de belirttikleri yerin eski yerleri olmadığını belirterek kendilerine kesin ve kalıcı olarak gösterilen bir yerinde olmadığını açıklamıştır. Neden olarak da çarşı içinde devam eden hal ve diğer inşaat çalışmalarından dolayı Belediye bu konuda net bir karar alamadığını ve buna da mevcut

---

¹⁰⁹³ *Aydın*, 17 Şubat 1953.

¹⁰⁹⁴ *Aydın*, 15 Mayıs 1952.

durum nedeniyle imkân görülmediğini belirtmiştir. İnşaatın sona ermesinden sonra, diğer esnaflarla birlikte tuhafiyecilere de kalıcı bir yer gösterileceğini açıklamıştır.¹⁰⁹⁵

Aydın'da sorun sadece esnaf ile bitmemiştir. Toplu yaşamı da etkileyen unsurlar düzene koyulmak istenmiştir. Bu doğrultuda Belediye Encümeni toplantısında bir dizi kararlar alınmıştır. Alınan kararlarda halkın rahatı ve huzuru dikkate alınmıştır. Bu karara göre sinemalar 23.00'a kadar çalışacaktır. Halkın huzur ve rahatını ihlal eden her türlü gürültü yasaklanmıştır. Sinema, kahve ve dükkânların dışarıya hoparlör koyması yasaklanmış, radyoların sesini ancak kendileri duyacak şekilde açmalarına izin verilmiştir. Sesin işyerinin dışına çıkmaması istenmiştir. Evlerde de benzer şekilde radyoları komşularını rahatsız etmeyecek şekilde çalıştırabilecektir. Yüksek ses hem işletmelerde hem de evlerde yasak edilmiştir. Ayrıca Aydın'da sabah 08.00'dan, akşam saat 21.00'a kadar korna çalınmasına izin verilmiştir. Bu saatlerin dışında korna ve herhangi bir korna benzeri bir şeyin çalınması yasak edilmiştir. Ayrıca içkili ve içkisiz lokantalar, aşçılar, köfteciler, gazinolar, kahvehaneler, meyhaneler, sinemalar, tiyatrolar, hamamlar ve berberler gece 23.00'a kadar açık kalmasına izin verilmiştir. İçkisiz mekanlar ise tatlıcı, dondurmacı, şerbet, gazoz satan dükkanlarsa saat 24.00'da kapanacaktır. Bu saat sınırlaması oteller ve fırınlar için geçerli değildir. Ayrıca Belediye Encümenince biri Gazi Bulvarı'nda, diğeri istasyon civarında olmak üzere iki sabahçı kahvesi açılması uygun görülmüştür. Bu sabahçı kahveleri açmak isteyenlerin Valilik makamına başvurmaları, Valiliğin ve Belediyenin uygun göreceği şartlar dahilinde izin verileceği bildirilmiştir.¹⁰⁹⁶

Şehirde taksicilerle ilgili de bir problem yaşanmıştır. Belediye taksi durağı yerini değiştirmiştir. Buna göre taksiler Bey Cami avlusunda duracaktır. Fakat şoförler bu yerin sapa ve manevra imkanının kısıtlı olması nedeniyle bu kararı protesto etmek amacıyla eski yerlerinde beklemeye başlamıştır. Bu nedenle Belediye Zabıtası ve seyrüsefer amirleri ile şoförleri arasında tartışma çıkmıştır.¹⁰⁹⁷ Tartışmaların büyümesi üzerine Belediye geri adım atmıştır. Hükümet Bulvarı'nda Bey Cami önünde bulunan taksi yeri, Belediye tarafından Bey Cami avlusundan kaldırılmıştır. Şoförlerin şikâyetleri ve başvuruları üzerine cami avlusu yine temel olmak üzere, nöbet sırası gelen arabanın Bey Camisi'nin karşı tarafında

---

¹⁰⁹⁵ *Aydın*, 17 Mayıs 1952.

¹⁰⁹⁶ *Aydın*, 17 Temmuz 1952.

¹⁰⁹⁷ *Aydın*, 25 Kasım 1952.

müşteri beklemesi kararlaştırılmış ve 18 Aralık 1952 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanılmıştır.¹⁰⁹⁸

Aydın Gazetesi'nde "*halk dilekleri*" başlığı altında Belediye Başkanından ricada bulunulmuştur. Bu ricada Çankaya Caddesi'nde su borularının döşenmesinin ardından çukurlar kapatılmış, fakat döşemesi yapılmadığından dolayı kötü bir durum aldığı belirtilmiştir. Ayrıca bulaşık sularının sokaklara akıtılmasının yasak olmasına rağmen, bu yasağa uymayan birçok kimsenin bulunduğunu, hatta bulaşığın yanı sıra çamaşır suyunun da sokağa atıldığını, bunun ile ilgilenilmesini istemişlerdir. Belediye yasakları arasında bulunan caddelere soba borusu çıkarmama durumunun da ihlal edildiğini belirterek, Belediyenin kanun ve nizamnamelerine aykırı olan bu durumlara sessiz kalmaması istenilmiştir.¹⁰⁹⁹ Ancak bu sorun sadece bu döneme özel bir durum değildir. Belediye yıllarca bu durum ile uğraşmış, yasaklar çıkarmış, cezalar kesmiştir. Fakat bu tedbirler yetersiz kalmıştır. Muhtemeldir ki ara ara bu işlerin gevşetilmesi, yasakların çiğnenmesine yol açmıştır. Aynı şekilde sokaklarda yapılan çalışmalar sonucunda önlemler alınmaması kazalara da yol açmıştır. Bu tür sorunların yaşanmaması için gazete tedbir alınmasını istemiştir.¹¹⁰⁰ Bunun dışında Ramazan Paşa Camisi yanındaki tuvaletin temizlenmemesi nedeniyle çevreye koku saçılması, şikâyetlere neden olmuş ve Belediye göreve çağırılmıştır.¹¹⁰¹ Caminin yanında ki bu tuvalette, zaman zaman Belediyeyi uğraştırmıştır. Şikâyetler arasında, tuvaletlerin bakımsızlığı, kokusu, temizliği gibi sorunlar yıllar yılı sürmüştür.

3.3.5. Belediye Binası Sorunu

Aydın Gazetesi'nde eski belediye binasının, Belediye Başkanı tarafından DP'ye verilmesi eleştirilere neden olmuştur. Bu konuda muhalefet Belediye Başkanından bir açıklama beklemiştir.¹¹⁰² Cevap iki hafta sonra Aydın Belediye Başkanından gelmiştir. Belediye Başkanı Selim Yatağan, eski belediye binasının DP'ye devredilmesine ilişkin açıklamasını Aydın Gazetesi'ne yazmıştır. Yazı aynen şöyledir:

"Şehrimize ziyaret edecek olan hükümet büyüklerimiz veya yabancı misafirlerimiz için ihtiyar edilecek çeşitli masraflar karşılığı 1953 belediye bütçesinde ödenek mevcut

---

¹⁰⁹⁸ *Aydın*, 19 Aralık 1952.

¹⁰⁹⁹ *Aydın*, 10 Mart 1953.

¹¹⁰⁰ *Aydın*, 13 Mart 1953.

¹¹⁰¹ *Aydın*, 8 Aralık 1953.

¹¹⁰² *Aydın*, 14 Temmuz 1953.

olmadığından bu maksatla vilayetten belediyemize yapılmış olan 500 liralık yardım bütçe kararnamesinin 9. maddesi gereğince belediyemiz encümen kararıyla yukarıda belirtilen masraflara karşılık istihkak sahibine ödenek kaydıyla belediye bütçesine alınmıştır. Bu paradan bugüne kadar Demokrat Parti'ye veya Partice verilen ziyafete bir kuruluş dahi sarf edilmiş değildir. Bu itibarla hakikatı işitecek bir kulak ve görececek bir gözden mahrum olmanız dolayısıyla size acıyorum. Çeşitli amme hizmetleri ile yüklü olarak yürüyen bu kervanın yolunu şaşırtmak için sarf ettiğiniz gayretlerinin beyhude olduğunu son defa olarak hatırlatır, bu cevabımı gazetenin aynı sahife ve aynı sütununda dercini rica ederim.”

Belediye reisi Selim Yatağan¹¹⁰³

Aydın Belediyesinin DP olması ve muhalefetin olması bir nevi doğal denetimi sağlamıştır. Ancak Belediye bu denetimi pek umursamamış, bildikleri doğrultuda devam etmişlerdir. Özellikle kamu malları konusunda hassasiyetler dikkate alınmamıştır. Özel işler için kullanılan Belediye malları için kişilerin sorumsuzluklarından kaynaklandığı Belediye tarafından belirtilmişse de, bu sorumsuzlukların tek sorumlusunun sadece kişiler olmadığı ortadadır. Belediyenin bu konuda ki tavizi bu tür disiplinsizliklere yol açmıştır.

3.3.6. Park İşleri

Hür Aydın Gazetesi, Belediye Başkanlığından bir rica da bulunmuştur. Bu rica da, otomobillerin ve bisikletlerin Kültür Parktan geçmekte olduğunu belirterek yayaların rahatlamak için gittiği tek yerin burası olduğunu belirtmiş, bu nedenle araç trafiğine yasaklanmasını istemiştir. Ayrıca parkta yeterli miktarda bankın olmaması insanların ayakta kalmasına yol açmış, bu nedenle parka yeteri kadar bank istenmiştir.¹¹⁰⁴ Hükümet gazetesinin haberi gündeme getirmesine rağmen istek göz ardı edilmiştir. Üstelik bu sorun Selim Yatağan'ın önceli döneminde olmasına rağmen bir türlü giderilmemiştir.

Belediye Encümeni 30 Nisan 1954 tarihinde yaptığı toplantıda, Belediye tarafından Parkın daha cazip bir şekilde imarı için bir elemanın istihdamına karar verilmiştir.¹¹⁰⁵ Ayrıca Belediye ve Şehir Kulübü önündeki Park içinde bir havuz yaptırılması kararı alınmış, müteahhide verilmiş ve havuzun inşası hızlı bir şekilde başlamıştır. Belediyenin Şehir Kulübü tarafındaki parkın (Kültür Park) içinde havuz inşaatı 1955 Ekim'inde

---

¹¹⁰³ *Aydın*, 31 Temmuz 1953.

¹¹⁰⁴ *Hür Aydın*, 23 Temmuz 1953.

¹¹⁰⁵ *Hür Aydın*, 1 Mayıs 1954.

bitirilmiştir.¹¹⁰⁶ Fakat parkta yapılan çalışmalar bütüncül olmamış, eksikler kalmıştır. Parkların düzenlenmesi işi İsmet Sezgin dönemine rastlamaktadır.

3.3.7. Aydın Anıtkabir Toprak Heyeti

Atatürk'ün ölümünün ardından yapımına başlanılan Anıtkabir inşaatı 1953 yılı sonunda tamamlanmıştır. Bu tamamlanmanın ardından Atatürk'ün mezarı içinde ayrı bir çalışma başlamıştır. Alınan karar doğrultusunda yurdun bütün vilayetlerinde toprak istenmiştir. Böylece Atatürk'ün naaşı vatan toprağına teslim edilecektir. Bunun içinde Aydın'da Anıtkabir'e Atatürk'ün kabrine konulmak üzere, Şehitler Abidesinden toprak alınarak atlas bir kesenin içerisine konulmuş, kesenin üzerinde de Aydın il haritası bulunmaktadır. Hazırlanan malzemeler "*Ata'ya Aydın'dan*" yazan bir kutunun içerisine yerleştirilmiştir. Toprak, Aydın'dan Anıtkabir'e gidecek olan heyet başkanı Dr. Necati Çelîm'e verilmiştir. Aydın toprak heyeti 7 Kasım 1953 tarihinde demiryolu ile saat 11.25'de Aydın garından hareket ederek İzmir'e, İzmir'den de Ankara Ekspresi ile Ankara'ya gitmiştir. Aydın'dan Ankara'ya gönderilen 12 kişilik toprak heyeti şu isimlerden oluşmaktadır:

Dr. Necati Çelîm heyet başkanı ve DP İl 2. Başkanı, Hüsametîin Coşkun Daimî Encümen üyesi, Nurettin Tuna Daimî Encümen üyesi, İrfan Konur Nazilli Belediye Başkanı, Dr. Mustafa Molgaç Sultanhisar Belediye Başkanı, Ali Şen Çine Belediye Başkanı, İbrahim Sarıoğlu Genel Meclis azası, Kamil Sözer Germencik Belediye Başkanı, Ragıp Ege Belediye Encümen üyesi, Nafiz Soymen Ticaret Lisesi müdürü, Nedim Müren CHP İl Başkanı, Edip Posacı Akın Spor Kulübü Başkanı.¹¹⁰⁷

3.3.8. Gecekondu Sorunu

Belediye Meclisi Zafer Mahallesinde önceden kaçak ev yapan vatandaşların evlerini yıkmış ve onların ev sahibi olabilmesi için de Meşrutiyet Mahallesinde Cihanoğlu zeytinliklerini tahsis etmiştir. Kendilerine ucuz ev yapabilmeleri için de 2 yılda ödemek koşuluyla metrekaresi 50 ve 70 kuruştan ev yerlerini dağıtmıştır. Gösterilen yerde yapılan evler, yapı yollar kanunu hükümlerine göre taş veya kerpiçten yapılması gerekirken buna uyulmamış, çatı kargıdan yapılmıştır. Ayrıca onaylı krokiler de dikkate alınmamıştır. Aydın

¹¹⁰⁶ *Hür Aydın*, 19 Ekim 1955.

¹¹⁰⁷ *Hür Aydın*, 8 Kasım 1953.

Gazetesi bunu gündeme getirerek bu tür inşaatlara müsaade edilmemesini istemiştir.¹¹⁰⁸ Ancak bununla ilgili Belediye bir süre adım atmamıştır.

Aydın'da gecekondulaşma sadece bir semtle kalmamıştır. Aytepe'de gecekonduların çoğalması nedeniyle Belediye ekipleri tarafından gecekonduların yıkılmak istenmesi sorunlara yol açmış ve gecekonduların sakinleri Valiliğe giderek bu hareketi protesto etmişlerdir. Evlerin yıkımı da aynı gün olmuştur. Pınarbaşı civarında son zamanlarda bu tür inşaatların sürekli devam ettiği belirtilmiş ve ev kiralarının yüksek olması, dar gelirli ailelerin gecekondulaşmaya yönelttiğini belirtmiştir. Ancak bu yapılaşma şehrin imar düzenini bozmamalıdır. İhmaller sonucunda gecekondulaşma Aytepe'de yaygınlaşmıştır. Bu gecekonduların çoğalmasına neden göz yumulduğu bilinmemektedir. Belediye ani bir kararla yıkım işlemini gerçekleştirmeye çalışmış, fakat gecekonduların halkı tarafından buna engel olunmuştur.¹¹⁰⁹

Belediye başkan vekili Selim Yatağan, gecekonduların sorunu hakkında Aydın Gazetesi'ne bazı açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamalarda Selim Yatağan, sayısı her gün çoğalan gecekonduların şehircilik ve halk sağlığı bakımından Aydın için bir engel oluşturduğunu, bunun da önlenmesi için Belediye Encümenince 21 Mayıs 1952 tarihli ve 9 Haziran 1952 tarihli kararlarla harekete geçirdiğini belirtmiştir. Belediye Başkan vekili Selim Yatağan, bu sorunu esaslı olarak halletmek istediklerini, bu nedenle de bu vatandaşların bir yere sahip olabilmesi için Belediye arsalarını parsellenecek ucuz fiyata kendilerine vermek istediklerini belirtmiştir. Bu çalışmanın daha önceden tedbir amaçlı yapıldığını, 100 kadar vatandaşa da bu yolla parsellenmiş arsalar verildiğini ve fakat buna rağmen gecekondulaşma engellenememiştir. Ayrıca Belediyenin tespit ettiği şekilde iki oda, bir tuvalet, bir mutfak ve bir banyo şeklinde ev yapamayacaklarını belirterek bazılarında bu işten vazgeçtiklerini açıklamıştır. Belediye başkan vekili bunu dikkate alarak tahmini 2.500 liraya mal olacağı hesaplanan bu evlerin inşası nedeniyle Emlak Kredi Bankası'nın desteği için girişimlerde bulunmuşlardır.¹¹¹⁰

Belediye kaçak yapılara müsaade etmemeye çalışmış ve yapılan gecekondularla ilgili sert çalışmalar yürütmüştür. Bu doğrultuda Belediye, 2 Temmuz 1952 tarihinde dört tanesi Aytepe'de, bir tanesi demiryolu kenarında, bir tanesi de Karacaahmet Mezarlığı yanında

¹¹⁰⁸ *Aydın'ın Aydınlığı*, (1955). Aydın Belediyesi, s. 41-44, *Aydın*, 27 Aralık 1951.

¹¹⁰⁹ *Aydın'ın Aydınlığı*, (1955). Aydın Belediyesi, s. 41-44, *Aydın*, 10 Haziran 1952.

¹¹¹⁰ *Aydın'ın Aydınlığı*, (1955). Aydın Belediyesi, s.41-44, *Aydın*, 14 Haziran 1952.

olmak üzere toplam 6 tane gecekonduyu yıkmıştır.¹¹¹¹ Aydın Belediyesi, 3 Temmuz 1952 tarihinde Güzelhisar Mahallesinde 6 gecekonduda daha yıkmıştır. Ayrıca 9 Haziran'dan sonra yaptırılan gecekonduların yıkım işleminin tamamlandığı duyurulmuştur. Daha önceden yıktırılması için girişimde bulunulan Vilayetin izniyle bir ay süre verilen 29 gecekonduya ait iznin 9 Temmuz'da biteceği o güne kadar da sahipleri yıktırmazsa, o tarihten sonra da Belediye tarafından gecekonduların yıkılacağı Selim Yatağan tarafından bildirilmiştir.¹¹¹² 1952 Temmuz ayı sonuna doğru Aytepe'de yapılan ve çevresinde oluşan gecekonduların tamamı Belediye tarafından yıktırılmış ve bu çalışmalar başarıyla sonuçlanmıştır.¹¹¹³

Belediye tarafından gecekonduları yıktırılan ve yine Belediye tarafından kendilerine kura ile arsa verilen iki kişi terzi Mehmet Ali Bakan'la, seyyar satıcı Kadir Tezer, Belediye Başkanı Selim Yatağan, Belediye üyesi Ragıp Ege ve Belediye zabıta amiri Süleyman Göksel'e hakaret etmişlerdir. Bunun üzerine haklarında tutulan tutanakla mahkemeye verilmişlerdir. Emlak ve Kredi Bankası yardımı ile yaptırılacak 400 evden, Aytepe Mahallesinde yıktırılan 18 gecekonduda sahibi için burada yaptırılacak evler için kura çekimi nedeniyle encümene çağırılmıştır. Kurallar çekilmeden önce başkan hazırlanan 5 maddelik şartnameyi okumuştur. Buna göre bir evin maliyetinin 3.400 liraya mal olacağı, paranın 600 lirasını da inşaat bitince anahtar teslim edilinceye kadar verilmesi gerektiğini bildirmiştir. Şartnamenin okunması üzerine sanık Mehmet Ali Bakan, Belediye Başkanına: "*Reis Bey siz bize bedava ev yaptırmayı vaat etmişsiniz, üç çocuğunuzun ölüsünü de ortaya koymuştunuz*" diyerek devamında ağır bazı kelimeler söylemiştir. Bunun üzerine Belediye Başkanı zabıta amirini çağırarak zabıt tutturmuştur. Zabıta amiri Mehmet Ali'yi dışarı çıkarmış, bu sırada Kadir'de lafa karışmış, "*evimiz barkımız yıkıldı kış geliyor, vaat ettiğin evimizi daha ne zaman vereceksin*" demiş ve o da bazı sözler söylemiş, onu da encümen üyeleri Ragıp Ege dışarı çıkarmış, gürültü koridorunda devam etmiştir. Yargılanma esnasında Belediye Başkanı Selim Yatağan, Aytepe'de parsellenen arsanın Belediye malı olmadığını hazinenin malı olduğunu, fakat otomatik olarak Belediyeye intikal etmesi gerektiğini, bir kısmının tescil işlerinin tamamlandığını, diğer kısmını da davasının hukuken devam ettiğini, buna rağmen bu vatandaşların bir an evvel ev sahibi yapmak için arsaların parselleştirilerek dağıtıldığını, bugünkü değeriyle 4.573 liraya çıkacak olan evlerin 3.400 liraya verileceğini, arsalarının da metrekaresinin 20 kuruştan verileceğini söylemiştir. Yargılama sonucunda iki sanığın

---

¹¹¹¹ Aydın, 3 Temmuz 1952.

¹¹¹² Aydın, 5 Temmuz 1952.

¹¹¹³ Aydın, 19 Temmuz 1952.

tutuklanmasına ve yargılamanın bazı hususların sorulması için 20 Ağustos 1952 tarihine kadar ertelenmesine karar verilmiştir.¹¹¹⁴

Belediye, evsiz vatandaşları ev sahibi yapmak için Emlak Bankası'ndan sağlanan kredi ile 100 ev yapılacağı ve bunların inşaatının müteahhide verildiği bildirilmiştir. Banka bu parayı Belediye kefalet eliyle vereceğinden bu konuda sözleşme imzalamak ve parayı almak için Belediye Başkanı Selim Yatağan Ankara'ya giderek çalışmalarını yürütmüştür.¹¹¹⁵ Dar gelirli vatandaşlar için Belediye tarafından yaptırılan zeytinlik ve Topyatağı'ndaki evlerle zeytinliklerin inşaatı bitirilmiş, fakat dağıtımı gerçekleşmemiştir. Formalite yerler nedeniyle dağıtımın gecikmesinden dolayı vatandaşın hem kira parasından hem de faiz ödemesinden dolayı zarar da olduğu belirtilmiştir.¹¹¹⁶ Aydın Belediyesi 5228 sayılı kanuna göre evsiz vatandaşların ev sahibi olabilmesi için, Belediye Encümeni ve Belediye mensuplarının girişimleriyle Meşrutiyet Mahallesi zeytinlik içinde 70 adet ev ve Aytepe'de 14 ev, toplamda 84 ev yapılmıştır. Bu evlerin olduğu mahalleye "Menderes" ismi verilmesi gündeme gelmiştir.¹¹¹⁷ Aydın'da evi olmayan vatandaşları ev sahibi yapmak için Belediye ev yapımına başlamış, bu çalışmalara göre şehirde 1953 yılı içerisinde 132 ev, 1954 yılı içerisinde 300 ev inşaatının tamamlanması planlanmıştır.¹¹¹⁸ Belediye dar gelirli vatandaşlar için yaptırdığı evlerde kura çekilmiştir. Yapılan 48 eve 57 kişi başvurmuştur. Noter huzurunda yapılan kura da 48 kişi belirlenmiş ve açıkta kalan 9 kişiye ise Belediye tarafından arsa temin edilmiştir. Aynı şekilde onlara da ev yapılacağı belirtilmiştir.¹¹¹⁹

Zafer Mahallesinde Ticaret Lisesi arkasındaki bina yapımı, teşvik kanunu gereğince vatandaşlara dağıtılıp tapuya kaydedilen arsaların imar planına göre yapılacak, 120 metrekarelik sahadan asgari 73 metreye indirilmesi hakkındaki arsa sahipleri tarafından ileri sürülen dileklerin yerinde görülerek genel memnuniyeti dikkate alan bir çalışma zemini hazırlanması, Aydın'a bu semtte modern bir mahalle kazandıracaktır. Yeni kurulmuş inşaat kooperatifine dahil meskensiz işçilere inşa edecekleri 250 ev için Karacaahmet Mezarlığı tahsis edilmiş olduğundan, şehrin kenar bir kısmında tekdüze evli, yeni bir mahalle kazanılmış olacaktır. Dar gelirli evsiz vatandaşları da bir ev sahibi yapmak amacıyla Belediye Vakıflar İdaresi'nden 22.000 metrekare arsa almış ve bunun parsellenerek kura ile 48 vatandaşın tapu dağıtımını bitirilmiştir. A ve B olmak üzere iki tip esasına uygun bir

¹¹¹⁴ *Aydın*, 16 Ağustos 1952.

¹¹¹⁵ *Aydın*, 17 Ekim 1952.

¹¹¹⁶ *Aydın*, 12 Haziran 1953.

¹¹¹⁷ *Hür Aydın*, 8 Ağustos 1953.

¹¹¹⁸ *Hür Aydın*, 2 Eylül 1953.

¹¹¹⁹ *Hür Aydın*, 23 Eylül 1953.

şekilde kurulacak ve kullanışlı olacak evlerin 150 iş günü içerisinde bitirilmesi beklenmiştir.¹¹²⁰ Muğla yolu üzerinde bulunan 20 kadar ev DP İl Başkanı, Belediye Başkanı ve Belediye meclis üyeleri huzurunda evsiz vatandaşlara 20 ev dağıtılmıştır. Bu evler göçmen evi olarak yapılmış, ancak daha sonra Belediye tarafından alınarak evsizlere verilmiştir.¹¹²¹

3.3.9. Açık Pazar Yeri İnşaatı

Ankara'da belediye işleri ile ilgili girişimlerde bulunan Selim Yatağan, 16 Mayıs 1953 tarihinde Aydın'a dönmüştür. Ankara'da yaptığı çalışmalar doğrultusunda hal civarında açık pazar, gazhane ve küçük esnaf için dükkân inşaatına harcamak üzere 500.000 liralık borçlanma ile plan ve projeler tamamlanmıştır.¹¹²² Belediye Başkanı Selim Yatağan ile yapılan görüşmede Hür Aydın Gazetesi'ne şu beyanatı vermiştir. Belediye Başkanı Selim Yatağan Ankara'daki girişimleri sonucunda, İller Bankası'ndan 500.000 liralık bir borçlanma sağladığını belirterek bu para ile hal civarındaki açık pazar yerleri, tenekeci ve eskici gibi fakir esnaf için küçük dükkânlar ve gazhane binası ile panayır tesis edilecek inşaat çalışmaları için kamulaştırma yapılacağını belirtmiştir. Açıklamasında bu çalışmaların hızlı bir şekilde yapılabilmesi için, ilk önce tesislerin yapılacağı yerin harap durumunu düzeltilmesiyle başlanacağını belirtmiştir.¹¹²³ Kısa süre içerisinde de çalışmalar başlamıştır. 23 Mayıs 1953 tarihinde Selim Yatağan başkanlığında toplanan Belediye Meclisi, vakıflardan alınan 12199 metrekarelik sahayı, 162'şer metre parsellere ayırmak suretiyle ve 5228 sayılı kanun hükmüne göre dağıtım işini karara bağlanmıştır. Gazhane, pazar yeri ve panayır tesisleri ile yapılacak kamulaştırma için İller Bankası'ndan 50.000 liralık borçlanma kabul edilmiştir.¹¹²⁴ Belediye Encümeni toplantısında şehrin açık pazar yerindeki arsa ve bazı dükkânların kamulaştırılmasına karar verilmiş ve ilgililere tebligat yapılmıştır. Böylece pazar yeri düzenlenmiş olacaktır. Bu kamulaştırma ve düzenleme için 100.000 lira para harcanacağı tahmin edilmiştir.¹¹²⁵ Belediye Encümeninin kararıyla açık pazar yerinde Belediye tarafından yaptırılan 14 dükkânın stor işleri de eksiltmeye konulmuştur.¹¹²⁶

---

¹¹²⁰ *Hür Aydın*, 4 Ekim 1953.

¹¹²¹ *Hür Aydın*, 11 Kasım 1953.

¹¹²² *Hür Aydın*, 19 Mayıs 1953.

¹¹²³ *Hür Aydın*, 21 Mayıs 1953.

¹¹²⁴ *Hür Aydın*, 26 Mayıs 1953.

¹¹²⁵ *Hür Aydın*, 28 Ağustos 1953.

¹¹²⁶ *Hür Aydın*, 21 Ekim 1953.

Belediye Başkanı Selim Yatağan ödenek işleri için Ankara'da çalışmalarını yürütmüştür. Bu çalışmalar sonucunda Ankara'dan dönen Belediye Başkanı Selim Yatağan, gazeteye şu bilgileri vermiştir.

“Cenbi kanallara ait 600.000 liralık ödenek İçişleri Bakanlığı tarafından kabul edilerek ihaleye çıkarılacaktır. Panayır ve pazar yeri ile onu tamamlayan tesislerin yapılması için kamulaştırma dahil İller Bankasından 300.000 liralık bir borçlanma yapılmıştır. İhtiyaçtan fazla 100 göçmen evinin Belediyece satılmasına karar verilmiştir. Bunun dışında yapılmakta olan santral garajı binasının temel durumunun çürük çıkmasından dolayı temel takviyesi için etüt yapacak bir heyet gelecektir. Bu fen heyeti çalışmaları sonucunda bir rapor düzenlenecektir. İnşaat bedeli 500.000 lira olan ve Petrol Ofisi tarafından mutabık alınmıştır. Ramazan Paşa Caminin yeraltı helasına ait plan projeleri bitirilerek, Vakıflar Genel Müdürlüğü yüksek mimarı tarafından incelenmiştir. Bu incelemenin bitmesinin ardından ihaleye çıkarılacaktır. Bey cami avlusunda yeraltı tuvaleti yapılması için Belediye harekete geçmiştir.”¹¹²⁷

Belediye Encümeni 30 Nisan 1954 tarihinde yaptığı toplantıda, açık pazar yerinde yaptırılan ve inşaatı bitmek üzere olan 100 dükkâna ilaveten, 4 kârgir dükkânın daha yapılmasına karar verilmiştir.¹¹²⁸ Yeni hal binası civarında açık pazar yeri inşaatı çalışmaları hızlandırılmış, bu yeni dükkânlara sebze, meyve, hayvansal ve bitkisel gıda maddesi satan esnaf yerleştirilecektir. Bu yerler açık arttırmayla esnafa sağlanacaktır. Pazar yerinde mevcut barakalar kaldırılarak yerine 120 adet aynı tipte pazar yeri yapılacaktır. Bu sayede köylüler mallarını rahat ve temiz bir ortamda satışa çıkarabileceklerdir.¹¹²⁹ Bunun dışında Belediye Encümeni, açık pazar yerinde yeniden yaptırılan 36 dükkânın geçici kabullerinin yapılmasına karar vermiştir.¹¹³⁰

Belediye Encümeni aldığı kararla, açık pazar yerinde tamamlanan 100 dükkân kiraya verilmesine, inşaatı bitmiş olan diğer 30 dükkânın kesin kabulü için bir komisyon seçilmesine karar verilmiştir.¹¹³¹ Belediye açık pazar yerindeki dükkanların ihalesini 15 Temmuz 1954 tarihinde gerçekleştirmiştir. Belediyenin pazar yerinde yaptırmış olduğu 106 dükkân büyük bir kısmı açık arttırma usulüyle kiraya verilmiştir. İhalesi yapılan dükkânlar

---

¹¹²⁷ *Hür Aydın*, 28 Ekim 1953.

¹¹²⁸ *Hür Aydın*, 1 Mayıs 1954.

¹¹²⁹ *Hür Aydın*, 21 Mayıs 1954.

¹¹³⁰ *Hür Aydın*, 13 Haziran 1954.

¹¹³¹ *Hür Aydın*, 19 Haziran 1954, *Kıroba*, 16 Haziran 1954

20 Temmuz 1954 tarihine kadar sahiplerine teslim edilecek ve aynı gün açılış töreni yapılacaktır.¹¹³²

3.3.10. Kanalizasyon İşi

Aydın'da muhalefetin olması tartışmaları da beraberinde getirmiş, karşılıklı eleştirileri sürekli olarak sıcak tutmuştur. Aydın Gazetesi'nin 23 Ağustos 1952 tarihinde köşesine taşıdığı “*şehir kanalizasyonu*” başlıklı yazısında, 1952 bütçesine ödenek konduğu belirtilmiş, ancak Belediyeden gelen mektupta, Belediyenin kanalizasyon inşaatı ile ilgili bir ödenek koymadığını bütçedeki 10.000 lira ödeneğin ise 5 senelik imar planına dahil kanalizasyon tesisatının plan ve projelerinin tanzimine karşılık olarak İller Bankası'nın gösterdiği lüzum üzerine konulmuş olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu paranın zamanında İller Bankası'ndan gönderilerek oradan da kanalizasyon tesisatının plan ve proje tanzimini temel olacak etütleri yapmak üzere mühendisler Aydın'a gelerek işe başlamışlardır. Haber ile ilgili durumu böyle özetleyen Belediye Başkanı Selim Yatağan, gazete yazarının kendini komik duruma düşürdüğünü ifade etmiştir.¹¹³³ Fakat kanalizasyon sorunu, Aydın'ın temel ihtiyaçları arasında yer almıştır. Bu ihtiyaç için ilk somut adım 1953 yılında atılmış ve kanalizasyon projesi yapılmıştır. Bu projenin 1956 yılında bitirilmesi ve 3.000.000 liraya mal olması beklenmiştir.¹¹³⁴

Aydın kanalizasyon işinin projesinin yapılmasından bir yıl sonra ihalesi yapılmış ve birinci kısım inşaatına 23 Nisan 1954 tarihinde başlanması kararlaştırılmıştır. Bu birinci kısmın 3.500.000 liraya mal olacağı açıklanmıştır. Aydın'da kanalizasyon tesislerinin kurulması ile birlikte şehrin sağlığı açısından ve sel sularından korunma yönünden yararlı olacağı vurgusu üzerinde durulmuştur. Bunun dışında halk ekonomisine de etki edecektir. Yıllardan beri sağlık nedeniyle, foseptik çukurlarının belli dönemlerde bazı işlemlere tabii olması halkı ekonomik açıdan etkilemiştir. Bu kanalizasyon projesiyle birlikte Aydınlıları kuyu, septik çukur, lağım gibi masraflardan kurtaracaktır.¹¹³⁵ Ancak yerel basını takip etmemiz sonucunda asıl çalışmaların 1955 yılından sonra başladığını görmekteyiz. Selim Yatağan döneminde başlayan çalışmaların akıbeti ile ilgili tam bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yani yapılan ihale ve çalışmaların sonucu tespit edilememiştir. İsmet Sezgin döneminde, kanalizasyonun birinci kısım çalışmaların ihale edilerek başladığı belirlenmiştir.

¹¹³² *Kıroba*, 16 Temmuz 1954.

¹¹³³ *Aydın*, 26 Eylül 1952.

¹¹³⁴ *Hür Aydın*, 28 Nisan 1953.

¹¹³⁵ *Kıroba*, 23 Nisan 1954, *Hür Aydın*, 20 Ekim 1955.

3.3.11. Elektrik İşleri

Şehrin ihtiyacını karşılamak için ıslah ve takviye ihtiyacı gereken elektrik şebekesinin incelemek, plan ve projesini yapmak üzere İller Bankası mühendislerinden Naci Sarısözen 1953 yılı başında Aydın'a gelmiştir. Belediye Elektrik ve Su Kurumu muhasibi Ahmet Müdüroğlu ile üç gün boyunca şehri dolaşmış, mevcut şebekeyi incelemiş ve eksiklikleri tespit etmiştir. Bu incelemelerin ardından şebekenin esaslı bir şekilde ıslah edilmesini ve elektrik verilemeyen bütün sokaklara da elektrik verilmesi ve buna göre şebekenin genişletilmesi kararlaştırılmıştır. Bunun dışında üç yeni transformatör daha yaptırılarak şebekenin kuvvetlendirilmesi kararına varılmıştır.¹¹³⁶ Belediye bazı çalışmaların ardından kısa süre içerisinde elektrik santralini ıslah etmiş ve paralel çalışır bir duruma getirmiştir. Santral ve şebeke için İller Bankası'ndan gerekli borçlanma temin edilerek, iki büyük elektrik motoru eklenmiştir. Dönemin teknik ve gereklerine göre de şebeke düzenlenerek projeler halinde ihaleye çıkarılmıştır. Hatta elektrik işinin 10 yıl sorunsuz çalışacağı vaat edilmiştir. Tüm bu işlerin 1953 Ekim ayında biteceği belirtilmiştir.¹¹³⁷ Ancak vaatler söylendiği ile kalmıştır.

Şehirde sokak aydınlatması Belediye Meclisinin gündemine gelmiştir. Belediye Encümeni 9 Nisan 1953 tarihinde toplanmış, şehrin sokaklarının aydınlatma ihtiyacı olan 1800 ampulün ihalesini yapmıştır.¹¹³⁸ Böylece şehirde ki aydınlatma ağı genişletilmiştir. Elektrik santralinde ki motorla takviyesi ve şehir şebekesinin ıslahı, plan ve projeleri bitirilerek bir örneği Aydın Belediyesi'ne gönderilmiştir. İller Bankası tarafından ihaleye çıkarılmak üzere gerekli formalitelerin bitirilmesi için çalışılmış ve keşif bedeli 1.258.000 lira olarak belirlenmiştir. Yüksek gücü olacak bu yeni tesisin Aydın'da bulunan fabrikalar ile yeniden imal edilecek iplik dokuma ve çimento fabrikalarında kullanabilmesi amaçlanmıştır.¹¹³⁹ Bu çalışmalar için Ankara'da belediye işleri ile ilgili girişimlerde bulunan Selim Yatağan, 16 Mayıs 1953 tarihinde Aydın'a dönmüştür. Aydın'da ihalesi yapılacak olan elektrik santral takviyesi ve şebekenin ıslahı için de 1.259.000 lira borçlanmaya gidilmiştir.¹¹⁴⁰

Hür Aydın Gazetesi, Belediye Başkanı Selim Yatağan ile bir görüşme yapmış ve başkan gazeteye şu demeci vermiştir. Şehrin elektriğinin çeşitli elektrik mühendisleri

¹¹³⁶ *Aydın*, 27 Ocak 1953.

¹¹³⁷ *Hür Aydın*, 17 Şubat 1953.

¹¹³⁸ *Hür Aydın*, 10 Nisan 1953.

¹¹³⁹ *Hür Aydın*, 28 Nisan 1953.

¹¹⁴⁰ *Hür Aydın*, 19 Mayıs 1953.

tarafından yapılan kontrollerinin yapıldığı ve bu kontroller sonucunda santralin takviyesi ve gerekirse de ıslah ve düzenleme çalışmaları yürütülmüştür. Şehrin elektriksiz kalmaması küçük esnafın sanayinin fabrikalarının ihtiyacı olan enerjiyi sağlamak için santral ve elektrik şebekesinin bir plan proje dahilinde İller Bankası tarafından yaptırılmış ve Belediyeye verilmiştir. Bu plan projeye göre yapılacak olan ıslah ve takviye çalışmaları için 1.259.000 lira para harcanacaktır. İhalesi ise Aydın'da yapılacaktır. Bu nedenle eksiltmeye çıkarılmıştır. Bu borçlanmaya gidilmesinin nedeni İller Bankası'ndan yapılan önceki borçlanmalarda alınan paranın şehir suyu çoğaltılması ve şebekenin düzenlenmesi klorlama ve fitrenin yerleştirilmesine ayrıldığı için elektriğe para kalmamıştır. Bu nedenle 1.259.000 liralık borçlanmaya gidilmiştir.¹¹⁴¹ 23 Mayıs 1953 tarihinde Selim Yatağan başkanlığında toplanan Belediye Meclisi, İller Bankası'ndan 1953 yılı programına alınmış bulunan Aydın Elektrik Tesisatı, Bayındırlık Vekaleti'nce onaylı proje keşfine göre 1.258.696 liranın tamamının fondan tahsisi Vekâletce uygun görülmüştür. Bunun yarısı yardım olup, diğer yarısı da faizsiz olarak 25 yılda, 25 eşit taksitle geri alınmak üzere Belediyeye ödünç verilmiştir.¹¹⁴²

Belediyenin birçok işinde olduğu gibi elektrik ihalesi de geç yapılmıştır. 1.250.000 liraya yeni Elektrik Motor ve Tesislerinin ihalesi 1953 Temmuz ayında yapılmıştır. 9 Temmuz 1953 tarihinde gerçekleşen ihaleye göre Aydın elektrik şebekesi genişletilecek ve santrale 500 beygir kuvvetinde 2 motor alınacaktır. Proje 9 Temmuz 1953 tarihinde %14 eksikliğine talip olan Hatel Sınai Tesisler Türk Anonim Şirketine ihale edilmiştir.¹¹⁴³ İhaleye 4 firma katılmıştır. En uygun teklifte bulunan tahmin edilen fiyat üzerinden %14 oranında indirim yapan Hatel Sınai Tesisler Türk anonim şirketine 1.824.78 lira 76 kuruşa ihale edilmiştir.¹¹⁴⁴ Elektrik ihalesinden 15 gün sonra çalışmalar Aydın'da başlamıştır. Hatel Şirketinin mühendisi bir hafta boyunca Aydın'da etütler yapmıştır. Bu etütlerin sonucunda 685 beygir kuvvetinde olan son ihale şartlarına göre 1200 daha eklenerek 1885'e ulaşması gerekmekte ise de bu kilovat şehrin yakın bir zamanda kurulması düşünülen tesislerine yeterli gelmeyeceği düşünülerek, yeniden beygir kuvvetinin 2200 kilovata çıkarılması bir rapor halinde tespit edilmiştir. Hazırlanan bu rapor üzerine Belediye projenin düzenlenmesi

---

¹¹⁴¹ *Hür Aydın*, 21 Mayıs 1953.

¹¹⁴² *Hür Aydın*, 26 Mayıs 1953.

¹¹⁴³ *Aydın*, 10 Temmuz 1953.

¹¹⁴⁴ *Hür Aydın*, 10 Temmuz 1953.

için girişimlere başlamıştır. Sonuç olarak mevcut 685 beygir kuvvetinde olan elektrik, 1500 beygir kuvveti daha eklenerek 2185 beygir kuvvetine çıkarılması sağlanacaktır.¹¹⁴⁵

Soma'da kurulacak santralden 154.000 kilovatlık Soma-İzmir elektrik enerji nakil hattı aracılığı ile Aydın'a ihtiyacı olan elektriği sağlamak amacıyla Aydın'da kurulacak transformatör merkezinin yeri 1953 Ağustos'unda belirlenmiştir. Belirleme çalışmasını Etibank mühendislerinden İsmail Sakarya ve Ali Aytekin 26 Ağustos 1953 tarihinde Aydın'a gelerek yapmışlardır. Yapılan hesaplara göre 1956 yılının azami ihtiyacı olarak 3200 kilovat ve 1960 yılında azami güç 4500 kilovat olarak tahmin edilmiştir. Çevre kasabalarda da kurulacak olan yüksek gerilim, Aydın santral transformatör merkezinden Söke, Ortaklar, Germencik, Koçarlı, Tire ve Bayındır'a da verilmesi planlanmıştır. Ayrıca Aydın transformatör merkezinden Nazilli'ye de aynı şekilde elektrik verilecektir. Nazilli'de transformatör merkezinin yerini belirlemek ve elektrik enerji ihtiyacını tespit etmek için Etibank mühendisleri 27 Ağustos 1953 tarihinde Nazilli'ye giderek çalışmalar yürütmüşlerdir.¹¹⁴⁶

Aydın'da elektrik sorunu DP Aydın Belediyesinin ilk yıllarında başını ağrıtmıştır. Bu sorunda kısa sürede çözüme kavuşturulamamıştır. 1953 yılı sonlarında ise elektrik sorunu büyümüştür. Elektrikler de yaşanan sıkıntı basına yansımıştır. Mak ve Man motorlarının mevcut elektriği sağladığını 285 beygir gücünde Franco tosi ve 185 beygir gücünde Peter motorlarının ise yedek bulundurulmalarına rağmen, elektrik saatlerinin kısıtlanması tepkilere neden olmuştur. Ayrıca yedek Maiz motoru da kullanılmaz hale gelmiş, sökülerek hurda halinde satılması kararlaştırılmıştır.¹¹⁴⁷ Aydın'a tam elektriğin verilemediği gündeme gelmiş, Belediye harekete geçerek Franco tosi motorunu da çalıştırmaya başlamıştır. Böylece şehre elektrik 3 motor aracılığıyla sağlanmaya başlanmıştır. Bunun dışında yaşanan elektrik işleri sorunlarından dolayı Aydın Gazetesi, elektrik kurumunun uzman kontrolünde bulundurulmasını istemiştir.¹¹⁴⁸

Belediyenin elektrik işleri 1954 yılı çalışma raporunda istatistiklere şöyle yansımıştır.

Elektrik santral ve şebekenin genişletme ve iyileştirme işleri 9 Temmuz 1953 tarihinde Hatel Sanayi tesisler T.A. şirketine ihalesi yapılmış ve işe başlamış bulunmaktadır.

¹¹⁴⁵ *Hür Aydın*, 25 Temmuz 1953.

¹¹⁴⁶ *Hür Aydın*, 28 Ağustos 1953.

¹¹⁴⁷ *Aydın*, 6 Kasım 1953.

¹¹⁴⁸ *Aydın*, 24 Kasım 1953.

Ayrıca santrallerde ve şebekede tamir ve revizyon işlerinde kullanılmak üzere gereken mekanik yedek aksamlar temin edilmiştir. ¹¹⁴⁹

Tablo 3.11. Belediye Çalışmaları¹¹⁵⁰

Elektrik İşleri	
Tahakkuk İşleri	Lira
Elektrik İstihlaki Olarak 922.911 kv. Tahakkuk Etmiş	264.506.41
Geçen Yıldan Devreden Elektrik	25.651.71
Müteferrik Tahakkuk	260.158.15
	4.497.12
Toplam	294.655.27
Su İstihlaki Olarak 458292 ton	68.743.80
Geçen Yıllardan Devir	53.490.86
Müteferrik Gelir	6.023.30
Toplam	128.257.96
Mezbaha, Zebniye Ve Nakliye	48.364.04
Mezbaha Muhtelif Gelirlerinden	693.80
Toplam	49.057.84
Eski Su, Harımlar ve Çay Suyu	7.512.34
Elektrik İşletmesi	294.655.27
Su İşletmesi	128.257.96
Mezbaha	49.057.84
Eski Su, Çay ve Harımlardan	7.512.34
Umumi Tahakkukat Miktarı	497.493.41
3. Tahsilat Durumu	Lira
Elektrik, İstihlak, Müteferrik Gelirleri	270.769.05
Su, İstihlak, Müteferrik Gelirleri	67.355.33
Mezbaha	49.057.84
Eski Su, Çay ve Harımlardan	2.835.35
Toplam	390.012.87
4. Müteferrik İşler	Adet
Yeniden Elektrik Abonesi Olanlar	399
Mukavele Yenileyenler	217
Yeniden Su Abonesi Olanlar	747
Mukavele Yenileyenler	342
Borçtan Dolayı Kesilen ve Açılan	216
Hukuk İşleri	1 Temmuz 1953-31 Mayıs 1954 Arası Adet
Dava ve İcra	49
Mütalaa	70
1954 Yılı (Haziran) Devam Eden	Adet
Derdesti Görülen dava	10
İcra Takip Dosyası	4
Derdesti Görülen 10 Davadan	Adet
Tezyidi Bedel	5
Tapu İptal ve Tescil	3
Alacak ve Tazminat Davası	2
İntaç Edilen 30 Dosyadan	Adet

¹¹⁴⁹ Hür Aydın, 27 Haziran 1954.

¹¹⁵⁰ Hür Aydın, 27 Haziran 1954.

Tablo 3.12. Belediye Çalışmaları Tahakkuk İşleri¹¹⁵¹

Tahakkuk İşleri	Lira
Ceza	2
Tezyidi Bedel	17
Tapu Tevsi, İptali, Tescili	6
Alacak Davası	4
Müteferrik Dava (Tavzih ve Tesbit)	2

Şehir elektriği 1954 yılında da gündemde ki yerini korumuştur. Şehirde elektrik üretimi bir türlü düzene girememiş ve Aydın yaklaşık 5 yıl bu sorunla boğuşmuştur. Belediye Meclisi toplantısında elektrik santral için yeniden 900.000 liralık bir ödenek ayırmıştır. Mevcut tesislerin şehre yeterli gelmemesi göz önüne alınmış ve bu konuda çalışmalara hız verilmiştir.¹¹⁵² Aydın Belediye Bütçesi 1.740.670 lira üzerinden düzenlenerek onaylanmak üzere Vilayet makamına gönderilmiş ve bütçe Valilik tarafından onaylanmıştır. Belediyeye bağlı elektrik su ve mezbaha gibi işletmelere ait toplam 594.600 liralık bütçe de beraberinde kabul edilmiştir.¹¹⁵³

Şehirde yaşanan elektrik problemini gidermek amacıyla Aydın Belediyesi, şehrin elektrik ihtiyacının karşılanması için, elektrik santraline motor alınmasına karar vermiştir. Hatta bu toplantıda Belediye Meclisi Deutz marka motor teklifini kabul etmiştir. Belediye Meclis üyelerinin toplamda 3 motor talep etmesi uzun görüşmelere neden olmuştur. Ancak 1957 yılında yapılacak olan Soma ve Akçay barajlarının enerji ihtiyacını karşılayacağından, Aydın’ında bundan faydalanacağı belirtilmiştir. Bu nedenle mevcut motorlarla birlikte alınacak diğer motorun şehrin ihtiyacını karşılayacağı belirtilerek, tek motor alınması kabul edilmiştir.¹¹⁵⁴ Aydın elektrik fabrikasında ki motorlarda yaşanan problemler 1950-1955 yılları arasında zirveye ulaşmıştır. Sürekli yaşanan sıkıntılar giderilememiştir. Yine benzer bir şekilde elektrik santralinde motorlardan birisinin arızalanmasından dolayı şehre elektrik düşük olarak verilmiş ve bazı motorların yedek parçası Almanya’dan bir uçakla yola çıkarılmıştır.¹¹⁵⁵ Bu yaşanan olay gibi birçok örnek vermek mümkündür. Fakat çözüm uzun vadeli olmamıştır. Yıllarca belirtilen husus gözden kaçırılmıştır. Bu husus elektrik dairesinin uzman kişiler tarafından kontrol edilmesidir. Aynı şekilde motorların montajını yapanlarında uzman olmaması, şehri elektrik problemi ile karşı karşıya bırakmıştır.

¹¹⁵¹ *Hür Aydın*, 27 Haziran 1954.

¹¹⁵² *Kıroba*, 30 Aralık 1954.

¹¹⁵³ *Hür Aydın*, 11 Mart 1955.

¹¹⁵⁴ *Hür Aydın*, 9 Temmuz 1955.

¹¹⁵⁵ *Hür Aydın*, 2 Eylül 1955.

İzmir Belediyesine bağlı Eshot elektrik kurumu, enerji gücünü 40000 kilovata ulaştırmayı karar vermiştir. Şehir dışına da enerji verebilecek durumda olan Eshot, Eti Banka bağlı Soma santralinden daha önce Aydın'a elektrik vermek istemiş, ancak İzmir-Aydın arası hat tesis hakkı Etibank'a ait olduğundan hakkını Eshot'a devretmek istememiştir. Soma'da kurulacak olan Etibank'a bağlı santral, Aydın'da iplik fabrikası sahasında kendine bir trafo binası inşa edecektir. Kurulacak bu bina ile şehrin elektrik santrali arasında çekilecek hat ile diğer tesisler Belediye tarafından inşa edilecek bunun için ise gerekli olan 85.000 lira İller Bankası'ndan temin edilecektir.¹¹⁵⁶ Ayrıca Elektrik santrali için 550 beygir gücünde motorun alındığı ve yola çıkarıldığı belirtilmiştir. Motorun 7 metre uzunluğunda olduğu ifade edilmiş, montaj yapılacak yerinde gerekli hazırlıklar başlamıştır. Bu sayede şehrin elektrik aydınlatmasının düzene girmesi beklenmiştir.¹¹⁵⁷

3.3.12. Su İşleri

Aydın'da su işlerinde yaşanan aksaklık ve kontrolsüzlük şehrin susuz kalmasına neden olmuştur. DP iktidarının Aydın Belediyesi üzerinde oluşturduğu istikrarsızlık, şehri zor duruma düşürmüştür. Bu durum sonucunda, Aydın su sıkıntısı çekmeye başlamıştır. Bazı mahalleler bir hafta gibi bir süre boyunca, az bir su ile idare etmek zorunda kalmıştır. Belediye Başkan Vekili Dr. Nermi Akdeniz'e danışan Aydın Gazetesi ise şu cevabı almıştır: Başkan Vekili, şehirde içme suyunu karşılayacak durumda olmadıklarını, bu durumun hatasına kendisinin cevap verecek durumda olmadığını, çünkü mevcut durumun geçmiş ile alakası olduğunu, ancak tedbirlerin alınacağını belirtmiştir. Nermi Akdeniz'inde açıklamasıyla, su sorununun temel nedeni önceki Belediye Başkanları olmuştur.¹¹⁵⁸ Şehirde yaşanan su sıkıntısı nedeniyle geçici çözümler üretilmiş ve şehre nöbetleşe su verilmeye başlanılmıştır. Bu durum halkın endişelenmesine yol açmıştır. Çünkü nöbetleşe su, Aydın'da genelde çok sıcak havalar olan Temmuz ve Ağustos'ta su azalması nedeniyle yapılan bir uygulamadır. Ancak bu uygulamaya Nisan ayında geçilmesi, halkı tereddüte düşürmüştür.¹¹⁵⁹

İller Bankası'nca müteahhide ihale edilen şehir suyunun yeni tesislerin inşa edilebilmesi için gerekli olan çimentonun tahsis edilmesi beklenmemiş, ithal çimento alınmasına karar verilmiştir. Böylece şehirdeki su sıkıntısı bir an önce önlenmeye çalışılmış

---

¹¹⁵⁶ *Hür Aydın*, 28 Ekim 1955.

¹¹⁵⁷ *Hür Aydın*, 2 Kasım 1955.

¹¹⁵⁸ *Aydın*, 5 Nisan 1952.

¹¹⁵⁹ *Aydın*, 7 Nisan 1952.

ve su sorununun sona ermesi amaçlanmıştır. Ancak bu kararın geç alınması, şehirde su sorununu yaşanmasına neden olmuştur.¹¹⁶⁰ Sorun sadece su sıkıntısı olmamış, doğal olaylarda Belediyeyi zor durumda bırakmıştır. Özellikle taşkınlar için çalışmalar ağırlık kazanmıştır. Gazi Bulvarı ve çarşı içini, Topyatağı'ndan gelen suyun baskınından kurtarmak için İller Bankası tarafından bir Yüksek Mühendis görevlendirilmiş ve Aydın'da incelemelerde bulunmuştur. Bu çalışmalar sonucunda Aydın'da kanalizasyon projesinin yapılması gerektiği belirtilmiş, Belediye Meclisine Yüksek Mühendis tarafından bildirilmiştir. Belediye Meclisince kabul edilecek olan 10.000 liralık ödenekle eksiltmeye konulması ve bu projenin yapılınca hemen uygulamaya geçilmesi için İller Bankası'na yetki verilmiştir.¹¹⁶¹

1950 yılında İller Bankası tarafından müteahhit Ziya Arsal'a ihale edilen Aydın şehir suyu şebekesinin genişletilmesi işi bitirilmiş, bunun için geçici bir kabul muamelesi yapılmıştır.¹¹⁶² Ancak yine aynı gazete, Aydın'da su genişletme işlerinin 1952 Haziran'ında bitirileceği belirtilmiş ve bir süre daha su darlığı yaşanacağı açıklanmıştır. Tesislerin bitirilmesi ile birlikte bu sorunun ortadan kalkması beklenmiştir. Şehirde suda nöbetleşme sisteminin Haziran'a kadar devam edeceği belirtilmiştir. Ancak sıcak geçen yaz aylarında Aydın'da nöbetleşe su verme işi, özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında da sürmüştür.¹¹⁶³

Belediye tarafından, kalıcı su eklemesi yapılan kadar mevcut olan eski su bendinden alınacak su ile şehir suyuna takviye yapılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca 1952 Haziran ayında biteceği belirtilen su işinin ise bazı eksikler olması nedeniyle bitirilemediği duyurulmuştur. Bunun dışında yeni su yoluna döşenen yeni su borularının kutularının eksik olması ve değişimi gerektiğinden, yeni tesislerin 6 ay kadar süreceği belirtilmiştir. Bu nedenle Belediye, dere içindeki değirmenlerin altında ki eski su bendinden geçici bir yolla su alarak şehir suyuna karıştırmıştır.¹¹⁶⁴ CHP Belediye Meclisi tarafından önceden yasak edilen eski su, şehir suyuna karıştırılarak su sıkıntısının önlenmesi amaçlanmıştır.¹¹⁶⁵ Ancak belirtildiği gibi sağlıklı olması nedeniyle su CHP belediyesi döneminde kullanılması engellenmiştir. Şehrin su ihtiyacı DP Belediyesi döneminde geçici de olsa sağlıklı olan eski kaynağın kullanımına başvurmasına neden olmuştur. Ancak bu kaynağın kullanımına hemen başlanmamış, ilk önce bir ön çalışma yapılmıştır. Eski sudan şehir suyuna

---

¹¹⁶⁰ *Aydın*, 22 Nisan 1952.

¹¹⁶¹ *Aydın*, 29 Nisan 1952.

¹¹⁶² *Aydın*, 29 Nisan 1952.

¹¹⁶³ *Aydın*, 13 Mayıs 1952.

¹¹⁶⁴ *Aydın*, 3 Temmuz 1952.

¹¹⁶⁵ *Aydın*, 5 Temmuz 1952.

karıştırılacak sistem ayarlanmış, ancak su verilmemiştir. Bu konuda Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğünce Sıtma Savaş Bölge Başkanlığı'nın Başkanlığında, iki hükümet doktoruyla, belediye doktorundan oluşan bir heyet oluşturulmuş ve bölgeye giderek su tesislerinde incelemelerde bulunmuşlardır. Şehir suyuna karıştırılacak suyun durumu incelenmiş ve tahlile gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Sonuçların gelmesi beklendiği için suyun karıştırılmasına izin verilmemiştir. Ayrıca bu suyun açıktan geldiği içinde sağlığa önceden uygun olmadığı belirtilmiştir.¹¹⁶⁶ Belediyenin başvurusu üzerine, Vekaletten gelen İzmir Çocuk Hastanesi Bakterioloji ve İntani Hastalıkları Uzmanı Dr. Zühtü Dinçsoy, suyun durumunu yerinde incelemiş ve eski suyun şehir suyuna karıştırılmasını uygun görmemiş ve onaylamamıştır.¹¹⁶⁷ Raporların olumsuz olması eski suyun kullanımını imkânsız hale getirmiştir. Su ekleme işinin olmaması nedeniyle Belediye yeni yollara yönelmiştir. Belediye Başkanı, Valiliğe başvuruda bulunarak İller Bankası tarafından şehir suyu filtre cihazının ıslahı ile faaliyete geçirilmesi ve suyun şehre kullanılarak verilmesinin sağlanmasını istemiştir.¹¹⁶⁸ Durumun ciddiyeti nedeniyle Vali Dilaver Argun, Vilayet ve Belediye işlerini takip etmek için beraberinde, Aydın Belediye Başkanı Selim Yatağan, Nazilli Belediye Başkanı İrfan Kanun ile birlikte Ankara'ya gitmişlerdir. Ankara'da Aydın şehir suyu ve filtre cihazı, hidroelektrik santrali ile ilgili görüşmeler gerçekleştirmişlerdir.¹¹⁶⁹

Şehirde yaşanan su kıtlığı geçici çözümlerle giderilmeye çalışılmış, bu nedenle Çine'den damacana yoluyla su getirilmiştir. Fakat bu suların az olması ve ekonomik olmaması şehirde ki durumu değiştirmemiştir. Bunun dışında Aydın Gazetesi, yağmur yağdığında şehir suyunun çamurlu aktığını belirterek, bu duruma önlem alınmasını istemiştir. Gazete, acilen sağlık teşkilatını göreve çağırmıştır. Belediyenin Çine'den damacana ile su getirmesinin kalıcı bir çözüm olmadığını belirtmiştir. Ayrıca bu sular ücretli satıldığı için her ailenin alamadığını ifade etmiştir. Belediye resmen su sorunuyla baş edememiştir. Aydın Belediyesi, Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşanan su sorunu gibi zorlu bir döneme girmiştir. O dönemde de temiz su teneke ile satılmış, yine alım gücü düşük aileler temiz su temininde zorluk çekmiştir. Hatta pis suları içmeye devam etmişlerdir. 1952 yılında da benzer bir durum yaşanmıştır. Halk ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri suyu temin

---

¹¹⁶⁶ *Aydın*, 17 Temmuz 1952.

¹¹⁶⁷ *Aydın*, 19 Temmuz 1952.

¹¹⁶⁸ *Aydın*, 5 Ağustos 1952.

¹¹⁶⁹ *Aydın*, 9 Eylül 1952.

edememişlerdir. Üzerine Belediye Başkanının görevden ayrılması ve vekaleten yönetilmesi için çözümlenmesini zorlaştırmıştır.¹¹⁷⁰

Aydın'ın su ve elektrik işi, 16 Şubat 1953 tarihinde Belediye Meclisi tarafından görüşülmüştür. Bu görüşmede suyun çoğaltılması, klor gazı ve filtreden geçirilmesi ile şebekenin genişletilmesi, yeniden bent inşası ve projeleri üzerine ihale yapılmıştır. Bu işlerin bitirilmesi için 4 ay süre verilmiştir. Çeşitli laboratuvarlarda su numuneleri analiz edilmiş ve çıkan sonuca göre, yeni suyun 1000 koli, eski suyun 10000 koli olması, hiçbir zaman içilmeye uygun bulunmayan bir su olduğu için laboratuvar raporları kanıtlamıştır.¹¹⁷¹ Aydın Belediyesi, su saatlerini kontrol ettirmek için İzmir'e gönderiyordu ve bu kontrolün gidiş gelişinin uzun sürmesi ayrı bir sorun oluşturmuştur. Ancak bu iş yıllarca böyle süregelmiştir. Yıllardır bu sıkıntıyı yaşayan Belediye girişimleri sonucunda yeni bir kontrol aleti satın almıştır. Böylece su saatlerinin Aydın'da kontrol edilmesi sağlanmıştır.¹¹⁷²

1953 yılı boyunca da Aydın su tesisatı ile ilgili çalışmalar sürmüştür. Aydın'a içme suyu borusu 25 kilometre döşenmiş, eksik kalan sokakların ihtiyacını temin edebilmek için ise yakın zamanda 11 kilometre boru getirileceği belirtilerek, bir buçuk ay içerisinde bu işin bitirileceği açıklanmıştır. Topyatağı'nda şehir içme suyu için yeni bir yeraltı su deposu yapılmıştır. Bu deponun yanında stabilize ve tertip havuzları inşaatı müteahhide ihale edilmiştir. Bu inşaatlar bittikten sonra şehrin temiz bir suya kavuşması amaçlanmıştır.¹¹⁷³ Aydın su aboneliğinde ise teknik bir problem yaşanmıştır. Su tesislerin ilk oluşturulduğu zamanlarda hem abone sayısının az olması nedeniyle, hem de tüketiminin az olduğundan dolayı şehir suyu tarifesi belirlenirken, dönemin Belediye Meclisi tarafından bir karar alınarak, abonelerin yılda en az 60 ton su tüketimine mecbur tutulmuştur. Bu sayede su tüketiminin artırılması amaçlanmıştır. Hatta 60 tondan az harcayanlar dahi 60 ton parası ödemişlerdir. Fakat bu durumun 1953 yılında da devam etmesi şikâyetlere neden olmuştur. Aydın Gazetesi'ne taşınan bu durum, su sıkıntısı yaşanan şehirde bu zorunluluğun kaldırılması istenmiştir.¹¹⁷⁴ Belediye hem eksiklikler ile mücadele ederken, hem de kendi yarattığı sorunlarla uğraşmıştır. Belediyenin su işi çalışmaları istenilen düzeyde olmamış, boru döşeme işleri parça parça yapılmıştır. Aydın'ın kaderinden midir bilinmez, genelde yapılan birçok iş parça parça yapılmıştır. Şehrin su şebekesine ilave edilmek üzere

---

¹¹⁷⁰ *Aydın*, 28 Kasım 1952.

¹¹⁷¹ *Hür Aydın*, 17 Şubat 1953.

¹¹⁷² *Hür Aydın*, 10 Mart 1953.

¹¹⁷³ *Hür Aydın*, 11 Nisan 1953.

¹¹⁷⁴ *Aydın*, 8 Mayıs 1953.

Belediyenin girişimleri sonucunda 6000 metre daha 100'lük boru Aydın'a gelmiştir. Bu boruların 4000 metresi de suyu bulunmayan sokaklara dönecektir. Kalan 2000 metre boru ise yedek olarak ayrılacaktır. Böylece, 1953 yılında Aydın'a 18 kilometre ve yeni döşenen 4 kilometre ile birlikte toplamda, 22 kilometre tazyikli su borusu döşenmiş olacaktır.¹¹⁷⁵ Belediye Encümeni Selim Yatağan başkanlığında toplanarak, ihtiyacı karşılamadığı tespit edilen Çine suyu için 150 adet daha damacana alınması yoluna gidilmiştir.¹¹⁷⁶ Belediye, 1954 yılına gelmesine rağmen halen taşıma suyu ile değirmenin dönmesini beklemiştir.

Su sağlamakta zorluk çeken Belediye, birde doğal afetler ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Aydın'da şehre su veren 2 bentten Köprülü-Veysipaşa ve Aytepe semtlerinin su ihtiyacını temin eden bent yıkılmıştır. Belediye yıkılan bentlerin en kısa zamanda tamiri için, Su İşleri Dairesi ile çalışmalara başlamış ve halkın susuz kalmaması için ise 2 arazöz ile mahallelere su dağıtımını gerçekleştirmiştir.¹¹⁷⁷ Bu arada su işlerinde gelişmeler yaşanmıştır. Kalfa Köyü yolu üzerinde ve Topyatağı altında yeni tesis edilen içme suyu ve cihazı tamamen yerleştirilmiş olup, faaliyete geçirilmesi için Bayındırlık Vekaletinden ve İller Bankası mühendisleri ile geçici kabulün yapılmasının ardından, filtrelenmiş ve aynı zamanda ilaçlanmış olan su dağıtımına başlanılacaktır.¹¹⁷⁸

Şehir su şebekesine genişletilmesi ve düzeltilmesi çalışmalarında 80'lik boruların eksikliği nedeniyle tamamlanamayan şebeke, su borularının Belediyenin girişimleriyle getirilmesi ile birlikte 4.5 kilometrelik boru temin edilmiş, şehrin çeşitli yerlerinde plan ve proje doğrultusunda keşifleri tamamlanarak tesisatın yapımına geçilmiştir. Ayrıca Bahçelievler Kooperatifi'nin ana şebeke boru döşemesinin de yapılacağı bildirilmiştir.¹¹⁷⁹ Belediye Encümeni haftalık toplantısında aldığı kararda, 11.888 lira keşif bedeli olan şehir su kanallarının tamir ve düzenlenmesine karar verilmiştir.¹¹⁸⁰ Her ne kadar karar alınsa da, uygulamada zayıflık görülmüştür.

Şehir içme suyu filtre işi uzun süre Belediyeyi uğraştırmıştır. Hatta bu nedenle şehir su kıtlığı dahi yaşamıştır. Filtrenin montajının yapılamaması halkı temiz sudan mahrum bırakmıştır. 1936 yılında Alman Hoftif (Hohtif) şirketine ihalesi yapılan ve aynı yılda tesisine başlanılan şehir içme suyu filtre cihazının montörü aynı yıl Aydın'a gelmiş ve

---

¹¹⁷⁵ *Hür Aydın*, 1 Eylül 1953.

¹¹⁷⁶ *Hür Aydın*, 22 Mayıs 1954.

¹¹⁷⁷ *Kıroba*, 16 Temmuz 1954.

¹¹⁷⁸ *Hür Aydın*, 7 Temmuz 1954.

¹¹⁷⁹ *Hür Aydın*, 4 Ağustos 1954.

¹¹⁸⁰ *Hür Aydın*, 4 Eylül 1954.

çalışmalar yapmıştır. 1939 yılında başlayan II. Dünya Savaşı nedeniyle Alman şirketi montör ve temsilcileri cihazın yerleştirilmesi tamamlanmadan Aydın'dan ayrılmışlar ve bu süre zarfında tesis tamamlanamamıştır. Şehir Belediyesinin girişimleri sonucunda müteahhit yoluyla adı geçen şirket tarafından işin 1954 yılında bitirilmesi kesinleşmiş olduğu bildirilmiştir. Bu işi tamamlayacak olan Alman montör, bir ay süre içerisinde Aydın'ın filtreli suya kavuşacağını belirtmiştir.¹¹⁸¹ Ancak verilen tarihler yine hayali olmuş ve filtre işi uzamıştır. Filtre ile ilgili çalışmalar Selim Yatağan döneminde bitirilememiştir. Su çalışmalarında, İsmet Sezgin dönemine kalmıştır.

3.3.13. Ekmek Sorunu

Aydın'da ekmeklerin kalitesi ile ilgili büyük ölçekli bir sorun yaşanmıştır. Bu sorun ilk başlarda kısa sürede çözülebilecek gibi görülmüş, Belediyesinin başını uzun süre ağrıtmıştır. Belediye Başkan Vekili Selim Yatağan'ın Aydın Gazetesi'ne yaptığı açıklamada ekmek konusuna açıklık getirmiştir. Ekmek sorununda şikâyet etmeyen kimsenin kalmadığını belirten Selim Yatağan, yapılan uygulamaları kontrol ettiğini, incelediğini ve Aydın'daki fırınların ekmek üretiminde kullanılan unların istenilen düzeyde olmadığını tespit ettiğini açıklamıştır. Bu sonuca Ankara Refik Saydam Enstitüsü laboratuvarında yapılan tahliller sonucunda varıldığını belirtmiştir. Bu nedenle encümen kararıyla Denizli unlarından ekmek üretimi yasak edilmiştir. Bu karar üzerine Denizli fabrikacıları Aydın'a gelerek Belediye ile görüşmüşlerdir. Görüşmede bu unların gözden kaçtığını belirtmişlerdir. Selim Yatağan ekmek konusu hakkında unun nereden gelirse gelsin, sık sık tahlil edileceğini ifade etmiştir. Ayrıca Denizli unların yasaklanmasının ardından şehirde ekmek sıkıntısı olup olamayacağı Selim Yatağan'a sorulmuş, oda gerekli tedbirlerin almak için Belediye Encümenini toplayarak çalışma yapacaklarını açıklamıştır.¹¹⁸²

Fakat yapılan çalışmaların ardından ekmeklerin yine bozuk çıkması üzerine, Belediye Encümeni tarafından incelemeye alınmış ve bunlar da Denizli unu kullanıldığı tespit edilmiştir. Belediye tek tip ekmekler için, Dinar ve Konya unu kullanılmasını kararlaştırmıştır. Bu karar ekmek narhını biraz yükseltmiş, 830 gram olan ekmekler 800 gram olarak 30 kuruştan satılmıştır.¹¹⁸³ Aydın Belediyesi şehirde ekmek işi için aldığı tedbirler ve çabalar bir sonuca ulaşamamıştır. Bazı fırınlarda ekmeklerin bozuk olmasını mayaların sıcaklık nedeniyle ekşimesine bağlansada, bazı fırınlar işlerini düzgün

¹¹⁸¹ *Hür Aydın*, 5 Kasım 1954.

¹¹⁸² *Aydın*, 14 Haziran 1952.

¹¹⁸³ *Aydın*, 2 Ağustos 1952.

yaptıklarından dolayı herhangi bir problem ile karşılaşmamışlardır. Bu durum ne hava durumu, ne de un ile alakalıdır. Bu nedenle Belediyenin ekmek işini tekrar gözden geçirmesi istenilmiştir.¹¹⁸⁴

3.3.14. İmar İşleri

Aydın, Cumhuriyet ile birlikte planlı bir şehir haline getirilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında küçük ölçekli başlayan bu planlar, sonra ki yıllarda daha geniş bir alanı kapsamıştır. Bu alan şehir merkezinin tamamıdır. Şehir düzeni ve planı ile ilgili çalışmalar CHP Belediyesi Döneminde önemli bir yere sahiptir. DP Belediyeciliği döneminde de çalışmalar sürekliliğini korumuştur. Ancak bu çalışmalar ilk dönemlere nazaran ufak çaplı olmuştur. DP Aydın Belediyeciliğinde imar işleri ile ilgili ilk somut çalışmalar 1952 yılında başlamıştır. Şehirde yeni kurulacak göçmen mahallesi için ayrılan arazi içerisinde Kemer Mezarlığının olması nedeniyle, mezarlıktaki cenazelerin kemiklerinin başka mezarlıklara nakli istenilmiştir. Bunun için ise bir hafta süre verilmiştir. Bu tayin edilen bir hafta içerisinde mezar sahipleri tarafından nakledilmeyen cenazeler, Belediye tarafından asri mezarlıkta hazırlanan yere götürüleceği duyurulmuştur. Nakil işlemleri de 1952 yılı başında başlamıştır. Mezarlığın naklinden sonra evlerin inşasına başlanacağı duyurulmuştur.¹¹⁸⁵ Kısa bir süre sonra da inşaat çalışmaları başlamıştır.

Mesudiye Mahallesi'nde eski mezarlığı da içine alan göçmen evlerinin bazılarında, tuğla-kârgir duvarların daha yapımı bitmeden çatlamaya başladığı belirtilmiş, camlardaki ahşap hatılların en ufak bir sarsıntıda yıkılacağını, muhalif Aydın Gazetesi duyurmuştur. Aydın Gazetesi, bu evlerin çökme riski ile karşı karşıya olduğunu belirterek, bu işin nasıl yapıldığını sormuştur. Bu durumla, ilgili makam ve kontrol mühendislerinin de ilgilenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu yazı eski CHP Belediye Meclisi üyesi Doktor Hulusi Eralp tarafından yazılmıştır. Aydın Gazetesi'nde eski Belediye Başkanı Orhan Çiftçi ve eski Belediye Encümeni Hulusi Eralp, yeni yönetimi hedef alan yazılar yazmışlardır.¹¹⁸⁶ Aydın Gazetesi'nin göçmen evleri durumu hakkındaki haberi üzerine Valilik tarafından da bir cevap gönderilmiştir. Aynı gazetede yayınlanan bu cevaba göre Valilik tarafından inşaatların hassasiyetle incelendiği belirtilmiş, yaşanan bazı sorunların ve eksikliklerinde giderildiğini ve gerekli tedbirlerin alındığı belirtilmiştir.¹¹⁸⁷ Bunun dışında Belediye Meclisi,

---

¹¹⁸⁴ *Aydın*, 26 Eylül 1952.

¹¹⁸⁵ *Aydın*, 3 Ocak 1952.

¹¹⁸⁶ *Aydın*, 22 Ocak 1952.

¹¹⁸⁷ *Aydın*, 31 Ocak 1952.

imar planında belirtilen yeşil sahaların bir kısmının kaldırılması için Vekalet başvurmaya karar verilmiştir.¹¹⁸⁸ 1951 yılı sonunda gerçekleşen bu başvuru, Dahiliye Vekaleti tarafından kabul edilmemiştir.¹¹⁸⁹ Bu arada göçmen evlerinin inşaat sözleşmesi 3 Şubat 1952 tarihinde imzalanmıştır. İhaleyi kazanan müteahhit 500 ev yapmayı üstlenmiştir.¹¹⁹⁰ Hemen iş başı yapan müteahhit kısa süre içerisinde 21 evin inşaatını bitirmiştir. Bitirilen bu evler kura ile 21 göçmen aileye verilmiştir.¹¹⁹¹

Aydın'da parkın aydınlatmasında yaşanan aksaklıklar gazetede de yer almıştır. Halkın kullandığı parkın aydınlatmasının sorunlu olduğunu ve milletin karanlıkta oturduğunu belirten Aydın Gazetesi, Belediye başkan vekilinden parkın aydınlatılmasını ve oturak işlerini ele almasını istemiştir.¹¹⁹² Aydın'da halkın dinlenme yeri olarak gittiği parkın bakımsız olduğu tekrar tekrar gündeme getirilmiştir. Aydın Gazetesi önceden beri parka ilgi gösterilmesini istemiş, ancak Belediye bu konuda yavaş davranmıştır. Bunun üzerine gazete Haziran ayında bu durumu tekrar gündeme getirmiştir.¹¹⁹³ Parkın bakımsızlığı konusunda Belediye etkisiz kalmıştır. Belediyenin herhangi bir çalışma yapmaması, muhalif gazetenin hışmına uğramasına neden olmuştur. Gazete haklı olarak Aydın'da insanların tek oturabileceği park olan yerin düzenlenmesini ve kullanılabilir hale getirilmesini istemiştir. Bu isteğin göz ardı edilmesi, konunun sürekli gündeme gelmesine neden olmuştur.

Aydın İmar Planı doğrultusunda Belediye Meclisi, 9 Şubat 1953 tarihinde yaptığı toplantıda bazı kararlar almıştır. Aydın-Muğla şosesi üzerinde mülkiyeti özel idareye ait olan fidanlık arazinin bulunduğu yerde onaylı imar planına göre itfaiye garajı, temizlik işleri tesisleri ve bahçesi olarak tespit edilmiş olduğundan, bu yere tesislerin yapılması için arazinin Belediye adına kamulaştırılmasına ve yapılacak tesislerin 5 yıllık imar programına dahil edilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca Orta Mahalle Caddesi üzerinde, Belediye malı bulunan binaların civarına yeniden ev inşa edilmiştir. Bu bölge imar planına göre sanayi yapılacağından, buradaki genelevlerin başka yere taşınması görüşülmüştür. Bu genelevlerin taşınma işi ara ara gündeme gelmişse de bir sonuca varılamamıştır. Ancak bu sefer imar planı doğrultusunda meclise taşınmıştır. Genelevlerin bulunduğu yerde iş ve işçi bulma kurumu tarafından işçi barındırma yurdu yapılması teklif edilmiştir. Genelevlerin başka bir yere taşınmasını sağlanması durumunda, bu binalar işçi barındırma yurdu yapılması

¹¹⁸⁸ *Aydın*, 6 Kasım 1951.

¹¹⁸⁹ *Aydın*, 15 Ocak 1952.

¹¹⁹⁰ *Aydın*, 5 Şubat 1952.

¹¹⁹¹ *Aydın*, 17 Nisan 1952.

¹¹⁹² *Aydın*, 24 Nisan 1952.

¹¹⁹³ *Aydın*, 19 Haziran 1952.

istendiği takdirde İşçi Kurumu ile bir anlaşmaya varılmasına karar verilmiştir.¹¹⁹⁴ Belediye, 1953 yılı bütçe görüşmelerinde de Aydın'da gerçekleştirilecek olan 5 yıllık imar planına dahil tesisler de gündeme gelmiştir. Bu tesislerden santral garajı, gazhane binası, Belediye binası, panayır, açık pazar yerleri başlıcalarıdır. Bunların dışında Belediye, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile yaptığı bazı anlaşmalarda Aydın İmar Planına yarayacak bazı tesislerin de bu daire tarafından inşası kararlaştırılmıştır. Bu tesislerin arasında mevlevihane arsasında 60 dükkânlık bir Kapalı Çarşı vardır.¹¹⁹⁵

1953 yılı Şubat'ında gündeme getirilen genelevlerin taşınması aynı yıl içerisinde Temmuz ayında tekrar gündeme gelmiştir. Ancak bu sefer somut adımlar atılmış ve uygulamaya geçilmiştir. Aydın'da genelevlerin şehir içinde bulunması toplumsal ve güvenlik açısından sakıncalı görülmüştür. Belediye Meclisince bu evlerin şehir dışında bir bölge gösterilmesine karar verilmiştir. Belediye Encümeni tarafından seçilen bir komisyon tarafından yapılan incelemede yer tespiti yapılmış ve ilgili kiracılara tebligat yapılarak tahliye açılmıştır. Belediyenin bu girişimi Valilik tarafından da uygun görülmüştür.¹¹⁹⁶

Bazen Belediyeden istekler gazete yoluyla dile getirilmiştir. Bu istekler halk ağzıyla ya da direkt olarak gazete adıyla yapılmıştır. Aydın Gazetesi'nde "*Belediyeden Dilekler*" başlığı altında Belediyeden istekte bulunmuşlardır. Bu istekler istasyonun ambar kısmına paralel yolun bozulduğunu, iki aydır da bununla ilgili işin takip edilmediği belirtilerek, bu çukurların düzeltilmesi istenmiştir. 1 Nisan 1953 gecesi parktaki havuzun sularının taşarak etrafı çamur yaptığı belirtilmiş, Belediyenin bu konuda daha duyarlı olmasını istemişlerdir. Diğer bir istek ise bazı sokaklarda gece lambaların yanmadığı belirtilerek, bu iş ile de ilgilenilmesi istenmiştir. Ayrıca sokaklara yığılan inşaat malzemelerinin gidiş-gelişleri güçleştirdiği ve düşmelere neden olmasından dolayı bu tür şeylerin önlenmesi istenmiştir.¹¹⁹⁷

İmar işlerinde yeni gelişmeler yaşanmıştır. Belediye imar hareketlerini başarıya ulaştırmak üzere İstanbul'dan yüksek Mimar Ertuğrul Menteşe Aydın'a getirilmiş ve çalışmalarına başlamıştır. Açık pazar yeri, turistik otel, Belediye binası, şehir meydanı, temel caddeler ve yeşil sahalar üzerinde bir rapor hazırlayarak Belediyeye vermiştir. Milas'lı olan Ertuğrul Menteşe, Aydın'ı çok sevdiğini bu nedenle de açık pazar yeri

---

¹¹⁹⁴ *Hür Aydın*, 12 Şubat 1953.

¹¹⁹⁵ *Hür Aydın*, 14 Şubat 1953.

¹¹⁹⁶ *Hür Aydın*, 8 Temmuz 1953.

¹¹⁹⁷ *Aydın*, 7 Nisan 1953.

projelerini ve planını parasız olarak yapacağını ve 20 günde bitirip göndereceğini belirtmiştir.¹¹⁹⁸ 1954 yılı gazetede, Belediye tarafından yapılan fen çalışmaları ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.¹¹⁹⁹

1954 yılı içerisinde Aydın'da, yapılan imar planı esas alınarak irili ufaklı çalışmalar yapılmıştır. Çamlık'ta bulunan Belediyenin gaz depoları, şehir imar planına göre Devlet Demir Yolları'na verileceğinden, Belediye yeni bir hastane binası inşasına karar vermiştir. Bu yeni binanın Ilıca mevkiinde yapılması, binanın bitmesiyle birlikte naklin gerçekleşeceği belirtilmiştir.¹²⁰⁰ İmar planı doğrultusunda Belediye Encümeni haftalık toplantısında bazı kararlar almıştır. Bu kararlar 1954 yılında yapımı süren santral garajın bitirilen, otel, restoran ve sıhhi tesisleri için gerekli yerleri incelemişler ve bu yerlerin kamulaştırılmasına, Aytepe Gazinosu, çocuk bahçesi, yangın havuzu olarak imar planında ayrılmış olan Aytepe'de ki arsaların kamulaştırılmasına karar verilmiştir.¹²⁰¹ Ayrıca bunların dışında Marshall yardım fonu ödeneğinden Aytepe'nin ağaçlandırılması için Orman İşletmesi Müdürlüğü, Belediyeye başvuru yapmıştır. Belediye Meclisinde olumlu kararın alınması sonucu ancak ağaçlandırma yapılabilmektedir.¹²⁰² Bu başvurunun sonucu ile ilgili herhangi bir Belediye onayına ulaşılamamıştır. Ancak sonra ki yıllara ait gazetelerden Aytepe'de ağaçlandırma yapıldığı anlaşılmaktadır. Aytepe'de 9000 fidanlık bir ağaçlandırma yapılmıştır. Aytepe ağaç sahası, Orman İşletme Müdürlüğü tarafından tel örgü çekilerek korunacağı belirtilmiştir.¹²⁰³

Aydın Belediyesi'ne ait bazı işleri görüşmek için 1955 Mayıs'ında Ankara'ya giden Belediye Başkanı Selim Yatağan Aydın'a dönmüş ve gazeteye açıklamalarda bulunmuştur. Buna göre eski belediye binasının yerine, yeni bir belediye binası yapılmasına karar verilmiştir. Bu konuda Türk Ticaret Bankası temsilcileri ile yapılan görüşmede anlaşma sağlanmıştır. Bu anlaşmaya göre, Belediye binası iki kat olarak inşa edilecek, alt katı Ticaret Bankası'na ait olacak, üst katı ise Belediye hizmetlerinde kullanılacaktır. İnşaat için banka Belediyeye 500.000 lira borç verecektir. Banka yapılacak binada 10 yıl kalacak ve bu süre içerisinde Belediyeye 150.000 lira kira bedeli ödeyecektir. Aynı yerde bir şehir gazinosunun kurulması da kesinleşmiştir. Ticaret Bankası ile yapılan aynı anlaşma gereğince şehir gazinosu ile Belediye binası plan ve projeleri Nafia Vekaleti ve Belediye tarafından uygun

¹¹⁹⁸ *Hür Aydın*, 29 Ağustos 1953.

¹¹⁹⁹ Belediye tarafından yapılan fen çalışmaları için Ek 14.

¹²⁰⁰ *Kıroba*, 16 Temmuz 1954.

¹²⁰¹ *Hür Aydın*, 14 Temmuz 1954.

¹²⁰² *Hür Aydın*, 11 Ocak 1955.

¹²⁰³ *Hür Aydın*, 11 Nisan 1956.

görülerek onaylandıktan sonra bankaya yatırılacak, bu iki tesis Belediye adına tescil edilecektir. Her iki binanın projesini, Anıtkabir'in planı ve projesini de yapan İstanbul milletvekili, Teknik Üniversite profesörlerinden Emin Onat tarafından hazırlanacağı belirtilmiştir. Aytepe sırtlarında yapılması planlanan, İstanbul ve İzmir'dekine benzer şekilde Şark kahvesinin yeri tespit edilmiş olup, plan ve projeleri bitirilmiştir. Aydın'ın elektrik ve su işleri için ve eksikliklerin karşılanması için, gerekli ödenekler ilgili Vekaletlerden ve İller Bankası'ndan sağlanmıştır. Şehrin hal binası arkasında vakıflara ait olan yola çevrilecek dükkanlarla, Belediye binası yapılacak yerlerdeki arsa işi, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile yapılan bir anlaşmayla tamamen çözüme kavuşturulmuştur. Devlet yolu ile şehrin birleştirilmesi önemle ele alındığını belirten Selim Yatağan, Nafia Vekaletince yapılan temaslar doğrultusunda Gazi Bulvarı şehrin Doğu kısmında, Ilıcabaşı Batı kısmında, Meşrutiyet Mahallesi semtlerinde birer yolla İzmir-Denizli yoluna makaslama bağlanması kararlaştırılmıştır.¹²⁰⁴ Ayrıca yeni yapılacak olan Belediye binası için Emin Onat Aydın'a gelmiştir. Aydın'da yeni belediye binası ile gazino projesini hazırlamak için çalışmalarda bulunan Emin Onat yaptığı incelemeleri tamamlayarak İstanbul'a geri dönmüştür.¹²⁰⁵

3.3.15. Sağlık İşleri

Aydın Belediyesi, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren halk sağlığı konusunda başarılı çalışmalar yürütmüştür. Özellikle salgın ve mevsimsel hastalıklarda yıllarca mücadele etmiştir. Bu tür hastalıkların dışında halkın genel sağlığına da dikkat etmiştir. Esnaf üzerinde sağlık konusunda ağırlığını koymuştur. Yapılan denetimler istatistikleri oluşturmuştur. Belediye doktorluğu tarafından 1953 Mart ayında sağlık çalışmaları doğrultusunda, 95 kişiye çiçek ve karma aşı uygulanmıştır. Sâri (bulaşıcı) hastalık nedeniyle 7 evde fenni temizlik yapılmış, 124 fakir hastaya poliklinik muayenesi yapılarak bunlardan 25'inin ilaçları parasız verilmiş, 84'üne de enjeksiyon uygulanmıştır. Mart ayında 84 başboş köpek öldürülmüştür. Aynı ay içerisinde 564 otel, hamam ve dükkândan 390'ı teftişler sonucunda temiz görülmüş, temizliğe uymayan 19 esnaf cezalandırılmış, 155'ine de yazılı uyarıda bulunulmuştur. Gıda ile ilgili yapılan incelemelerde 1 taze peynir, 1 kuru

¹²⁰⁴ *Hür Aydın*, 17 Mayıs 1955.

¹²⁰⁵ *Hür Aydın*, 31 Mayıs 1955.

kahve ve 2 zeytinyağı numuneleri talimata uygun olmadığından sahipleri hakkında kanuni soruşturma başlatılmıştır.¹²⁰⁶

Belediyenin yaptığı sağlık denetimleri ve çalışmaları, yıllık raporlarda da yer almıştır. Bu sayede halk sağlığı ile ilgili bilgilere ulaşabilmiş bulunmaktayız. Verilen istatistiklere göre 1953 Haziran ayından, 1954 Mayıs ayının sonuna kadar geçen süre de 2300 çiçek aşısı, 1983 tifüs karma aşısı, 467 boğmaca aşısı, 1502 difteri aşısı, 1567 boğmaca, difteri, karma aşısı yapılmış, 73 kişiye difteri boğmaca serumu uygulanmıştır. Bunlardan başka bulaşıcı hastalığa yakalanmış olup, evlerinde veya buldukları kurumlarda sağlık tedbirleri alınmış olanların hastalıklarının cins ve adetleri şöyledir: 12 boğmaca, 11 difteri, 5 kızıl, 25 kızamık, 7 tifo, 27 çocuk yaz ishali ve 4 tüberküloz. Bunların dışında sâri hastalık çıkan yerlerde, dezenfeksiyona tabii yerlerinde cins ve adedi şöyledir: 63 hane 146 oda 223 yatak 664 çamaşır 895 diğer eşya 11 kurum.¹²⁰⁷

Bunlardan başka 712 köpek öldürülmüş ve 326 adet ölü ruhsatiyesi verilmiştir. 623 doğum ve 1116 şoför muayenesi yapılmıştır. 4135 esnaf muayene edilmiş, 302 fakirin reçete bedeli Belediye tarafından ödenmiştir. Sağlık yönünden dikkat çeken 30 gıda maddesi tahlile gönderilmiş, 876 enjeksiyon ve 96 acil vakalara karşı pansuman uygulanmıştır. 917 kişiye de poliklinik muayenesi yapılmış, 176 gram sulfa guani verilmiştir. Birçok dükkân ve evlere gidilerek giriş ve çalışma ruhsatları verilmiştir. Ayrıca ölü ve kemik nakil muameleleri yapılmıştır.¹²⁰⁸

Tablo 3.13. DP Aydın Belediyesi Döneminde Yapılan 5 Yıllık Sağlık Hizmetleri¹²⁰⁹

Türü	Aşılar				
	1950	1951	1952	1953	1954
Çiçek	3110	1622	1540	1932	1530
Tifo-Tifüs	227	1416	859	1879	2069
Boğmaca	327	282	392	396	235
Kolera	-	32	-	-	-
Difteri	-	-	-	73	-
Difteri-Boğmaca	-	-	-	1531	7

¹²⁰⁶ *Aydın*, 3 Nisan 1953, *Hür Aydın*, 4 Nisan 1953.

¹²⁰⁷ *Hür Aydın*, 23 Haziran 1954.

¹²⁰⁸ *Hür Aydın*, 23 Haziran 1954.

¹²⁰⁹ *Aydın'ın Aydınlığı*, (1955). Aydın Belediyesi, s.60.

Tablo 3.14. DP Aydın Belediyesi Döneminde Yapılan 5 Yıllık Sağlık Hizmetleri¹²¹⁰

Muayene, Tedavi					
Türü	1950	1951	1952	1953	1954
D.D.T.	1314	2692	3298	-	3515
Fenol, Dettol	1940	8017	4449	1929	4905

Tablo 3.15. DP Aydın Belediyesi Döneminde Yapılan 5 Yıllık Sağlık Hizmetleri¹²¹¹

Koruma, Temizleme					
Adı	1950	1951	1952	1953	1954
Muayene edilen	1160	1598	2381	803	1027
Reçete Yaptırılan	370	252	191	208	204
İğne Yapılan	173	196	600	771	1149
Pansuman Yapılan	7	5	67	56	96

Tablo 3.16. DP Aydın Belediyesi Döneminde 1950-1954 Yılları Arasında Yapılan Esnaf Kontrolü¹²¹²

Esnaf Kontrolü					
İşler	1950	1951	1952	1953	1954
Muayene Edilen	1845	1374	3632	3769	4166
Kirliye Ayrılan	-	18	306	12	937
İhtar Alan	1340	1295	1317	36	292
Cezalandırılan	244	431	90	22	267

Tablo 3.17. DP Aydın Belediyesi Döneminde 1950-1954 Yılları Arasında Yapılan Gıda Kontrolü¹²¹³

Gıda Yoklama					
İşler	1950	1951	1952	1953	1954
Tahlil	110	37	42	26	25
İmha	350	525	226	286	456

Tablo 3.18. DP Aydın Belediyesi Döneminde 1950-1954 Yılları Arasında Yapılan Şoför Muayenesi¹²¹⁴

Şoförlerin Muayenesi					
1950	1951	1952	1953	1954	
-	437	976	1097	1182	

3.3.16. Sıtma İle Mücadele

Sıtma ile mücadele Aydın'da, Selim Yatağan döneminde de aralıksız devam etmiştir. Sıtma Mücadele Başkanlığı'nın yayınladığı broşür de Aydın'ın 1917-1925 arasında sıtma

¹²¹⁰ Aydın'ın Aydınlığı, (1955). Aydın Belediyesi, s.60.

¹²¹¹ Aydın'ın Aydınlığı, (1955). Aydın Belediyesi, s.60.

¹²¹² Aydın'ın Aydınlığı, (1955). Aydın Belediyesi, s.60.

¹²¹³ Aydın'ın Aydınlığı, (1955). Aydın Belediyesi, s.60.

¹²¹⁴ Aydın'ın Aydınlığı, (1955). Aydın Belediyesi, s.60.

oranının %54,3 olduğu, bu oranın 1951 yılında ise %2.1'e gerilediği belirtilmiştir.¹²¹⁵ Aydın'da 1953 yılında havaların ısınması nedeniyle sivrisinek ile mücadele Nisan ayında başlamıştır. Belediye Bütçesi 1952 yılında olduğu gibi, 1953 yılında da 3.000 lira ödenek ayrılmıştır. Aydın Sıtma Savaş Teşkilatı ekipleri tarafından tuvalet ve bulaşık çukurları olan evler tespit edilerek buraların ilaçlanması sağlanmıştır.¹²¹⁶

Aydın Gazetesi'nin iddiasına göre şehirde sinek salgını yaşanmış, bunun için Belediye gereken ilaç ve malzemeyi zamanında getirmediğini ve bu nedenle de vatandaşların zarar gördüğünü yazmıştır.¹²¹⁷ Gazetenin bu yazısına, Sıtma Savaş Başkanının cevap mektubu yayınlanmıştır. Mektupta Aydın Gazetesi'nin yaptığı haberin yalan olduğunu belirtmiştir.¹²¹⁸ Belediye Başkanı Selim Yatağan, Aydın Gazetesi'nde yer alan eleştiriye karşı, yine aynı gazetede mektubu yayınlanmıştır. Mektuba göre şehirdeki çukurların mazot ve aynı işi gören yanık fabrika yağı, Sıtma Savaş Başkanlığı tarafından uygulanmaktadır. Yani mazot yerine dökülen siyah sıvı, sinek mücadelesinde hiçbir faydası olmadığı iddiasının doğru olmadığını, çünkü mazot, yanık yağ ve hatta zeytinyağının buralara dökülerek amacın suyun üstünü kapatması ve bu nedenle sivrisineklerin solunumlarına engel olmak olduğunu belirtmiştir. Bu sayede de sivrisineklerin imha edildiği ifade edilmiştir. Ayrıca kara sinekler için getirilmiş olan klordan isimli ilacın 18 Haziran 1953 tarihinden beri çöplük, ahır gibi sivrisinek ve karasinek yataklarına sıtma savaşı tarafından uygulandığını, ayrıca şehirdeki sıtma savaşı amele ekiplerinin Belediye tarafından sağlanan ameleler ile takviye edildiğini açıklamıştır. Bu takviye itibari ile A. G. Millspray isimli bir ilaçla gıda maddesi satan bütün esnaf ilaçları almıştır.¹²¹⁹

Belediye 1954 yılı sıtma mücadelesine yine Nisan ayında başlamıştır. Belediye Encümeni, 30 Nisan 1954 tarihinde yaptığı toplantıda, Sıtma Savaşı için 1000 kilo mazot alınmasına karar verilmiştir.¹²²⁰ Aydın'da sıtma ile mücadelede, 1954 yılında Sıtma Savaş Teşkilatı ile Belediyeden sağlanan 8160 kilo mazotla, şehir içi ev, han, oteller ayda 3 defa mazotlama işine tabi tutulmuştur. Ayrıca sıtma ile mücadelede, DDT kullanılmıştır.¹²²¹ Belediye ve Sıtma Savaş Teşkilatının ortak çalışması sayesinde şehirde düzenli bir şekilde

---

¹²¹⁵ *Hür Aydın*, 11 Nisan 1953.

¹²¹⁶ *Aydın*, 14 Nisan 1953.

¹²¹⁷ *Aydın*, 3 Temmuz 1953.

¹²¹⁸ *Aydın*, 7 Temmuz 1953.

¹²¹⁹ *Aydın*, 14 Temmuz 1953.

¹²²⁰ *Hür Aydın*, 1 Mayıs 1954.

¹²²¹ *Hür Aydın*, 20 Haziran 1954.

bu mücadele sürmüştür. Bu sayede sıtma ile mücadele her yıl daha başarılı bir grafik sergilemiştir. Böylece sıtma şehirde bir tehdit olmaktan çıkmıştır.

3.3.17. Santral Garajı

Belediye Başkanı Selim Yatağan'a şehir garajı hakkında Aydın Gazetesi'nde bir açıklamada bulunmuştur. Gazete tarafından Selim Yatağan'a kamyon ve otobüslerin rastgele her yerde müşteri alıp indirmesi sorulmuştur. Bunun üzerine Selim Yatağan, garaj olarak kullanılan han'ın, motorlu vasıtaların hepsini sığdıracak derecede olmadığını belirterek, mecburen mevcut duruma müsaade ettiklerini açıklamıştır. Ayrıca Belediye Başkanı, şehrin önemli bir ihtiyacı olan modern bir santral garaj binası yapılması kararında ve girişimlerinde olduğunu belirtmiştir.¹²²² Bu girişimler daha sonra olumlu olarak sonuçlanacaktır. Mevcut kullanılan belediye garajı ise, eski meyve hanıdır.¹²²³

Şehre modern bir garaj yapılması için harekete geçen Aydın Belediye Başkanı Selim Yatağan, Petrol Ofisi ile santral garaj yapımı için Ankara'ya gitmiş ve anlaşmanın imzalanmasının ardından 4 Şubat 1953 tarihinde Aydın'a dönmüştür. Belediye Başkanı sözleşmenin Belediye Meclisinin onayıyla faaliyete geçeceğini bildirmiştir.¹²²⁴ Şehrin ana ihtiyaçları arasına giren garaj işi için Belediye, 800.000 liraya keşfi yapılmıştır.¹²²⁵ Belediye Başkanı Selim Yatağan, 31 Mart 1953 tarihinde toplanacak olan Ankara'daki Halk Bankası Türk anonim Şirketi olağanüstü heyet toplantısına katılmak için, 30 Mart 1953 tarihinde Ankara'ya gidecek ve Ankara'da bulunduğu süre zarfında Belediye işleri ile de meşgul olup, şehirde yeniden yapılacak olan santral garajın inşaatı için Belediye Meclisinin izin kararını iktiran eden anlaşma esasları dahilinde, Petrol Ofisi ile de görüşerek gerekli sözleşmeyi yapacağı belirtilmiştir.¹²²⁶ Ancak sözleşme yapılamamıştır.

Nazilli Köprüsü başında inşası kararlaştırılan santral garajı, Petrol Ofisi ile yapılan anlaşma ve sözleşmeye ek yapılan plan ve projeleri Belediyeye 1953 Nisan'ında gönderilmiştir. Sözleşme tarihinden itibaren 2 ay içerisinde inşasına başlanacağı belirtilen garajın ihaleye çıkarılması beklenilmiştir. Kamulaştırmanın önemli bir kısmının bitirildiği belirtilerek bir ev konusunda itiraz olduğundan iş mahkemeye intikal etmiştir. Santral

---

¹²²² *Aydın*, 11 Kasım 1952.

¹²²³ *Aydın*, 2 Ocak 1953.

¹²²⁴ *Aydın*, 6 Şubat 1953.

¹²²⁵ *Hür Aydın*, 14 Şubat 1953.

¹²²⁶ *Hür Aydın*, 28 Mart 1953.

garajın inşasının bedeli 840.000 lirayı bulmaktadır. Bir yılda yapılması planlanmıştır.¹²²⁷ Ancak bir yılda tamamlanamamıştır. 1953 yılında santral garajı ile ilgili hızlı çalışmalar yürütülmüşse de somut olarak herhangi bir çalışma yılın ilk yarısında görülmemiştir. Hatta Aydın Belediye Başkanı, maddi yetersizlikler nedeniyle Ankara’da bir hafta boyunca temaslarda bulunarak şehir işlerinde kullanmak üzere 500.000 lira borçlanmaya gitmiştir. Bu sayede santral garajının inşaatı başlayacağı belirtilmiştir. Zaten Ankara’da yapılan bu girişimler sonuç vermiş, santral garajı yapımı için sözleşmeler tamamlanmış, Petrol Ofisi ile Belediye arasında kontrat imzalanmıştır. Bundan dolayı mimar ve mühendisler, 1953 Mayıs ayında Aydın’a gelerek etüt çalışmalarına başlamışlardır.¹²²⁸

Belediye Başkanı Selim Yatağan ile yapılan görüşmede Hür Aydın Gazetesi’ne şu beyanını vermiştir. Ankara çalışmalarında, Aydın’da Nazilli Köprüsü başında yeniden yapılacak olan santral garaj binası için Belediye ile Petrol Ofisi arasında sözleşme Ankara noterliğinde 9 Nisan 1953 tarihinde Aydın Milletvekillerinden Cevat Ülkü ve Nail Geveci’nin huzurunda Petrol Ofisi Genel Müdürü ve Genel Müdür Yardımcısı ile Aydın Belediye Başkanı arasında imzalanmıştır. Sözleşmeye göre santral garaj yeri, Petrol Ofisine teslimden en çok 2 ay bir süre zarfında inşaatına başlanacaktır. Garajın inşa bedeli 847.000,5 kuruştur. Mevcut santral garajının yeterli gelmemesi nedeniyle, otobüs ve kamyonların sokak ve caddeleri işgal etmesi, halkın rahatsız olmasına neden olmuştur. Bu durum şikayetlere yol açmıştır. Yeni yapılacak olan santral garajı ile birlikte bu şikayetlerin önlenmesi ve araçların sokakları işgal etmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.¹²²⁹

Belediye santral garajının ihalesi 1 Temmuz 1953 günü Ankara’da yapılmış ve ihale mühendis Şakir Aksan’a kalmıştır. Şakir Aksan, birçok katılımcı arasından keşif bedelinden % 17.60 oranında bir indirim yapmıştır. İhalesi yapılan santral garajının, 8 gün içerisinde sözleşmesi yapılarak, 15 gün süre zarfında inşaatın başlaması şartları arasında bulunmaktadır. Garaj inşası için arazinin satın alınma aşamasına geçilmiş, 1953 yılı içerisinde 1. kısmın işletmeye açılması öngörülmüştür.¹²³⁰ Müteahhit mühendis Şakir Aksan’a ihale edilen santral garajın inşaat kontrol mühendisi Aydın’a gelmiştir. Sözleşme gereğince 24 Temmuz 1953 tarihinde santral garajının yeri, Belediye tarafından müteahhite teslim edilmiştir. Bu teslimin ardından 15 gün süre içerisinde müteahhidin inşaatına başlaması zorunludur. Bu nedenle mühendis Şakir Aksan, önceden inşaat hazırlıklarına

¹²²⁷ *Hür Aydın*, 29 Nisan 1953.

¹²²⁸ *Hür Aydın*, 9 Mayıs 1953.

¹²²⁹ *Hür Aydın*, 21 Mayıs 1953.

¹²³⁰ *Hür Aydın*, 8 Temmuz 1953.

başlamış ve santral garajında sondaj yapmıştır. Sözleşmeye göre santral garajını 12 ay içerisinde bitirmiş olacaktır.¹²³¹

Hür Aydın Gazetesi'nde santral garajının inşaatına başlanıldığı duyurulmuştur. 29 Temmuz 1953'te müteahhit mühendis Şakir Aksan inşaat yerini teslim almış ve gerekli çalışmalara başlamıştır. Temel atma töreni yapılacağı belirtilerek, inşaatın 9 ayda biteceği yazılmıştır.¹²³² Kasım ayında da santral garajının temel atma töreni gerçekleşmiş, ilk harcı İşletmeler Vekili Sıtkı Yırcalı koymuştur. Hür Aydın Gazetesi bu garajın Belediyeye 1.800.000 liraya mal olacağını açıklanmıştır. Gazete garajın iki katlı olması sayesinde üst tarafa da otomobil çıkarılabileceğini belirtmiştir. Ayrıca yıkama, yağlama, tamir ve bakım ile yolcu eşyalarının muhafazasına ait yerlerin olacağını bildirilmiştir.¹²³³

Garaj ile ilgili çalışmalar devam ederken bir yıl içerisinde yeni gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmeler basın aracılığı ile kamuoyuna açıklanmıştır. Son olarak santral garajın içeriği ile ilgili ayrıntılarda basın yoluyla halka duyurulmuştur. Projeye yapılan eklerle birlikte, Belediyeye 2.000.000 liraya mal olacağı belirtilmiştir. Santral garaj, üç katlı olarak inşa edilecek, içerisinde bir tamirhane, her katta ikişer adet yağlama yeri, üçüncü katına yalnız taksi çıkacak, akaryakıt satış pompaları bulunacak, 1. katta 10 dükkânını acente, lavabo, tuvalet, 2. katta lokanta, restoran, kahvehane, gardırop, tuvalet, mutfak, bulaşıkhanesi bulunacak, 3. katında ise 20 adet oda, 1 salon ve banyo, tuvalet ile bir otel bulunacaktır. Ayrıca bir de büfe olacaktır. 1 ve 2 nolu binaların elektrik tesisinin havalandırma ve sıhhi tesisatları bu proje dahilinde yapılacaktır. 3 ve 4 nolu kısımda sıhhi tesisat, elektrik tesisatı, teknik zorunlu ısıtma, havalandırma ve teknik cihazlar ile boru döşemesi bu proje dahilinde yapılacaktır. İnşaatın yine bir yıla kadar bitirilmesi beklenmiştir.¹²³⁴ Ancak her seferinde gündeme getirilen bir yıl süresinde proje tamamlanamamış, inşaat bitirilememiştir. Projeyi Selim Yatağan'dan sonra, İsmet Sezgin yürütmüş ve tamamlamıştır.

---

¹²³¹ *Hür Aydın*, 25 Temmuz 1953.

¹²³² *Hür Aydın*, 4 Ağustos 1953.

¹²³³ *Hür Aydın*, 7 Kasım 1953.

¹²³⁴ *Kıroba*, 10 Temmuz 1954.

3.4. İsmet Sezgin Dönemi¹²³⁵

3.4.1. 1955 Belediye Seçimleri

1955 yılında yapılan yerel seçimlerde büyük bir heyecan yaşanmamıştır. Çünkü yapılan yerel seçimlere muhalefetten CHP ve Cumhuriyetçi Millet Partisi katılmamıştır. Bu durumda seçimlere katılım %38'dir. Belediye seçimlerine iktidar partisi olan DP dışında muhalefetten sadece Köylü Partisi katılmıştır. Bu seçimlerde belediye meclisinin dörtte üçünü ise DP kazanmıştır. Seçimlerde yer alan tek muhalefet partisi KP belediye meclislerinde %2'sini kazanırken bağımsızlar ise beşte birinden fazlasını elde etmiştir. Adalet Bakanlığı seçimlerde CHP'nin 17 üyelik kazandığını belirtse de CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek "Seçime girmedik ki kazandı densin" diyerek duruma açıklık getirmiştir. Belediye meclis üyeliklerini 8 ilde bağımsızlar, 2 ilde KP ve diğer illerde ise DP kazanmıştır. Bu seçimlerde seçmenlerin onda altısı oy kullanmamıştır. Seçmenlerin sandık başına gitmemesi belediye seçimlerinde oluşan muhalefetin göstergesi olmuştur.¹²³⁶

3.4.1.1. 1955 Aydın Belediye Seçimleri

28 Mayıs 1955 sabahı Belediye Meclisi tarafından gerçekleştirilen olağanüstü toplantıda bazı kararlar alınmıştır. Bu kararlar arasında en önemlisi Belediye Başkanı Selim Yatağan hakkında oybirliğiyle dem'i itimat kararı, yani güvensizlik kararı alınmasıdır.¹²³⁷ Alınan bu karar doğrultusunda belediyede değişim yaşanmasına neden olmuştur. Veteriner Selim Yatağan Aydın Belediye Başkanlığından çekilmiş, Belediye Başkanlığına vekaleten muhasebe müdürü Cemal Gencol getirilmiştir. Belediye başkan vekili 22 Haziran 1955 tarihinde görevine başlamıştır.¹²³⁸ Bu görevi Kasım 1955 seçimlerine kadar yürütmüştür.

13 Kasım 1955 tarihinde yapılan Aydın Belediye seçimini Demokrat Parti kazanmıştır. Aydın merkezde 14838 seçmenin bulunduğu seçimlerde 3098 kişi katılmıştır.

---

¹²³⁵ İsmet Sezgin 1928 yılında Aydın'da doğmuştur. İlk ve ortaokulu Aydın'da tamamlamış, liseyi ise İzmir'de bitirmiştir. Bu eğitiminin ardından İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulundan mezun olmuştur. Siyasi yaşamı ise DP ile başlamıştır. İsmet Sezgin 1955 yılında DP Aydın Belediye Başkanı olarak seçilmiştir. Bu görevini 1960 Askeri Müdahalesine kadar sürdürmüştür. Politika hayatı DP ile sınırlı kalmamıştır. İsmet Sezgin, siyasi yaşamını Adalet Partisi ile sürdürmüştür. Ancak yine bir Askeri Müdahale olan 12 Eylül 1980'de de siyasi yasaklılar arasında yer almıştır. Bu yasak 1987 yılında sona ermiş ve yine Süleyman Demirel öncülüğünde kurulan Doğru Yol Partisi'ne katılmıştır. Çeşitli bakanlık görevlerini yapmış ve 1995 yılında TBMM Başkanı seçilmiştir. Siyasi yaşamına son noktayı ise Demokrat Türkiye Partisi'nde koymuştur. Çınar, M. *Türk Parlamento Tarihi TBMM XIII. Dönem (1965-1969) IV. Cilt*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları no:147, s. 1682-1683.

¹²³⁶ Turan, A. E. (2008). *a.g.t.*, s.95-96.

¹²³⁷ *Hür Aydın*, 29 Mayıs 1955.

¹²³⁸ *Hür Aydın*, 23 Haziran 1955.

Buna göre Aydın merkezde seçimlere %21 katılım olurken 25 aza çıkarmayı başarmıştır.¹²³⁹ Burada göze çarpan unsur seçimlere katılımında çoğunluğun sağlanamamasıdır. Ancak bu duruma Aydın'da herhangi bir itiraz görülmemiştir. DP tek parti olarak seçime girmiş ve seçimi doğal olarak kendi adayları kazanmıştır.

Tablo 3.19. Aydın Belediye Meclisi Asil Azalar¹²⁴⁰

Asil Azalar	Aldıkları Oy Sayısı
1. Raif Aydoğdu	2874
2. Hulusi Çakıcı	2765
3. Kemal Şenel	2757
4. Adnan Denker	2740
5. Mehmet Nuray	2737
6. Yusuf Şahin	2736
7. Piraye Levent	2732
8. Osman Bestel	2731
9. İsmet Sezgin	2729
10. Nizamettin Akçasu	2724
11. Hamdi Kestelli	52723
12. Lütfü Balkan	2719
13. Rüştü Şensoy	2719
14. Ziya Arsel	2717
15. Sırrı Gürsel	2712
16. İbrahim Sabuncuoğlu	2710
17. Orhan Esin	2708
18. Hüseyin İzgi	2706
19. Ragıp Güngör	2701
20. Şakir Sarıbayoğlu	2699
21. Mehmet Önüt	2698
22. Mehmet Tunca	2697
23. Kemal Tezel	2678
24. Şevket Güray	2676
25. Hasan Öztekin	2670

¹²³⁹ *Hür Aydın*, 15 Kasım 1955.

¹²⁴⁰ *Hür Aydın*, 15 Kasım 1955.

Tablo 3.20. Aydın Belediye Meclisi Yedek Azalar

Yedek Azalar ¹²⁴¹	Aldıkları Oy Sayısı
1. Eşref Aydın	2734
2. Sadık Candaş	2715
3. Hakkı Doyuran	2714
4. Ragıp Ege	2699
5. Ali Özbaş	2695
6. İsmail Öke	2689
7. Mehmet Türkan	2688
8. Ali Özboyacı	2685
9. Mehmet Ali Şahin	2681
10. Şükrü Akyüzlü	2680
11. Orhan Menteşe	2679
12. Salih Peker	2679
13. Cemal Tütüncü	2674
14. Hüseyin Alparaz	2673
15. Abdullah Eğilmez	2671
16. Behçet Oflaz	2669
17. Cemal Kesken	2665
18. Ahmet Timur	2664
19. Vasfi Ünal	2664
20. Baha Yiğiter	2659
21. Hüsnü Günay	2657
22. Hasan Cengiz	2656
23. Kemal Sivriköz	2655
24. Rıza Demirci	2681
25. Süleyman Cengiz	2650

18 Kasım 1955 tarihinde yeni Belediye Meclisi saat 16.00'da toplanmış ve İsmet Sezgin'i Aydın Belediye Başkanı seçmişlerdir.¹²⁴² Başkan vekilliğine Hulusi Çakıcı, Meclis Başkan vekilliğine Hamdi Kastelli, Ziya Arsel, Daimî Encümen üyeliklerine ise Nizamettin Akçasu, Orhan Esin, Kemal Şenel Meclis katiplerine Hüseyin İzgi, Lütfi Balkan seçilmiştir.¹²⁴³

3.4.2. Belediye Bütçesi

Aydın Belediyesi 1956 hesap işleri aşağıda ki tabloda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 3.21. 1956 Yılı Bütçe Tahmini¹²⁴⁴

Türü	Yeni		Eski		Toplam	
	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş
Gerçekleşen	781.832	05	48310	80	830142	85
Gelir	714.894	23	15887	69	730781	92
Devreden (Bakaya)	66.937	82	32423	11	99350	93

¹²⁴¹ *Hür Aydın*, 15 Kasım 1955.

¹²⁴² BCA 30-11-1-0/255-2-20. İsmet Sezgin'in Belediye Başkanlığının onaylanması belgesi için Ek 15.

¹²⁴³ *Hür Aydın*, 19 Kasım 1955.

¹²⁴⁴ *Hür Aydın*, 7 Ekim 1956.

Tablo 3.22. Belediye Bütçesi İstatistiği

Gelir ¹²⁴⁵			Gider		
Miktarı		Açıklamalar	Miktarı		Açıklamalar
Lira	Kuruş		Lira	Kuruş	
714094	23	Sanayi Haliye (Yeni-Mevcut) Geliri	1.011.416	10	Belediye Gideri
15887	69	Sanayi Eski (Sabıka) Geliri	79.317	01	Emanet
207731	33	Emanet	34123	80	Geçici Gider
26299	05	Geçici Gider	1.072	06	Kişilerin Borçları (Eşhas Zimemi)
1068	46	Kişilerin Borçları	138433	97	Avans İller Bankası
94369	45	Kurum	50000	00	Kurum
375970	75	İller Bankası	-	-	-
1436230	94	Toplam	1314362	94	Toplam
110822	13	Emanet ve Avans Hesaplarının Geçen Yıldan Devrolunup Tenzil Olunan	4003	60	Geçici Gider (Sarfiyatı Muvakkate) ve Kişilerin Borçları Hesaplarının Sanayi Sabıkadan Devrolunup Tenzil Olunan
1325398	83	Toplam	1310359	34	Toplam
33912	37	Sanayi Haliye Ve Yuvarlak Vezne Mevcudu	48951	74	Toplam
1359311	18	Toplam (Tahsilat) Gelir	1359311	18	Gider Toplam

Aydın Belediyesi 1957 bütçesi için Şubat ayında toplantıları yapmıştır. Belediye Encümeni 1957 yılı bütçesi olarak 2.396.596 lira teklif getirmiştir. Bütçenin kurum bütçesi toplamı 934.266 liradır. Bu toplam 1956 yılında 637.750 lira olarak teklif edilerek kabul edilmiştir. Ancak 1957 yılı itibariyle şehirde yapılan elektrik ve su ile ilgili çalışmalarda bütçede hissedilir bir şekilde artış yaşanmıştır.¹²⁴⁶ Bütçe son halini 1957 Şubat sonunda almıştır. Aydın Belediye Meclisi 27 Şubat 1957 tarihinde toplanmış ve 1957 yılı bütçesi görüşülmüştür. Kurum kısmına ait su, elektrik, mezbaaha, soğuk hava deposu idarelerinin bütçesi 1956'ya göre 405.092 liralık bir artışla 1.042.842 liraya yükselmiştir. Kurum bütçesi 835.566 lira olarak teklif edilmiştir. Sonuç olarak Bütçe Encümenince 1.042.842 lira olarak kabul edilmiştir. Muhasebe gelir-gider bütçesi toplamı ise 1.511.830 lira olarak kabul edilmiş ve 1957 yılı Belediye Bütçesi de 2.555.672 lira olarak, Belediye Meclisi tarafından onaylanmıştır.¹²⁴⁷

Belediye başkanı İsmet Sezgin 1957 yılı Belediyenin çalışma raporlarını Belediye meclisinde okumuştur. Konuşmasına belediye kanununun 75. maddesi gereğince "yıllık

¹²⁴⁵ *Hür Aydın*, 9 Ekim 1956.

¹²⁴⁶ *Hür Aydın*, 31 Ocak 1957.

¹²⁴⁷ *Hür Aydın*, 28 Şubat 1957.

icraat raporunu takdim ediyorum” diyerek başlamıştır. Yıllık raporu 1 Ekim 1956’dan başlatarak 15 aylık çalışmaları aktarmıştır.¹²⁴⁸ Bu rapor aşağıda aynen verilmiştir.

“Aydın Belediyesi 1957 yılı çalışma raporu

Bütçe İşleri

1957 yılı son 10 aylık eşhas zimeni durumu

1957 yılına devredilen 151.20 lira eşhas zimmemine yılı içinde 802.10 lira daha çeşitli sebeplerden ilave edilmiş ve bunun tutarı 953.30 liradan 949.70 lirası tahsil edilerek Ocak 1958 başında 3.60 lira devretmiştir.¹²⁴⁹

1958 hesabı kesin işine göre vezne durumu

İller Bankası’nda elektrik kurumunda ve İş Bankası’nda olmak üzere 1956 yılına müdevver 1.758.047 lira 35 kuruş nakit devir ile yıl içinde yapılan tahsilatın genel tutarı 1.577.080 liranın mecbur olan 3.343.625 lira 15 kuruş yıl içinde yapılan tediye miktarı 2.351.998 lira 28 kuruş olup bakiye 991.626 lira 78 kuruş İş Bankası, elektrik kurumu ve İller Bankası’nda olmak üzere 1957 yılına nakit olarak devredilmiştir.¹²⁵⁰

Veznenin 1957 yılı muameleleri ve Aralık gayesi itibariyle durumu

Yukarıda 1956 kesin hesabı ile 1957 yılına İş Bankası Elektrik Kurumu ve İller Bankası’ndan olmak üzere nakden devrettiği arz ve izah olunan 99.162.678 lira ile yıl içinde gerçekleşen 2.344.543.91 lira tahsilat tutarı olan 3.336.170.88 liradan şimdiye kadar 511.316.09 lirası tediye edilerek bakiye 1.854.854.79 liradan 12.104.94 lirası, İş Bankası’nda 40.773.39 lirası, elektrik kurumunda, 1.746.175.12 lirası İller Bankası’nda ve 25.801.79 lirası da Emlak Bankası’nda tahvilat bedeli olarak Ocak 1958 başında nakden devretmiştir.¹²⁵¹

Mart 1956 başından Aralık 1957 sonu itibariyle tahakkuk ve tahsil durumu¹²⁵²

---

¹²⁴⁸ *Hür Aydın*, 11 Şubat 1958.

¹²⁴⁹ *Hür Aydın*, 14 Şubat 1958.

¹²⁵⁰ *Hür Aydın*, 14 Şubat 1958.

¹²⁵¹ *Hür Aydın*, 14 Şubat 1958.

¹²⁵² *Hür Aydın*, 14 Şubat 1958.

Maç 1956 başından Aralık 1957 sonuna kadar 28000 mükellef adına tarhiyat icrası ile ihbarname tanzim ve tebliğ ettirilmiştir. Bunlardan itiraz sahasına intikal etmiş olanları nihai karara itiraz ettirmek suretiyle tahakkuk safhasına isal edilmiştir.¹²⁵³

Yukarıda gelir hesabının açıklaması münasebetiyle miktarı zikredilen varidatı belediyenin veznesine intikali için 175400 mükellef adına ayrı ayrı makbuz doldurularak irsaliye ve teslimat müzakereleri tanzim edilmiştir.¹²⁵⁴

Bu tahsilatın ifası sırasında 1955 yılında 2500, 1956 yılında 1900 ödeme emri tanzim edilmiş iken Aralık 1957 başına kadar 2200 raddesi'nde ödeme emri tanzim edildiği ve buna nazaran halkımızın belediye borçlarının ödeme kabiliyetinin arttığı memnuniyetle müşahede edilmiş bulunmaktadır.¹²⁵⁵

Tediyat safahatı

Mart 1956 ile Ocak 1958 itibariyle 22 ay süre zarfında 2417 maamer-mutat ita ve mahsup emirleriyle bordro avans ve reddiyat ilmühaberleri tanzim edilerek muhteviyatı kayıtlara ve mizan cetvellerine intikal ettirilmiştir. Bu müddet zarfında ifa edilip yukarıda miktarları okunan masraflardan 1.253.365.35 lirası belediyenin mülk akar inşaat ve mübayaası yol, kaldırım, parke ve asfalt inşası muhtelif maksatlarla icra kılınan genel kamulaştırma işleri içme suyu ve elektrik tesisleri ile bunların yeniden yapımı veya genişletme ve düzenleme gibi programlı işlere 172.094.99 lirası belediye bütçesinin diğer kısımlarında muharrer belediye hizmetlerinden temizlik aydınlatma işleri sıtma savaşı sakınca da hayvan ve haşere ile mücadele şehir mezarlığı aceze ve fakir hasta bakım nakil tedavi veya cenaze, yaralı nakli gibi sıhhi hizmetlere 136.134.67 lirası şehir dahili kanalizasyon köprü ve yolları ile park, bahçe, mülk, akar ve bu hastalarının bakım ve onarımı ve bunların vergi sigortaları ile belediye haklarının savunmasını ve alacaklarının takip ve tahsili için harcanan mahkeme giderleri vesaire gibi belediye hizmetlerine ve geri kalan miktarı da belediye bütçesinden ayrılan korunmaya muhtaç çocuklar gideri bütçeden ödenen emekli vazife mamuluğu ve hekimlik ve yönetim giderleri İller Bankası ve Halk Bankası ortaklık payları beden terbiyesi İş ve İşçi Bulma Kurumu seferberlik ve pasif korunma tahsisatı gibi kanunu hisselerle belediyenin borçlanma ve faizleri karşılığı taksit borçları ve belediye resmi evrakı, matbaanın kırtasiye, demirbaş eşya, tenvir tezhip ve

¹²⁵³ *Hür Aydın*, 14 Şubat 1958.

¹²⁵⁴ *Hür Aydın*, 14 Şubat 1958.

¹²⁵⁵ *Hür Aydın*, 14 Şubat 1958.

*emsali masraflar ile maaş ücret ve yevmiyeli hizmetlerini ödenmiş ve hiçbir akit ve taahhütlerini tediyersiz kalmadığı gibi uğratılmamıştır.*¹²⁵⁶

Belediyenin mülk ve akarları ile ayniyat ve demirbaş eşyasının idaresi

*Belediye mülk ve akarlarının bir kısmı 1939 yılından önceki senelerden beri mevcut olup o tarihlerden itibaren kiraya verilmekte bulunduğu sonradan yapılan kanuni zamlara rağmen kiralari bugünkü seviyelerden çok aşağıda bulunmuştur.*¹²⁵⁷

*Bu kiralar 6570 sayılı kanunla 13 Mart 1953 tarihindeki rayiçlere göre tespit edilmiş bulunduğundan, belediyemizce kanun tatbik eden bir daire olmak itibariyle bunların yükseltilmesi mümkün olamamıştır.*¹²⁵⁸

*Ancak durumu müsait bulunan bir kısmının kiralari kanun çerçevesi şumullü dahilinde temin olunan bazı formüller dolayısıyla bir örnekler artırılarak 1955 yılına kadar 45.000 ile 50.000 lira sularında bulunan belediye mülk, akar kiralari bu tarihten sonra 60.000 liraya kadar çıkarabilmiş ve ayrıca bina vergisi mevzuda ithal edilerek yıllık 7000 lira civarı bir vergi ile mükellef tutulan elektrik santral bina ve alati sobitesinin vergi muafiyetine mazhariyete temin edilmiş ve mezbaha binasında bu muafiyete tabi tutulması için devlet şubesi nezdinde idari dava ikame edilmiştir.*¹²⁵⁹

*Bundan başka belediye emlakından Aytepe ve Pınarbaşı Gazinolarının yüksek Meclisinin de malumları olduğu üzere pek harap olan büfeleri kökten yıktırılarak ihtiyaca yeterli bir şekilde yeniden yaptırılmış ve şehir hakkının ilgisine sunulmuş özellikle yaz mevsiminde ziyaretçilerin istirahatlarını sağlayacak yararlı bir hale getirilmiştir. Ayrıca belediyenin köhne eşya ve odun deposu halinde kullanılan şehrin ortasında ve park yeşillik içinde çirkin bir manzara oluşturan çamlar altı ve kum havuzu kısmı kötü durumdan kurtarılarak bir büfe ve halkın dinlenme sağlayacağı bir yer haline getirilmiştir.*¹²⁶⁰

Belediyenin Demirbaş ve ayniyat işleri

Evvelce belediye ayniyat memuru önce yapılmakta bulunan belediye ve müessese ambar ayniyatının daha iyi bir surette yürütülmesi için müessese ayniyati ayrılmış ve

¹²⁵⁶ *Hür Aydın*, 14 Şubat 1958.

¹²⁵⁷ *Hür Aydın*, 15 Şubat 1958.

¹²⁵⁸ *Hür Aydın*, 15 Şubat 1958.

¹²⁵⁹ *Hür Aydın*, 15 Şubat 1958.

¹²⁶⁰ *Hür Aydın*, 15 Şubat 1958.

müessesede kayıtlara intikal etmemiş olan bir kısım demirbaş eşyasının kayıtları ortaya çıkmış ve belediye eşyaları da daha iyi bir surette yürütülmesi için belediye ayniyat memuruna imkan bırakılmıştır. Raporun içinde yer alan süre zarfında belediye ambarına yulaf, arpa, saman, kuru ot, kumaş bez ve oto lastiği, barut, elektrik ampulü, süpürge vesaire olarak 627204 kilo ve 9645 adet malzeme girmiş ve bundan 202457 kilo ve 7603 adedi kullanılmak ve tükenmek üzere çıkarılmış ve mütehaki miktarı belediye ambarında muhafaza edilmiştir. Bu işlemin tamamının teslim makbuzu ile alınarak ihraç pusulası ile çıkarılmış ve hiçbir belediye malının israf edilmemesine dikkat edilmiştir.¹²⁶¹

Demirbaş eşya kayıtlarının ve mevcuda göre Mart 1956 başından 574 kalem demirbaş eşya devretmiş ve Aralık 1957 ayı gayesine kadar 133 kalem daha demirbaş eşya satın alınmıştır. Bu miktar 608 kalemi bulmuştur. Belediye demirbaş eşyasının herhangi bir ihmâl sonucunda tüketici harcı bırakılmasına meydan vermeyerek eskimiş olanları vaktinde tamir ettirmiş ve kanuni milatlarına ne kadar kullanılmasına dikkat edilmiştir.¹²⁶²

Belediyenin arttırma eksiltme ve ihale işleri

Mart 1956 başından Aralık 1957 sonuna kadar açık artırma veya eksiltme kapalı zarf usulü 63 ihale işlemi yapılmıştır. Bunun 28 adedi belediye mallarından icara verilmesi veya satışının icrası işi olmuştur. Geriye kalan 35 işleminin aşağıdaki işlerimizde ait raporda açıklandığı üzere 2.010.342.47 lira keşif bedelli yol, kaldırım, mülk, akar, inşa ve taminleri ile içme suyu, elektrik ve kanalizasyon tesisleri inşaat genişletme ve düzenleme işleridir.¹²⁶³

Yukarıda belirtilen belediyenin muhasebe durumu Belediye Meclisine bildirilmiştir. Bu yüzden gelirlerin takibi tahsili ve masrafın yapılması önceki yıllarla kıyaslandığında büyük bir hassasiyetle uygulanmıştır. Bu nedenle tahmin edilen daima gerçeğe yakın olarak artmakta ve masrafların azami tasarruf ve itina ile büyük bir kısmı Belediye hizmet ve imar işlerine ayrılmış ve harcanmıştır.¹²⁶⁴

Nitekim 1580 sayılı Belediye kanununun 117 maddesi gereğince belediye memurlarına belediye varidat bütçesi tutarının %30'u nisbetinde maaş ve ücret ödenmesini ve hatta Dahiliye Vekaletinin mezuniyeti ile daha fazla oranda tediye yapılması

¹²⁶¹ Hür Aydın, 15 Şubat 1958.

¹²⁶² Hür Aydın, 15 Şubat 1958.

¹²⁶³ Hür Aydın, 15 Şubat 1958.

¹²⁶⁴ Hür Aydın, 15 Şubat 1958.

kabul edildiği halde Belediye Bütçesinden Belediye memurlarına ödenen¹²⁶⁵ maaş ve ücret tutarının % 24.20 nisbetinde bulunduğu vekaletinde yazılı olarak doğrulanmıştır. Bu oran birçok emsal Belediyelerde bulunmayan bando mensupları ücretleri de dahildir. Bunlara ödenen senelik 50000- 55000 oranında tahsisatta belediye memurlarından tasarruf olunmaktadır.¹²⁶⁶

Amacımız az ve yetişkin memurlarla çok iş çıkararak yapılan tasarrufun belediye hizmetlerine ödenmesidir. Bu nedenle iki muhasebede olmak üzere bazı memur kadroları boş bulunmaktadır ya da vekalet ücretleri ile idare edilmektedir.¹²⁶⁷

Bu hedefimize ulaşmak da anlayış gösteren ve küll halinde buna gayret sarf eden müdür ve memur arkadaşlarıma teşekkür ederim.¹²⁶⁸”

Tablo 3.23. Tahsil olunan miktar¹²⁶⁹

Tür	Lira	Kuruş
Vergi	52728	71
Asker Ailesi Yardımı	26379	14
Bir Misli Ceza	114	61
Gecikme Zammı	14	25
Toplam	79236	71

Tablo 3.24. Hesap İşleri¹²⁷⁰

Toplanan		
Gelir	Lira	Kuruş
Maliye Geliri	660004	27
Sabıka Geliri	15140	26
Emanet Geliri	238539	55
Muvakkat Sarfiyattan	30644	86
Eşhas Zimmeti	975	40
Emlak Kredi Bankası %5 Faizli tahvillerden	60000	00
Toplam	1005304	34
1956'dan devreden Vezne Mevcudu	132086	34
Genel Toplam	1137380	68

¹²⁶⁵ *Hür Aydın*, 15 Şubat 1958.

¹²⁶⁶ *Hür Aydın*, 16 Şubat 1958.

¹²⁶⁷ *Hür Aydın*, 16 Şubat 1958.

¹²⁶⁸ *Hür Aydın*, 16 Şubat 1958.

¹²⁶⁹ *Hür Aydın*, 19 Şubat 1958.

¹²⁷⁰ *Hür Aydın*, 5 Mart 1958.

Tablo 3.25. Bütçe Harcamaları

Harcanan		
Gider	Lira	Kuruş
Bütçe Gideri	852480	51
Emanet Reddiyatı	210916	27
Muvakkat Sarfiyat	32431	59
Eşhas Zimmeti	975	40
Emlak Kredi Bankası %5 Faizli Tahvil Bedelleri	14000	00
Toplam	1110803	77

Tablo 3.26. Belediye Genel Hesap Beyanı

Genel Hesap Beyanı		
Hesap	Lira	Kuruş
1957 Yılı Aralık Ayı Sonu Umumi Tahsilatı	1157300	68
1957 Yılı Aralık Ayı Sonu Umumi Masrafı	1110803	77
Ocak 1958 Ayına Devreden Vezne Mevcudu	26586	91

Tablo 3.27. Belediye Vezne İstatistiği

Vezne Durumu		
Vezne	Lira	Kuruş
Vezneye Giren	1042882	10
Vezneden Çıkan	1016255	19
Ocak 1958 Ayına Devreden Mevcut	26586	91

Tablo 3.28. Belediye Vezne Beyanı

Vezne Beyanı		
Vezne	Lira	Kuruş
İş Bankasında Mevcut	26364	91
Emlak Kredi Bankasında Mevcut	222	00
Genel Vezne Mevcudu	26586	02

Tablo 3.29. Belediye Tahvil Hesabı

Tahvil Hesabı		
Tahsil	Lira	Kuruş
1956 Yılından Devreden %5 Faizli Tahvil	130700	00
1957 Yılı İçinde Yeniden Alınan %5 Faizli Tahvil	14000	00
Toplam Tahvil	144700	00
1957 Yılı İçinde Nakite Çevirmekle Bozulan Tahvil	60000	00
Ocak 1950 Ayından Devreden Tahvil	84700	00

1960 Şubat ayında bütçe çalışmalarını bitiren Belediye, 1960 yılı Belediye Bütçesi 3.467.400 lira olarak belirlenmiştir. Belediye kurum bütçesi de 2.894.978 lira gelir ve gider bütçesi olarak belirlenmiştir.¹²⁷¹

¹²⁷¹ *Hür Aydın*, 5 Mart 1960.

3.4.3. Elektrik İşleri

Aydın'da DP Aydın Belediyesi döneminin ilk yarısında şehirde elektrik sorunu büyümüş ve çözüme kavuşturulamamıştır. Ancak 1955'ten sonra DP'li İsmet Sezgin yönetiminde ki Aydın Belediyesinde elektrik problemi çözülmüştür. Aydın'ın elektrik ihtiyacını karşılaması için yeni bir elektrik motoru satın alınmıştır. Satın alınan yeni elektrik motoru 15 Haziran 1956 tarihinde Aydın'a getirilmiştir. Elektrik motorunun montajını bir Polonyalı, bir de motor fabrikasından gelen iki montör yapmıştır. Yeni alınan elektrik motoru Deutz marka 1956 model ve 520 beygirliktir. Bu yeni motorla birlikte elektrik santralinde 4 motor hizmet verecek ve böylece günde 6000 kilovatlık enerji sağlanacaktır.¹²⁷² Yeni elektrik motorunun devreye girmesi 1956 Temmuz ayı sonunu bulmuştur.¹²⁷³

Aydın Belediye Başkanı İsmet Sezgin elektrik ve su kurumunun 1 yıllık çalışma faaliyetini ana hatlarıyla 1956 Ekim'in de açıklamıştır. İsmet Sezgin yaptığı açıklamada, ilk çalışma yılında yapılanlar üzerinden kıyaslamalar yapmıştır. Santral ve elektrik şebekesi ile ilgili yaptığı açıklama da dört adet dizel elektrojen grubu bulunan elektrik santralinde, ilk iş olarak 27 Ocak 1956 tarihinde eski ve ekonomik olmayan Peter grubu yerinden sökülmüş ve bunun yerine satın alınan Doç grubu monte edilmiştir. Ancak Doç motorunun geçici kabulü yapılamadığından çalıştırılmamıştır. Şehrin ihtiyacı mevcut eski motor grubu ile karşılanmış ve yedek grup olmadığından bu gruplarda bazı alanlarda elektrik kesintisine neden olmuştur. 10 Eylül 1956 tarihinde geçici kabulü ile birlikte yeni grup devreye girmiştir. Bu motorun çalıştırılmasıyla birlikte yedek bir motor ortaya çıkmış olacak ve gerekli revizyonlar zamanında yapılabilecektir. Bu dönemde Mak grubu revizyonu yapılmış ve yeni grup çalışmaya başladığında Franco tosi grubu revizyona alınmıştır. Ayrıca santralde ki mevcut grupların daimî bakımları ve küçük tamirleri ise santral personeli tarafından yapılmıştır.¹²⁷⁴

---

¹²⁷² *Hür Aydın*, 16 Haziran 1956.

¹²⁷³ *Hür Aydın*, 31 Temmuz 1956.

¹²⁷⁴ *Hür Aydın*, 12 Ekim 1956.

Tablo 3.30. Elektrik Santrali Motor Markaları ve Güçleri¹²⁷⁵

Marka	Motor HP	Altarnetör KW
MAN	235	180
MAK	450	280
FRANCO TASI	380	180
DOYÇ	460	280
Toplam	1445	920

Ancak şu belirtilmelidir ki yeni montajı yapılan Dodge (Doğç) grubu faaliyete geçmediğinden dolayı yılın büyük bir kısmında şehrin ihtiyacı üç grupla karşılanmıştır.

Tablo 3.31. Elektrik Santrali Enerji Üretimi Yıllara ve Aylara Oranla Karşılaştırmalı İstatistiği¹²⁷⁶

Ay	1954 Yılı KW Olarak	1955 Yılı KW Olarak	1956 Yılı KW Olarak
Ekim	113195	138090	-
Kasım	107445	153040	-
Aralık	115170	161350	-
Ocak	-	117640	162190
Şubat	-	101535	155730
Mart	-	108220	138490
Nisan	-	107340	139490
Mayıs	-	115950	132990
Haziran	-	115580	124280
Temmuz	-	119560	139260
Ağustos	-	113730	146760
Eylül	-	105520	-

Tabloda temel olan rakamlar, santralde tutulmakta olan günlük haberin aylık toplamıdır. Tabloda açıkça görüldüğü üzere aylık enerji üretimi son çalışma döneminde de dikkati çeker derecede artmıştır. Bu artış göz önünde bulundurularak son çalışma dönemi başlarında, Peter grubunun sökülmesiyle üretim geriye kalan üç grupla sağlanmıştır. Bu çalışan grupların tam randımanlı, hatta bazı zamanlarda sürşarjlı çalıştırılması ile mümkün olmuştur. Çalışma dönemi içinde en yüksek üretim yapıldığı Ocak ayında bir günde üretim olunan enerji miktarının yine karşılaştırmalı olarak tabloda gösterilmiştir. Ayrıca Etibank ile yapılan protokol gereğince, devlet elektrik hattı ile şehrin elektrik şebekesi arasında mutasavvir irtibat projesi 28 Ekim 1955 tarihinde Nafia Vekaletince onaylanmıştır. Bu konuda uygulama alanına geçildiğinde Aydın'ın ucuz ve bol elektriğe kavuşacağı İsmet Sezgin tarafından belirtilmiştir.¹²⁷⁷

İsmet Sezgin sözlerine elektrik gereçlerinin muayenesi üzerine devam etmiştir. Bu çalışma dönemi içerisinde 505 adet yeni abonesi muayeneleri yapılarak şebekeye bağlanmış

¹²⁷⁵ Hür Aydın, 13 Ekim 1956.

¹²⁷⁶ Hür Aydın, 13 Ekim 1956.

¹²⁷⁷ Hür Aydın, 13 Ekim 1956.

ve 693 adet ayar ve damgaya tabi elektrik sayacı sökülmiş, ayar ve damganın ardından 526 adedi yerlerine takılmıştır. Yine bu devre çalışması içerisinde, çeşitli nedenlerle 1718 abonenin elektriği kesilmiş ve kısmi azami yeniden açılmıştır. Eski şebekenin yeni şebekeye tamamlanmış olan aktarması sonunda, boş kalan eski direkler peyderpey sökülüştür. Devamında 5 trafo merkezine bağlı abonelerin numaratajı işi tamamlanmış ve bu dönem içinde 4040 abone arızası giderilmiştir. Çeşitli sebeplerle bozulan veya kırılan 635 adet sokak lambası yenileriyle değiştirilmiştir.¹²⁷⁸

Şehir elektriği için önemli bir gelişme olan İzmir-Aydın arasına inşa edilecek olan elektrik hattının projeleri hazırlanmış ve inşaata geçilmek üzere çalışmalar 1956 yılı Aralık ayı sonunda başlanmıştır. Etibank tarafından inşa ettirilecek yüksek gerilim hattı için bir uzman heyeti Aydın'a gelerek, projenin son şekliyle araziye gözden geçirmiştir. Aydın'da inşa edilecek trafo merkezi için ise arsa sağlanmış ve kamulaştırma işlemleri aynı tarihte başlamıştır. Aydın trafo inşaatına ise 1957 Şubat'ında başlanacağı belirtilmiştir. Yine aynı yıl 29 Ekim'de ise İzmir, Söke, Aydın ve Nazilli arasındaki hattın bitirilebileceği açıklanmıştır. Elektrik Soma'dan İzmir'e, İzmir'den de bir kısmı Söke, Aydın ve Nazilli'ye aktarılacaktır. Böylece bu şehirlere 1957 Ekim'inden itibaren Soma elektriği verilecektir. Soma, Manisa, İzmir, Balıkesir, Edremit ve Ayvalık arasında tamamen bitirilmiş olan bir grup hattın, 1957 Şubat ayından itibaren faydalanabileceği açıklanmıştır.¹²⁷⁹ Aydın Belediyesi ile Etibank arasında yapılan sözleşme gereğince, Soma Termik Santrali'nden Aydın'a verilecek elektrik için tesis edilecek trafo merkezi sahası, 28 Aralık 1956 tarihinde kamulaştırılmıştır. Soma'dan 1957 yılı Ekim'inde Aydın'a elektrik verilerek şehrin elektrik enerjisi ihtiyacının tamamen karşılaması beklenmiştir.¹²⁸⁰ Aydın'da Ilıcabaşı semtine yapılacak olan Soma elektriğinin Aydın trafo merkezinin inşasına başlamak için, Etibank tarafından 1957 yılı Ocak ayının ortalarında vagonlarla makineler getirilmiştir.¹²⁸¹

Bu çalışmalar şehirde devam ederken, Aydın'da yaşanan elektrik kesintileri tepkilere yol açmıştır. Belediye Başkanı Hür Aydın Gazetesi'nde konu ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Açıklamada halkın elektrik konusu ile ilgilenmesinden memnun olduklarını belirtmiştir. Elektrik Santralinde yaşanan arızaların hızlı bir şekilde giderilmesi için, Belediyenin çalıştığını belirterek santraldeki mevcut motorların durumu hakkında da bilgi vermiştir. Franco tosi motoru çok eski bir motor olmasından dolayı yedek malzemesi ve

¹²⁷⁸ *Hür Aydın*, 14 Ekim 1956.

¹²⁷⁹ *Hür Aydın*, 21 Aralık 1956.

¹²⁸⁰ *Hür Aydın*, 29 Aralık 1956.

¹²⁸¹ *Hür Aydın*, 15 Ocak 1957.

parçası olmadığını belirterek yataklarında boşluk olduğunu ve uzun bir revizyona ihtiyacı olduğunu belirterek zorunlu olarak çalıştırıldığını ifade etmiştir. Man motoru ise uzun bir süre revizyona tabi tutulma imkânı bulmamış ve yedek parçalarının olmadığını söyleyen İsmet Sezgin, bu nedenle motorun yorgun olduğunu bu durumda çalıştırılmak zorunda kalındığını açıklamıştır. Mak motoru ise halk arasında dedikodulara yol açtığını belirten Belediye Başkanı, bu motorun eksantrik miline hareket nakleden takım dişlisinin gövde parçasından kırıldığını açıklamıştır. Dişliler ile ilgili firma ile temasta bulduklarını belirterek, Almanya'dan hızlı bir şekilde getirilmesi için girişimlerin yapıldığını söylemiştir. Daha önceden de aynı dişlinin kırıldığını belirterek motordaki belirsiz eksikliği bulamadıklarını, bu arızanın bir personel hatasından ziyade fabrika hatası olduğunu belirten İsmet Sezgin, bunu uzmanların görüşlerine dayanarak açıklamıştır. Aydın'da yaşanan 10 Ocak'ı 11 Ocak'a bağlayan gece motorların durması söylentilere yol açmıştır. Bu söylentilere göre şehrin elektriksiz kalacağı belirtilmiştir. Belediye Başkanı ise, yeni montajı yapılan Deutz marka motorun henüz kesin kabulün yapılmadığını belirtmiştir. Ayrıca arıza yapmasından dolayı çalıştırılmamıştır. Motorun kesin kabulü yapılmadığı için müteahhit firmanın montörü gelmeden ve motor açılmadığından arıza ile ilgili sebepte kesin olarak bilinmemektedir. Arızanın kısa zamanda giderileceğini belirten Belediye Başkanı İsmet Sezgin, müteahhit firmanın monitörünün gelmesini beklediklerini ifade etmiştir. Ayrıca mevcut elektrik motorlarının Aydın'da 4 adet dizel elektrojen grubu olduklarını belirtmiştir. Güç olarak da şehre ortalama 860 kilovat elektrik verdiklerini açıklanmıştır.¹²⁸²

Aydın'da yaşanan elektrik sorunu büyümesinden dolayı Belediye Başkanı elektrik santraline yeni bir motor almak için 15 Ocak 1957 tarihinde Ankara'ya gitmiştir. Mevcut arızalı motorların tamirinin ise sürdüğü belirtilmiştir.¹²⁸³ Aydın Belediyesi elektrik santrali ek motor almak için girişimlerini sürdürürken, İsmet Sezgin'de Ankara'da çalışmalarını yürütmüştür. Belediye Başkanı Sarıyar Barajı tesislerini gezmiş, orada mevcut Man motorunun satın alınması için işlemleri bitirmiştir. Barajın başmakiniisti Asım Gün, yeni alınan Man motorunun montaj yeri tespiti için Aydın'a gelmiş ve üç gün boyunca çalışmalarını sürdürmüş ve ayrıca motorların arıza durumları ile de ilgilenmiştir. Elektrik santralindeki Dodge marka motorun gömlek çatlatmasından dolayı, Manisa'dan gömlek getirilerek montajı yapılmıştır. Diğer taraftan Franco tosi motorunun ise açılan yatakları Gedikoğlu atölyesinde yeniden yaptırılarak takılmış, diğer arızaları üzerinde de tamir

---

¹²⁸² *Hür Aydın*, 13 Ocak 1957.

¹²⁸³ *Hür Aydın*, 16 Ocak 1957.

sürmüştür. Yeni alınan Man motorunun Aydın'a getirilmesi beklenilmiştir. Yeni motorla yine umutlar aynı şekilde yeşererek şehrin kısa süre içerisinde elektrik sorununun halledileceği düşünülmüştür.¹²⁸⁴

Aydın'da elektrik işi gün geçtikçe kötüye gitmiştir. Şehirde elektrik santralının yetersizliği nedeniyle mevcut motorlardaki arızanın sürmesinden dolayı, Aydın'da elektrik nöbetleşe verilmeye başlanmıştır. Santralde arızalar giderildikten sonra ve yeni Man motorunun çalıştırılması ile birlikte elektriğin tekrar düzene gireceği belirtilmiştir.¹²⁸⁵ Ancak sürekli olarak teselli gibi durumun iyileşeceğinin belirtilmesi, sürekli günü kurtarmaya yönelik olmuştur. Çünkü elektrik işi yıllarca motor yenileme, tamir gibi işlerle geçmiş, ancak uzun vadeli sonuç alınamamıştır. Bunun dışında tek umut Soma'dan sağlanacak elektrik olmuştur.

Belediye Başkanı İsmet Sezgin elektrik işleri ile ilgili Hür Aydın Gazetesi'ne açıklamalarda bulunmuştur. 14 Mart 1957 tarihinde gerçekleşen görüşmede Belediye Başkanı şehirde elektrikte yaşanan sorunlara değinen Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Sarıyar Barajı'ndan satın alınan 800 beygirlik 600 kilovatt enerji sağlayan Man motorunun getirildiğini ve ilave santral binasının yapıldığını açıklamıştır. Motorun montajının ise sürmekte olduğunu belirterek Man motorun çalışması ile birlikte şehrin elektrik enerjisinin sağlanacağı amaçlanmıştır. 1957 yılı son aylarında Soma termik santralinden Aydın'a elektrik getirilmiş olacağını belirten İsmet Sezgin, Aydın trafo merkezi inşaatının başladığını ve 1957 Mart ayından sonra da İzmir, Ortaklar, Aydın hattının döşenmesine başlanacağını açıklamıştır.¹²⁸⁶ Daha sonra ki günlerde ise Soma-Aydın elektrik hattının Haziran 1957'de çekileceği duyurulmuştur.¹²⁸⁷

Elektrik işlerinde yaşanan gelişmeler 1957 yılı boyunca devam etmiştir. Şehre 5. elektrik motorun montajının yapılması ile birlikte Aydın'a sürekli elektrik verilmeye başlanmıştır. Bu yeni motorun eklenmesinden dolayı günlük elektrik üretimi 1500 kilovat olmuştur. Elektrik santralinde kilovattın artmasıyla birlikte Aydın'a 24 saat elektrik verilmeye başlamıştır.¹²⁸⁸ Aydın Belediyesi bu konuda çalışmalarını sürdürmüştür. Hatta bazı işler için Ankara'ya gidilip gelinmiştir. İsmet Sezgin tarafından elektrik işleri sıkı bir şekilde takip edilmiştir. Belediye Başkanı İsmet Sezgin Hür Aydın Gazetesi ile yaptığı

¹²⁸⁴ *Hür Aydın*, 20 Ocak 1957.

¹²⁸⁵ *Hür Aydın*, 23 Ocak 1957.

¹²⁸⁶ *Hür Aydın*, 15 Mart 1957.

¹²⁸⁷ *Hür Aydın*, 22 Mart 1957.

¹²⁸⁸ *Hür Aydın*, 6 Nisan 1957.

görüşmede Ankara'daki temaslarından bahsetmiştir. İsmet Sezgin, Başbakan Adnan Menderes tarafından makamında kabul edildiğini, beraberinde Nafia Vekaleti Vekili Etem Menderes'in de bulunduğunu belirtmiştir. Yapılan görüşmede şehrin ihtiyaçları üzerinde durulmuştur. Aydın'ın 1957 yılı içinde Soma Termik Santrali'nde ihtiyacı olan enerjiyi alabileceği ve bu konu ile ilgili her türlü hazırlığın başladığını ifade etmiştir.¹²⁸⁹ Elektrik santrali dışında Aydın Belediyesi şehir aydınlatması içinde ilerleme kaydetmiştir. Belediye aydınlatması olmayan ve lamba gereken sokaklara lamba yerleştirmiştir. Parça parça ışıklandırma sistemi yerleştirilerek Aydın sokakları aydınlatılmıştır.¹²⁹⁰

Belediye Başkanı İsmet Sezgin 16 Ağustos 1957 tarihinde bir basın toplantısı yaparak şehrin elektrik, su, kanalizasyon ve yol işleri hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Yaptığı açıklamaya göre elektrik işleri, Sarıyer Barajı'nda 900 beygir gücünde 600 kilovat enerji veren MAN marka bir elektrojen grubunu Aydın'a getirdiklerini, 2 ay 10 gün gibi kısa bir zamanda da santral binasının yapıldığını belirtmiştir. Mak motorunun arızasının giderilmesi için de Almanya'dan gerekli parçaların getirildiğini ve motorun tamir edildiğini belirterek, Aydın'daki elektrik fabrikasında 4 adet motorun toplamda 1400 kilovat enerji ürettiğini açıklamıştır. Ayrıca Soma Termik Santrali'nden 1958 yılbaşına kadar Aydın'a elektrik verilmesi için çalışıldığını belirtmiş, trafo binası inşaatının ise bitmek üzere olduğunu belirtmiştir. Ayrıca trafo merkezi ile şehir arasındaki direk hatlarının çekilmek üzere olduğunu açıklamıştır. Etibank sorumluluğunda yapılan anlaşmaya göre 1958 yılbaşında Aydın'a elektrik verilecektir.¹²⁹¹ Ancak belirtilen tarihlerde Aydın'a elektrik verilememiştir. Elektrik hattı işinin zamanında bitirilememesinden dolayı bir süre daha Aydın elektrik santralinde ki motorlardan elektriği sağlamıştır. Soma Termik Santrali'nde sağlanacak elektrik için, Aydın-İzmir enerji hattı inşaatı Ocak 1958 tarihinde tamamlanmıştır. Hattın bitirilmesiyle birlikte 25 Ocak 1958 tarihi itibarıyla Aydın Soma Termik Santrali elektriğinden faydalanacağı ve bu santralden Aydın'a 154000 voltluk elektrik verileceği belirtilmiştir.¹²⁹² Ancak yine belirtilen tarihte Aydın'a elektrik verilememiştir.

Soma Termik Santrali'nden Aydın'a 13 Şubat 1958 tarihi itibarıyla elektrik vermeye başlanmıştır. Elektrik Aydın merkezde Ilıcabaşı santraline gelip oradan dağıtımı yapılmıştır. Ilıcabaşı'nda kurulan santral 25000 kilovat amper gücünde alçaltıcı

---

¹²⁸⁹ *Hür Aydın*, 1 Haziran 1957.

¹²⁹⁰ *Hür Aydın*, 27 Temmuz 1957.

¹²⁹¹ *Hür Aydın*, 17 Ağustos 1957.

¹²⁹² *Hür Aydın*, 16 Ocak 1958.

transformatör postası 8.000.000 liraya bitirilmiştir. Aydın'dan Soma Termik santraline yaklaşık 285 direk ile ulaşılmaktadır. Buradan 154000 voltluk elektrik sağlanmıştır. Bu 154000 voltluk elektrik Ilıcabaşı'ndaki santralde 6300 kilovata düşürerek şehre verilmiştir. Ilıcabaşı'nda ki santral Etibank tarafından yaptırılmıştır. Ilıcabaşı'ndaki dönüşüm tesisinde elektrik 220/400 volta indirilerek şehrin tüketimine sunulmuştur.¹²⁹³

Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Aydın Belediyesinin yıllık faaliyet raporunda elektrik çalışmalarını şöyle açıklamıştır.

“Santral:

Geçen yıl hatırlanacağı üzere santralimiz de o tarihte çalışan 3 grup bulunmaktadır. Bir de montajı tamamlanmış ve fakat kesin kabulü yapılmadığından henüz işletmeye açılmamış bir dördüncü grup bulunmaktaydı. Bu durumda halihazır ihtiyacı anca karşılayabilecek güçte bulunan 4 grupta çalışma zorunluluğu vardı.¹²⁹⁴

Şehrimizin elektrik tüketimi ise çok hızlı bir tempo ile artmakta devam ediyordu. Bu durum karşısında bir buçuk yıl önce 500 beygir gücünde bir grubun ihtiyacı karşılayacağı düşünülmüş olmasına rağmen yeni gelen bir gruptan 6 ay sonra aynı sıkıntılı durum yeniden kendini göstermiştir. Aslında ihtiyacın güçlülükle karşılandı bu devre içinde Mak grubu 25 Aralık 1956 tarihinde arıza yapması üzerine şehrin elektrik durumu vahim bir hal almıştır. Etibank Genel Müdürlüğü ile temas kurularak 900 beygir gücünde bir dizel elektrojen grubu kiralanıp santralinize montajı yapılmış ve 5 Nisan 1957 günü çalıştırılmaya başlanmıştır. Enerji artışında daha açık görebilmek için 1955, 1956, 1957 yılları tüketimlerini ay ay karşılaştıralım:”¹²⁹⁵

---

¹²⁹³ *Hür Aydın*, 14 Şubat 1958.

¹²⁹⁴ *Hür Aydın*, 1 Mart 1958.

¹²⁹⁵ *Hür Aydın*, 1 Mart 1958.

Tablo 3.32. Aydın'da 1955-1956-1957 Yıllarına Ait Elektrik Tüketimi¹²⁹⁶

Ay	1955	1956	1957
	AV.H.	KV.H.	KV.H.
Ocak	117640	162190	127281
Şubat	101535	155730	124790
Mart	108220	155090	150884
Nisan	107340	158450	166568
Mayıs	115950	132990	164222
Haziran	115580	124280	174004
Temmuz	119560	139260	186120
Ağustos	113730	146760	195462
Eylül	105520	158950	188538
Ekim	138090	164270	218602
Kasım	153040	197110	232238
Aralık	161350	184910	253672
Toplam	1457555	1840030	2172471

Yukarıdaki rakamların incelenmesinden anlaşılacağı üzere 1955 yılı tüketimi oranıyla 1956 yılı tüketiminde %26-24, 1956 yılına oranla 1957 yılı tüketiminde %18-61 artış mevcuttur. 1957 yılında artış oranı düşmesinden yukarıda belirtilen arızaların payı büyüktür. 1957 yılı içerisinde 6. ayı ile 12. ayı elektrik tüketimleri karşılaştırıldığında artış oranı %45,70'e yükseldiği görülmektedir. 25 Aralık 1956 tarihinde arızalanan Mak dizel grubu gerekli yedek parçaları ithal edilmiş, makine revizyona tabi tutulup 17 Temmuz 1957 tarihinde tekrar kullanılmaya başlanmıştır. Diğer gruplardan küçük Mak grubu da, sürekli bakım ve küçük revizyonlarla aralıksız serviste kalmış ise de temelden revizyona ihtiyacı bulunduğundan 25.000 liralık yedek parça ve malzeme temin edilerek getirilmiştir. Franco tosi grubu da tamir edilerek çalışır duruma getirilmiştir. Deutz grubu da sürekli iyi bakımla aralıksız serviste bulundurulmuştur.¹²⁹⁷

Şebeke

Aydın'ın elektrik şebekesini aralıksız olarak kullanabilmesi ve elektriksiz bazı sokaklara elektrik verebilmek için 72 adet direk dikilmiş veya sökülmüştür. Bunlara 2550 kilogram tel çekilmiş veya toplanmıştır. Ayrıca 115 metre 6000 voltluk yeraltı kablosu döşenmiştir. Mahalle aralarına daha iyi aydınlatılması için yeniden ellerde sokak lambası takılmıştır. İstek üzerine 5350 adet abone arızasına gidilerek tamir edilmiştir. Yıl içerisinde 745 adet yeni elektrik abonesi kaydedilerek elektrik verilmiştir. Mevcut 450 adet abonenin borç veya tahliyeden dolayı elektriği kesilerek yeni talebe göre elektrikleri verilmiştir.

¹²⁹⁶ *Hür Aydın*, 1 Mart 1958.

¹²⁹⁷ *Hür Aydın*, 1 Mart 1958.

Elektrik şebekesinde damga ve ayar maksadı ve çeşitli şikayetleri üzerine 847 adet elektrik sayacı sökülerek ayarlanmış ve damganın ardından tekrar yerlerine takılmıştır.¹²⁹⁸

İş yerlerimiz daha sıkı kontrole tabi tutulması ve günün 24 saatinde nerede ne yapılmakta olduğunu daimî nezaret altında bulundurulması amacıyla telefon şebekesi kurulmuştur. Telefon tesisatı Merkez Santral Elektrik santralinde olmak üzere daire, reis evi, müdür ve mühendis evleri, içme su filtre ve depoları, baraj ve mezbaha manyetolu telefonlarla bağlanmış ve bu iş için 12500 metre hat çekilmiştir. Bilindiği gibi Etibank tarafından Soma bölge termik santralinden Aydın'a enerji nakil edilecek hat ve Ilıcabaşı'ndaki transformatör inşaatı tamamlanmış olup, 25 Ocak 1958 tarihinden itibaren çalışmalarına başlamıştır.¹²⁹⁹ Belediye Başkanı İsmet Sezgin yıllık çalışma raporunda, elektrik çalışmalarını bizzat kendisi meclis üyelerine aktarmıştır. Mecliste okuduğu rapor aynen Hür Aydın Gazetesi tarafından yayınlanmıştır.

Aydın Belediyesi şehirde elektriğin yaygınlaşmasından dolayı ihtiyacı olan vatandaşlar için, elektrik saati getirmek üzere harekete geçmiştir. İsviçre'den getirilecek olan bu saatler 700 adet olup en iyi kalitede olduğu belirtilmiştir.¹³⁰⁰ Yaklaşık 2 ay gibi bir süre sonra Belediyenin yurtdışından sipariş ettiği Landis marka elektrik saatleri Aydın'a gelmiştir. Hür Aydın Gazetesi'nde 700 adet olarak sipariş verildiği belirtilen elektrik saatleri 620 adet olarak gelmiştir. Bu siparişe halkın büyük oranda elektrik sayacı ihtiyacının giderilmesi amaçlanmıştır.¹³⁰¹ Ancak halkın tamamının elektrik saati ihtiyacının karşılanıp karşılanmadığı hakkında kesin bir bilgi verilmemiştir.

1960 yılında şehrin eski elektrik tesisleri ihtiyaca cevap veremediği için ihtiyaca uygun yapılan ana dağıtım merkezine taşınması kararlaştırılmıştır. Bu nedenle montaj işlerinin 17 Ocak 1960 günü saat 07.00'dan 18.00'a kadar yapılacağı belirtilmiştir.¹³⁰² Böylece şehir elektriğinde bir dönem sona ermiştir. Eski elektrik santrali kapatılmış ve yerine ana elektrik hattı tamamen devreye girmiştir. Santralde ki motorlarda ana santrale taşınarak çalıştırılmaya devam etmiştir. Bunun dışında Belediye mahalle aralarını ve caddelerin elektrikleşmesi için çalışmalarını sürdürmüştür. Bazı sokak ve aralarda bulunan lambalar kontrol edilerek tamir edilmiştir. Şehir içi bulvar ve İzmir-Aydın yolu

---

¹²⁹⁸ *Hür Aydın*, 1 Mart 1958.

¹²⁹⁹ *Hür Aydın*, 2 Mart 1958.

¹³⁰⁰ *Hür Aydın*, 31 Mart 1959.

¹³⁰¹ *Hür Aydın*, 5 Haziran 1959.

¹³⁰² *Hür Aydın*, 16 Ocak 1960.

aydınlatılmıştır. Eksik kalan yerler ise direkleri dikildikten sonra lambalarla aydınlatılacaktır.¹³⁰³

3.4.4. Su İşleri

Şehrin ihtiyacı olan su filtre cihazı, Malatya Vapuruyla getirilmek üzere 1955 Ekim sonunda Hamburg'dan yola çıkarılmıştır. Cihazın montajını yapacak olan montörün ise uçakla Aydın'a geleceği belirtilmiştir.¹³⁰⁴ 1956 yılına gelindiğinde ise Aydın şehir içme suyu tesislerinin kesin kabulü 7 Mart 1956 tarihinde İller Bankası'ndan gelen 9 kişilik bir heyet tarafından yapılmıştır.¹³⁰⁵ Aynı yıl içerisinde, uzun yıllar süren ve kullanılmayan Aydın şehir içme suyu filtresinin çalışmaya başladığı duyurulmuştur.¹³⁰⁶ Böylece Belediye Başkanı İsmet Sezgin'in deyimiyle, Aydın'ın su sıkıntısının kökünden halledildiği belirtilmiştir.¹³⁰⁷ Gerçekten de şehir temiz bir suya kavuşmuştur. Filtre cihazı sayesinde halk hem sağlıklı hem de ekonomik bir suya sahip olmuştur.

İller Bankası genel müdürü, bir mühendis ve bölge başmüfettişi ile 11 Temmuz 1956 tarihinde Aydın Belediyesi'ne gelerek Valinin de katılımıyla şehrin içme suyu etüt ve projeler üzerinde görüşmüşlerdir. İller Bankası Genel Müdürü Nafiz Ergeneli, şehrin içme suyu konusunda kökünden halledilecek prensiplerde karara varmışlardır. Şehrin içme suyu tesislerinin ıslahı ve şebekenin tevsi projeleri müteahhide verildiği belirtilmiştir.¹³⁰⁸ Yaklaşık iki ay sonra Aydın şehir içme suyu genişletme ve iyileştirme ihalesini alan müteahhit şehre gelmiş ve çalışmalara başlamıştır.¹³⁰⁹ Aydın içme suyu sürekli olarak ihale süreci geçirmiş ve hep yarım yapılmıştır.

Su şebekesi ile ilgili ayrıntılı bilgi, İsmet Sezgin tarafından Belediye Meclisinde yıllık rapor olarak okunmuştur. Bu rapor şöyledir:

“Aydın'ın su ihtiyacı mevcut imkânlarla ancak karşılana bilmektedir. Geçmiş yıllarda su sıkıntısı çeken şehrimize zaman zaman nöbetleşe su verildiği halde, bu çalışma devresinin de zamanında alınan tedbirler ile şehre devamlı su verme imkânı sağlanmıştır. Birkaç teknik arıza nedeniyle suyun kesilmesi müstesna çok sıcak geçen yaz mevsiminde

---

¹³⁰³ *Hür Aydın*, 17 Nisan 1960.

¹³⁰⁴ *Hür Aydın*, 1 Kasım 1955.

¹³⁰⁵ *Hür Aydın*, 8 Mart 1956.

¹³⁰⁶ *Hür Aydın*, 11 Mart 1956.

¹³⁰⁷ *Hür Aydın*, 3 Mayıs 1956.

¹³⁰⁸ *Hür Aydın*, 12 Temmuz 1956.

¹³⁰⁹ *Hür Aydın*, 6 Eylül 1956.

ihtiyaca cevap verilmiştir. Bu temin edebilmek için bu devre içinde çeşitli tarihlerde olmak üzere 3200 metrelik açık kanal onarılmış, kanalın tamamı temizlenmiştir. Aynı zamanda 200'lük isale borusu ile suyun tamamı şehre intikal etmeyip, bir kısmı yıllardır taşımaktaydı. Bu isale borusu üzerine müteahhit hava muslukları yapılmak suretiyle taşan su şehre intikal ettirilmiştir. Bu sene de şehre filtre edilmiş su verme imkânı bu ana kadar temin alınamamıştır. Halen Topyatağında ki depomuzda ait natamam filtre tesisi müteahhit girişimlerimiz üzerine inşaatı vadettiği Hohtif şirketinin bir monitörü tarafından tamamlanmaktadır. Bu filtresinin en geç Kasım ayı sonunda hizmete gireceği montör ile yapılan temas neticesi öğrenilmiştir.

Aşağı depo tabir olunan zeni tesise ait filtre ise, geçici kabulünden sonra arıza yaptığından çalışamaz duruma gelmiş ve bu nedenle kesin kabulü de yapılamamıştır. Ancak İller Bankası ile yapılan yazışmalar da anlaşılacağı üzere, bu filtredeki arıza da yakın bir zamanda giderilecektir. Bu tesisin kırık olan sürpresör milinin orjinalinin getirilmesi için müteahhit tarafından fabrikasına başvurulmuş, yine İller Bankası'ndan bazısından anlaşılmıştır. Yine bu tesisin bozuk olan klor cihazının vanası da müteahhit tarafından onarılacaktır.

Şehrimiz içme suyuna ait bütün tesislerin tevsi ve ıslahı ile yüksek meclisimizin Haziran toplantısında almış olduğu karar gereğince, İller Bankası tarafından yeniden ele alınmış, buna ait eksiklikler tamamlanmış ve ihalesi yapılmıştır. İşi taahhüt eden firma halen şehir ve tersip havuzu civarında çalışmalarına başlamış bulunmaktadır. Bu tevsi ve ıslah inşaatı bitirildiğinde Aydın'ın derdi kökünden halledilmiş olacaktır.”¹³¹⁰

Belediye Meclisi İsmet Sezgin başkanlığında toplanarak, içme suyu konusunda bazı kararlar almışlardır. Bu kararlar şehir içme suyu için yaptırılacak olan tertip havuzu ve diğer tesisler için İller Bankası'ndan 201.000 liralık bir borçlanmaya karar verilmiştir.¹³¹¹

Aydın şehir içme suyu filtre cihazının kabulü 1956 yılı sonunda yapılmıştır. Yıllarca süren filtre işi sonunda bitirilmiştir. Filtreyi kabul heyetinde, İller Bankası'ndan Bölge Müdürü Yüksek Mühendis Fehman Kaylan, İller Bankası Makine Mühendisi Sıtkı Aksoğan, Mühendis Faik Bey ve Hohtif Şirketi temsilcisi Grnether, jan, Belediye mühendisi ve temsilcileri bulunmaktadır. Heyetin kabul raporunun ardından şehre saf ve sağlıklı su verme

¹³¹⁰ *Hür Aydın*, 14 Ekim 1956.

¹³¹¹ *Hür Aydın*, 5 Aralık 1956.

imkânı sağlanmış olacaktır.¹³¹² DP Aydın yayın organı Hür Aydın Gazetesi'nde verilen haberlerde şişirme olduğu ortadadır. Sürekli olarak filtre işinin tamamlandığı haberi yapılmıştır. Haberlerde doğruluk payı olsa da, tam anlamıyla filtre işi tamamlanamamıştır. Resmî işler yapılsa da, Aydın içme suyu filtre cihazının eksikleri nedeniyle bitirilmemiş ve şehre filtresiz su verilmiştir. Alman Hohtif firması temsilcisi ile İller Bankası'ndan bazı mühendislerin Aydın'a gelmesiyle kabul muamelesi gerçekleşmiş, bu arada Emil Degremont firmasının yaptığı cihazların eksik parçaları tamamlanarak, şehir su şebekesine montajı yapılmıştır. Topyatağı'nda Hohtif filtresi kabul muamelesi yapılmış, şehrin Mesudiye, Meşrutiyet, Kemer, Ramazan Paşa ve Zafer Mahallelerine filtre edilmiş temiz su verilmeye başlanmıştır.¹³¹³ Şehir içme suyu filtresi sayesinde, Aralık 1956 sonlarında tüm şehre temiz su verilmiştir. İlk başlarda bazı mahallelere verilmeye başlanmış, daha sonra Aralık'ın bitimine yakın Aydın'ın tamamına filtreli su verilmiştir.¹³¹⁴

Aydın Belediyesi, 1957 bütçesi için Şubat ayında toplantılarını yapacaktır. Belediye Encümeni, 1957 yılı bütçesi olarak 2.396.596 lira teklif getirmiştir. Bütçenin kurum bütçesi toplamı 934.266 liradır. Bu toplam 1956 yılında 637.750 lira olarak teklif edilerek kabul edilmiştir. Ancak 1957 yılı itibariyle şehirde yapılan elektrik ve su ile ilgili çalışmalarda bütçede hissedilir bir şekilde artış yaşanmıştır.¹³¹⁵ Hohtif firmasının inşa edilmiş olan Aydın içme suyu filtre tesislerinin kesin kabulü için, Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâletince Yüksek Mühendis Şakir Tolay görevlendirilmiştir.¹³¹⁶ Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Hür Aydın Gazetesi'ne açıklamalarda bulunmuştur. Gazete tarafından 14 Mart 1957 tarihinde gerçekleşen görüşmede Belediye Başkanı, Aydın'ın su tesislerinin genişletme ve düzeltme inşaatının da devam ettiğini, baraj yeniden ele alınmış, tezhip 3 misli büyütülmüş, isale hattının bir kısmı 350 metrelik borularla takviye edilmiştir. Böylece saniyede 60 litre su akımı sağlanmıştır. Ayrıca filtre cihazının kullanılmaya başlaması ile birlikte, şehre sürekli olarak temiz su verildiğini belirtmiştir.¹³¹⁷ Aydın şehir içme suyu meselesinde, maslak'tan şehre kadar 7 kilometrelik bir mesafede müteahhit tarafından döşenmeye başlanan 350 milimetrelik boruların kısa zamanda tamamlanmasının ardından da, mevcut iki adet su

---

¹³¹² *Hür Aydın*, 22 Aralık 1956.

¹³¹³ *Hür Aydın*, 29 Aralık 1956.

¹³¹⁴ *Hür Aydın*, 4 Ocak 1957.

¹³¹⁵ *Hür Aydın*, 31 Ocak 1957.

¹³¹⁶ *Hür Aydın*, 14 Mart 1957.

¹³¹⁷ *Hür Aydın*, 15 Mart 1957.

deposuna ilaveten bunların 3 katı büyüklüğünde, yani 3000 metreküp suyu alabilecek şekilde yeni bir depo inşaatına başlanılacağı belirtilmiştir.¹³¹⁸

Hür Aydın Gazetesi tarafından yapılan görüşmede Belediye Başkanı İsmet Sezgin Ankara'daki temaslarından bahsetmiştir.¹³¹⁹ İsmet Sezgin yaptığı görüşmeyi şöyle özetlemiştir.¹³²⁰

“Su Barajı'nın asla su kanalı ve tertip havuzunun inşasından sonra tertip havuzundan depolara kadar 5330 metrelik 350 milimetre çapında bir isale hattı döşenecektir. Borular Karabük Fabrikasından İşletmeler Vekilliğince sağlanacaktır. 1200 metreküplük su depolarına ilaveten aşağı depoya, 8 metreküplük yukarı depoya 2300 metreküplük toplamda 3100 metreküplük yeni 2 depo inşası yapılacağını 1957 Haziran ayında başlanacağını belirtmiştir. Ayrıca 2 adet 40 litre saniyelik filtre ile şehir şebekesinin tefsir projeleri İller Bankası tarafından hazırlandığını ve bu sayede Aydın'ın 70.000 nüfuslu bir hale gelene kadar bol ve temiz suya temin edildiğini açıklamıştır.”¹³²¹

Belediye şehrin içme suyu depolarını 1200 metreküpten 4400 metreküpe çıkaracak olan yeni depoların inşaatına 1957 Temmuz ayında başlanmıştır.¹³²² Aydın'ın şehrin su depolarına ek olarak yapılmakta olan 3150 metreküplük depoların yapımı sürmüştür. Bu depoların bitmesiyle birlikte şehirde yaşanan sıkıntıların önüne geçileceği düşünülmüştür.¹³²³ Bunların dışında Belediye, çeşmeleri kuruyan mahallelere tekrar çeşme kurmuştur.¹³²⁴ Böylece şehir içi su ihtiyacında vatandaşların mağdur olmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Belediye Başkanı İsmet Sezgin, 16 Ağustos 1957 tarihinde bir basın toplantısı yaparak şehrin elektrik, su, kanalizasyon ve yol işleri hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Belediye Başkanı İsmet Sezgin, şehrin su işleri ile ilgili olarak tertip havuzunda genişletilme yapıldığını belirtmiş, tertip havuzu ile maslak adı verilen yer arasında isale hattının eski 175 ve 200 metrelik boruları kaldırılmış, yerine 350 milimetrelik borular konulmuştur. Eski 650 metreküplük 2 depoya ek olarak, biri 850 diğeri ise 2350 metreküplük olmak üzere, toplamda 3250 metreküplük 2 adet depo inşaatı sürmüştür. Yine aynı dönem içerisinde

¹³¹⁸ *Hür Aydın*, 8 Mayıs 1957.

¹³¹⁹ *Hür Aydın*, 1 Haziran 1957.

¹³²⁰ *Hür Aydın*, 1 Haziran 1957.

¹³²¹ *Hür Aydın*, 1 Haziran 1957.

¹³²² *Hür Aydın*, 2 Temmuz 1957.

¹³²³ *Hür Aydın*, 24 Temmuz 1957.

¹³²⁴ *Hür Aydın*, 27 Temmuz 1957.

filtreler çalıştırılmış ve mevcut iki filtreye ilaveten saniyede 65 litre suyu çözebilecek tesislerinin kurulması için teklif alınmış ve hazırlıklar yapılmıştır. Bunlarla birlikte şehir içme suyu şebekesinin tesisi ve düzenlenmesi projesi İller Bankası'nca hazırlanmış olduğu belirtilmiş ve ihaleye çıkarılacağını duyurmuştur. Bu proje ile şehrin 80.000 nüfusa ulaşımaya kadar içme suyu sıkıntısı çekmeyeceği belirtilmiştir.¹³²⁵ İçme suyu ihalesi, su şebekesi genişletilmesi ve saniyede 80 litre suyu filtre edecek olan filtre tesisleri ihalesi 1.633.004 lira olarak belirlenmiştir.¹³²⁶ Ayrıca 222.551.66 liraya keşif bedelli filtre ve klorlama tesisleri ihaleye çıkarılmış ve ilan edilmiştir. İçme suyu isale ve genişletme inşaatı için 64.242.56 liralık bir ihaleye hazırlanmıştır.¹³²⁷

1957 yılı Belediyenin Çalışma raporunda İsmet Sezgin'in anlatımıyla su meselesini sadeleştirerek şöyle aktarıyorum:

“Güzel Aydın’ımızın su davası meclisin Haziran döneminde almış olduğu kararla hal yoluna girmiş bulunmaktadır. Yıllık faaliyet raporunda işaret olduğu gibi bendin ıslahı, tertip havuzunun yeniden genişletilerek inşa olunması, havuzdan maslağa kadar, 350 milimetrelik isale yatağıyla 380 mm İller Bankası aracılığıyla ihale edilerek Eylül 1956 ayında işe başlamış ve 1957’de tamamlanıp hizmete girmiştir. Aynı ihalenin devamı olarak İller Bankasınca aynı müteahhide bir 120.000 metre bir defada 180.000 lira ilave yapılarak biri 2300 metre küp, diğeri 825 metreküp olmak üzere iki büyük deponun da yapılması sağlanmış, müteahhit mezkür depoların inşaatını da tamamlamak üzeredir. Ayrıca 1. Maslak’tan şehre kadar 350 milimetrelik isale yatağı ve şebekenin genişletme ve ıslahı işi borular hariç olmak üzere 964.242,56 kuruş keşif bedeli üzerinden ihaleye çıkarılmış ve 16 Aralık 1957 tarihinde ihalesi yapılmıştır. Bu iş için gerekli 5001 metre 350 milimetrelik borunun Karabük’ten yüklendiği ve şehrimize gelmek üzere bulunduğu ve şebeke genişletme de kullanılacak olan 13800 metre çeşitli boyutlarda borununda Sanayi Vekaletince sağlandığı öğrenilmiştir. Yeni isalenin şehrimize getireceği suyun filtre edilmesi için yeniden kurulacak filtre tesisleri de 222.551,66 kuruş üzerinden eksiltmeye çıkarılmış ise de talibi çıkmadığından pazarlığa bırakılmıştır. Bütün tesislerin etütleri yapılırken Aydın’ın 30 sene sonra ulaşacağı 71000 nüfus miktarı göz önüne alınarak hesaplanmış olduğundan su davasının temelden halledildiğini belirtmiştir. Yukarıda ihale olunduğu ve olunacağı ve bazılarının da tamamlandığı bu tesislerin, 400.000 veya 500.000 liraya tahmin olunan boru

¹³²⁵ Hür Aydın, 17 Ağustos 1957.

¹³²⁶ Hür Aydın, 5 Ekim 1957.

¹³²⁷ Hür Aydın, 9 Kasım 1957.

bedelleri ilave olunduğunda 2.360.794,12 kuruş tutarında bir para miktarı tahsil olunmuştur. Bu faaliyet devresi içinde bilhassa sıcak yaz aylarında şehrin susuz kalmaması için Belediyenin çalışma yaptığını ifade eden İsmet Sezgin, su şebekesinde gerekli yenilikleri yaparak 2946 metre çeşitli çapta yeni boru döşendiğini belirtmiştir. Şehir içindeki genel çeşmeler sayaç ve malzeme pahalılığı nedeniyle yeni abone olmak imkanları zorlaştığında, azaltılmış, bilakis 9 adet yenisi ilave olunmuştur. Umumi çeşmeler hali hazır durumda 60-70 adet civarında olup suyun azaldığı ve sarfiyatını çoğaldığı sıcak aylarda ne kadar sıkı kontrol edilirse edilsin büyük su zayıatına sebep olmaktadır. Bu devre içinde 217 defa sokak çeşmeleri ve 143 defa da yangın muslukları personellerimiz tarafından tamir edilmiştir. Şubelerinin tertip havuzunun su depolarının filtre ve şebeke temizliğine dikkat edildiğini ve sağlıklı tutulduğunu belirten İsmet Sezgin, 330 adet yeni su abonesi şebekeye bağlanmış ve borç tamirat arıza nedeniyle 1528 abonenin suyu kesilip tekrar verilmiştir. Aydın su şebekesi abonelerine ait 879 su sayacı, damga, ayar ve tamir maksadıyla sökülüp yerlerine takılmıştır. Çeşitli civar belediyelerine ait 35 adet su sayacı Aydın'a getirilerek şehrimizin su tüketimi ile karşılaştırmalı olarak aşağıda verilmiştir."¹³²⁸

Tablo 3.33. Aydın'ın Su Tüketimi¹³²⁹

Aylar	1955	1956	1957
	Ton	Ton	Ton
Ocak- Şubat	84528	74454	78701
Mart- Nisan	75494	106755	110904
Mayıs – Haziran	122880	139605	118761
Temmuz – Ağustos	165256	186856	168502
Eylül – Ekim	115714	78701	129007
Kasım – Aralık	74454	78701	105000
Toplam	638254	665082	710875

Suyun yıllık tüketimi 1955 yılına oranla, 1956 yılında %4,2 kadar bir artış göstermiştir. 1956 yılına oranla 1957 yılında ise bu oran %6,9 olmuştur. 1957 yılında artış oranının daha da yüksek olması gerekmiş, ancak şebekenin elinde yedek sayaç bulunmaması nedeniyle abonelerin çeşitli sebeplerle dökülen sayaçların yerine sayaç takılması sonucunda, bir müddet sayaçsız su kullanılması ve genel çeşmelerin kullanılması su israfını ortaya çıkarmıştır. Bu dönem içerisinde Aralık 1957 ayı sonuna kadar çay ve harımlar geliri olarak 7.363 lira tahsil edilmiştir.¹³³⁰ Ayrıca su isale hattına eski boruların yeterli gelmemesinden dolayı 350 milimetrelik yeni borular, 1958 Nisan ayında döşenmeye

¹³²⁸ Hür Aydın, 2 Mart 1958.

¹³²⁹ Hür Aydın, 2 Mart 1958.

¹³³⁰ Hür Aydın, 4 Mart 1958.

başlanılmıştır. 1957 yılı içerisinde 600 metrelik kısmı bitirilen döşemenin 3500 metreden ibaret olduğu ve geri kalan kısmının 3400 metresinde 1958 yılı içerisinde bitirilmesi beklenmiştir.¹³³¹ Aydın su tesislerinin bir yıl içerisinde tamamının bitmesi beklenmiştir. Bu tesislerin hepsi 3.000.000 liraya mal olacağı hesaplanmıştır. Bu tesislerin bitirilmesi ile birlikte, eski deponun yanında iki bölüm halinde 2350 tonluk depoların yapımı sürmüştür. Böylece Aydın şehri yeni su tesisi ile birlikte, su sıkıntısı çekmekten kurtarılması planlanmıştır.¹³³²

İller Bankası Genel Müdürlüğü, Su İşleri Müdürlüğü Yüksek Mühendisi Mehmet Uslu, beraberinde İzmir Bölge Müdürü Yüksek Mühendis Fahiman Kayhan'la Aydın'a gelerek, Belediye Başkanı İsmet Sezgin ile görüşmüştür. İsmet Sezgin, Belediye İşletme Müdürü Aziz Gümüş'le birlikte şehir su, baraj ve tertip havuzlarında incelemelerde bulunmuşlardır. Bu incelemelerin ardından mühendisler İzmir'e dönmüşlerdir.¹³³³ 27 Temmuz 1959 tarihinde saat 17.00'da toplanan Belediye Meclisi şehrin içme suyu genişletme çalışmaları için 200.000 liralık borçlanmayı onaylamışlardır.¹³³⁴

Aydın içme suyunun bir kısmının geçici kabulünü yapmak üzere Aydın'a Yüksek Mühendis heyeti gelmiştir. İller Bankası'ndan Yüksek Mühendis Rebil Özçaylan, İmar ve İskân Vekaletinden Yüksek Mühendis Talat Candır, İller Bankası İzmir Bölge Yüksek Mühendisi Fehman Kaylan ve İller Bankası İzmir Bölge Müdürü Cemal Sedef'ten oluşan heyet, Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Belediye Meclis Üyeleri Nizamettin Arıç, Ersoy Ziya Arsel ve Belediye Elektrik Su Otobüs İşletmesi Müdürü Yüksek Mühendis Aziz Gümüş ile birlikte şehir su tesislerini incelemişlerdir. Yüksek Mühendisler heyetinin iki günlük incelemeleri sonucunda, şehir içme suyu tesislerinin 1. kısım inşaatı geçici kabulünü yapmışlardır.¹³³⁵ Ancak devamı ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Aydın'da şehrin içme suyu meselesi uzun yıllar sürmüş ve tam anlamıyla çözüme de kavuşturulamamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında başlayan içme suyu mücadelesi, DP döneminde de sürdürülmüştür. Özellikle filtre işi uzun yıllar devam etmiş ve DP döneminde ilerleme kaydedilmiştir. Bu çalışmalar sadece ekonomik nedenle gecikmemiş, II. Dünya Savaşından dolayı da aksamalar yaşanmıştır. Avrupa'dan getirilmek istenen birçok parça ve cihaz savaş döneminde Türkiye'ye getirilememiştir. Savaş sonrasında yaşanan gelişmeler

¹³³¹ *Hür Aydın*, 27 Nisan 1958.

¹³³² *Hür Aydın*, 24 Haziran 1958.

¹³³³ *Hür Aydın*, 28 Temmuz 1959.

¹³³⁴ *Hür Aydın*, 29 Temmuz 1959.

¹³³⁵ *Hür Aydın*, 25 Kasım 1959.

sonucunda Avrupalı şirketlerle temaslar tekrar başlamıştır. Bu sayede Alman Hohtif şirketi ile iletişim sağlanarak su filtresi getirilmiştir. Su tesisatında eklemeler yapılmışsa da çalışmalar sürmüştür. Aydın'da bu tür çalışmalar tek seferde bitirilememiş, yapılan eklerle projeler yürütülmüştür.

3.4.5. Milli Korunma Bürosu

Aydın'da Milli Korunma Bürosu kurulmuş ve başkanlığa Vilayet Hukuk İşleri Müdürü Yaşar Canol getirilmiştir. Milli Korunma Bürosu, vatandaşlara kanunun uygulanmasında yardımcı olacak ve her türlü durumda da faaliyetlerine devam edecektir. Tüccar ve esnafın zorluğu olanların her türlü açıklamaya memur edildikleri bildirilmiştir.¹³³⁶

Milli Korunma Kanunu ve koordinasyon kararları üzerinde görüşmek üzere 24 Belediye Başkanı, 11 Ağustos 1956 tarihinde Aydın'a geleceği duyuru yapılmıştır.¹³³⁷ Verilen tarihte Milli Korunma Kanunu üzerinde görüşmek için Aydın Valisi Enver Saatçigil başkanlığında, kaymakam ve belediye başkanları toplanmışlardır. Gıda maddeleri, taksi, kamyon, otobüs, berber ve terzi tarifeleri üzerinde durulmuş ve bunlar üzerinden bir fiyat çizelgesi hazırlanmaya çalışılmıştır.¹³³⁸ Bu büro ile ilgili detaylı bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.4.6. Atatürk Heykeli Yaptırma İşi

Aydın'da 1930'lardan itibaren bir Atatürk heykeli yaptırma hevesi ortaya çıkmıştır. Fakat dönemin şartlarının uygun olmaması nedeniyle bu heves başarıya ulaşamamıştır. Ancak bu isteklerinde ısrarcı olan Aydın, yeniden Atatürk heykeli yapılması konusunda kolları sıvamıştır. İlk iş olarak Aydın'da "*Atatürk Heykeli Yaptırma Derneği*" kurulmuştur. Derneğin kısa bir zaman içerisinde Atatürk heykelini yaptırmak ve dikmek amacı bulunmaktadır.¹³³⁹ Ancak bu çaba yine uzun soluklu olmamıştır. 1953 yılında başlanılan bu iş DP döneminde de bitirilememiştir.

Aydın'da kurulan "*Atatürk Heykeli Yaptırma Derneği*" hazırladığı bir beyannameyi de vekaletle sunmuştur. Ayrıca yaptırılacak Atatürk heykelinin, Cumhuriyet meydanında gar binasının karşısına konulması kararlaştırılmıştır.¹³⁴⁰ Aydın'da kurulmuş olan "*Atatürk Heykeli Yaptırma Derneği'ne*" henüz tam faaliyete geçmemesine rağmen Ahmet Şahin ve

¹³³⁶ *Hür Aydın*, 13 Temmuz 1956.

¹³³⁷ *Hür Aydın*, 9 Ağustos 1956.

¹³³⁸ *Hür Aydın*, 12 Ağustos 1956.

¹³³⁹ *Hür Aydın*, 24 Mayıs 1953.

¹³⁴⁰ *Hür Aydın*, 11 Mayıs 1956.

oğullarından 1.160 lira, Mehmet Şahin ve oğlu Hikmet Şahin'den 450 lira bağış gelmiştir. “Atatürk Heykeli Yaptırma Derneği” 1953 yılında kurulmasına rağmen 1956 yılında faaliyete geçmediği ifade edilmiştir. Ancak yakın bir zamanda seçim yapacağı belirtilmiştir. Seçimin ardından çalışmaların hız kazanacağı açıklanmıştır. Ancak dernekle ilgili 1957 yılına kadar başka bir bilgi tespit edilememiştir.¹³⁴¹

1957 yılına gelindiğinde “Atatürk Heykeli Yaptırma Derneği” 50.000 lira toplamış, para toplama çalışmalarının ise devam ettiğini belirtmişlerdir. Atatürk heykeli için 400.000 lira gibi bir paranın gerekli olduğu belirtilmiştir. Dernek tarafından yapılan açıklamada, para temin edilmeden işe başlama olmayacağı bildirilmiştir. Ayrıca heykel ile ilgili bir yarışma düzenlenmiştir. Bu yarışma ve sonucu ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.¹³⁴² Sonuç olarak Aydın'da yaklaşık 30 yıllık bir süre zarfında yapılan girişimler sonucunda Atatürk heykeli yaptırılmamıştır.

3.4.7. Un ve Ekmek İşleri

Şehirde ekmek ve un ihtiyacı sürekli kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır. Herhangi bir kıtlık sorunu yaşamamak için Belediye bu iş ile yakından ilgilenmiştir. Şehirde çıkarılan ekmeklerde aynı şekilde bir denetime tabi tutulmuştur. Aydın'da çıkarılan ekmekler Frankola ve harici olmak üzere iki tip ekmek üretilmiştir. Şehirde bulunan 18 fırından 10 tanesi francala ekmek üretmiştir. Her ay Toprak Mahsulleri Ofisince tahsis edilen buğdaylar fabrikada öğütülerek Aydın'ın un ihtiyacını karşılamıştır. Toprak Mahsulleri Ofisince, 1 Ekim 1956'dan 31 Ocak 1957'ye kadar, Aydın'ın ekmek ihtiyacı için 3100 ton buğday alınmış ve İzmir Birleşik Sanayi Ticaret. T.A.Ş yine İzmir'de Derviş Tanıdık Oğulları Yeni Un fabrikalarında öğütülerek 35000 çuval un elde edilmiştir. Un fiyatlarında yaşanan fiyat değişikliklerin de ekmek fiyatları üzerinde de etkili olmuştur. K-1051 sayılı koordinasyon kararı hükümlerine göre gramajlar üzerinde düzenlemeler yapılmış ve buna göre üretim gerçekleşmiştir. Aydın'da üretilen francala ekmek 550 gram olarak üretilip 30 kuruştan satılmıştır.¹³⁴³

---

¹³⁴¹ *Hür Aydın*, 22 Mayıs 1956.

¹³⁴² *Hür Aydın*, 10 Ağustos 1957.

¹³⁴³ *Hür Aydın*, 23 Şubat 1958.

3.4.8. Hukuk İşleri

Aydın Belediyesi'nin 1956 çalışma raporunda bir yıl içerisinde gerçekleşen hukuki işlemler, İsmet Sezgin tarafından 1 Eylül 1956 tarihinde Belediye Meclisinde okunmuştur. Bu açıklamaya göre 1 Ekim 1955 tarihinden 20 Eylül 1956 tarihine kadar olan zaman içinde, 38 adli dava, 2 idari dava, 20 icra takip dosyası ile 3 şahsi inceleme ve müteferrik işler dosyası mevcuttur. Yine bu tarihler arasında iki davanın temyiz duruşması için Ankara'ya gidilmiş, 7 yazılı görüş verilmiş ve gerektiğinde sözlü olarakta danışılmıştır. Yıl içerisinde mevcut 38 adli davadan 19 dava sonuçlanmış, 2 dava başvuruya kalmıştır. Ayrıca 4 davanın Belediye ile ilgisi olmadığından sonuçlandırılmasından vazgeçilmiştir. Bunun dışında 13 dava derdestriyettir. Mevcut 20 icra takip dosyasından 14 icra takip dosyası sonuçlandırılmış, 6 icra takip dosyası görülmeye devam etmiştir. Yıl içinde 19 adli davadan 11 tanesi Belediye lehine, 5 tanesi Belediye aleyhine, 3 tanesi de kısmen lehe kısmen aleyhe sonuçlanmıştır.¹³⁴⁴ Davalar ile ilgili ayrıntı verilmemiş, sadece istatistiksel olarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

1958 yılına gelindiğinde İsmet Sezgin Şubat ayının ikinci haftasında, 1957 Belediye Çalışma raporunu okumuştur. Bu raporda Belediyenin hukuk işlerine de yer verilmiştir. Belediyenin hukuk işleri ile vatandaş arasındaki ilişkilerin iyi bir şekilde yürütüldüğünü belirten Belediye Başkanı İsmet Sezgin, ancak bazı durumlarda da bazı konuların takip zorunluluğu olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle vatandaşın maddi manevi imkânlarını zorlamamak ilkesi ile takibin gerçekleştiğini, başka imkân kalmaz ise mahkemeye başvurulduğunu belirtmiştir. Ancak mahkemeye intikal eden dosya sayısının fazla olmasına karşı taraflarla Belediyenin yararını korumak suretiyle görüşülerek, barış yoluyla bir bölümü çözülmüştür. Belediye hukuk işleri 20 Eylül 1956 tarihinden 20 Ocak 1958 tarihine kadar 25 adli dava, 17 idari, 44 icra takibi ile iki şahsın inceleme, 2 müteferrik işler dosyası mevcut olup yine bu tarihler arasında gereklikçe yazılı ve sözlü danışmalarda bulunulmuştur. Mevcut 25 adli davadan 5 dava temyiz de 4 dava görülmüştür. Aynı yıl mevcut 17 idari davanın ise görülmekte olduğunu belirtmiştir. Yine mevcut 44 icra işinden 31'i sonuçlandırılmış, 13 icra işi ise görülmeye devam etmiştir. Sonuçlanan 16 adli davadan 8 tanesi Belediye lehine, 2 tanesi Belediyenin aleyhine, 6 tanesi ise Belediye ile alakası

---

¹³⁴⁴ *Hür Aydın*, 7 Ekim 1956.

olmadığından takipsizliğe karar verilmiştir.¹³⁴⁵ Yine bu raporda da Belediyenin hukuk işleri ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmemiş, sadece genel istatistiksel veri sunulmuştur.

3.4.9. İmar İşleri

İsmet Sezgin, göreve gelir gelmez, yapımı tamamlanan Gar binası ve PTT binası açılışı gerçekleştirmiştir. 28 Kasım 1955 tarihinde Aydın'da coşkulu bir törenle açılış yapılmıştır.¹³⁴⁶ Bunun dışında, neredeyse her dönem gündeme gelen genelevlerin taşınması konusu tekrar Belediye Meclisine taşınmıştır. Belediye Başkanı İsmet Sezgin, bu konuyla alakalı olarak Hür Aydın Gazetesi'ne açıklamalarda bulunmuştur. 14 Mart 1957 tarihinde gerçekleşen meclis görüşmesinde, genelevlerin meclis tarafından verilen kararlarla taşınması kabul edilmiş ve evlerin şehrin dışında Kemer Mahallesi Çakırlar Çayı mevkiinde, yeniden inşasına karar verildiğini belirtmiştir. Bu mahallenin su ve elektriğinin sağlanması için ise çalışmaların yapıldığını ifade etmiştir.¹³⁴⁷ Daha önce öncellerinin karar almasına rağmen bir çalışma yapmayan Belediye, bu sefer aldığı kararı uygulamaya geçmiştir.

Aydın'da imar çalışmaları ve denetlemeleri sürmüştür. Bu nedenle Türkiye Büyük Millet Meclisi Nafia Encümeni, 6 Haziran 1957 tarihinde Aydın'da incelemelerde bulunmuştur. Bu doğrultuda Adliye Sarayı, Tabakhane Deresi ve Tekstil Fabrikasını gezmişler, inceledikleri yerler ile ilgili bilgiler almışlardır.¹³⁴⁸ Hür Aydın Gazetesi'nde Aydın'ın imar planı üzerinde son incelemeleri yapmak ve imar planı kesin halini alması için, Başbakan Adnan Menderes'in aracılığıyla Şehircilik uzmanı Yüksek Mühendis Mimar Nihat Yücel'in, 15 Eylül 1957 tarihinde Aydın'a geleceği belirtilmiştir.¹³⁴⁹ Bu haber verilen tarihte gerçekleşmiş ve Şehircilik uzmanı Aydın'a gelerek çalışmalara başlanmıştır. Yüksek Mimar Nihat Yücel, bir yandan imar çalışmalarını yürütmüş, diğer taraftan da eksik kadastro işleri üzerinde çalışmış ve bir rapor hazırlamak üzere İzmir Kadastro Müdürü Ali Rıza Dinçeroğlu ile Kadastro Fen Veri Yüksek Mühendisi Muammer Dünder, Aydın'a gelerek çalışmalara katılmıştır. Bu uzman kadro ile birlikte, kadastrosu yapılmayan bazı mahallelerin kadastrusunun tamamlanması beklenmiştir.¹³⁵⁰

---

¹³⁴⁵ *Hür Aydın*, 12 Şubat 1958.

¹³⁴⁶ *Hür Aydın*, 29 Kasım 1955.

¹³⁴⁷ *Hür Aydın*, 15 Mart 1957.

¹³⁴⁸ *Hür Aydın*, 7 Haziran 1957.

¹³⁴⁹ *Hür Aydın*, 13 Eylül 1957.

¹³⁵⁰ *Hür Aydın*, 18 Eylül 1957.

Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Ankara'daki temasları sonucunda şehrin imar işini hızlandırmıştır. Bununla ilgili bir harita uçağı 1958 Haziran ayı başında Aydın'a gelerek, şehrin fotogrametriğini tespit etmiştir. Aydın'ın bu çekilen fotometriği ile ilgili çalışmalar Ankara'da yapılmıştır.¹³⁵¹ Şehrin imar planı, esaslı olarak İller Planlama Bürosu tarafından yaptırılacaktır. Ayrıca İşçi Sigorta Kurumu ile ortak yapılacak olan sitenin planı da yaptırılmaktadır. İtfaiye binasının bulunduğu ada'yı tamamen kaplayacak bu site 7 katlı olacak, zemin katı dükkanların olacağı, birinci ve ikinci katında tiyatro tertibatlı sinema bulunacağı belirtilmiştir. Diğer katlarda ise otel, gazino, restaurant bulundurulacaktır. İnşaat sahasının kamulaştırılması bitirilmiş, İsmet Sezgin 1958 Haziran ayı başında ise binaların yıkılmasına başlanacağını belirtmiştir. Vali Konağı yanındaki eski hayvan tavalası arazisi ile Karacaahmet arsalarının üzerine İşçi Sigortaları Kurumu memur lojmanları ve işçi meskenleri yaptırılacaktır. Sanayi Çarşısı ile ilgili olarak da mevcut hayvan pazarının yeri ve devlet karayollarının altındaki yer, Sanayi Çarşısı olarak inşa ettirilecektir. Belediye çarşısı ile ilgili planlar ve keşifler yaptırılmış ve gerekli yerlerden onay alınmıştır. İmar Vekaleti ve Emlak Bankası nezdinde yapmış olunan başvuru ve temaslar olumlu karşılanmış, çarşıda inşası için İmar Vekaleti tarafından Emlak Bankası'na talimat verilmiştir. Sanayi Çarşısı 387 dükkândan ibaret olup, oto tamircileri, tornacılar, demirci, dökümcüler, marangozlar, mobilyacılar, tenekeçiler, sobacılar ve bakırcılardan oluşacaktır. İnşaatın 4,5 – 5 milyon liraya mal olacağı hesaplanmıştır. Yapılacak alanın kamulaştırması Belediye tarafından tamamlanmıştır.¹³⁵²

Mesken Davası

İmar Vekaleti gözetiminde yapılan girişimler sonucunda Aydın'da blok apartmanlar şeklinde 500 dairesel mesken inşası kararlaştırılmıştır. İlk etapta, üç veya dört katlı apartmanlar şeklinde 200 mesken inşasına Emlak Bankası'nca başlanacaktır. İmar Vekâleti'nden bu iş için Aydın'a bir mimar ile, bir şehircilik uzmanı gelerek yeri etüt yapacaktır. Bu meskenler, evsiz vatandaşlara kredi ve taksitle verilecektir.¹³⁵³

Mezbaha, Çarşı Pazar İşleri

Et ve Balık Kurumu tarafından Aydın'da modern bir mezbaha ve soğuk hava tesisi inşaatı programa alınmış olup, açık pazar yeri yeniden düzenlenerek ve Meşrutiyet

¹³⁵¹ *Hür Aydın*, 4 Haziran 1958.

¹³⁵² *Hür Aydın*, 21 Mayıs 1958.

¹³⁵³ *Hür Aydın*, 21 Mayıs 1958.

Mahallesi'ndeki saha üzerinde bir semt çarşısı inşa edilecektir. Ayrıca pamuk ve zahire pazarının da inşası için çalışmaların olumlu ilerlediği belirtilmiştir. Ayrıca Belediye Başkanı İsmet Sezgin askerlik şube ve dairesinin bulunduğu yerin Belediyeye devri için gereken girişimlerin ve formalitenin tamamlandığını belirterek, askerlik şubesinin inşa edilecek olan yeni binasına geçer geçmez, şimdiki binasının yıkılacağını yine modern bir park ve çocuk bahçesi otopark inşa edileceğini belirtmiştir. Bu tesislerin oluşumunda en önemli desteğin Adnan Menderes'ten olduğunu belirten İsmet Sezgin, başta Başbakan Adnan Menderes'e, daha sonra Aydın milletvekilleri Etem Menderes, Namık Gedik'e ve İmar Vekili Medeni Berk'e teşekkür etmiştir.¹³⁵⁴ Fakat Askerlik Şubesi taşınmamış, 1960 askeri müdahalesi sonucu çalışmalar yarım kalmıştır.

Belediye Başkanı İsmet Sezgin, su isale hattı çalışmalarının hızlı bir şekilde devam ettiğini açıklamıştır. Bu çalışmanın 30 yıllık bir çalışma olduğunu bildirmiş ve elektrik konusunda da gelişmeler kaydedildiğini belirtmiştir. Belediye Başkanı açıklamalarında biraz abartıya kaçmış, yapılan işleri neredeyse yarım asırlık işler gibi göstermiştir. Bu işlerin dışında kanalizasyon için hazırlıkların başladığını belirtmiş ve gerekli malzemelerin temin edildiğini duyurmuştur. Açıklamasında Hastane Caddesi yolunun bittiğini, Türk Ocağı Caddesi ile Cumhuriyet Caddesi Sokağı'nın parke inşaatının başlanacağı belirtilmiş, Topyatağı yolunun inşası için de gerekli olan kamulaştırmanın yapıldığını, binaların yıkılarak yolun genişletildiğini, yakın bir zamanda ise Topyatağı'nın baştan başa imar edileceğini belirtmiştir.¹³⁵⁵ Yol çalışmaları özellikle 1940'lardan sonra süreklilik göstermiştir. İş başına gelen her Belediye Başkanı, irili ufaklı sürekli olarak şehir içinde yol ve kaldırım çalışmaları yapmıştır. Hür Aydın Gazetesi'nde Aydın'da 1957-1958 (iki yıl) yılları içerisinde yapılan imar ve fen çalışmaları ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Bu çalışmalar sadece Aydın merkezi değil, il genelini kapsamaktadır. Yani Belediye çalışmalarının yanı sıra hükümet çalışmaları da yer almıştır.¹³⁵⁶

20 Şubat 1959 tarihinde İller Planlama Bürosu mimarlarından Yüksek Mimar Erdem Kırdar'ın Aydın'a getirdiği imar planı ve şehrin meydan maketi, Belediye Meclisi tarafından görüşülmüştür. Belediye Meclisi toplantısına şehirdeki bazı yüksek mühendis ve mimarlar da katılmıştır. Belediye Meclisinde Yüksek Mimar Erdem Kırdar, imar planı ve şehrin meydan maketi üzerinde bir buçuk saatlik bir açıklama yapmıştır. Belediye Meclisi

¹³⁵⁴ *Hür Aydın*, 21 Mayıs 1958.

¹³⁵⁵ *Hür Aydın*, 21 Mayıs 1958.

¹³⁵⁶ Ayrıntılı bilgi için Bkz. *Hür Aydın*, 3 Ocak 1959.

plan ve maket üzerinde yapılan açıklamayı yeterli görmüş, ancak bir kere daha incelenmesi için, Aydın'daki yüksek mühendis ve mimarları bir araya getirerek Belediye İmar Komisyonunun bulunduğu bir komisyonun incelemesine karar vermiştir. 21 Şubat 1959 sabahı bu heyet Belediyede toplanarak incelemelerde bulunmuş ve bazı düzenlemeler yapılmasına karar vererek bir rapor halinde Belediye Meclisine sunulmuştur. Rapor aynı gece toplanan Belediye Meclisi tarafından incelenerek, imar planı ile ilgili komisyon raporunda belirtilen bazı önemli düzenlemeleri Belediye Meclisi çoğunlukla kabul etmiştir. Bu konuda hazırlanan rapor ve Belediye Meclis kararı ile yeni imar planı, Yüksek Mimar Erdem Kırdar'a teslim edilmiştir. Belediye Meclisi aynı toplantıda şehir planı ve maket üzerinde incelemelerde bulunmuşlar ve görüşmeler yapmışlardır. Bu plan ve maketin hazırlanmasında emeği olan İmar Vekili Medeni Berk başta olmak üzere, İller Planlama Bürosu Müdürü Bülent Berksan'a ve çalışma arkadaşlarına, Yüksek Mimar Erdem Kırdar'a teşekkür mektubu yazılması kararlaştırılmıştır.¹³⁵⁷

Belediye, yapılan imar planı ve meydan maketini onaylamasına rağmen proje Başbakan Adnan Menderes'te beklemiştir. Çünkü Başbakan projenin tekrar incelenmesini istemiştir. Bu nedenle Adnan Menderes'in emri üzerine, Aydın'a imar planını ve meydan maketini bölgede incelemek için ve son kararı vermek üzere şehre İtalyan Şehircilik Uzmanı Profesör Pleelnato, beraberinde Yüksek Mimar Bülent Berksan ve Yüksek Mimar Cevat Erbel Aydın'a gelmişlerdir. Belediye Başkanını ziyaret ettikten sonra plan ve meydan maketi incelenmiş, daha sonra yerinde inceleme yapmak için İtalyan uzman sahaya inmiş ve Belediyeden yetkili kişilerle Aydın'da gereken incelemeleri yapmıştır.¹³⁵⁸ Bu çalışmaların ardından, sıra plan gereği kamulaştırma işine gelinmiştir. Aydın'ın imar planı ile ilgili İstimlak Kıymet Takdir Komisyonu, şehirdeki çalışmalarını 1959 yılı Haziran başından itibaren devam etmiş ve bir ay gibi bir süre içerisinde bitirilmiştir. Kamulaştırılacak yerler 1959 Temmuz ayından itibaren yıkılacaktır. Ayrıca bu çalışmalar sonucunda, kamulaştırma bedelide belirlenmiştir.¹³⁵⁹ Kamulaştırma işlerinin hemen ardından, Aydın'a kadastro Müdürlüğü'nden bir ekip gelerek, şehrin kadastro çalışmalarına başlamıştır. Kadastrosu yapılmayan tüm mahallelerin kadastrosu yapılacağı belirtilmiştir.¹³⁶⁰

Aydın Belediyesi, şehrin ağaçlandırılması işi ile de ilgilenmiş ve bu çalışmayı Orman İşletme Müdürlüğü'nce ortak yürütmüştür. Daha önceden Aytepe mevkiinin

¹³⁵⁷ *Hür Aydın*, 24 Şubat 1959.

¹³⁵⁸ *Hür Aydın*, 8 Nisan 1959.

¹³⁵⁹ *Hür Aydın*, 27 Haziran 1959, *Hür Aydın*, 4 Temmuz 1959.

¹³⁶⁰ *Hür Aydın*, 19 Temmuz 1959.

ağaçlandırması da bu iki kurum tarafından yapılmıştır. Bu sefer ise, Topyatağı sırtlarının ağaçlandırılması kararlaştırılmıştır.1960 yılında bitecek bu işe Orman İşletme Müdürlüğüne başlanılmıştır. Böylece buraların bir mesire yeri olacak kullanılması düşünülmüştür. Ayrıca buradaki ağaçlar sayesinde de, yağın yağmurların meydana getirdiği sellerin engellenmesi amaçlanmıştır.¹³⁶¹ Görüldüğü üzere Belediye, her yıl şehrin imarı ile ilgili bir çalışma yürütmüştür.

İsmet Sezgin, 23 Şubat 1960 tarihinde yaptığı basın toplantısında, şehirde ki imar ve fen çalışmalarıyla ilgili bilgi vermiştir. Bu toplantı da İsmet Sezgin, Belediye Bütçesinin 3.500.000 lira olarak, meclis tarafından kabul edildiğini açıklamıştır. Bu bütçeyle elektrik, su, otobüs ve santral garajı işletmeleri ile birlikte, 6.500.000 lirayı bulacağını ifade etmiştir. Şehirde, İşçi Sigortaları Kurumu ile birlikte Belediyenin ortak yaptığı otel, sinema ve mağazalar sitesi, yine İşçi Sigortalarının Karacaahmette yaptırdığı yüz daireli blok apartmanları, İşçi Sigortaları Hastanesi’de bu aradadır. İsmet Sezgin, Devlet Su İşleri Sitesi, Belediye Otel, gazino ve dükkânlar tesisi inşaat halinde olduğunu belirtmiş ve santral garaj yolları ile Topyatağı yolunun beton olarak yapımına başlanıldığını duyurmuştur. Konuşmasında, 1959 yılı Aytepe ve Kepez’de başlanılan teras ve ağaçlandırma işinin 1960 yılında da Topyatağı’nda devam ettiğini belirtmiş, İsmet Sezgin Topyatağı’nın büyük bir kısmının teras ve ağaçlandırma işinin de bitirildiğini ifade etmiştir. Böylelikle Aydın sırtlarının çiplaklığının kapatılmasıyla, erozyon ve su baskınlarının önleneceğini açıklamıştır. Bir nevi yıllık rapor gibi açıklamasını sürdüren İsmet Sezgin, Ilıcabaşı mevkiinde büyük bir kavaklık yapılacağını belirtmiş, ağaçlandırma ve kavak çalışmaları için, Orman İşletme ve Teknik Ziraat Müdürlüğü’ne yardımlarından dolayı teşekkür etmiştir. İcra Vekilleri Heyeti kararıyla devralınan askerlik şube ve dairesinin bulunduğu 7296 metrekarelik sahaya modern bir park yaptırılacağını belirtilmiştir. Bu park yapımına askerlik şubesinin Lise Caddesi üzerindeki yeni yapılan binasına geçmesi ile başlayacağı duyurulmuştur. Mevcut iki park arasında ki yol şehre giriş yoluna, yani İzmir-Aydın yoluna bağlanacaktır. İsmet Sezgin, bu yolun bütün hazırlıkları tamamlandığını açıklamıştır. Devam eden açıklamasında, 35 metre genişliğindeki bu yolun kamulaştırma bedelleri devlet karayolları tarafından ödenmeye başlandığını belirtmiştir. Bu geniş yolların beton asfalt olarak ilkbahar mevsiminde başlanılacağı ifade edilmiştir. Ayrıca yeni hükümet konağı inşaatı projeleri yarışmasına jüri olarak katılan İsmet Sezgin, bu çalışmaların bir hafta sürdüğünü belirterek, 27 nolu projenin birinci olduğunu duyurmuştur. Proje Yüksek Mimar

---

¹³⁶¹ *Hür Aydın*, 13 Ocak 1960.

Uğur Gündeş ve Vahit Erhan tarafından yapılmıştır. Proje Adnan Menderes'e gösterilmiş ve Adnan Menderes'in de onayı ile inşaat çalışmalarına başlanması için emirler verilmiştir. Aydın'da yapılacak birçok projeyi Adnan Menderes bizzat incelemiş ve düzenlemeler istemiştir. Hatta işlerin hızlanmasını sağlamıştır. Yeni Hükümet Konağı'nın kamulaştırmasıyla birlikte 6- 7 milyon liraya mal olacağı belirtilmiştir. Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Belediye Meclisinin özellikle üzerinde durduğu Sanayi Çarşısı için yapılan çalışmaların sonunda bitirildiğini belirtmiş ve 400 dükkân yapılacak olan Sanayi Çarşısı inşaatını, Türkiye Emlak Kredi Bankası üstlenmiştir. Temel atma törenine Adnan Menderes'in katılacağı belirtilmiştir. Bu çarşının yapılması ile birlikte Aydın esnafının modern bir sanayiye sahip olacağını ve kullanışlı dükkânlara sahip olacakları belirtilmiştir. İşçi Sigortaları Kurumu, Vali Konağı karşısındaki hastane inşaatı yanında, 100 daireli blok apartmanlar yaptıracak ve buraları kiraya verecektir. Bu nedenle her türlü hazırlığı bitirilen bu blok apartmanlarında temeli, Başbakan Adnan Menderes tarafından atılacaktır. İsmet Sezgin, Belediyenin temin ettiği 5 adet damperli kamyon, bir kepçe dozer ve greyder ile şehrin birçok cadde ve sokaklarını asfaltlanacağını belirtmiştir. Bu asfaltlama işi de 1940'lı yıllardan sonra Aydın Belediyesi'nin sürekli işleri arasında yer almıştır. Devlet Su İşleri, Tabakhane Deresi'nin Kalfa Köyünden itibaren düzenlenmesine başlamıştır. Pınarbaşı semtinde sular toplanarak bir gölet meydana getireceğini belirten İsmet Sezgin, projeleri hazırlananların yapımına 1960 yılı içerisinde başlanacağını tahmin ettiklerini ifade etmiştir. İsmet Sezgin, Aydın'da 10 yıl içerisinde elektrik ve su davasının halledildiğini belirtmiştir. Yeni kanalizasyon çalışmalarına başladığını ifade eden Belediye Başkanı, harita ve imar planının bitirildiğini, yollarında önemli bir kısmının buna göre bir yapıldığını ifade etmiştir.¹³⁶² Ancak İsmet Sezgin'in beyanları abartılı olup, şehirde anlattığı hiçbir iş tam olarak bitirilememiştir.

3.4.10. Fen İşleri

Belediye Başkanı İsmet Sezgin 1957 Belediyenin yıllık çalışma raporunda bir yıllık fen işlerine de yer vermiştir. Bu rapora göre 1956 Eylül'ünden 1957 Aralık ayı sonuna kadar geçen dönemde, fen işlerinde Belediyenin başarılı olduğunu belirtmiştir. Bu dönem içerisinde 258.013 liralık parke, kaldırım, beton bordür, istinat duvarı ve rögar yapılmıştır. Bayındırlık işlerinde 2.200.000 lira civarında kanalizasyon, içme suyu ihale edilmiş ve filtre tesisleri pazarlığa bırakılmıştır. Ayrıca 44.891,98 lira harcama ile Belediye kendi amele ve

---

¹³⁶² *Hür Aydın*, 24 Şubat 1960.

araçlarıyla kaldırım, parke tesviyesi yapılmıştır. Özellikle Köprülü-Veysipaşa, Mesudiye Mahalleleri ele alınmış, tek çıkmaz sokak bırakılmamış ve sadece bir adedi 1 kilometreye yakın olmak üzere, çeşitli uzunlukta 18 adet beton bordürlü yol ve 4 adet merdiven ihale edilmiş ve inşaatının %90'ı bitmiştir. Bu sokakların açılmasında bir buldozer temin etmek için Nafia Vekaleti Vekili Etem Menderes yakın ilgi göstermiştir. Mesudiye Mahallesi'nde evleri yıkılan vatandaşlarımıza Belediye tarafından ayni ve nakdi yardımlar yapılmış, mağdur edilmemeye çalışılmıştır. Güzelhisar Mahallesi'nin kaynak kısmının yollarını açmaya düzenlemeye 1958 yılında da devam edilmiştir.¹³⁶³

3.4.11. Kanalizasyon İşi

Hür Aydın Gazetesi, Belediye Başkanı İsmet Sezgin ile yaptığı görüşmede, Ankara'daki temaslarından bahsetmiştir. İsmet Sezgin, Adnan Menderes tarafından makamında kabul edildiğini, beraberinde Nafia Vekaleti Vekili Etem Menderes'in de bulunduğunu ifade etmiştir. Şehrin ihtiyaçları üzerinde durulmuş ve imar hareketlerini Aydın'dan başlatılacağını belirterek, teknik elemanlarla Adnan Menderes'in şehre gelerek bizzat meşgul olacağını açıklamıştır.¹³⁶⁴

İsmet Sezgin, 1. kısım kanalizasyon inşaatı ihale dosyasının Belediyede olduğunu ve Belediye marifetiyle de ihaleye çıkarılacağını belirtmiş, Sezgin ihalenin keşif bedelinin 753.866 lira olduğunu beyan etmiştir. Kanalizasyon işini üzerine alacak müteahhitin ise, bir yıl içerisinde bitirme zorunluluğu olduğunu ifade etmiştir.¹³⁶⁵ Aydın'ın 1. kısım kanalizasyon ihalesi 5 Haziran 1957 tarihinde duyurulmuştur. İlanda, 753.866 lira keşif bedeli olan ihale, 27 Haziran 1957 tarihinde yapılacak ve bir yıl içerisinde de inşaatı müteahhit tarafından bitirileceği duyurulmuştur.¹³⁶⁶ Ancak ihale Haziran'da yapılamamış, Temmuz'a kalmıştır. Aydın'ın birinci kısım kanalizasyon inşaatı ihalesi, 23 Temmuz 1957 tarihinde Belediye Encümeni tarafından 753.000 liraya yapılmıştır.¹³⁶⁷ İhaleden bir ay sonra da, Aydın'ın kanalizasyon inşaatı sözleşmesi imzalanmıştır.¹³⁶⁸

Belediye Başkanı İsmet Sezgin, 16 Ağustos 1957 tarihinde bir basın toplantısı yaparak şehrin elektrik, su, kanalizasyon ve yol işleri hakkında açıklamalarda bulunmuştur.

¹³⁶³ *Hür Aydın*, 27 Şubat 1958, *Hür Aydın*, 28 Şubat 1958.

¹³⁶⁴ *Hür Aydın*, 1 Haziran 1957.

¹³⁶⁵ *Hür Aydın*, 1 Haziran 1957.

¹³⁶⁶ *Hür Aydın*, 6 Haziran 1957.

¹³⁶⁷ *Hür Aydın*, 24 Temmuz 1957.

¹³⁶⁸ *Hür Aydın*, 10 Ağustos 1957.

Belediye Başkanı İsmet Sezgin, şehrin en büyük sorunlarından birisinin ise kanalizasyon olduğunu belirtmiştir. Konuşmasında kanalizasyon ile ilgili başlangıç olarak 753.000 liraya ilk kısım inşaatının ihale edildiğini belirtmiş ve çalışmaların başladığını ifade etmiştir.¹³⁶⁹ Aydın Belediyesi tarafından 826.000 liraya ihale edilen 1. kısım kanalizasyon inşaatı çalışmalarına Cuma ve Orta Mahalleleri ana kollektörü içerisine alan bu inşaata, Pınarbaşı ve Orta Mahalle Caddesi üzerinden başlanarak rögar kapaklarının yapımına devam edilmiştir.¹³⁷⁰

3.4.12. Park ve Bahçe İşleri

Yapılan çalışmalarda eksikleri kalan Belediye, Şehir Kulübü önündeki parkın yeniden imar ve düzenlemesine ve eski çocuk parkının da yeniden düzenlenmesine karar vermiştir. Parkın üst tarafında yapılan havuzdan sonra, alt kısmında da bir büfe inşaatı başlatılmıştır. Ayrıca parkta çocuklar için pist ve salıncaklar yerleştirilecek, halk için ise kamelyalar yapılması kararlaştırılmıştır.¹³⁷¹ Bu kararın ardından kısa bir süre içerisinde, Belediye parkında bir büfe yapılarak faaliyete geçmiştir. Burası aile çay bahçesi olarak hizmet vermiştir. Büfenin yanı sıra havuzda yaz mevsiminden dolayı çalışmaya başlamış ve Aytepe Gazinosu açılmıştır.¹³⁷² Aydın Belediyesi fidan alarak, şehir içi park ve sokakların ağaçlandırılmasına çalışmıştır.¹³⁷³

Belediye Başkanı İsmet Sezgin, 1957 yılı Belediyenin çalışma raporunda park ve bahçelerde yapılan düzenlemelere de yer vermiştir.¹³⁷⁴ Belediyenin park ve bahçe işleri kadrosunda 9 kişi çalışmıştır. Parkların, refüjlerin sürekli bakımı, bu personeller tarafından sağlanmıştır. 1957 yılı içerisinde çeşitli cadde, sokak, park ve mezarlığa 300 adet fıstık çamı, 200 adet akasya, 200 adet kara selvi dikilmiştir. Ayrıca tavla binasının bulunduğu sahaya, bir fidanlık tesis edilmiştir. Belediye burada, şehrin akciğerleri konumunda olan parkların vatandaşların ilgisini çekmek rahat ve huzur içerisinde dinlemelerini sağlamak için çaba göstermiştir.¹³⁷⁵

Park yapımında da ilerleyen Aydın Belediyesi, şehir içlerine de park yapmaya başlamıştır. Belediye Başkanı İsmet Sezgin'in girişimleriyle, Meşrutiyet Mahallesi Kız

---

¹³⁶⁹ *Hür Aydın*, 17 Ağustos 1957.

¹³⁷⁰ *Hür Aydın*, 11 Haziran 1958.

¹³⁷¹ *Hür Aydın*, 14 Nisan 1956.

¹³⁷² *Hür Aydın*, 25 Mayıs 1956, *Hür Aydın*, 8 Haziran 1956.

¹³⁷³ *Hür Aydın*, 27 Ocak 1957.

¹³⁷⁴ *Hür Aydın*, 11 Şubat 1958.

¹³⁷⁵ *Hür Aydın*, 20 Şubat 1958.

Enstitüsü yanında park ve çocuk bahçesi yapımına başlanılmıştır. Çocuk parkının planı İzmir Fuar Müdürlüğüne yaptırılmıştır. İleride buraya bir de elektrikli havuz yaptırılacağı açıklanmıştır. Ayrıca şehrin ara sokaklarının düzenlenerek beton asfalt atılacağı belirtilmiştir. DP gazetesi olan Hür Aydın'da, Belediye Başkanlığı tarafından şehrin tüm yollarının bitirildiği yazılmıştır. Ancak bu yazı tamamen partizanca bir tutum izlemektedir. Gazetenin DP tarafında olması, haberi farklı sunmasına neden olmuştur.¹³⁷⁶ Oysa şehrin yol yapım işleri sürmüş ve tam olarak bitirilememiştir.

Aydın'da park onarımları sürekliliğini korumuştur. Belediye parkı içerisinde 1960 yılında çay bahçesi açılması için çalışmaları başlatılmıştır. Ayrıca parkın elektriklenmesi işine önem verilerek çalışmalar başlamıştır. Aydın'da park çalışmaları parça parça devam etmiş ve sürekliliğini korumuştur.¹³⁷⁷ Belediye, Meşrutiyet Mahallesi'nde yaptırmakta olduğu Park'ın çalışmalarını hızlandırmıştır. İstanbul'dan getirtilen çimenler ve çiçekler ekilmiş, park düzenlemesi sürmüştür.¹³⁷⁸ Fakat askeri müdahale ile birlikte bu parkta tam bitirilememiştir.

3.4.13. Tabakhane Deresi Islah Çalışmaları

Tabakhane Deresinin ıslah çalışmaları Cumhuriyetin ilk yıllarına dayanmaktadır. Derenin başıbozuk olması Aydın için ciddi bir tehdit oluşturmuştur. Bu tehditlerin başında salgın hastalıklar yer almaktadır. Bunun dışında su taşkınlıklarına da neden olmuştur. Sel baskınları bazı mahallelerin mağdur olmalarına yol açmıştır. 1930'lu yıllardan itibaren parça parça Tabakhane deresinde ıslah çalışmaları yapılmıştır. Şehir merkezinde yer alan derenin önemli bir kısmı da bu çalışmalarla düzenlenmiştir. Ancak Çeştepe gibi merkezin dışında kalan yerler için sel baskını gibi tehditler sürmüştür. DP döneminde dere ile ilgili çalışmalar İsmet Sezgin dönemine rastlamaktadır. Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Hür Aydın Gazetesi'ne derenin ıslahı ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. 14 Mart 1957 tarihinde gerçekleşen görüşmede İsmet Sezgin, Tabakhane Deresi'nin ıslahının 1.750.000 liraya ihale edildiğini, derenin bir kısım yerlerinin ise iki taraflı olarak duvarlanacağını açıklamıştır.¹³⁷⁹

Dere ile ilgili çalışmalar çok geçmeden aynı yıl içerisinde başlamıştır. Şehirde yapılan çalışmaların yanı sıra resmî yazışmalarda sürmüştür. Bu resmî işler doğrultusunda Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Ankara'ya giderek bir dizi ziyaretler gerçekleştirmiştir.

¹³⁷⁶ *Hür Aydın*, 23 Şubat 1960.

¹³⁷⁷ *Hür Aydın*, 8 Nisan 1960.

¹³⁷⁸ *Hür Aydın*, 8 Mayıs 1960.

¹³⁷⁹ *Hür Aydın*, 15 Mart 1957.

Ankara’da yaptığı bu ziyaretleri kısaca şöyle özetlemiştir: Bu ziyaretler sonucunda, ihalesi yapılan Tabakhane deresinin ıslahı işine, Pınarbaşı'nın da ıslahının ilavesi sağlanmıştır.¹³⁸⁰ Bu çalışmalar 1959 yılı boyunca devam etmiştir.

Tabakhane deresinin ıslahı için, Pınarbaşı'nın üst kısımlarına baraj yapılmasına karar verilmiştir. Böylece kışın arazi baskınlarının önüne geçileceği düşünülerek, 10000 dekar civarı bir arazinin taşkınlardan korunmasını sağlanması amaçlanmıştır. Dere düzenlenecek haliyle bölgeninde düzenli bir şekilde sulanmasına katkı sağlayacaktır. Derenin Mendere nehrine yakın olduğu yerlerdeki yataklar düzeltilecek ve bu çalışmalarla arazilerden olumlu sonuçların alınacağı düşünülmüştür. Bu barajla birlikte şehirde kullanma suyunu temin ve mesire yerinin güzelleşeceği düşünülmüştür. Bu çalışmaların 10.000.000 liraya mal olacağı belirtilmiştir.¹³⁸¹

3.4.14. Santral Garajı

1953'te başlayan santral garajı verilen sürelerde tamamlanamamıştır. Sürekli bir yıl olarak belirtilen zaman bir türlü gerçekleşmemiştir. Bu sebeple proje, İsmet Sezgin döneminde de devam etmiştir. Santral garajın inşaatı 1956 Ağustos ayının sonunda bitirileceği belirtilmiştir. Keza 1956 Eylül sonunda da binanın tamamen bitirilmesi beklenmiştir.¹³⁸² Hatta santral garajı inşaatının garaj bölümünün 1956 Temmuz ayında işletmeye açılacağı, acente kısmının da 1956 Ekim ayında açılması beklenmiştir.¹³⁸³ Fakat bu beklentiler öncekiler gibi boş çıkmıştır. Çalışmalar devam etmiş, 1956 yılında herhangi bir açılış yapılamamıştır. Türk Petrol Ofisi tarafından yaptırılan santral garajı işi istenilen sürelerde bitirilememiştir. Bu işi sürdüremeyen ofis, işi Belediyeye devretmiştir. Böylece inşası henüz bitmemiş olan santral garajın inşaatını Belediye sürdürecektir ve Eylül ayında da hizmete açılacağı belirtilmiştir.¹³⁸⁴

Türk Petrol Ofisi tarafından inşası başlatılan büyük santral garajının Belediyeye devrinin ardından, açılışının 29 Ekim 1959'da yapılacağı duyurulmuştur. Santral garajının faizsiz bedelinin 15 yılda¹³⁸⁵ ödeneceği açıklanmıştır. Devir işlemini, Belediye Başkanı İsmet Sezgin Ankara'da imzalamıştır. 3.000.000 liralık garajın ek inşaatı için ise gerekli

¹³⁸⁰ *Hür Aydın*, 1 Haziran 1957.

¹³⁸¹ *Hür Aydın*, 7 Şubat 1960.

¹³⁸² *Hür Aydın*, 8 Mart 1956.

¹³⁸³ *Hür Aydın*, 14 Haziran 1956.

¹³⁸⁴ *Hür Aydın*, 26 Ağustos 1959.

¹³⁸⁵ İlk taksit ödemesine ise 1961 yılında başlanması kararlaştırılmıştır. *Hür Aydın*, 4 Kasım 1959.

olan 1.000.000 lira para, Belediye emrine verilmiştir.¹³⁸⁶ Bunun ardından, Belediye santral garajının 1.000.000 liralık otel ve yol inşaatı Belediyece ihaleye çıkarılmıştır. Garajın iç ve dış yolları 300.000 lira, oteli ise 700.000 liraya inşa ettirilecektir.¹³⁸⁷ Santral garajının, alt ve üstünden geçen yollar, Ticaret Lisesi'ne kadar beton dökülecektir. Sürekli eklemeler yapılan santral garajın, 1959 Ekim'ine kadar maliyeti 3.000.000 lirayı bulmuştur. Santral garajın 29 Ekim'de açılış töreni yapılacağı ve bu açılışın ardından yıkama ile yağlama servisinin hizmete gireceği, ancak garajın 4 Kasım 1959 tarihinde tamamen hizmete açılacağı duyurulmuştur.¹³⁸⁸

Aydın santral garajı 4 Kasım 1959'da saat 15.00'da yapılan resmî törenle hizmete girmiştir. Açılış töreninde Vali Hilmi İncesulu, Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Petrol Ofisi İzmir Bölge Müdürü başta olmak üzere halkın katılımıyla gerçekleşmiştir. Bandonun çaldığı İstiklal Marşı'nın ardından, Belediye Başkanı İsmet Sezgin kürsüye gelerek garaj için son çalışmalar hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Belediye Başkanı İsmet Sezgin, garaja katkı sunan herkese teşekkür etmiştir. Özellikle Başbakan Adnan Menderes'e garajın devredilmesini ve bugünkü halini almasından dolayı ayrıca teşekkür etmiştir. Belediye Başkanı garajın 5585 metrekarelik bir sahaya yapıldığını belirterek, bunun 3375 metrekaresinin asıl garaj yeri olduğunu, 620 metrekarelik yerin ise otele ayrıldığını, otel inşaatı için ise 825.000 lira bir paranın da harcanması gerektiğini belirtmiştir.¹³⁸⁹ Kasım ayı bitmeden santral garajın yollarının ihalesi yapılmıştır. Yolların ihalesini mühendis Hüdaverdi Danyal almıştır. Yol inşaatının altı ay içerisinde bitirileceği belirtilmiştir.¹³⁹⁰ Ayrıca santral garajın emanet yerinin 16 Kasım 1959 tarihinde 5.010 liraya ihalesi gerçekleştirilmiştir.¹³⁹¹

Şehirde dağınık bir durumda olan minibüs ve kamyonları bir araya toplayan bu garaj önemli bir sorunu da ortadan kaldırmış oldu. Bu sayede halk rahat bir nefes almıştır. Ara sokaklar minibüs ve kamyon işgalinden kurtulmuştur. Yapılan garaj o kadar etkili ve

---

¹³⁸⁶ *Hür Aydın*, 8 Ekim 1959.

¹³⁸⁷ *Hür Aydın*, 24 Ekim 1959.

¹³⁸⁸ *Hür Aydın*, 28 Ekim 1959.

¹³⁸⁹ *Hür Aydın*, 5 Kasım 1959.

¹³⁹⁰ *Hür Aydın*, 17 Kasım 1959.

¹³⁹¹ *Hür Aydın*, 18 Kasım 1959.

kullanışlı olmuştur ki, 2015 Ağustos ayına kadar minibüs garajı olarak çalışmıştır. Ancak Aydın Büyükşehir Belediyesi'nin aldığı karar sonucunda garaj yıktırılmıştır.¹³⁹²

3.4.15. Sanayi Çarşısı

Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Hür Aydın Gazetesi'ne açıklamalarda bulunmuştur. 14 Mart 1957 tarihinde gerçekleşen görüşmede Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Sanayi Çarşısının inşaatına karar verildiğini ve bu çarşının kaplayacağı alanında hazırlandığını, bu yolda Belediyenin çalışmalarını hızlandırdığını belirterek kısa zamanda bitirileceğini açıklamıştır.¹³⁹³

Hür Aydın Gazetesi, Belediye Başkanı İsmet Sezgin ile yaptığı görüşmede Ankara'daki temaslarından bahsetmiştir. İsmet Sezgin, Adnan Menderes tarafından makamında kabul edildiğini belirtmiştir. Belediye Başkanı İsmet Sezgin, yaptığı görüşmeyi şöyle özetlemiştir.¹³⁹⁴

Belediye tarafından Sanayi Çarşısı yapılmak üzere sağlanan ve parsellenen arsa üzerinde Vakıflar Genel Müdürlüğü 200 dükkânlı bir Sanayi Çarşısı inşa ettirecektir. İnşaat'ın bitiminin ardından dükkânlar taksitle ilgili esnafa verilecektir. Bu işle uğraşmak üzere Vakıflar İnşaat Dairesi Başkanı ve mimarlardan oluşan bir heyetin kısa süre içerisinde Aydın'a geleceği belirtilmiştir.¹³⁹⁵ Her ne kadar çaba gösterilmişse de Sanayi Çarşısı işi, 1958 yılının ortalarına doğru somut çalışmalara başlamıştır. Aydın Belediyesi tarafından yaptırılan Sanayi Çarşısının genişletilmesi için 13 dönümlük arsa kamulaştırılmıştır.¹³⁹⁶ Sanayi ile ilgili çalışmalar yıl yıl ilerlemiştir.

Sanayi çarşısının inşasının kabul edilmesiyle birlikte çalışmalar başlamıştır. Çarşığı yaptıracak olan Emlak Kredi Bankası'nın Aydın Şube Müdürü Haşim Gönenç, Belediye ilgilileri ile esnaf temsilcilerini toplayarak çarşı ile ilgili görüşmeler yapmıştır. 100.000 metrekarelik sahada 400'ü aşkın dükkân yapılacağı belirtilmiştir. Çarşı'nın yapımı ile birlikte şehirde gürültüye neden olan demirci, tesviyeci, bakırcı ve tenekeci gibi işlerle uğraşan esnafları burada toplayacaktır. Şehrin sanayi esnafının uzun yıllardan beri çektiği,

¹³⁹²<https://www.aydinpost.com/aydinin-50-yillik-garaji-yikildi-236154h.htm>,
<http://www.hurriyet.com.tr/minibus-garaji-yikilince-itfaiyenin-yeri-de-degisti-37165177>. (erişim: 07.10.2018.).

¹³⁹³ *Hür Aydın*, 15 Mart 1957.

¹³⁹⁴ *Hür Aydın*, 1 Haziran 1957.

¹³⁹⁵ *Hür Aydın*, 1 Haziran 1957.

¹³⁹⁶ *Hür Aydın*, 30 Nisan 1958.

bir sıkıntı da böylece halledilmiş olacaktır. Emlak Kredi Bankası Aydın Şube Müdürü Haşim Gönenç, Belediye Başkanı ve azaları ile esnaf temsilcilerinin bir araya geldiği bir toplantı düzenleyerek sanayi çarşısı ile ilgili son konuları ele almışlardır. Sanayi çarşısı ile ilgili inşaatın 1959 yılı içerisinde başlayacağını belirtmiş ve İmar Vekâleti'nin çarşı yerini parselasyon planı onayladığını belirtmiş ve en kısa zamanda da ihaleye çıkarılarak inşaatın bitirilmesine çalışacağını ifade etmiştir.¹³⁹⁷ Sanayi çarşısı yapılması için, Belediyeden eski hayvan pazarı yerinin satın alınmasına karar verilmiştir. Aydın Emlak Bankası Müdürü Haşim Gönenç, bu konuda tam yetkiye sahip olmuştur. Buraya 400 civarı dükkân yapılması beklenmiştir. Bu sayede şehir esnafın toplu halde olduğu bir sanayi kuruluşu kazanmış olacaktır.¹³⁹⁸

3.4.16. Yoksul Evleri

Aydın Belediyesi, Aydın'da düşkün evi yapılmasına karar vermiştir. Zafer Mahallesi'nde bunun için bir yer ayrılmış, plan ve projelerinin yapılmasına başlanılmıştır. Fakat inşaat mevsiminin geçmesi nedeniyle bu projenin 1955 yılına kaldığı belirtilmiştir.¹³⁹⁹ Ancak yoksul evlerinin tüm hazırlıkları tamamlanarak ihaleye çıkarılmıştır.¹⁴⁰⁰ Hatta 1954 Aralık ayında yoksul evlerinin inşaatı başlamıştır.¹⁴⁰¹ Karacaahmet Mezarlığı civarında yaptırılan Zafer Mahallesi'ndeki yoksul evlerine, ilave inşaat kararı alınmıştır. Belediye Encümeni, yeni keşif bedeli ve bazı konuların kabul edilmesi sonucunda yapılan 16 ev için abdesthane ve çamaşırhanelerin yapılacağını belirtmiştir.¹⁴⁰² Yaptırılan 16 yoksul evinin inşaatı tamamlanmış ve 1955 Kasım ayı içerisinde evlerin teslim edileceği duyurulmuştur.¹⁴⁰³ Kasım'da dağıtımı duyurulan yoksul evleri zamanında halka verilememiştir. Yoksul evlerinin kesin kabulünün yapılamasının ardından 16 aileye dağıtılacağı belirtilmiştir.¹⁴⁰⁴ Ancak yoksul evleri ile ilgili çalışmalar, Belediye Başkanı Selim Yatağan döneminde tamamlanamamıştır. Bu çalışmalar İsmet Sezgin döneminde devam etmiştir.

Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Hür Aydın Gazetesi'ne yoksul evleri ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. 14 Mart 1957 tarihinde gerçekleşen görüşmede, Belediye

¹³⁹⁷ *Hür Aydın*, 10 Temmuz 1959.

¹³⁹⁸ *Hür Aydın*, 9 Ekim 1959.

¹³⁹⁹ *Kıroba*, 12 Ekim 1954, *Kıroba*, 21 Ekim 1954, *Hür Aydın*, 23 Ekim 1954.

¹⁴⁰⁰ *Kıroba*, 18 Kasım 1954.

¹⁴⁰¹ *Kıroba*, 12 Aralık 1954.

¹⁴⁰² *Hür Aydın*, 5 Temmuz 1955.

¹⁴⁰³ *Hür Aydın*, 19 Ekim 1955.

¹⁴⁰⁴ *Hür Aydın*, 21 Aralık 1955.

Başkanı yoksul evleri ile ilgili olarak da Karacaahmet civarında ki evlerin, ihtiyar, yoksul ve kimsesiz vatandaşların büyük ihtiyaçlarına cevap vereceğini ve buna özgün hazırlandığını belirterek, 15 kadın ve 15 erkek yoksulu barındıracaktır. Aydın'da İmar ve Kalkınma hareketleri nedeniyle, Belediye Yapı Malzemeleri ihtiyacını karşılamaya devam ettiğini, son olarak da şehre 24.6 ton demir getirildiğini belirtmiştir.¹⁴⁰⁵

İhtiyarlar evi olarakta bilinen (Aceze evleri) yoksul evleri 19 Mayıs 1957 tarihinde törenle hizmete açılmıştır. 16 odadan oluşan binaya çeşitli kişi ve kurumlardan 32 karyola, yatak, battaniye, çarşaf ve havlu sağlanmıştır. Hayatlarının son zamanlarını yaşayan şehrin yoksul, kimsesiz, hasta ihtiyarlarının, her türlü ihtiyaçları giderilmiş ve dinlenmeleri sağlanmıştır. Vakıflar Genel Müdürü ile yapılan testler sonucunda bu evlerde barınan kişilere öğle ve akşam yemekleri verilmiş, odun ve kömür yardımı yapılmıştır.¹⁴⁰⁶

3.4.17. Çıldır Havaalanı

Aydın'ın havaalanı isteği ile ilgili ilk somut adımlar atılmıştır. Aydın'da havaalanı için etüt ve proje çalışmalarına 1955 yılı Kasım'ında başlanılmıştır. Havaalanı için Mustafa Çıldır'ın arazi teklifi kabul edilmiştir. İnşaat çalışmalarını 1956'da başlayacağı belirtilmiştir.¹⁴⁰⁷ Havaalanı arazisi Mustafa Çıldır tarafından bedelsiz olarak verilmiştir.¹⁴⁰⁸ Turnalı Ova'da ki bu arazide havaalanı çalışması 1956 yılı Mayıs sonunda başlamıştır. 500 dönümlük saha uçak için uygun bir şekle getirilecek ve inşaatın sona ermesi ile bölgede seferlerin başlayacağı ifade edilmiştir.¹⁴⁰⁹

Aydın'da Turnalı Ova'da ki havaalanı inşaatı 2 Haziran 1956 tarihi itibariyle tamamlanmıştır. Kısa sürede tamamlanan havaalanı için, İzmir Gaziemir Hava Harp Okulundan bir uzman getirilerek alanın durumu inceleneceği ve gözden geçirildikten sonra hava seferlerine başlanacağı açıklanmıştır.¹⁴¹⁰ Aydın havaalanına Çıldır ismi verilmiştir. Aydınlı iş adamı Mustafa Çıldır'ın Tepecik mevkiinde ki 500 dönümlük arazisini Havaalanı yapılması için bağışlamasından dolayı bu isim verilmiştir. Havaalanında uçak seferleri de başlamıştır.¹⁴¹¹ Ancak bu uçuşlar sürekliliğini koruyamamıştır. Aydın'da 1950'lili yıllardan başlayan havaalanı isteği yerini burukluğa bırakmıştır. Çünkü başta Mustafa Çıldır olmak

¹⁴⁰⁵ *Hür Aydın*, 15 Mart 1957.

¹⁴⁰⁶ *Hür Aydın*, 21 Mayıs 1957, *Hür Aydın*, 21 Şubat 1958.

¹⁴⁰⁷ *Hür Aydın*, 5 Kasım 1955.

¹⁴⁰⁸ *Hür Aydın*, 11 Mayıs 1956.

¹⁴⁰⁹ *Hür Aydın*, 22 Mayıs 1956.

¹⁴¹⁰ *Hür Aydın*, 3 Haziran 1956.

¹⁴¹¹ *Hür Aydın*, 11 Temmuz 1956.

üzere birçok Aydın'ının mücadelesi boşa çıkmış, istenilen sonuca varılamamıştır. Günümüzde ise halen bu havaalanı kullanılamamaktadır. Hatta 2018 yılında Aydın Çıldır Havalimanı tabelası sökülmüştür. Bu durum basına da yansımıştır.¹⁴¹² Aileden mücadeleyi ise 3. Kuşak torunu Mustafa Çıldır sürdürmektedir.

3.4.18. Ölçü ve Tartı Kontrolleri

Belediye Başkanı İsmet Sezgin, 1957 yılı Belediyenin çalışma raporlarını mecliste okumuştur. Bu raporda şehrin ölçü ve tartı kontrollerine de yer verilmiştir.¹⁴¹³ Ölçü ve ayar işleri tek memurla yürütülmüştür. 1957 yılına ait muayene kayıtlarının Ocak ayının 2. günü başlayıp sonuncu günü biteceğini, gerek şehir halkına ve gerekse mahalleye gazetelerle duyurulmuştur. Valilik kanalı ile de nahiye ve köylere duyuru yapılmıştır. Burada kendilerinden ölçü ve tartıların yollanması işinde büyük yardımlar görülen kaymakam ile nahiye müdürlerine ve köy muhtarlarına, İsmet Sezgin teşekkür etmiştir. 1957 yılı içerisinde ilanlarla 4701 adet beyanname alınmış, 568 beyanname Belediyeye ve 4133 beyanname Aydın Belediyelerine verilmiştir. Ocak ayının yani nizamnamenin belirlediği sürenin sonunda 175 cevaplı başvuru olmuştur. STM talimatnamesininin 12. maddesi gereğince merkezde 15 Mart 1957 tarihinde damga işine başlanılmış, kesintisiz olarak 21 Nisan 1957 tarihine kadar devam etmiştir. 22 Nisan 1957 tarihinde de, Aydın çevresindeki ayar işleri için grup turnesine çıkılmıştır. Yıl içinde merkezi Aydın ilçelerinde toplamda 27840 adet ölçü ve tartı aletinin yıllık muayenesi yapılmıştır. Bu muayenelerde 26323 adet ölçü aracının kanuna uygun olduğu tespit edilerek damgalanmış, 701 adedi ise nizamnameye uygun olmadığı için reddedilmiştir. Grup merkezinde 5158 adet ölçü ve tartı aleti muayene edilmiş, 5008 adedi damgalanırken, 96 adedi ise reddedilmiş, 51 adedi de 1956 yılı damgasını hamil görülmüştür. Merkeze bağlı olan yerlerde muayene edilen ölçü tartı adet miktarı 22682'dir. Bu miktarın 21310 beşi damgalanmış, 615'i reddedilmiş, 762 adedi de 1956 yılı damgası görülmüştür.¹⁴¹⁴

Ayrıca şehirde mevcut Sümerbank Satış Mağazası, Ziraat Bankası, Doğum ve Çocuk Bakımevi, PTT İdaresi, Tarım Satış Kooperatifi, Cezaevi, Devlet Hastanesi, Sanat Enstitüsü

¹⁴¹² <http://www.milliyet.com.tr/cildir-alesine-cildirtan--gundem-2648329/>, <http://www.aydinozel.net/mustafa-cildir-ile-cok-ozel-roportaj-1613h.htm> (erişim: 12.09.2018).

¹⁴¹³ *Hür Aydın*, 11 Şubat 1958.

¹⁴¹⁴ *Hür Aydın*, 22 Şubat 1958.

ve Nazilli Bölge Zirai Araştırma Enstitüsünde ki ölçülerin yıllık muayeneleri yapılmıştır. Askeri birlikte ise 1957 yılında başvuru yapılmamıştır.¹⁴¹⁵

3.4.19. Evlenme İstatistikleri

Aydın'da evlilik yoluyla nüfus artışı 1950'lili yıllarda belirgin hale gelmiştir. Resmî nikaha ilgi de artmış ve bu durum rakamlara yansımıştır. Ancak kırsal kesimde resmî nikaha ilgi durumu tespit edilememiştir. Belediye evlenme dairesine 1956 yılında devren gelen 42 nikah ve 1957 yılı içinde 360 olmak üzere toplamda 402 nikah işleminden 424'ü sonuçlandırılmış, 14 işlem ise istek üzerine başka yerde evlenme izni verilmiştir. Kalan 35 işlem 1958 yılına devredilmiş, 29 işlemi ise kanunu nedenlerle kaldırılmıştır.¹⁴¹⁶

Aydın'da evlenme memurluğuna 1959 yılında 377 vatandaş başvurmuştur. Bunların 311 kişisi nikahlanmış, 12 vatandaş ise izin alarak başka yerde evlenmişlerdir. Başvuruda bulunan 3 vatandaşın ise nikah işlemi yapılamamıştır. Aynı yıl içerisinde nikah için başvuruda kendi istekleriyle vazgeçen 5 vatandaş olmuştur. 1959'dan 1960 yılına devredilen nikah işleri sayısı 42 olup, 1960 başından Mart ayına kadar 74 vatandaş nikah için başvuru yapmıştır. 1959 yılında devredilenler ile beraber 1960 yılı ilk 2 ay içerisinde 76 nikah işlemi yapılmıştır. Bunların dışında 4 vatandaşında başka yerde evlenmek için izin aldıkları belirtilmiştir.¹⁴¹⁷

3.4.20. Sağlık İşleri

İsmet Sezgin döneminde de Aydın Belediyesi, sağlık çalışmalarını sürdürmüştür. Belediye Başkanlığının ilk yılında yapılan sağlık çalışmaları, istatistiksel olarak verilmiştir. Bu doğrultuda 2.117 çiçek aşısı, 1.543 tifo-tifüs karma aşısı, 101 boğmaca-difteri karma aşısı yapılmıştır. Bulaşıcı hastalığa yakalanmış olanlar evlerinde veya buldukları kurumlarda sağlık tedbirleri alınmış, hasta olanların hastalıklarının cins ve adetleri ise 15 boğmaca, 2 difteri, 5 kızamık, 3 tifo, 284 çocuk yaz ishali olarak verilmiştir. Bulaşıcı hastalık çıkan yerlerde, dezenfeksiyon uygulanan yerlerin cins ve adedi ise şöyledir: 31 hane, 100 oda, 125 yatak, 767 çamaşır, 1.343 diğer eşyalar ve doktor tarafından 268 adet ölül ruhsatı verilmiştir. Verilen istatistikte gösterilen 1 yıllık doğum toplamı 429'dur. Şehirde 600 şoför muayene edilmiştir. Sağlık muayenesi yapılan esnaf sayısı ise 3.050'dir. Reçete

---

¹⁴¹⁵ *Hür Aydın*, 22 Şubat 1958.

¹⁴¹⁶ *Hür Aydın*, 16 Şubat 1958.

¹⁴¹⁷ *Hür Aydın*, 13 Mart 1960.

bedeli Belediye tarafından ödenen fakir hasta sayısı 253'tür. Gram olarak verilen sulfa guanidin 1662,5 gramdır. Tüketiminden şüphe edilen numune alınıp tahlile gönderilen gıda maddeleri sayısı ise şöyledir:

Tablo 3.34. Tahlile Gönderilen Gıda Maddeleri Sayısı

	Sayı
Tahlil sonucu mahkemeye verilenler	26
Yapılan enjeksiyon	1.545
Acil yaralanmalarda yapılan pansuman	129
Poliklinikte yapılan muayene	1.486

Bunun dışında doktorlar tarafından birçok dükkân ve evlere gidilerek oturma ve çalışma ruhsatları verilmiştir. Ayrıca ölü ve kemik nakilleri, mezarlık işleri işlemlerine de yardım edilmiştir.¹⁴¹⁸

Belediye Başkanı İsmet Sezgin 1957 yılı Belediyenin çalışma raporlarını okumuştur. Bu raporlarda yine sağlık ile ilgili çalışmalara yer verilmiştir.¹⁴¹⁹ Bu çalışmalar “Belediye Tabipliği” ve “Veteriner” başlıkları adı altında ayrı ayrı raporda sunulmuştur.

Belediye Tabipliği

Belediye tabipliği 1957 yıl içinde şehir sağlığını tehdit eden difteri ve boğmacaya karşı birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü olmak üzere 202 karma aşı yapmış, hastalık çıkan 15 evde, 41 oda, 64 yatak takımı, 431 çamaşır ve 843 diğer eşya olmak üzere 1.379 parça eşya dezenfekte edilmiş, 590 hastanın poliklinik muayenesini yapmış, 220 hastaya Belediyece ödenen reçete verilmiştir. 1.450 hastaya dairede enjeksiyon uygulanmış, 1.773 sahipsiz ve başıboş köpek öldürülmüştür. Fakir hastalara 300 sülfamit ve ishali fakir çocuklara da 1.165 sulfa guanidin dağıtılmıştır. 276 yaralı ve hastaya pansuman yapılmış, 416 esnafa da sıhhat cüzdanı verilmiştir. 279 ölüye defin ruhsatı kesilmiş, 140 eve ruhsat tanzim olunmuştur. Bu süre içinde Belediye ebesi tarafından 390 ve serbest olarak 445 doğum kaydedilmiştir. Bu doğumlar resmî kayıtlara yansıyanlar olup, köylerde ve mahallelerde yapılan doğumlar kayda geçmemiştir. Şehirde ortaya çıkan, 3 difteri, 3 kızıl, 3 tifo, 4 kızamık, 2 kabakulak, 8 boğmaca hastalığı önlenmiş, fakat bunlardan yalnız bir kişi ölmüştür. Gıda maddelerinin tahlili için 24 numune alınmış ve tahlilleri yapılmıştır. 2 devre arasında 12.000 esnafın muayenesi yapılmış ve 21.000 esnaf kontrol edilmiştir. Belediye tabipliği, karasinek mücadelesinde de başarılı olmuştur. Şehirde toplumsal ortamın ve

¹⁴¹⁸ *Hür Aydın*, 9 Ekim 1956.

¹⁴¹⁹ *Hür Aydın*, 11 Şubat 1958.

kuruluşun verdiği gayri müsait şartlar altında 3 defa diazinon tatbikatı yapılmış ve olumlu sonuçlar alınmıştır.¹⁴²⁰

Veteriner

Şehir dahilinde ikamet eden vatandaşlardan bazılarının başıboş köpekler tarafından ısırılması üzerinde zabıta raporunda da belirtildiği gibi Veteriner Müdürlüğü tarafından 1.671 istriknin ve 98'i tüfekte olmak üzere, toplamda 1.773 köpek öldürülmüştür. Ayrıca kuduz hastalığı bulaşma ihtimali olan vatandaşların listesi Devlet Hastanesi'ne verilmiştir. 95 hayvanda kuduz şüphesi nedeniyle gözlem altına alınmıştır. Mevsim gereği şehre getirilen balıkların kontrolü sıklaştırılmış ve yenilemeyeceği raporla tespit edilen 350 kilo balık imha edilmiştir. Hayvansal gıdalarda özellikle sucuk gibi bazı ve hayvansal hastalıkları insanlara geçirebilen gıdaların sıkı kontrole tabi tutulması konusunda veterinerlikçe sağlanan numuneler tahlile gönderilmiştir. Ayrıca aynı şekilde hayvansal kökenli olan peynirlerin kontrolleri yapılmış, 30 kilo peynir bozuk olması nedeniyle imha edilmiştir. Kasap dükkânlarında yapılan denetlemelerde ise, satışa sunulan etlerde pütrifikasyon tespit edilen 66 kilo et imha edilmiştir. Aynı şekilde şüpheli görülen tereyağlardan alınan numuneler tahlile gönderilmiş, gıda nizamnamesine uygun olmayanların satışına izin verilmemiştir. Bunların dışında, hayvanlar aracılığıyla bulaşan hastalıkların sebep olmaması için hanlarda kontrol edilmiş, böylece sağlık şartlarına uygun olmayan hanlar için gerekli tedbirler alınmıştır.

1957 Temmuz ayında kasapların et kesmemesi sonucunda şehrin etsiz kalmaması için, 35 sığırdan 2.476 flo et çıkarılmış, yine 117 baş koyundan elde edilen 1.133 kilo et de vatandaşlara dağıtılmıştır. Yine şehrin et ihtiyacını karşılayabilmek için et kombinalarından 20 Şubat 1957 ile 16 Nisan 1957 tarihleri arasında, 5 partide 42.404 kilo koyun eti getirilerek, Belediye aracılığı ile sattırılmış ve mevsimlik et sıkıntısı çözüme kavuşturulmuştur. 1957 yılı içinde mezbahada kesilen hayvanlardan alınan ciğerlerden 1.803 sığır, 2.586 koyun karaciğerinde distambtoz bulunması nedeniyle 1.244 sığır, 2.066 koyun kara ve akciğerleride ekinokok bulunması sebebiyle imha edilmiştir. Fakir vatandaşların başvuruları sonucunda hayvanları sağlık muayenesinden geçirilmiş ve tedavileri yapılmıştır.¹⁴²¹

¹⁴²⁰ *Hür Aydın*, 16 Şubat 1958.

¹⁴²¹ *Hür Aydın*, 18 Şubat 1958.

Aydın Belediye doktoru 1958 yılı içerisinde, her ay ortalama 40 hasta muayene etmiştir. Haziran ayında ise 9000 hastanın dezenfekte edildiği belirtilmiştir. 1959 yılbaşından Temmuz'a kadar, 2941 hastayı muayeneden geçirilmiş ve her 3 ayda bir olmak üzere 4000'e yakın şehir esnafında sağlık kontrolünü Belediye doktoru yapmıştır. 1959 yılı içerisinde 1000 kişiye çiçek aşısı yapan Belediye doktoru Kamil Şanlı, çocuklar için ise soğuk algınlığı nedeni ile global enfüsü çok görülmüş, ihtiyarlar ise sıcaklardan sinir zayıflığı geçirmiştir. Belediye doktoru Haziran ayı içerisinde, 315 hasta muayene etmiş, 11 fakir hastaya reçete bedeli Belediye tarafından ödenmiş, fakir hastalara 229 iğne yapılmıştır. Aynı ay içerisinde genel yerlerdeki 1616 yatak, 7152 çamaşır, 10 koğuş, 10 oda eve 4 mesken dezenfekte edilmiştir. Bu dezenfekte çalışması Haziran ayı baz alındığında 9000 ulaşmıştır.¹⁴²²

DP Aydın Belediyesinde son olarak 1960 yılı başlarında sağlık işleri ile ilgili veriler açıklanmıştır. Bu verilerde Belediye doktoru Aydın'da Ocak 1960 içerisinde 311 difteri aşısı yapmış ve bu aşıları devam edilmiş, fakir halka 376 enjeksiyon, 27 pansuman yapılmıştır. Bunun dışında 87 esnafa da cüzdan verilmiştir. Ayrıca yapılan kontroller de 683 esnaftan 202'sinin nizamnameye aykırı hareket ettikleri belirlenmiş ve bunlar hakkında zabıt tutulmuştur. Ayrıca şehir sokaklarında başıboş gezen 156 adet köpekde öldürülmüştür. Ocak ayı içerisinde Belediye doktoru tarafından 79 doğum gerçekleştirilmiştir. Yine Ocak ayı içerisinde ölüm sayısı ise 48'dir. Bulaşıcı hastalıkların ortaya çıktığı mahallelerde 7 ev, 16 oda, 178 yatak, 4447 çamaşır dezenfekte edilmiştir. Sabahları hasta muayenesi yapan Belediye doktoru, bunun dışında düzenli olarak şehri denetimi altında tutmuştur.¹⁴²³

3.4.21. Sıtma İle Mücadele

Aydın'da 1957 yılı itibariyle sıtma savaşında değişim yaşanmıştır. Belediye karasinek Savaşını 5 Haziran 1957 tarihi itibariyle başlatmıştır. Sağlık Bakanlığı tarafından verilen ilaçlar 100 litre suya 3 ile 5 kilo karıştırılarak daha etkili olduğu belirtilmiştir. Bu yeni ilaçlama işi işçi sıkıntısına yol açmıştır. Buna rağmen ilaçlama işinin zamanında bitirileceği belirtilmiştir.¹⁴²⁴ Aydın Belediyesi bu yeni ilaçlarla ve zamanında aldığı tedbirler sonucunda sineklerle ilgili mücadelesinde başarıya ulaşmıştır. Bu sonuca, DDT gibi eski kullanılan ilaçların yerine Sağlık Bakanlığı tarafından gönderilen ve suya karıştırılan ilaçlar

¹⁴²² *Hür Aydın*, 25 Temmuz 1959.

¹⁴²³ *Hür Aydın*, 20 Şubat 1960.

¹⁴²⁴ *Hür Aydın*, 8 Haziran 1957.

sayesinde ulaşılmıştır.¹⁴²⁵ Belediye ekipleri sıtma ile mücadelede, dört ekip halinde çalışan gruplara ayrılmış ve şehri baştan başa taramışlardır. Belediye, her ne kadar ara ara gazetelere sinek ile mücadelenin sona erdiği söylene de, bu mücadele her yaz mevsimi boyunca devam etmiştir.¹⁴²⁶ Belediyenin şehir içinde sıtma ile ilgili oluşturdukları ekipler 1959 yılında artırılarak 24 kişiye ulaşmıştır. Bu ekip 8 koldan hareket etmiştir.¹⁴²⁷

Belediye 1960 yılı karasinek ile mücadelesini başarılı bir şekilde sürdürmüştür. Yine Nisan ayında başlayan sıtma mücadelesi için İstanbul'dan, Tarım İlaçları Kurumu'ndan 2 ton dionnon getirilmiştir. Bu konuyla bizzat Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Belediye Doktoru Ünal Aka ve Zabıta Komiseri Ali Erol ilgilenmiştir.¹⁴²⁸ Belediye, karasinek mücadelesi için 15 kişiden oluşturulan sıtma ekibini, sinek üremesine uygun bölgelerde çalışmaya sevk etmiştir. Belediye ekiplerine, Belediye doktoruda yardımcı olmuştur.¹⁴²⁹ Belediye her yıl sıtma mücadelesinde gelişme göstermiş ve gerekli olan her yola başvurulmuştur. Yeni ilaçların yanı sıra, doktor desteği de alınmıştır. Zaten sıtma ile ilgili çalışmalar Cumhuriyetin ilk yıllarından 1960 yılına gelindiğinde, büyük yol kat edilmiş ve başarıya ulaşılmıştır. Zaman içerisinde hastalık tamamen kontrol altına alınmış, devlet kontrolünde taramalar yapılmıştır. Bu nedenle sıtma artık Belediyenin önemli işleri arasında yer almaktan çıkmış, rutin mevsimlik kontrol düzeyine getirilmiştir.

3.4.22. Kasap İşleri

Aydın'da ara ara et sıkıntıları baş göstermiştir. Bu sıkıntı Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sürekli olmasa da, neredeyse her yıl zaman zaman görülmüştür. DP döneminde de bu problem devam etmiştir. Özellikle İsmet Sezgin döneminde, şehirde et sorunu büyümüştür. Kasaplarında ara ara kesim yapmamaları, şehirde et sorununun etkili olmasına neden olmuştur. 1956 yılında şehirde kasapların narh talebinin Belediye tarafından reddedilmesi üzerine, Aydın'da et kesimini durdurmuşlardır. Bunun üzerine Belediye, kesim yaparak şehrin et sıkıntısı çekmesini önlemeye çalışmıştır. Bu çalışmanın başarılı olması nedeniyle, kasaplar isteklerinden vazgeçerek et kesimine ve satışa başlamışlardır.¹⁴³⁰

¹⁴²⁵ *Hür Aydın*, 27 Temmuz 1957.

¹⁴²⁶ *Hür Aydın*, 27 Eylül 1957.

¹⁴²⁷ *Hür Aydın*, 15 Nisan 1959.

¹⁴²⁸ *Hür Aydın*, 23 Nisan 1960.

¹⁴²⁹ *Hür Aydın*, 18 Mayıs 1960.

¹⁴³⁰ *Hür Aydın*, 10 Ocak 1956.

Şehirde yaşanan et sorunu 1957 yılında daha vahim bir hal almıştır. Belediye bu işe yetişemeyince, Konya Et Kombinası ile anlaşmaya gidilmiştir. Konya Et Kombinası, Aydın Belediyesi Et ve Balık Kurumu ile anlaşma sonucunda her gün taze et gönderilmesi kararlaştırılmıştır.¹⁴³¹ Resmî açıklama ilk ağızdan 1957 Mart ayında gelmiştir. Belediye Başkanı İsmet Sezgin, bu konuda Hür Aydın Gazetesi'ne açıklamalarda bulunmuştur. 14 Mart 1957 tarihinde gerçekleşen görüşmede Belediye Başkanı İsmet Sezgin, şehrin et ihtiyacının düzenli olarak karşılanması için Belediyenin tedbir olarak Konya Et ve Balık Kurumu'ndan devamlı olarak et getirilmesi konusunda anlaşıldığını beyan etmiştir.¹⁴³²

Hür Aydın Gazetesi Belediye Başkanı İsmet Sezgin ile yaptığı görüşmede, Ankara'daki temaslarından da bahsetmiştir. İsmet Sezgin, Adnan Menderes tarafından makamında kabul edildiğini beraberinde Nafia Vekili Etem Menderes'in de bulunduğunu belirtmiştir. Şehrin ihtiyaçları üzerinde durulmuştur. Görüşmede, Aydın'da et balık kurumu tarafından bir soğuk hava deposu inşası 1957 programına alınmıştır. Buna ek olarak da bir mezbaha yapılacağı belirtilmiştir.¹⁴³³ Kasapların yeni narh ve kemiksiz et satışı yasağını uymaması sonucunda şehirde tekrar et buhranı yaşanmış ve bu nedenle Belediye et satışına başlamıştır. Belediye her daim kasapların muhalefeti ve düzensizliğine karşı tedbirli olarak en ufak bir sorunda et satışını kendisi yürütmüştür.¹⁴³⁴ Bu konuda büyük oranda başarılı olmuştur.

Belediye Başkanı İsmet Sezgin 1957 yılı Belediyenin çalışma raporlarında et istatistikleri geniş yer tutmuştur. Bu raporlarda verilen istatistikler şöyledir:¹⁴³⁵

Tablo 3.35. 1957 Yılı Mezbaha Faaliyeti¹⁴³⁶

Cins	Adet	Kilo	İmal Edilen Sucuk Kilo
Öküz	1179	142045	2734
Dişi Sığır	2830	235045	-
Dana	3112	157748	-
Koyun	4837	70165	-
Kuzu	4804	37690	-
Keçi	172	3034	-
Oğlak	986	8794	-
Manda	2	202	-
Deve	19	2958	-
Toplam	17941	657681	2734

¹⁴³¹ Hür Aydın, 24 Şubat 1957.

¹⁴³² Hür Aydın, 15 Mart 1957.

¹⁴³³ Hür Aydın, 1 Haziran 1957.

¹⁴³⁴ Hür Aydın, 22 Haziran 1957.

¹⁴³⁵ Hür Aydın, 11 Şubat 1958.

¹⁴³⁶ Hür Aydın, 18 Şubat 1958.

Tablo 3.36. Tahsil Olunan Zebhiye, Nakliye, İmal Ücreti ve Sakatat Nakliyat Ücreti¹⁴³⁷

Ücret	Lira	Kuruş
Zebhiye Resmi	80640	46
Nakliye Ücreti	19464	15
Firigo Ücreti	10412	15
Sakatat Nakliyat Ücreti	1271	00
Sucuk İmal Ücreti	410	10
Toplam	112197	76

Mezbaha Faaliyeti¹⁴³⁸

Tablo 3.37. Satılan Hayvanların Cinsi ve Miktarı

Cins	Adet
Öküz	1535
Dişi Sığır	4777
Dana	2568
Buzağı	1759
Manda	152
Deve	106
Koyun	5629
Kuzu	2382
Keçi	132
Oğlak	798
Eşek	618
Katır	43
At	492
Kısrak	314
Toplam	21303

Belediye, et işlerinde etkisi olan faktörleri, çeşitli mevsimlerde değişiklikler olması nedeniyle bazı aylarda piyasa değeri günün şartları dikkate alınarak belirlenmiştir.¹⁴³⁹

Soğuk hava deposu

15 Nisan 1967 tarihinden itibaren 3 yıl süreyle vakıflara ait soğuk hava deposu ve buz fabrikası yıllığı 18.000 liradan kiralanmıştır. Böylece mezbahanın teferruatında olması gereken soğuk hava tesisleri de kurum bünyesine geçmiştir. Soğuk hava deposunun kiralanması ile mezbahada kesilen etlerin fenni şartlar altında dinlendirilmesi durumu, tamamen Belediyenin kontrolüne geçmiş ve hizmetin tam ve kusursuz yapılması sağlanmıştır. Ayrıca sıcak mevsimlerde şehrin ihtiyacı olan buzunda buradan karşılanması ve dağıtılması sağlanmıştır. Tesisin kiralandığı tarihten 1957 Aralık ayın sonuna kadar 480.347 kilogram et, 5.731 kilogram tulum peynir ile 439 teneke peynir korumaya

¹⁴³⁷ *Hür Aydın*, 18 Şubat 1958.

¹⁴³⁸ *Hür Aydın*, 19 Şubat 1958.

¹⁴³⁹ *Hür Aydın*, 23 Şubat 1958.

alınmıştır. 1958 yılı içinde 29.125 kalıp buz üretilerek 51.560,40 kuruş gelir sağlanmıştır.¹⁴⁴⁰

3.4.23. Temizlik Sorunu

Belediye Başkanı İsmet Sezgin, şehrin temizlik işleri üzerinde durmuş ve temizlik işlerinde Belediyenin 50 kişilik bir ekibi olduğunu belirterek, özellikle çarşı temizliğinde esnaflarında yakınlık ve kolaylık göstermesinden dolayı başarılı olduklarını belirtmiştir. Bunun dışında karasinek ile mücadelede ise Belediyenin tüm olanakları ile çalıştığını vurgulamıştır.¹⁴⁴¹ Belediye Başkanı İsmet Sezgin, 1957 yılı Belediye Çalışma Raporunda temizlik işleri kısaca şöyle özetleyebiliriz.

Geniş bir saha üzerine kurulan Aydın şehrinin 200 kilometreye yakın bir yol şebekesi bulunmaktadır. Bunun temizliğini sağlamak için ise 45 temizlik işçisi, bir onbaşı, bir çavuş 17 temizlik arabası ve 4 kamyonla zabıta kontrolüyle çalışmıştır. Belediye şehrin temiz tutulmasını başlıca amaçları arasında saymıştır. Fakat araçlarda gereken bazı malzemelerin temin edilememesi nedeniyle, kamyonlarda teknik arızalar yaşanmış ve temizlik işleri bu nedenle bazen aksamıştır. Ancak Belediye Başkanının ifadesi ile temizlik ekibinin, en geç üç günde bir her sokağa uğradığını ifade etmiştir. Özellikle çarşının sürekli temiz durması için, Belediye esnafla birlikte özen göstermişlerdir.¹⁴⁴² Ancak gazetenin ifadeleri doğrultusunda sadece merkezi yerlerin temizliğinden bahsedilmiştir. Tüm şehrin temizliği ile ilgili ayrıntı verilmemiştir. Bu durum şehir temizliği ile ilgili tam bir bilgiye ulaşmamızı engellemiştir. Zaten bazı yolların toprak olması toza yol açmıştır. Fakat yine basının ifadesi ile şehrin birçok yolunun bu durumdan kurtarıldığı ifade edilmiştir. Şehrin genel çöp toplama sorunu ara ara ortaya çıkmıştır. Bu durum hakkında tam bir bilgiye ulaşamamıştır.

3.4.24. Şehir İçi Otobüs İşletmesi

Aydın Belediyesi, İzmir Belediyesi ile birlikte yurtdışından otobüs siparişleri vermiş ve 1957 yılı içerisinde geleceği belirtilmiştir. İlk partide 2 otobüsü alan Aydın Belediyesi otobüslerin gelmesiyle birlikte seferlere başlayacağını bildirmiştir. İhtiyaca göre otobüslerin sayısının artırılacağı açıklanmıştır. Hatta İngiltere ile otobüsler üzerine görüşülmüş ve

---

¹⁴⁴⁰ *Hür Aydın*, 4 Mart 1958.

¹⁴⁴¹ *Hür Aydın*, 17 Ağustos 1957.

¹⁴⁴² *Hür Aydın*, 20 Şubat 1958.

otobüslerin tahmini fiyatı 2 otobüs için 100.000 lira olarak belirlenmiştir.¹⁴⁴³ Görüşmeler 1957 Haziran ayı boyunca sürmüştür. Aydın Belediye Meclisi görüşmesinde, şehir içi otobüsler ile ilgili bir karara varılmıştır. Buna göre İzmir Belediyesi'nin teklif ettiği 169.000 lira otobüs parası fazla bulunmuş, bu nedenle konuyu görüşmek üzere Valinin başkanlığında bir heyetin İzmir'e gitmesi kararlaştırılmıştır. Heyetin otobüsler konusunda İzmir Belediyesi ile yapacağı görüşme sonucunda iyi bir duruma bağlanacağı belirtilmiştir.¹⁴⁴⁴ Ancak Eylül sonuna kadar herhangi bir gelişme yaşanmamıştır. 1957 Eylül'ünde Belediye görevlileri İzmir Fuarına gitmiştir. Burada İzmir Fuarı'nda sergilenen Batı Almanya standına ait 4 Benz-Mercedes otobüslerden iki tanesini Aydın Belediyesi almıştır. Bu otobüslerin alımında Başbakan Adnan Menderes'in desteği olmuştur. Bu otobüsler sayesinde 1957 Ekim'inde Aydın'da seyrüsefer başlayacaktır.¹⁴⁴⁵ Bunun dışında Ticaret Vekaleti tarafında, Belediyenin emrine 2 otobüs tahsis edilmiştir.¹⁴⁴⁶ Bu otobüslerin Aydın'a getirilmesiyle birlikte Aydın'da 23 Ekim 1957 tarihi itibarıyla şehir içi otobüs seferleri başlamıştır. Bu nedenle aynı gün saat 12.00'da Hükümet Meydanında bir tören yapılmıştır. Tören Dahiliye Vekili Dr. Namık Gedik'in katılımıyla gerçekleşmiştir.¹⁴⁴⁷ Kurdeleyi kestikten sonra İsmet Sezgin, Vali Konağına kadar bir sefer düzenlemiştir. İşletmeye açılan 2 otobüs, 60 kişilik olup, markaları Mercedes'dir. Hizmete giren bu otobüslerin durak yerleri şöyledir: Vali Konağı tarafına çalışacak otobüsler ilk olarak Hükümet önüne, sonra Ramazan Paşa Camisi, İstasyon, Gençler Kahvesi, Kozdibi Camisi, Vali Konağı önü, Kurtuluş Göçmen Evleri son durak olarak belirlenmiştir. Kemer, Orta Mahalle otobüsü ise ilk durak Kemer, Göçmen Evleri, sonra Meşrutiyet, Polis Karakolu, Meşrutiyet Camisi, Kız Enstitüsü, Gazipaşa İlkokulu, Kızılay, Ramazan Paşa Cami, Nazilli Köprübaşı, Dükkanönü Camisi, Orta Mahalle Göçmen Evleri son durak olarak belirlenmiştir.¹⁴⁴⁸

Aydın'da hizmete giren bu iki şehir içi otobüsü şehrin ihtiyacını karşılayamamıştır. Bu nedenle İsmet Sezgin, aynı firmadan teklif almış, 27 Kasım 1957 tarihinde döviz talep edildiğini yıllık belediye raporunda açıklamıştır. Belediye, otobüs çalışmalarını ilerletmiş ve bu girişimler sonucunda bir adet 8 tonluk Fiat kamyon Aydın'a getirilmiştir. Bu kamyonun otobüs haline getirilmesi ve şehir içi yolcu taşımada kullanılması düşünülmüştür. Otobüs işletmesinin bir ihtiyaç haline geldiğini belirten İsmet Sezgin, 2,5 ayı doldurmayan 25 Ekim

---

¹⁴⁴³ *Hür Aydın*, 5 Haziran 1957.

¹⁴⁴⁴ *Hür Aydın*, 14 Haziran 1957.

¹⁴⁴⁵ BCA 30-1-0-0/62-383-13, *Hür Aydın*, 24 Eylül 1957.

¹⁴⁴⁶ *Hür Aydın*, 2 Ekim 1957.

¹⁴⁴⁷ *Hür Aydın*, 23 Ekim 1957.

¹⁴⁴⁸ *Hür Aydın*, 24 Ekim 1957.

1957'den 31 Aralık 1957'ye kadar 126.345 yolcu taşıdıklarını belirtmiştir. Şehir otobüslerinin bu devre içerisindeki gayrisafi geliri 22-31 Ekim 1957 tarihi arasında 2.558,20 lira, Kasım 1957'de 9.577 lira, Aralık 1957'de 8.354,30 liradır.¹⁴⁴⁹

Belediye, şehir içi otobüs işinde yeni bir karar almıştır. 5 Mart 1959 tarihinde yapılan Belediye Meclisi toplantısında şehrin artan nüfusu göz önüne alınarak Trolleybüs İşletmesi açılması görüşülmüştür. Buna yönelten diğer bir neden ise motorinin masraflı olmasıdır. Bu nedenle mahallelerde etüt yapılmasına karar verilmiştir. Bunun içinde İzmir'den bir uzman heyetin getirilerek inceleme yapmasına karar verilmiştir.¹⁴⁵⁰ Belediye şehir içi taşımacılığında otobüslerin yetersiz kalması nedeniyle 2 otobüs şehir içi için, 2 otobüste şehirlerarası olmak üzere, toplamda 4 otobüs siparişi vermiştir. Sipariş verilen Mercedes otobüslerin, 2 ay içerisinde Aydın'a gelmesi beklenmiştir. Ancak otobüs alım işi uzamış, 1959 Kasım ayında anca getirilmiştir.¹⁴⁵¹ Bu otobüsler için Aydın Belediyesi tarafından 53.577 dolar tahsis edilmiştir.¹⁴⁵² Bu otobüslerin dışında Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Adapazarı'ndan Belediyeye iki tane kamyon almıştır. Bunlarda otobüs haline getirilecektir.¹⁴⁵³ Belediye Almanya'dan aldığı otobüsleri kara yoluyla kendilerinin alması kararını almıştır. Bu doğrultuda alınan bu otobüsleri karayoluyla getirmek için, Belediye Başkan Yardımcısı Orhan Esin başkanlığında bir heyet oluşturulmuştur. Bu heyet İzmir'den uçak yoluyla İstanbul'a gitmişlerdir. İstanbul'dan da heyet yine hava yolu ile Almanya'ya gitmiştir. Böylece bu heyet tarafından otobüslerin karayolu ile getirilmesi sağlanacaktır.¹⁴⁵⁴ Belediyenin Almanya'dan aldığı 5 otobüs, belirlenen heyet tarafından 13 Kasım 1957 tarihinde Aydın'a getirilmiştir. Bu otobüslerden iki tanesi şehir içi seferlerde çalışacağı diğerlerinin ise Aydın-İzmir arasında yolcu taşıyacağı duyurulmuştur. Getirilen otobüsler şehir içinde bir tur atarak halka tanıtılmıştır. Almanya'dan alınan Mercedes marka otobüslerin tanesi 140.000'e mal olmuştur.¹⁴⁵⁵ Şehirlerarası kullanılmaya başlanacak olan otobüslerde ise Belediye, bayan hostes kullanılmasına karar vermiştir. Şehir içi otobüs kullanımında da bir yenilik yapılmış ve biletçi kaldırılmış, onun yerine kapı girişinde yolcular parayı özel kumbaraya atmalarına karar verilmiştir.¹⁴⁵⁶ Yeni alınan bu Mercedes marka otobüsler hem şehir içi, hem de şehirlerarası hizmete 20 Kasım 1959 tarihinde

---

¹⁴⁴⁹ *Hür Aydın*, 4 Mart 1958.

¹⁴⁵⁰ *Hür Aydın*, 7 Mart 1959.

¹⁴⁵¹ *Hür Aydın*, 31 Mart 1959.

¹⁴⁵² *Hür Aydın*, 30 Temmuz 1959.

¹⁴⁵³ *Hür Aydın*, 24 Eylül 1959.

¹⁴⁵⁴ *Hür Aydın*, 15 Ekim 1959.

¹⁴⁵⁵ *Hür Aydın*, 14 Kasım 1959.

¹⁴⁵⁶ *Hür Aydın*, 18 Kasım 1959.

girmiştir. İzmir'e ilk gün ücretsiz taşıma yapılmıştır.¹⁴⁵⁷ Belediye, taşımacılıkta ilerleme kaydetmiştir. Belediye yolcuların otobüsleri kışın ve yazın bekleme süresi içerisinde mevsimsel nedenlerden dolayı zarar görmemesi için kapalı otobüs durakları yaptırmıştır.¹⁴⁵⁸

3.4.25. Celal Bayar'ın Aydın Ziyareti

3 Ocak 1960 tarihinde Celal Bayar'ın İzmir ziyareti dönüşünde karşılamak üzere Aydın'dan Vali Hilmi İncesulu, Başsavcı Nuri Sangar, Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Demokrat Parti İl Başkanı Tevfik Ercan, Emniyet Müdürü ve bazı Aydınlılardan oluşan bir heyet Selçuk'a gitmişlerdir. Karşılamada Celal Bayar, Aydın hakkında bazı bilgilere erişmiştir. Aydın heyeti trende yol boyunca cumhurbaşkanını şehir ile ilgili bilgilendirmiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın treni saat 12.00'da Aydın garına gelmiştir. Celal Bayar halk arasında biraz dolaşmış fakat şehre uğramamıştır. Ancak daha sonra gelme sözü vererek Aydın'dan ayrılmıştır. Aydın'da sonra Köşk, Sultanhisar ve Atça'ya uğramıştır. Nazilli'de ise kürsüden bir konuşma yaparak ayrılmıştır.¹⁴⁵⁹

3.4.26. Askeri Yönetim

Türk Silahlı Kuvvetleri ülkede ki genel yönetime 27 Mayıs 1960 tarihinde el koymuştur. Ülkenin her yerindeki idareler o yerin askeri amirlerine verilmiştir.¹⁴⁶⁰ Böylece Aydın Valiliği ve Aydın Belediyesi de askeri yönetime geçmiş oldu. Belediye Başkanı İsmet Sezgin ve Belediye Başkan Yardımcısı Orhan Esin, garnizon komutanlığınca görevden alınmış ve yerine Binbaşı Fahrettin Akı 28 Mayıs 1960 tarihinde saat 17.00'dan itibaren fiilen göreve başlamıştır. Bu tarihte Aydın Garnizon Komutanı ise Albay Sait Özbudak'tır.¹⁴⁶¹ Yönetimin askerin eline geçmesiyle birlikte, 30 Mayıs 1960 günü saat 20.30'da Aydın Valiliğine Tuğamiral Zahit Ş. Kırışlı atanmıştır. Aydın Belediye Başkanlığına ise Kurmay Albay Enver Özbakan getirilmiştir.¹⁴⁶² Askeri yönetimin başa gelmesi şehirde karşılık görmüş, 30 Mayıs 1960 tarihinde Aydın'da yüksek tahsil gençliği tarafından düzenlenen yürüyüşe halk bayraklarla katılmış, ordu desteklenmiştir.¹⁴⁶³ Halk desteği alan askerî yönetim, şehirde herhangi bir muhalefet ile karşılaşmamıştır. Bu nedenle Aydın'da olay yaşanmamıştır.

¹⁴⁵⁷ *Hür Aydın*, 20 Kasım 1959, *Hür Aydın*, 21 Kasım 1959.

¹⁴⁵⁸ *Hür Aydın*, 16 Nisan 1960.

¹⁴⁵⁹ *Hür Aydın*, 5 Ocak 1960.

¹⁴⁶⁰ *Hür Aydın*, 28 Mayıs 1960, Gazete manşeti için Ek 16.

¹⁴⁶¹ *Hür Aydın*, 29 Mayıs 1960.

¹⁴⁶² *Hür Aydın*, 31 Mayıs 1960, Aydın'a askeri yönetimin atanması Ek 18.

¹⁴⁶³ *Hür Aydın*, 31 Mayıs 1960.

Askeri yönetim iş başına gelmesiyle birlikte olağan bir durum yaşanmamış, Kurmay Albay Enver Özbakan'da sivil belediye başkanları gibi şehir işlerine yoğunlaşmıştır. Belediye Başkanı Kurmay Albay Enver Özbakan, 8 Haziran 1960 tarihinde beraberinde, Elektrik Su Otobüs İşletmesi Müdürü Aziz Gümüş ile birlikte Kalfaköy'e gitmiş, buradaki şehir içme suyu tesislerini gözden geçirmiş ve filtreleri incelemiştir. Belediye Başkanı elektrik şebekesi ile yeni açılan yollarda da incelemelerde bulunmuştur.¹⁴⁶⁴ İstanbul Kızılay Müdürlüğü tarafından şehir halkına bazı gıda maddeleri gönderilmiştir. Kızılay, Aydın Belediyesi'ne 320 kilo süt tozu, 522 kilo mısır ve 1746 kilo buğday unu, bayram nedeniyle yoksul halka dağıtılmıştır.¹⁴⁶⁵

Belediye Başkanı Kurmay Albay Enver Özbakan, belediyenin yarım kalmış işleri olan Ticaret Lisesi arkasındaki ve Kız Enstitüsü yollarının asfalt dökümüne devam ettiğini ve edileceğini açıklamıştır. Ayrıca Aytepe Mahallesi dağ eteği sakinlerinin, yağın yağmurlardan zarar gördüklerini belirterek, en kısa süre içerisinde de bu zararın temin edileceği açıklamasını yapmıştır. Belediye Başkanı emirleri doğrultusunda, şehirdeki karasinek mücadelesi 4'er kişilik ekipler halinde sürdürüleceğini duyurmuştur. Ayrıca Aydın'a Haziran ortasında sivil Vali atanmıştır. Vali Nihat Danışman, 13 Haziran 1960 tarihinde Aydın'a gelerek görevine başlamıştır.¹⁴⁶⁶

Belediyede de bir değişim yaşanmıştır. Aydın Belediye Başkanı Kurmay Albay Enver Özbakan, asıl görevi nedeniyle Aydın'dan ayrılarak İzmir'e dönmüştür. Kurmay Albay Enver Özbakan'ın asıl görevi Harp Akademisi öğretmenliğidir.¹⁴⁶⁷ Vali Nihat Danışman, 16 Haziran 1960 tarihinde Belediye Başkanlığı görevine başlamıştır. Sivil Vali'den sonra Belediye Başkanı da sivillere devredilmiştir. Kurmay Albay Enver Özbakan'dan boşalan başkanlık koltuğuna, Belediye Başkan Vekili olarak Aydın'ın eski hususi muhasebe müdürü Cemal Gencol atanmıştır.¹⁴⁶⁸

---

¹⁴⁶⁴ *Hür Aydın*, 10 Haziran 1960.

¹⁴⁶⁵ *Hür Aydın*, 11 Haziran 1960.

¹⁴⁶⁶ *Hür Aydın*, 14 Haziran 1960.

¹⁴⁶⁷ Milli Birlik Komitesi tarafından bir süre görevlendirilen Askeri Belediye Başkanı Kurmay Albay Enver Özbakan, 21 Haziran 1960 tarihinde vefat etmiştir. *Hür Aydın*, 16 Haziran 1960, *Hür Aydın*, 24 Haziran 1960.

¹⁴⁶⁸ *Hür Aydın*, 17 Haziran 1960.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Klasik Osmanlı idare sisteminde bugünkü anlamda bir belediye anlayışı bulunmamakla birlikte son derece iyi işleyen bir taşra yönetimi vardır. Osmanlı Devleti'nde modern anlamda bir yerel yönetim geleneğinin varlığından söz etmenin mümkün olmadığı hep vurgulanan bir husustur. Bununla birlikte bu hizmetleri gören bir takım yerel idari birimler olarak adlandırılabilir teşkilatlar bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nde bugünkü anlamda belediyecilik alanında düzenlemeler Tanzimat döneminde başlamıştır. Bu dönemde belediyecilik alanında gerçekleştirilen ilk ve en önemli adımlar İstanbul Şehremaneti ve Altıncı Daire-i Belediye teşkilatlarının oluşturulmasıdır. Mahalle ve Köy muhtarlarını seçebilen Osmanlı halkı, 1842-1867 yılları arasında kaza müdürünü de belirleyebilme hakkını elde etmiştir. Osmanlı Devleti'nde Belediye teşkilatının temelleri I. Meşrutiyetin ilanı sonrasında atılmıştır. 1876 Anayasasında il yönetimi ile ilgili konular yer almıştır. II. Meşrutiyet döneminde ise ilk kez İstanbul'da vilayet örgütü oluşturulmuştur. Atama yoluyla göreve getirilen Vali ve Şehremini'nin görevlerinin çatışması neticesinde iki görev tek kimlik altında birleştirilmiştir. 1912 yılından itibaren birtakım değişikliklerle belediye teşkilatı yeniden yapılandırılmıştır. Belediye dairelerinin kaldırılması ve encümen kurulması ile başlayan bu süreçte şehremini tekrar atama yoluyla işbaşına gelmiştir. I. Dünya Savaşı'nın getirdiği bunalımlı ve ağır şartlar içinde Türkiye'de ekonomik, sosyal ve siyasal sıkıntılar hat safhaya erişmiş belediyecilik faaliyetleri savaş yıllarında bir gelişme gösterememiştir. Büyük şehirlerde olduğu gibi Anadolu'da da yıkılan harap olan şehirlerin yeniden imarı I. Dünya Savaşı sonrasında üzerinde durulan önemli konulardan biri olmuştur. Daha Kurtuluş Savaşı yıllarında Ankara Hükümeti I. Dünya Savaşı yıllarında ihmal edilen belediyecilik faaliyetlerini yeniden düzenlemek zorunluluğuyla karşılaşmıştır. 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Cumhuriyetin ilanına kadar geçen sürecin belediyecilik faaliyetlerinin düzene sokulması açısından en önemli olaydır. Bu Anayasa, yerel yönetim ve yerel demokrasi anlayışına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Anayasanın 12. maddesinde, vilayet yerel düzeyde tüzel kişiliğe sahip bir kuruluş olarak belirtilmiştir. Eğitim, sağlık, tarım, ekonomi, bayındırlık işlerini düzenleme işleri vilayet meclislerine bırakılmıştır. Yerel yönetimlere ekonomik, mali ve adli yetkiler tanınmıştır. 1924 tarihli Ankara Şehremaneti Kanunu, Cumhuriyetin ilk yıllarında belediyecilik konusunda önemli bir adımdır. Bunu tamamlayan bir dizi kanun ardından 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu ile bu konuda bir çığır açılmış, başlayan yeni dönem bu kanun uyarınca inşa edilmiştir. Yapılan düzenlemeler sonrasında, Türk demokrasi tarihi açısından bir dönüm noktası olarak

adlandırılabilir 1930 Belediye Seçimleri yapılmıştır. 1930 Belediye Seçimleri, Mustafa Kemal Paşa tarafından yapılan inkılapların bir devamı niteliğini taşımıştır. Ülkede çağdaş belediyecilik ile yerel yönetim düzenlemeleri ile halkın sorunlarının çözülmesinde ve demokratikleşmesinde etkili bir adım olmuştur. Belediyeler ile ilgili tüm ülkeyi kapsayan detaylı ve iyi bir çalışma yapılarak kanun hazırlanmıştır. 1930 -1938 yıllarının tek parti anlayışı belediyecilik faaliyetlerine de tesir etmiştir. 1929 Dünya Buhranı Türkiye'de iki yıla yaklaşan bir süre yeni politika arayışlarına neden olmuştur. Kriz, Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasetine yeni çıkış yolları aramak adına değişiklikler getirmiştir. Bu durumun sonucu olarak devletçilik, halkçılık politikaları ve halkevlerinin oluşturulması belediyecilik üzerinde önemli ölçüde tesir etmiştir. Döneme damgasını vuran politikalardan biri olan devletçilik ilkesi, belediyecilik açısından önemli gelişmeler sağlamıştır. Osmanlı Devleti zamanında şehirlerin beledi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuş olan imtiyazlı şirketler (bunların çoğunda yabancılar söz sahibiydi) satın alınarak devletleştirilmiş, bu dönemde belediyelere devredilmiştir. Cumhuriyetin kurulmasının devamında Türkiye'de yerleştirilmeye çalışılan demokratik yaşamın, 1930'lu yıllar itibariyle önemli aşama katettiğini söyleyebiliriz. 1930'lu yıllarda Belediyecilik konusunda da, çıkarılan yasalar ve seçim sisteminde yapılan düzenlemelerle toplumun yönetime ortak olması için gerekli adımlar atılmıştır. Her ne kadar yerelleşme arzu edilmişse de Osmanlı Devleti'nden miras kalan merkezi yönetimin ağırlığı kendisini hissettirmektedir. Günümüzde halen merkezi yönetim yerel yönetimler üzerinde baskıcı ve belirleyici bir hüviyet içerisinde. Yerel yönetim konusu hep tartışılan bir konu olmuştur.

XIX. yy'ın son çeyreğinde kurulduğunu tespit ettiğimiz Aydın Belediye teşkilatının kesin olarak hangi tarihte faaliyete geçtiğine dair halen elimizde somut bir belge bulunmamaktadır. Osmanlı'nın son döneminden Cumhuriyet'e kadar geçen süreçte ete ekmeğe narh koymak, kentin temizliğini yapmak, dağlardan derelerden açık arklara su getirmek, kör petrol lambalarıyla sokakları aydınlatmak gibi kötü bir yerel yönetim geleneğini hayata geçirebilen Aydın Belediyesinin söz konusu rutin işler dışında çok fazla bir işlevi söz konusu olmamıştır. Sağlıklı içme suyu olmayan, elektrik tesisatı bulunmayan, mezbahası, hal, spor sahası, parkı, düzenli mezarlığı ve toplu yaşamın gereklerini, insanların ihtiyaçları karşılayacak tesis ve alanlar İmparatorluğun pek çok kentinde olmadığı gibi Aydın'da da mevcut değildi. Kentin doğru dürüst bir şehir haritası dahi bulunmuyordu. XIX. Yy sonlarında Aydın Belediyesinin geliri 200.000 kuruştur. Düzensiz ve bakımsız kent 27 Mayıs 1919 yılında Yunan işgaline maruz kaldığında telafisi zor büyük kayıplara

uğramıştır. Aydın'da Belediye teşkilatı kurtuluştan sonra önemli çalışmalara imza atabilmiştir. Aydın Belediyesi modernleşme sürecinde tıpkı Halkevi gibi önemli bir misyon yüklenmiş, Aydın'ın gelişiminde kalkınmasında önemli bir rol oynamıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında çağdaşlaşma yolunda atılan adımlar tüm ülkeyi olduğu gibi Aydın'ı da etkilemiştir. Atatürk önderliğinde yapılan bu çağdaşlaşma adımlarının Aydın'da kamu adına uygulayıcısı belediye olmuştur. Kurulduğu tarihten araştırma alanımızın bittiği 1960 yılına kadar tüm belediye başkanları Müslüman Türklerden seçilmiştir. Cumhuriyet Döneminin şehirde ilk seçilmiş belediye başkanı olan Ahmet Emin Arkayın Döneminde ise yanmış yıkılmış olan Aydın Kenti yeniden inşa edilmiştir. Şehir çarşıdan başlanılarak imar çalışmaları parça parça yapılmıştır. Bu dönemde Aydın'dan işgal nedeniyle ayrılmak zorunda kalan Aydınlıların şehre dönmesini sağlamıştır. Şehrin aydınlatılması ile ilgili girişimi olmuşsa da ekonomik nedenlerden dolayı başarıya ulaşamamıştır. Ahmet Bey'in Belediye Başkanlığı Dönemi olaylı 1930 Belediye Seçimleri ile birlikte sona ermiştir.

Tek Parti Döneminde Aydın Belediyesi Parti Devlet anlayışı içinde CHP'nin etki alanı içinde denetiminde bir kurum olmuştur. İkinci çok partili hayata geçiş denemesinde 1930 yılında yapılan Belediye Seçimlerinde bu durum siyasi tansiyonun yükselmesine, dargınlıklara, kırgınlıklara hatta çatışmalara yol açmıştır. Öyle ki Aydın'da yapılan 1930 belediye seçimleri usulsüzlükler ve seçim güvenliği konusunda yaşanan sıkıntılar nedeniyle iptal edilip tekrarlanmıştı. Eleştirilerin odağında hep belediye olmuştur. Seçim süreci sancılı geçmiş ve nihayetinde SCF'nin kapanmasıyla sonuçlanmıştır. CHF Belediye, Halkevi, Parti tüm teşkilatlarını yenilemek durumunda kalmıştır. SCF kapatıldıktan sonra 1950 yılına kadar yerel seçimler CHF adayları arasında geçmiştir. Tek Parti Dönemi seçimleri davullu-zurnalı bir şekilde bayram havasında yapılmıştır. Parti adayları birbirleriyle yarışmıştır. Raif Aydoğdu'nun vekaleten, Nafiz Karabudak'ın seçimle işbaşına geldiği belediye'de, bu dönemde ismi en çok öne çıkan partinin de en güçlü adamı Etem Menderes olmuştur. 1931-1945 yıllarında Ahmet Emin Arkayın Döneminin ardından Raif Aydoğdu (1931-1933), Nafiz Karabudak (1934-1938), Etem Menderes (1938-1943) dönemlerinde Modern mezbaha, çocuk muayene evi açılmış, su ve elektrik işlerinde belediye ilk kez somut adımlar atmıştır. İtfaiye teşkilatını modernleştirmeye çalışmış ve yeni ekipmanlar alınmıştır. Özellikle Nafiz Karabudak döneminde spor, sağlık ve çevre düzenlemeleri çalışmaları göze çarpmaktadır. Şehirde yeşile önem verilmiş ve belediye koruluk kurma çalışmasını

yürütmüştür. Şehir içi ulaşım ile ilgili ilk bilgilere de bu dönemde rastlanmaktadır. Halk sağlığını etkileyecek unsurlarla da mücadele edilmiştir. Kent sağlığını etkileyen şehir içerisinde bulunan hayvan pazarı ve ahırlarda şehir dışına taşınmış, kasaplara çeki düzen verilmiştir. İlk defa beş yıllık imar programı bu dönemde oluşturulmuştur. Ardılı Etem Menderes'te bu çalışmaları sürdürmüştür. Etem Menderes görevini aralıklarla 1945 yılına kadar sürdürmüştür. Bu dönemde elektrik ve su işlerinde ilerleme kaydedilmiştir. Şehirde su tesisatı genişlemiştir. Elektrik motoru satın alınarak şehirde daha fazla alanın aydınlatılması sağlanmıştır. Etem Menderes Döneminde de spora destek verilmiştir. II. Dünya savaşı koşullarında asker ailelerine belediye tarafından yardım yapılmaya başlanılmıştır. Aydın'ın imar çalışmaları Etem Menderes Döneminde hız kazanmış, Aydın Belediyesinin sınırları belirlenmiştir. II. Dünya Savaşı sürecinde Aydın Belediye Başkanı olan Etem Menderes, ekonomik anlamda büyük mücadele vermiş ve şehrin işesini sağlamaya çalışmıştır. Ancak bu dönem çok sancılı geçmiş başta un tedariki olmak üzere işe konusunda sürekli sorun yaşanmıştır. Zamanında tedbir alınmaması sonucu un ve buğday temini sürekli olarak geç yapılmıştır. Bu dönemde kasaplar ile ilgili sağlık yönünden ıslah çalışmaları yapılmıştır. Şehir temizliğine dikkat edilmiş, toplu taşıma araçlarının dahi temizliğine önem verilmiştir. Sıtma ile mücadele bu dönemde de devam etmiştir. Etem Menderes'in ardından yine kısa bir Raif Aydoğdu Dönemi yaşanmıştır. 1946 yılında Orhan Çiftçi Belediye Başkanı seçilerek 1948 yılına kadar bu görevi yürütmüştür. Bu dönemde, şehir gazinosu, Tabakhane Deresi ıslahı, kültür park yapılmış, yeni elektrik motoru alınmış ve imar çalışmaları sürdürülmüştür. İtfaiye teşkilatı güçlendirilmiş ve modern hale getirilmiştir. Ardılı İrfan Saylam Döneminde de bu çalışmalar devam ettirilmiş ve Tek Parti Belediyeciliği Aydın'da 1950 yılında sona ermiştir.

Çok partili yaşama geçiş sürecinin hemen öncesinde, 13 Temmuz 1945 tarihinde "Belediyecilik Derneği" kurulmuştur. 1580 sayılı kanunun çıkarılmasından 18 yıl sonra, 1948'de 5237 sayılı "Belediye Gelirleri Kanunu" yürürlüğe girmiştir. İlk derli toplu belediye gelirleri kanunu olan bu kanun 30 yıldan fazla yürürlükte kalmıştır. Kanun belediye gelirlerini düzenlemekle beraber, uygulamada merkezi iktidarlar gelirleri merkezde toplayıp, sonra dağıtmayı tercih ettiğinden, belediyeler ihtiyaç duydukları kaynakları hiçbir zaman kontrol edememişler ve merkezi hükümete bağımlı olmuşlardır. Bu nedenle de, sürekli borçlanma yolunu tercih ettiler. Yıllar içinde borçlar birikince de, belediyeler lehine mali reformlar yapmak yerine belediyelerin borçlarını devletin üstlenmesi ya da ertelenmesi yoluna gidilmiştir.

1930-1960 arasında iki kez çok partili süreci yaşayan Aydın şehrinin belediye seçimleri de gürültülü geçmiştir. Özellikle 1930 yılında gerçekleşen seçimlerde Aydın'da bir türlü sonuç alınamamıştır. Bu nedenle SCF'nin kapatılmasının ardından ancak Aydın Belediye Başkanı belirlenebilmiştir. 1946 seçimlerine ise DP katılmamış, CHP adayları arasında geçmiştir. 1950 yılında ise yapılan kanuni düzenlemeler sonucunda seçimlere DP'nin istediği gibi yani gizli oy açık sayım kuralı ile girilmiştir. DP bu seçimlerde Aydın Belediyesi'ni de kazanmayı başarmıştır.

1950 yılına kadar tek parti yönetimi egemendi. Pek çok büyük şehirde valiler, belediye başkanlığını da üstlenmişlerdi (Örneğin İstanbul'da). 1950-60 arasında Demokrat Parti'nin iktidar olduğu dönemde kentlere göçün hız kazandığı bir dönemdir. Bu, kentlerin etrafının gecekonduyla kuşatılmaya başlamasıyla sonuçlandı. Sonuçta belediyeler hızlı kentleşmeye yenik düştüler. Bu dönemde, ülkeyi ve kentleri yönetenlerin hayali, kentlerin fabrika bacalarıyla donatılması ve vızır vızır işleyen limanlardı. Kentlerin imarı, yeni yollar ve binalar yapılması hız kazandı.

1950 seçimleri ile Cumhuriyet Döneminde, Aydın'da ilk defa belediye farklı bir partiye geçmiştir. Böylece Aydın'da yerel yönetimde yeni bir dönem başlamıştır. Bu süreçte ilk başlarda sancılı olmuştur. DP'li belediye başkanlarının partizan yaklaşımları halk arasında bölünmeye ve CHP tarafından sert eleştirilere neden olmuştur. Aydın Belediyesi'nde DP Döneminin ilk beş yılında istikrar sağlanamamıştır. Sürekli olarak belediye başkanı değişimi yaşanmıştır. Bu durum 1955 yılına kadar devam etmiştir. İsmet Sezgin'in belediye başkanı seçilmesiyle birlikte Aydın Belediyesi'nde hem istikrar sağlanmış hem de belediyenin çalışmaları hız kazanmıştır. 1950-1955 yılları arasında yaşanan keyfi durumlar bu dönemde pek görülmemiştir. Bu nedenle eleştirilerde farklı bir yön almıştır. CHP Döneminde neredeyse her yıl Belediyenin çalışma raporları yayınlanırken, DP döneminde bu şeffaflığı göremiyoruz.

DP Döneminde Aydın Belediyesi ilk beş yılında sürekli olarak belediye başkanı değiştirmiştir. Bu dönemde yönetimde süreklilik sağlanamamıştır. Dönemin ilk belediye başkanı Cevat Ülkü olmuştur. Cevat Ülkü'nün en önemli çalışmaları elektrik ve su işlerini devam ettirmesi olmuştur. Bu dönemde Belediye Başkanı Cevat Ülkü esnafa DP'nin iktidara gelme günü olan 14 Mayıs'ta bayrak astırmak istemesi CHP tarafından çok sert eleştirilmiştir. 1951 yılında Belediye Başkanlığına Reşat Esenkan getirilmiştir. Bu dönemde elektrik ve su işlerinin yanı sıra park düzenlemesi, sıtma ile mücadele, şehir temizliği ile

ilgilenilmiştir. 1952 yılında Belediye Başkanlığına Selim Yatağan gelmiştir. Bu dönemde olaylı geçmiş kamu araçlarının özel işlerde kullanılması uzun tartışmalara neden olmuştur. Selim Yatağan Döneminin en önemli sorunlarından birisi gecekondular olmuştur. Şehrin imarına uymayan ve sağlıklı olmayan bu yapılar şehrin yapısını etkilemiştir. Elektrik, su, kanalizasyon, ekmek sorunu, imar, sağlık, sıtma ile mücadele gibi işler yürütülmüş ve santral garaj yapımı başlamıştır. Ancak Selim Yatağan görevini 1955 Belediye seçimlerine kadar sürdürememiştir. 1955 Seçimleri ile birlikte DP Aydın Belediyesi İsmet Sezgin'le birlikte beş yıl sürecek bir istikrar sağlamıştır. Bu dönemde öncellerinden kalan çalışmalar sürdürülmüş ve birçok yarım kalan iş tamamlanmıştır. Santral Garajı, yoksul evleri ve havaalanı bu dönemde bitirilmiştir. İsmet Sezgin Döneminde elektrik ve işleri sürdürülmüş ve elektrik santraline yeni elektrik motorları eklenmiştir. Ancak Aydın'ı tamamen aydınlığa kavuşturacak elektrik Soma Santralinden direkler yoluyla elektriğin şehre getirilmesiyle sağlanmıştır. İmar, ekmek, sağlık işleri ve sıtma ile mücadele bu dönemde de sürdürülmüştür. Bu dönemde şehir içi ulaşım ağı belediyenin yeni otobüsler almasıyla genişlemiştir. Temizlik her dönem belediye başkanlarını ilgilendiren konular arasında yer almış ve İsmet Sezgin Döneminde de şehir temizliğine dikkat edilmiştir. İsmet Sezgin Dönemi 27 Mayıs 1960 Askeri müdahalesi ile sona ermiştir.

Aydın'da Belediye, Belediye Başkanlığı şehirde siyasi yaşamın en önemli basamaklarından biri olmuştur. Aydın Belediye Başkanlığı siyaseten geleceğe önemli bir basamak oluşturmuş canlı bir siyaset laboratuvarıdır. İncelediğimiz 1930-1960 yılları arasında Aydın Belediye Başkanlarının birkaçı istisna önce milletvekili sonra bakanlıklara kadar uzanan renkli bir siyasi yaşamları olmuştur.

5. KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA 30-1-0-0/34-204-1.

BCA 30-1-0-0/51-309-3.

BCA 30-1-0-0/51-309-5.

BCA 30-1-0-0/51-309-6.

BCA 30-1-0-0/62-383-13.

BCA 30-1-0-0/98-606-1.

BCA 30-10-0-0/125-890-5.

BCA 30-10-0-0/179-235-13.

BCA 30-10-0-0/193-321-18.

BCA 30-10-0-0/82-536-32.

BCA 30-10-0-0/82-538-1.

BCA 30-10-0-0/82-540-1.

BCA 30-10-0-0/82-540-2.

BCA 30-11-1-0/127-47-19.

BCA 30-11-1-0/157-35-5.

BCA 30-11-1-0/161-12-17.

BCA 30-11-1-0/174-9-9.

BCA 30-11-1-0/184-23-13.

BCA 30-11-1-0/200-25-20.

BCA 30-11-1-0/218-39-3.

BCA 30-11-1-0/226-33-13.

BCA 30-11-1-0/255-2-20.

BCA 30-11-1-0/60-38-8.

BCA 30-11-1-0/60-38-8.

BCA 30-11-1-0/62-10-3.

BCA 30-11-1-0/78-18-20.

BCA 30-11-1-0/91-39-11.

BCA 490-1-0-0/1473-17-1.

BCA 490-1-0-0/1474-23-1.

BCA 490-1-0-0/245-973-1.

BCA 490-1-0-0/245-973-1.

BCA 490-1-0-0/245-975-1.

BCA 490-1-0-0/286-1146-2.

BCA 490-1-0-0/286-1149-1.

BCA 490-1-0-0/4-18-27.

BCA 490-1-0-0_286-1146-1.

BCA, 10-9-0-0/239-736-1.

BCA, 10-9-0-0/259-793-7.

BCA, 10-9-0-0/307-955-2.

BCA, 10-9-0-0/40-118-5.

BCA, 10-9-0-0/41-121-10.

BCA, 30-10-0-0/1-3-13.

BCA, 30-11-1-0/307-30-13.

BCA, 30-11-1-0/310-3-6.

BCA, 30-18-1-1/8-48-5.

BCA, 490-1-0-0/4-19-12.

BCA, 490-1-0-0/622-41-1.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 9, Cilt:1.

Sürelî Yayınlar

Akşam (İstanbul)

Anadolu (İzmir)

Ant (Aydın)

Aydın (Aydın)

Balova (Aydın)

Belediyeler Dergisi, (1937). Yıl 2, Sayı 21, Ankara.

Büyük Menderes

Cumhuriyet (Ankara)

Doğan (Aydın)

Hizmet (İzmir)

Hür Aydın (Aydın)

Kıroba (Aydın)

Resmî Gazete

Serbest Cumhuriyet (İzmir)

Son Posta (İstanbul)

Takvimi Vekayi (İstanbul)

Vakit (İstanbul)

Yanık Yurt (İzmir)

Yeni Asır (İzmir)

Kitap

1320 Senesi Aydın Vilayet Salnamesi, İstanbul 1321.

1326 Senesi Aydın Vilayet Salnamesi, (1327). İstanbul.

1935 20 İlkTeşrin Genel Nüfus Sayımı Türkiye Nüfusu, Başvekâlet İstatistik Genel Direktörlüğü, Ankara: Ulus Basımevi.

22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, (1961). İstanbul: Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü.

- Aker, M. Ş. (1937). *İstiklal Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidali*, Cilt 1, İstanbul.
- Arkayın, N. (2012). *Deniz Yeli*, Aydın: Cumhuriyet Ofset.
- Arslan, Z. *Türk Parlamento Tarihi TBMM XI. Dönem (1957-1960) III. Cilt*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları no:156.
- Atatürk Aydın'da
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2006.
- Atay, F. R. (2012). *Çankaya*, İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Aydemir, Ş. S. (2001). *Menderes'in Dramı*, (7. Basım) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydın Belediyesi İkinci İntihap Devresinde Başardığı İşler (1934-1938)* (1938). Aydın.
- Aydın'ın Aydınlığı*, (1955). Aydın Belediyesi.
- Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı (1938-1939), (1939). Ankara.
- Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Belediyeler İstatistiği (1929-1938)*, (1941). Ankara.
- Bayındır, H. H. ve Poyrazoğlu, H. F., (1966). *Aydın Kenti- Tarihi- Coğrafyası Bugünü*, Aydın.
- Bayındır, H. H. ve Poyrazoğlu, H. F., (1966). *Aydın Kenti Tarihi, Coğrafyası Ve Bugünü*, Aydın: Kolalı Matbaası.
- Baykal, B. S. (1964). *Mithat Paşa Siyasi ve İdari Şahsiyeti*, T.C. Ziraat Bankası 100. Kuruluş Yılı Armağanı, Ankara: Kırıl Matbaası.
- Belediyeler Yıllığı (1949-1950), (1950). Ankara.
- Belediyeler*, Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler Umum Müdürlüğü, (1933). İstanbul: Holivut Matbaası.
- Belediyelerimiz*, (1953). Ankara: Doğu Ltd. O. Matbaası.
- Belediyelerimiz*, (1956). Ankara: Doğu Ltd. O. Matbaası.
- Berber, E. (2005). *Kuruluşundan Cumhuriyete Karşıyaka Belediye Tarihi (1887-1923)*, İzmir: Karşıyaka Belediyesi Kültür Yayınları, Şanal Matbaacılık.
- Cumhuriyet'in 15. Yılında Aydın*, (1938). Aydın.
- Çadircı, M. (2013). *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal Ekonomik Yapısı*, (3. Baskı) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çelebi, E. (1971). *Seyahatname*, İstanbul.
- Çınar, M. *Türk Parlamento Tarihi TBMM XIII. Dönem (1965-1969) IV. Cilt*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları no:147.

- Çufalı, M. *Türk Parlamento Tarihi TBMM – VIII. Dönem (1946-1950)*, Cilt 3, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 146.
- Doğan, A. (1964). *Kurtuluş, Kuruluş ve Sonrası*, İstanbul: Dünya Yayınları.
- Düster 1. Cilt 2.
- Ergin, O. N. (1934). *Beledi Bilgiler*, İstanbul.
- Ergin, O. N. (1995). *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, Cilt 1, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.
- Ergin, O. N. (1995). *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, Cilt 2, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.
- Ergin, O. N. (1995). *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, Cilt 3, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.
- Ergüven, E. *Şükrü Kaya Sözleri-Yazıları 1927-1937*, (1938). İstanbul: İstanbul Cumhuriyet Matbaası.
- Gökacı, M. A. *Dünyada ve Türkiye’de Belediyecilik*, (1996). İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Gökbel, A. (1964). *Milli Mücadele’de Aydın*, Aydın.
- Göney, S. (1975). *Büyük Menderes Bölgesi*, İstanbul.
- Güneş, G. (2006). *Atatürk ve Aydın*, Aydın: Aydın Ticaret Odası Kültür Yayınları No:1.
- Güneş, G. ve Elmacı, M. E. (2013). *Tek Parti Döneminde Aydın’da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*, İzmir: Zeus Kitabevi.
- Kaynar, R. (1985). *Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat*, (2. Baskı). Ankara.
- Nadaroğlu, H. (2001). *Mahalli İdareler*, (5. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Nahum, H. (2000). *İzmir Yahudileri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oran, H. (1975). *Atatürk Denizli’de*, Denizli.
- Ortaylı, İ. (2011). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, (2. Baskı). Türk Tarih Kurumu.
- Ortaylı, İ. (2012). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, (4. Baskı). Ankara: Cedit Neşriyat.
- Ortaylı, İ. (2016). *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti’nde Kadı*, (2. Baskı). Kronik Yayıncılık.
- Öndin, N. (2003). *Cumhuriyet’in Kültür Politikası ve Sanat 1923-1950*, İstanbul: İnsancıl Yayınları.
- Öztürk, K. *Türk Parlamento Tarihi TBMM IX. Dönem (1950-1954) VII. Cilt*, Ankara: TBMM Vakfı Yayınları no:18.

- Sami, Ş. (1317). *Kamus-ı Türki*, İstanbul.
- Serçe, E. (1998). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmir'de Belediye (1868-1945)*, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Seyitdanlıoğlu, M. (2010). *Tanzimat Döneminde Modern Belediyeciliğin Doğuşu Yerel Yönetim Metinleri*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şehirlerimizin İmar Davası*, (1940). Aydın: C.H.P. Basımevi.
- T.C. Devlet Salnamesi, (1927). 1926-1927.
- Tekeli, İ. (1978). *Cumhuriyet Döneminde (1923-1973) Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi*, Ankara.
- Tekeli, İ. (2009). *Cumhuriyetin Belediyecilik Öyküsü (1923-1990)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tunçay, M. (1981). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Ankara: Yurt Yayınları.
- Turan, A. E. (2008). *Türkiye'de Yerel Seçimler*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Turan, M. (1999). *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923)*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.
- Turhan, A. (2014). *Güzelhisar-ı Aydın'dan İki Mahalle Hasanefendi ve Ramazanpaşa*, İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Tümerkan, S. (1946). *Türkiye'de Belediyeler*, İstanbul: İçişleri Bakanlığı Yayınları.
- Türkçe Sözlük, Cilt 2, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yapucu, O. P. (2008). *Modernleşme Sürecinde Bir Sancak Aydın*, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Yücel, M. S. (2001). *Demokrat Parti*, İstanbul: Ülke Kitapları.
- Zürcher, E. J. (1992). *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Tez

- Adıgüzel, N. (2010). *Cumhuriyet Döneminde Belediyecilik (1923-1938)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Akdağ, M. (2007). *1946-1950 Yılları Arasında Aydın'da Siyasal Yaşam*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Ay, N. (2009). *Türkiye’de Belediyecilik, Karaman’da Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Etkinliklerinin Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Konya.
- Aydın, E. (1995). *Halk Sağlığı Yönüyle Türkiye’de Sıtma Savaşı*, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Çetin, H. (2015). *CHP Parti Müfettişlik Raporlarına Göre Tek Parti Döneminde Aydın*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Çolak, H. (2007). *1930 Belediye Seçimleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Türk İnkılap Enstitüsü, Ankara.
- Durna, H. (2014). *Türk Siyasi Yaşamında “Aydın” (1930-1950)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Ekinci, N. (2007). *Akdeniz Bölgesi’ndeki Atatürk Anıtları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Ekren, S. *Aydın Şehri 1944-1945*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi.
- Gülşen, A. (2014). *Giresun’da Sosyal, Ekonomik, Siyasi ve Kültürel Yaşam (1945-1960)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Nergiz, A. (2017). *Türk Siyasal Hayatında Celâl Bayar’ın Söylemsel Açından Rolü ve Etkisi (1946-1960)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Utkugün, C. (2016). *İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Ekonomik Sıkıntıların Sosyal Hayata Etkileri (1939-1945)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Yetkin, B. (2018). *İbrahim Etem Menderes (Siyasî Hayatının Demokrat Partili Yılları)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yücer, R. (2016). *Cumhuriyet Gazetesi’nin Bakışıyla Türkiye’de Demokrasiye Geçişte Dönüm Noktası:14 Mayıs 1950 Seçimleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Makale

- “Aydın’ın İmar Planı” *Belediyeler Dergisi*, (1940). Yıl 5, Sayı 55, Ankara.
- “Herman Jansen'in Ankara İmar Planı Raporu” *Belediyeler Dergisi*, (1935). Sayı 2, Ankara.
- Aydın, A. (2011). Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Adnan Menderes’in Siyasi Hayatının Başlaması, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 8, s.1-9.

- Aydın, E. (1999). Türkiye’de Sıtma Mücadelesi, *III. Tıp Tarihi Kongresi Bildiriler II*, Ankara, s.301-309.
- Aydoğan, E. ve Mahmutoğlu, T. B. (2013). Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler ve Karakteristik Özellikleri, *Tarihin Peşinde*, Sayı 10, s.113-142.
- Babaoğlu, R. (2017). İngiliz Belgelerinde Türkiye’nin Demokrasiye Geçiş Yılları: Demokrat Parti’nin Kuruluşu ve 1946 Seçimleri, *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 10 s.371-402.
- Berber, E. (2009). Ötekinin Gözünden Aydın’ın İşgali ve Yunan Yönetimi, *Milli Mücadele’de Aydın Sancağı ve Yörük Ali Efe*, Editör: Güneş, G. ve Başaran, M. Aydın.
- Çelebi, O. (2015). Türkiye’de Demokrasinin Sancılı Doğumu:1946, *Turkish Studies*, Cilt:10/1, s. 251-272.
- Çelik, B. (Aralık 2000). “Aydın’da Serbest Fırka ve Belediye Seçimleri”, *Toplumsal Tarih*, Sayı:84, s. 13-23.
- Çiçek, Y. (Nisan 2014). Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yerel Yönetimler, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:11, Sayı:1, s. 53-64.
- Demirayak, S. (Kasım-Aralık 2008). Cumhuriyet Döneminde Aydın Belediyesinin Seçimle Göreve Gelen ilk Başkanı Ahmet Emin Arkayın, *Aydın Aydın Tarih ve Kültür Dergisi*, Yıl:1, Sayı:5, s. 15-20.
- Gözcü, A. (2018). İkinci Dünya Savaşı Türkiye’sinde Ekonomik Durumun Sosyal Hayata Etkilerine Dair Bazı Tespitler, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 62, s. 85-108.
- Güneş, G. (2006). “Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın Aydın’da Teşkilatlanması ve 1930 Belediye Seçimleri Üzerinde Oluşan Tartışmalar”, *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt: XXV, Sayı:39, Ankara, s. 117-147.
- Güneş, G. (2008). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Aydın’da Sıtma Hastalığı ve Sıtma İle Mücadele, *I. Uluslararası Tıp Tarihi Kongresi 10. Ulusal Türk Tıp Tarihi Kongresi Bildiri Kitabı*, Cilt 2, Editör: Erdemir, A. D., Öncel, Ö., Küçükdağ, Y., Okka, B. ve Erer, S. İstanbul, İstanbul Üniversitesi.
- Güneş, G. (2012a). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Kentleşme Sürecinde Aydın Belediyesi ve Faaliyetleri, Ed. Günver Güneş, *Tarihsel Süreçte Aydın*, Aydın, s. 307-330.
- Güneş, G. (2012b). Kurtuluş ve Kuruluş; Aydın Kentinin Yeniden Doğuşu, Ed. Günver Güneş, *Tarihsel Süreçte Aydın*, Aydın Belediyesi Kültür Yayınları, s. 277-305.
- Güneş, G. (2018). Savaş Ekonomisi Uygulamaları İçinde II. Dünya Savaşı Yıllarında Aydın’da Varlık Vergisi, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C: XVIII, Sayı: 37, s.645-676.

- Güneş, G. (Mart 2005). *Mustafa Kemal Atatürk'ün Aydın Seyahatleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 61, Cilt: XXI, s. 219-242.
- Güneş, M. (2016). İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Aydın'da Hava Taarruzlarına Karşı Uygulanan Sivil Savunma Tedbirleri, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl:14, Sayı:28, s.77-102.
- Hotinli, R. A. (1979). "Bugünkü Bağdat" *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, s.211-213.
- İnalçık, H. (1985). "Tanzimat'ın Uygulanması ve Sosyal Tepkiler", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yayınları, Cilt 6.
- İnan, S. (Ocak 2004). Muhalefetin İstemediği İlk Erken Seçim: 1946 Belediye Seçimleri, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt: 13, Sayı:1 s.50-66.
- Kartal, N. (İlkbahar 2013). Tanzimat'tan Cumhuriyete Mahalli İdare, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, s. 1-24.
- Kocabaşoğlu, U. (1990). Bir Devir, Bir Şehir, Bir Adam:1926-1946 Ankara'sı ve Nevzat Tandoğan, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl, Uluslararası Sempozyum, Ankara, 23-24 Kasım 1990, Bildiriler ve Tartışmalar*, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara, s. 193-213.
- Ortaylı, İ. (1990). Yerel Yönetim: Devraldığımız Miras, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl, Uluslararası Sempozyum, Ankara, 23-24 Kasım 1990, Bildiriler ve Tartışmalar*, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara, s.63-74.
- Osma, K. Cumhuriyet Dönemi (1923-1946) Anıt Heykellerinin Heykel Sanatımızın Gelişimine Katkısı, *24-26 Eylül 1995 tarihinde Uludağ Üniversitesi tarafından düzenlenen ulusal heykel sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur.*
- Seyitdanlıoğlu, M. (Kasım 1996). Bir Belge-Yerel Yönetim Metinleri (VII): 1871 Vilayet Nizamnamesi ve Getirdikleri, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 6, s.89-99.
- Sürgevil, S. (1993). Birinci Dünya Savaşında Aydın, *X. Türk Tarih Kongresinden Tıpkı Basım*, TTK Basımevi, Ankara.
- Şinik, B., Uçar, Y. Dik ve A. E. (Nisan 2016), 1924 ve 1926 Tarihli Belediye Kanunu Layihaları: Cumhuriyet Belediyecilik Anlayışının Kurucu Adımları, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 25, Sayı 2, s.1-27.
- Tekeli, İ. ve İlkin, S. (2004). Türkiye'de Sıtma Mücadelesinin Tarihi, *Cumhuriyetin Harcı Köktenci Modernitenin Ekonomik Politikasının Gelişimi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını.
- Uyar H. (2004 Kış). Türkiye'de ve Dünya'da Yerel Yönetimler: Kısa Bir Tarihçe, *Aydınlanma 1923*, Yıl 8 Sayı 51, s. 31-38.
- Yenen, M. (1941). "Şehirlerimizin İmar Davası", *Belediyeler Dergisi*, Yıl:6, Sayı:66, Ankara, s. 18-21.

İnternet Kaynakları

<http://www.aydinozel.net/mustafa-cildir-ile-cok-ozel-roportaj-1613h.htm>. Erişim (erişim 12 Eylül 2018).

<http://www.hurriyet.com.tr/minibus-garaji-yikilince-itfaiyenin-yeri-de-degisti-37165177>. (erişim 7 Ekim 2018).

<http://www.milliyet.com.tr/cildir-ailesine-cildirtan--gundem-2648329/>. (erişim 12 Eylül 2018).

<https://www.aydinpost.com/aydinin-50-yillik-garaji-yikildi-236154h.htm>. (erişim 7 Ekim 2018).

<https://www.msb.gov.tr/Bakanlar/Detay/ibrahim-ethem-menderes> (erişim 14 Mart 2019).

<http://www.aydin hedef.com.tr/guncel/19/07/2014/ahde-vefasizlik>. (erişim 20 Eylül 2018).

<http://www.aydin hedef.com.tr/guncel/08/06/2018/32-yil-sonra-mezari-yapilacak>. (erişim 20 Eylül 2018).

<http://www.ismetinonu.org.tr/tarihte-bugun-15-mart/>. (erişim 1 Kasım 2018).

7. EKLER

Ek 1. Ahmet Emin Arkayın'ın Kendi Aktarımı İle Biyografisi

Sadettin Demirayak, *Aydın'ın Üç Efesi*, Aydın Tuna Matbaacılık, Aydın, 2011, s.141-142.

Kuva-yı Milliye'nin kurucusu ve yöneticisi olarak görev yaptığından dolayı askerlik yapmaktan muaf tutulmuştur. Bu durumda kendi el yazısı ile yazdığı ve sicil özeti olarak belirtilen yazı metninde görebiliyoruz.

“1903-1919 Aydın ilkokul öğretmenliklerinde ve Kenzül İrfan İlkokul Direktörlüğünde bulundum. Ağustos 1919 da Bağarası Kamu Bay (Nahiye Müdürlüğü) Temmuz 1922 de Bozdoğan İlçe Bay (kaymakamlık) ve 3.9.1922 Nazilli ilçe Bay vekaletlerinde bulundum. Aralık 1922 de naklen Aydın İlk Öğretim Espektörlüğünde (müfettişlik) bulundum.1924 Temmuz'da Aydın Ur Bay (Belediye Reisi) seçilerek devlet hizmetlerinden ayrıldım.

10 Temmuz 1924 intihabı üzerine İttihadı Terakki cemiyetine girerek, cemiyetin Aydın'da teşkilat kurmakla faal ödevler aldım. Sonra memurlar partilere girmemeleri hakkında yasası çıkınca, başka bir siyasal partiye giremedim.

Aydın'ın düşman işgaline girmesi üzerine Koçarlı Kamu'nuna (kazasına) kaçtım. Orada üç ay kadar Kuva-yı Milliye'de çalıştım. Sonra Söke'nin Bağarası Nahiyesi halkı ilçeden ve İstanbul Hükümeti idaresinden ayrılarak Kuva-yı Milliye Başkanlığı ile beraber Kamu Bay vekilliğine secimle atandım.

Bu kamuda Kuva-yı Milliye Kurumunu kurdum. Kuva-yı Milliye'nin devamı müddetince burada iş görmekle beraber 1922 Temmuz'unda Mutasarrıflığın buyruğu ile Bozdoğan İlçe Bay vekaletinde bir buçuk ay kadar kaldım. Umumi taarruz başlaması ve Afyon'un istirdadı üzerine düşmanın buralardan kaçmaya başladığı sıralarda, yine mutasarrıflığın buyruğu ile düşmanın ateşleyerek kaçtığı Nazilli İlçe Bay vekaletine atandım. 5.9.1922 de ödeve başladım. Hükümeti kurarak düşmanın tutuşturduğu yerleri söndürüp Aşağı Nazilli'nin Bir kısmını kurtardım. Hemen telgrafhaneyi açtım. Yavaş, yavaş diğer daireleri kurarak ilçenin işleriyle dört ay kadar çalıştıktan sonra asaleten Kaymakamlığa atanan bugün (1946) Niğde Valisi Ziya'ya işi bıraktım. Genel savaşta Müdafaayı Milliye Aydın Vilayet İdare Heyeti üyeliğinde Savaşın sonuna kadar çalıştım. ‘‘

Ek 2. Raif Fevzi Bey'in Belediye Başkanlığının Onaylanması

BCA 30-11-1-0/62-10-3.

TIC
Dahiliye vekaleti
M.İ.U.M
Sayı

№ 7294

- 1- Belediye Reisliğine Raif Fevzi Beyin intihabı hakkında Aydın Belediyesi meclisince ittihaz olunan karar belediye kanununa ~~==89==~~ uncu maddesine tevfikân tasvip olunmuştır .
- 2- bakanar name ahkeminin icrasına dahiliye vekili memardur .

15 IV 321

Reisi Cumhur

Gazi M. Kemal

Baş Vekil

Dahiliye Vekili

İsmail

S. W. W. W.

030	11	1		62	10	3

Ek 3. 1934 Aydın Belediye Seçimleri

Aydın, 11 Teşrin-i Evvel 1934.

Aydın, 25 Teşrin-i Evvel 1934.

CUMADAN BAŞKA HER GÜN ÇIKAR SIYASİ HALK

Yeni Belediye Reisimiz Seçildi

Aydın Belediye reisliğine ittifakla avukat
Nafiz bey tekrar seçildi

Dü kü sayımızda y. z. oñh ve itimada teşekkür ederek reylerin ittifakla tezahür etmesinin kendisine büyük bir destek olacağını söylemiş ve azalara teşekkür etmiştir.

E cün e. i azâlıkları seçimi de yapılmış, e-ki en cümen aza'arı Hamit ve Salih beyler tekrar encümen azâlıklarına seçilmişlerdir.

Gerek Nafiz beyin, ve gerekse Hamit ve Salih beylerin tekrar seçimini kut'ula-, şehir için hayırlı muvaffakiyetler kazanmalarını dileriz.

Mühim bir toplantı

Bütün dil işlerini ko nuşmak üzere öğleden sonra saat onbeşte vilâyet makamında bütün memleket güzidelerinin iştirak le

İçtimada bulunanlar: Şakir zade Ahmet bey, Avukat Ahmet Nesip bey, Arif bey, Halim bey, Hamit bey, Hasan efendi, Ekrem Cemal b. y. Rof Muhit'in b. y, Rifik bey, Öner bey, Avukat Nafiz bey, Ezcı Şevket Bey, Salih bey, Şevki Niyazi bey, eczacı Ziya bey, Ragıy bey

Diğer azâlar Aydı da bulunmadıklarından, bir ikisi de hasta oldukları için içtimada bulunamamışlardır.

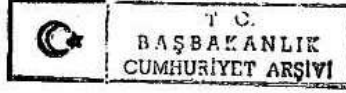
Olası Belediye reisi

Haric Su

Atk. Büyük gün ak Yugoslali Alek dost E Nazırı silysda feci cin en büy de Tür metinin en bir rüne m itibarla lisinin fevkalâ bir mar Samiin dolu idi 'oca'ard Sefaretlmiş'ardı İçtim

BCA 30-11-1-0/127-47-19.

14535

Kararname

- I- Aydın Merkez Belediye Reisliğine Etem Mendresin --
intihabı hakkında Aydın Belediye Meclisince ittihaz
olunan karar Belediye kanununun 89 uncu maddesine tevfikan
tasvib olunmuştur.
- 2-Bu kararname hükümlerini yürütmeğe Dahiliye Vekili memurdur.

3 1 K. Evvel 1938

REİSİCÜMHUR

İsmail Fırat

Başvekil

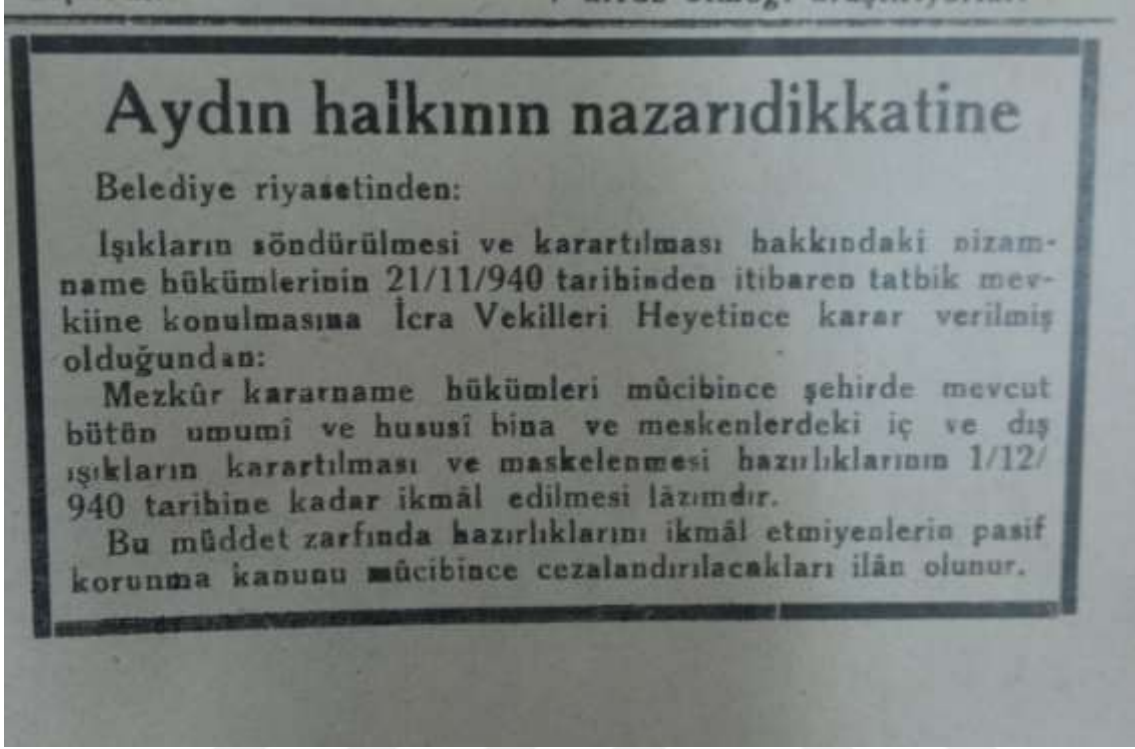
Dahiliye Vekili

C. Başvekil

S. P. Dahiliye Vekili

030	11	1		127	47	19

Aydın, 27 Teşrin-i Sani 1940.

Ek 7. Parti Başkanlıklarının Belediye Başkanlıklarından Ayrılması

BCA 490-1-0-0 / 286-1149-1

CÜMHURİYET HALK PARTİSİ

Aydın BÖLGESİ
MÜFETTİSLİĞİ
SAYI: 107

Aydın
13/xii/942
Etiler C. H. P. Genel Sekreterliği
23 Aralık 1942
37400

C.H.P. Genel Sekreterliğine

DEĞİŞİKLİK ARŞİVENİ CUMHURİYETİ
CUMHURİYETİ

Ankara

19/II/942 tarihli ve I/2376 sayılı tahriratı alileri karşılığıdır.

I - Bölgem dahilindeki Muğla Vilâyetinde evvelden beri prensip olarak belediye reislîği ile Parti reislîği bir kişi üzerinde birleştirilmemiş olmakla halen dahi Muğla vilâyeti dahilinde aynı şahısta hem Belediye reislîği ve hem de Parti reisi olan kimse yoktur.

2 - Aydın Vilâyetine gelince :

A : Aydın Vilâyeti idare hey'eti reisi Etem Mendres, Aydın'da hem Parti ve hem de Belediye reisi dir.

B : Karaca su kazasında Ali Rıza Fıtil, Karacasu'da hem Parti ve hem Belediye reisi dir.

C : Nazilli kazasının Atça nahiyesinde Mustafa Aksoy, Atça nahiyesinde hem parti ve hem Belediye reisi dir.

Ç : Bozdoğan kazasının Yenipazar nahiyesinde Ali Rem zi Gürsoy, Yeni pazar nahiyesinde hem Parti ve hem Belediye reisi dir.

3 - İşlerin çokluğundan dolayı Parti reislîği ile Belediye reislîğinin bir şahıs üzerinde toplanması uygun görülmediğine göre bunlardan, Aydın reisi Etem Mendres ile Karacasu reisi Ali Rıza Fıtil parti reislîğinde kalmağı tercih ettikleri ve Mustafa Aksoy ile Ali Rem zi Gürsoy'un Belediye riyasetinde kalmağı tercih eyledikleri kendileriyle yaptığım temaslardan anlaşılmaktadır. Ve verilecek emre göre harekete amadedirler.

4 - Bu dört yerde Parti reislîği ile Belediye reislîğinin bir Partili üzerinde toplanabilmesi için zaruri hiç bir sebep mevcut değildir. Bu iki işin bir şahıs uhdesinde kalmasında işlerin güçlüğünden dolayı idari, siyasi ve hatta adli mahzurlar görülmektedir.

Yalnız Aydın merkezi için düşünölen mesele :

27

CUMHURİYET HALK PARTİSİ

..... BÖLGESİ

MÜFETTİSLİĞİ

SAYI: ..... DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Bu birleşmede her iki vazifenin ihmale uğramadığı ve eyi ifa edildiği ve Parti işleriyle meşgul olması hasebile şahsî işlerini takip edememek zarureti karşısında haleldar olan maddi gelirini , Parti işlerindeki On Üç senelik muvaffakiyetli faaliyeti ile beraber ferağat ve fedakârlığının bir mukabelesi olarak telâfi kasdile belediye reisliğinin Parti reisliğinin üzerinde kalması varid olabileceğinin teemmül edilmesi ve mamafih :

Ethem Mendresin ziraat sahasındaki şahsî kazancı Belediye maaşına ihtiyaç bırakmayacak derecede eyi olduğu ve bundan başka Belediye reisliğinden ayrıldığı takdirde encümeni Vilâyet azalığına geçmesi mümkün bulunduğunu beray malumat arz ederim.

NETİCE :

Aydın Belediye ve Parti reisi ethem Mendres hakkındaki mulâhazadan başka, mıntakamda bu dört kişi için parti reisliği ile belediye reisliğinin bir Partili üzerinde toplanmasına hiç bir zaruri ve lüzumlu ve faydalı sebep bulunmadığı ve ayrılmakta faydalar bulunduğu hususundaki kanaatımı arz eder saygılarımla sunarım.

C.H.P. Aydın Bölge Müfettişi
Mardin Mebusu

E. R. Kunt

VATANDAŞLAR

Bu gün hepimize rahatımız veya rahatsızlığımızı şehrimizin işlerinin temizliğini veya kirliliğini yapmak işi veriliyor. Şehrin eylilide kötülüğü de bizim elimizdedir. Gece ışığımız, gündüz suyumuz, kışın kömürümüz, yazın buzumuz, ekmeğimiz velhasıl bütün ihtiyaçlarımızın te'mini göreceğimiz kolaylık veya zorluklar hep bizim hareketimize bakar. Biz şimdiye kadarki gördüklerimizden çektiğimizden ders almışsak ona göre hareket etmemiz lâzımgelir. Siz ise Belediye işlerinde çektiğinizi ekmek, kömür, alma sıkıntılarını elbet habirlersiniz. Bir kilo kömür alabilmek için ne sıkıntılar çektiniz. En haklı şikâyetlerinize nasıl hiç ehemmiyet verilmediğini aynı vergileri veren aynı haklara malik vatanın aynı evlatları karanlıklar içinde iken bir kısım yerlerde bol bol elektrik nurları içinde keyif sürüldüğünü her gün görüyorsunuz 3,5 metrelik bir yolu aylarla nasıl su ve çamur deryaları içinde kaldığını görüyorsunuz. Bütün bunların ve kimbilir daha yeni yeni olabilecek sıkıntıların 4 sene daha sürüp gitmesini istiyormusunuz. Eğer size biraz olsun ehemmiyet verilen bir insan gibi yaşamak istiyorsanız artık tamamen öğrendiğiniz insanların değil, Birde başkalarını tecrübe edeniz. Amma siz şimdiye kadar yaptığınız gibi bir tevakkülle (Adam sende benim düşüneceğim) (Benimlemler olacak) der omuz silkerseniz. her şeye layıksınız. Demektir. Hiç kimiselden şikâyete hakkınız yoktur. Kendi rahatsızlığınızı kendi elinizle yapınız demektir. Memleketin bütün işleri hep sizin eyi fena hareketinize bakar. Bir insan gibi yaşamak istiyorsak öyle bir insan gibi hareket etmeliyiz. 5-10 dakikacık bir zahmetten kaçmak nemelazım demek bütün istemediğiniz şeylerin olmasını te'min eder. Evinizde, dükkânınızda nasıl istiyorsanız Belediye içinde öyle yapınız. 10 dakikacığınızı bu mühim işe ayırmaktan kaçmayın. Tenbelliğin ihmalin zararlarını, fenalığını bilirsiniz. Başkalarından vazifelerini yapmalarını nasıl istiyorsak onu evvela kendimizden istiyelim. Biz evvela kendimize düşen vazifeyi yapalım. Her kes kendi vazifesini yaparsa herşey yapılmış olur. Ölü gibi yaşayalım. Hepimiz birbirimizi teşvik edelim. Vazifeye davet edelim Bayanlarımızı beraber alalım. Bundan zevk ve iftihar duyalım. Yeni adamlar arayalım. Yeni işler isteyelim. Memleketter ancak kendi hareketleriyle yükselir veya alçalır. Yoksa dışardan başkaları gelip yapıvermez. Bayanlarımızı asla ihmal etmeyin. Nüfus cüzdanlarınızı unutmayın. Her vatandaş istediği kimseye rey verebilir. Hiç bir manii yoktur. Hiç bir suç değildir. Bu liste size bu vatandaşlık hakkınızı kullanmağa imkan veriyor. Sizde ona karşı vazifenizi yapın. Bu listeyi kullanın. Alın imza edip mühürletin sandığa atın.

FAİK GERMEN

Melihat Çiftçi
Nigar Uğuz
Halil Öbzaydın (Doktor)
Fahri Süğür
Şadi Giray
Halit Tıglioğlu eczacı
Mithat Levent
Faik Germen
Ahmet Boratav Avukat
Eyyüp Şahin Tüccar
Mehmet Tarham
Mustafa Yalçın Dişçi

Rifat Topçuoğlu Çiftçi
Osman Balkan
Hilmi Tükel Matbaacı
Macit Pehlivanoglu
Muharrem Salcı
Mehmet Kara
Necati Teker
Cemal Şen
Hulusi Çakıcı
Şevki Sönmez
İsmail Manav

Adı Soyadı .....

Adres .....

Mühür veya imza

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

5

22-9-1948

C.H.P.Genel Sekreterliği Yüksek Katına

Aydın Belediye Meclisi aza seçiminde yolsuz hareket ettiklerinden Aydın Vilâyet İdare Heyetince Necati Teker ile Macit Pehlivanoğluna muvakkat çıkarma cezası verildiği ve bu ceza vermenin intihap zamanlarında idare heyetleri selâhiyetlerinin bir derece mafevk selâhiyetini haiz olmalarına istinat ettiği bildirilmişti.

Verilen ceza üzerine ve intihap bittikten sonra müdafaaları alınarak icabeden kararın tekrar ittihazi icabedeceği vilâyet idare Heyetine tebliğ edilmişti.

Vilâyet İdare Heyeti kararlarını alâkalılara tebliğ etmiş ve verdikleri müdafaaları mevzuu müzakere etmiş ve gayri varit addederek eski muvakkat çıkarma kararını teyit etmişti. Bu kararın kendilerine tebliği üzerine her ikisi de Umumî İdare heyetine itirazda bulunmuşlardır. Vilâyet İdare Heyeti kararında Macit Pehlivan-oğlu için Matbasacı Hilmi Tokel ile Nazilli'ye giderek Nazilli matbaasında Faik Germen imzalı beyannameyi bastırıldığı gelen karşılıktan ve birlikte gönderilen basılmış beyannamelerden anlaşıldığı gibi bu beyanname altında yazılı listede ismi olmsdığı halde bilahare Faik Germen tarafından İzmir'de bastırılıp seçim esnasında daşılan beyannameye ismi bulunması ve bu listede ismi bulunan Partililer bunu partiye gönderdikleri yazılarıyla red ve keyfiyeti gazete ile neşrettikleri halde Macit Pehlivanoğlunun bunu red etmemesi nizamnamenin 154.üncü maddesinin 'B' fıkrasının 3 ve 42üncü bentlerinde yazılı suçları bilerek kabul ve icra ettiğine delildir denilmekte ve ayrıca müdafaanesinde kullandığı dâlin de Parti arkadaşlığına yakıştıyacak bir şekilde olması da fiiline ilâve edilmektedir.

39

Ek 10. 1945 Belediye Başkanı Seçiminde Hüsnü Cihan'a ve Ziya Evren'e Oy Verilmesi
Olayı

BCA 490-1-0-0/245-973-1.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Aydın Vilâyet İdare Heyeti Başkanlığı
I
472

C. H. P. Genel Sekreterliği
24200 18 Mart 1945
Edi:

13. III. 1945

C.H.P. Genel Sekreterliğine

Ankara

12.III.1945 günlü ve I/467 sayılı tele ektir.

Aydın Belediye başkanlığı için 12.3.1945Pazartesi günü yapılan Parti yoklamasında hazır bulunan 22 Üyeden 17 rey ile il idare kurulundan Raif Aydoğdu aldı. Bundan başka 4 rey Hüsnü Cihan ve bir rey de Ziya Evren'e verildi.

Bu suretle Parti namzetliğini kazanan Raif Aydoğdu'ya yine aynı gün yapılan resmi seçimde 22 Üyeden 20 rey verildi. Birer rey de Hüsnü Cihan ve Ziya Evren aldılar.

Parti namzedi üzerinden kaçan bu iki rey münasebetile il idare kurumumuz bu gün toplanarak hadiseyi inceledi;

Hüsnü Cihan'ın aldığı reyin bizzat kendisi tarafından verilmiş olduğunu delillerile tesbit ederek nizamnamemiz hükümlerine göre kendisine " ikinci ihbar " cezası verilmesine ve bunun için müdafasının istenilmesine .

Ziya Evren'e verilen reyin kimin tarafından verildiği hakkında ka-
ti bir neticeye varılmadından bu hususta araştırma yapılmasına.

Karar verildi.

Belediye seçimi münasebetile Parti merkezince bilinmesi faydalı olacak bazı ceryanlarla , Hüsnü Cihan'ı seçtirmek için Valinin Partiye karşı aldığı vaziyeti bir rapor halinde ayrıca sunacağımı saygılarımla arz ederim.

C.H.P. Aydın il idare
kurulu başkanı

E. Menderes
Etem Menderes

24040

Dasgün
22.3.1945
F. H.

N.K.

BCA 490-1-0-0/245-973-1.

CÖMÜRİYET HALK PARTİSİ
Aydın Vilâyet İdare Meclisi Başkanlığı

Benzeri

Toplantı: 16

Ta: 5.4.1945

I - Aydın Belediye başkan seçiminde yoklamada kazanmış olan Parti namzedine rey vermiyerek, reyini kendi adına kullanan ve bu sebeple hakkında "ikinci ihtar" cezası verilmesi düşünülen merkez ilçe idare kurulu ve Belediye meclisi üyesinden Hüsni Cihan'ın 5.4.1945 tarihli müdahesi okundu.

İl idare kurulunun seçim münasebetile Parti yoklaması yapılması için verdiği karar hakkındaki mütalâe ve tarizli lisanı, kendisinin ilçe idare kurulu üyeliği sıfatile telif edilemedi.

İykez edilseydi Raif Aydoğdu lehine feragat edeceği iddiası^{de} yersiz görülmekle beraber, muntelif yerlerde "Partinin bu işe karışmasına lüzum yoktur. Vali beni istiyor" demesi ve bu münasebetle ilçe idare kurulu başkanını cezası Ziya Evren'in Parti icaplarına göre yaptığı ikaze ehemmiyet vermemi, bulunması bu hususta hüsniyeti olmadığına delil sayıldı.

Binaenaleyh :

A : Gerek tetkik neticesi ve gerek kendi itirafına suyunun sabit olması; yoklama talimatnamesinin 14 üncü maddesi, Parti yoklamalarında tesbit olunan namzedlere rey vermiyenlere nizamnamenin 147 ve 148 inci maddeleri hükmüne göre ceza verilmesini emir bulunduğundan kendisinin nizamname hükmüne göre cezalandırılmasına.

B :

1 - Seçime takaddüm eden günlerde ikaz edilmesine rağmen Parti bağlılığı icaplarına karşı teğsüflü göstermesi.

2 - Yoklama toplantısı esnasında başkanın, yoklama talimatnamesinin 14 üncü maddesini okutarak tebliğ etmiş bulunması ve namzed belli olduktan sonra yine nizamname ve yoklama talimatnamesi hükümleri bakımından Partili olan erkedeğlara teveccüh eden vazife; i konuşarak hatırlatmış olmasına rağmen

Reyini Parti namzedi üzerinde kullanmamış bulunması.

3 - Kendisini ilçe idare kurulu üyesi bulunması.

hakkında muhaffif sebep aramak imkanları vermediğinden evvelce düşünülen "ikinci inter" cezasının tatbikine ittifakla karar verildi.

2 - Aydın Belediye reis seçiminde reyini Parti namzedi olmayan Ziya Evren adına kullanan Alirıza Çakıvrak'ın müdafesi okundu.

Müdafesi verildi görülmüş olarak;

A : Gerek tetkik neticesi ve gerek kendi itirafıyla suçunun sabit olması; yoklama neticesinin 14 üncü maddesi Parti yoklamalarında tesbit olunan namzedlere rey vermeyenlerin 147 ve 148 inci maddeleri hükmüne göre cezalandırılmalarını emir bulunduğundan nizamname hükmüne göre cezalandırılmasına.

B :

1 - Yoklama toplantısı esnasında başkanın, yoklama talimatnamesinin 14 üncü maddesini okutarak tebliğ etmiş bulunması ve Parti namzedi belli olduktan sonra yine nizamname ve yoklama talimatnamesi hükümleri bakımından Partili olan arkadaşlara teveccüh eden vazifeyi konuşarak hatırlatmış olmasına rağmen reyini Parti namzedi hakkında kullanmamış bulunması sebebiyle.

2 - Reyini meşhurete seçilmeyeceğine kani olduğu başkan hakkında kullanmamış bulunması sebebiyle Parti namzedine rey vermek istememek gibi bir kesti ifade etmiş olduğundan.

Hakkında evvelce düşünülen "ikinci inter" cezasının tatbikine ittifakla karar verildi.

Aslının aynıdır: 26.4.1945

O. Barut

BCA 490-1-0-0/245-973-1.

Cumhuriyet Halk partisi Umumi idare heyeti reisliği yüksek katına

Aydın Belediyesini Etem Menderesin idaresi zamanında da kendi vekili sıfatıyla Ben idare ediyordum . Reialikten istifa ettiği zaman yine kendi tensibi ve Valinin muvafakatıyla vas, iyet yüksek makama arzedildi . işğleri bakanlığınca da vekillik sıfatım kabul edilerek resmen belediye reisi vekilligine tayin ettirildim . vekaletle idare ettiğim müddet içinde Vilayet makamile alakadarlar ve hatta istisnasız olarak bütün halkla hüsni imtizacımın neticesi olarak reialigi esaletem yapmamın lüzumuna işaret edildi ve bu sebeple belediye meclisi toplantıya davet ettirildi . davet ile toplantı arasında geçen günler içinde de duyuş ve görüş birliğini zafa ugratacak bir sebep olmadıktan başka bilakis halkın umumi teveccühü bir kat daha artmış hatta partinin beni reis seçmek ve seçtirmek için gösterdiği arzu ve temayül memleketde sevinçle karşılanmıştı . Ben de pek tabii olarak partimin asıl belediye reisi imiğim gibi daha kuvvetle oluyor , sevgiyi bir kat daha artıracak fırsatları kaçırmıyor, ve binnetise memlekete daha çok faydalı olmanın zevkile çalışıyordum .

Intihap gününe kadar yoklama yapılacağına dair hiç bir işaret verilmemişti. ve buna lüzum da görülmüyordu . Çunki parti azalarının gurup teşkil etmesi ancak meclislerde parti mensubu olmayanların mevcudiyetile kaim olduğu nizamnamının 160 ıncı maddesinde sarahatla ifade edildi ve Aydın belediye meclisini teşkil edenlerin içinde de parti mensubu harici bir kimse bulunmadığı için reis seçiminde yoklama yapılmasına lüzum görülmiyeceği düşünceci hakim olmuş ve hatta bu nokta nazara göre hareket edildiği sarahatla da ifade edilmiş işen intihap günü birdenbire yoklama yapılacağı bildirilmiş ve içimizdeki bazı arkadaşlara reialigi kabul etmeleri teklif edilmeğe bağlanmıştı . arkadaşların lehinde gösterdiği arzu ve temayül önlemek için (yoklama zamanında her arkadaşın serbestce hareket edebileceği açıkca beyan etmek suretile yapılan gösterilerden evel) reyilerin kendilerince malum olan sebepten dolayı belediye reisliğinden ve hatta il idare kurulu azalığından çıkarttıkları bir arkadaş üzerinde tekaşif ettirilmesi için her asaya ayrı ayrı telkinler yapılarak fikirlerinden vaz geçirilmiş ve bu suretile isseti nefsin pek insafsızca kırılmıştır bu hal hakkında ikinci defa tatbik edilyordu. yakın bir zaman evel toplanan Vilayet kongresinde arkadaşlarımanın gösterdiği yakın alaka ve sevginin tezahüratına karşı il idare kurulu üyaligine namsed olarak göstermek mecburiyetinde kalanlar intihap sırasında beni seçmemelerini temin için aynı usul takip edilmiş göya ben başka bir vasıfe tevdi edileceği bahanasile açıkta bıraktırmak suretile yine aynı şekilde isseti nefsinle uymanılmıştı .

Sahife:2

Aydın'ın yerlisiyim . serbest çiftçiyim . ihtiyad zabitiyim . milli mücadele de uzun müddet kuvayi milliye reisliği yaptım . hakikata bilfiil iştirak ettim . evvela müret tep fırkada ve bilahare 2 inki sivarı fırkasında vatani hizmetimi bir taviz beklemek sizin yaptım . yegane servetim izzeti nefsimdir sebepsiz olarak kırılmasına müsamaha ile karşılayamam bñz bir kusur ise suçluyum . işte bu suça karşı hakkımda birdenbire ikinci ihtar cezası veriliyor . vaziyeti hayretle karşıladım . ilişik itirazımı il idare kuruluna verdim . itiraz çeklinin bence dürtütlüğü ve fakat kendilerince bekle nilmeyen şekli cezanın üzerimde kalmasına sebep oldu .

Partime bütün imanıyla bağlıyım . şahsların arsu ve emeline hizmet etmemek endişesinin neticesi olarak verilen kararın feshini ve cezadan afvimi yüksek duyularınızdan ve kaderin görüşlerinizden beklerim . Kardeşlik camiasının nizamını bozan hareketlerin suçlusu ben değilim belki benim hakkında ikinci ihtar cezası verenler olduğunu vicdan huzur ile ifade ettiğim için afvlerinizi diler ve derin saygılarımı sunar ken partime sarsılmaz bağlılıklarımı tekrarlarım . 16/4/945

Aydın Güzelhisar ma
müensü Cihan..

C. H. P. Genel Sekreteri
Sayın M. Ş. Esendal'a
26-4-1945

C. H. P. Genel Sekreterliği
26106 30 Nisan
Eki: 7

27

M.K.

Aydın Altı Eser Daha Kazandı

*****

Her bakımdan verimli ve feyizli geçen 24 üncü yılı Cumhuriyetin 25 inci yıl hamlelerimiz için gücümü- zü artırmış hamlelerimizi yükseltmiştir

Her biri şehrin muhtelif semt- lerine dağılan altı yeni eserin açılış törenleri, başta bunların yapılmasında başlıca amil olan Valimiz, Komutanlar, Adliye er- kanı, Belediye başkanı, Daire müfettişleri, Kültür şilesi, İl genel meclisi üyeleri, Siyasi partiler, Halkevi, cemiyetler, meslektaşlar, bankalar erkânı, halk ve gazetecilerin iştirakle- ri yapıldı. Geçmiş belediye baş- kanlarımızın cidden takdire değer hizmetleri tertiple organize ettiği hu- şunlar en ufak bir engelle- riyle karşılaşmadan belli saatlarında başarıldı. Valimizle Belediye başkanlarımızı bu yönden de tebrik ederken, biz gazetecilere gösterilen şifâka ve yardıma da teşekkür ederiz.

Aydın Orta Ticaret Okulu :

Aydınımızın kazandığı, Türk marifetinin bu çok muvaffak güzel binasına vardığımızda,

öğretmen ve öğrenciler tara- fından karşılandık.

Valimiz Salim Gündoğan

Acil şifalar temenni ettiğimiz okul müdürünün ani hastalığı sebebiyle bu törene katılamama- sından, onun kadar hepimiz öz- züldük. İdareci ve öğretmen ar- kadakları müdürlerinin yoklu- ğunu belli etmeden töreni ba- şarı ile yaptılar ve misafirlerini ağırladılar.

Bir öğrencinin söyleşisi takli- ben müdür yardımcısı Suphi U- zunsca, ayrıca verdiğimiz konuş- masını yaptı.

Bundan sonra söz alan Vali- miz Salim Gündoğan: Memle- ketimizin Ticaret okullarına o- lan ihtiyacını ve bu işin mü- esseselerinin önemini tebarüz ettirerek İstanbul ve İzmirde aç- ılan yüksek ticaret ve ekono- mi okullarına öğrenci yetiştir-

Hür Aydın, 25 Haziran 1954.

Fen dairesi

Hükümet Bulvarı 15 sokak beton tretuvar ve parke kaldırım işi Gazi Bulvarı 3 sokağın kaldırımının sökülmesi ve beton bordür yapılması hükümet bulvarı 7. sokağın beton tretuvar ve parke yapılması Hükümet Bulvarı 5. sokağın beton tretuvar yapılması ve parke işi Tabakhane geçidi beton yol yapılması, Cuma ve Orta Mahalle, Pınarbaşı 3. sokağın adi kaldırım işi, Meşrutiyet Mahallesi Gazi Bulvarı 3/1 sokağın kaldırım işi, Gazi Bulvarı 7 sokak Park inşaatı, İnönü Caddesi kaldırım işi, 7 Eylül Caddesi toprak hafriyatı ve parke inşaatı, Gazi Bulvarı Karacaahmet Mezarlığı yanında beton bordür yapılması, Orta Mahalle mezbaha yolu, kaldırım işi, Güzelhisar Mahallesi Torlak Sokağı kaldırım işi, Orta Mahalle Pınarbaşı 3 Sokak kaldırım işi, Mesudiye Mahallesi, Gazi Bulvarı 25 Sokak kaldırım ve merdiven işi, İnönü Caddesi baş tarafında kaldırım işi, Gazi Bulvarı 18 Sokak yol ve kavşakları kaldırım işi, Meşrutiyet Mahallesi fakir evlerinde beton bordür dökülmesi, Zafer Mahallesi Gazi Bulvarı 46 Sokak adi kaldırım, Memleket Hastanesi önünde yolun kaldırım işi, Zafer Mahallesi 46/1 sokağın kaldırım işi, Cuma Mahallesi Gazi Bulvarı kaldırım işi, Hasan Efendi Mahallesi Gazi Bulvarı 14 Sokak kaldırım işi, mezbahada mezbaha tamiri.¹⁴⁶⁹

Ilıca tamiratı itfaiye ve eski belediye binasının kiremit aktarması, Gazi Bulvarı döküm ızgara işi, belediye binasının yazlık sineması çelik merdiveni, Karanlık Köprüsü ile demir korkuluğu açık pazar toprak kaldırılması, belediye binasının önce bir badanası, yoğurt pazarında 2 adet saya inşaatı, açık Hayvan pazarında hayvan bağlama demirleri, mezbahada kotra binası, açık pazar yerinde umumi tuvalet bekçi odası, belediye parkı ve kültür park kanepe tamiri, itfaiye garajı 2. Kısım inşaatı Gazi Bulvarı ağaç boşluklarının açılması, mezbahada tadilat 500 adet göçmen evinin içme su ve ana şebeke inşaatı eski belediye binasında tadilat, açık pazar yerinde 14 dükkan inşaatı, açık pazar yerinde 14 dükkan stor kepenk, elektrik fabrikası ayar dairesinde tadilat, mezbahada 2 adet demir pencere parmaklığı, mezbaha septik çukuru, açık pazar yerinde 100 adet dükkan inşaatı, Zafer İlkokulu önünde 30 adet dükkan inşaatı, açık hayvan pazarında hendek açılması, Sakarya Caddesi 2 Sokak, Çankaya Caddesi ile yine arasında kaldırımı yapılmış ve bunlar için 519.248 lira para harcanmıştır. Bunların dışında 276 vatandaşa tadilat ruhsatı verilmiş, 410

¹⁴⁶⁹ Hür Aydın, 25 Haziran 1954.

vatandaşın yerleri ölçülmüş, 214'ünede iskân ruhsatı verilmiştir. Dâimi kaldırımcımız tarafından, şehir içinde çöken, sökülen kaldırımlar yapılmış, zeytinlikteki evkaf tarlasında 56 halk tipi evin kontrolü sık sık yapılmış, 2030 evrak gelmiş ve cevaplandırılmıştır.¹⁴⁷⁰

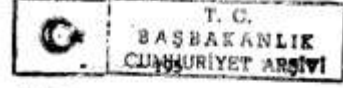
---

¹⁴⁷⁰ *Hür Aydın*, 25 Haziran 1954.

Ek 15. İsmet Sezgin'in Belediye Başkanlığının Onaylanması

BCA 30-11-1-0/255-2-20.

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
G. M.
Ş. M.
Sayı : _____

Orta : _____

K A R A R

28388

1- Aydın Belediye Reisiğine seçilen İsmet Sezgin'in Reisiği 1580 sayılı Belediye kanununun 89 uncu maddesine tevfi kan onanmıştır.

2- Bu karar hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

9 Ocak 1956

REİSİCUMHUR

C. Bayaz

BAŞVEKİL

DAHİLİYE VEKİLİ

A. Mustafa

Karşılık yazılacak yazıya, karşılık olduğu yazının gün ve sayısı ile hangi daire ve şubeden yazıldığına konulması rica olunur.

030	11	0	255	2	20

Ek 17. Aydın'ın Cumhuriyet Dönemi Seçilmiş İlk Belediye Başkanı Ahmet Emin Arkayın

Günver Güneş Arşivi

Ek 18. Aydın Belediye Başkanı Ahmet Emin Arkayın ve Belediye Personeli 1924

Günver Güneş Arşivi

Ek 19. Aydın'ının İmar Sonrası Hali 1927

Günver Güneş Arşivi

Ek 20. 1930'lu Yıllar Bey Cami Çevresi

Günver Güneş Arşivi

Ek 21. 1930'lu Yıllar İstasyon Meydanı'ndan Bey Cami

Günver Güneş Arşivi

Ek 22. 1930'lu Yıllar Madran Palas Önü Belediye Yol ve Kaldırım Çalışması

Günver Güneş Arşivi

Ek 23. Aydın Belediye Başkanı Etem Menderes'in Evlilik Töreni

4 Mayıs 1944

Günver Güneş Arşivi

Ek 24. Aydın Belediye Başkanı İsmet Sezgin, Belediye Personeli İle Birlikte

Günver Güneş Arşivi

Ek 25. Aydın Belediye Başkanı İsmet Sezgin ve Başbakan Adnan Menderes

Hüseyin Aksu Arşivi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Deniz KALOÇ

Doğum Yeri ve Tarihi : Alaca / 09.06.1992

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi/Tarih

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi:

İletişim

e-posta Adresi: kaloc407@hotmail.com

Tarih : 02.05.2019